C. IVLI CAESARIS

BELLI GALLICI LIBRI VII

CCESSIT

LIBER OCTAVVS

ECENSVIT

(Theophil)

D HOLDER.

UND TÜBINGEN 1882

CHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR

L SIEBECK).

C. IVLI CAESARIS

BELLI GALLICI LIBRI VII

ACCESSIT

A. HIRTI LIBER OCTAVVS

RECENSVIT

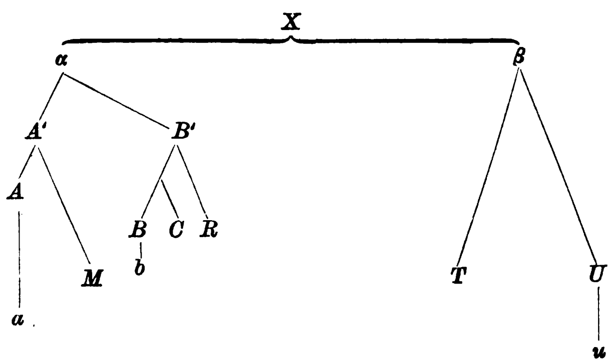
ALFRED HOLDER.

FREIBURG I. B. UND TÜBINGEN 1882

AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR

(PAUL SIEBECK).

CONSPECTVS CODICVM.



X = archetypus codicum α et β.
α = archetypus Floriacensis codicum A' et B'.
A' = archetypus codicum A et M.
A = codex Amstelodamensis (Bibliotheek der Universiteit van Amsterdam Hs.) 81 saec. VIIII. — X. olim Floriacensis, qui fuit anno 1566 Petri Danielis Aurelianensis, deinde Iacobi Bongarsii.
Hinc descriptus est codex a = Parisiacus Lat. 5766 (Colbertinus 1873 = Regius $\left.\frac{4938}{3}\right)$ saec. XIII., olim Iacobi Augusti Thuani; deinde possidebat I Alonsius Biton, canonicus ecclesiae s. Hilarii Pictauiensis.
M = codex Parisiacus Lat. 5056 (Colbertinus 2957 = Regius $\left.\frac{3730}{A.B.}\right)$ saec. XII., olim monasterii Moissacensis.
B' = archetypus codicum et B, C et R.
B = codex Parisiacus Lat. 5763 (Colbertinus 3284 = Regius $\left.\frac{4938}{3.\ 3}\right)$ saec. X., olim s. Benedicti Floriacensis.
Hinc descriptus est codex b = Lugdunensis Batauus MS. Lat. Vossianus Q. 53 saec. XI., olim s. Petri Beluacensis, deinde 'Ex Bibliotheca Viri Illust. Isaaci Vossii'. 137 (53).
C = excerpta Parisiaca Lat. 6842 B (Colbertinus 4922 = Regius $\left.\frac{6029}{5.\ 5.}\right)$ saec. X.; cf. pag. 236—238.
R = codex Vaticanus 3684 olim Corbeiensis saec. X.
β = archetypus codicum T et U.
T = codex Parisiacus Lat. 5764 (Colbertinus 897) saec. XII., olim I. A. Thuani.
U = codex Vaticanus 3324 saec. XII., olim Fuluii Vrsini.
Hinc descriptus est codex u = Regius Hauniensis collectionis Thottianae 543 saec. XIIII.

Librorum A et b copiam uirorum clarissimorum **H. C. Rogge** et **W. N. Du Rieu** singulari humanitati acceptam refero, qui Carolsruham codices utendos beniuole mihi transmiserunt. Quibus uiris liberalissimis nec minus **Leopoldo Delisle** et **Henrico Michelant,** qui studia mea Parisiaca fouere non desinunt, gratias ago quam maximas.

INDEX LACVNARVM POTIORVM.

Desunt in *α* I 17, 4 inflexis crebrisque || 43, 22 deinde || IIII 23, 18 aperto || 25, 2 erat || V 7, 7 locis || 17, 5 partibus || VII 8, 3 mons || 12, 3 Biturigum — Nouiodunum || 15, 5 quod se prope || 35, 15 traductis || 36, 4 desperauit, de obsessione || 45, 4 mulorumque — stramenta || 50, 1 pugnaretur || 80, 14 poterat || VIII 11, 4—12, 6 nisi — adgrederentur || 16, 3 turmas mittit.

Desunt in *A'* III 4, 4 nostri || V 15, 10—11 neque consistendi — desiliendi || VII 46, 7 omni — superiorem || VII 49, 5 latere.

Desunt in *A* II 31, 12—13 quam — dominari || III 8, 18 recipere || IIII 28, 3 supra || V 12, 1 interior || 15, 5 spatio || VII 72, 10 quindecim || VIII 28, 30 credentes || 39, 5—43, 6 ad — nostri || 49, 8 defessam || 52, 2—55, 7 summa — belligerandi.

Desunt in *B'* VII 22, 13—15 et — prohibebant || 30, 1 ascitis || 52, 15—53, 8 -saris — admonebantur (51, 1—52, 15 Exceptus — Cae- *ordine turbato*).

Desunt in *B* I 7, 9—20, 12 locum — auerterentur || V 44, 19—48, 12 illum — Gallus || VI 11, 9—13, 28 institutum — iudiciisque ||

Desunt in *R* VI 20, 3—4: uti — communicet.

C. IVLI CAESARIS

BELLI GALLICI

LIBER PRIMVS.

I. Gallia est omnis diuisa in partes tres, quarum unam 1
incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua
Celtae, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, 2
legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen,
a Belgis Matrona et Sequana diuidit. Horum omnium fortissimi 3
sunt Belgae, propterea quod a cultu atque humanitate prouinciae
longissime absunt, minimeque ad eos mercatores saepe comme-
ant atque ea, quae ad effeminandos animos pertinent, inportant,
proximique sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibus-
cum continenter bellum gerunt. Qua de causa Heluetii quoque 4
reliquos Gallos uirtute praecedunt, quod fere cotidianis proeliis
cum Germanis contendunt, cum aut suis finibus eos prohibent
aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam 5
Gallos optinere dictum est, initium capit a flumine Rhodano;
continetur Garu*m*na flumine, Ocean*o*, finibus Belgarum; attingit
etiam ab Sequanis et Heluetiis flumen Rhenum; uergit ad sep-
tentriones. Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur, per- 6
tinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septen-
trionem et orientem solem. Aquitania a Garumna flumine ad 7
Pyrenaeos montes et eam partem Oceani, quae est ad Hispa-
niam, pertinet; spectat inter occasum solis et septentriones.

INCIPIT LIBER GAII CESARIS BELLI GALLICI IVLIANI DE NARRATIONE TEMPORVM." INCIPIT LIBER SVETONII. *A* INCIPIVNT (INCIPINT *B*) LIBRI GAII (GAII IVLII *β*) CAESARIS (CESARIS *R*) BELLI GALLICI IVLIANI (IVLIANI *om. β*) DE NARRATIONE TEMPORVM *B'β*.

I. 4. garumna *A'* garunna *B'β* 9. renum *B'* 10. heluitii *AB*[1] heluicii *M* 11. precedunt *A'B* pr$\overset{o}{a}$eliis *B* 15. garunna *X* oceano *Aldus* oceanum *X* 16. heluitiis *ABpr.* heluiciis *M* renum *B* 18. reni *B* 19. a] *om. Bpr.* garumna *T* garunna *α U* 20. pireneos *A'* quae] qua *B'* est] *om. β.*

1 II. Apud Heluetios longe nobilissimus fuit et ditissimus
Orgetorix. Is M. Messala et M. Pu*p*io Pisone consulibus regni
cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et ciuitati
2 persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent: per-
facile esse, cum uirtute omnibus praestarent, totius Galliae im-
3 perio potiri. Id hoc facilius eis persuasit, quod undique loci
natura Heluetii continentur: una ex parte flumine Rheno latissimo
atque altissimo, qui agrum Heluetium a Germanis diuidit; altera
ex parte monte Iura altissimo, qui est inter Sequanos et Heluetios;
tertia lacu Lemanno et flumine Rhodano, qui prouinciam nostram
4 ab Heluetiis diuidit. His rebus fiebat, ut et minus late uaga-
rentur et minus facile finitimis bellum inferre possent; qua ex
5 parte homines bellandi cupidi magno dolore adficiebantur. Pro
multitudine autem hominum et pro gloria belli atque fortitudi-
nis angustos se finis habere arbitrabantur, qui in longitudinem
milia passuum CCXL, in latitudinem CLXXX, patebant.

1 III. His rebus adducti et auctoritate Orgetorigis permoti
constituerunt ea, quae ad proficiscendum pertinerent, comparare,
iumentorum et carrorum quam maximum numerum coemere,
sementes quam maximas facere, ut in itinere copia frumenti
suppeteret, cum proximis ciuitatibus pacem et amicitiam con-
2 firmare. Ad eas res conficiendas biennium sibi satis esse duxe-
3 runt: in tertium annum profectionem lege confirmant. Ad eas
res conficiendas Orgetorix deligitur. Is sibi legationem ad
4 ciuitates suscepit. In eo itinere persuadet Castico Catamanta-
loedis filio Sequano, cuius pater regnum in Sequanis multos annos
optinuerat et a senatu populi Romani amicus appellatus erat, ut
regnum in ciuitate sua occuparet, quod pater ante habuerat;
5 itemque Dumnorigi *A*eduo, fratri Diuiciaci, qui eo tempore
principatum in ciuitate optinebat ac maxime plebi acceptus erat,
ut idem conaretur, persuadet eique filiam suam in matrimo-

II. 1. heluitios *AB pr.* heluicios *M* nobilissimos *B* 2. Pupio Marco *Oudendorp, cf. fast. cons. a. 693* p̃. r̃. (p. m. *M*) *A'* p̃. m̃. *B'β* publio marco *B'corr.* 5. es(t)^{se} *A* galiae *A* imperiu(m)^{o} *B* 6. faciliu(m)^{s} *B* 7. Natura.$^{.tuti}$ *B* heluitii *AB pr.* heluicii *M* reno *B* 8. heluitium *AB pr.* heluiciū *M* 9. iûra *B* heluitios *A* heluicios *M* 10. rodano *B'* prouintiam *B* 11. ^{h}eluitiis *A* heluiciis *M* 12. finitimi(t)$^{s\ ut}$ *B* 15. finis *A*[1] fines *cett.*

III. 1. a^{u}ctoritate *B* orgetórigi *B* 2. que *A* 3. ma(r)ximum *A* 5. ami-^{c}titiam *B* 7. profectionĕ(s) *B* 8. re.^{s} *A* (si)^{u}bi le(ge)gationem *B* 9. cásticо *B* catamantalohedis *A'* 12. in ciuitate] *om.* *B* 13. dumnori *B'* diuiciaci *A'* diuitia^{c}ti *B* 14. optinebat *M* optine(r&)^{bat} *A* o(b)^{p}tinebat *B*.

nium dat. Perfacile factu esse illis probat conata perficere, 6
propterea quod ipse suae ciuitatis imperium optenturus esset:
non esse dubium, quin totius Galliae plurimum Heluetii possent;
se suis copiis suoque exercitu illis regna conciliaturum confir- 7
mat. Hac oratione adducti inter se fidem et ius iurandum dant 8
et regno occupato per tres potentissimos ac firmissimos populos
totius Galliae sese potiri posse sperant.

IIII. Ea res est Heluetiis per indicium enuntiata. Moribus 1
suis Orgetorigem ex uinclis causam dicere coegerunt; damna-
tum poenam sequi oportebat, ut igni cremaretur. Die constituta 2
causae dictionis Orgetorix ad iudicium omnem suam familiam,
ad hominum milia decem, undique coegit et omnes clientes obae-
ratosque suos, quorum magnum numerum habebat, eodem con-
duxit; per eos, ne causam diceret, se eripuit. Cum ciuitas ob 3
eam rem incitata armis ius suum exsequi conaretur, multitudi-
nemque hominum ex agris magistratus cogerent, Orgetorix
mortuus est; neque abest suspicio, ut Heluetii arbitrantur, quin 4
ipse sibi mortem consciuerit.

V. Post eius mortem nihilo minus Heluetii id, quod consti- 1
tuerant, facere conantur, ut e finibus suis exeant. Vbi iam se 2
ad eam rem paratos esse arbitrati sunt, oppida sua omnia, nu-
mero ad duodecim, uicos ad quadringentos, reliqua priuata
aedificia incendunt, frumentum omne, praeterquam quod secum 3
portaturi erant, comburunt, ut domum reditionis spe sublata
paratiores ad omnia pericula subeunda essent, trium mensum
molita cibaria sibi quemque domo efferre iubent. Persuadent 4
Rauricis et Tulingis et Latouicis finitimis suis, uti eodem usi
consilio oppidis suis uicisque exustis una cum his profisciscan-
tur, Boiosque, qui trans Rhenum incoluerant et in agrum Nori-

---

16. fatu *A* 17. ipse suae] ipse (su e/i) *B* optenturus *A'* obtenturus *B* 18. qui(m) totis *A* plurimū(l) *B* heluitii *A* heluici(ū) *M* 20. hac] ///ac *B* ius iurandum' (dum) *B*.

IIII. 1. heluitiis *A* heluiciis *M* indi(t)ium *B* 4. iucium *A* iudi(t)ium *B* suam familiam] familia(ɷ) suam *A* 5. oberatosq. *A* 6. magnum] mag *A* 8. ius] suis *A*[1] 10. heluitii *A* eluicii *M*.

V. 1. heluitii *A* heluicii *M* 2. .e. *A* e(x) *M* & *B* *a. ras.* 5. p̄terquam *A'* pr& quam *B* praeter *β* 6. reditionis(p). spe *A* 7. mensum *α* mensium *β* 8. effe.rre *A* 9. rauracis *A'* raurácis *B* tulingis *AB'M corr.* tulingui *Mpr.* *βB*[2] lato uicis *A* lotouicis *M* latocucis *β B*[2] *uar.* latobicis *B* latocibis *R* suis] *om. B* 10. ex(il)stis *A* 11. Nóricum *B*

cum transierant Noreiamque oppugnarant, receptos ad se socios
sibi adsciscunt.
1 VI. Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire
possent: unum per Sequanos, angustum et difficile, inter montem
Iuram et flumen Rhodanum, uix qua singuli carri ducerentur;
mons autem altissimus inpendebat, ut facile perpauci prohibere
2 possent; alterum per prouinciam nostram, multo facilius atque
expeditius, propterea quod inter fines Heluetiorum et Allobro-
gum, qui nuper pacati erant, Rhodanus fluit isque nonnullis locis
3 uado transitur. Extremum oppidum Allobrogum est proximum-
que Heluetiorum finibus Gen*a*ua. Ex eo oppido pons ad Helue-
tios pertinet. Allobrogibus sese uel persuasuros, quod nondum
bono animo in populum Romanum uiderentur, existimabant, uel
4 ui coacturos, ut per suos fines eos ire paterentur. Omnibus
rebus ad profectionem conparatis diem dicunt, qua die ad ripam
Rhodani omnes conueniant. Is dies erat a. d. V. kł. Aprł. L.
Pisone, Aulo Gabinio consulibus.
1 VII. Caesari cum id nuntiatum esset eos per prouinciam
nostram iter facere conari, maturat ab urbe proficisci et, quam
maximis potest itineribus, in Galliam ulteriorem contendit et ad
2 Gen*a*uam peruenit. Prouinciae toti quam maximum potest mi-
litum numerum imperat (erat omnino in Gallia ulteriore legio
3 una), pontem, qui erat ad Gen*a*uam, iubet rescindi. Vbi de
eius aduentu Heluetii certiores facti sunt, legatos ad eum mittunt
nobilissimos ciuitatis, cuius legationis Nammeius et Verucloetius
principem locum optinebant, qui dicerent sibi esse in animo
sine ullo maleficio iter per prouinciam facere, propterea quod
aliud iter haberent nullum: rogare, ut eius uoluntate id sibi fa-
4 cere liceat. Caesar, quod memoria tenebat L. Cassium consu-
lem occisum exercitumque eius ab Heluetiis pulsum et sub
5 iugum missum, concedendum non putabat; neque homines ini-
mico animo data facultate per prouinciam itineris faciundi tem-

---

13. adsci scunt *B*.

VI. 3. ca(r)ri *B* 4. mon(s) *B* 5. Alterum iter per *A'* multo(s) *A* ! 6. heluitiorū *A* heluiciorū *M* ad(l)lobrogum *B* 7. pacati *A' BT* pacti *RU* hisque *A B'* 9. heluitio rum *A* heluicio𝟜 *M* genua *X* heluitios *A* heluicios *M* 14. a. d.] ad *α T*.

VII. 1. per] *om. Bpr.* 2. pficis(t)(c)i *A* 3. uiteriorē *Bpr.* 4. genuam *X* 6. Po(n)tem *A* genuam *X* 7. heluitii *A* heluicii *M* 8. uerucloetius *α* uerudoetius *β* 9. principem *T* principum *αU* locum — c. xx 12 auerterentur] *om. B*; *B'* = *b R* optinebant *A T* 11. rogar&////(?) *A* 13. heluitiis *A* heluiciis *M* 14. lugum *A* 15. facundi *A* faciendi *A corr.* *U*

peraturos ab iniuria et maleficio existimabat. Tamen, ut spa- 6
tium intercedere posset, dum milites, quos imperauerat, conueni-
rent, legatis respondit, diem se ad deliberandum sumpturum:
siquid uellent, ad id. Aprł reuerterentur.

VIII. Interea ea legione, quam secum habebat, militibusque, 1
qui ex prouincia conuenerant, a lacu Lemanno, qui in flumen
Rhodanum influit, ad montem Iuram, qui fines Sequanorum ab
Heluetiis diuidit, milia passuum decem nouem murum in alti-
tudinem pedum sedecim fossamque perducit. Eo opere perfecto 2
praesidia disponit, castella communit, quo facilius, si se inuito
transire conarentur, prohibere possit. Vbi ea dies, quam con- 3
stituerat cum legatis, uenit, et legati ad eum reuerterunt, negat
se more et exemplo populi Romani posse iter ulli per prouin-
ciam dare et, si uim facere conentur, prohibiturum ostendit.
Heluetii, ea spe deiecti, nauibus iunctis ratibusque conpluribus 4
factis, alii uadis Rhodani, qua minima altitudo fluminis erat,
non numquam interdiu, saepius noctu, si perrumpere possent,
conati, operis munitione et militum concursu et telis repulsi hoc
conatu destiterunt.

VIIII. Relinquebatur una per Sequanos uia, qua Sequanis 1
inuitis propter angustias ire non poterant. His cum sua sponte 2
persuadere non po*sse*nt, legatos ad Dumnorigem *A*eduum mit-
tunt, ut eo deprecatore a Sequanis impetrarent. Dumnorix 3
gratia et largitione apud Sequanos plurimum poterat et Helue-
tiis erat amicus, quod ex ea ciuitate Orgetorigis filiam in matri-
monium duxerat, et cupiditate regni adductus nouis rebus stude-
bat et quam plurimas ciuitates suo beneficio habere obstrictas
uolebat. Itaque rem suscipit et a Sequanis impetrat, ut per 4
fines suos Heluetios ire patiantur, obsidesque uti inter sese dent,
perficit: Sequani, ne itinere Heluetios prohibeant, Heluetii, ut sine
maleficio et iniuria transeant.

X. Caesari renuntiatur, Heluetiis esse in animo per agrum 1

---

18. de(r)liberandum *A* de(u)ƀādū (li) *M* 19. ad. *A*.

VIII. 3. (r)sequanorum *A* 4. heluitiis *A* heluiciis *M* 6. p̃sidia *A* 11. heluitii *A* Heluicii *M* cunplurib; (o) *A* 13. sepius *A'* 14. telis] taelis *A* t(a)lis (e) *M*.

VIIII. 3. possent *cod. Paris. 6106* poterant *X* dumnoriginem *A* 5. heluitiis *A* eluiciis *M* 6. matrimonia *Apr*. 10. heluicios *M* heluitiis (o) *A* sese *B'* β se *A'* 11. perficit A^1 perfecit *B'*β heluitios *A* heluicios *M* heluitii *A* heluicii *M*.

X. 1. renuntiatur *Ab* renunciatur *M* renuntiantur *R*β heluitiis *A* heluiciis *M*

Sequanorum et *A*eduorum iter in Santonum fines facere, qui non longe a Tolosatium finibus absunt, quae ciuitas est in pro-
2 uincia. Id si fieret, intellegebat magno cum periculo prouinciae futurum, ut homines bellicosos, populi Romani inimicos,
3 locis patentibus maximeque frumentariis finitimos haberet. Ob eas causas ei munitioni, quam fecerat, T. Labienum legatum praefecit; ipse in Italiam magnis itineribus contendit duasque ibi legiones conscribit et tres, quae circum Aquileiam hiemabant, ex hibernis educit et, qua proximum iter in ulteriorem Galliam per Alpes erat, cum iis quinque legionibus ire contendit.
4 Ibi Ceutrones et Graioceli et Caturiges locis superioribus occu-
5 patis itinere exercitum prohibere conantur. Conpluribus iis proeliis pulsis, ab Ocelo, quod est citerioris prouinciae extremum, in fines Vocontiorum ulterioris prouinciae die septimo peruenit; inde in Allobrogum fines, ab Allobrogibus in Se*g*usia*u*os exercitum ducit. Hi sunt extra prouinciam trans Rhodanum primi.

1 XI. Heluetii iam per angustias et fines Sequanorum suas copias traduxerant et in *A*eduorum fines peruenerant eorumque
2 agros populabantur. *A*edui, cum se suaque ab iis defendere non possent, legatos ad Caesarem mittunt rogatum auxilium:
3 Ita se omni tempore de populo Romano meritos esse, ut paene in conspectu exercitus nostri agri uastari, liberi eorum in ser-
4 uitutem abduci, oppida expugnari non debuerint. Eodem tempore, *quo* *A*edui, Ambarri, necessarii et consanguinei *A*eduorum, Caesarem certiorem faciunt, sese depopulatis agris non facile ab
5 oppidis uim hostium prohibere. Item Allobroges, qui trans Rhodanum uicos possessionesque habebant, fuga se ad Caesarem recipiunt et demonstrant, sibi praeter agri solum nihil esse reli-
6 qui. Quibus rebus adductus Caesar non expectandum sibi statuit, dum omnibus fortunis sociorum consumptis in Santonos Heluetii peruenirent.

1 XII. Flumen est Arar, quod per fines *A*eduorum et Sequanorum in Rhodanum influit incredibili lenitate, ita ut oculis, in

---

7. tlabienum *A* 8. p̄fecit *A'* 9. hiemeba^{n}.t *A* hiem^{a}ebant *M* 11. iis *AB'U* his *T* i$^{.i}$s$^{L(2)}$ *M* 12. graioceli *b* graiocaeli *A'R* gaioceli *β* 13. iis *A'R U* his *bT* 14. citer$^{.i}$oris *A* 16. Iṇde *A* allo brogrum *A* allo(r)^{b}rogib; *A* 16. Segusiauos *Nipperdey* sebusianos *X*.

XI. 1. Heluitii *A* Heluicii *M* 4. laegatos *A* 5. p^{o}upulo *A* poene/// *A* 6. ^{e}orū *A* 8. quo *add. Dinter* 9. depopulatis] c̣^{v}ọmdepopulatis *A* 12. p̄t̃ *A'* réliqui(t) *A* 13. ex^{s}pectandū *A* 14. s(c)antonos *A* 15. heluitii *A* heluicii *M*.

utram partem fluat, iudicari non possit. Id Heluetii ratibus ac
lintribus iunctis transibant. Vbi per exploratores Caesar certior 2
factus est, tres iam partes copiarum Heluetios id flumen traduxisse, quartam fere partem citra flumen Ararim reliquam
esse, de tertia uigilia cum legionibus tribus e castris profectus
ad eam partem peruenit, quae nondum flumen transierat. Eos 3
impeditos et inopinantes adgressus magnam partem eorum concidit; reliqui sese fugae mandarunt atque in proximas siluas
abdiderunt. Is pagus appellabatur Tigurinus [nam omnis ciui- 4
tas Heluetia in quattuor pagos diuisa est]. Hic pagus unus, 5
cum domo exisset patrum nostrorum memoria, L. Cassium consulem interfecerat et eius exercitum sub iugum miserat. Ita 6
siue casu siue consilio deorum inmortalium, quae pars ciuitatis Heluetiae insignem calamitatem populo Romano intulerat, ea princeps
poenas persoluit. Qua in re Caesar non solum publicas, sed 7
etiam priuatas iniurias ultus est, quod eius soceri L. Pisonis auum, L. Pisonem legatum, Tigurini eodem proelio, quo Cassium, interfecerant.

XIII. Hoc proelio facto reliquas copias Heluetiorum ut 1
consequi posset, pontem in Arare faciendum curat atque ita
exercitum traducit. Heluetii repentino eius aduentu commoti, 2
cum id, quod ipsi diebus XX aegerrume confecerant, ut flumen transirent, illum uno die fecisse intellegerent, legatos ad eum mittunt; cuius legationis Diuico princeps fuit, qui bello Cassiano
dux Heluetiorum fuerat. Is ita cum Caesare egit: Si pacem po- 3
pulus Romanus cum Heluetiis faceret, in eam partem ituros atque ibi futuros Heluetios, ubi eos Caesar constituisset atque esse uoluisset; sin bello persequi perseueraret, reminisceretur et ueteris in- 4
commodi populi Romani et pristinae uirtutis Heluetiorum. Quod 5
inprouiso unum pagum adortus esset, cum ii, qui flumen transissent, suis auxilium ferre non possent, ne ob eam rem aut
suae magnopere uirtuti tribueret aut ipsos despiceret. Se ita 6

XII. 3. utram *M* utrã *b* quam *A in ras.* (in)fluat *A* fluat *MAcorr.* Id] In *A* heluitii *A* heluicii *M* ratibus] latrb; *A* 4. lintibus *A'* 5. haeluitios *A* heluicios *M* 6. fere] uero *β* 10. Reliquis esse fuge *A* 11—12. nam — est] *del. W. Paul* 12. heluitia *A* 15. heluitiae *A* heluicię *M* 17. p.ᵘ(b)licas *A*.

XIII. 1. heluitiorum *A* heluiciorū *M* 3. Heluitii *A* Heluicii *M* aduentú *A* 4. aegerrume *A'* 5. intellegerent *A* 7. heluitiorū *A* heluicio℞ *M* egit. *b T* egit; (*add.* Titul. ē. *M*) Legati (·/·Legati *A*) ab heluetiis (heluitíis *A* heluiciis *M*) ad cæsarem (cesarẽ *M*) missi pacem petitum. cum denuntiatione terroris; *A'RU* 8. heluitiis *A* heluiciis *M* 9. heluitios *A* heluicio *M* 11. pristine *A* heluitiorum *A* heluicio℞ *M*

a patribus maioribusque suis didicisse, ut magis uirtute conten-
7 derent, quam dolo aut insidiis niterentur. Quare ne commit-
teret, ut is locus, ubi constitissent, ex calamitate populi Romani
et internecione exercitus nomen caperet aut memoriam proderet.

1 XIIII. His Caesar ita respondit: Eo sibi minus dubita-
tionis dari, quod eas res, quas legati Heluetii commemorassent,
memoria teneret, atque eo grauius ferre, quo minus merito populi
2 Romani accidissent: qui si alicuius iniuriae sibi conscius fuisset, non
fuisse difficile cauere; sed eo deceptum, quod neque commissum
a se intellegeret, quare timeret, neque sine causa timendum
3 putaret. Quod si ueteris contumeliae obliuisci uellet, num etiam
recentium iniuriarum, quod eo inuito iter per prouinciam per
uim temptassent, quod Aeduos, quod Ambarros, quod Allobro-
4 gas uexassent, memoriam deponere posse? Quod sua uictoria
tam insolenter gloriarentur quodque tam diu se inpune iniurias
5 tulisse admirarentur, eodem pertinere. Consuesse enim deos
inmortales, quo grauius homines ex commutatione rerum doleant,
quos pro scelere eorum ulcisci uelint, iis secundiores interdum
6 res et diuturniorem impunitatem concedere. Cum ea ita sint,
tamen, si obsides ab iis sibi dentur, uti ea, quae polliceantur,
facturos intellegat, et si Aeduis de iniuriis, quas ipsis sociis-
que eorum intulerint, item si Allobrogibus satisfaciant, sese
7 cum iis pacem esse facturum. Diuico respondit: Ita Heluetios
a maioribus suis institutos esse, uti obsides accipere, non dare
consuerint: eius rei populum Romanum esse testem. Hoc re-
sponso dato discessit.

1 XV. Postero die castra ex eo loco mouent. Idem facit
Caesar equitatumque omnem, ad numerum quattuor milium,
quem ex omni prouincia et Aeduis atque eorum sociis coactum
habebat, praemittit, qui uideant, quas in partes hostes iter faciant.
2 Qui cupidius nouissimum agmen insecuti alieno loco cum equi-
tatu Heluetiorum proelium committunt; et pauci de nostris
3 cadunt. Quo proelio sublati Heluetii, quod quingentis equiti-
bus tantam multitudinem equitum propulerant, audacius sub-

15. contenderent quam dolo *Kraner* quam dolo contenderent *X* (contenderant *R'*) 17. constituissent *Mpr.* *β*.

XIIII. 2. heluitii *A* heluicii *M* 3. momeria *A*[1] 4. accidissent *A'* accidisset *B'* *β* (l above) 5. difficire *A* 9. allobrogas *AR* allobrogos *M* allobroges *β* 10. memoriā *A'* memoria *B'β* posse *B'β* poss& *A'* 11. quodque — admirarentur] *om.* *Apr.* in pugnæ *A* 14. ulusci (ci above) *A* ulcissi *M*[1] iis *A'* his *B'* 19. heluitios *A* heluicios *M*.

XV. 5. (a)equitatu *A* 6. heluitiorū *A* heluicio24 *M* 7. heluitii *A* heluicii *M* 8. tamtā *A* audatius *A*

sistere non numquam et nouissimo agmine proelio nostros la-
cessere coeperunt. Caesar suos a proelio continebat ac satis 4
habebat in praesentia hostem rapinis [pabulationibus] popula-
tionibusque prohibere. Ita dies circiter quindecim iter fecerunt, 5
uti inter nouissimum hostium agmen et nostrum primum non
amplius quinis aut senis milibus passuum interesset.

XVI. Interim cotidie Caesar *A*eduos frumentum, quod 1
essent publice polliciti, flagitare. Nam propter frigora, quod 2
Gallia sub septentrionibus, ut ante dictum est, posita est, non
modo frumenta in agris matura non erant, sed ne pabuli quidem
satis magna copia subpetebat; eo autem frumento, quod flumine 3
Arare nauibus subuexerat, propterea uti minus poterat, quod
iter ab Arare Heluetii auerterant, a quibus discedere nolebat.
Diem ex die ducere *A*edui: conferri, conportari, adesse dicere. 4
Vbi se diutius duci intellexit et diem instare, quo die frumen- 5
tum militibus metiri oporteret, conuocatis eorum principibus,
quorum magnam copiam in castris habebat, in his Diuiciaco
et Lisco, qui summo magistratui praeerat, quem uergobretum
appellant *A*edui, qui creatur annuus et uitae necisque in suos
habet potestatem, grauiter eos accusat, quod, cum neque emi 6
neque ex agris sumi posset, tam necessario tempore, tam pro-
pinquis hostibus ab iis non subleuetur; praesertim cum magna
ex parte eorum precibus adductus bellum susceperit, multo etiam
grauius, quod sit destitutus, queritur.

XVII. Tum demum Liscus oratione Caesaris adductus, 1
quod antea tacuerat, proponit: Esse nonnullos, quorum aucto-
ritas apud plebem plurimum ualeat, qui priuatim plus possint
quam ipsi magistratus. Hos seditiosa atque inproba oratione 2
multitudinem deterrere, ne frumentum conferant, quod debeant:
praestare, si iam principatum Galliae optinere non possint, Gal- 3
lorum quam Romanorum imperia perferre; neque dubitare
[debeant], quin, si Heluetios superauerint Romani, una cum 4
reliqua Gallia *A*eduis libertatem sint erepturi. Ab eisdem nostra 5

---

11. p̃sentia *A'* pabulationibus] *del. W. Paul* rapinis *A* 14. pass(er)um (n //) *A*.

XVI. 2 pullice *A* 7. heluitii *A* heluicii *M* quibus *A* 9. frumento *A* 10. opor&er& *A* 11. Deuitiaco *Tante corr.* 12. praeerat *Nicasius Ellebodius Casletanus* praeerant *ARβ* p̃erant *Mb* 15. ppinbuis (q) *A* ppinguis *M*[1] 16. iis] his *A'bT* prosertim (e) *A* 17. susceperat (i) *A* 18. queritur *A*.

XVII. 3. possint *A'* possent *B'β* 5. debeant: praestare *Heller* praestare (p̃stare *M*) debeant *X* 6. possint *Franciscus Hotman* possent *X* 8. debeant *X del. Dinter* eluicio (h, s) *M* heluitios *A* 9. iisdem *Rβ* hisdem *A'*

consilia quaeque in castris gerantur hostibus enuntiari: hos a
6 se coerceri non posse. Quin etiam, quod necessariam rem
coactus Caesari enuntiarit, intellegere sese, quanto id cum pe-
riculo fecerit, et ob eam causam, quam diu potuerit, tacuisse.

1 XVIII. Caesar hac oratione Lisci Dumnorigem, Diuiciaci
fratrem, designari sentiebat, sed, quod pluribus praesentibus eas
res iactari nolebat, celeriter concilium dimittit, Liscum retinet.
2 Quaerit ex solo ea, quae in conuentu dixerat. Dicit liberius
atque audacius. Eadem secreto ab aliis quaerit; reperit esse
3 uera: Ipsum esse Dumnorigem, summa audacia, magna apud
plebem propter liberalitatem gratia, cupidum rerum nouarum.
Compluris annos portoria reliquaque omnia Aeduorum uecti-
galia paruo pretio redempta habere, propterea quod illo licente
4 contra liceri audeat nemo. His rebus et suam rem familiarem
5 auxisse et facultates ad largiendum magnas comparasse; ma-
gnum numerum equitatus suo sumptu semper alere et circum
6 se habere, neque solum domi, sed etiam apud finitimas ciuitates
largiter posse, atque huius potentiae causa matrem in Bituri-
7 gibus homini illic nobilissimo ac potentissimo conlocasse, ipsum
ex Heluetiis uxorem habere, sororem ex matre et propinquas
8 suas nuptum in alias ciuitates collocasse. Fauere et cupere
Heluetiis propter eam adfinitatem, odisse etiam suo nomine
Caesarem et Romanos, quod eorum aduentu potentia eius de-
minuta et Diuiciacus frater in antiquum locum gratiae atque
9 honoris sit restitutus. Siquid accidat Romanis, summam in spem
per Heluetios regni optinendi uenire; imperio populi Romani non
modo de regno, sed etiam de ea, quam habeat, gratia desperare.
10 Reperiebat etiam in quaerendo Caesar, quod proelium equestre
aduersum paucis ante diebus esset factum, initium eius fugae
factum a Dumnorige atque eius equitibus (nam equitatui, quem
auxilio Caesari Aedui miserant, Dumnorix praeerat): eorum fuga
reliquum esse equitatum perterritum.

1 XVIIII. Quibus rebus cognitis, cum ad has suspiciones
certissimae res accederent, quod per fines Sequanorum Helue-

---

10. queq; *A* 11. necessariam *A′β* necessaria *R* 12. (uoca)^{coac}tus *A*.

XVIII. 1. hao *A*[1] 2. p̃sentibus *A′* 4. querit *A′* 5. audatius *A′* 6. ur̃a *A* apub *A*[1] 9. prȩtio *A* licente *A′R* dicente *β* 10. liceri *Aldus* licere *A′R* dicere *β* 11. larg^{ie}undum *A* 12. equitatu(ṃ)^{s} *A* 14. uiturigibus *αT* bitorigibus *U* 16. 18. heluitiis *A* heluiciis *M* 18. odis.^{se} *A* 19. d^{i}ẹminuta *A* 22. heluitios *A* helüicios *M* (p)^{o}ptinendi *A* 23. de ea] (g) ////////$^{(gratia) de ea}$ *A* 25. fuge *A* 26. domnorige *A* dum‿nõrige *M* eius] *om.* *A* 27. hedui *A′*.

XVIIII. 2. heluities *A* heluicios *M*

tios traduxisset, quod obsides inter eos dandos curasset, quod
ea omnia non modo iniussu suo et ciuitatis, sed etiam inscien-
tibus ipsis fecisset, quod a magistratu *Aeduorum* accusaretur,
satis esse causae arbitrabatur, quare in eum aut ipse animad-
uerteret aut ciuitatem animaduertere iuberet. His omnibus 2
rebus unum repugnabat, quod Diuiciaci fratris summum in
populum Romanum studium, summam in se uoluntatem, egre-
giam fidem, iustitiam, temperantiam cognouerat: nam, ne eius
supplicio Diuiciaci animum offenderet, uerebatur. Itaque prius, 3
quam quicquam conaretur, Diuiciacum ad se uocari iubet et,
cotidianis interpretibus remotis, per C. Valerium Troucillum,
principem Galliae prouinciae, familiarem suum, cui summam
omnium rerum fidem habebat, cum eo conloquitur; simul com- 4
monefacit, quae ipso praesente in concilio Gallorum de Dum-
norige sint dicta, et ostendit, quae separatim quisque de eo
apud se dixerit. Petit atque hortatur, ut sine eius offensione 5
animi uel ipse de eo causa cognita statuat uel ciuitatem statuere
iubeat.

XX. Diuiciacus multis cum lacrimis Caesarem complexus 1
obsecrare coepit, nequid grauius in fratrem statueret: Scire se 2
illa esse uera, nec quemquam ex eo plus quam se doloris ca-
pere, propterea quod, cum ipse gratia plurimum domi atque in
reliqua Gallia, ille minimum propter adulescentiam posset, per
se creuisset; quibus opibus ac neruis non solum ad minuendam
gratiam, sed paene ad perniciem suam uteretur. Sese tamen 3
et amore fraterno et existimatione uulgi commoueri. Quod si- 4
quid ei a Caesare grauius accidisset, cum ipse eum locum ami-
citiae apud eum teneret, neminem existimaturum non sua uo-
luntate factum: qua ex re futurum, uti totius Galliae animi a se
auerterentur. Haec cum pluribus uerbis flens a Caesare pe- 5
teret, Caesar eius dextram prendit; consolatus rogat, finem
orandi faciat; tanti eius apud se gratiam esse ostendit, uti et
rei publicae iniuriam et suum dolorem eius uoluntati ac precibus
condonet. Dumnorigem ad se uocat, fratrem adhibet; quae in 6

---

9. populū. r̄. *A* populum r. *M* populum *B′β* e(t)gregiā *A* 13. intpr&ib; *A* troaucillum *αU* traucillum *A corr. T* Procillum *Manutius*; *cf. inscr. C. I. L. III 5037:* VERCILLAE . TROVCILLI. F. *V 7269:* ADNAMA | TROVCILLI. F. *7287:* SEVERAE TROVCILLI F. 15. cōmunefacit *A* 17. de eo] *om. Apr.*

XX. 3. nec (|||) *A* 5. adulescenciā (o) *M* adolescentiam *A* 11. fāturum (i) *A* 12. *uerbis* Haec cum ¦*denuo incipit B* 14. orandi(f) *B* 15. re(ci)p(i) *A* rei p. *B*

eo reprehendat, ostendit; quae ipse intellegat, quae ciuitas
queratur, proponit; monet, ut in relicum tempus omnes suspiciones
uitet; praeterita se Diuiciaco fratri condonare dicit. Dumnorigi
custodes ponit, ut, quae agat, quibuscum loquatur, scire possit.

1 XXI. Eodem die ab exploratoribus certior factus hostes
sub monte consedisse milia passuum ab ipsius castris octo,
qualis esset natura montis et qualis in circuitu ascensus, qui
2 cognoscerent, misit. Renuntiatum est facilem esse. De tertia
uigilia T. Labienum, legatum pro praetore, cum duabus legioni-
bus et his ducibus, qui iter cognouerant, summum iugum
3 montis ascendere iubet; quid sui consilii sit, ostendit. Ipse de
quarta uigilia eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos con-
4 tendit equitatumque omnem ante se mittit. P. Considius, qui
rei militaris peritissimus habebatur et in exercitu L. Sullae et
postea in M. Crassi fuerat, cum exploratoribus praemittitur.

1 XXII. Prima luce, cum summus mons a [Lucio] Labieno
teneretur, ipse ab hostium castris non longius mille et quin-
gentis passibus abesset, neque, ut postea ex captiuis comperit,
2 aut ipsius aduentus aut Labieni cognitus esset, Considius equo
admisso ad eum adcurrit, dicit montem, quem a Labieno occu-
pari uoluerit, ab hostibus teneri: id se a Gallicis armis atque
3 insignibus cognouisse. Caesar suas copias in proximum collem
subducit, aciem instruit. Labienus, ut erat ei praeceptum a
Caesare, ne proelium committeret, nisi ipsius copiae prope
hostium castra uisae essent, ut undique uno tempore in hostes
impetus fieret, monte occupato nostros expectabat proelioque
4 abstinebat. Multo denique die per exploratores Caesar cognouit
et montem a suis teneri et Heluetios castra mouisse et Consi-
dium timore perterritum, quod non uidisset, pro uiso sibi re-
5 nuntiauisse. Eo die, quo consuerat interuallo, hostes sequitur
et milia passuum tria ab eorum castris castra ponit.

---

17. reprehendat *A'B* reprehendit *Rβ* 18. qu(a)eratur *B* relicum *A* reliquum *cett.* 19. p̃terita *B* deuiciaco (i *supra* e) *B* diuiciaco *A'* 20. loquitur *B'* scri· (re *supra*) *A*.

XXI. 3. ç&̃ *B* qualis *A'T* quales *B'U* 4. cognoscerent *cod. Paris 6106* cognosceret (I *supra* n) *X* 5. pr&ore *B* 7. ħostendit *B* 8. (g)erant *B* 9. P. considius *A'* considius *B'β* 11. premittitur *A'*.

XXII. 1. lucio labieno *ARβ* L. labieno *M* lucio labienio *B* 3. comperit *ABcorr.* conperit *MBpr.* 5. adcurrit *A'* accurrit *B* occupare *A* 6. id] ad *A* a *B'β* e *A*, *om. M* 7. cogno uosse (i *supra*) *B* 10. essent *in rasura A* enent. (ss *supra*) *M* 11. imp(l)&us *A* 13. heluitios *A* heluicios *M* castra] co(n)tra (a s *supra*) *A* 16. ab] ob *A*[1].

XXIII. Postridie eius diei, quod omnino biduum super- 1
erat, cum exercitui frumentum metiri oporteret, et quod a Bi-
bracte, oppido Aeduorum longe maximo et copiossissimo, non
amplius milibus passuum XVIII aberat, rei frumentariae pro-
spiciendum existimauit: iter ab Heluetiis auertit ac Bibracte
ire contendit. Ea res per fugitiuos L. Aemilii, decurionis equi- 2
tum Gallorum, hostibus nuntiatur. Heluetii, seu quod timore 3
perterritos Romanos discedere a se existimarent, eo magis, quod
pridie superioribus locis occupatis proelium non commisissent,
siue eo, quod re frumentaria intercludi posse confiderent, com-
mutato consilio atque itinere conuerso nostros a nouissimo
agmine insequi ac lacessere coeperunt.

XXIIII. Postquam id animum aduertit, copias suas Caesar 1
in proximum collem subducit equitatumque, qui sustineret ho-
stium impetum, misit. Ipse interim in colle medio triplicem 2
aciem instruxit legionum quattuor ueteranorum, [ita, uti supra];
sed in summo iugo duas legiones, quas in Gallia citeriore pro-
xime conscripserat, et omnia auxilia conlocari ac totum montem 3
hominibus compleri et interea sarcinas in unum locum conferri
et eum ab his, qui in superiore acie constiterant, muniri iussit.
Heluetii cum omnibus suis carris secuti inpedimenta in unum 4
locum contulerunt; ipsi, [confertissima acie] reiecto nostro equi-
tatu, phalange facta sub primam nostram aciem successerunt.

XXV. Caesar, primum suo, deinde omnium ex conspectu 1
remotis equis, ut aequato omnium periculo spem fugae tolleret,
cohortatus suos proelium commisit. Milites e loco superiore 2
pilis missis facile hostium phalangem perfregerunt. Ea disiecta 3
gladiis destrictis in eos impetum fecerunt. Gallis magno ad
pugnam erat impedimento, quod pluribus eorum scutis uno ictu
pilorum transfixis et conligatis, cum ferrum se inflexisset, neque

---

XXIII. 1. bibuū *A* 2. bibract(a)e *B* bibractę *B* 3. co*piosissi*mo *A* copiossissimo *M* copiosissimo *B* [(v) above] 4. passu·m *A* [·u above] aberant *A* 5. heluitiis AB^1 heluiciis *M* ac *A'TBcorr.* a *U*, *om.* *B'* bibracte *MB* bibraute *A* bibract(a)e *B* baribracte *U* bribracte U^2 7. nunciatur B^1 Heluitii *A* heluicii *M* 9. prelium *B* [o below] cõmisisissent *A* commississent *Mpr.* *Bpr.*

XXIIII. 2. collem] collẽ ṣụū *A* 3. mi(s)sit *B* 4. ita uti supra] *del.* *Oudendorp* 5. sed *A'B* se $R\beta B^2$ c&eriore B^1 6. conlocari *A'B* 7. compleri. et *A'B* 9. Heluitii *A* Heluicii *M* 10. locum cum *B'* confertissima acie] *del.* *W. Paul.* cū fertissima *A* equitū A^1?

XXV. 2. aequatu *B* [o above] omnium] *del.* *H. Peerlkamp* tollor& *A* 3. (co)cohortatus *B* cõmi(s)sit *B* 4. missit B [s above] 5. districtis *A* *corr.* *R* 6. erant *B* 7. transfixis *A'U* tranfixis *B'T* inflexisset *Oudendorp* inflixisset $AB'\beta$ in flixissent *M*

euellere neque sinistra inpedita satis commode pugnare po-
4 terant, multi ut diu iactato brachio praeoptarent scutum manu
5 emittere et nudo corpore pugnare. Tandem uulneribus defessi et pedem referre et, quod mons suberat circiter mille passuum
6 *spatio*, eo se recipere coeperunt. Capto monte et succedentibus nostris Boii et Tulingi, qui hominum milibus circiter XV agmen hostium claudebant et nouissimis praesidio erant, ex itinere nostros latere aperto adgressi circumuenire et id conspicati Heluetii, qui in montem sese receperant, rursus instare et proe-
7 lium redintegrare coeperunt. Romani conuersa signa bipertito intulerunt: prima et secunda acies, ut uictis ac summotis resisteret, tertia, ut uenientes sustineret.

1 XXVI. Ita ancipiti proelio diu atque acriter pugnatum est. Diutius cum sustinere nostrorum impetus non possent, alteri se, ut coeperant, in montem receperunt, alteri ad inpedimenta et
2 carros suos se contulerunt. Nam hoc toto proelio, cum ab hora septima ad uesperum pugnatum sit, auersum hostem
3 uidere nemo potuit. Ad multam noctem etiam ad impedimenta pugnatum est, propterea quod pro uallo carros obiecerant et e loco superiore in nostros uenientes tela coniciebant, et nonnulli inter carros rotasque mataras ac tragulas subiciebant nostrosque
4 uulnerabant. Diu cum esset pugnatum, impedimentis castrisque
5 nostri potiti sunt. Ibi Orgetorigis filia atque unus e filiis captus est. Ex eo proelio circiter hominum milia CXXX superfuerunt eaque tota nocte continenter ierunt: nullam partem noctis itinere intermisso in fines Lingonum die quarto peruenerunt, cum et propter uulnera militum et propter sepulturam occisorum
6 nostri triduum morati eos sequi non potuissent. Caesar ad Lingonas litteras nuntiosque misit, ne eos frumento neue alia re iuuarent: qui si iuuissent, se eodem loco, quo Heluetios, habiturum. Ipse triduo intermisso cum omnibus copiis eos sequi coepit.

---

8. inpedita *A* impedita *B* commodae *A'* 9. scuta e *A* s(e)cuta e *M* scut^{v}e *B* 12. spatio *add. Dinter* succeṇdentib; *B* 13. circite *B'* 15. circumuenire *MU* ci^{cũ}ruenere *B* circũ uenere *A* circumuenere̩ *RTU*^{2} 16. heluitii *A* heluicii *M* prelium *B* 17. bipertra *B'*.

XXVI. 1. a^{N}(c)cipiti *B* an$^{\cdot cip}$(ti)iti *A* 2. poss^{e}(u)N *B* 3. rece^{pe}ruN. *B* inpedimenta *A'* impedimeNta *B* 5. auersum *A corr. B corr.* aduersum *X* 7. ua^{1}lo *B* abiecerant *B'* 9. rotas] redas *Meiser* 11. filia *α* filiae *β* B^{2} 12. proeli^{o}(a) *B* 13. ea quę *A* 14. quarta *A'* 15. occi(s)sorum *B* 16. ligogonas *A* 18. qui si] siqui *W. Paul* heluitios *A* heluicios *M* habit^{ru}um *B*.

XXVII. Heluetii omnium rerum inopia adducti legatos de 1
deditione ad eum miserunt. Qui cum eum in itinere conuenis- 2
sent seque ad pedes proiecissent suppliciterque locuti flentes
pacem petissent, atque eos in eo loco, quo tum essent, suum
aduentum expectare iussisset, paruerunt. Eo postquam Caesar 3
peruenit, obsides, arma, seruos, qui ad eos perfugissent, popo-
scit. Dum ea conquiruntur et conferuntur, nocte intermissa, 4
circiter hominum milia sex eius pagi, qui Verbigenus appellatur,
siue timore perterriti, ne armis traditis supplicio adficerentur,
siue spe salutis inducti, quod in tanta multitudine dediticiorum
suam fugam aut occultari aut omnino ignorari posse existima-
rent, prima nocte e castris Heluetiorum egressi ad Rhenum
finesque Germanorum contenderunt.

XXVIII. Quod ubi Caesar resciit, quorum per fines ierant, 1
his, uti conquirerent et reducerent, si sibi purgati esse uellent,
imperauit: reductos in hostium numero habuit; reliquos omnes 2
obsidibus, armis, perfugis traditis in deditionem accepit. Hel- 3
uetios, Tulingos, Latouicos in fines suos, unde erant profecti,
reuerti iussit et, quod omnibus frugibus amissis domi nihil erat,
quo famem tolerarent, Allobrogibus imperauit, ut his frumenti
copiam facerent; ipsos oppida uicosque, quos incenderant, resti-
tuere iussit. Id ea maxime ratione fecit, quod noluit eum 4
locum, unde Heluetii discesserant, uacare, ne propter bonitatem
agrorum Germani, qui trans Rhenum incolunt, *e* suis finibus in
Heluetiorum fines transirent et finitimi Galliae prouinciae Allo-
brogibusque essent. Boios petentibus *A*eduis, quod egregia 5
uirtute erant cogniti, ut in finibus suis conlocarent, concessit;
quibus illi agros dederunt quosque postea in pa*r*em iuris liber-
tatisque condicionem, atque ipsi erant, receperunt.

XXVIIII. In castris Heluetiorum tabulae repertae sunt 1

XXVII. 1. Heluitii *A* Heluicii *M* 2. mi(s)serunt *B* 3. subpliciter que *B* 4. p^{a}ẹcem *B* at$^{q;}$*B* tum] *om.* *B*[1] 5. exṣpectare *B* 8. sex] ex *A*' 9. suþplicio *B* 10. dediciorum *M*[1]*B*'*U* deditionū *T* 11. fugā suā *A* 12. heluitiorū *A* heluiciorū *M* 13. germaɴ(i)orum *B*.

XXVIII. 1. fines/// *B* 2. his *B*' iis *A*' 3. reduct^{o}us. *B* Reductis *A* 4. arm^{i}(e)s *A* Heluicios *M* 5. tuling^{o}us *B* latobrigos *X* latouicos *A* *marg.* lato bicos *Buar.* 6. frugibus *RβB*[2] fructib; *A*'*B*[1] 7. quo] qui *B*[1] 10. heluicii *M* 11. ^{h}renum *B* e *R*[2] *om.* *X* 12. heluicioꝝ *M* prouin(t^{c})iae *B* 13. haeduis *A*' heduis *B* 14. collocarent *B* 15. parem *Aldus* partem *X* 16. conditionem *T* condicione *A*'*B* *corr.* conditione *B*'*U*.

XXVIIII. 1. heluiciorū *M*

litteris Graecis confectae et ad Caesarem relatae, quibus in ta-
bulis nominatim ratio confecta erat, qui numerus domo exisset
eorum, qui arma ferre possent, et item separatim pueri, senes
2 mulieresque. Quarum omnium rerum summa erat capitum
Heluetiorum milia CCLXIII, Tulingorum milia XXXVI, Lato-
*uic*orum XIIII, Rau*ri*corum XXIII, Boiorum XXXII; ex his,
3 qui arma ferre possent, ad milia nonaginta duo. Summa om-
nium fuerunt ad milia CCCLXVIII. Eorum, qui domum re-
dierunt, censu habito, ut Caesar imperauerat, repertus est nume-
rus milium C et decem.

1 XXX. Bello Heluetiorum confecto totius fere Galliae legati,
2 principes ciuitatum, ad Caesarem gratulatum conuenerunt: In-
tellegere sese, tametsi pro ueteribus Heluetiorum iniuriis populi
3 Romani ab his poenas bello repetisset, tamen eam rem non
minus ex usu terrae Galliae quam populi Romani accidisse,
propterea quod eo consilio florentissimis rebus domos suas
Heluetii reliquissent, uti toti Galliae bellum inferrent imperioque
potirentur locumque domicilio ex magna copia deligerent, quem
ex omni Gallia oportunissimum ac fructuosissimum iudicassent,
4 reliquasque ciuitates stipendiarias haberent. Petierunt, uti sibi
concilium totius Galliae in diem certam indicere idque Caesaris
uoluntate facere liceret: sese habere quasdam res, quas ex com-
5 muni consensu ab eo petere uellent. Ea re permissa diem
concilio constituerunt et iure iurando, nequis enuntiaret, nisi
quibus communi consilio mandatum esset, inter se sanxerunt.

1 XXXI. Eo concilio dimisso idem principes ciuitatum, qui
ante fuerant, ad Caesarem reuerterunt petieruntque, uti sibi
secreto [in occulto] de sua omniumque salute cum eo agere
2 liceret. Ea re impetrata sese omnes flentes Caesari ad pedes
proiecerunt: Non minus se id contendere et laborare, ne ea,

---

3. erant *B* 4. eorum] *om. A pr.* 5. rerum] rationum *W. Paul* 6. heluiciorum *M* CCLXIII(I); *A* CCLXIII. (a a) *B* latobrigorum *A'B* 7. rauracorum *A'B* XXIIII; *A* XXII *R* 8. Summe (a) *A* 9. CCC. (ta) LX. octo *A* CCCLXVIII *R* CCCLXVIII (a) *B* domum *T* domo *MB'U* de domo *A* ridierunt caesu (.n) *A*.

XXX. 1. heluiciorum *M* fe(r)re ga.liae (.l) *B* 3. tametsi *A'TB*[2] iam et si *B'U* heluiciorum *M* 5. .p̃. r̃. *A* P R (i) *B* 7. heluitii *A* heluicii *M* 9. fructuonissimum (s) *M* 10. uti] ut *A* 13. consensu//// *B* 14. conciliū *A* 15. conçilio (s) *A*.

XXXI. 2. uti *A'* ut *B* 3. secro in *A* in occulto] *del. Frigell* 4. flentes] gentes *A*

quae dixissent, enuntiarentur, quam uti ea, quae uellent, impe-
trarent, propterea quod, si enuntiatum esset, summum in cru-
ciatum se uenturos uiderent. Locutus est pro his Deuiciacus 3
Aeduos: Galliae totius factiones esse duas: harum alterius
principatum tenere Aeduos, alterius Aruernos. Hi cum tanto- 4
pere de potentatu inter se multos annos contenderent, factum
esse, uti ab Aruernis Sequanisque Germani mercede arcesseren-
tur. Horum primo circiter milia XV Rhenum transisse; postea- 5
quam agros et cultum et copias Gallorum homines feri ac
barbari adamassent, traductos plures; nunc esse in Gallia ad
centum et uiginti milium numerum. Cum his Aeduos eorum- 6
que clientes semel atque iterum armis contendisse; magnam ca-
lamitatem pulsos accepisse, omnem nobilitatem, omnem senatum,
omnem equitatum amisisse. Quibus proeliis calamitatibusque 7
fractos, qui et sua uirtute et populi Romani hospitio atque ami-
citia plurimum ante in Gallia potuissent, coactos esse Sequanis
obsides dare nobilissimos ciuitatis et iure iurando ciuitatem
obstringere, sese neque obsides repetituros neque auxilium a
populo Romano inploraturos neque recusaturos, quo minus per-
petuo sub illorum dicione atque imperio essent. Vnum se esse 8
ex omni ciuitate Aeduorum, qui adduci non potuerit, ut iuraret
aut liberos suos obsides daret. Ob eam rem se ex ciuitate 9
profugisse et Romam ad senatum uenisse auxilium postulatum,
[quod solus neque iure iurando neque obsidibus teneretur]. Sed 10
peius uictoribus Sequanis quam Aeduis uictis accidisse, prop-
terea quod Ariouistus, rex Germanorum, in eorum finibus con-
sedisset tertiamque partem agri Sequani, qui esset optimus
totius Galliae, occupauisset et nunc de altera parte tertia Sequa-
nos decedere iuberet, propterea quod paucis mensibus ante Haru-
dum milia hominum XXIIII ad eum uenissent, quibus locus ac
sedes pararentur. Futurum esse paucis annis, uti omnes ex 11
Galliae finibus pellerentur atque omnes Germani Rhenum trans-
irent: neque enim conferendum esse Gallicum cum Germano-
rum agro, neque hanc consuetudinem uictus cum illa conparan-

---

8. deuiciacus *AB*[1] diuiciac' *M* 9. haeduos *Apr. Bpr.* heduus *M* 10. heduos *B* Hi(i) *B* 12. a[r]uernis *B* ge[r.]mani *B* arcesser[e]untur *A* accesserentur *R* 13. primum *A* [i]pm(a)[o] *M* 15. Nu[n]c *B* 16. centū & uiginti *A* centum & XX *B* heduos *A'* 19. a mi(s)sisse *B* 20. hospicio *A'* ami(t)[c]itia *B* 23. sese.q[.ne]; *A* auxilium] *om. Bpr.* 25. se] *om. B'* 29. quod — teneretur] *del. Paul* 30. ha(ll)e-duis *A* 31. [g](ar)[.er]manorum *A* ge[r]manorum *B* 34. pa[u]cis *B* 35. XXIIII[or] *B* 37. galliae *B* 38. Gallicum cum] galli(.)cū *A* gallicū *M* 39. comparandam *B*

12 dam. Ariouistum autem, ut semel Gallorum copias proelio
uicerit, quod proelium factum sit Admagetobrigae, superbe et
crudeliter imperare, obsides nobilissimi cuiusque liberos poscere
et in eos omnia exempla cruciatusque edere, siqua res non ad
13 nutum aut ad uoluntatem eius facta sit. Hominem esse barba-
rum, iracundum, temerarium; non posse eius imperia diutius
14 sustinere. Nisi siquid in Caesare populoque Romano sit auxilii,
omnibus Gallis idem esse faciendum, quod Heluetii fecerint, ut
domo emigrent, aliud domicilium, alias sedes, remotas a Ger-
manis, petant fortunamque, quaecumque accidat, experiantur.
15 Haec si enuntiata Ariouisto sint, non dubitare, quin de omnibus
obsidibus, qui apud eum sint, grauissimum supplicium sumat.
16 Caesarem uel auctoritate sua atque exercitus uel recenti uicto-
ria uel nomine populi Romani deterrere posse, ne maior multi-
tudo Germanorum Rhenum traducatur, Galliamque omnem ab
Ariouisti iniuria posse defendere.

1 XXXII. Hac oratione ab Deuiciaco habita omnes, qui
2 aderant, magno fletu auxilium a Caesare petere coeperunt. Ani-
maduertit Caesar unos ex omnibus Sequanos nihil earum rerum
facere, quas ceteri facerent, sed tristes capite demisso terram
3 intueri. Eius rei quae causa esset, miratus ex ipsis quaesiit.
Nihil Sequani respondere, sed in eadem tristitia taciti perma-
4 nere. Cum ab his saepius quaereret neque ullam omnino uocem
exprimere posset, idem Deuiciacus Aeduus respondit: Hoc esse
miseriorem et grauiorem fortunam Sequanorum quam reliquo-
rum, quod soli ne in occulto quidem queri neque auxilium im-
5 plorare auderent absentisque Ariouisti crudelitatem, uelut si co-
ram adesset, horrerent, propterea quod reliquis tamen fugae
facultas daretur, Sequanis uero, qui intra fines suos Ariouistum
recepissent, quorum oppida omnia in potestate eius essent, om-
nes cruciatus essent perferendi.

---

40. Ariouistum *A'B* ariouistus *Rβ* praeliū *A* 41. admagetobrige *A'* admagetobriae *R* ad mag&obrie *B* 44. $\overset{////}{\text{aut}}$ *A* $\overset{ta}{\text{uoluntem}}$ *B* 46. $\overset{i}{\text{sustinere}}$ *B* nisi si *M B R corr. A²* nisi *ARpr.β* caesarē *B* 47. heluicii *M* 50. ario iusto *A¹* sint *A' T B corr.* sunt *B' U* $\overset{i}{\text{dubare}}$ *A* 54. traducatur *A' B T* reducatur *R U* galliam *B* 55. ario iusti *A*.

XXXII. 1. Hac] ac *B¹* deuiciaco *A'B¹* 2. adherant *B¹* magno(s) *A* 3. unos *codd. Barberinianus Vindob. IV* unus *X* 4. trites *B¹* 6. respondere *A* permansere *A* 8. deuiciacus *M* $\overset{c}{\text{deuicia(t)us}}$ *A* diuiciacus *B* 10. quod] qu o d *B* quaeri *B* 11. ariouisti/// *B* $\overset{t}{\text{uelud}}$ *B* 12. $\overset{n}{\text{horrer\&}}$ *A* 12. tamen *B'* tantum *A'β Bcorr.* 14. recipissent *B'* eius essent] ei· en& *A*.

XXXIII. His rebus cognitis Caesar Gallorum animos uerbis 1
confirmauit pollicitusque est sibi eam rem curae futuram: magnam se habere spem, et beneficio suo et auctoritate adductum
Ariouistum finem iniuriis facturum. Hac oratione habita con- 2
cilium dimisit. Et secundum ea multae res eum hortabantur, quare sibi eam rem cogitandam et suscipiendam putaret, in primis, quod Aeduos, fratres consanguineosque saepe numero a senatu appellatos, in seruitute atque in dicione uidebat Germanorum teneri, eorumque obsides esse apud Ariouistum ac Sequanos intellegebat; quod in tanto imperio populi Romani turpissimum sibi et rei publicae esse arbitrabatur. Paulatim autem 3
Germanos consuescere Rhenum transire et in Galliam magnam
eorum multitudinem uenire populo Romano periculosum uidebat 4
neque sibi homines feros ac barbaros temperaturos existimabat; quin, cum omnem Galliam occupauissent, ut ante Cimbri Teutonique fecissent, in prouinciam exirent atque inde in Italiam contenderent, praesertim cum Sequanos a prouincia nostra
Rhodanus diuideret; quibus rebus quam maturrime occurren- 5
dum putabat. Ipse autem Ariouistus tantos sibi spiritus, tantam adrogantiam sumpserat, ut ferendus non uideretur.

XXXIIII. Quam ob rem placuit ei, ut ad Ariouistum legatos 1
mitteret, qui ab eo postularent, uti aliquem locum medium utriusque conloquio deligeret: uelle sese de re publica et summis
utriusque rebus cum eo agere. Ei legationi Ariouistus respon- 2
dit: Siquid ipsi a Caesare opus esset, sese ad eum uenturum
fuisse; siquid ille se uelit, illum ad se uenire oportere. Prae- 3
terea se neque sine exercitu in eas partes Galliae uenire audere, quas Caesar possideret, neque exercitum sine magno commeatu
atque molimento in unum locum contrahere posse. Sibi autem 4
mirum uideri, quid in sua Gallia, quam bello uicisset, aut Caesari aut omnino populo Romano negotii esset.

XXXV. His responsis ad Caesarem relatis, iterum ad eum 1
Caesar legatos cum his mandatis mittit: Quoniam tanto suo

XXXIII. 2. futurā^{e}//// *B* 4. auistum^{rio} *A* ac^{h} *B* conciliū(s) dimiẹsit *B* 7. aeduos *M* haeduos *AB* sepe numero *A'* 8. apellatos *A* dicione *A'B* deditione *βBcorr.* 11. rei p. *M* rei prę. *A* rei p. ////e *B* 13. uidebat] *om.* *B*¹ 14. temperaturos *Vindob. IV* optẽperaturos *A'* obtemperaturos *B'β* 18. r$^{.h}$o danus *B*.

XXXIIII. 3. se se *B* re$^{////}$ *B* 8. magnu^{o} *B* comeatu *A* 9. molimento *Gabriel Faërno* emulomento *AB'* emulụmento^{o} *M* emolumento *β*.

XXXV. 1. responsis *AB* legatis *M* relatis *codd. tres deteriores* legatis *AB'β* responsis *M*

populique Romani beneficio adfectus, cum in consulatu suo rex
atque amicus a senatu appellatus esset, hanc sibi populoque Ro-
mano gratiam referret, ut in conloquium uenire inuitatus grauare-
tur neque de communi re dicendum sibi et cognoscendum putaret,
3 haec esse, quae ab eo postularet: primum nequam multitudi-
nem hominum amplius trans Rhenum in Galliam traduceret;
deinde obsides, quos haberet ab *A*eduis, redderet, Sequanisque
permitteret, ut, quos illi haberent, uoluntate eius reddere illis
liceret; neue *A*eduos iniuria lacesseret, neue his sociisque
4 eorum bellum inferret. Si id ita fecisset, sibi populoque Ro-
mano perpetuam gratiam atque amicitiam cum eo futuram: si
non impetraret, sese, quoniam M. Messala, *M.* Pisone consulibus
senatus censuisset, uti, quicumque Galliam prouinciam optineret,
quod commodo rei publicae facere posset, *A*eduos ceterosque
amicos populi Romani defenderet, se *A*eduorum iniurias non
neglecturum.

1 XXXVI. Ad haec Ariouistus respondit: Ius esse belli, ut,
qui uicissent, his, quos uicissent, quemadmodum uellent, impe-
rarent: i*t*em populum Romanum uictis non ad alterius praescrip-
2 tum, sed ad suum arbitrium imperare consuesse. Si ipse populo
Romano non praescriberet, quemadmodum suo iure uteretur,
3 non oportere sese a populo Romano in suo iure inpediri. *A*eduos
sibi, quoniam belli fortunam temptassent et armis congressi ac
4 superati essent, stipendiarios esse factos. Magnam Caesarem
iniuriam facere, qui suo aduentu uectigalia sibi deteriora faceret.
5 *A*eduis se obsides redditurum non esse, neque his neque eorum
sociis iniuria bellum inlaturum, si in eo manerent, quod conue-
nisset, stipendiumque quotannis penderent; si id non fecissent,
6 longe his fraternum nomen populi Romani afuturum. Quod
sibi Caesar denuntiaret, se *A*eduorum iniurias non neglecturum,
7 neminem secum sine sua pernicie contendisse. Cum uellet, con-
grederetur: intellecturum, quid inuicti Germani, exercitatissimi

---

3. adfectus *B* affectus *A'* 4. que] *om.* *A* 7. postula(ss&) (r& *suprascr.*) *A* 8. ingalliā *B* 9. heduis *A'B* 14. M. Pisone *Ioh. Glandorp* ·L· pisone *A'Rβ* L. (o *suprascr.*) pisone *B* 15. prouintiam B^1 obtiner& *A*.

XXXVI. 3. item *ed. Rom. a. 1469* id est *ARBuar.*M^2 idẽ *MBT* id∻ *U* ad//// *B* 5. iuræ *Ba. ras.* 6. se se *A'* se/// *B* se *Rβ* impediri *A* 7. sibi//// (*quattuor litterae erasae*) *B* congresse(i)///// *B* 8. stipendiarco (i s) *A* stipendioreṣ (a io) *M* stipendioreos (a i//////) *B* 9. suo(s) *B* 11. iniuriis *β* conuenissent (N) *A* conuenisset *M* 12. penderent (//////) *B* 15. pniciae *A* pernẹciae (i) *B*.

in armis, qui inter annos XIIII tectum non subissent, uirtute
possent.

XXXVII. Haec eodem tempore Caesari mandata refere- 1
bantur, et legati ab *A*eduis et a Treueris ueniebant: *A*edui 2
questum, quod Harudes, qui nuper in Galliam transportati essent,
fines eorum popularentur: sese ne obsidibus quidem datis pacem
Ariouisti redimere potuisse; Treueri autem, pagos centum Sue- 3
*b*orum ad ripas Rheni consedisse, qui Rhenum transire conaren-
tur; his praeesse Nasuam et Cimberium fratres. Quibus rebus 4
Caesar uehementer commotus maturandum sibi existimauit, ne,
si noua manus Sue*b*orum cum ueteribus copiis Ariouisti sese
coniunxisset, minus facile resisti posset. Itaque re frumentaria, 5
quam celerrime potuit, comparata magnis itineribus ad Arioui-
stum contendit.

XXXVIII. Cum tridui uiam processisset, nuntiatum est ei 1
Ariouistum cum suis omnibus copiis ad occupandum Vesontio-
nem, quod est oppidum maximum Sequanorum, contendere tri-
duique uiam a suis finibus profecisse. Id ne accideret, magno- 2
pere sibi praecauendum Caesar existimabat. Namque omnium 3
rerum, quae ad bellum usui erant, summa erat in eo oppido *fa-*
cultas, idque natura loci sic muniebatur, ut magnam ad ducen- 4
dum bellum daret facultatem, propterea quod flumen Dubis
ut circino circumductum paene totum oppidum cingit; reliquum
spatium, quod est non amplius pedum *M* sexcentorum, qua 5
flumen intermittit, mons continet magna altitudine, ita, ut radi-
ces montis ex utraque parte ripae fluminis contingant. Hunc 6
murus circumdatus arcem efficit et cum oppido coniungit. Huc 7
Caesar magnis nocturnis diurnisque itineribus contendit occupa-
toque oppido ibi praesidium conlocat.

XXXVIIII. Dum paucos dies ad Vesontionem rei frumen- 1
tariae commeatusque causa moratur, ex percontatione nostrorum

---

XXXVII. 1. m*an*data *A* 2. heduis *A'B* treueris *A'T* treuiris *B'U* ḥaedui *B* 3. quaestum *B pr.* arudes *M*[1] 5. redi|||mere *B* potuisse *A'B pr.* potuissent *R β B corr.* Treu(i)eri *B* sueuorū *A'B* 9. sueuorum *A'B* sese] ee *A*[1] 10. coniun(c)xiss& *B* 11. cạelerrime *B.*

XXXVIII. 1. Nun(t)ciatū *B* 2. suis *β* a suis *α* 4. profecisse *α* processisse *β* a.(c)cider& *B* magnopere *α T* magno opere *UB*[2] 6. facultas *ed. a. 1473* difficultas *X* 8. Dubis *Henr. de Valois* alduas dubis *X* 9. poene *A* 10. MDC *Napoléon III.* sexcentorum *A'* sescentorū *B* 11. U*t* radices: (: eius) *B* 14. Noctu nis *B* diurnisq: *A'* diuturnisq; *B'* Opcupatoq: *A.*

XXXVIIII. 1. Dum *α* Cum *β B corr.*

uocibusque Gallorum ac mercatorum, qui ingenti magnitudine
corporum Germanos, incredibili uirtute atque exercitatione in
armis esse praedicabant (saepenumero sese cum his congressos
ne uultum quidem atque aciem oculorum dicebant ferre potuisse),
tantus subito timor omnem exercitum occupauit, ut non medio-
2 criter omnium mentes animosque perturbaret. Hic primum or-
tus est a tribunis militum, praefectis reliquisque, qui ex urbe
amicitiae causa Caesarem secuti non magnum in re militari
3 usum habebant: quorum alius alia causa inlata, quam sibi ad
proficiscendum necessariam esse diceret, petebat, ut eius uolun-
tate discedere liceret; nonnulli pudore adducti, ut timoris suspi-
4 cionem uitarent, remanebant. Hi neque uultum fingere neque
interdum lacrimas tenere poterant; abditi in tabernaculis aut
suum fatum querebantur aut cum familiaribus suis commune
5 periculum miserabantur. [Vulgo totis castris testamenta obsigna-
bantur.] Horum uocibus ac timore paulatim etiam hi, qui
magnum in castris usum habebant, milites centurionesque qui-
6 que equitatui praeerant, perturbabantur. Qui se ex his minus
timidos existimari uolebant, non se hostem uereri, sed angustias
itineris et magnitudinem siluarum, quae intercederent inter ipsos
atque Ariouistum, aut rem frumentariam, ut satis commode sup-
7 portari posset, timere dicebant. Nonnulli etiam Caesari nun-
tiarant, cum castra moueri ac signa ferri iussisset, non fore dicto
audientes milites neque propter timorem signa laturos.
1 XXXX. Haec cum animaduertisset, conuocato consilio om-
niumque ordinum ad id consilium adhibitis centurionibus, uehe-
menter eos incusauit: primum quod, aut quam in partem aut
quo consilio ducerentur, sibi quaerendum aut cogitandum puta-
2 rent. Ariouistum se consule cupidissime populi Romani amici-

---

3. qu (i) *B* 5. Sepenumero *A'* 7. tantu(m) (s) *B* medicriter *A* 9. reliquiis que *B* 10. causa(e) *A* non magnum *R* magnum periculum miserabantur (misereabant². *A*) quod non magnum *A'β* Non magnum periculum miserabantur (periculū miserabantur qđ n̄ magnū) *B* (cf. lin. 17) 13. suspionẽ *A* 14. hi(i) *B* 15. tenero (e) *A* 16. fa(c)tum *MB* quaerebantur *ABpr.* c(u)mune (õ) *A* 17. miserabant² *A¹T* Vulgo — obsignabantur] *del. Paul* 17. uolgo ·*B²* 19. u(l)sum *A* quique *β Bcorr.* ut quisq; *α* 21. u&eri *A* 22. magnitudinem *αT* : (:&) magnitudinem *B* quae inter cederent *INter* ipsos atq; ario uistum *B* quae inter eos atque ariouistum intercederent *βBcorr.* 23. s(t)upportari *A* 24. nuntiarant *MB'* nontiarant *A* renuntiabant *β B²*.

XXXX. 1. consilio *α* concilio *β B²* omniū *A* 3. eos] *om.* *A* 5. capidissime (v) *A*

tiam adpetisse: cur hunc tam temere quisquam ab officio dis-
3 cessurum iudicaret? Sibi quidem persuaderi, cognitis suis
postulatis atque aequitate condicionum perspecta eum neque
4 suam neque populi Romani gratiam repudiaturum. Quod si
furore atque amentia impulsus bellum intulisset, quid tandem
uererentur? aut cur de sua uirtute aut de ipsius diligentia
5 desperarent? Factum eius hostis periculum patrum nostrorum
memoria, cum Cimbris et Teutonis a Gaio Mario pulsis non
minorem laudem exercitus quam ipse imperator meritus uide-
batur; factum etiam nuper in Italia seruili tumultu, quos tamen
aliquid usus ac disciplina, quae a nobis accepissent, subleua-
6 rent. Ex quo iudicari posset, quantum haberet in se boni con-
stantia, propterea quod, quos aliquamdiu inermos sine causa
7 timuissent, hos postea armatos ac uictores superassent. Denique
hos esse eosdem, quibuscum saepe numero Heluetii congressi
non solum in suis, sed etiam in illorum finibus plerumque supera-
8 rint, qui tamen pares esse nostro exercitui non potuerint. Si
quos aduersum proelium et fuga Gallorum commoueret, hos, si
quaererent, repperire posse, diuturnitate belli defetigatis Gallis,
Ariouistum, cum multos menses castris se ac paludibus tenuisset
neque sui potestatem fecisset, desperantes iam de pugna et di-
spersos subito adortum, magis ratione et consilio quam uirtute
9 uicisse. Cui rationi contra homines barbaros atque imperitos
locus fuisset, *h*ac ne ipsum quidem sperare nostros exercitus capi
10 posse. Qui suum timorem in rei frumentariae simulationem an-
gustiasque itineris conferrent, facere adroganter, cum aut de
11 officio imperatoris desperare aut praescribere uiderentur. Haec
sibi esse curae: frumentum Sequanos, Leucos, Lingones summi-
nistrare, iamque esse in agris frumenta matura; de itinere ipsos
12 breui tempore iudicaturos. Quod non fore dicto audientes neque

6. app&isse *B* 8. a^t q; *A* condicionum *α T* & condicione *U B corr.*
10. inpulsis (v) *B* 12. Factū (est) eius hosti^s *A* 16. quae *α* quã *β B corr.*
18. inermos *α* inermes *β* 19. ui&ores *Bpr.* 20. eosdem *α T* eosdem ger-
manos *B*[2] germanos *U* heluicii *M* 21. suis *α* suis sedibus *β B*[2] illorum]
suis *B*[2] superarint *α* superassent *β B*[2] 22. essent *A* 23. mouer& *A*[1] hos
β Bcorr. hoc *α* 24. quererent *A'* repperire *T B*[2] repperiri *α U* defeti-
gatis *AB pr.* defitigatis *R B corr.* defatigatis *M β* 28. uicisse] uirtute *A*[1]
29. hac *Bong. III* ac *X* 30. suum *AB* sui *M* suum quidem *T* simula-
tionem (ū) *A'B* simulatione *TB*[2] 31. itineris *B* conferrent *U* conferret *α T*
adrogant *A* arroganter *B* 32. uiderentur *α* auderent *βB*[2] 33. curare *A*
lingones *α* lingonas *U B*[2] linguonas *T* sumministrare *α* subministrare *β*

signa laturi dicantur, nihil se ea re commoueri: scire enim, qui-
buscumque exercitus dicto audiens non fuerit, aut male re gesta
fortunam defuisse aut aliquo facinore conperto auaritiam esse
conuictam; suam innocentiam perpetua uita, felicitatem Helue- 13
tiorum bello esse perspectam. Itaque se, quod in longiorem 14
diem conlaturus fuisset, repraesentaturum et proxima nocte de
quarta uigilia castra moturum, ut quam primum intellegere
posset, utrum apud eos pudor atque officium, an timor ualeret.
Quod si praeterea nemo sequatur, tamen se cum sola decima 15
legione iturum, de qua non dubitaret, sibique eam praetoriam
cohortem futuram. Huic legioni Caesar et indulserat praecipue
et propter uirtutem confidebat maxime.

XXXXI. Hac oratione habita mirum in modum conuersae 1
sunt omnium mentes, summaque alacritas et cupiditas belli ge-
rendi innata est, princepsque decima legio per tribunos militum 2
ei gratias egit, quod de se optimum iudicium fecisset, seque esse
ad bellum gerendum paratissimam confirmauit. Deinde reliquae 3
legiones cum tribunis militum et primorum ordinum centurionibus
egerunt, uti Caesari satisfacerent: se nec umquam dubitasse neque
timuisse neque de summa belli suum iudicium, sed imperatoris
esse existimauisse. Eorum satisfactione accepta et itinere ex- 4
quisito per Diuiciacum, quod ex aliis ei maximam fidem habe-
bat, ut milium amplius quinquaginta circumitu locis apertis
exercitum duceret, de quarta uigilia, ut dixerat, profectus est.
Septimo die, cum iter non intermitteret, ab exploratoribus cer- 5
tior factus est, Ariouisti copias a nostris milibus passuum quat-
tuor et XX abesse.

XXXXII. Cognito Caesaris aduentu Ariouistus legatos ad 1
eum mittit: quod antea de conloquio postulasset, id per se fieri
licere, quoniam propius accessisset, seque id sine periculo facere

---

38. comperto *B* 39. conuictam *codd. recentes* conuinctam *M* coniunctam *AB'β* suam — perspectam] *om. M* perpetua uita, felicitatem *Barthol. Riccius* perp&ua uitae felicitate *AB'T* ppetuā uitae felicitatē *U* 41. fuisset *α* esset *βB*[2] repraesentaturum *AB'T* rem p̃sentaturū *M* reprȩsentaturum esse *UB*[2] 42. quarta *A* castra] *om A* 43. ualeret *α* plus ualeret *βB*[2] 46. legioni caesar *α* caesar legioni *β* 47. et] *om.β* praecipuae *AB*[1].

XXXXI. 1. ac (h) *B* 5. reli¿q; *B* 6. cum tribunis *α* p tribunos *B corr.* centuriones *B corr.* 7. uti *α* uti per eos *βB*[2] nec *α* neque *βB corr.* 8. timuis//se *B* 9. esse] *om. A'* 10. diuieiacum (t) *B* 11. circu itu *B* circu(m)|itu *M* circū.tu (i) *A* circuitu *cett.* apertas *A pr.*

XXXXII. 2. postolasset *B'* fiero (i) *B* 3. pprius *A*

posse existimare. Non respuit condicionem Caesar, iamque 2
eum ad sanitatem reuerti arbitrabatur, cum id, quod antea petenti denegasset, ultro polliceretur, magnamque in spem ueniebat, pro suis tantis populique Romani in eum beneficiis, cogni- 3
tis suis postulatis fore, uti pertinacia desisteret. Dies conloquio dictus est ex eo die quintus. Interim saepe ultro citroque cum 4
legati inter eos mitterentur, Ariouistus postulauit, nequem peditem ad conloquium Caesar adduceret: uereri se, ne per insidias ab eo circumueniretur; uterque cum equitatu ueniret: alia ratione sese non esse uenturum. Caesar, quod neque conloquium inter- 5
posita causa tolli uolebat neque salutem suam Gallorum equitatui committere audebat, commodissimum esse statuit, omnibus equis Gallis equitibus detractis, eo legionarios milites legionis decimae, [cui quam maxime confidebat,] inponere, ut praesidium quam amicissimum, siquid opus facto esset, haberet. Quod cum 6
fieret, non inridicule quidam ex militibus decimae legionis dixit: plus, quam pollicitus esset, Caesarem [ei] facere: pollicitum se in cohortis praetoriae loco decimam legionem habiturum, ad equum rescribere.

XXXXIII. Planicies erat magna et in ea tumulus terrenus 1
satis grandis. Hic locus aequo fere spatio ab castris Ariouisti et Caesaris aberat. Eo, ut erat dictum, ad conloquium uenerunt. Legionem Caesar, quam equis uexerat, passibus ducen- 2
tis ab eo tumulo constituit. Item equites Ariouisti pari inter- 3
uallo constiterunt. Ariouistus, ex equis ut conloquerentur et praeter se denos ut ad conloquium adducerent, postulauit. Vbi 4
eo uentum est, Caesar initio orationis sua senatusque in eum beneficia commemorauit, quod rex appellatus esset a senatu, quod amicus, quod munera amplissime missa; quam rem et paucis contigisse et pro magnis hominum officiis consuesse tri-

---

4. existimare (t) B res(/////)puit B conditionẽ A′ 8. ptinatia A 9 ultro citroque cum legati α cum legati ultro citroq. β 11. ne per] neq: A 16. eo legionarios αT legionarios eo U (in) eo (s) legionar/////s (io) B 17. decime A′ cui — confidebat] *del. Paul* quam *Rpr.M corr. B corr.* quod *MBA corr. R corr.* inponerent A^1 18. facti U 19. decime A 20. ei α, *om.* β B^2 se α esse β B^2 21. cohortis se β praetauę A^1 22. ęqu(:u)m(:) (i) B.

XXXXIII. 1. planice es B 2. ab A′B ab in R a β ariouisti (ariouisti(s) A) et caesaris α utriusque β 4. uexerat α de : (:de) ur(e)xerat B deuexerat β 7. adducerent β *Buar.* adducer& α ubi α ut βB^2 8. eo] eū A *pr.* 9. commemorauit α p̄dicauit β *Buar.* 10. amplissime α tam amplissima β *Buar.* 11. pro magnis α a romanis pro maximis β*Buar.* hominum] omnino *W. Paul*

bui docebat; illum, cum neque aditum neque causam postulandi 5
iustam haberet, beneficio ac liberalitate sua ac senatus ea praemia consecutum. Docebat etiam, quam ueteres quamque iustae 6
causae necessitudinis ipsis cum Aeduis intercederent, quae senatus 7
consulta quotiens quamque honorifica in eos facta essent, ut omni tempore totius Galliae principatum Aedui tenuissent, prius etiam, quam nostram amicitiam appetissent. Populi Romani 8
hanc esse consuetudinem, ut socios atque amicos non modo sui nihil deperdere, sed gratia, dignitate, honore auctiores uelit esse: quod uero ad amicitiam populi Romani adtulissent, id iis eripi quis pati posset? Postulauit deinde eadem, quae legatis in 9
mandatis dederat: ne aut Aeduis aut eorum sociis bellum inferret; obsides redderet; si nullam partem Germanorum domum remittere posset, at nequos amplius Rhenum transire pateretur.

XXXXIIII. Ariouistus ad postulata Caesaris pauca respon- 1
dit, de suis uirtutibus multa praedicauit: Transisse Rhenum sese 2
non sua sponte, sed rogatum et accersitum a Gallis; non sine magna spe magnisque praemiis domum propinquosque reliquisse; sedes habere in Gallia ab ipsis concessas, obsides ipsorum uoluntate datos; stipendium capere iure belli, quod uictores uictis inponere consuerint. Non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum in- 3
tulisse; omnes Galliae ciuitates ad se oppugnandum uenisse ac contra se castra habuisse; eas omnis copias a se uno proelio pulsas ac superatas esse. Si iterum experiri uelint, se iterum 4
paratum esse decertare; si pace uti uelint, iniquum esse de stipendio recusare, quod sua uoluntate ad id tempus pependerint. Amicitiam populi Romani sibi ornamento et praesidio, non de- 5
trimento esse oportere, idque se ea spe petisse. Si per populum Romanum stipendium remittatur et deditícii subtrahantur, non

---

12. docebat illum. *A* cum *α* quando *βB corr.* 13. premia *B* 14. Docebat *α* Dicebat *T* referebat ul dicebat *B marg.* Referebat al dicebat *U marg.* 15 heduis *A'B* 16. quotiens *A βB' corr.* quociens *M* quoties *B'* (cū): *quāq*: *A* 17. hedui *A'* 18. nostra *A*[1] ·P·R̃. *A* P.[i] R. *M* P̃[NI] .R. *B* 19. sui *β B corr.* suis *α* 20. auctiores *A'βB corr.* auctos *R B corr.* auctores *B* 21. p̃. r̃. *A'* P̃[i] R. *B* a[t]dtulissent *B* iis *B marg.* his *α* eis *T* is *T*[1] 22. post[v]olauit *B* deinde eadem *β B corr.* eadem *α* 25. rhemım *A.*

XXXXIIII. 1. postolata *A* 3. accersitum *X* 8. ciuitatis *M*[1] 9. omnẹs[i] *B* omnes *cett.* a se uno *α* uno a se *β* prẹlio *A* 10. pulsas *α* fusas *β B marg.* uelint *α* uellent *β B marg.* 11. pace uti uelint *α* pacem mallent *β* 12. pe(r)penderint *B* dependerint *β B marg.* 13. .p̃. r̃. *A'* P̃[NI] R. *B* (h)ornamento *A* 14. ea *R* e[a]///// *B* hac *A'β* .p̃. r̃. *A'* P̃[ũ] R *B* 15. dedi(t)[c]icii *B*

minus libenter sese recusaturum populi Romani amicitiam, quam
adpetierit. Quod multitudinem Germanorum in Galliam tra- 6
ducat, id se sui muniendi, non Galliae inpugnandae causa facere:
eius rei testimonium esse, quod nisi rogatus non uenerit et quod
bellum non intulerit, sed defenderit. Se prius in Galliam uenisse 7
quam populum Romanum. Numquam ante hoc tempus exerci-
tum populi Romani Galliae prouinciae finibus egressum. Quid 8
sibi uellet? cur in suas possessiones ueniret? Prouinciam
suam hanc esse Galliam, sicut illam nostram. Vt ipsi concedi
non oporteret, si in nostros fines impetum faceret, sic item nos
esse iniquos, quod in suo iure se interpellaremus. Quod fratres 9
Aeduos appellatos diceret, non se tam barbarum neque tam im-
peritum esse rerum, ut non sciret, neque bello Allobrogum
proximo Aeduos Romanis auxilium tulisse neque ipsos in his
contentionibus, quas Aedui secum et cum Sequanis habuissent,
auxilio populi Romani usos esse. Debere se suspicari, simulata 10
Caesarem amicitia, quod exercitum in Gallia habeat, sui oppri-
mendi causa habere. Qui nisi decedat atque exercitum deducat 11
ex his regionibus, sese illum non pro amico, sed hoste habiturum.
Quod si eum interfecerit, multis sese nobilibus principibusque 12
populi Romani gratum esse facturum: id se ab ipsis per eorum
nuntios compertum habere, quorum omnium gratiam atque ami-
citiam eius morte redimere posset. Quod si discessisset et libe- 13
ram possessionem Galliae sibi tradidisset, magno se illum prae-
mio remuneraturum et, quaecumque bella geri uellet, sine ullo
eius labore et periculo confecturum.

XXXXV. Multa ab Caesare in eam sententiam dicta sunt, 1
quare negotio desistere non posset; [et] neque suam neque po-

---

16. libenter sese α se libenter β .p̃ r̃. A' P̃R (i) B 17. adp&ierit (p) B 18. inpugnandae (-de *M*) α oppugnandę β 19. testimonium α testimonio (ũ) β *B corr.* 20. se prius] Superius A 21. p. r̃. A P R B 22. .p̃. r̃. A P R (i) B finibus α fines β egressum α ingressum β*B corr.* Quid sibi] Quod si A 24. hanc esse α esse hanc β sicut α ut β 26. suo] su A fratres aeduos (haeduos A B') appellatos α amicos (sea) *B marg.* a se hęduos amicos appellatos T a se heduos appellatos amicos U 28. bellum A allo gobrū A 29. haeduos B heduos A' tulis(iri)se A ipsos T ipsis α U 30. haedui B hedui A' 31. .p̃. r̃. A' P. R. B usos] usus A^1*B pr.* 32. amicitia(m) B 33. decebat A ducat A^1 34. hoste α pro hoste β*Bcorr.* 35. inter (e) ficerit B interfecerint A sese] ee A 36. p̃. r̃. A P R. B 38. discessisset α decessisset β*B marg.*

XXXXV. 2. et] *om.* U p̃. r̃. A P R. B

puli Romani consuetudinem pati, uti optime merentes socios de-
sereret, neque se iudicare, Galliam potius esse Ariouisti quam
2 populi Romani. Bello superatos esse Aruernos et Rutenos ab
Quinto Fabio Maxumo, quibus populus Romanus ignouisset
neque in prouinciam redegisset neque stipendium inposuisset.
3 Quod si antiquissumum quodque tempus spectari oporteret, po-
puli Romani iustissimum esse in Gallia imperium; si iudicium
senatus obseruari oporteret, liberam debere esse Galliam, quam
bello uictam suis legibus uti uoluisset.

1 XXXXVI. Dum haec in conloquio geruntur, Caesari nun-
tiatum est equites Ariouisti propius tumulum accedere et ad
2 nostros adequitare, lapides telaque in nostros conicere. Caesar
loquendi finem fecit seque ad suos recepit suisque imperauit,
3 nequod omnino telum in hostes reicerent. Nam etsi sine ullo
periculo legionis delectae cum equitatu proelium fore uidebat,
tamen committendum non putabat, ut pulsis hostibus dici pos-
4 set eos ab se per fidem in conloquio circumuentos. Postea-
quam in uolgus militum elatum est, qua adrogantia in conloquio
Ariouistus usus omni Gallia Romanis interdixisset, impetumque
in nostros eius equites fecissent, eaque res conloquium ut di-
remisset, multo maior alacritas studiumque pugnandi maius exer-
citui iniectum est.

1 XXXXVII. Biduo post Ariouistus ad Caesarem legatos
mittit: Velle se de his rebus, quae inter eos agi coeptae neque
perfectae essent, agere cum eo: uti aut iterum conloquio diem
constitueret aut, si id minus uellet, e suis [legatis] aliquem ad
2 se mitteret. Conloquendi Caesari causa uisa non est, et eo
magis, quod pridie eius diei Germani retineri non pot*u*erant,

---

3. souos *A* 5. p̃. r̃., *A* ꝑ ꝛ; *B* rutenos///*B* rustenos *M* rutones *A* 6. quinto(b) *A* maxumo *B'* maximo *A'β B corr.* p̃. r̃. *A* ꝑ ꝛ. *B* 8. antiquis(i)s(u)mũ *M* antiquissimum *AB'T* antiquissimum esse in gallia imperium (īperiū *B*) *U B marg.* quodque *α B corr.* quoq. *R* qu/////q; *B* spectari *B'β* spectare *A'* .p̃. r̃. *A* ꝑ ꝛ *B* 9. iustissimum esse (ẽẽ. *M*) in gallia imperium *α T* iustissimum *UBcorr.* 11. uicta *A.*

XXXXVI. 2. aequites *M Bpr.* 3. conic(on)ere *A* coicere *βBmarg.* conicere *cett.* *A²* 4. fecit *βBcorr.* facit *α* recipit *A* 5. hostes // /// *B* 6. degionis *A a. ras.* cum *α* commissum cum *βBcorr.* 7. commitendum *A'* 8. (fi)dem *A* 9. uolgus *B'* uulgus *A'β* qua //// *B* 10. interd(i)uxiss& *A* 11. in] ut in *W. Paul* conloquium *B* redimiss& *A¹*.

XXXXVII. 2. mittit *AB'* mittat *M* misit *β* copt(e)ę *A* 4. legatis] legatas *Mpr.*, *del. Kraner* 5. uisa/// *A* 6. potuerant *Scaliger* poterant *X*

quin in nostros tela conicerent. Legatum e suis sese magno cum 3
periculo ad eum missurum et hominibus feris obiecturum existimabat. Commodissimum uisum est Gaium Valerium Procillum, 4
C. Valeri Caburi filium, summa uirtute et humanitate adulescentem, cuius pater a Gaio Valerio Flacco ciuitate donatus erat, et propter fidem et propter linguae Gallicae scientiam, qua multa iam Ariouistus longinqua consuetudine utebatur, et quod in eo peccandi Germanis causa non esset, ad eum mittere, et Marcum Metium, qui hospitio Ariouisti utebatur. His mandauit, 5
ut, quae diceret Ariouistus, cognoscerent et ad se referrent. Quos cum apud se in castris Ariouistus conspexisset, exercitu 6
suo praesente conclamauit: Quid ad se uenirent? an speculandi causa? Conantis dicere prohibuit et in catenas coniecit.

XXXXVIII. Eodem die castra promouit et milibus passuum 1
sex a Caesaris castris sub monte consedit. Postridie eius 2
diei praeter castra Caesaris suas copias traduxit et milibus passuum duobus ultra eum castra fecit eo consilio, uti frumento commeatuque, qui ex Sequanis et Aeduis subportaretur, Caesarem intercluderet. Ex eo die dies continuos quinque Caesar 3
pro castris suas copias produxit et aciem instructam habuit, ut, si uellet Ariouistus proelio contendere, ei potestas non deesset. Ariouistus his omnibus diebus exercitum castris conti- 4
nuit, equestri proelio cottidie contendit. Genus hoc erat pugnae, quo se Germani exercuerant. Equitum milia erant sex, toti- 5
dem numero pedites uelocissimi ac fortissimi, quos ex omni

---

7. coicerent *Bmarg.* e *α* ex suis *β* ‿Iste uers' q(i) hóc signo p̄nota(t²). Ita In altero hab&[2] usq. ad similē Notā Cōmodissimū uisū est uL. procillū. c. ualeri caburi filiū sūma uirtute & humanitate adulesceNē. cui' pat̄ a. c. ualerio flacco donat' erat. quoꝝ amicitia Iā ariouistus longinqua c̄su&udiNe utebatur. & ppt̄ fidē. & ppt̄ linguae gallicae scieNiā. & qđ in eo peccandi germanis causa ñ e& ad eū mittere. & una. m. mettiū qui hospitio ariouisti usus erat *B marg.* 9. Gaium] *om.* *βBuar.* 10. ·c̃· ualerii *A* conualer(u)(ií) *M* conualeri *B'* c. ualeri *βBcorr.* 11. gagio *M* c. *β* flacto *B'* 12. et propter fidem — utebatur] quorum amicitia iam ariouistus (amicicia ariouistus iam *T*) longinqua (longa *U*) consuetudine utebatur et propter fidem et propter linguae gallicae scientiam *β* 13. quod≡ *B* 15. marcum metium *R corr.* marium titium *AB'* marium titum *M* una Marcū metiū *U* una mettiū *T* hospicio *A* utebatur *α* usus erat *β* 17. conspec | xiss& *A* 19. conantis *β* conantẹs(i) *B* conantes *cett.*

XXXXVIII. 1. di *A* 3. pr&er *B* 5. commeatuque qui *αU* commeatuque quod *TBuar.* sequ//////anis *B* (h)aeduis *B* eduis *M* hæduis *A* 10. cottidie *A* cotidie *B cett.*

copia singuli singulos suae salutis causa delegerant: cum his
6 in proeliis uersabantur. Ad eos se equites recipiebant: hi, siquid
erat durius, concurrebant, siqui grauiore uulnere accepto equo
7 deciderat, circum sistebant; siquo erat longius prodeundum aut
celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas,
ut iubis equorum subleuati cursum adaequarent.
1 XXXXVIIII. Vbi eum castris se tenere Caesar intellexit,
ne diutius commeatu prohiberetur, ultra eum locum, quo in loco
Germani consederant, circiter passus sexcentos ab his, castris
idoneum locum delegit acieque triplici instructa ad eum locum
2 uenit. Primam et secundam aciem in armis esse, tertiam castra
3 munire iussit. Hic locus ab hoste circiter passus sexcentos, uti
dictum est, aberat. Eo circiter hominum numero sedecim milia
expedita cum omni equitatu Ariouistus misit, quae copiae
4 nostros perterrerent et munitione prohiberent. Nihilo setius Caesar, ut ante constituerat, duas acies hostem propulsare, tertiam
5 opus perficere iussit. Munitis castris duas ibi legiones reliquit
et partem auxiliorum, quattuor reliquas in castra maiora reduxit.
1 L. Proximo die instituto suo Caesar e castris utrisque copias
suas eduxit paulumque a maioribus castris progressus aciem
2 instruxit, hostibus pugnandi potestatem fecit. Vbi ne tum quidem eos prodire intellexit, circiter meridiem exercitum in castra
reduxit. Tum demum Ariouistus partem suarum copiarum,
quae castra minora oppugnaret, misit. Acriter utrimque usque
3 ad uesperum pugnatum est. Solis occasu suas copias Ariouistus
4 multis et inlatis et acceptis uulneribus in castra reduxit. Cum ex
captiuis quaereret Caesar, quam ob rem Ariouistus proelio non
decertaret, hanc reperiebat causam, quod apud Germanos ea
consuetudo esset, ut matres familiae eorum sortibus et uaticinationibus declararent, utrum proelium committi ex usu esset necne;

---

13. suae salutis *α* salutis suae *β* 15. siqui] Siqua *Apr.* 16. circum siste^{n}bat *B* 17. c^{e}(æ)leritas *A*.

XXXXVIIII. 1. eum] erum *A a. ras.* castris se tenere caesar *α* castris sese tenere caesar *U Bcorr.* cęsar castris sese tenere *T* 3. sexcentos *A'B corr.* sescentos *B'* 5. esse *α* sese tenere *β* 6. muniri *A* Hic *α* Is *β* sexcentos *A'Bcorr.* sescentos *B'* 8. mi(s)sit *B* 9. perterrerent *βB corr.* terrerent *α* Nihiló *B* 11. reliquid *MBpr.* 12. reliquas *αT* reliquas legiones *UBcorr.*

L. 1. e] *om. Apr.* 2. castris] *om. β* 3. hostibus *α* hostibusque *βBcorr.* ne////tum *A* 6. q̃; *B* ut *β* mi(s)sit *B* utrumq; *Bpr.* 8. & inlatis *α* inlatis *β* 10. repperiebat *B* repediebat *A* ea] *om. β* 11. consu^{v}&odo *B* et uaticinationibus] uaticinationibusque *β*

eas ita dicere: non esse fas Germanos superare, si ante nouam 5
lunam proelio contendissent.

LI. Postridie eius diei Caesar praesidium utrisque castris, 1
quod satis esse uisum est, reliquit, omnis alarios in conspectu
hostium pro castris minoribus constituit, quo minus multitudine
militum legionariorum pro hostium numero ualebat, ut ad spe-
ciem alariis uteretur; ipse triplici instructa acie usque ad castra
hostium accessit. Tum demum necessario Germani suas copias 2
castris eduxerunt generatimque constituerunt paribus interuallis,
Harudes, Marcomanos, Triboces, Vangiones, Nemetes, Sedusios,
Suebos, omnemque aciem suam redis et carris circumdederunt,
nequa spes in fuga relinqueretur. Eo mulieres imposuerunt, 3
quae in proelium proficiscentes passis manibus flentes inplora-
bant, ne se in seruitutem Romanis traderent.

LII. Caesar singulis legionibus singulos legatos et quae- 1
storem praefecit, uti eos testis suae quisque uirtutis haberet;
ipse a dextro cornu, quod eam partem minime firmam hostium 2
esse animaduerterat, proelium commisit. Ita nostri acriter in 3
hostes signo dato impetum fecerunt, itaque hostes repente cele-
riterque procurrerunt, ut spatium pila in hostes coniciendi non
daretur. Reiectis pilis comminus gladiis pugnatum est. At 4
Germani celeriter ex consuetudine sua phalange facta impetus
gladiorum exceperunt. Reperti sunt conplures nostri milites, 5
qui in phalangas insilirent et scuta manibus reuellerent [et de-
super uulnerarent]. Cum hostium acies a sinistro cornu pulsa 6
atque in fugam conuersa esset, a dextro cornu uehementer

---

13. nouam lunam *AB'* nonam lunam *MTBcorr.* luna nonã *U.*

LI. 1. post tridie *B* praesidium *α* praesidio *βBcorr.* 2. reliquid *MBpr.* omnis alarios (halarios *A'*) *α* alarios omnes *β* 3. quo] quod *P. Manutius* 6. demum *α* uero *βBuar.* 7. constituerunt *αT* constit^{in}uerunt *B* institueunt *U* paribus *α* paribusque *βBcorr.* 8. harudes *α* arudes *β* marcomanos *α* marcomannos *βBcorr.* triboces (tribõces *M*) *α* tribocos *βBcorr.* németes *M* 9. redis *αT* rhedis *U* 11. in *α* ad *β* proficiscentes *α* proficiscentes milites *βBcorr.* implorabant *A* inplorabant *MB.*

LII. 1. quaes torem *B* 2. p̃fecit *A* praefecit *MB* præfacit *R*[1] praeficit *R*[2] testis *α* test^{e}is *B* uirtut^{i}es *B* 3. eam partem *α* partem eam *β* 4. anim aduerterat *AB'* anim aduerter^{a}it *M* animũ aduerterat *U* animo aduerterat *T* com mi(s)sit *B* 5. signo *α* acriter signo *β* date *A* 5. cęleritq: *A* 6. pila in hostes *α* in hostes pila *β* 7. reiectis *α* relictis *β Buar.* 9. excoeper̃ *A* milites] *om. β* 10. phalangas *α* phalangã *β* et scuta *α* scuta *β* et — uulnerarent] *del. Dittenberger* 11. a] *om. β* 12. fuga *A* conuersa *α* coniecta *β Buar.*

7 multitudine suorum nostram aciem premebant. Id cum ani-
maduertisset Publius Crassus adulescens, qui equitatui praeerat,
quod expeditior erat quam hi, qui inter aciem uersabantur,
tertiam aciem laborantibus nostris subsidio misit.

1 LIII. Ita proelium restitutum est, atque omnes hostes terga
uerterunt neque prius fugere destiterunt, quam ad flumen Rhe-
num milia passuum ex eo loco circiter quinque peruenerint.
2 Ibi perpauci aut uiribus confisi tranare contenderunt aut lintri-
3 bus inuentis sibi salutem reppererunt. In his fuit Ariouistus,
4 qui nauiculam deligatam ad ripam nactus ea profugit; reliquos
omnes equitatu consecuti nostri interfecerunt. Duae fuerunt
Ariouisti uxores, una Sue*b*a natione, quam domo secum duxe-
rat, altera Norica, regis Voccionis soror, quam in Gallia du-
xerat a fratre missam: utraque in ea fuga periit. *Fu*erunt duae
5 filiae: harum altera occisa, altera capta est. Gaius Valerius
Procillus, cum a custodibus in fuga trinis catenis uinctus tra-
heretur, in ipsum Caesarem hostis equitatu persequentem inci-
6 dit. Quae quidem res Caesari non minorem quam ipsa uictoria
uoluptatem adtulit, quod hominem honestissimum prouinciae
Galliae, suum familiarem et hospitem, ereptum e manibus ho-
stium sibi restitutum uidebat, neque eius calamitate de tanta
7 uoluptate et gratulatione quicquam fortuna deminuerat. Is se
praesente de se ter sortibus consultum dicebat, utrum igni sta-
tim necaretur, an in aliud tempus reseruaretur: sortium bene-
8 ficio se esse incolumem. Item Marcus Metius repertus et ad
eum reductus est.

1 LIIII. Hoc proelio trans Rhenum nuntiato Suebi, qui ad

---

15. inter *α* intra *β Bcorr.* 16. aciem *α* partem *β Bcorr.*

LIII. 2. distiterunt *ABpr.* 3. ci////citer (r sup.) *B* quinque *α* .V. *β* quinquaginta *Orosius VI 7 cf. Plutarchi Caesar c. 19: ἐπὶ σταδίους τετρακοσίους ἄχρι τοῦ Ῥήνου διώξας.* 3. peruenerint *α* puenerent *T* peruenerunt *U* 4. tranare *α* tranatare *T* transnatare *U* 5. inuent(ri) (is sup.) *A* inuentis *B* 7. equitatu consecuti *α* consecuti equites *β* 8. sueua *X* domo *α* a domo *β Bcorr.* duxerat *α* eduxerat *β Bcorr.* 9. uoccionis *MB'U* uoctionis *AT* 10. utraq; *β* utraeque *α* fuge *A*[1] periit *β* perierunt *α* periit. fuerunt *Arnold Hug* 11. harum (ar̄ (h sup.) *M*) *α* earum *β* 12. trader&ur *Apr.* 13. hostis *α* hostium *β Bcorr.* equitatu *B* equitatū *A'B* equitatum *β* 15. attulit *A'* adtulit *B* 16. eruptū *A* e *α* ex *β* 17. uidebat *βBcorr.* uiderat *α* 18. deminuerat *A'β* diminuerat *B'* Is *α* Hic *β* 19. ter sortibus *β B corr.* tergorib; *α* (terrorib; *B pr.*) 21. incolumem *A'B*[2] incolomẽ *B'* m&tius *B corr.*

LIIII. 1. praelio *A* suebi *Mpr.B* sueui *AMcorr.*

ripas Rheni uenerant, domum reuerti coeperunt; quos Vbi, qui
proxumi Rhenum incolunt, perterritos [senserunt] insecuti ma-
gnum ex his numerum occiderunt. Caesar, una aestate duobus 2
maximis bellis confectis, maturius paulo quam tempus anni
postulabat, in hiberna in Sequanos exercitum deduxit; hibernis
Labienum praeposuit; ipse in citeriorem Galliam ad conuentus 3
agendos profectus est.

---

2. ubi *AB'β* ḥubi *M* Vbii *Rhenanus* 3. proxụmi (i *supra*) *B* próximi *cett.* senserunt] *del. Rhenanus* magnum ex his *α* ex his magnum *β* 6. hiberna (//// *supra*) *B* ex|excitum (r *supra*) *A*.

LIBER SECVNDVS.

1 I. Cum esset Caesar in citeriore Gallia [in hibernis], ita uti
supra demonstrauimus, crebri ad eum rumores adferebantur,
litterisque item Labieni certior fiebat omnis Belgas, quam ter-
tiam esse Galliae partem dixeramus, contra populum Romanum
2 coniurare obsidesque inter se dare. Coniurandi has esse causas:
primum, quod uererentur, ne omni pacata Gallia ad eos exer-
3 citus noster adduceretur; deinde, quod ab nonnullis Gallis sol-
licitarentur, partim qui, *ut* Germanos diutius in Gallia uersari
noluerant, ita populi Romani exercitum hiemare atque inuete-
rascere in Gallia moleste ferebant, partim qui mobilitate et
4 leuitate animi nouis imperiis studebant; ab nonnullis etiam,
quod in Gallia a potentioribus atque his, qui ad conducendos
homines facultates habebant, uolgo regna occupabantur, qui
minus facile eam rem imperio nostro consequi poterant.

1 II. His nuntiis litterisque commotus Caesar duas legiones
in citeriore Gallia nouas conscripsit et inita aestate, in interi-
orem Galliam qui deduceret, Quintum Pedium legatum misit.
2 Ipse, cum primum pabuli copia esse inciperet, ad exercitum
3 uenit. Dat negotium Senonibus reliquisque Gallis, qui finitimi
Belgis erant, uti ea, quae apud eos gerantur, cognoscant seque

---

IVLIVS CELSVS CONSTANTINVS UC LEGI . C̄ . CAESARIS . C̄ . F̄. BELLI GALLICI. LIBER ·EXPLICIT. INCIPIT LIBER SECVNDVS *α*, *B addit*: IN alio. Ita IULII CAESARIS. B. G. LIB̄. I. EXPLICIT INCIP. II. FELICITER

I. 1. cạ (i) eteriore *B* in hibernis] *del. Madvig* 2. adferebantur *A'* afferebantur *B* 3. omnis *U* omnes *B* omnes *A'* ter(t)ciā *B* 4. ·p̄· r̄· *A*. P. R. *M* p̄ ū r̄ *B* 5. dare] *om. Apr.* 6. paçcata *A* 7. ab *B*, *om. Apr.* 8. ut *M*, *om. AB'β* 9. noluerant *α* nollent *β* ·p̄· r̄· *A* ·P· R ·*M* ·p̄· (i) r̄· *B* (hi) gemare *B* giemare *B* 10. moleste *B* mo(li)bilitate *A* 11. ab *B* 13. uolgo *U* uulgo *α* 14. imperio *A'β* in imperio *B'Mcorr.*

II. 1. legionis *A* 2. c&eriore *Bpr.* inita *α* ineunte *β Bcorr.* 2. interiorem *α* ulteriorem *β* 3. mi(s)sit *B* 6. a(d)(p)ud *A* se quạe *B*

de his rebus certiorem faciant. Hi constanter omnes nuntia- 4
uerunt manus cogi, exercitum in unum locum conduci. Tum 5
uero dubitandum non existimauit, quin ad eos proficisceretur.
Re frumentaria comparata castra mouet diebusque circiter quin- 6
decim ad fines Belgarum peruenit.

III. Eo cum de inprouiso celeriusque omni opinione uenis- 1
set, Remi, qui proximi Galliae ex Belgis sunt, ad eum legatos
*I*ccium et Andecombogium, primos ciuitatis, miserunt, qui di- 2
cerent se suaque omnia in fidem atque in potestatem populi
Romani permittere, neque se cum Belgis reliquis consensisse
neque contra populum Romanum coniurasse, paratosque esse 3
et obsides dare et imperata facere et oppidis recipere et fru-
mento ceterisque rebus iuuare; reliquos omnis Belgas in armis 4
esse, Germanosque, qui cis Rhenum incolant, sese cum his 5
coniunxisse, tantumque esse eorum omnium furorem, ut ne
Suessiones quidem, fratres consanguineosque suos, qui eodem
iure et isdem legibus utantur, unum imperium unumque magi-
stratum cum ipsis habeant, deterrere potuerint, quin cum his
consentirent.

IIII. Cum ab his quaereret, quae ciuitates quantaeque in 1
armis essent et quid in bello possent, sic repperiebat: Plerosque
Belgas esse ortos ab Germanis Rhenumque antiquitus traductos
propter loci fertilitatem ibi consedisse Gallosque, qui ea loca
incolerent, expulisse solosque esse, qui patrum nostrorum me- 2
moria omni Gallia uexata Teutonos Cimbrosque intra fines
suos ingredi prohibuerint; qua ex re fieri, uti earum rerum 3
memoria magnam sibi auctoritatem magnosque spiritus in re

---

7. tertiorem A^1 8. exercitum *α* exercitus *β B*² 9. proficisceretur *MB'A*² proficiscerentur *A* duodecimo (XII *Buar.*) die proficisceretur *β* 10. comparata (conparata *M*) *α Tuar.* prouisa *β* diebusque *α* et diebus *β*.

III. 1. oppinione *A'* 3. (s)iccium *B* siccium *X* Andecombogium *scripsi* andocumborium *α U* andebrogium *TBuar. U marg.*; cf. ANDECOMBO *in nummis* ciuitatis *α* ciuitatis suae (suaę *Bcorr.*) *β Bcorr.* qui dicerent] *om. β* 4. fide *A'* in *α*, *om. β* ·p̃·r̃· *A* ·P·R· *M* ·P̃ (i supra)·R̃· *B* 6. p̃. r̃. *A* ·P̃·R̃· *M* P̃ (v supra) R̃. *B* coniurasse *α* omnino coniurasse *β* 8. caeterisque *ABpr. U* omnis *β Bcorr.* omnes *α* 9. cis rhenum (renum *M*) *α* ripas rheni *β Buar.* incolant *α* incolunt *β Bcorr.* his] iis *Buar.* 10. furores *A* 12. utantur (v supra) *B* imperium unumque] *om. β.* 13. ipsis *α* illis *β* quin] quin *B* qui *R* his] iis *Bcorr. U.*

IIII. 2. repperiebat *A'BU* 3. ab *α* a *β* traductos *α* transductos *β* 5. expulissent *A* expuliseṅṫ *B* 6. fines suos *α* suos fines *β* 7. prohibuerint *α* prohibuissent *β* 8. memoriam *B*

4 militari sumerent. De numero eorum omnia se habere explo-
rata Remi dicebant, propterea quod, propinquitatibus adfini-
tatibusque coniuncti, quantam quisque multitudinem in com-
muni Belgarum concilio ad id bellum pollicitus sit, cognouerint.
5 Plurimum inter eos Bellouacos et uirtute et auctoritate et ho-
minum numero ualere: hos posse conficere armata milia centum;
pollicitos ex eo numero electa sexaginta, totiusque belli im-
6 perium sibi postulare. Suessiones suos esse finitimos; fines
7 latissimos feracissimosque agros possidere. Apud eos fuisse
regem nostra etiam memoria Deuiciacum, totius Galliae poten-
tissimum, qui cum magnae partis harum regionum, tum etiam
Britanniae imperium optinuerit; nunc esse regem Galbam: ad
hunc propter iustitiam prudentiamque summam totius belli
omnium uoluntate deferri; oppida habere numero XII, polliceri
8 milia armata quinquaginta; totidem Neruios, qui maxime feri
9 inter ipsos habeantur longissimeque absint; quindecim milia
Atrebates, Ambianos decem milia, Morinos XXV milia, Mena-
pios VII milia, Caletos X milia, Veliocasses et Veromanduos
10 totidem, Aduatucos decem et nouem milia; Condrusos, Eburones,
Caeroesos, Paemanos, qui uno nomine Germani appellantur,
arbitrari ad XL milia.

1 V. Caesar Remos cohortatus liberaliterque oratione pro-
secutus omnem senatum ad se conuenire principumque liberos

---

11. conmuni *A* 12. sit *α* esset *β* cognouerint *α* cognouerant *β* 13. bellouacos (bello uácos *B*) *α* bellouagos *β* 14. Hos *α* Eos *β* militia *Bpr.* mili(ci)a *M* 15. pollicit(o)us *B* sexaginta *α* milia sexaginta *β* 16. finitimos. fines *β* *Bcorr.* finitimos *α* 17. latissimos] *om.* *A*[1] fer(a)ocissimos que *B* agros] *om.* *Apr.* fu‡isse *A* 18. regem//// *B* deuiciacum *A'B* deui(i)ciacum *B* De(i)uitiacum *T* 19. harum regionum *α* regionum harum (region(u)em *T*) *β* 20. brittaniae *B* 21. summam totius belli *β* suam totius belli summam *α* 23. milia *B* quin g quaginta *A* ner(i)u.os *A* 24. habeantur *α* habebantur *β* longissimoque *A'B*[1] milia/// *B* 25. dec(e)im milia *B* decem milia *A* ·x· milia *M* · x̄ · *T* morinos *A'Bcorr.* morenos *B'* 26. ·vii· mil *A* ·vii· milia. *M* vii milia *B'* ·viii· *U* · viiii · *T* cal&os *B* ueloccasses *A* uelocasses *MB'* *β* 27. aduatucos *T* atuatucos *UBuar.* catuatos *AB'Tuar.* catuano(s) *M* decem & nouem milia *A* x ·ɪ viiii· milia *M* dec(e)im & viiii milia *B* ·xviiii· *β* condrusos *β* *Bcorr.* condroosos *A* condruosos *MB'* 28. caeroesos *α* caerosos *U* ceroses *T* paemanos *α* caemanos *UBuar.* cemanos *T* 29. arbritrari *A*.

obsides ad se adduci iussit. Quae omnia ab his diligenter ad
diem facta sunt. Ipse Diuiciacum Aeduum magnopere cohor- 2
tatus docet, quanto opere rei publicae communisque salutis intersit,
manus hostium distineri, ne cum tanta multitudine uno tem-
pore confligendum sit. Id fieri posse, si suas copias Aedui in 3
fines Bellouacorum introduxerint et eorum agros populari coe-
perint. His mandatis eum ab se dimittit. Postquam omnis 4
Belgarum copias in unum locum coactas ad se uenire uidit
neque iam longe abesse ab his, quos miserat, exploratoribus
et ab Remis cognouit, flumen Axonam, quod est in extremis
Remorum finibus, exercitum traducere maturauit atque ibi castra
posuit. Quae res et latus unum castrorum ripis fluminis mu- 5
niebat et, post eum quae essent, tuta ab hostibus reddebat et,
commeatus ab Remis reliquisque ciuitatibus ut sine periculo ad
eum portari possent, efficiebat. In eo flumine pons erat. Ibi 6
praesidium ponit et in altera parte fluminis Quintum Titurium
Sabinum legatum cum sex cohortibus relinquit; castra in alti-
tudine*m* pedum XII uallo fossaque duo de XX pedum munire
iubet.

VI. Ab his castris oppidum Remorum nomine Bibrax abe- 1
rat milia passuum octo. Id ex itinere magno impetu Belgae
oppugnare coeperunt. Aegre eo die sustentatum est. Gallorum 2
eadem atque Belgarum oppugnatio est haec. Vbi circumiecta
multitudine hominum totis moenibus undique in murum lapides
iaci coepti sunt murusque defensoribus nudatus est, testudine
facta portas succendunt murumque subruunt. Quod tum facile
fiebat. Nam cum tanta multitudo lapides ac tela coicerent, in 3
muro consistendi potestas erat nulli. Cum finem oppugnandi 4
nox fecisset, Iccius Remus, summa nobilitate et gratia inter

V. 4. diuiciacum *A'B* diuitiacum *T corr.* haeduum *AB'* heduum *M*
5. rei p (a above) *A* rei ·p̄. re *B* rei (·p· above) *M* salutis] *om. A* 7. haedui *AB* hedui *M*
8. bellobacorum (bello bacorum (v above) *B*) *α* Bellouagorum *T* 9. ab *B* ad *A'*a *βMp.ras.* omnis *TBcorr.* omnes *α* 12. xxonam *A*[1] 13. remorum finibus *B* finibus remorum *A'* 14. rēs *B* 15. et, post—reddebat] *om. A*[1] post] p *(A)*[1] essent *(A)B'* ēēt *M* erant *β* 17. possent *β Bcorr.* poss& *α* fluminę. fons *A* 18. Quintum] *om. β* 19. lēg̃. *AB* sex *A'B* vi. *T* relinquit *α* reliquid *M* reliquit *TBcorr.* altitudinem *Aldus* altitudine *X* 20. muniri *A.*

VI. 1. his *α* ipsis *β* 2. octo; (:mla. above) *B* 3. opugnare *B* 4. est haec.] ē Ac *A* est. Ac *M* est. haec *B'* ē. At *β* 7. tum] tam *A* 8. Nam cum *α* namq *β* coicerent (coi(n)cerent *B* coicerunt *R*) *α* coiciebant *β* in muro *α* ut in muro *β* 9. erat *α'* esset *β* oppugnandi *A'* obpugnandi *B*

suos, qui tum oppido praefuerat, unus ex his, qui legati de
pace ad Caesarem uenerant, nuntium ad eum mittit, nisi sub-
sidium sibi submittatur, sese diutius sustinere non posse.
1 VII. Eo de media nocte Caesar isdem ducibus usus, qui
nuntii ab Iccio uenerant, Numidas et Cretas sagittarios et fun-
2 ditores Baleares subsidio oppidanis mittit; quorum aduentu et
Remis cum spe defensionis studium propugnandi accessit, et
3 hostibus eadem de causa spes potiundi oppidi discessit. Itaque
paulisper apud oppidum morati agrosque Remorum depopulati,
omnibus uicis aedificiisque, quos adire potuerant, incensis ad
castra Caesaris omnibus copiis contenderunt et ab milibus pas-
4 suum minus duobus castra posuerunt; quae castra, ut fumo
atque ignibus significabatur, amplius milibus passuum octo
in latitudinem patebant.
1 VIII. Caesar primo et propter multitudinem hostium et
propter eximiam opinionem uirtutis proelio supersedere statuit,
2 cottidie tamen equestribus proeliis, quid hostis uirtute posset
3 et quid nostri auderent, periclitabatur. Vbi nostros non esse
inferiores intellexit, loco pro castris ad aciem instruendam na-
tura oportuno atque idoneo, quod is collis, ubi castra posita
erant, paululum ex planicie editus tantum aduersus in latitu-
dinem patebat, quantum loci acies instructa occupare poterat,
atque ex utraque parte lateris deiectus habebat et in fronte
leniter fastigatus paulatim ad planiciem rediebat, ab utroque
latere eius collis transuersam fossam obduxit circiter passuum
4 quadringentorum et ad extremas fossas castella constituit ibi-
que tormenta conlocauit, ne, cum aciem instruxisset, hostes,
quod tantum multitudine poterant, ab lateribus pugnantes suos

---

11. p̄fuerat *A* unus *codd. duo deteriores, Flodoardus* unum *X* 12 ⁞caesarem *B* 13. submittatur *α* mittatur *β*.

VII. 1. isdem *β* hisdem (ihis dem *B*) *α* 2. iccio *B'corr.* iaio *T* (a)icco *A* icco *MB'* 3. baleares *MB'* baleasres *A*[1] balearesque *β Bcorr.* 5. potiundi *MB Acorr.* potiendi *Apr. Bcorr.* oppi *A*[1] 7. aedificiisque (remorū) *A* quos *A'B* quod *R* quo *β* potuerant *α* poterant *β* 8. ab *B* 9. fumo *α* ex fumo *β*.

VIII. 2. nimiam (ex) *A* oppinionem *A'* 3. Cottidie *A* Cotidie *MB* 4. periclitabatur (periclitatur (ba) tur *B*) *α* sollicitationibus exquirebat *β Bcorr.* 7. planiciȩ *A'* planitie *Bpr.* editos *B* 8. occupare *α* tenere *β* 9. deiectis *B* in fronte *cod. Paris. 6106* in frontem *α* frontē *β* 10. fastigatus *Aldus* castigatus castratus *α* castigatus *β Bcorr.* rediebat *α* redibat *T* 11. obduxit *α* duxit *β* 14. ab *A'β* ab *B'* ad *R* a *Bcorr.*

circumuenire possent. Hoc facto duabus legionibus, quas pro- 5
xime conscripserat, in castris relictis, ut, siquo opus esset,
subsidio duci possent, reliquas sex legiones pro castris in acie
constituit. Hostes item suas copias ex castris eductas in-
struxerant.

VIIII. Palus erat non magna inter nostrum atque hostium 1
exercitum. Hanc si nostri transirent, hostes expectabant; nostri
autem, si ab illis initium transeundi fieret, ut inpeditos adgre-
derentur, parati in armis erant. Interim proelio equestri inter 2
duas acies contendebatur. Vbi neutri transeundi initium faciunt,
secundiore equitum proelio nostris, Caesar suos in castra re-
duxit. Hostes protinus ex eo loco ad flumen Axonam conten- 3
derunt, quod esse post nostra castra demonstratum est. Ibi 4
uadis repertis partem suarum copiarum traducere conati sunt
eo consilio, ut, si possent, castellum, cui praeerat Quintus Ti-
turius legatus, expugnarent pontemque interscinderent; si minus 5
potuissent, agros Remorum popularentur, qui magno nobis usui
ad bellum gerendum erant, commeatuque nostros prohiberent.

X. *Caesar* certior factus ab Titurio omnem equitatum et 1
leuis armaturae Numidas, funditores sagittariosque pontem tra-
ducit atque ad eos contendit. Acriter in eo loco pugnatum 2
est. Hostes inpeditos nostri in flumine adgressi magnum eorum
numerum occiderunt; per eorum corpora reliquos audacissime 3
transire conantes multitudine telorum reppulerunt; primos, qui
transierant, equitatu circumuentos interfecerunt. Hostes, ubi et 4
de expugnando oppido et de flumine transeundo spem se fefel-
lisse intellexerunt neque nostros in locum iniquiorem progredi
pugnandi causa uiderunt, atque ipsos res frumentaria deficere
coepit, consilio conuocato constituerunt optimum esse domum
suam quemque reuerti et, quorum in fines primum Romani
exercitum introduxissent, ad eos defendendos undique conueni-
rent, ut potius in suis quam in alienis finibus decertarent et
domesticis copiis rei frumentariae uterentur. Ad eam sententiam 5
cum reliquis causis haec quoque ratio eos deduxit, quod Diui-

---

18. item *α* item et *β* instruc | xerant *A* instrucserant *Ba. ras.*

VIIII. 1. Paulus *M a. ras. B'* 2. nostri] non ri *A* n (i///) *B* 3. initium *A* inpeditos *MB* impeditos *A* 9. suarum copiarum *α* copiarum suarum *β* traducere *α* transducere *β* 10. praeerant *A*.

X. 1. Caesar *Flodoardus*, *om. X* 4. inpeditos *MBT* impeditos *A* adgressi (////) *B* 6. conates (n) ////// *A* primos *α* primosque *β* 7. acquitatu *A* circum uentus (o) *B* 14. po[illegible]tius *A*. 16. diuiciacum *MB* diuitiacum *A*[1]*Bcorr.* diuitiacum quoque *β B*[2].

ciacum atque Aeduos finibus Bellouacorum adpropinquare co
gnouerant. His persuaderi, ut diutius morarentur neque suis
auxilium ferrent, non poterat.
1 XI. Ea re constituta, secunda uigilia magno cum strepitu
ac tumultu castris egressi nullo certo ordine neque imperio,
cum sibi quisque primum itineris locum peteret et domum
peruenire properaret, fecerunt, ut consimilis fugae profectio
2 uideretur. Hac re statim Caesar per speculatores cognita in-
sidias ueritus, quod, qua de causa discederent, nondum per-
3 spexerat, exercitum equitatumque castris continuit. Prima luce
confirmata re ab exploratoribus, omnem equitatum, qui nouis-
simum agmen moraretur, praemisit. His Quintum Pedium et
Lucium Aurunculeium Cottam legatos praefecit; Titum La-
4 bienum legatum cum legionibus tribus subsequi iussit. Hi
nouissimos adorti et multa milia passuum prosecuti magnam
multitudinem eorum fugientium conciderunt, cum ab extremo
agmine, ad quos uentum erat, consisterent fortiterque impetum
5 nostrorum militum sustinerent, priores, quod abesse a periculo
uiderentur neque ulla necessitate neque imperio continerentur,
exaudito clamore perturbatis ordinibus omnes in fuga sibi prae-
6 sidium ponerent. Ita sine ullo periculo tantam eorum multitu-
dinem nostri interfecerunt, quantum fuit diei spatium, sub occa-
sumque solis destiterunt seque in castra, ut erat imperatum,
receperunt.
1 XII. Postridie eius diei Caesar, priusquam se hostes ex
terrore ac fuga reciperent, in fines Suessionum, qui proximi
Remis erant, exercitum duxit et magno itinere confecto ad op-
2 pidum Nouiodunum contendit. Id ex itinere oppugnare conatus,
quod uacuum ab defensoribus esse audiebat, propter latitudinem
fossae murique altitudinem paucis defendentibus expugnare non
3 potuit. Castris munitis uineas agere, quaeque ad oppugnandum usui

---

17. aeduos *M* heduos *A* hėduos *B* bellouacorum *α* bellouagorum *β Bcorr.* adppinquare *A'T* appropinquare *B* 18. di|utius (si) *B.*

XI. 1. ea(m) rē(m) *B* 5. ac (h) *B* 6. discederunt *B*¹ 7. lucæ *A* 8. equitum *A*¹ qui — Quintum] *om. A*¹ 9. his *α* eiq; *β Bcorr.* 10. Titum] *om. β* 17. fuga(s) *B* p̄sidiū *A* presidium *B* 19. quantūn *B* 20. destiterunt *α* sequi destiterunt *β B*² 21. recoeperunt *A.*

XII. 1. Post tridie *AB* (pos~ ı *Buar.*) se hostes *α* hostes se *β* 2. terrore *α* pauore *β* 3. confecto] *del. Nipperdey* 4. cognatus *A* 7. usu(m) (i) *B.*

erant, conparare coepit. Interim omnis ex fuga Suessionum 4
multitudo in oppidum proxima nocte conuenit. Celeriter uineis 5
ad oppidum actis, aggere iacto turribusque constitutis, magnitudine operum, quae neque uiderant ante Galli neque audierant, et celeritate Romanorum permoti legatos ad Caesarem de deditione mittunt et, petentibus Remis, ut conseruarentur, impetrant.

XIII. Caesar obsidibus acceptis primis ciuitatis atque ipsius 1
Galbae regis duobus filiis, armisque omnibus ex oppido traditis, in deditionem Suessiones accepit exercitumque in Bello-
uacos ducit. Qui cum se suaque omnia in oppidum Bratuspan- 2
tium contulissent, atque ab eo oppido Caesar cum exercitu circiter milia passuum quinque abesset, omnes maiores natu ex oppido egressi manus ad Caesarem tendere et uoce significare coeperunt, sese in eius fidem ac potestatem uenire neque contra
populum Romanum armis contendere. Item, cum ad oppidum 3
accessisset castraque ibi poneret, pueri mulieresque ex muro passis manibus suo more pacem ab Romanis petierunt.

XIIII. Pro his Diuiciacus (nam post discessum Belgarum 1
dimissis Aeduorum copiis ad eum reuerterat) facit uerba:
Bellouacos omni tempore in fide atque amicitia ciuitatis Aeduae 2
fuisse; inpulsos ab suis principibus, qui dicerent Aeduos ab 3
Caesare in seruitutem redactos omnis indignitates contumeliasque perferre, et ab Aeduis defecisse et populo Romano bellum
intulisse. Qui eius consilii principes fuissent, quod intellegerent, 4
quantam calamitatem ciuitati intulissent, in Britanniam profu-
gisse. Petere non solum Bellouacos, sed etiam pro his Aeduos, 5

---

8. omnes *Apr.* fuga(s) *B* suess,onum (.i *supra*) *B* 9. proximam *A* 12. de deditione] dedetione *B'*.

XIII. 1. accep(i)tis *B* 2. filius *A a. ras.* 3. ded&ionem (i *supra*) *B* suessionis (e *supra*) *M* suess,ones ('i *supra*) *B* 3. bellouagos *TBcorr.* 4. se] sa *A* 6. mil (milib. *T*) passuum *β Bcorr.* passuum *α* quinque *α* ·v· *β* 8. neque *α* nec *β* 9. ·p̄ · r̄· *A* ·p · r· *M* p̄ (lū) r̄ (nū) *B.*

XIIII. 1. diuiciacus *A'B* diuitiacus *TBcorr.* 2. haeduorum *B* heduorum *A'* 3. bellouagos *TBcorr.* ciuitatis haeduae (hedue *A* hedue *M*) *α* haeduae (hedue *T*) ciuitatis *β* 4. haeduos *B* heduos *A'* ab Caesare *Oudendorp* a caesare (cesare *T*) *β Bcorr.* ad caesarem (cesarem *M*) *α* 5. redactos omnes (.oms *M*) *α* omnes redactos *β* 6. ęduis *M* haeduis *B* heduis (i *supra*) *A* defecis sae *B* p̄. r̄. *A* p̄. r̄. *M* p̄ (lo) r̄ (no) *B* 7. eius *α* huius *β Bcorr.* 8. britanniā *A'* brit ta (N *supra*) niam *B* 9. bellouagos *TBcorr.* his *A'β* iis *B'* eduos (h *supra*) *M* haeduos *AB*

6 ut sua clementia ac mansuetudine in eos utatur. Quod si fe-
cerit, Aeduorum auctoritatem apud omnes Belgas amplificaturum, quorum auxiliis atque opibus, siqua bella inciderint, sustentare consuerint.

1 XV. Caesar honoris Diuiciaci atque Aeduorum causa sese
eos in fidem recepturum et conseruaturum dixit; quod erat
ciuitas magna inter Belgas auctoritate atque hominum multitu-
2 dine praestabat, sescentos opsides poposcit. His traditis omni-
busque armis ex oppido conlatis, ab eo loco in fines Ambiano-
3 rum peruenit, qui se suaque omnia sine mora dediderunt. Eorum
fines Neruii attingebant; quorum de natura moribusque Caesar
4 cum quaereret, sic repperiebat: Nullum aditum esse ad eos
mercatoribus; nihil pati uini reliquarumque rerum ad luxuriam
pertinentium inferri, quod iis rebus relanguescere animos [eorum]
5 et remitti uirtutem existimarent; esse homines feros magnaeque
uirtutis, increpitare atque incusare reliquos Belgas, qui se po-
pulo Romano dedidissent patriamque uirtutem proiecissent; con-
firmare sese neque legatos missuros neque ullam condicionem
pacis accepturos.

1 XVI. Cum per eorum fines triduum iter fecisset, inueniebat
ex captiuis, Sabim flumen ab castris suis non amplius milia
2 passuum X abesse: trans id flumen omnes Neruios consedisse
aduentumque ibi Romanorum expectare una cum Atrebatis et
Veromanduis, finitimis suis (nam his utrisque persuaserant, uti
3 eandem belli fortunam experirentur); expectari etiam ab his

10. sua *α, om. β* 11. haeduorum *B* heduorum *A'* amplifica(r)turū *A.*

XV. 1. diuiciaci *AB* diuicia^e^i *M* diuitiaci *TB corr.* eduoꝝ *M* haeduorum *B* heduorū *A* 2. dixit. quod *α* dixit. et quod *β* 3. hominum (^h^ominū *M*) *α* omnes *βBuar.* 4. sescentos *A'B* op^b^sides *B* obpidus *A* obsides *cett.* His *α* iis *UBuar.* 5. conlatis *A'BT* conlocatis *RU* ambianorum *MTBcorr.* ambionorum *AB* 7. Caesar] *om. β* 8. repperiebat *A'B* aditum esse *α* esse aditum *β* eos *α* os *T* hos *U* 9. rerum ad luxuriam pertinentium *β Buar.* rerum *α Orosius VI 7* 10. iis *A'* (h)iis *B* his *β* eorum] *del. Nipperdey* 11. et remitti uirtutem *α* uirtutemque remitti *β* magnaeque *α* magnae (magne *T*) *β* 12. uirtutes *Bpr.* .p̄. r̄. *A* ////pR. *M* p^lo^ R^no^ *B* 13. dededissent *T* dedissent *αU* dedidissent *R²* patriamque *α* et patriam *β* p̄iecissent *Buar.* 14. sese *α* se *T.*

XVI. 1. triduum *α* triduo *β* 2. captiuis *α* captiuis eorum *βBcorr.* sabim *α* sabini *T* sabin *U* ab *α* a *β* 4. e^s^pectare *A* atribatis *AB'* atrebatis *MR²* atrebatibus *βBuar.* 5. ueromanduis *α* uiromanduis *β* finitis simis suis *A* his *A'B* is *T.*

Aduatucorum copias atque esse in itinere: mulieres, quique per 4
aetatem ad pugnam inutiles uiderentur, in eum locum coniecisse,
quo propter paludes exercitui aditus non esset.

XVII. His rebus cognitis exploratores centurionesque prae- 1
mittit, qui locum idoneum castris deligant. Cum ex dediticiis 2
Belgis reliquisque Gallis conplures Caesarem secuti una iter
facerent, quidam ex his, ut postea ex captiuis cognitum est,
eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspecta,
nocte ad Neruios peruenerunt atque his demonstrarunt, inter
singulas legiones inpedimentorum magnum numerum intercedere,
neque esse quicquam negotii, cum prima legio in castra uenisset
reliquaeque legiones magnum spatium abessent, hanc sub sar-
cinis adoriri; qua pulsa inpedimentisque direptis futurum, ut 3
reliquae contra consistere non auderent. Adiuuabat etiam eorum 4
consilium, qui rem deferebant, quod Nerui antiquitus, cum equi-
tatu nihil possent (neque enim ad hoc tempus ei rei student,
sed, quicquid possunt, pedestribus ualent copiis), quo facilius
finitimorum equitatum, si praedandi causa ad eos uenissent, in-
pedirent, teneris arboribus incisis atque inflexis crebrisque in
latitudinem ramis enatis et rubis sentibusque interiectis effece-
rant, ut instar muri hae saepes munimenta iis praeberent, quo
non modo [non] intrari, sed ne perspici quidem posset. His 5
rebus cum iter agminis nostri impediretur, non omittendum con-
silium Neruii existimauerunt.

XVIII. Loci natura erat haec, quem locum nostri castris 1
delegerant. Collis ab summo aequaliter decliuis ad flumen
Sabim, quod supra nominauimus, uergebat. Ab eo flumine pari 2

---

7. aduatucorum *A'B* atuatuco2 *T* 8. inutiles (inhutiles *M*) α inutiles esse *βBcorr.* 9. paludis *A'Bpr.*

XVII. 1. p̄mittit *A* 2. idoneum (ẏdoneum *M*) castris α castris idoneum β dedi(i)ciis *A*[1] 4. cognotū *A* 6. his *A'T* iis *B'U* 9. reliq: que *A* 11. re(q)liq: *A* reliq; *M* Adiuuabat *βBcorr.* adiuuabant α 12. deferebant *UB'*[2] differebant *A'T Bcorr.* differebat *B*[1] differebantur *R* cum equitatu *βBcorr.* equitatu α 15. equitatu *A* p̄dandi *A'* predandi *B* inpedirent *MB* impedirent *A* 16. inflexis crebrisque *βB*[2], *om.* α 17. ramis enatis α ramis β 18. sepes *A'B* munimenta iis *Rösch* munimentis α munimenta *M*[2] munimentū *T*, *del. Madvig* p̄berent *A* preberent *B* quo α*U* quod *T* non modo *T*[2] non modo non *X* 19. posset *βBcorr.* possit α 20. obmittendum *A* omittendum *MB'* omittentum sibi *βBcorr.* 21. existimauerunt β extimauerunt α.

XVIII. 2. ab *A'* ab *B* decli(u)uis *B*.

adcliuitate collis nascebatur aduersus huic et contrarius, passus
circiter ducentos infimus apertus, ab superiore parte siluestris,
3 ut non facile introrsus perspici posset. Intra eas siluas hostes
in occulto sese continebant; in aperto loco secundum flumen
paucae stationes equitum uidebantur. Fluminis erat altitudo
pedum circiter trium.

1 XVIIII. Caesar equitatu praemisso subsequebatur omni-
bus copiis; sed ratio ordoque agminis aliter se habebat, ac
2 Belgae ad Neruios detulerant. Nam quod hosti adpropinqua-
bat, consuetudine sua Caesar sex legiones expeditas ducebat;
3 post eas totius exercitus inpedimenta conlocarat; inde duae
legiones, quae proxume conscriptae erant, totum agmen clau-
4 debant praesidioque inpedimentis erant. Equites nostri cum
funditoribus sagittariisque flumen transgressi cum hostium equi-
5 tatu proelium commiserunt. Cum se illi identidem in siluas ad
suos reciperent ac rursus ex silua in nostros impetum facerent
neque nostri longius, quam quem ad finem [porrecta ac] loca
aperta pertinebant, cedentes insequi auderent, interim legiones
sex, quae primae uenerant, opere dimenso castra munire coe-
6 perunt. Vbi prima inpedimenta nostri exercitus ab iis, qui in
siluis abditi latebant, uisa sunt, quod tempus inter eos commit-
tendi proelii conuenerat, ita ut intra siluas aciem ordinesque
constituerant atque ipsi sese confirmauerant, subito omnibus
copiis prouolauerunt impetumque in nostros equites fecerunt.
7 His facile pulsis ac proturbatis incredibili celeritate ad flumen
decucurrerunt, ut paene uno tempore et ad siluas et in flumine

---

4. adcliuitate *α* decliuitate *βBuar.* passus (ib; *superscr.*) *B* 5. ducentos (i *superscr.*) *α* ducentos *B* .cc. *T* ab *MB'A²* a *A¹βBcorr.* 6. posset *MβB'corr.* possit *AB'* 9. pedum circiter *α* circiter pedum *β*.

XVIIII. 3. quod *α* quoad *βBcorr.* hosti *Vrsinus* hostis *A'BU* hostes *RT* adpropinquabat *A'* appropinquabat *B* 5. totius (t *superscr.*) *B* inpedimenta *A'* impedimenta *B* 6. proxume (i *superscr.*) *B* pximę *A* proxime *cett.* 7. inpedimentis *A'* impedimentis *B* 8. trans(gres)gressi *A* 9. praeliū *A* 10. ex silua *MB'* insilua (ex *superscr.*) *A* ex lęua *β* 11. porrecta ac] *del. Dinter* 12. cædentes *A* 13. sex quae primae *α* quae ante *β* dimenso *α* dimisso *β* 14. impedimenta *A* inpedimend///a (t *superscr.*) *B* inpedimenta *M* iis *B'* his *A'β* 15. siluis *A'R* silua(s) *B* silua *βBcorr.* uasa (i *superscr.*) *A* 16. conuenerat *A Mcorr.B'corr. β* conuenerant *MB'* 16. ut — confirmauerant] *om. M* ita ut *βBcorr.* ut *α* constituerant *β* ita constituerant *AB* 17. sese *AB* se *U* 19 proturbatis *α* perturbatis *βBuar.* 20. ut paene *B* ut pene *M* & pene *A* et ad *α* ad *β*.

8 [et iam in manibus nostris] hostes uiderentur. Eadem autem
celeritate aduerso colle ad nostra castra atque eos, qui in opere
occupati erant, contenderunt.

1 XX. Caesari omnia uno tempore erant agenda: uexillum
proponendum, [quod erat insigne, cum ad arma concurri opor-
teret,] signum tuba dandum, ab opere reuocandi milites, qui
paulo longius aggeris petendi causa processerant, arcessendi,
2 acies instruenda, milites cohortandi, signum dandum. Quarum
rerum magnam partem temporis breuitas et successus hostium
3 inpediebat. His difficultatibus duae res erant subsidio, scientia
atque usus militum, quod superioribus proeliis exercitati, quid
fieri oporteret, non minus commode ipsi sibi praescribere quam
ab aliis doceri poterant, et quod ab opere singulisque legioni-
bus singulos legatos Caesar discedere nisi munitis castris ue-
4 tuerat. Hi propter propinquitatem et celeritatem hostium nihil
iam Caesaris imperium exspectabant, sed per se, quae uideban-
tur, administrabant.

1 XXI. Caesar necessariis rebus imperatis ad cohortandos
milites, quam in partem fors optulit, decucurrit et ad legionem
2 decumam deuenit. Milites non longiore oratione cohortatus,
quam uti suae pristinae uirtutis memoriam retinerent neu per-
turbarentur animo, hostiumque impetum fortiter sustinerent,
3 quod non longius hostes aberant, quam quo telum adigi posset,
4 proelii committendi signum dedit. Atque in alteram partem
5 item cohortandi causa profectus pugnantibus occurrit. Tem-
poris tanta fuit exiguitas hostiumque tam paratus ad dimican-
dum animus, ut non modo ad insignia adcommodanda, sed etiam
ad galeas inducendas scutisque tegimenta detrudenda tempus
6 defuerit. Quam quisque ab opere in partem casu deuenit quae-

---

21. et iam — nostris] *del. Paul* & iã *A* (a)&iã *M* &iam *B* et *β*

XX. 1. Caesari] Caesari aut *A* 2. quod oporteret] *del. Aldus* 6. successus *MB'* subcessus *A* successus *& incursus* *B* incursus *β* 7. inpediebat *MB* imped(i)ebat *A* 9. pręscribere *B* p̃scribere *A'* magis p̃scribere *β* 12. propinquitatem (ppinqu(a)(i)tatẽ *M*) et celeritatem *α* celeritatem et propinquitatem *β* 13. exspectabant *A'* expectabant *B* spectabant *β*.

XXI. 1. necessariis] iis (Necessariis) *B* 2. decucurrit *α* decurrit *β* 3. dec(i)umam *B* cohortatus *α* est cohortatus *βBcorr.* 5. hostium quąe *B* 6. adigi *Madvig* adici *α* abici *β* 7. praelii *A* 10. a(c)dcommodanda *B* 11. inducendas *X* induendas *R*²*T*² detrudenda *A'Rcorr.* detruenda *B'* detrahenda *β* *Bcorr.*

que prima signa conspexit, ad haec constitit, ne in quaerendis
suis pugnandi tempus dimitteret.

1 XXII. Instructo exercitu, magis ut loci natura delectusque
collis et necessitas temporis, quam ut rei militaris ratio atque
ordo postulabat, cum diuersis legionibus aliae alia in parte ho-
stibus resisterent, saepibusque densissimis, ut ante demonstraui-
mus, interiectis prospectus inpediretur, neque certa subsidia con-
locari neque, quid in quaque parte opus esset, prouideri neque
2 ab uno omnia imperia administrari poterant. Itaque in tanta
rerum iniquitate fortunae quoque euentus uarii sequebantur.

1 XXIII. Legionis nonae et decimae milites, ut in sinistra
parte acie constiterant, pilis emissis cursu ac lassitudine exani-
matos uulneribusque confectos Atrebates (nam iis ea pars ob-
uenerat) celeriter ex loco superiore in flumen conpulerunt et
transire conantes insecuti gladiis magnam partem eorum impe-
2 ditam interfecerunt. Ipsi transire flumen non dubitauerunt et
in locum inicum progressi rursus resistentes hostes redintegrato
3 proelio in fugam coiecerunt. Item alia in parte diuersae duae
legiones, undecima et octaua, profligatis Veromanduis, quibus-
cum erant congressi, ex loco superiore in ipsis fluminis ripis
4 proeliabantur. At totis fere a fronte et ab sinistra parte nudatis
castris, quom in dextro cornu legio duodecima et non magno
ab ea interuallo septima constitisset, omnes Neruii confertissimo
agmine duce Boduognato, qui summam imperii tenebat, ad
eum locum contenderunt; quorum pars aperto latere legiones
5 circumuenire, pars summum castrorum locum petere coepit.

1 XXIIII. Eodem tempore equites nostri leuisque armaturae
pedites, qui cum iis una fuerant, quos primo hostium impetu
pulsos dixeram, cum se in castra reciperent, aduersis hostibus

---

13. prima signa α signa prima β constitu^{it}(it) ne(t) *A* in quaerendis (inquaerendis *AR* inquer^{s}endi *M*) suis α inquirendo suos β 14. pugnandi tempus α tempus pugnandi β.

XXII. 2. rei] re *A*[1] 3. hordo *A* diuersae legiones *Whitte* 4. saepibusq; *B* sepibusque *A'* 5. impedir^{l}&ur *AB* īpediretur *M* conlocari *B*.

XXIII. 2. acie α*T* aciei *UB*[2] 3. u$^{///}$ulneribusque *B* uulneribus β iis *B'*β his *A'* 7. inicum *B*[1] iniquum *A'B*[2] $^{(\cdot)}$resistentes α*T* regressos ac resistentes *UBcorr.* 8. coiecerunt *AB'* coniecerunt *MB*[2] dederunt β 9. uiromanduis *X* 11. at totis β a. totis *Buar.* Attonitis *AR* Antonitis *M* Adtonitis *B* fere α fere castris β nudatis castris α nudatis β 12. quom *Schneider* quo *AB'* quod *M* cum β der^{x}tro *A* 13. ab ea α ab *U*, *om. T.*

XXIIII. 2. qui $^{q.}$*B* iis *AB'* his β

occurrebant ac rursus aliam in partem fugam petebant, et ca- 2
lones, qui ab decumana porta ac summo iugo collis nostros
uictores flumen transisse conspexerant, praedandi causa egressi,
cum respexissent et hostes in nostris castris uersari uidissent,
praecipites fugae sese mandabant. Simul eorum, qui cum im- 3
pedimentis ueniebant, clamor fremitusque oriebatur, aliique
aliam in partem perterriti ferebantur. Quibus omnibus rebus 4
permoti equites Treueri, quorum inter Gallos uirtutis opinio est
singularis, qui auxilii causa ab ciuitate ad Caesarem missi
uenerant, cum multitudine hostium castra compleri nostra, le-
giones premi et paene circumuentas teneri, calones, equites, fun-
ditores, Numidas diuersos dissipatosque in omnes partes fugere
uidissent, desperatis nostris rebus domum contenderunt; Roma- 5
nos pulsos superatosque, castris impedimentisque eorum hostes
potitos ciuitati renuntiauerunt.

XXV. Caesar ab decimae legiones cohortatione ad dextrum 1
cornu profectus, ubi suos urgeri signisque in unum locum con-
latis duodecumae legionis confertos milites sibi ipsos ad pugnam
esse impedimento uidit, quartae cohortis omnibus centurionibus
occisis signiferoque interfecto, signo amisso, reliquarum cohor-
tium omnibus fere centurionibus aut uulneratis aut occisis, in
his primipilo P. Sextio Baculo, fortissimo uiro, multis grauibus-
que uulneribus confecto, ut iam se sustinere non posset, reliquos
esse tardiores et nonnullos ab nouissimis deserto proelio exce-
dere *acie* ac tela uitare, hostis neque a fronte ex inferiore loco
subeuntes intermittere et ab utroque latere instare et rem esse
in angusto uidit, neque ullum esse subsidium, quod summitti pos-
set: scuto ab nouissimis uni [militi] detracto, [quod ipse eo sine 2

---

5. decumana *α* ab decumana *βBcorr.* ac *MB'* ac (de) *A* et *β* 6. transisse *AB'* transisse(t) *M* transire *β* 11. treueri *α* tréueri *B* treuiri *β* uirtutis opinio (oppinio *A'*) est *α* opinio est uirtutis *β* 12. ^c^ausa *A* caus^a^o *M* ab *α* a βB^2 ad caesarẽ (cesarem *MB*) missi *α* missi ad caesarem *β* 13. castra compleri. nostras (ñr^a^os *M*) *α* castra nostra compleri. *β* castra (Ñra) compleri. nostras *B* 14. praemi *A* paene B^1 pene BA^2 15. numinas *A* 16. rebus *α*, *om.* *β* 17. inpe^d^dimentisque *A'* impedimentisque *B*.

XXV. 1. ab $A'B^1$ a B^2 3. duodec(u^i^)me *M* duodecimę AB^2 duodocumae *B'* .xii. *β* 4. impedimento *MB* inpedimento *A* 7. primipilo *α* primo pilo *β* .p̃. *A* p̃ *B* .p. *M* baculo *A'B* baccio *Buar.* pactio *β* 9. tardiores] traditores *A* ab *α* a βB^2 deserto *A* desertos *MB'β* despërato *W. Paul* deserto loco *Klussmann* 10. acie *add. P. Geyer* uitare] uidere B^1 hostes B^2 a *α*, *om.* *β* loco] lo B^1 11. litere B^2 12. summitati *A* 13 ab$_{(2)}$ *B* uni *A'Bβ* uno *R* militi] *del. Dinter* quod — uenerat] *del. Paul*

scuto uenerat,] in primam aciem processit centurionibusque no-
minatim appellatis reliquos cohortatus milites signa inferre et
3 manipulos laxare iussit, quo facilius gladiis uti possent. Cuius
aduentu spe inlata militibus ac redintegrato animo, cum pro se
quisque in conspectu imperatoris etiam in extremis suis rebus
operam nauare cuperet, paulum hostium impetus tardatus est.

1 XXVI. Caesar cum septimam legionem, quae iuxta con-
stiterat, item urgeri ab hoste uidisset, tribunos militum monuit,
ut paulatim sese legiones coniungerent et conuersa signa in
2 hostis inferrent. Quo facto cum alius alii subsidium ferret,
neque timerent, ne auersi ab hoste circumuenirentur, audacius
3 resistere ac fortius pugnare coeperunt. Interim milites legionum
duarum, quae in nouissimo agmine praesidio impedimentis
fuerant, proelio nuntiato cursu incitato in summo colle ab ho-
4 stibus conspiciebantur, et Titus Labienus castris hostium potitus
et ex loco superiore, quae res in nostris castris gererentur, con-
5 spicatus decimam legionem subsidio nostris misit. Qui cum ex
equitum et calonum fuga, quo in loco res esset, quantoque in
periculo et castra et legiones et imperator uersaretur, cognouis-
sent, nihil ad celeritatem sibi reliqui fecerunt.

1 XXVII. Horum aduentu tanta rerum commutatio est facta,
ut nostri, etiam qui uulneribus confecti procubuissent, scutis
innixi proelium redintegrarent; tum calones perterritos hostes
2 conspicati etiam inermes armatis occurrerunt, equites uero, ut
turpitudinem fugae uirtute delerent, omnibus in locis pugnant,
3 quo se legionariis militibus praeferrent. At hostes etiam in

---

15. cohortatos *B* 16. Cuius *α* Huius *β* 18. in extremis *β* extremis *α* 19. cup(a)r& *B*.

XXVI. 2. urgeri *A'βBcorr.* urgueri *B'* TR. mil. *B* & tr̄. mil *A* 4. hostis *A* hostes *MB'β* inferrent *A'βBcorr.* inferr& *B'* alus *A* ferret (ferre *R*) *α* ferrent *β* 5. auersi *α* 'aduersi *β* circum ueni(t)entur *A* audicius resister& *B*¹ 6. milites legionum *MB'βAcorr.* legiones *Apr.* 7. quae] .q: *A* 8. incitatu *A* 9. titus labienus *AB'* labienus titus *M* labienus *U* potius *B'* 10. nostris castris *α* castris nostris *β* 12. locu *A* quanto *A* impericulo *AB'*.

XXVII. 1. commutatio est *MB'β* cōmutatinẽ *A*¹ 2. uulnerib. *B* procub. issent *A* 3. Tum *α*, *om.* *β* 4. occurrerunt *α* occurrerent *β* 5. fuga *A* pugnant. quo *α* pugne *β* pugnarunt quo *Vielhaber* pugnando *Weissenborn* 6. p̃ferrent *A'* ad: *A*

extrema spe salutis tantam uirtutem praestiterunt, ut, cum primi
eorum cecidissent, proximi iacentibus insisterent atque ex eorum
corporibus pugnarent; his deiectis et coaceruatis cadaueribus, 4
qui superessent, ut ex tumulo tela in nostros conicerent et pila
intercepta remitterent: ut non nequiquam tantae uirtutis homi- 5
nes iudicari deberet ausos esse transire latissimum flumen,
ascendere altissimas ripas, subire iniquissimum locum; quae
facilia ex difficillimis animi magnitudo redegerat.

XXVIII. Hoc proelio facto et prope ad internecionem gente 1
ac nomine Neruiorum redacto, maiores natu, quos una cum
pueris mulieribusque in aestuaria ac paludes co*ni*ectos dixera-
mus, hac pugna nuntiata, cum uictoribus nihil impeditum, uictis
nihil tutum arbitrarentur, omnium, qui supererant, consensu 2
legatos ad Caesarem miserunt seque ei dediderunt et in com-
memoranda ciuitatis calamitate ex sescentis ad tres senatores, ex
hominum milibus LX uix ad quingentos, qui arma ferre possent,
sese redactos esse dixerunt. Quos Caesar, ut in miseros ac sup- 3
plices usus misericordia uideretur, diligentissime conseruauit
suisque finibus atque oppidis uti iussit et finitumis imperauit,
ut ab iniuria et maleficio se suosque prohiberent.

XXVIIII. A*d*uatuci, de quibus supra scripsimus, cum om- 1
nibus copiis auxilio Neruiis uenirent, hac pugna nuntiata ex
itinere domum reuerterunt; cunctis oppidis castellisque desertis 2
sua omnia in unum oppidum egregie natura munitum contule-
runt. Quod cum ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupes 3
despectusque haberet, una ex parte leniter adcliuis aditus in

---

7. prestiterunt *B* 8. caecidissent *A* cecidissent *MB'*, *om.* β e^ex *B* 9. coacerbatis *AB*¹ 10. nostr^o:is *B* 11. nequiquam *A'* nequicquam *B*¹ 12. i^////udicari *B* indicari *R* deberet *Bcorr.* deberent *X* ausos esse α aut si quod essent^//// β 14. dif-ficillimis *A* anim^i(o) *B* magnitudo (ma^gnnitudo *A*) α magnitudine β redegerat^N *B*

XXVIII. 1. internecionem *A* internicionem *M* internitionem *B'* 2. ac nomine *A'* agnomine *B'* 3. mulieribusq^‡: *A* coniectos *Glandorp* collectos *X* 4. ⊦ac *M* ac *AB'* 5. sup erant *A* supererant *MT* superar^aent *B* superirant *R*¹ 6. dediderunt α dedierunt *B*² deder̃ β commeranda *A*¹ 7. sescentis *AB'* se^s(ru)centis *M* militib; *A*¹ 10. diligentissimæ *A* 11. finit^///imis *B* finitũ his *U* finitimis *A* ///

XXVIIII. 1. At uatuci *A'RβBcorr.* At uatúci *MB*² utuatuci *Bpr.* at uatuci *R* scripsimus α diximus β 2. ac *AB* nunciata *B*¹ 3. itere *A* 5. circuitũ *B a. ras.* 6. aditus α additus β*Buar.*

latitudinem non amplius ducentorum pedum relinquebatur; quem
locum duplici altissimo muro munierant: tum magni ponderis
saxa et praeacutas trabes in muro conlocabant. Ipsi erant ex
4 Cimbris Teutonisque prognati, qui, cum iter in prouinciam no-
stram atque Italiam facerent, iis impedimentis, quae secum agere
ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depositis custo-
diam ex suis ac praesidium sex milia hominum una reliquerunt.
Hi post eorum obitum multos annos a finitimis exagitati, cum
5 alias bellum inferrent, alias inlatum defenderent, consensu eorum
omnium pace facta hunc sibi domicilio locum delegerunt.

1 XXX. Ac primo aduentu exercitus nostri crebras ex oppido
excursiones faciebant paruulisque proeliis cum nostris contende-
2 bant; postea uallo pedum in circuitu quindecim milium crebris-
3 que castellis circummuniti oppido sese continebant. Vbi uineis
actis aggere exstructo turrim procul constitui uiderunt, primum
inridere ex muro atque increpitare uocibus, quod tanta machi-
4 natio ab tanto spatio instrueretur: quibusnam manibus aut qui-
bus uiribus praesertim homines tantulae staturae (nam plerum-
que *hom*i*nibus Gallis prae magnitudine corporum suorum breui-
tas nostra contemptui est) tanti oneris turrim in muro sese
conlocare confiderent?

1 XXXI. Vbi uero moueri et adpropinquare moenibus uide-
runt, noua atque inusitata specie commoti legatos ad Caesarem
2 de pace miserunt, qui ad hunc modum locuti: non existimare,
Romanos sine ope diuina bellum gerere, qui tantae altitudinis

---

7. latitudinem β latitudine *Buar.* altitudinem α ducentorum pedum α du-centorū pedum (·/·mil/ῦ) *et in marg.* ·/·ml *B* pedū. c̄c̄. β 9. conlocabant α collocabant *B*[2] collocauerunt *T* conlocar̃ *U* 10. in prouinciam *A'R* in prouincia *B*[1] per prouinciam *TB*[2] prouinciam *U* 11. iis *B* ıís *M* his *A* hiis *T* 12. deposit(i/u)s *A* custodiam α custodiae β*B*[2] 13. praesidium *AB'* p̃sidia *M* praesidio β*B*[2] sex milia *A'* [s]ex milia *B* .v̄ı̄. *U* 14. Hi *MRB*[2] hii *AB*[1]*T* li *U*.

XXX. 3. pedum in circuitu quindecim milium *A'* pedum in circuitũ quindecim milium *R* pedū: (:, *XII.*) in circuitu quindecĩ miliũ *B* .p̃. .xɪɪ. In circuitu .x̄v̄. β crebrisque α crebris β 4. op(p)sido *B* sese] se *A'* 5. aggere *B* agere *Rpr.* exstructo *A'* extructo *B* turrim α turrem β 7. quibus nā *B* quib; mim *A a. ras.* 8. praesertim homines α homines praesertim β statuere *A'* 9. hominibus *codd. dett.* omnibus *X* galiis *MBpr.* 10. turrim α turrem β in muro β in muro[s] *M* in muros *AB'*.

XXXI. 1. moenibus α muris β 3. existimare α se existimare β*B*[2] 4. diuina α deorum β

machinationes tanta celeritate promouere possent, se suaque 3
omnia eorum potestati permittere dixerunt. Vnum petere ac 4
deprecari: si forte pro sua clementia ac mansuetudine, quam
ipsi ab aliis audirent, statuisset Aduatucos esse conseruandos,
ne se armis despoliaret. Sibi omnes fere finitimos esse inimicos 5
ac suae uirtuti inuidere; a quibus se defendere traditis armis
non possent. Sibi praestare, si in eum casum deducerentur, 6
quamuis fortunam a populo Romano pati quam ab his per cru-
ciatum interfici, inter quos dominari consuessent.

XXXII. Ad haec Caesar respondit: Se magis consuetudine 1
sua quam merito eorum ciuitatem conseruaturum, si prius, quam
murum aries attigisset, se dedidissent; sed deditionis nullam 2
esse condicionem nisi armis traditis. Se id, quod in Neruiis
fecisset, facturum finitumisque imperaturum, nequam dediticiis
populi Romani iniuriam inferrent. Re *re*nuntiata ad suos, quae 3
imperarentur, facere dixerunt. Armorum magna multitudine de 4
muro in fossam, quae erat ante oppidum, iacta, sic ut prope
summam muri aggerisque altitudinem acerui armorum adaequa-
rent, et tamen circiter parte tertia, ut postea perspectum est,
celata atque in oppido retenta, portis patefactis eo die pace
sunt usi.

XXXIII. Sub uesperum Caesar portas claudi militesque ex 1
oppido exire iussit, nequam noctu oppidani ab militibus iniuriam
acciperent. Illi ante inito, ut intellectum est, consilio, quod de- 2
ditione facta nostros praesidia deducturos aut denique indili-
gentius seruaturos crediderant, partim cum his, quae retinuerant
et celauerant, armis, partim scutis ex cortice factis aut uimini-
bus intextis, quae subito, ut temporis exiguitas postulabat, pelli-
bus induxerant, tertia uigilia, qua minime arduus ad nostras

5. cæleritate *B* promouere *α* promouere et ex propinquitate pugnare *βB* 8. statuissent *B*[1] aduatucos *AB* ad///uaticos (u *supra*) *M* 9. desporiar& *A*[1] 11. prestare *B* 12. p̃. r̃. *A'* p̃ r̃ (lo no *supra*) *B* 12—13. quam—dominari] *om.* *A* cruciatum *MB'* cruciatus *β*.

XXXII. 1. Ad haec *α* quibus ad haec *βBcorr.* 3. dedidissent *A'β* dedissent *B'* 4. neruiis *α* neruios *βBcorr.* 5. finitumisque *X* 6. p̃r̃ *A* p̃ r̃ *M* p̃ r̃ (*lo no supra*) *B* renuntiata *W. Paul* nunciata *MBpr.* nuntiata *cett.* quae *α* illi se quae *β* 9. summa *AB* adaequarent *B* adequarent *A'* aequarent *β* 10. perspectum *α* compertum *βBuar.*

XXXIII. 1. milites quae *A* 2. ab *A'B α U* 4. deducturos *α* non inducturos *βBcorr.* indiligentius (indiligen*tius* *M*) *αT* indulgentius *UBuar.* 5. cum his] sumptis *Arn. Hug* 6. ex] & *A* uiminibus] .iminibus (*u supra*) *A* (t)uiminib' *M*

munitiones ascensus uidebatur, omnibus copiis repentino ex op-
3 pido eruptionem fecerunt. Celeriter, ut ante Caesar imperarat,
ignibus significatione facta, ex proximis castellis eo concursum
4 est, pugnatumque ab hostibus ita acriter est, ut a uiris fortibus
in extrema spe salutis iniquo loco contra eos, qui ex uallo tur-
ribusque tela iacerent, pugnari debuit, cum in una uirtute omnis
5 spes salutis consisteret. Occisis ad hominum milibus quattuor,
6 reliqui in oppidum reiecti sunt. Postridie eius diei refractis por-
tis, cum iam defenderet nemo, atque intromissis militibus nostris
7 sectionem eius oppidi uniuersam Caesar uendidit. Ab his, qui
emerant, capitum numerus ad eum relatus est milium quinquaginta trium.

XXXIIII. Eodem tempore a Publio Crasso, quem cum legione una miserat ad Venetos, Vnellos, Osismos, Curiosolitas, Esubios, Aulercos, Rhedones, quae sunt maritumae ciuitates Oceanumque attingunt, certior factus est omnes eas ciuitates in deditionem potestatemque populi Romani esse redactas.

1 XXXV. His rebus gestis omni Gallia pacata, tanta huius
belli ad barbaros opinio perlata est, uti ab his nationibus, quae
trans Rhenum incolerent, mitterentur legati ad Caesarem, qui
2 se obsides daturas, imperata facturas pollicerentur. Quas lega-
tiones Caesar, quod in Italiam Illyricumque properabat, inita
3 proxima aestate ad se reuerti iussit. Ipse in Carnutes, An-
des, Turones, quaeque ciuitates propinquae his locis erant, ubi
bellum gesserat, legionibus in hibernacula deductis, in Italiam
4 profectus est. Ob easque res ex litteris Caesaris dies quin-
decim supplicatio decreta est, quod ante id tempus accidit nulli.

---

9. asceu(t)sus *A* repentino *α* repente *βBcorr.* 14. in] *om. A* 15. spe *A* salutis *α*, *om. β* 16. post tridie *B* 17. neme *A*[1] intromissis (intromis-ta-sus *A*[1]) *α* inmissis *β* 19. milium quinquaginta trium (milium. L .IIIum *M*) *α* mille .LIII; *U.*

XXXIIII. 2. unellos *X* coriosolitas *AT* coriosolitos (a) *M* curiosolitas *B'* coriosolitos *U* 3. Esuuios *Whitte* sesuuios *αU* estiuos *T* aurercos *Tpr.* rhedones *X* maritimae (u) *B* maritume *U* maritimae *AB'T* *mar*itime *M* 5. deditionem *α* ditionem *β* p̃. r̃. *A* .p. r. *M* p̃ r̃. (li ni) *B* esse redactas *α* redactas esse *β*.

XXXV. 2. oppinio *β* plata *A* 3. mitterentur legati ((a) legati *A* le-///gati *M*) ad caesarem *α* legati ad caesarem mitterentur *β* qui *α* quae *βBcorr.* 5. illiricumque *A'* inita proxima aestate *α* initio pxime aestatis *β* 7. quaeq: *A* quęque *M* q; quae *B'T* queque *U* 7. ppinq; *B* 8. hibernacula (i(a)bnacula *M*) *α* hiberna *UBcorr.* hibernia *T* 9. dies *X* dierum *Wesenberg* in dies *Dinter.*

LIBER TERTIVS.

I. Cum in Italiam proficisceretur Caesar, Seruium Galbam 1
cum legione XII. et parte equitatus in Nantuatis, Veragros
Sedunosque misit, qui a finibus Allobrogum et lacu Lemanno
et flumine Rhodano ad summas Alpis pertinent. Causa mit- 2
tendi fuit, quod iter per Alpis, quo magno cum periculo
magnisque cum portoriis mercatores ire consuerant, patefieri
uolebat. Huic permisit, si opus esse arbitraretur, uti in his locis 3
legionem hiemandi causa conlocaret. Galba, secundis aliquot 4
proeliis factis castellisque conpluribus eorum expugnatis, missis
ad eum undique legatis obsidibusque datis et pace facta, con-
stituit cohortes duas in *N*antuatibus conlocare et ipse cum re-
liquis eius legionis cohortibus in uico Veragrorum, qui appel-
latur Octodurus, hiemare; qui uicus positus in ualle, non magna 5
adiecta planicie, altissimis montibus undique continetur. Cum 6
hic in duas partes flumine diuideretur, alteram partem eius uici
Gallis [ad hiemandum] concessit, alteram uacuam ab his reli-
ctam cohortibus attribuit. Eum locum uallo fossaque muniuit.

IULIUS CELCUS (CELCUS *A*) ·CONSTANTINUS ·$\overline{\text{UC}}$· LEGI· (LEG̃. *A*)· FLAUIUS LICERIUS. FIRMINUS ·LEGI· BELLI· GALLICI ·LIB̄. SECUNDUS EXPLICIT. INCIPIT LIBER .III. FELICITER; *AB'*

I. 2. $\overset{\text{ma}}{\text{XII}}$. *AT* XII. *M* $\overset{ma}{\tilde{\text{XII}}}$. *B* nantuatis *B'* antuatis *A'βBuar*. 3. a *A'β* ab *B'* 4. rodano *M* $\overset{\text{h}}{\text{r.o}}$(r)dano *A* alpis T^1 $\overset{l}{\text{aṣpes}}$ *A* alpes *cett.* 5. alpis T^1B^2 alpes *cett.* cum] *om.* *β* 6. postoriis !*Bpr*. 7. $\overset{\text{c}}{\text{hui}}$ *M* esseṭ *B* 8. $\overset{\text{h}}{\text{n}}$iemandi *A* Galba(s) secundi *A* aliquod *Mpr.B'* 9. praeliis *A* 11. cohortis T^1B^2 antuatibus *X* 13. octodurus *α* octodorus TB^2 14. planitie *BT* planitiae *A* planicie *M* altimis B^1 15. hic *UBcorr*. hinc *αT* flumine *β* *Bcorr*. flumen *α* 16. ad hiemandum] *del. Kraner* hiemandū AB^2T $\overset{\text{h}}{\text{i}}$emandū *M* gemandū B^1 his *α* illis *βBcorr*. relictā/// *B* 17. attribuit $A'B^2$ adtribuit B^1.

1 II. Cum dies hibernorum conplures transissent, frumentum-
que eo conportari iussisset, subito per exploratores certior
factus est, ex ea parte uici, quam Gallis concesserat, omnes
noctu discessisse, montesque, qui inpenderent, a maxima multi-
2 tudine Sedunorum et Veragrorum teneri. Id aliquot de causis
acciderat, ut subito Galli belli renouandi legionisque oppri-
3 mendae consilium caperent: primum, quod legionem neque
eam plenissimam detractis cohortibus duabus et conpluribus
singillatim, qui commeatus petendi causa missi erant, prop-
4 ter paucitatem despiciebant; tum etiam, quod propter iniqui-
tatem loci, cum ipsi ex montibus in uallem decurrerent et
tela conicerent, ne primum quidem posse impetum suum sus-
5 tineri existimabant. Accedebat, quod suos ab se liberos ab-
stractos obsidum nomine dolebant et Romanos non solum
itinerum causa, sed etiam perpetuae possessionis culmina
Alpium occupare conari et ea loca finitimae prouinciae adiun-
gere sibi persuasum habebant.
1 III. His nuntiis acceptis Galba, cum neque opus hiberno-
rum munitionesque plene essent perfectae neque de frumento
reliquoque commeatu satis esset prouisum, quod deditione facta
obsidibusque acceptis nihil de bello timendum existimauerat,
2 consilio celeriter conuocato sententias exquirere coepit. Quo in
consilio, cum tantum repentini periculi praeter opinionem acci-
disset ac iam omnia fere superiora loca multitudine armatorum
conpleta conspicerentur, neque subsidio ueniri neque commea-
3 tus supportari interclusis itineribus possent, prope iam despe-
rata salute nonnullae huius modi sententiae dicebantur, ut im-
pedimentis relictis eruptione facta isdem itineribus, quibus eo

---

II. 1. frumentumque (frumentū· *A* flumtumq̃ue*M*) α et frumentum β 2. corportari A^1 4. inpenderent *A'* impenderent *B* 5. aliquod *MB* 6. obprimendae *A* 8. eam β tam α plenissimā *B* conplurib; *A'* cōplurib; *B* 9. singillatim *A'R a. ras.* βB^2 singilatim B^1R *p. ras.* comeatus *A* cūmeatus *B* amissi A^1 10. propter α absentibus propter βB^2 11. decucurrerent *A* 12. conicerent *AB'* coicerent *T* posse impetum suum α impetum suum posse β sustineri *A'*β sustinere *B'* 13. accedebat *A'B*β accedebant *RBcorr.* 15. s& B^1 s; *M* 16. fini(t)timę *A* finitimę *B* adiu·gere *A*

III. 1. opus α tempus βB^2*uar.* 2. plenae *AB* 3. dedicione *A'* 4. timendo *A* tim̃dæ *M* 5. consilio *A'R* ~~consiliū~~ consilio *B* concilio β*Bcorr.* 6.[tantum *A'*β in tantum *B* oppiniationē *Apr.* oppinionem *MAcorr.* 7. ac iam] aciem *B a. ras.* 9. supportari *A* subportari *MB* 10. huius modi α eius modi β 11. isdem β hisdem α.

peruenissent, ad salutem contenderent. Maiori tamen parti 4
placuit, hoc reseruato ad extremum consilio interim rei euen-
tum experiri et castra defendere.

IIII. Breui spatio interiecto, uix ut rebus, quas constituis- 1
sent, conlocandis atque administrandis tempus daretur, hostes ex
omnibus partibus signo dato decurrere, lapides gaesaque in
uallum conicere. Nostri primo integris uiribus fortiter repu- 2
gnare neque ullum frustra telum ex loco superiore mittere, ut
quaeque pars castrorum nudata defensoribus premi uidebatur,
eo occurere et auxilium ferre, sed hoc superari, quod diuturni- 3
tate pugnae hostes defessi proelio excedebant, alii integris uiri-
bus succedebant; quarum rerum a nostris propter paucitatem
fieri nihil poterat, ac non modo defesso ex pugna excedendi,
sed ne saucio quidem eius loci, ubi constiterat, relinquendi ac
sui recipiendi facultas dabatur.

V. Cum iam amplius horis sex continenter pugnaretur ac 1
non solum uires, sed etiam tela nostris deficerent, atque hostes
acrius instarent languidioribusque nostris uallum scindere et fossas
complere coepissent, resque esset iam ad extremum perducta
casum, Publius Sextius Baculus, primi pili centurio, quem Ner- 2
uico proelio compluribus confectum uulneribus diximus, et
item Gaius Volusenus, tribunus militum, uir et consilii magni
et uirtutis, ad Galbam adcurrunt atque unam esse spem salu-
tis docent, si eruptione facta extremum auxilium experirentur.
Itaque conuocatis centurionibus celeriter milites certiores facit, 3
paulisper intermitterent proelium ac tantummodo tela missa
exciperent seque ex labore reficerent, post dato signo ex castris 4
erumperent atque omnem spem salutis in uirtute ponerent. 1

VI. Quod iussi sunt, faciunt ac subito omnibus portis
eruptione facta neque cognoscendi, quid fieret, neque sui colli-

---

13. reseruato α seruato β ad extremum casum *W. Paul* 14. et] ac *U*, *om. A*.

IIII. 1. rebus α iis (his *T*) rebus β*Bcorr*. 2. conlocandis *B'*β conloquendis *A'* adque *B* administrandis α ministrandis β 3. lapides α in pedes lapides β gaesaque *UBuar*. gesaq. *T* caesaque α 4. conicere] coicere *TBcorr*. nostri] $\overset{i}{\text{n}}$ B^1 non *R'*, *om. A'* repugnare α ppugnare β 5. ut quaeque (queque *M*) α et quaecumque β 8. $\overset{h}{\text{ostes}}$ *B* excædebant *A* 9. succebant B^1.

V. 1. horis sex α sex horis β 2. nostris *X* nostros *Nicolaus Heinsius* $\overset{e}{\text{dificerent}}$ *B* 3. fossa *A* 4. res quae *A* 6. proelio *MB* p̃lio *A* 7. gaius *AB'* gaius *M* .g. *T* .C. *U*. t̃. r. mil *A* tr̃ mil. *M* *tribun' militu* *B* trib. mil *T* 8. adcurrunt *a* occurr̃ β 9. docerent B^1 11. proelium *MB* p̃liũ *A*.

VI. 1. omnis *A*

2 gendi hostibus facultatem relinquunt. Ita commutata fortuna eos, qui in spem potiundorum castrorum uenerant, undique circumuentos interficiunt et ex hominum milibus amplius XXX, quem numerum barbarorum ad castra uenisse constabat, plus tertia parte interfecta reliquos perterritos in fugam coniciunt
3 ac ne in locis quidem superioribus consistere patiuntur. Sic omnibus hostium copiis fusis armisque exutis se in castra muni-
4 tionesque suas recipiunt. Quo proelio facto, quod saepius fortunam temptare Galba nolebat atque alio se in hiberna consilio uenisse meminerat, aliis occurrisse rebus uiderat, maxime frumenti commeatusque inopia permotus postero die omnibus
5 eius uici aedificiis incensis in prouinciam reuerti contendit, ac nullo hoste prohibente aut iter demorante incolumem legionem in *N*antuatis, inde in Allobroges perduxit ibique hiemauit.

1 VII. His rebus gestis cum omnibus de causis Caesar pacatam Galliam existimaret, superatis Belgis, [expulsis Germanis,] uictis in Alpibus Sedunis, atque ita inita hieme in Illyricum profectus esset, quod eas quoque nationes adire et regiones cognoscere uolebat, subitum bellum in Gallia coortum est.
2 Eius belli haec fuit causa. Publius Crassus adulescens cum legione septima proximus mare Oceanum in Andibus hiema-
3 rat. Is, quod in his locis inopia frumenti erat, praefectos tribunosque militum conplures in finitimas ciuitates frumenti causa
4 dimisit; quo in numero est Titus Terrasidius missus in Esubios, Marcus Trebius Gallus in Curiosolitas, Quintus Velanius cum Tito Si*l*io in Venetos.

---

3. relinqunt *T* Ita (q.) *B* 4. spé *A* potiu(e)ndorũ *B* circũuentes (o) *A* 5. hominum] homin(ib:) *A* XXX. *A* .XXX. *M* XXX. (ta) *B* 7. (pt) reliquos *A* 8. A////c *B* consistere *A* 9. in castra munitionesque (in castra(m) municionesque *M*) *α* intra munitiones suas *β* 10. pelio *M* p̄lio *B* prẹlio *A* sepius *A'* 11. galba(m) *A* alio se *α* alio sese *TBcorr.* alios sese *U* 15. incolumen *A* inco lumen *M* incolomē *B* 16. antuatis *α* *U* antuantis (·m·) *T* antuatos *B*[2].

VII. 2. bel(l)gis *B* expulsis Germanis] *del. Paul* 3. sed(o)nis *A* ita *α*, *om. β* in *B'U*, *om. A'T* illiricũ *A'T* 5. cohortũ *A* 6. P(u)blius *A* .P. *T* 7. septima] .VII. *T* in *α* qui in *βBcorr.* hiemarat *UMcorr.* hiema(r&) *A* hiemerat (rat.) *MB'* inemarat *T* hiemabat *W. Paul* 8. quos (d) *A* prefectos *B* frumenti *α* frumenti commeatusque petendi *β* 10. esubios *B'* esubi(n)os *A* ei subios *M* esobios unellos (u) *T* unellos. sesuuios *U* 11. curiosolitas *AB'* currio solitas *M* coriosolitas *β* uelonius *A* 12. sillio *X*.

VIII. Huius est ciuitatis longe amplissima auctoritas omnis 1
orae maritimae regionum earum, quod et naues habent Veneti
plurimas, quibus in Britanniam nauigare consuerunt, et scien-
tia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt et in magno
impetu maris atque aperto, paucis portibus interiectis, quos
tenent ipsi, omnes fere, qui eo mari uti consuerunt, habent
uectigales. Ab his fit initium retinendi Silii atque Velanii, 2
quod per eos suos se obsides, quos Crasso dedissent, recipera-
turos existimabant. Horum auctoritate finitimi adducti, ut sunt 3
Gallorum subita et repentina consilia, eadem de causa Trebium
Terrasidiumque retinent, et celeriter missis legatis per suos
principes inter se coniurant, nihil nisi communi consilio acturos
eundemque omnis fortunae exitum esse laturos, reliquasque
ciuitates sollicitant, ut in ea libertate, quam a maioribus acce- 4
perant, permanere quam Romanorum seruitutem perferre mal-
lent. Omni ora maritima celeriter ad suam sententiam perducta 5
communem legationem ad Publium Crassum mittunt, si uelit
suos recipere, obsides sibi remittat.

VIIII. Quibus de rebus Caesar ab Crasso certior factus, 1
quod ipse aberat longius, naues interim longas aedificari in
flumine Ligere, quod influit in Oceanum, remiges ex prouincia
institui, nautas gubernatoresque comparari iubet. His rebus 2
celeriter administratis ipse, cum primum per anni tempus po-
tuit, ad exercitum contendit. Veneti reliquaeque item ciuitates 3
cognito Caesaris aduentu [certiores facti], simul quod, quantum
in se facinus admisissent, intellegebant, legatos, quod nomen ad
omnes nationes sanctum inuiolatumque semper fuisset, retentos ab
se et in uincla coniectos, pro magnitudine periculi bellum pa-
rare et maxime ea, quae ad usum nauium pertinent, prouidere
instituunt, hoc maiore spe, quod multum natura loci confide-
bant. Pedestria esse itinera concisa aestuariis, nauigationem 4

VIII. 3. brittaniā *B* britaniā *M* c̃sue(ue)r̃ *A* 4. nauticarum rerum reliquos *ed. Rom. 1469* nauticarum reliquos *α* rerum nauticarum caeteros *β* 7. f[it] initiū *B* sillii *X* uel(a)[o]nii *A* uelanii *A'* uellanii *B'* uelanii (uelani *T*) et siquos intercipere potuerunt *β* 8. quos[d] *B* reciperaturos *α* recuperaturos *βB²* 11. t̄ra sibiū q: *A* 13. relaturos *B* 14. acceperant *α* acceperint *β* 15. mallent *α* malint *β* 18. recipere *MB* recuperare *β*, *om.* *A*

VIIII. 3. ligere *α* ligeri *UB²* ligeris *T* in *α*, *om.* *β* remiges] regem *Apr.* 4. comparari *A'* c̃parari *B* conpari *R* 6. Uen&i(c) *A* Uén&i *B* reliquae que *B* 7. certiores facti] *del.* *Aldus* 8. aedmis[s]issent *A* 10. uincla *MB'U* uincula *AT* 11. eaque *A'* 12. instituit *Mpr.R* 13. naugationē *A*

inpeditam propter inscientiam locorum paucitatemque portuum
5 sciebant, neque nostros exercitus propter frumenti inopiam
6 diutius apud se morari posse confidebant; ac iam ut omnia
contra opinionem acciderent, tamen se plurimum nauibus posse,
qua*rum* Romanos neque ullam facultatem habere nauium
neque eorum locorum, ubi bellum gesturi essent, uada, portus,
7 insulas nouisse; ac longe aliam esse nauigationem in concluso
mari atque in uastissimo atque apertissimo Oceano perspiciebant.
8 His initis consiliis oppida muniunt, frumenta ex agris in oppida
9 conportant, naues in Venetiam, ubi Caesarem primum [esse] bellum
10 gesturum constabat, quam plurimas possunt, cogunt. Socios sibi
ad id bellum Osismos, Lexo*u*ios, Namnetes, Ambiliatos, Morinos,
Diablintes, Menapios adsciscunt; auxilia ex Britannia, quae
contra eas regiones posita est, arcessunt.

1 X. Erant hae difficultates belli gerendi, quas supra osten-
dimus, sed multa Caesarem tamen ad id bellum incitabant:
2 iniuriae retentorum equitum Romanorum, rebellio facta post
deditionem, defectio datis obsidibus, tot ciuitatum coniuratio,
inprimis, ne, hac parte neglecta, reliquae nationes sibi idem
3 licere arbitrarentur. Itaque cum intellegeret omnes fere Gallos
nouis rebus studere et ad bellum mobiliter celeriterque excitari,
omnes autem homines natura libertati studere et condicionem
seruitutis odisse, priusquam plures ciuitates conspirarent, par-
tiendum sibi ac latius distribuendum exercitum putauit.

1 XI. Itaque Titum Labienum legatum in Treueros, qui
2 proximi flumini Rheno sunt, cum equitatu mittit. Huic mandat,
Remos reliquosque Belgas adeat atque in officio contineat Ger-

14. impeditā *A* inpeditam *B* īpeditā *M* instientiam *B* locorūq: *A* 17. acciderent *M* acciderant *AB'* accederent *β* posse quarum *Tittler* posse quam *X* 18. ullam] *om.* *A*[1] nauium] *del.* *Tittler* 19. ess$\overset{n}{\&}$ *A* 20. nouisse *α* nosse *β* 21. in uastissimo atque apertissimo *B'* in uastissimo *A'* in apertissimo *β* perspiciebant *α* respiciebant *β* 23. esse *α*, *om.* *β* 24. Constabaṇt *B* quam plurimas *A'UB''* quā(s) plurimas *T* conplurimas *B'* 25. osismos *A'β* os$\overset{s}{\text{i}}$mos *B* ossismos *R* lexobios *A'B* namn&($\overset{e}{\text{o}}$)s *A* ambiliatos *α* ambianos *β* Ambiuaritos *Orosius* 26. diablintes *U* diablindes *T* diablintres *α* auxilia — arcessunt] *om.* *β* brittania *B*.

X. 1. hae *A'* heae *B'* hę *T* he *U* 2. multa caesarem (cesarem *M*) tamen *α* tamen multa caesarem *β* 3. iniuriae (Iniurie *M*) *α* iniuria *β* 4. ciuitatum *α* ciuium *β* 8. libertati studere *α* libertatis studiose incitari *β* conditionem *AB*.

XI. 1. tréueros *B* 2. flumini] *om.* *β* rheno *MB'β* rhono *A* aequitatu *B* 3. Germanosque qui auxilio] germanosq: ∴belgas adeat *et in marg.:* qui auxilio *A*.

manosque, qui auxilio ab Belgis arcessiti dicebantur, si per uim
nauibus flumen transire conentur, prohibeat. Publium Crassum 3
cum cohortibus legionariis XII et magno numero equitatus in
Aquitaniam proficisci iubet, ne ex his nationibus auxilia in Galliam
mittantur ac tantae nationes coniungantur. Quintum Titurium 4
Sabinum legatum cum legionibus tribus in Vnellos, Curiosolites
Lexouiosque mittit, qui eam manum distinendam curet. Deci- 5
mum Brutum adulescentem classi Gallicisque nauibus, quas ex
Pectonibus et Santonis reliquisque pacatis regionibus conuenire
iusserat, praeficit et, cum primum posset, in Venetos proficisci
iubet. Ipse eo pedestribus copiis contendit.

XII. Erant eiusmodi fere situs oppidorum, ut posita in ex- 1
tremis lingulis promunturiisque neque pedibus aditum haberent,
cum ex alto se aestus incitauisset, quod is accedit semper ho-
rarum XII spatio, neque nauibus, quod rursus minuente aestu
naues in uadis adflictarentur. Ita utraque re oppidorum op- 2
pugnatio inpediebatur; ac si quando, magnitudine operis forte 3
superati, extruso mari aggere ac molibus atque his oppidi
moenibus adaequatis, suis fortunis desperare coeperant, magno
numero nauium adpulso, cuius rei summam facultatem habe-
bant, sua deportabant omnia seque in proxima oppida recipie-
bant; ibi se rursus isdem oportunitatibus loci defendebant. Haec 4.5
eo facilius magnam partem aestatis faciebant, quod nostrae
naues tempestatibus detinebantur, summaque erat uasto atque
aperto mari, magnis aestibus, raris ac prope nullis portibus
difficultas nauigandi.

XIII. Namque ipsorum naues ad hunc modum factae ar- 1
mataeque erant: carinae aliquanto planiores quam nostrarum
nauium, quo facilius uada ac decessum aestus excipere possent;

---

4. ab belgis (abbellis *A*) *α* a gallis *β* si per] sup *Apr.* 5. Publium] *om. β* 6. XII *A'* duodecim *B* 7. ex his *α Tcorr.* ex eis *U* ex iis *U*₂ exiguis *T* 9. le^{g}nionib; *B* unellos *X* coriosolites *α* coriosolitas *β* 10. lexouiosq; *β* lexobiosque *α* 12. re^{g}nionibus *B* 13. p̄fecit *β*.

XII. 1. obpidorū *A* 2. pmunturiis. quae *A* promunturiis que *MB* promuntoriisque *Rβ* 3. is *Arnold Hug* bis *αT* iis *U* accedit *α* accidit *β* 4. ·XII· *MB'β* XII *AT* 6. impedi^{e}bat' *A* inpediebatur *MB* fortae *B* 7. his *α* isdē *β* 8. suis fortunis desperare *α* desperare fortunis suis *β* 10. sua deportabant omnia *α* omnia sua deportabant *β* 11. oportunitatibus (opor.t(anibus) with tunitatib; written above *A*) loci *α* loci oportunitatibus *β* 13. detinebantur *MB'corr. β* detenebantur *AB'* summa quae *A* 14. magnis *A'β* magni^{o} *B* magno *R*.

XIII. 1. armatæ' quę *B* armateq; *A*

2 prorae admodum erectae, atque item puppes ad magnitudinem
3 fluctuum tempestatumque adcommodatae; naues totae factae
4 ex robore ad quamuis uim et contumeliam perferendam; tran-
stra pedalibus in altitudinem trabibus confixa clauis ferreis
5 digiti pollicis crassitudine; ancorae pro funibus ferreis catenis
6 reuinctae; pelles pro uelis alut*a*eque tenuiter confectae, hae
siue propter lini inopiam atque eius usus inscientiam, siue eo,
quod est magis ueri simile, quod tantas tempestates Oceani
tantosque impetus uentorum sustineri ac tanta onera nauium
regi uelis non satis commode posse arbitrabantur. Cum his
7 nauibus nostrae classi eiusmodi congressus erat, ut una cele-
ritate et pulsu remorum praestaret, reliqua pro loci natura, pro
8 ui tempestatum illis essent aptiora et accommodatiora. Neque
enim his nostrae rostro nocere poterant (tanta in his erat firmi-
tudo), neque propter altitudinem facile telum adi*g*ebatur, et
9 eadem de causa minus commode *c*opulis continebantur. Acce-
debat, ut, cum saeuire uentus coepisset *et* se uento dedissent,
et tempestatem ferrent facilius et in uadis consisterent tutius,
et ab aestu relictae nihil saxa et cautes timerent; quarum re-
rum omnium nostris nauibus casus erat extimescendus.
1 XIIII. Conpluribus expugnatis oppidis Caesar, ubi intel-
lexit frustra tantum laborem sumi, neque hostium fugam captis
oppidis reprimi neque iis noceri posse, statuit exspectandam
2 classem. Quae ubi conuenit ac primum ab hostibus uisa est,

4. prore *B* 5. adcomodatę *A* 6. robor^e *B* 7. pedalibus *AB'* ped*alib*^s *M* ex pedalibus *β* tra(p)ib^b; *B* 9. ueli salute que *A'* ueli salutetq; *B* uelis aluteque *βBcorr.* ueli saluteq. *R* hae] *del. Frigell* 10. lini inopiam *α* inopiam lini *β* inscientiam *AR* insciencíam *M* ins(t)^cientiā *B* inscientia *β* eo *α*, *om. β* 11. qod *B* tempestatis *B* tempestates *cett.* 12. tantasq; *B* sustineri *β* sustinere *α* 13. posse] *om. β* 14. classi *A'β* classis *B'* erat *α* ēēt. erat *β* caeleritate *B* 15. remorum (r(a)emorū *B*) *α* remorum incitatione *β* 16. accommodaciora *B* Nequae *A* 17. his *α* hiis *T* iis *U* 18. adigebatur *U* adiebat^ci *T* adiciebatur *α* 19. copulis *Palatinus* coruis *Vielhaber* scopulis (scopolis *B*) *X* 20. saeuire — et] *om. β* saeuire *Bcorr.* seuire *A'* se saeuire *B'* et se uento *T*^2 :uento *B* uento *α* 21. et *α* *Tpr.*, *om. T corr. U* totius *B* 22. relictae *U* rei relictae (relicte *M*) *α* re ilictę *T* cautes *α* cotes *β* 23. omniū (u *eraso*?) *B* nris(a) *A* erat *α* era^n t *T* erant *U* extimescendus *A'B*^2 extimiscendus *B* extimescendi *β*.

XIIII. 1. Conplurib; *B* Complurib; *A* 2. ostium *A* capitis *A'* 3. iis *AB'* hiis *M* his *β* ex spectandā *A* expectandā *B* 4. uisa .ē. uisa .ē.) *B*

circiter ducentas XX naues eorum paratissimae atque omni
genere armorum ornatissimae profectae ex portu nostris aduer-
sae constiterunt; neque satis Bruto, qui classi praeerat, uel 3
tribunis militum centurionibusque, quibus singulae naues erant
attributae, constabat, quid agerent aut quam rationem pugnae
insisterent. Rostro enim noceri non posse cognouerant; turri- 4
bus autem excitatis, tamen has altitudo puppium ex barbaris
nauibus superabat, ut neque ex inferiore loco satis commode
tela adigi possent et missa ab Gallis grauius acciderent. Vna 5
erat magno usui res praeparata a nostris, falces praeacutae in-
sertae adfixaeque longuris non absimili forma muralium falcium.
His cum funes, qui antemnas ad malos destinabant, conprehensi 6
adductique erant, nauigio remis incitato praerumpebantur. Qui- 7
bus abscisis antemnae necessario concidebant, ut, cum omnis
Gallicis nauibus spes in uelis armamentisque consisteret, his
ereptis omnis usus nauium uno tempore eriperetur. Reliquum 8
erat certamen positum in uirtute, qua nostri milites facile su-
perabant, atque eo magis, quod in conspectu Caesaris atque
omnis exercitus res gerebatur, ut nullum paulo fortius factum
latere posset: omnes enim colles ac loca superiora, unde erat 9
propinquus despectus in mare, ab exercitu tenebantur.

XV. Disiectis, ut diximus, antemnis, cum singulas binae 1
ac ternae naues circumsteterant, milites summa ui transcendere
in hostium naues contendebant. Quod postquam barbari fieri 2
animaduerterunt, expugnatis conpluribus nauibus, cum ei rei
nullum repperiretur auxilium, fuga salutem petere contenderunt.
Ac iam conuersis in eam partem nauibus, quo uentus ferebat, 3
tanta subito malacia ac tranquillitas extitit, ut se ex loco com-
mouere non possent. Quae quidem res ad negotium conficien- 4

---

5. ducentas XX *A* ducenta[s] XX (ti) [ti] *M* ducentas. XX. *B'*.cc. XX. [tę] *β*.cc. XX. [.ti.] *T* paratissime *A'* 6. ꝑfectae ex portu *MB* profecta ex portu *A* e portu [i] profectae *β* aduerse *A'* 8. tribunas *B* centurionib; quae *A* 9. attributę *A* adtributae *B* 13. adigi *Madvig* adici *X* 15. muralium *A* muradium *M* moralium *B'* 16. antemnas *A'T* amtemnas *B'* destinabant *T* destine[a]bãt *M* distinebant *AB'U* detinebant *B*² conpraehensi *AB* 17. praerumpebantur *α* prumpebantur *β* 18. abscisis *α* ꝓcisis *β* 21. [e]orat *A* nostri] nisi *Bpr.* 23. gerebantur *B* unnullũ *Bpr.*

XV. 1. Deiectis *Paul* 2. circum steterant *α* circumsisterent *β* 3 ostiũ *A* 5. repperiretur *AB* reperiretur *M* contenderunt *α* contendebant *β* 6. quo *α* in quam *β* 7. malacia *MBU* malatia *AR* mal[a]icia *T* ac *α* et *β* ex loco commouere *α* ex loco mouere *U* mouere ex loco *T* 8. negotium *A*

5 dum maxime fuit oportuna: nam singulas nostri consectati ex-
pugnauerunt, ut perpaucae ex omni numero noctis interuentu ad
terram peruenerint, cum ab hora fere quarta usque ad solis
occasum pugnaretur.

1 XVI. Quo proelio bellum Venetorum totiusque orae mari-
2 tumae confectum est. Nam cum omnis iuuentus, omnes etiam
grauioris aetatis, in quibus aliquid consilii aut dignitatis fuit, eo
conuenerant, tum, nauium quod ubique fuerat, in unum locum
3 coegerant; quibus amissis reliqui neque quo se reciperent, ne-
que quemadmodum oppida defenderent, habebant. Itaque se
4 suaque omnia Caesari dediderunt. In quos eo grauius Caesar
uindicandum statuit, quo diligentius in reliquum tempus a bar-
baris ius legatorum conseruaretur. Itaque omni senatu necato
reliquos sub corona uendidit.

1 XVII. Dum haec in Venetis geruntur, Quintus Titurius Sa-
binus cum iis copiis, quas a Caesare acceperat, in fines Vnel-
2 lorum peruenit. His praeerat Viridouix ac summam imperii
tenebat earum omnium ciuitatum, quae defecerant, ex quibus
3 exercitum magnasque copias coegerat; atque his paucis diebus
Aulerci Eburouices Lexouiique senatu suo interfecto, quod auc-
tores belli esse nolebant, portas clauserunt seque cum Viridouice
4 coniunxerunt; magnaque praeterea multitudo undique ex Gallia
perditorum hominum latronumque conuenerat, quos spes prae-
dandi studiumque bellandi ab agri cultura et cottidiano labore
5 reuocabat. Sabinus idoneo omnibus rebus loco castris sese
tenebat, cum Viridouix contra eum duum milium spatio conse-
disset cottidieque productis copiis pugnandi potestatem faceret,

---

9. maximae *B* oportuna *α* oportunitati *β* nostri] nisi *Bpr.* 11. peruenerint *AB'Mcorr.* ꝑuenẽr *Mpr.* ꝑuenirent *T.*

XVI. 1. quod *B* prelio *A* uen&or(i)ū ~~totius~~ totiusque *B* maritumae *B'* maritume *U* maritimȩ *M* maritime *A* 2. iuuentus (u *supra*) *B* 3. grauioris *MB* grauiores *A* 4. in unum (hunum *M*) *α* unum in *β* 6. habeant *A*[1] se suaque *α* sua *β* 7. dediderunt (dedirunt, de *supra*, *B*) *αU* dedẽr *T*

XVII. 1. uénitis (e *supra*) *B* 2. iis *α* his *β* unellorum *X* 3. His *β* Iis *α* uiridouix *A* uiridóuix *MB* uridouix *U* 5. his *β* iis *AB'* hiis *M* 6. aulerci *U* aurelci *T* aulurci *α* eburó uices *B* 7. e(n)se (s *supra*) *A* seque *α* seseq; *β* uiridó uice *B* uridouice *U* uiridouice (i *supra*) *T* 8. coniunxerunt *A'β* conuinxerunt *B'* ꝑterea *A* 9. conuenerat *Bβ* c̃///uenerat *A* conuenerant *Mpr. R* ꝑdandi *A'* 10. cottidiano *A* cotidiano *B* 11. omnibus rebus *α* rebus omnibus *β* sese tenebat *MB'* se retinebat *A* se tenebat *β* 12. uiridó uix *B* duum *α* duorum *β* 13. cottidieq; *A* cotidieque *B*

ut iam non solum hostibus in contemptionem Sabinus ueniret,
sed etiam nostrorum militum uocibus non nihil carperetur; tan- 6
tamque opinionem timoris praebuit, ut iam ad uallum castro-
rum hostes accedere auderent. Id ea de causa faciebat, quod 7
cum tanta multitudine hostium, praesertim eo absente, qui summam imperii teneret, nisi aequo loco aut oportunitate aliqua data legato dimicandum non existimabat.

XVIII. Hac confirmata opinione timoris idoneum quendam 1
hominem et callidum delegit, Gallum, ex his, quos auxilii causa
secum habebat. Huic magnis praemiis pollicitationibusque per- 2
suadet, uti ad hostes transeat, et, quid fieri uelit, edocet. Qui 3
ubi pro perfuga ad eos uenit, timorem Romanorum proponit,
quibus angustiis ipse Caesar a Venetis prematur, docet, neque 4
longius abesse, quin proxima nocte Sabinus clam ex castris exercitum educat et ad Caesarem auxilii ferendi causa profi-
ciscatur. Quod ubi auditum est, conclamant omnes occasionem 5
negotii bene gerendi amittendam non esse, ad castra iri opor-
tere. Multae res ad hoc consilium Gallos hortabantur: supe- 6
riorum dierum Sabini cunctatio, perfugae confirmatio, inopia cibariorum, cui rei parum diligenter ab his erat prouisum, spes Venetici belli et quod fere libenter homines id, quod uolunt,
credunt. His rebus adducti non prius Viridouicem reliquosque 7
duces ex concilio dimittunt, quam ab his sit concessum, arma
uti capiant et ad castra contendant. Qua re concessa laeti, ut 8
explorata uictoria, sarmentis uirgultisque collectis, quibus fossas Romanorum compleant, ad castra pergunt.

XVIIII. Locus erat castrorum editus et paulatim ab imo 1
adcliuis circiter passus mille. Huc magno cursu contenderunt, ut quam minimum spatii ad se colligendos armandosque Romanis daretur, exanimatique peruenerunt. Sabinus suos horta-
tus cupientibus signum dat. Impeditis hostibus propter ea, 2
quae ferebant, onera subito duabus portis eruptionem fieri iubet.
Factum est oportunitate loci, hostium inscientia ac defetigatione, 3
uirtute militum et superiorum pugnarum exercitatione, ut ne

---

16. p̃buit *A* 18. ostium *A* 19. opportunitate *B*.

XVIII. 1. Hac *β* Ac *α* oppinione *A'* 2. delegit *ATMcorr.B*[2] dilegit *MB'* dirigit *U* 4. uti *α* ut *β* et] *om.* *β* 6. praematur *B* 9. occassionẽ *B* 13. rei *A'* re *B*[1] 15. uiri dó uicem *B* reliqos. |que *B* 16. arma uti capiant *α* ut copiam faciant *β* 18. sacram̃tis *A* 19. romanarū *A* compleant *A* conpleant *MB*.

XVIIII. 2. |∹|uc *A* 3. spa(c)ii *B* armandosque *α*, *om.* *β* 7. defetigatione *B'* defetigacione (a above e) *M* defectigatione *A* defatigatione *βB'corr.*

unum quidem nostrorum impetum ferrent ac statim terga uer-
4 terent. Quos inpeditos integris uiribus milites nostri conse-
cuti magnum numerum eorum occiderunt; reliquos equites con-
5 sectati paucos, qui ex fuga euaserant, reliquerunt. Sic uno
tempore et de nauali pugna Sabinus et de Sabini uictoria Caesar
certior factus, ciuitatesque omnes se statim Titurio dediderunt.
6 Nam ut ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promptus est
animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferen-
das mens eorum est.

1 XX. Eodem fere tempore Publius Crassus, cum in Aqui-
taniam peruenisset, quae pars, ut ante dictum est, et regionum
latitudine et multitudine hominum ex tertia parte Galliae est
aestimanda, cum intellegeret in his locis sibi bellum gerendum,
ubi paucis ante annis Lucius Valerius Praeconinus legatus
exercitu pulso interfectus esset, atque unde Lucius Mallius pro-
consul impedimentis amissis profugisset, non mediocrem sibi
2 diligentiam adhibendam intellegebat. Itaque re frumentaria
prouisa, auxiliis equitatuque conparato, multis praeterea uiris
fortibus Tolosa et Narbone, quae sunt ciuitates Galliae prouin-
ciae finitimae, ex his regionibus nominatim euocatis in Sontiatum
3 fines exercitum introduxit. Cuius aduentu cognito Sontiates
magnis copiis coactis equitatuque, quo plurimum ualebant, in
itinere agmen nostrum adorti primum equestre proelium com-
4 miserunt, deinde, equitatu suo pulso atque insequentibus nostris,
subito pedestris copias, quas in conualle in insidiis conlocaue-
rant, ostenderunt. Hi nostros disiectos adorti proelium renouarunt.

1 XXI. Pugnatum est diu atque acriter, cum Sontiates su-
perioribus uictoriis freti in sua uirtute totius Aquitaniae salu-

---

ac *α* et *β* 10. inpeditos *α*, *om.* *β* nostri] nisi *Bpr.* consequuti *A* 12. eua(re)serant *B* reliquaer̃ *A* 14. certior *ARB corr.* cercior *MBpr.* est certior *βBuar.* (f)estatim *B* titu(i)rio *B* 15. prũptus *A* 16. calamitatis *M.*

XX. 1. fere] *om.* *β* temporo *B*' 2. pars] *del.* *Dinter* 3. gallia *A'B*' 4. estimanda *A* his (hits *B*) *α* illis *β* 5. .L. *T* p̃coninus *A* 6. mallius *α* manlius (manilius *U*) *β* procons *B* pro cons̃ *A* 7. impedimentis *A'B* amissis *A'* ammissis *B* 9. equitatumque *B*' p̃terea *A'* 10. tolosa et narbonae *B'* tolosę et narbonae *A'* tolosa ·carcasone (cartasonę *T*)· et narbona *β* 10. puintiae *B* 11. sontiatum *α* sociatium *U* sociacium *T* (ł sonciatũ) 12. sontiates *αT* (sontiátes *B*) sotiates *U* 13. quo *α* quod *β* ualebant *B'* uelabant *A* uelabãt(ụṛ) *M* 14. nostrum] Na (Nrm) *B* nro24 *U* toienrōn *T* nrm *A* 15. aequitatu *A* pulsu *B* 16. pedestris *β* pedestres *α* 17. Hi *β* Ii *B'* Iis *A'* 17. praelium *B.*

XXI. 1. sontiates *α* (sontiátes *B*) sociates (n) *T* 2. sua] *om.* *B*'

tem positam putarent, nostri autem, quid sine imperatore et
sine reliquis legionibus adulescentulo duce efficere possent, per-
spici cuperent: ta*ndem* confecti uulneribus hostes terga uertere.
Quorum magno numero interfecto Crassus ex itinere oppidum 2
Sontiatum oppugnare coepit. Quibus fortiter resistentibus, uineas
turresque egit. Illi alias eruptione temptata, alias cuniculis ad 3
aggerem uineasque actis (cuius rei sunt longe peritissimi Aqui-
tani, propterea quod multis locis apud eos aerariae secturaeque
sunt) ubi diligentia nostrorum nihil his rebus profici posse in-
tellexerunt, legatos ad Crassum mittunt, seque in deditionem
ut recipiat, petunt. Qua re inpetrata arma tradere iussi faciunt.

XXII. Atque in ea re omnium nostrorum intentis animis, 1
alia ex parte oppidi Adiatunnus, qui summam imperii tenebat,
cum DC deuotis, quos illi soldurios appellant, quorum haec est 2
condicio, ut omnibus in uita commodis una cum his fruantur,
quorum se amicitiae dediderint, siquid iis per uim accidat, aut
eundem casum una ferant aut sibi mortem consciscant; neque 3
adhuc hominum memoria repertus est quisquam, qui eo inter-
fecto, cuius se amicitiae deuouisset, mori recusaret: cum his 4
Adiatunnus eruptionem facere conatus, clamore ab ea parte
munitionis sublato, cum ad arma milites concurrissent uehemen-
terque ibi pugnatum esset, repulsus in oppidum tamen, uti ea-
dem deditionis condicione uteretur, ab Crasso impetrauit.

XXIII. Armis obsidibusque acceptis Crassus in fines Vo- 1
catium et Tarusatium profectus est. Tum uero barbari com- 2
moti, quod oppidum et natura loci et manu munitum paucis
diebus, quibus eo uentum erat, expugnatum cognouerant, legatos

---

3. nostri] nihil *B'* nr̃is *U* 5. tandem *cod. unus deterior* tamen *X* uertere *AB'* uertére *B* uerter̃ *MU* uerterunt *T* 7. sontiatum (sonti^a^otū *M*) α sosatium β 9. acti(s). *B* ^a^equitaNi *B* 10. erarię *A* secturaeque α *UBcorr. Tcorr.* se-curęq. *T* 13. inpetrata *A'* Imp&rata *B*.

XXII. 1. intentiṣ animiṣ *B* 2. adiatunnus (adiátonnus *RBcorr.*) α adcatuannus β adiatamnus *Tuar.* 3. cum] *om.* *B*[1] ·DC· *A* ·DC· *M* ·DC· *B* soldúrios *B* 4. cōdicio *M* conditio *AB* ut α*T* uti *U* his *AB'*β is *M* 5. si qui | diis *A* siquid híís *M* siqui dịiss *B* siquid iis *B*[2]*R*[2] siquid diis *Ra. ras.* siquiṣ^d^ his *T* 6. conciscant *A'* 8. mori α mortem β 9. adiatunnus α adcatuannus β 10. munitionis (municionis *M*) α eruptionis β s(a)b(b)ato *B* 12. condicione *A'* conditione *B* ab *A'B* ad *R* a β *R*[2].

XXIII. 1. uocatirum (uocátirum *B* uocat tirum *M*) α *U* uotium *T* 2. tarusatium *AB'*β tarus.átium *B* taurus acium *M*

quoque uersum dimittere, coniurare, opsides inter se dare, copias
3 parare coeperunt. Mittuntur etiam ad eas ciuitates legati, quae
sunt citerioris Hispaniae finitumae Aquitaniae: inde auxilia
4 ducesque arcessuntur. Quorum aduentu magna cum auctori-
tate et magna cum hominum multitudine bellum gerere co-
5 nantur. Duces uero ii deliguntur, qui una cum Quinto Ser-
torio omnes annos fuerant summamque scientiam rei militaris
6 habere existimabantur. Hi consuetudine populi Romani loca
capere, castra munire, commeatibus nostros intercludere insti-
7 tuunt. Quod ubi Crassus animaduertit, suas copias propter
exiguitatem non facile diduci, hostem et uagari et uias obsidere
et castris satis praesidii relinquere, ob eam causam minus com-
mode frumentum commeatumque sibi supportari, in dies ho-
stium numerum augeri, non cunctandum existimauit, quin pugna
8 decertaret. Hac re ad consilium delata, ubi omnes idem sen-
tire intellexit, posterum diem pugnae constituit.

1 XXIIII. Prima luce productis omnibus copiis duplici acie
instituta, auxiliis in mediam aciem coniectis, quid hostes con-
2 silii caperent, expectabat. Illi, etsi propter multitudinem et
ueterem belli gloriam paucitatemque nostrorum se tuto dimi-
caturos existimabant, tamen tutius esse arbitrabantur opsessis
3 uiis commeatu intercluso sine ullo uulnere uictoria potiri, et, si
propter inopiam rei frumentariae Romani sese recipere coepis-
sent, inpeditos in agmine et sub sarcinis [infirmiore animo] ado-
4 riri cogitabant. Hoc consilio probato ab ducibus, productis
5 Romanorum copiis, sese castris tenebant. Hac re perspecta
Crassus, cum sua cunctatione atque opinione timidiores hostes
nostros milites alacriores ad pugnandum effecissent, atque om-
nium uoces audirentur, exspectari diutius non oportere, quin ad

---

5. quoque uersum (quoq; u^uo^ersum *B*) α quoq; uersos *T* quoq; uersus *U* opside^s^ *M* obsides *cett.* 6. Mittu^tun^r *A* legati] *om. Apr.* 7. citerioris *A' UTcorr.* ca&erioris *Bpr.* citeriores *RTBcorr.* finitumae (finitume *M*) α finitimę (finitime *U*) β 8. ducesque] duces *A* 10. ii *A'* hi *B'*β diliguntur *B*[1] 12. exestimabantur *B* Hi *A*β Hii *M* In *R* ii *B* 𝔓𝔎 *A* ·𝔓·𝔎· *M* 𝔓𝔎 *B* 15. diduci *ed. Flor. a. 1514* deduci *X* 16. p̄sidii *A'* 18. exestimauit *B* 19. Ac *A'B* ad] *om. B* consilium α concilium β 20. pugne *A'*.

XXIIII. 1. duplici/// *B* 2. aciae *B* coniectis *T* conlectis *U* collectis α*Tuar.* 4. toto *B* 5. totius *ABpr.* 5. opsessis *A* obsessis *cett.* 6. ullo] *om.* β 7. frumentarie *A* sese α se β 8. inpeditos *A* impeditos *MB* infirmiore animo] *del. Paul* infirmiore α inferiore β 9. ab α a β 10. ac *B* 11. cunctatione *B* oppinione *A* timidiores] timoris *Stephanus* 12. militos *Apr.* effecissent *A'* efficissent *B'* effecisset β 13. exspectari *A* expectari *B*

castra iretur, cohortatus suos omnibus cupientibus ad hostium castra contendit.

XXV. Ibi cum alii fossas conplerent, alii multis telis con- 1
iectis defensores uallo munitionibusque depellerent, auxiliaresque, quibus ad pugnam non multum Crassus confidebat, lapidibus telisque subministrandis et ad aggerem caespitibus conportandis speciem atque opinionem pugnantium praeberent, cum item ab hostibus constanter ac non timide pugnaretur telaque ex loco superiore missa non frustra acciderent, equites cir- 2
cumitis hostium castris Crasso renuntiauerunt non eadem esse diligentia ab decumana porta castra munita facilemque aditum habere.

XXVI. Crassus equitum praefectos cohortatus, ut magnis 1
praemiis pollicitationibusque suos excitarent, quid fieri uelit, ostendit. Illi, ut erat imperatum, eductis iis cohortibus, quae 2
praesidio castris relictae intritae ab labore erant, et longiore itinere circumductis, ne ex hostium castris conspici possent, omnium oculis mentibusque ad pugnam intentis celeriter ad eas, quas diximus, munitiones peruenerunt atque his prorutis 3
prius in hostium castris constiterunt, quam plane ab his uideri aut, quid rei gereretur, cognosci posset. Tum uero clamore 4
ab ea parte audito nostri redintegratis uiribus, quod plerumque in spe uictoriae accidere consueuit, acrius inpugnare coeperunt. Hostes undique circumuenti desperatis omnibus rebus 5
se per munitiones deicere et fuga salutem petere intenderunt. Quos equitatus apertissimis campis consectatus ex milium ·L· 6
numero, quae ex Aquitania Cantabrisque conuenisse constabat, uix quarta parte relicta, multa nocte se in castra recipit.

XXV. 1. Ibi *α* Vbi *β* alii (aliis *M*[1]) *α*, *om.* *β* complerent *A* conplerent *MB* 4. ad *AB'*, *om.* *Mβ* caespitib; *B'* cespitibus *A'β* 5. spetiem *A'* oppinionem *A'* 7. acciderent *β* accederent *R* accedere *A'B* 8. renuntiauerunt *AB'* renũciauer̃ *M* renuntiarunt *T* renunciar̃ *U*.

XXVI. aequitum *MBpr.* p̃fectos *A'* 2. p̃miis *A'* uelit (uellit *B*) *α* uellet *β* 3. iis *AB'* hiis *M* ·III· (or ·III· *T*) *β* 4. p̃sidio *A'* relictae — castris] *om.* *Tpr.* intritae *quattuor deteriores* interritae *αTcorr.* intrite *U* 6. Intentis *B* caeleriter *A* 7. puenerant *A* 7. his *B* iis *A* hiis *M* prorutis *Faerno* proruptis (prorumptis *B*) *X* 9. iis *B'* his *A* '*β* 10. nostri] nihil *ABpr.* nichil *M* 11. agrius *A* 12. se////p *B* sep̃ (sup) *T* 14. ex miliũ ·L· numero *A* ex milium ·L· numerao (s) *M* ex milium ·L· numero (ta) *B* ex numero mil ·L· *β* 15. quantabrisq; *M* conuenisse (conuenisset *M*) constabat *α* constabat conuenisse *T* 16. recipit *α* recepit *β*

1 XXVII. Hac audita pugna maxima pars Aquitaniae sese
Crasso dedidit obsidesque ultro misit; quo in numero fuerunt
Tarbelli, Bigerriones, Ptianii, Vocates, Tarusates, Elusates,
2 Gates, Ausci, Garumni, Sibuzates, Cocosates; paucae ultimae
nationes anni tempore confisae, quod hiemps suberat, hoc facere
neglexerunt.

1 XXVIII. Eodem fere tempore Caesar, etsi prope exacta
iam aestas erat, tamen, quod omni Gallia pacata Morini Menapiique super erant, qui in armis essent neque ad eum umquam legatos de pace misissent, arbitratus id bellum celeriter
confici posse, eo exercitum adduxit; qui longe alia ratione ac
2 reliqui Galli bellum gerere coeperunt. Nam quod intellegebant maximas nationes, quae proelio contendissent, pulsas
superatasque esse, continentesque siluas ac paludes habebant,
3 eo se suaque omnia contulerunt. Ad quarum initium siluarum
cum Caesar peruenisset castraque munire instituisset, neque
hostis interim uisus esset, dispersis in opere nostris, subito ex
omnibus partibus siluae euolauerunt et in nostros impetum
4 fecerunt. Nostri celeriter arma ceperunt eosque in siluas reppulerunt et conpluribus interfectis longius inpeditioribus locis
secuti paucos ex suis deperdiderunt.

1 XXVIIII. Reliquis deinceps diebus Caesar siluas caedere
instituit et, nequis inermibus inprudentibusque militibus ab

XXVII. 1. ac *B* 2. dedit *A'* misit *α* obtulit *β* $\overset{o}{\text{que}}$ *B* $\overset{\text{tar}}{\text{trabelli}}$ *T* bigerriones *AB'* lugerriones M^1 berones *Tpr.* ptianii *ART s. uers.* M^2 ptiánii *B* pacianíí *M* pthiani *U* sani *T* uocates (uócates *B*) *α T s. uers.* ua. cates *T* tarusátes *B* taįrusates *M* 4. Elusates *unus deterior* flustates (flustátes *B* frustates *T s. lin.*) *αU*, *om.* *T* gates *A'RUT s. uers.* gaụ́tes *B*, *om.* *T* ausci (aus$\overset{o}{\text{i}}$ *M*) *α T s. uers.* aut sci *T* garunni *α UT s. uers.*, *om.* *T* sibuzates *A'T s. uers.* sibut zátes *B* sib ut zates *R* sibulates *T* sibusates *U* cocosates (cocosátes *B*) *α T s. uers.* cossates *T* 5. hiemps *α* hiems *U* hyemps *T* hoc *ὰ* id *β*.

XXVIII. 1. tempore caesar *α* caesar tempore *β* 2. menapiique *MB'* menapique *Aβ* 3. essent *B'β* ęęnt *M* erant *A* 4. mississent *AB* celeriter (caeleriter *B*) confici *α* ōfici celerit *T* confici *U* 5. adduxit *α* duxit *β* 6. $\overset{r}{\text{natione}}$ *B* gerere coeperunt (cepeř *M*) *α* agere instituerunt *β* nam *α*, *om.* *β* 7. p̄lio *A* 8. habebant *α* quas habebant *β* 10. cum caesar *α* caesar cū *T* 12. silua B^1 13. nostri] nihil *Bpr.* caeleriter *A* coeperunt *B* silua *A* 14. $\overset{\cdot\text{in}\cdot}{\text{inpeditiorib;}}$ *B*.

XXVIIII. 1. deinceþs *M* ·diebus] *om.* *β* cedere *A'* 2. in pru denti$\overset{q:}{\text{bus}}$ *A*

latere impetus fieri posset, omnem eam materiam, quae erat caesa, conuersam ad hostem conlocabat et pro uallo ad utrum-
que latus exstruebat. Incredibili celeritate magno spatio paucis 2
diebus confecto, cum iam pecus atque extrema inpedimenta ab nostris tenerentur, ipsi densiores siluas peterent, eiusmodi sunt tempestates consecutae, uti opus necessario intermitteretur et continuatione imbrium diutius sub pellibus milites contineri
non possent. Itaque uastatis omnibus eorum agris, uicis aedi- 3
ficiisque incensis Caesar exercitum reduxit et in Aulercis Lexouiisque, reliquis item ciuitatibus, quae proxime bellum fecerant, in hibernis conlocauit.

---

5. ex struebat *A* extruebat *MB* caeleritate *A* 7. sunt tempestates *α* tempestates sunt *β* 9. suppellib; *B'T* milites] *om. Apr.* 10. edificiisq: *A* 11. Caesar] *om. β* reduxit *β* perduxit *α* lexouiisq; *T* lexobiisque *AB'* lexo///b//iisq; *M* 12. ciuitatibus *α* in ciuitatibus *β* pxime (l maxime) *T* maxime (maximae *B*) *α*.

LIBER QVARTVS.

1 I. Ea, quae secuta est, hieme, qui fuit annus Gneo Pom-
peio, Marco Crasso consulibus, Vsipetes Germani et item Tenc-
teri magna cum multitudine hominum flumen Rhenum trans-
2 ierunt non longe a mari, quo Rhenus influit. Causa transeundi
fuit, quod ab Sue*b*is conplures annos exagitati bello premeban-
3 tur et agri cultura prohibebantur. Sue*b*orum gens est longe
4 maxima et bellicossissima Germanorum omnium. Hi centum
pagos habere dicuntur, ex quibus quot annis singula milia
5 armatorum bellandi causa ex finibus educunt. Reliqui, qui
domi manserunt, se atque illos alunt; hi rursus in uicem anno
6 post in armis sunt, illi domi remanent. Sic neque agri cultura
7 nec ratio atque usus belli intermittitur. Sed priuati ac separati
agri apud eos nihil est, neque longius anno remanere uno in
8 loco incolendi causa licet. Neque multum frumento, sed maxi-
mam partem lacte atque pecore uiuunt, multumque sunt in
9 uenationibus; quae res et cibi genere et cottidiana exercitatione
et libertate uitae, quod a pueris nullo officio aut disciplina
adsuefacti nihil omnino contra uoluntatem faciant, et uires alit
10 et inmani corporum magnitudine homines efficit. Atque in eam
se consuetudinem adduxerunt, ut locis frigidissimis neque ue-

---

IVLIVS CELSVS CONSTANTINVS ·UC· (VÑC *A*) LECI BELLI GALLICI LIBER TERTIUS. EXPLICIT. INCIPIT LIBER IIII LEGE FELICITER *AB'*

I. 1. gneo *α*, *om.* *β* 2. marco (marcho *M*) *α* et *β* cons̃s (le) *B* cons̃s *A* cõnss. *M* usípetes *MB* usipetes *cett.* tenctheri *A'* tanctheri *B'* *Tuar.* tencheteri (tench&e *T*) *β* 4. quo *α* cui *β* 5. sueuis *X* exagitata *Bpr.* exagitato *U* praemebantur *B* 6. sueuorum *A'Rβ* s(i)ue|uorum *B* 7. bellicossissima *A'* bellicosissima *B'β* 8. quod (t): ANNIS *B* 9. ex causa *MB'Acorr.* causa *β*, *om.* *Apr.* ex finibus *α* suis ex finibus *β* 10. manserunt *α* remanserunt *U* remanserint *T* (i)ollos *B* 14. incolendi *α* colendi *β* 15. peçcore *A* peccoræ *M* 16. cottidiana *A* cotidiana *MB* 18. adsuefacti *B* at suefacti *A* adsuæ facti *M* 19. efficit *α* efficiat *U* facit *T* 20. adduxerunt *A'β* abduxerunt *B'* frigidissimis *A'* fridigissimis *B'*.

stitus praeter pellis haberent quicquam, quarum propter exiguitatem magna est corporis pars aperta, et laua*re*ntur in fluminibus.

II. Mercatoribus est aditus magis eo, ut, quae bello ce- 1
perint, quibus uendant, habeant, quam quo ullam rem ad se
inportari desiderent. Quin etiam iumentis, quibus maxime 2
Galli delectantur quaeque inpenso parant pretio, [Germani]
inportatis hi[s] non utuntur, sed quae sunt apud eos nata,
praua atque deformia, haec cotidiana exercitatione, summi ut
sint laboris, efficiunt. Equestribus proeliis saepe ex equis de- 3
siliunt ac pedibus proeliantur, equosque eodem remanere uestigio adsuefecerunt, ad quos se celeriter, cum usus est, recipiunt; 4
neque eorum moribus turpius quicquam aut inertius habetur
quam ephippiis uti. Itaque ad quem uis numerum ephippia- 5
torum equitum quamuis pauci adire audent. [Vinum ad se 6
omnino inportari non sinunt, quod ea re ad laborem ferendum remollescere homines atque effeminari arbitrantur.]

III. Publice maximam putant esse laudem, quam latissime 1
a suis finibus uacare agros: hac re significari, magnum numerum ciuitatum suam uim sustinere non posse. Itaque una 2
ex parte a Sue*b*is circiter milia passuum sexcenta agri uacare
dicuntur. Ad alteram partem succedunt Vbii, quorum fuit 3
ciuitas ampla atque florens, ut est captus Germanorum, et paulo, quam [sunt] eiusdem generis [et] ceteri *sunt* humaniores, propterea quod Rhenum attingunt multumque ad eos mercatores uentitant, et ipsi propter propinquitatem [quod] Gallicis sunt moribus adsuefacti. Hos cum Sue*b*i, multis saepe bellis experti, propter amplitu- 4

---

21. quicquam] *om.* β 22. lauarentur *Nipperdey* lauantur *X*.

II. 1. magis eo α eo magis β coeperint *A* qulb; *B* 3. desiderant *A* maximàe *B* 4. galli delectantur α gallia delectatur β inpenso (impenso *M*) α inmenso (immenso *U*) β pra&io *B* Germani] *del. Arn. Hug* 5. inportatis *MT* in portatis *AB* importatis *U* his α, *om.* β hi *Hug* 6. praua *B'* p.^r aua *A* p̃ua *M* parua β cotidiana *A'B* 7. ex(s)equis *B* 9. adsuefecerunt α adsuefaciunt (assuefaciunt *U*) β at *A* caeleriter *A* est α poscit β 10. inertius (inercius *M*) α incercius β 11. ephippiis β ephiapiis *MBcorr.* &phiapiis *AB'* ephippiatorum *T*[a] ephiappiatorum α ephippiorum β 12. equitum α*T* equitatum *U* Vinum — arbitrantur] *del. Paul* ad se omnino α omnino ad se β 13. sinunt α paciuntur β 14. effaminari *A*.

III. 2. uacare *A'* uacari *B*[1] uagari β*RB*[2] ^u ac,ré *B* Ac re *M* 3. ciuitatum *MB*[1] ciuitatium *A* ciuitatẽ β posse α potuisse β 4. sueuis α suis β milia passuum sexcenta *A'* milia passuū sescenta *B* mil pass. c. β 6. captus germanorū *A in ras.* 7. sunt] *del. Frigell* et ceteris *X* ceteri, sunt *Frigell* 8. attingunt *B* adtingunt *A* 9. quod] *del. Heller* 10. sueui *A'B* propter *A*.

dinem grauitatemque ciuitatis finibus expellere non potuissent, tamen uectigales sibi fecerunt ac multo humiliores infirmioresque redegerunt.

1 IIII. In eadem causa fuerunt Vsipetes et Tencteri, quos
supra diximus, qui, cum plures annos Sueborum uim sustinuerunt, ad extremum tamen agris expulsi et multis locis Ger-
2 maniae triennium uagati ad Rhenum peruenerunt. Quas regiones Menapii incolebant et ad utramque ripam fluminis agros,
3 aedificia uicosque habebant; sed tantae multitudinis aditu perterriti ex his aedificiis, quae trans flumen habuerant, demigrauerunt et cis Rhenum dispositis praesidiis Germanos transire
4 prohibebant. Illi omnia experti, cum neque ui contendere propter inopiam nauium neque clam transire propter custodias Menapiorum possent, reuerti se in suas sedes regionesque simu-
5 lauerunt et tridui uiam progressi rursus reuerterunt atque omni hoc itinere una nocte equitatu confecto inscios inopinantesque
6 Menapios oppresserunt, qui de Germanorum discessu per exploratores certiores facti sine metu trans Rhenum in suos uicos
7 remigrauerant. His interfectis nauibusque eorum occupatis, priusquam ea pars Menapiorum, quae citra Rhenum erat, certior fieret, flumen transierunt atque omnibus eorum aedificiis occupatis reliquam partem hiemis se eorum copiis aluerunt.

1 V. His de rebus Caesar certior factus et infirmitatem Gallorum ueritus, quod sunt in consiliis capiendis mobiles et nouis plerumque rebus student, nihil his committendum existimauit.
2 Est enim hoc Gallicae consuetudinis, uti et uiatores etiam inuitos consistere cogant et quod quisque eorum de quaque re audierit aut cognouerit, quaerant, et mercatores in oppidis uulgus circumsistat quibusque ex regionibus ueniant quasque ibi
3 res cognouerint, pronuntiare cogant. His rebus atque auditionibus permoti de summis saepe rebus consilia ineunt, quorum eos in uestigio paenitere necesse est, cum incertis rumoribus seruiant et plerique ad uoluntatem eorum ficta respondeant.

---

11. grauitatem quạe *B*.

IIII. 1. usípetes *MB* usip&e////s *A* & tenctheri *A'* et tenchteri *B'* et tẽtheri *U* eptem theri *T* 2. sueuorum *X* 4. qas *B* 5. et *α* .Hi *U* Hii *T* 7. aditu *α* aduentu *β* 14. oppræsserunt *B* 16. remigrauerant *B'* remigauerant *A'* remigrauerunt *β* 17. cithra *B* cythara *R pr.* circa *T* erat *α* qui in suis sedib; erat (erạnt *T*) *β* 18. edificiis *A*.

V. 4. enim *A'Bβ* autem *R* gallię *U* ui(t)atores *B* 5. ////de *A* 8. cogant *α* cogat *β* his rebus *α* et his rumorib. *β* 9. saepe (sepe *M*) rebus *α* rebus sepe *β* *consi*lia *A* 10. paenitere *B'* penitere *A'β* rumoribus *β* moribus *α*.

VI. Qua consuetudine cognita Caesar, ne grauiori bello 1
occurreret, maturius, quam consuerat, ad exercitum proficiscitur.
Eo cum uenisset, ea, quae fore suspicatus erat, facta cognouit; 2
missas legationes ab nonnullis ciuitatibus ad Germanos inuita- 3
tosque eos, uti ab Rheno discederent, omniaque, quae postu-
lassent, ab se fore parata. Qua spe adducti Germani latius 4
uagabantur et in fines Eburonum et Condrusorum, qui sunt
Treuerorum clientes, peruenerant. Principibus Galliae euocatis 5
Caesar ea, quae cognouerat, dissimulanda sibi existimauit eo-
rumque animis permulsis et confirmatis equitatuque imperato
bellum cum Germanis gerere constituit.

VII. Re frumentaria comparata equitibusque delectis iter 1
in ea loca facere coepit, quibus in locis esse Germanos audie-
bat. A quibus cum paucorum dierum iter abesset, legati ab 2
his uenerunt, quorum haec fuit oratio: Germanos neque priores 3
populo Romano bellum inferre neque tamen recusare, si laces-
santur, quin armis contendant, quod Germanorum consuetudo
[haec] sit a maioribus tradita, quicumque bellum inferant, resi-
stere neque deprecari. Haec tamen dicere, uenisse inuitos, eiec- 4
tos domo; si suam gratiam Romani uelint, posse iis utiles esse
amicos; uel sibi agros adtribuant uel patiantur eos tenere, quos
armis possederint: sese unis Sue*b*is concedere, quibus ne di 5
quidem inmortales pares esse possint; reliquum quidem in terris
esse neminem, quem non superare possint.

VIII. Ad haec, quae uisum est, Caesar respondit; sed exitus 1
fuit orationis: Sibi nullam cum his amicitiam esse posse, si in
Gallia remanerent; neque uerum esse, qui suos fines tueri non 2
potuerint, alienos occupare; neque ullos in Gallia uacare agros,
qui dari tantae praesertim multitudini sine iniuria possint; sed 3

VI. 1. negnauiori *AR* in(Ne)grauiori *B* 3. que *A* 4. (ro)(ger)manos *A* 5. omnia que que *M* oĩa quaeq: *A* omnia quaeq; *B'* omnia queq; *β* 6. latius *α* latius iam *β* 7. fines *α* finib; *β* eburonum (aeburonum *M*) *α* eburo♃ *β* 8. et — Treuerorum] *om.* *T*¹ condrusorum *U* condrusonum (conduronum *Mpr.*) *α* treuerorum *α* trebiro♃ *U* euocatis *β* uocatis *α* ad se euocatis *Geyer* 9. ea(m) *A*.

VII. 2. esse (*om.* *M*) germanos *α* germanos esse *β* 5. P͠R *A* ·p. r̃· *M* p(o) r̃(no) *B* 7. sit *A* haec sit *B'β* exĩt *M* qui cum *B* 8. inuicto(s) *M* 9. iis (his *M* ịis *B*) *α* eis *β* 10. eos tenere *AB'* tenere *M* tenere eos *β* 11. sueuis *X* nec liquidẽ *U* ne dii quidem *α* *T* 12. possint *B'β* possent *A'* Reliqū *B* Reliquum *cett.*

VIII. 1. quae (que *M*) uisum est caesar *α* caesar quae uisum est *β* 2. his *α* is *T* iis *U* 5. multitudine(i) *B*.

licere, si uelint, in Vbiorum finibus considere, quorum sint legati apud se et de Sue*b*orum iniuriis querantur et a se auxilium petant: hoc se *V*bis imperaturum.

1 VIIII. Legati haec se ad suos relaturos dixerunt et re de-
liberata post diem tertium ad Caesarem reuersuros: interea ne
2 propius se castra moueret, petierunt. Ne id quidem Caesar ab
3 se impetrari posse dixit. Cognouerat enim magnam partem
equitatus ab his aliquot diebus ante praedandi frumentandique
causa ad Ambiuaritos trans Mosam missam: hos expectari
equites atque eius rei causa moram interponi arbitrabatur.

1 X. Mosa profluit ex monte Vosego, qui est in finibus Lin-
gonum, et parte quadam ex Rheno recepta, quae appellatur Va-
2 calus, insulam [quae] efficit Batauorum, [in Oceanum influit] neque
longius ab Oceano milibus passuum LXXX in Rhenum influit.
3 Rhenus autem oritur ex Lepontiis, qui Alpes incolunt, et longo
spatio per fines Nantuatium, Heluetiorum, Sequanorum, Medioma-
4 tricum, Tribucorum, Treuerorum citatus fertur et, ubi Oceano ad-
propinquauit, in plures defluit partes multis ingentibusque insulis
effectis, quarum pars magna a feris barbarisque nationibus in-
5 colitur, ex quibus sunt, qui piscibus atque ouis auium uiuere
existimantur, multisque capitibus in Oceanum influit.

1 XI. Caesar cum ab hoste non amplius passuum XII mili-
bus abesset, ut erat constitutum, ad eum legati reuertuntur:
qui in itinere congressi magnopere, ne longius progrederetur,
2 orabant. Cum id non inpetrassent, petebant, uti ad eos equites,
qui agmen antecessissent, praemitteret eosque pugna prohiberet,
3 sibique ut potestatem faceret in Vbios legatos mittendi; quorum

---

6. uelint *A'β* uellint *B'* 7. sueuorum *X* quaerantur *AB* 8. se ubiis *Leidensis I* suebis *α* se ab ubiis *β* imperaturum *α T* impetraturum *U*.

VIIII. 3. proprius *B* 4. impetrari *MTB'corr.* impetrare *U* imperari *A* imperare *B'* 5. aliquo^t^, *B* aliquod *A'* frumtandi quae *B* 6. ambiuáritos *B* expectari *AB* espectari *M* 7. (h)eius *A*.

X. 1. uósego *MB* uosego *A* 3. uacalus *AB'β* uaculus *M* uulgo dr̃ uuals *B'* insular'que *M* insulā quae *A* insula. quae *B* insulāq, *T* batauorum *β, Paris. 6842b* uatauorum *α* uulgo dr̃ batua. *B* renum *B* Renus *A'* 5. elpontiis *M* 6. nantuatium *A'* nantuantium (nautuantium *R*)*B'* nānetū *U* nem&ū *T* eluicioꝝ *M* sęquanorum *A* mediomatricum *α* mediomatricorum *β* 7. tribucorum *α, om. β* 8. adpropinquauit *α* appropinquat *β* defluit *α* diffluit *β* ingentibús. Quae *B* insulis effectis *α* effectis insulis *T* 9. barbaris quae *B* 10. ouis (houis *M*[1])*α* qui ouis *β*.

XI. 3. progrederetur *α* pcederet *β* 4. imp&rassent *A* inp&rassent *B* 5. p̃mitter& *A* eos quae *A* eós qui *M*[1] 6. úbios *B* nubios *M* mitendi *B*.

si principes ac senatus sibi iure iurando fidem fecisset, ea con-
dicione, quae a Caesare ferretur, se usuros ostendebant: ad has
res conficiendas sibi tridui spatium daret. Haec omnia Caesar 4
eodem illo pertinere arbitrabatur, ut tridui mora interposita
equites eorum, qui abessent, reuerterentur; tamen sese non lon-
gius milibus passuum quattuor aquationis causa processurum
eo die dixit: huc postero die quam frequentissimi conuenirent, 5
ut de eorum postulatis cognosceret. Interim ad praefectos, qui 6
cum omni equitatu antecesserant, mittit, qui nuntiarent, ne
hostes proelio lacesserent et, si ipsi lacesserentur, sustinerent,
quoad ipse cum exercitu propius accessisset.

XII. At hostes, ubi primum nostros equites conspexerunt, 1
quorum erat $\overline{\text{V}}$ numerus, cum ipsi non amplius octingentos equi-
tes haberent, quod ii, qui frumentandi causa ierant trans Mo-
sam, nondum redierant, nihil timentibus nostris, quod legati
eorum paulo ante a Caesare discesserant atque is dies indutiis
erat ab his petitus, impetu facto celeriter nostros perturbaue-
runt; rursus resistentibus, consuetudine sua ad pedes desiluerunt, 2
subfossis equis conpluribusque nostris deiectis reliquos in fugam
coiecerunt atque ita perterritos egerunt, ut non prius fuga de-
sisterent, quam in conspectum agminis nostri uenissent. In 3
eo proelio ex equitibus nostris interficiuntur quattuor et LXX, 4
in his uir fortissimus Piso Aquitanus, amplissimo genere natus,
cuius auus in ciuitate sua regnum optinuerat, amicus ab senatu
nostro appellatus. Hic cum fratri intercluso ab hostibus auxi- 5
lium ferret, illum ex periculo eripuit, ipse equo uulnerato deiec-
tus, quoad potuit, fortissime restitit; cum circumuentus multis 6
uulneribus acceptis cecidisset atque id frater, qui iam proelio

---

7. condicione *A'* conditione *B* 8. cesare *A* hostendebant *B* 14. d^{e}eorum *A* prefectos *A* 15. nuntiar^{n}& *A* 16. lacesserant *A* lacescerentur *A* 17. proprius *B'*.

XII. 2. ṽ *A* ·$\overline{\text{v}}$(?)· *M* ·$\overline{\text{u}}$· *B'U* ·$\overline{\text{u}}$·^{miliū} *B* ·v· mil *T* octingentos *AB'* ·DCCC·^{os} *M* ·CCCC· *T* ∞ ·CCC· *U* 3. ii *AB'* hii *M* hi *UT²* i *T* ierant trans mosam *α* erant trans mosam pfecti *β* 5. is *B'* his *A'β* ind^{i}(u)tus *B* induciis *A* 6. his *AB'* is *M* iis (eis *T*) *β* 7. resistentibus *α* iis (hiis *T*) resistentib. *β* consuetudine sua *α* sua consuetudine *β* 8. subfossis *α* suffossisque *β* 9. coiecerunt *A'Bpr.U* cōiecerunt *B* coegerunt *TM²* 10. conspectum *α* conspectu *β* nostri] nim *B¹* 11. quattu.^{or} & LXX; *A* ·IIII· & LXX· *M* quattuor & LXX *B'* ·LXX · IIII· *T* 13. his *U* hiis *TU²* ịis *B* iis *α* 13. optinuerat *A'* obtinuerat *B* ab *AB* a *Mβ* 14. nostro] non *Bpr.* 15. ex *α*, *om.* *β* 17. cecidisset *α* decidisset *β* at$^{\text{q;}}$ *B* adque *A*.

excesserat, procul animaduertisset, incitato equo se hostibus
optulit atque interfectus est.

1 XIII. Hoc facto proelio Caesar neque iam sibi legatos au-
diendos neque condiciones accipiendas arbitrabatur ab his, qui
per dolum atque insidias, petita pace, ultro bellum intulissent;
2 exspectare uero, dum hostium copiae augerentur equitatusque
reuerteretur, summae dementiae esse iudicabat, et cognita Gal-
3 lorum infirmitate, quantum iam apud eos hostes uno proelio
auctoritatis essent consecuti, sentiebat; quibus ad consilia ca-
4 pienda nihil spatii dandum existimabat. His constitutis rebus
et consilio cum legatis et quaestore communicato, nequem diem
pugnae praetermitteret, oportunissime res accidit, quod postri-
die eius diei mane eadem et perfidia et simulatione usi Ger-
mani frequentes omnibus principibus maioribusque natu adhi-
5 bitis ad eum in castra uenerunt, simul, ut dicebatur, sui pur-
gandi causa, quod contra, atque esset dictum et ipsi petissent,
proelium pridie commisissent, simul ut, siquid possent, de in-
6 dutiis fallendo impetrarent. Quos sibi Caesar oblatos gauisus
illos retineri iussit, ipse omnis copias castris eduxit equitatum-
que, quod recenti proelio perterritum esse existimabat, agmen
subsequi iussit.

1 XIIII. Acie triplici instituta et celeriter octo milium itinere
confecto prius ad hostium castra peruenit, quam, quid ageretur,
2 Germani sentire possent. Qui omnibus rebus subito perterriti
et celeritate aduentus nostri et discessu suorum, neque consilii
habendi neque arma capiendi spatio dato, perturbantur, co-
piasne aduersus hostem ducere, an castra defendere, an fuga
3 salutem petere praestaret. Quorum timor cum fremitu et con-
cursu significaretur, milites nostri pristini diei perfidia incitati
4 in castra inruperunt. Quo loco, qui celeriter arma capere
potuerunt, paulisper nostris restiterunt atque inter carros impe-

---

20. interfectus est *α* est interfectus *β*.

XIII. 2. condiciones *A'* conditiones *B* his *A'β* iis *B'* ịus *B* 4. Exspectare *A* expectare *MB* 7. consequuti *A* 8. Is *M* 9. questore *B* ne,quē (u̸ above) *B* neque *A* 10. p̄termitter& *A* pret̄ mitter& *M* oportunissime *M* opportunissime *B'* opportunis simé *A* oportunissima *β* posteri die *A* postridie *MB'β* 11. eadem et perfidia et simulatione (simulacione *M*) usi germani *α* eadem simulatione et perfidia gęrmani usi *β* 12. maioribus (q; above) *A* 13. d(u)cebatur (i above) *B* sui purgandi *α* purgandi sui *β* 15. commississent *A* commis(is)sent *M* induciis *A'B* 16. o(p)latos (b above) *A* gauisus *β* grauius *α* 17. om̃is T^1 omnes *cett.*

XIIII. 3. sentire possent *α* possent sentire *β* 4. consiliū *β* 6. ducere *α* educere *β*.

dimentaque proelium commiserunt; at reliqua multitudo pue- 5
rorum mulierumque (nam cum omnibus suis domo excesserant
Rhenumque transierant) passim fugere coepit; ad quos con-
sectandos Caesar equitatum misit.
XV. Germani, pos tergum clamore audito, cum suos inter- 1
fici uiderent, armis abiectis signisque militaribus relictis se ex
castris eiecerunt, et cum ad confluentum Mosae et Rheni per- 2
uenissent, reliqua fuga desperata, magno numero interfecto,
reliqui se in flumen praecipitauerunt atque ibi timore, lassitu-
dine, ui fluminis oppressi perierunt. Nostri ad unum omnes 3
incolumes, perpaucis uulneratis, ex tanti belli timore, cum ho-
stium numerus capitum CCCCXXX milium fuisset, se in castra
receperunt. Caesar his, quos in castris retinuerat, discedendi 4
potestatem fecit. Illi supplicia cruciatusque Gallorum ueriti, 5
quorum agros uexauerant, remanere se apud eum uelle dixerunt.
His Caesar libertatem concessit.
XVI. Germanico bello confecto multis de causis Caesar 1
statuit sibi Rhenum esse transeundum; quarum illa fuit iustis-
sima, quod, cum uideret Germanos tam facile impelli, ut in
Galliam uenirent, suis quoque rebus eos timere uoluit, cum
intellegerent et posse et audere populi Romani exercitum
Rhenum transire. Accessit etiam, quod illa pars equitatus 2
Vsipetum et Tencterorum, quam supra commemoraui praedandi
frumentandique causa Mosam transisse neque proelio interfuisse,
post fugam suorum se trans Rhenum in fines Sugambrorum
receperat seque cum iis coniunxerat. Ad quos cum Caesar 3
nuntios misisset, qui postularent, eos, qui sibi Galliaeque bel-
lum intulissent, sibi dederent, responderunt: Populi Romani 4
imperium Rhenum finire: si se inuito Germanos in Galliam
transire non aequum existimaret, cur sui quicquam esse imperii
aut potestatis trans Rhenum postularet? Vbii autem, qui uni 5

11. p̃lium *A'B* 12. nam *α* Namque *β*.

XV. 1. postergum *B* post ergū *M* post tergū *A* posterga *T* 2. ex *α* e *U*, *om. Tpr.* 3. et Rheni] *del. Bergk* 4. reliquiṣ·|se *B* 5. p̃cipitauerunt *A* 6. ui fluminis] in fluminis *B'* *uí* fluminis *M* flumine *Bcorr.* oppraessi *B* hu-
to2̶ ta v
num *A'* 8. cccc ·xxx· *B* 10. craciatusq; *A*.

lũ nū
XVI. 3. ut *α* quod *β* 5. P̃R *A* ·p̃ · r̃· *M* p̃ r̃ *B* 6. renum *A* 7. usíp&ū *B* usup&um *A* husu petum *M* tenctherorum *A'β* tencterorum *B'*
·(2) h
memoraui *A* 8. ˜lio *A* 9. r enum *M* sugambrorum *B'β* sug(r)ambrorū *A* fugam bro2̶ *M* 10. iis *AB'* iıs *B* hiis *MT* his *U* 12. P̃R *A* ·p̃ · r̃· *M*
li ni
p̃ r̃ *B* 14. equum *A'* 15. Úbi(i) *B* Hubii *A* Hubi *M*.
·(2)

ex Transrhenanis ad Caesarem legatos miserant, amicitiam fecerant, obsides dederant, magnopere orabant, ut sibi auxilium
6 ferret, quod grauiter ab Sue*b*is premerentur; uel, si id facere occupationibus reipublicae prohiberetur, exercitum modo Rhenum transportaret: id sibi *ad* auxilium spemque reliqui temporis
7 satis futurum. Tantum esse nomen atque opinionem eius exercitus Ariouisto pulso et hoc nouissimo proelio facto etiam ad ultimas Germanorum nationes, uti opinione et amicitia po-
8 puli Romani tuti esse possint. Nauium magnam copiam ad transportandum exercitum pollicebantur.
1 XVII. Caesar his de causis, quas commemoraui, Rhenum transire decreuerat; sed nauibus transire neque satis tutum esse arbitrabatur, neque suae neque populi Romani dignitatis
2 esse statuebat. Itaque, etsi summa difficultas faciendi pontis proponebatur propter latitudinem, rapiditatem altitudinemque fluminis, tamen id sibi contendendum aut aliter non traducen-
3 dum exercitum existimabat. Rationem pontis hanc instituit. Tigna bina sesquipedalia paulum ab imo praeacuta dimensa ad altitudinem fluminis interuallo pedum duorum inter se iunge-
4 bat. Haec cum machinationibus inmissa in flumen defixerat fistucisque adegerat, non sublicae modo directe ad perpendiculum, sed prone ac fastigate, ut secundum naturam fluminis pro-
5 cumberent, iis item contraria duo ad eundem modum iuncta interuallo pedum quadragenum ab inferiore parte contra uim
6 atque impetum fluminis conuersa statuebat. Haec utraque insuper bipedalibus trabibus inmissis, quantum eorum tignorum iunctura distabat, binis utrimque fibulis ab extrema parte di-
7 stinebantur; quibus disclusis atque in contrariam partem reuinctis tanta erat operis firmitudo atque ea rerum natura, ut, quo

---

16. legatos *α*, *om.* *β* 18. sueuis *X* praemerentur *B* 19. rei. p̃ *β* P · R̃ *A* P̃ · R *M* p̃ (li) r̃ (ni) *B* P̃ (i) ·R̃· (i) *R* 20. ad *Aldus*, *om.* *X* 21. nomen *α* nomen apud eos *β* adque *A* oppinionem *A'* eius exercitus *A'B* eius exercitum *R* exercitus romani *β* 22. ariouisto *M* ariouixto *ABpr.* p̃lio *A'* 23. oppinione(s) *A* oppinionem̩ *M* p͠r *A* ·P̃R̃· *M* p̃r̃ *B*.

XVII. 2. transire *α* transire se *β* 3. arbitraba̩ntur *B* p̃r *A* p̃. r̃. *M* p̃ r̃ *B* 4. faciendi *α* faciundi *β* 6. aut (h, d ·(2)) *B* 8. palū *A* 9. iungebä̤t *A* iungebãtur *M* 10. cu(m)machinationibus *B* flumen *α* flumine *β* difixerat *A'B* 11. fistucisque *α* festuculisq. *β* directe *U et cod. Paris 6842*[b] derect(i)ę *B* derectae *AB'* derecte *MT* 12. prone *Mβ* pronae *AB'* fastigate *A'β* fastigatę *B'* fastigiate *B*[a] fastigiatę R[2] 13. iis *A'* his *B* iuncta (uincta *M*) *α* diiuncta *β* 14. quadragenum *α* ·XL· *β* 16. inmi(.s)sis *B* 17. di(s̩t)(e)inebantur *B*.

maior uis aquae se incitauisset, hoc artius inligata tenerentur.
Haec derecta materia iniecta contexebantur ac longuriis crati- 8
busque consternebantur; ac nihilo setius sublicae et ad infe- 9
riorem partem fluminis oblique agebantur, quae pro ariete
subiectae et cum omni opere coniunctae uim fluminis exciperent, 10
et aliae item supra pontem mediocri spatio, ut, si arborum
trunci siue naues deiciendi operis essent a barbaris missae, his
defensoribus earum rerum uis minueretur, neu ponti nocerent.

XVIII. Diebus decem, quibus materia coepta erat conpor- 1
tari, omni opere effecto exercitus traducitur. Caesar ad utram- 2
que partem pontis firmo praesidio relicto in fines Sugambrorum
contendit. Interim a conpluribus ciuitatibus ad eum legati 3
ueniunt; quibus pacem atque amicitiam petentibus liberaliter
respondit obsidesque ad se adduci iubet. Sugambri ex eo 4
tempore, quo pons institui coeptus est, fuga conparata hortantibus iis, quos ex Tencteris atque Vsipetibus apud se habebant, finibus suis excesserant suaque omnia exportauerant seque in solitudinem ac siluas abdiderant.

XVIIII. Caesar paucos dies in eorum finibus moratus 1
omnibus uicis aedificiisque incensis frumentisque succisis se in
fines Vbiorum recepit atque iis auxilium suum pollicitus, si ab
Suebis premerentur, haec ab iis cognouit: Suebos, postea quam 2
per exploratores pontem fieri comperissent, more suo concilio
habito nuntios in omnes partes dimisisse, uti de oppidis demigrarent, liberos, uxores suaque omnia in siluis deponerent,
atque omnes, qui arma ferre possent, unum in locum conue-
nirent: hunc esse delectum medium fere regionum earum, quas 3
Sue*b*i optinerent; hic Romanorum aduentum expectare atque

---

20. inligata α ligata β 21. derecta *X* der(i)ecta *B* materia α materię *T* materie *U* ac longuriis α et longuris β 22. Hac *A* 23. ari&ę *A* 26. disiciendi *Geyer* operis *AB'* op(um) *M* operis causa β missae] inmissae *Ciacconius*.

XVIII. 2. opere α ponte β 3. p̃sidio *A'* sugambrorum β sygambrorum *B'* sigam brorum *A'* 4. contendit α intendit β conpluribus *A'* compluribus *B* 5. p(l)acem *B* 6. respondit α respondet β Sigambri α At (ut *U*) sugambri β 8. iis α his β tencteris *AT* thencteris *B'* theneteris *M* tencheris *U* atque α et β úsi p&ibus *B* usi petib; *M* usi p&ibvs *A* 9. sequae *A*.

XVIIII. 1. Cae‖sar *B* 2. edificiisq; *A* succisis *M s. lin.* succensis *AB'*β 3. iis α ịis *B* his β 4. suebis *A'* sue(v)bis *B* praemerentur hęc *B* iis α is *TBcorr.* his *U* suebos *A'B* 5. per] *om.* *A'* 6. dịmi(.si)sse *B* dimisse *A'B* dịmisse(sis) *M* 10. sueui *X* (sueu(i) *M*) optinerent *A'B*.

4 ibi decertare constituisse. Quod ubi Caesar comperit, omnibus rebus his confectis, quarum rerum causa traducere exercitum constituerat, ut Germanis metum iniceret, ut Sugambros ulcisceretur, ut Vbios obsidione liberaret, diebus omnino decem et octo trans Rhenum consumptis, satis et ad laudem et ad utilitatem profectum arbitratus, se in Galliam recepit pontemque rescidit.

1 XX. Exigua parte aestatis reliqua Caesar, etsi in his locis, quod omnis Gallia ad septentriones uergit, maturae sunt hiemes, tamen in Britanniam proficisci contendit, quod omnibus fere Gallicis bellis hostibus nostris inde subministrata auxilia intellegebat et, si tempus anni ad bellum gerendum deficeret,
2 tamen magno sibi usui fore arbitrabatur, si modo insulam adisset et genus hominum perspexisset, loca, portus, aditus
3 cognouisset; quae omnia fere Gallis erant incognita. Neque enim temere praeter mercatores illo adiit quisquam, neque iis ipsis quicquam praeter oram maritimam atque eas regiones,
4 quae sunt contra Gallias, notum est. Itaque uocatis ad se undique mercatoribus, neque quanta esset insulae magnitudo, neque quae aut quantae nationes incolerent, neque quem usum belli haberent aut quibus institutis uterentur, neque qui essent ad maiorum nauium multitudinem idonei portus, reperire poterat.

1 XXI. Ad haec cognoscenda, priusquam periclum faceret, idoneum esse arbitratus Gaium Volusenum cum naui longa
2 praemittit. Huic mandat, ut exploratis omnibus rebus ad se
3 quam primum reuertatur. Ipse cum omnibus copiis in Morinos proficiscitur, quod inde erat breuissimus in Britanniam traiectus.

---

12. rebus his *α* his rebus *β* 13. sugambros *α* sigambros *T* 14. decem et octo *AB* x. et VIII. *M* ·XVIII· *β* r^{h}enū *B* 16. profectum *B'* p̄fectum *A'β* in] *om. A'*.

XX. 2. septentriones *A'U* septẽtriones *T* septem trionem *B'* mature sunt *B* matuesunt *A* ^{m}nature sunt *M* brittaniã *A* britaniam *B* proficisci contendit *α* contendit p̄ficisci *β* 4. gallicis bellis *α* bellis gallicis *β* subministrata *A'* sumministrata *B* 5. intellegaebat *B* deficeret *α* defecerat *β* 6. sibi usui *α* usui sibi *β* ḥarbitra batur *A* 7. et genus *α* genus *β* 9. preter *A'* illo (illó *MB*) adiit *α* ad id (adiri *U*) ad illos *β* iis *AB'U* ius *B* hiis *MT* 10. p̄ter *A'* 11. uocatis *α* euocatis *β* 13. neque quem] nequem *A* 15. nauium *α* nauigiū *β* multitudinem *α* multitudinis *Tcorr.U* multitudines *T* reperire *RUB*^{2} reperiri *MB* repperiri *AT*.

XXI. 1. hec *MB* peric^{v}lum *B* 2. gaium *α* ·c· *β* naui longa *α* longa naue *β* 3. p̄mittit *A* praemittat *M*^{1} ut *α* uti *β* 5. brittaniã *A* britaniam *B*.

Huc naues undique ex finitumis regionibus et, quam superiore 4
aestate ad Veneticum bellum effecerat classem, iubet conuenire.
Interim consilio eius cognito et per mercatores perlato ad 5
Britannos, a conpluribus insulae ciuitatibus ad eum legati
ueniunt, qui polliceantur obsides dare atque imperio populi
Romani obtemperare. Quibus auditis, liberaliter pollicitus 6
hortatusque, ut in ea sententia permanerent, eos domum re-
mittit et cum iis una Commium, quem ipse Atrebatibus supe- 7
ratis regem ibi constituerat, cuius et uirtutem et consilium probabat
et quem sibi fidelem esse arbitrabatur, cuiusque auctoritas in
his regionibus magni habebatur, mittit. Huic imperat, quas 8
possit, adeat ciuitates horteturque, ut populi Romani fidem
sequantur, seque celeriter eo uenturum nuntiet. Volusenus 9
perspectis regionibus omnibus, quantum ei facultatis dari po-
tuit, qui naui egredi ac se barbaris committere non auderet,
quinto die ad Caesarem reuertitur, quaeque ibi perspexisset,
renuntiat.

XXII. Dum in his locis Caesar nauium parandarum causa 1
moratur, ex magna parte Morinorum ad eum legati uenerunt,
qui se de superioris temporis consilio excusarent, quod homines
barbari et nostrae consuetudinis imperiti bellum populo Ro-
mano fecissent, seque ea, quae imperasset, facturos pollicerentur. Hoc sibi Caesar satis oportune accidisse arbitratus, quod 2
neque pos tergum hostem relinquere uolebat neque belli gerendi
propter anni tempus facultatem habebat neque has tantularum
rerum occupationes Britanniae anteponendas iudicabat, magnum
iis numerum obsidum imperat. Quibus adductis eos in fidem

---

6. finitumi [s] *M* finitimis *cett.* 7. effecerat *α* fecerat *β* 9. brittanos *A* britanos *B* insulae *α* eius insulę *β* 10. polliceantur *α* pollicerentur *β* adq; *A* p̃r. *A* ·p̃·r̃· *M* p̃r̃ [ii] *B* 12. [h]ortatusq; *A* 13. iis (⌐ıus *M* ịıs *B*) *α* his *β* 16. his *A'β* is *B'* 17. horteturque *A'RUB²* hortaturq; *B¹T* ut *A'β*, *om.* *B'* p̃r. *A* ·p̃·r̃· *M* p̃r̃ [ii] *B* 18. seque] sedq; *A* se *β* celeriter eo (eó *MB*) *α* eo celeriter *β* 19. regionibus] rebus *Paul* ei *A'β* & *B'* facultas *A* 20. naui *α* ex naue *β* 21. quinto] ·v· *β*.

XXII. 1. his *A'β* iıs *B'* 4. ·p̃r̃· *A* ·p̃·r̃· *M* p̃r̃ [oo] *B* 5. seque] sed quae *A* pollicerentur *β* pollicentur *α* 6. Hoc *α* Haec *β* caesar (caęsar *M*) satis oportune (opportune *B*) *α* satis oportune (-ę *T*) cęsar *β* 7. postergū *M* post ergum *B* post tergū *A* 8. tantularum *β* tantarum *AB'* tanto[a]ꝝ *M* 9. brittaniae *A* britannię *M* britaniae *B* sibi brittanniae *β* 10. iis *α* ịıs [(h) (2)] *B* ⊢ıus *M* his *β* imperat] iudicat *Apr*.

3 recepit. Nauibus circiter LXXX onerariis coactis contractisque,
quod satis esse ad duas transportandas legiones existimabat,
quod praeterea nauium longarum habebat, quaestori, legatis
4 praefectisque distribuit. Huc accedebant XVIII onerariae
naues, quae ex eo loco ab milibus passuum octo uento tene-
bantur, quo minus in eundem portum uenire possent: has equi-
5 tibus distribuit. Reliquum exercitum Quinto Titurio Sabino et
Lucio Aurunculeio Cottae legatis in Menapios atque in eos
pagos Morinorum, ab quibus ad eum legati non uenerant,
6 ducendum dedit; Publium Sulpicium Rufum legatum cum
eo praesidio, quod satis esse arbitrabatur, portum tenere
iussit.

1 XXIII. His constitutis rebus nactus idoneam ad nauigan-
dum tempestatem tertia fere uigilia soluit equitesque in ulte-
riorem portum progredi et naues conscendere et se sequi iussit.
2 A quibus cum paulo tardius esset administratum, ipse hora
circiter diei quarta cum primis nauibus Britanniam attigit atque
ibi in omnibus collibus expositas hostium copias armatas con-
3 spexit. Cuius loci haec erat natura, atque ita montibus an-
gustis mare continebatur, uti ex locis superioribus in litus telum
4 adigi posset. Hunc ad egrediendum nequaquam idoneum lo-
cum arbitratus, dum reliquae naues eo conuenirent, ad horam
5 nonam in ancoris expectauit. Interim legatis tribunisque mili-
tum conuocatis, et quae ex Voluseno cognosset et quae fieri
uellet, ostendit monuitque, ut rei militaris ratio, maxime ut
maritumae res postularent, ut qua*e* celerem atque instabilem
motum haberent, ad nutum et ad tempus omnes res ab iis
6 administrarentur. His dimissis et uentum et aestum uno tem-

---

11. .LXXX. β *Orosius VI 9* octin gentis octingenta *A* ·DCCC · LXXX· *M* octingentis octoginta *B'* 13. quod α quicquid β preterea *A'* questori *M* id questoribus β 14. p̄fectisq; *M* p̱fectisq; *A* ·XVIII *B* ·VIII· *A* 15. uenta *M* uentů/// *B* 17. distribuit α tribuit β reliqũ *B* Reliquum *cett.* Quinto] *om.* β tẏturio *A* 18. Lucio] *om.* β 20. ducendum α deducendum β Publium] Puplium *M*, *om.* β sculpiciũ *A*

XXIII. 2. soluit α naues soluit β 4. t(r)adius *A* 5. circiter diei α diei circiter β brittaniã *A* britaniã *B* 7. atque ita α Adeo β angustis] angustissime *Paul* 9. egrediendum α adgrediendũ *T* aggrediendũ *U* nequaquam idoneum locum α locum nequaquam idoneum β 11. militum α mił *T* militib; *U* 12. et α, *om.* β uoluséňu *B* cognosset *AB'Mcorr.* cognouisset *Mpr.βB*² 13. ut α uti β maxime α maximeq; β 14. maritum aeres *B'* maritumę res *M* maritume res *AU* maritime res *T* quae *Lipsius* quã (quam *R*) *X* 15. iis (ʳiis *M* (h)iis *B*) α his β.

pore nanctus secundum, dato signo et sublatis ancoris circiter
milia passuum septem ab eo loco progressus, aperto ac plano
litore naues constituit.

XXIIII. At barbari, consilio Romanorum cognito, prae- 1
misso equitatu et essedariis, quo plerumque genere in proeliis
uti consuerunt, reliquis copiis subsecuti nostros nauibus egredi
prohibebant. Erat ob has causas summa difficultas, quod naues 2
propter magnitudinem nisi in alto constitui non poterant, mili-
tibus autem ignotis locis, inpeditis manibus, magno et graui
onere armorum [oppressis] simul et de nauibus desiliendum et
in fluctibus consistendum et cum hostibus erat pugnandum,
cum illi aut ex arido aut paulum in aquam progressi omnibus 3
membris expeditis, notissimis locis audacter tela conicerent et
equos insuefactos incitarent. Quibus rebus nostri perterriti 4
atque huius omnino generis pugnae imperiti non eadem alacri-
tate ac studio, quo in pedestribus uti proeliis consuerant, ute-
bantur

XXV. Quod ubi Caesar animaduertit, nauis longas, qua- 1
rum et species erat barbaris inusitatior et motus ad usum ex-
peditior, paulum remoueri ab onerariis nauibus et remis inci-
tari et ad latus apertum hostium constitui atque inde fundis,
sagittis, tormentis hostis propelli ac summoueri iussit; quae
res magno usui nostris fuit. Nam et nauium figura et remorum 2
motu et inusitato genere tormentorum permoti barbari con-
stiterunt ac paulum modo pedem retulerunt. Atque nostris 3
militibus cunctantibus, maxime propter altitudinem maris, qui
decimae legionis aquilam ferebat, contestatus deos, ut ea res
legioni feliciter eueniret, 'Desilite', inquit, 'milites, nisi uultis aqui-
lam hostibus prodere: ego certe meum rei publicae atque impe-
ratori officium praestitero.' Hoc cum uoce magna dixisset, se 4

---

17. naṅctus *B* nactus *cett* 18. (h)ab *B* aperto *β*, *om.* *α*.

XXIIII. 1. p̃misso (a *supra*) *A* p̃misso *M* 3. *copiis* *A* subsequuti *A* 6. inpeditis *A'* impeditis *B* 7. onere *A'β* onore *B'* oppressis *α* pressis *β*, *del.* *Madvig* de *α*, *om.* *β* 10. expeditis *A'β* expediti *B'* aucdacter *B* 12. generis pugnae (pugne *M*) *α* pugnae generis *β* eádem *B*.

XXV. 1. nauis *T* naues *cett.* 2. erat *β*, *om.* *α* expedicior *A'* 5. hostis *A'* hostes *B'βMcorr.* 6. et remorum *α* remorum *β* 7. inusitato *A* et inuṣitato (& *supra*) *M* 8. retulerunt *A'βB'corr.* rettulerunt *B'* Atque *α* At *β* 10. legiones (i *supra*) *A* contestatus (constet (te a, *supra*) *M*) deos *α* obtestatur deos *β* 11. desilitạe *A* milites *α* commilitones *β* 12. rei publicæ *A* reipublicae *B* 13. p̃stitero (a *supra*) *A* prastitero *M* se ex (sex (e *supra*) *M*) naui *α* ex naui se *β*.

5 ex naui proiecit atque in hostes aquilam ferre coepit. Tum
nostri cohortati inter se, ne tantum dedecus admitteretur, uni-
6 uersi ex naui desiluerunt. Hos item ex proximis [primis] na-
uibus cum conspexissent, subsecuti hostibus adpropinquarunt.
1 XXVI. Pugnatum est ab utrisque acriter. Nostri tamen,
quod neque ordines seruare neque firmiter insistere neque signa
subsequi poterant, atque alius alia ex naui, quibuscumque
signis occurrerat, se adgregabat, magnopere perturbabantur;
2 hostes uero, notis omnibus uadis, ubi ex litore aliquos singu-
lares ex naui egredientes conspexerant, incitatis equis inpeditos
3 adoriebantur, plures paucos circumsistebant, alii ab latere aperto
4 in uniuersos tela coniciebant. Quod cum animaduertisset Caesar,
scaphas longarum nauium, item speculatoria nauigia militibus
compleri iussit et, quos laborantes conspexerat, his subsidia
5 submittebat. Nostri, simul in arido constiterunt, suis omnibus
consecutis in hostes impetum fecerunt atque eos in fugam de-
derunt, neque longius prosequi potuerunt, quod equites cursum
tenere atque insulam capere non potuer*ant*. Hoc unum ad
pristinam fortunam Caesari defuit.
1 XXVII. Hostes proelio superati, simul atque se ex fuga
receperunt, statim ad Caesarem legatos de pace miserunt; ob-
sides daturos, quaeque imperasset, facturos [esse] polliciti sunt.
2 Vna cum his legatis Commius Atrebas uenit, quem supra de-
3 monstraueram a Caesare in Britanniam praemissum. Hunc illi
e naui egressum, cum ad eos oratoris modo Caesaris mandata
deferret, conprehenderant atque in uincula coniecerant; tum
4 proelio facto remiserunt. In petenda pace eius rei culpam in
multitudinem coniecerunt et, propter inprudentiam ut ignoscere-
5 tur, petiuerunt. Caesar questus, quod, cum ultro in continentem
legatis missis pacem ab se petissent, bellum sine causa intu-
6 lissent, ignoscere inprudentiae dixit obsidesque imperauit; quo-

---

15. cohortati//// *M* hortati *A* 16. ex *α* e *β* desiluerunt *α* desilierunt *β* primis *X*, *del. Hotmann* 17. adpropinquarunt *A'* adpropinquarent *B'* appropinquauerunt *β*.

XXVI. 2. hordines *A'* 4. perturbabantur *β* perturbantur *α* 5. Hostis *A'* littore *A* singular^e^is *T* 6. naui *α* naue *β* inpeditos *A'* impeditos *B* 9. scapas *A* 14 potuerant *Lipsius* potuerunt *X*.

XXVII. 2. cesarem *A'* 3. facturos *Apitz* facturos esse (ęę̃ *M*) *α* sese facturos *β* 4. his *α* hiis *T* iis *U* 5. brittaniam *A* britaniam *B* 7. deferret (đ|fferr& *M*) *α* pferret *β* uincula *α* uincla *β* 8. proelio *B* p̄lio *A* .pelio *M* In petenda *A'* impetenda *B'* et in petenda *β* 9. coniecerunt (conicerunt *R*) *α* contulerunt *β* inprudentiam *A* imprudentiā *B* 10. quaestus *A*.

rum illi partem statim dederunt, partem ex longinquioribus
locis accersitam paucis diebus sese daturos dixerunt. Interea 7
suos remigrare in agros iusserunt, principesque undique con-
uenire et se ciuitatesque suas Caesari commendare coeperunt.

XXVIII. His rebus pace confirmata, post diem quartum, 1
quam est in Britanniam uentum, naues XVIII, de quibus
supra demonstratum est, quae equites sustulerant, ex superiore
portu leni uento soluerunt. Quae cum adpropinquarent Bri- 2
tanniae et ex castris uiderentur, tanta tempestas subito coorta
est, ut nulla earum cursum tenere posset, sed aliae eodem,
unde erant profectae, referrentur, aliae ad inferiorem partem
insulae, quae est propius solis occasum, magno sui cum peri-
culo deicerentur; quae tamen ancoris iactis cum fluctibus 3
complerentur, necessario aduersa nocte in altum prouectae
continentem petierunt.

XXVIIII. Eadem nocte accidit, ut esset luna plena, qui 1
dies maritumos aestus maximos in Oceano efficere consueuit,
nostrisque id erat incognitum. Ita uno tempore et longas 2
naues, quibus Caesar exercitum transportandum curauerat
quasque in aridum subduxerat, aestus compleuerat, et onerarias,
quae ad ancoras erant deligatae, tempestas adflictabat, neque
ulla nostris facultas aut administrandi aut auxiliandi dabatur.
Conpluribus nauibus fractis reliquae cum essent funibus, an- 3
coris reliquisque armamentis amissis ad nauigandum inutiles,
magna, id quod necesse erat accidere, totius exercitus pertur-
batio facta est. Neque enim naues erant aliae, quibus repor- 4

---

13. partem statim *A'* partem. statim *B* statim partem *β* 14. accersitam *α* arcessitam *β* paucis *α* paucis post *β* sese *A'* se (se: superscr.) *B* se *T* daturos *α* daturos esse *β* 15. remigrare in (in] & in *A*) agros *α* in agros remigrare *β* conuenire *α* conuenere *β* 16. commendare coeperunt (comendari ceper̃ *M*) *α* commendarunt *β*.

XXVIII. 2. brittaniã *A* britaniã *B* 3. supra] *om.* *A* 4. brittaniae *A* britaniae *B* 5. cohorta *A'U* quo (o superscr.) horta *B* orta *T* 7. profecte *B* referentur *A'B* 8. pprie *A* pereculo (i superscr.) *A* 9. deicerentur *βB²* deiecerentur *B'* deicer&ur (N superscr.) *A* dei≡erent² (cte superscr.) *M* 11. petierunt *α* petiuerunt *β*.

XXVIIII. 1. maritumos *T* maritimos *cett.* 5. compleuerat (conpleuerat *M*) *α* complebat *β* 6. deligate *B* diligate *A²*, *om.* *A¹* neque *A'β* nequa *B'* 8. Conplurib; *M* Cumpluribus *B* Cum plurib; *Aβ* nauib; nauib; (dotted, (²)) *A* reliq; *A* cum *α*, *om.* *β* 10. id *α*, *om.* *β* 11. Nequae *A*.

tari possent, et omnia deerant, quae ad reficiendas naues erant
usui, et, quod omnibus constabat hiemari in Gallia oportere,
frumentum his in locis in hiemem prouisum non erat.

1 XXX. Quibus rebus cognitis principes Britanniae, qui
post proelium ad Caesarem conuenerant, inter se conlocuti, cum
equites et naues et frumentum Romanis deesse intellegerent et
paucitatem militum ex castrorum exiguitate cognoscerent, quae
2 hoc erant etiam angustiora, quod sine impedimentis Caesar
legiones transportauerat, optimum factu esse duxerunt, rebel-
lione facta frumento commeatuque nostros prohibere et rem in
hiemem producere, quod iis superatis aut reditu interclusis
neminem postea belli inferendi causa in Britanniam transiturum
confidebant. Itaque rursus coniuratione facta paulatim ex ca-
stris discedere *ac* suos clam ex agris deducere coeperunt.

1 XXXI. At Caesar, etsi nondum eorum consilia cognouerat,
tamen et ex euentu nauium suarum et ex eo, quod obsides
2 dare intermiserant, fore id, quod accidit, suspicabatur. Itaque
ad omnes casus subsidia comparabat. Nam et frumentum ex
agris cottidie in castra conferebat et, quae grauissume adflictae
erant naues, earum materia atque aere ad reliquas reficiendas
utebatur et, quae ad eas res erant usui, ex continenti conpor-
3 tari iubebat. Itaque, cum summo studio a militibus admini-
straretur, XII nauibus amissis, reliquis ut nauigari commode
posset, effecit.

1 XXXII. Dum ea geruntur, legione ex consuetudine una
frumentatum missa, quae appellabatur septima, neque ulla ad
id tempus belli suspicione interposita, cum pars hominum in
agris remaneret, pars etiam in castra uentitaret, ii, qui pro por-
tis castrorum in statione erant, Caesari nuntiauerunt puluerem
maiorem, quam consuetudo ferret, in ea parte uideri, quam in
2 partem legio iter fecisset. Caesar id, quod erat, suspicatus,

---

12. naues erant usui *α* eas usui sunt *β* 13. hiemari *β* hiemare *α* 14. his in *α* in his *β*.

XXX. 1. brittaniae *A* britaniae *B* 2. proelium *B* p̃lium (a) *A* prelium factum *β* ad caesarem *α* ad ea quae iusserat caesar facienda *β* 3. equites *α* et equites *β* 6. factu *A'* factum *B* dixerunt (v) *A* 8. iis (‘ius *M* iis *B*) *α* is *T* 9. brittaniam *A* britaniam *B* 10. confidebant *A'β* confitebant *B'* 11. ac *ed. Rom. a. 1469* aut *α* et *β*.

XXXI. 1. At *A'* Ad *B'* 4. comparabat *A* conparabat *MB* 5. cottidie *A* cotidie *MB* grauissụme *B* grauissimæ *A* grauissime *cett.* adflictae erant *α* erant afflictae *β* 7. conportari *α* comparari *β* 9. nauigari *α* nauigare *β*.

XXXII. 2. frum̃taum *A'* 3. (tem)'tempus *B* 4. ii *α* hi *β* pro] por *B*[1] 5. nuntiauerunt (nunciauer̃ *M*) *α* renuntiauerunt *β* 7. iter] inter *Apr.B*[1].

aliquid noui a barbaris initum consilii, cohortes, quae in sta-
tionibus erant, secum in eam partem proficisci, ex reliquis duas
in stationem cohortes succedere, reliquas armari et confestim
sese subsequi iussit. Cum paulo longius a castris processisset, 3
suos ab hostibus premi atque aegre sustinere et conferta le-
gione ex omnibus partibus tela conici animaduertit. Nam 4
quod omni ex reliquis partibus demesso frumento pars una
erat reliqua, suspicati hostes, huc nostros esse uenturos, noctu
in siluis delituerant; tum dispersos depositis armis in metendo 5
occupatos subito adorti, paucis interfectis reliquos incertis or-
dinibus perturbauerant, simul equitatu atque essedis circum-
dederant.

XXXIII. Genus hoc est ex essedis pugnae. Primo per 1
omnes partes perequitant et tela coniciunt atque ipso terrore
equorum et strepitu rotarum ordines plerumque perturbant, et
cum se inter equitum turmas insinuauerunt, ex essedis desiliunt
et pedibus proeliantur. Aurigae interim paulatim ex proelio 2
excedunt atque ita currus conlocant, ut, si illi a multitudine
hostium premantur, expeditum ad suos receptum habeant. Ita 3
mobilitatem equitum, stabilitatem peditum in proeliis praestant,
ac tantum usu cottidiano et exercitatione efficiunt, uti in de-
cliui ac praecipiti loco incitatos equos sustinere et breui mo-
derari ac flectere et per temonem percurrere et in iugo insi-
stere et se inde in currus citissime recipere consuerint.

XXXIIII. Quibus rebus perturbatis nostris nouitate pugnae 1
tempore oportunissimo Caesar auxilium tulit: namque eius
aduentu hostes constiterunt, nostri se ex timore receperunt.
Quo facto ad lacessendum et ad committendum proelium 2
alienum esse tempus arbitratus suo se loco continuit et breui

---

8. noui *α* nouum *β* 9. ex reliquis duas *α* duas ex reliquis *β* 10. cohortes *α*, *om.* *β* 11. sese *α* se *β* 14. pars una (par. ĩ[s] *M*) *α* una pars *β* 16. tum] *om.* *Apr.* 17. ocupatos *AB* adhorti *A* reliquis (reliq[o]s) *A* 18. circum dauerant *A*.

XXXIII. 2. conniciunt *A* 3. (a)equorum *A* 4. insinuauerunt *αT* insinuauerint *UMcorr.B*'[2] 5. pedibus *α* pedites *β* preliantur *A*' Aurige *A*' paulatim *α* paulum *β* praelio *A* 6. currus *α* se *β* 8. p̄liis *A* .p[r]eliis *M* 9. cottidiano *M* cotidiano *AB* exercitacione *M* excitatione *B*' 10. p̄[a]cipiti *A* 12. se inde *α* inde se *T* inde *U* citissime] tetissime *Bpr.*

XXXIIII. 2. oportunissimo *A*' opportunissim[o.]e *B* 3. se ex timore *α* ex timore se *U* ex timore *T* 4. lacessendum *α* lacessendum (lacescendū *T*) hostem *β* ad *α*, *om.* *β*.

3 tempore intermisso in castra legiones reduxit. Dum haec ge-
runtur, nostris omnibus occupatis, qui erant in agris reliqui,
4 discesserunt. Secutae sunt continuos conplures dies tempestates,
quae et nostros in castris continerent et hostem a pugna pro-
5 hiberent. Interim barbari nuntios in omnes partes dimiserunt
paucitatemque nostrorum militum suis praedicauerunt et, quanta
praedae faciendae atque in perpetuum sui liberandi facultas
daretur, si Romanos castris expulissent, demonstrauerunt. His
rebus celeriter magna multitudine peditatus equitatusque coacta
ad castra uenerunt.

1 XXXV. Caesar etsi idem, quod superioribus diebus ac-
ciderat, fore uidebat, ut, si essent hostes pulsi, celeritate peri-
culum effugerent, tamen nanctus equites circiter XXX, quos
Commius Atrebas, de quo ante dictum est, secum transpor-
2 tauerat, legiones in acie pro castris constituit. Commisso proe-
lio diutius nostrorum militum impetum hostes ferre non po-
3 tuerunt ac terga uerterunt. Quos tanto spatio secuti, quantum
cursu et uiribus efficere potuerunt, conplures ex iis occiderunt,
deinde omnibus longe lateque aedificiis incensis se in castra
receperunt.

1 XXXVI. Eodem die legati ab hostibus missi ad Caesarem
2 de pace uenerunt. His Caesar numerum obsidum, quem ante
imperauerat, duplicauit eosque in continentem adduci iussit,
quod propinqua die aequinoctii infirmis nauibus hiemi naui-
3 gationem subiciendam non existimabat. Ipse idoneam tempe-
4 statem nanctus paulo post mediam noctem naues soluit; quae
omnes incolumes ad continentem peruenerunt; sed ex iis one-
rariae duae eosdem, quos reliqui, portus capere non potuerunt
et paulo infra delatae sunt.

1 XXXVII. Quibus ex nauibus cum essent expositi milites
circiter trecenti atque in castra contenderent, Morini, quos

---

7. qui] hostes qui *Arnold Hug* 8. disceruN̄ (sse *supra*) *B* conplures dies *α* dies complures *β* 11. paucitatem quę *B*¹ p̄dicauerunt *A'* 12. p̄de *A'* 13. demonstrauerunt *A'β* demonstrauerant *B'* 14. caeleriter *A* multitudo *A'*.

XXXV. 2. ut si *β* et si *α* caeleritate *A* 3. nanctus *B* nactus *cett.* 4. adrebas *A* 5. legioNes legiones *A*¹ acię *B* p̄lio (a *supra*) *A* 7. quantum *α* quanto *β* 8. iis *α* his *β* 9. edificiis *A* se in castra *α* in castra se *β*.

XXXVI. 2. ante *α* antea *β* 4. equinoctii *A'* hiemi *A'U* hyemi *T* hiemi (s *supra*) *B* hiemis *R* 5. subicienda *B* 6. nanctus *B* nantus *A* nactus *cett.* 7. ad *α* in *β* Sed (S; *M*) *α*, *om.* *β* iis *α* his *β* 8. duæ eosdem duos *A* quos reliqui portus *α* portus quo reliq. (reliquę *U*) *β*.

Caesar in Britanniam proficiscens pacatos reliquerat, spe praedae adducti primo non ita magno suorum numero circum steterunt ac, si sese interfici nollent, arma ponere iusserunt.
Cum illi orbe facto sese defenderent, celeriter ad clamorem 2
hominum circiter milia sex conuenerunt. Qua re nuntiata
Caesar omnem ex castris equitatum suis auxilio misit. Interim 3
nostri milites impetum hostium sustinuerunt atque amplius horis quattuor fortissime pugnauerunt et paucis uulneribus acceptis conplures ex his occiderunt. Postea uero quam equi- 4
tatus noster in conspectum uenit, hostes abiectis armis terga uerterunt magnusque eorum numerus est occisus.

XXXVIII. Caesar postero die Titum Labienum legatum 1
cum iis legionibus, quas ex Britannia reduxerat, in Morinos,
qui rebellionem fecerant, misit. Qui cum propter siccitates 2
paludum, quo se reciperent, non haberent, quo superiore anno perfugio erant usi, omnes fere in potestatem Labieni peruenerunt. At Q. Titurius et Lucius Cotta legati, qui in Menapiorum 3
fines legiones duxerant, omnibus eorum agris uastatis, frumentis succisis, aedificiis incensis, quod Menapii se omnes in densissimas siluas abdiderant, se ad Caesarem receperunt. Caesar in Belgis omnium legionum hiberna constituit. Eo 4
duae omnino ciuitates ex Britannia obsides miserunt, reliquae
neglexerunt. His rebus gestis ex litteris Caesaris dierum 5
uiginti supplicatio a senatu decréta est.

XXXVII. 3. cesar *A* brittaniā *A* britaniā *B* pacato^{s} *B* 5. si sese *α* se si *β* 6. deferent^{nde} *B* celeriter *α* & celeriter *β* 7. Qu(i)a *A* 8. auxilio misit *B'* auxiliū misit *A'* misit auxilio *β* 9. impetum *A'* inp&um *B* 11. ^{h}is *B* 12. conspectu *A'*.

XXVIII. 2. iis *B'* his *A'*, *om.* *β* brittania *A* britania *B* 3. Qui *α* Et *β* siccitates *α* siccitatē *β* 4. reciperent *B* superiore anno perfuerant *α* pfugio supiore anno erant *β* 5. omnes fere *α*, *om.* *β* peruenerunt *AB'* conuenerr̄ *M* uenerunt *β* 6. At Q. *U* atq; *T* Atq; *A* Atq. *M* at quē *B'* 8. aedificiis *α* aedificiisq; *β* menapii(s) *B* 9—10. abdiderant—legionum] *om.* *M*[1] se ad caesarem *AB'* ad caesarem se *β* 11. brittania *A* britania *B* obsedes *A* relique *B*.

LIBER QVINTVS.

1 I. Lucio Domitio, Ap. Claudio consulibus discedens ab
hibernis Caesar in Italiam, ut quot annis facere consuerat,
legatis imperat, quos legionibus praefecerat, uti, quam pluri-
mas possent, hieme naues aedificandas ueteresque reficiendas
2 curarent. Earum modum formamque demonstrat. Ad celeri-
tatem onerandi subductionesque paulo facit humiliores, quam
quibus in nostro mari uti consueuimus, atque id eo magis,
quod propter crebras commutationes aestuum minus magnos
ibi fluctus fieri cognouerat; ad onera ac multitudinem iumen-
torum transportandam paulo latiores, quam quibus in reliquis
3 utimur maribus. Has omnes actuarias imperat fieri, quam ad
4 rem multum humilitas adiuuat. Ea, quae sunt usui ad arman-
5 das naues, ex Hispania adportari iubet. Ipse conuentibus Gal-
liae citerioris peractis in Illyricum proficiscitur, quod a Pirustis
finitumam partem prouinciae incursionibus uastari audiebat.
6 Eo cum uenisset, ciuitatibus milites imperat certumque in lo-
7 cum conuenire iubet. Qua re nuntiata Pirustae legatos ad

IVLIVS CELSUS CONSTANTINUS UC LEGI BELLI GALLICI LIBER ·IIII· EXPLICIT.
INCIPIT LIBER ·V· LEGE FELICITER IN DNO (IN DNO *om.* *A*) *AB'*

I. 1. LVCIO *T* LVTIO *U*, *om.* α ap̄ *A* ap̄ (io) *B* AP *M* conss.- *A* conss *M* conss (sulibus) *B* 2. consuerat α instituerat β 3. p̄fecerat *A'* 5. curarent α curent β demonstrat α monstrauit β caeleritatem *A* 9. ibi (hibi *M*) fluctus α fluctus ibi β ac β ad α 10. latiores (laciores *M*) α altiores β *cf. Priscian.* VII 75 H.: 'eius ablatiuum Caesar in V belli Gallici ponit: paulo latiores quam quibus in reliquis utimur maribus'. 11. utimur maribus α maribus uti adsueuerant β quam ad α ad quam β 12. adiuuat α adiuuabat β sunt usui (ḥusui *M*) α usui sunt β 13. ispania *A* Ipse α Ita β 14. illyricum *B* yllirícum *A* 14. pirustis α piratis *T* pyratis *U* 15. finitumam *A'B* prouintiae *B* 16. cum uenisset] conueniss& (vm) *B* 17. pirustae *AB'* pır'(ta)tę *M* pyratę β

eum mittunt, qui doceant nihil earum rerum publico factum
consilio, seseque paratos esse demonstrant omnibus rationibus
de iniuriis satisfacere. Percepta oratione eorum Caesar obsides 8
imperat eosque ad certam diem adduci iubet; nisi ita fecerint,
sese bello ciuitatem persecuturum demonstrat. Iis ad diem 9
adductis, ut imperauerat, arbitros inter ciuitates dat, qui litem
aestument poenamque constituant.

II. His confectis rebus conuentibusque peractis in cite- 1
riorem Galliam reuertitur atque inde ad exercitum proficiscitur.
Eo cum uenisset, circuitis omnibus hibernis singulari militum 2
studio in summa omnium rerum inopia circiter sescentas eius
generis, cuius supra demonstrauimus, naues et longas XXVIII
inuenit instructas, neque multum abesse ab eo, quin paucis
diebus deduci possint. Conlaudatis militibus atque iis, qui 3
negotio praefuerant, quid fieri uelit, ostendit atque omnes ad
portum Itium conuenire iubet, quo ex portu commodissimum in
Britanniam tra*nsmiss*um esse cognouerat, circiter milium passuum
XXX [transmissum] a continenti: huic rei quod satis esse uisum
est militum, reliquit. Ipse cum legionibus expeditis IIII et equi- 4
tibus DCCC in fines Treuerorum proficiscitur, quod hi neque ad
concilia ueniebant neque imperio parebant Germanosque Trans-
rhenanos sollicitare dicebantur.

III. Haec ciuitas longe plurimum totius Galliae equitatu 1
ualet magnasque habet copias peditum, Rhenumque, ut supra
demonstrauimus, tangit. In ea ciuitate duo de principatu inter 2
se contendebant, Indutiomarus et Cingetorix; e quibus alter, 3
simul atque de Caesaris legionumque aduentu cognitum est,
ad eum uenit, se suosque omnes in officio futuros neque ab

---

19. rationibus *AB'* racionib' *M*, *om.* β 20. Percepta *AB'* P(re)cepta *M* Accepta β oratione (orac: *M*) α ratione β 22. Iis α His (Hiis *T*) β 23. ciuitaté *A* 24. aestument (aestumant *M* estument *B*) α aestiment (estiment *U*) β.

II. 1. His β Iis α conuentibusque *B'* conuentisque *A'* cuenientib;q; *T* 2. adq; *B* ad... *A* 3. circuitis α circũitis β 4. omnium rerum α rerum omnium β 4. sescentas α ses|centas *B* DC β 5. xxviii· *AB*· xx· viii· *M* duode .xxx. β 6. qui *B* 7. iis *A* iis *M* iis *B* hiis *T* 8. p̃fuerant *A'* omis *T* 10. brittaniã *A* britaniam *B* transmissum *Geyer* traiectum *X* 11. transmissum α*T* tramissum *U*, *del. Faërno* regi *B* 12. reliquit *MRU* reliquid *AT* relinquit *B* 13. hii neque *A* 14. ueniebat *B* trans rhenanos *B* transrenanos *A* trans renatos *M*

III. 1. h̃ *B* longe | longe *B* 4. indutiomarus β induciomarus *B'* Induciomaris *A* Indurio mar *M* 6. futuros α futuros confirmat β

amicitia populi Romani defecturos confirmauit, quaeque in
4 Treueris gererentur, ostendit. At Indutiomarus equitatum peditatumque cogere iisque, qui per aetatem in armis esse non poterant, in siluam Arduennam abditis, quae ingenti magnitudine per medios fines Treuerorum a flumine Rheno ad initium
5 Remorum pertinet, bellum parare instituit. Sed postea quam nonnulli principes ex ea ciuitate et familiaritate Cingetorigis adducti et aduentu nostri exercitus perterriti ad Caesarem uenerunt et de suis priuatim rebus ab eo petere coeperunt, quoniam ciuitati consulere non possent, ueritus, ne ab omnibus
6 desereretur, [Indutiomarus] legatos ad Caesarem mittit: Sese idcirco ab suis discedere atque ad eum uenire noluisse, quo facilius ciuitatem in officio contineret, ne omnis nobilitatis
7 discessu plebs propter inprudentiam laberetur: itaque esse ciuitatem in sua potestate, seque, si Caesar permitteret, ad eum in castra uenturum, suas ciuitatisque fortunas eius fidei permissurum.

1 IIII. Caesar, etsi intellegebat, qua de causa ea dicerentur quaeque eum res ab instituto consilio deterreret, tamen, ne aestatem in Treueris consumere cogeretur omnibus ad Britannicum bellum rebus conparatis, Indutiomarum ad se cum du-
2 centis obsidibus uenire iussit. His adductis, in iis filio propinquisque eius omnibus, quos nominatim euocauerat, consolatus Indutiomarum hortatusque est, uti in officio maneret;
3 nihilo tamen setius principibus Treuerorum ad se conuocatis hos singillatim Cingetorigi conciliauit, quod cum merito eius a se fieri intellegebat, tum magni interesse arbitrabatur eius

---

7. populı. r. *A* populı r̃ *M* populı r̃ *B* 8. indutiomarus *B* induciomarus *A'* 9. iisque *α* eisq; *β* 10. arduennā *M* ardueninam *AB'* 12. rhemorū *A* Sed (S; *M*) *α* et *β* 13. familiaritate *α* auctoritate *β* cingetoriis (g *suprascr.*) *B* 15. priuatim *α* priuatis *β* ab eo] habeo *B* 16. possent *quattuor deteriores* posset *X* ueritus ne ab omnibus deserer&ur (disserer&ur *M*[1]). (.*om*. *A*) indutiomarus (induc: *M*) *α* indutiomarus (indit: (v *suprascr.*) *T*) ueritus ne ab omnib; desereretur *β* Indutiomarus] *del. Ciacconius* 18. adque *B* 20. discessú *B* pleps *A* esse (ęę *M*) ciuitatem in sua potestate *α* ciuitatem in sua potestate esse *β* 21. se|seque *B*.

IIII. 2. quaeque *Aβ* quaecumque *B'* deterr& (re *suprascr.*) *A* 3. consummere *A'* ad britannicum (brittani cũ *A* britan|nı(am)cū *M* britan(u)(i *suprascr.*)*cum* *B* bellum rebus *α* rebus ad brittannicum bellum *β* 4. indutiomarū *A* induciomarum *MB* 5. His *TR*[2] hiis *RMcorr*. *B*[2] Iis *A'BU* ıs (ı *suprascr.*) *A* iis *B* hiis *MT* filio *α* filiis *β* 7. indutiomarum *AB* induciomarū *M* 8. nihilo (nichilo *M*) *α* nihil *β* 9. hos (os *M*) *α* eos *β* cing&orii *A* 10. tum *α* tam̄ *β*

auctoritatem inter suos quam plurimum ualere, cuius tam egre-
giam in se uoluntatem perspexisset. Id tulit factum grauiter 4
Indutiomarus, suam gratiam inter suos minui, et, qui iam ante
inimico in nos animo fuisset, multo grauius hoc dolore exarsit.

V. His rebus constitutis Caesar ad portum Itium cum le- 1
gionibus peruenit. Ibi cognoscit LX naues, quae in Meldis 2
factae erant, tempestate reiectas cursum tenere non potuisse
atque eodem, unde erant profectae, reuertisse; reliquas paratas
ad nauigandum atque omnibus rebus instructas inuenit. Eodem 3
equitatus totius Galliae conuenit numero milium quattuor prin-
cipesque ex omnibus ciuitatibus; ex quibus perpaucos, quorum 4
in se fidem perspexerat, relinquere in Gallia, reliquos obsidum
loco secum ducere decreuerat, quod, cum ipse abesset, motum
Galliae uerebatur.

VI. Erat una cum ceteris Dumnorix Aeduus, de quo ante 1
ab nobis dictum est. Hunc secum habere in primis consti-
tuerat, quod eum cupidum rerum nouarum, cupidum imperii,
magni animi, magnae inter Gallos auctoritatis cognouerat. 2
Accedebat huc, quod in concilio Aeduorum Dumnorix dixerat,
sibi a Caesare regnum ciuitatis deferri; quod dictum Aedui
grauiter ferebant, neque recusandi aut deprecandi causa lega-
tos ad Caesarem mittere audebant. Id factum ex suis hospi- 3
tibus Caesar cognouerat. Ille omnibus primo precibus petere
contendit, ut in Gallia relinqueretur, partim quod insuetus
nauigandi mare timeret, partim quod religionibus inpediri sese
diceret. Postea quam id obstinate sibi negari uidit, omni spe 4
inpetrandi adempta, principes Galliae sollicitare, seuocare sin-

---

12. tulit factum grauiter α factum grauiter tulit β 13. indutiomarus *AB* induciomaru^s *M* 14. in nos animo α animo in nos β.

V. 6. equitatus totius (toci' *M*) galliae (gallie *M*) α totius galliae equitatus β 7. perpaucos *B'*β paucos *A'*.

VI. 1. haeduus *B* heduus *A'* ante ab nobis α a nobis antea β 2. habere *A'B*β hab^i ere *B* (ha)bire *R* 3. eum α, *om.* β (tã)nouarū *A* 4. gallos *B* 5. in α iã in β eduorum *A* heduoꝝ *M* haeduorum *B* 6. cesare *A'* haedui *B* hedui *A'* 7. nequae *A* depraecandi *A* 8. hostibus *A* 9. omnibus primo precibus (preci(pi)bus *B*) α omnib. precib. primo β 11. inpediri (impediri *B'*) sese diceret α sese diceret impediri β 13. imp&randi *A* inpetrandi *MB* adepta *A* gallię sollicitare seuocare singulos *B* galliæ sollicitare (. *R*) reuocare singulos *AR* sollicitare gallię reuocare singulos *M* galliae singulos sollicitare. reuocare β

5 gulos hortarique coepit, uti in continenti remanerent; metu
territare: non sine causa fieri, ut Gallia omni nobilitate spo-
liaretur; id esse consilium Caesaris, ut, quos in conspectu
Galliae interficere uereretur, hos omnes in Britanniam traductos
6 necaret; fidem reliquis interponere, ius iurandum poscere, ut,
quod esse ex usu Galliae intellexissent, communi consilio ad-
7 ministrarent. Haec a conpluribus ad Caesarem deferebantur.
1 VII. Qua re cognita Caesar, quod tantum ciuitati Aeduae
dignitatis tribuebat, coercendum atque deterrendum, quibus-
2 cumque rebus posset, Dumnorigem statuebat; quod longius
eius amentiam progredi uidebat, prospiciendum, nequid sibi
3 ac rei publicae nocere posset. Itaque dies circiter XXV in
eo loco commoratus, quod Chorus uentus nauigationem inpe-
diebat, qui magnam partem omnis temporis in his locis flare
consueuit, dabat operam, ut in officio Dumnorigem contineret,
4 nihilo tamen setius omnia eius consilia cognosceret; tandem
idoneam nactus tempestatem milites equitesque conscendere in
5 naues iubet. At omnium inpeditis animis Dumnorix cum equi-
tibus Aeduorum a castris insciente Caesare domum discedere
6 coepit. Qua re nuntiata, Caesar intermissa profectione atque
omnibus rebus post positis magnam partem equitatus ad eum
7 insequendum mittit retrahique imperat; si uim faciat neque
pareat, interfici iubet, nihil hunc se absente pro sano facturum
8 arbitratus, qui praesentis imperium neglexisset. Ille *eminus*
reuocatus resistere ac se manu defendere suorumque fidem in-
plorare coepit, saepe clamitans liberum se liberaeque esse
9 ciuitatis. Illi, ut erat imperatum, circumsistunt hominem

---

14. hortari quae *B* uti *A'B* ut *Rβ* metu territare *AB'* m&tu teri[r]-[r]tate *M*, *om.* *β* 16. conspectu *α* conspectũ *β* 17. brittaniam *A* brita[N]niam *B* 19. ex[u]su *B* 20. conpluribus *A'* co[m]npluribus *B*.

VII. 1. aedue *M* haeduae *AB* 2. tribuebat *α* tribuerat *β* 4. proge[r]di *B* prospiciendum *Mβ* perspiciendum *AB'* 5. rei publice *A'* dies *A'β*, *om.* *B'* 6. chorus *AB'β* co2⊥|/// *M* inpediebat *A* inpedie≡bat *M* impediebat *B* 7. his *β* ⊢ııs *M* iis *α* locis flare *β* flare *α* 9. cognosceret *B'* cognoscere *A'β* 10. idoneam nactus *α* nactus idoneam *β* in *α*, *om.* *β* 11. inpeditis animis *AB'* inpeditis (a) animis *M* animis impeditis *β* 12. haeduorum *B* heduorum *A'* 14. aequitatus *A* 15. mittit *α* misit *β* 16. hunc *α* eum *β* 17. eminus *C. Fleischer* enim *X* p̃sentis *A'* 18. inplorare *A* inpr[l]o(la)rare *B* implorare *M* 19. libereque *A'* esse ciuitatis *α* ciuitatis esse *β*.

atque interficiunt; at equites Aedui ad Caesarem omnes reuertuntur.

VIII. His rebus gestis, Labieno in continente cum tribus 1
legionibus et equitum milibus duobus relicto, ut portus tueretur
et re frumentari*ae* prouideret, quaeque in Gallia gererentur,
cognosceret consiliumque pro tempore et pro re caperet, ipse 2
cum quinque legionibus et pari numero equitum, quem in continenti reliquerat, ad solis occasum naues soluit et leni Africo
prouectus, media circiter nocte uento intermisso, cursum non
tenuit et longius delatus aestu orta luce sub sinistra Britanniam
relictam conspexit. Tum rursus aestus commutationem secutus 3
remis contendit, ut eam partem insulae caperet, qua optimum
esse egressum superiore aestate cognouerat. Qua in re admo- 4
dum fuit militum uirtus laudanda, qui uectoriis grauibusque
nauigiis non intermisso remigandi labore longarum nauium
cursum adaequarunt. Accessum est ad Britanniam omnibus 5
nauibus meridiano fere tempore, neque in eo loco hostis est
uisus; sed, ut postea Caesar ex captiuis cognouit, cum magnae 6
manus eo conuenissent, multitudine nauium perterritae, quae
cum annotinis priuatisque, quas sui quisque commodi fecerat,
amplius octingentae uno erant uisae tempore, a litore discesserant ac se in superiora loca abdiderant.

VIIII. Caesar exposito exercitu et loco castris idoneo capto, 1
ubi ex captiuis cognouit, quo in loco hostium copiae consedissent, cohortibus decem ad mare relictis et equitibus trecentis,
qui praesidio nauibus essent, de tertia uigilia ad hostes contendit, eo minus ueritus nauibus, quod in litore molli atque
aperto deligatas ad ancoram relinquebat, et praesidio nauibus
Quintum Atrium praefecit. Ipse noctu progressus milia pas- 2
suum circiter XII hostium copias conspicatus est. Illi equitatu 3

---

21. ędui *M* haedui *B* hedui *A*.

VIII. 1. continente *α* continenti *β* 3. re frumentariae *Schneider* re frumentaria *A'B* rẽ frumentariã *R* rei frumentarię *β* gererentur *α* fierent *β* 6. reliquerat *α* relinquebat *β* ad solis occasum *α* solis occasu *β* et] at *Paul* 8. delatus aestu. orta *α* delatus est. Orta *β* brittaniam *A* britaniam *B* 9. sequutus *A* 14. adaequarunt (adequarunt*A'*) *α* adequauerint *β* brittaniã *A* britaniam *B* 16. cognouit *α* comperit *β* magna *A'* 17. multitudọ (ine) *B* que *B* 18. quisque commodi *α* commodi quisque causa *β* 19. octiɴgente *A* tempore (tẽpori (e) *M*) *α* timore *β* disceserant *B* 20. superiore *A*

VIIII. 4. p̃sidio *A'* de *α*, *om.* *β* 5. litore *A'* littore *B'β* 6. deligatos *A* ancoram *α* anchoras *β* p̃sidio *A'* 7. quintum *α* q; *β* p̃fecit *A'* 8. circiter *α*, *om.* *β* ąequitatu *A*

atque essedis ad flumen progressi ex loco superiore nostros
4 prohibere et proelium committere coeperunt. Repulsi ab equi-
tatu se in siluas abdiderunt, locum nancti egregie et natura et
opere munitum, quem domestici belli, ut uidebatur, causa iam
5 ante praeparauerant; nam crebris arboribus succisis omnes
6 introitus erant praeclusi. Ipsi ex siluis rari propugnabant no-
7 strosque intra munitiones ingredi prohibebant. At milites le-
gionis septimae testudine facta et aggere ad munitiones adiecto
locum ceperunt eosque ex siluis expulerunt paucis uulneribus
8 acceptis. Sed eos fugientes longius Caesar prosequi uetuit, et
quod loci naturam ignorabat, et quod, magna parte diei con-
sumpta, munitioni castrorum tempus relinqui uolebat.

1 X. Postridie eius diei mane tripertito milites equitesque
in expeditionem misit, ut eos, qui fugerant, persequerentur.
2 His aliquantum itineris progressis, cum iam extremi essent in
prospectu, equites a Quinto Atrio ad Caesarem uenerunt, qui
nuntiarent superiore nocte maxuma coorta tempestate prope
omnes naues adflictas atque in litore eiectas esse, quod neque
ancorae funesque subsisterent neque nautae gubernatoresque
3 uim tempestatis pati possent: itaque ex eo concursu nauium
magnum esse incommodum acceptum.

1 XI. His rebus cognitis Caesar legiones equitatumque re-
uocari atque in itinere resistere iubet, ipse ad naues reuertitur;
2 eadem fere, quae ex nuntiis litterisque cognouerat, coram per-
spicit, sic ut amissis circiter XL nauibus reliquae tamen re-
3 fici posse magno negotio uiderentur. Itaque ex legionibus
4 fabros deligit et ex continenti alios arcessi iubet; Labieno
scribit, ut, quam plurimas posset, iis legionibus, quae sunt apud
5 eum, nauis instituat. Ipse, etsi res erat multae operae ac la-

---

10. proelium *B* .peliū (r) *M* p̃lium *A* cepeȓ *A'* 11. naacti *B* nacti *cett.* egregiæ *A* 12. ut uidebatur causa *A'* ut uidebantur causa *B'* causa ut uidebatur *β* 13. p̃parauerant *A'* 14. p̃clusi *A* p̃culsi *M*[1] 15. monitiones *B* 16. septime *A'* et *α*, *om.* *β* monitiones *B'* 17. coeperunt *A* 20. temp (o) *A*

X. 1. tripertito (////) *B* milites *β* milite *α* 3. his *U* is (h) *R* Hiis *T* Iis *A'B* iis (h) *B* 4. a quinto *α* aq̄. *T* atq; *U* 5. maxuma *AB* cohorta *MB* 6. litore *α* litus *β*.

XI. 1. aequitatumq; reuocare *A* 2. in *α*, *om.* *β* resistere *α* desistere *β* 3. litterisque (literisq. *M*) *α* litteris *U* literis *T* 3. cor(u)m (a) *B* prespicit *B'* 4. circiter *α*, *om.* *β* 6. deligit *B* delegit *M* diligit *A* deligi *β* arcessi *AB'U* accersi[ri] *M* accersiri *Tcorr.* exerceri *Tpr.* 7. posset *α* possit *β* iis *α* hiis *T* 8. nauis *T*[1] naues *cett.* opere *A*

boris, tamen commodissimum esse statuit omnes naues subduci
et cum castris una munitione coniungi. In his rebus circiter 6
dies X consumit ne nocturnis quidem temporibus ad laborem
militum intermissis. Subductis nauibus castrisque egregie mu- 7
nitis easdem copias, quas ante, praesidio nauibus reliquit, ipse
eodem, unde redierat, proficiscitur. Eo cum uenisset, maiores 8
iam undique in eum locum copiae Britannorum conuenerant
summa imperii bellique administrandi communi consilio per-
missa Cassiuellauno; cuius fines a maritimis ciuitatibus flumen
diuidit, quod appellatur Tamesis, a mari circiter milia passuum
LXXX. Huic superiore tempore cum reliquis ciuitatibus 9
continentia bella intercesserant; sed nostro aduentu permoti
Britanni hunc toti bello imperioque praefecerant.

XII. Britanniae pars interior ab iis incolitur, quos natos 1
in insula ipsi memoria proditum dicunt, marituma pars ab iis, 2
qui praedae [ac belli inferendi] causa ex Belgio transierant (qui
omnes fere iis nominibus ciuitatum appellantur, quibus orti ex
ciuitatibus eo peruenerunt) et bello inlato ibi permanserunt
atque agros colere coeperunt. Hominum est infinita multitudo 3
creberrimaque aedificia fere Gallicis consimilia, pecorum ma-
gnus numerus. Vtuntur [aut aere] aut nummo aureo au taliis 4
ferreis ad certum pondus examinatis pro nummo. Nascitur 5
ibi plumbum album in mediterraneis regionibus, in maritumis
ferrum, sed eius exigua est copia; aere utuntur inportato. Ma-
teria cuiusque generis, ut in Gallia, est praeter fagum atque
abietem. Leporem et gallinam et anserem gustare fas non 6

---

10. munitione coniungi] mutatione subiungi *A* 12. egregiæ *A* 13. quas ante praesidio (p̄sidio *A*) nauibus *α* quę ante p̄sidio nauibus fuerant *β* reliquit *AT* reliquid *MB* relinquit *U* 15. iam *α*, *om.* *β* brittanorum *A* britanorū *B* 17. casiuellauno *α* cassiuellauno *β* 18. diuit (di) *B* 21. brittanni *A* britanni *MB* 21. imperio quae *B* prefecerant *A'B*

Capita XII. XIII. XIIII *Caesari abiudicauit Wex.*

XII. 1. Britanniae *AB* interior *MB'* inferior *β*, *om.* *A* iis *AB* hiis *M* his *β* 2. Marituma *A* maritum (i) *B* maritū| *R* Maritima *Mβ* iis *α* his *β* 3. p̄dae *A* ac belli inferendi] *del. Heller* transierant (transiera(n)t *B*) *α* transierunt *β* 4. iis *α* his *β* ciuitatum *αT* ciuitatium *U* 5. permanserunt *α* remanserunt *β* 6. ceperunt *A'* 7. Pecorum (Pecco2| *M*) magnus numerus *α* pecoris numerus ingens *β* 8. aut aere] *del. Vielhaber* aere] are *M*[1] aureo *α* aereo *β* au taliis *scripsi* aut aliis *αU* aut taleis *T* 9. p nūmmo *M*, *om.* *β* 10. maritumis *A'* marutimis (u) *B* 11. eius *α*, *om.* *β* 12. atque *α* et *β* 13. ansarem *B'*

putant; haec tamen alunt animi uoluptatisque causa. Loca sunt temperatiora quam in Gallia, remissioribus frigoribus.

1 XIII. Insula natura triquetra, cuius unum latus est contra Galliam. Huius lateris alter angulus, qui est ad Cantium, quo fere omnes ex Gallia naues adpelluntur, ad orientem solem, inferior ad meridiem spectat. Hoc pertinet circiter milia passuum
2 quingenta. Alterum uergit ad Hispaniam atque occidentem solem; qua ex parte est Hibernia, dimidio minor, ut existumatur, quam Britannia, sed pari spatio transmissus, atque ex Gal-
3 lia est in Britanniam. In hoc medio cursu est insula, quae appellatur Mona; conplures praeterea minores subiectae insulae existimantur; de quibus insulis nonnulli scripserunt dies con-
4 tinuos XXX sub bruma esse noctem. Nos nihil de eo percontationibus repperiebamus, nisi certis ex aqua mensuris bre-
5 uiores esse quam in continenti noctes ,uidebamus. Huius est longitudo lateris, ut fert illorum opinio, septingentorum milium.
6 Tertium est contra septentriones; cui parti nulla est obiecta terra, sed eius angulus lateris maxime ad Germaniam spectat. Hoc milia passuum octingenta in longitudinem esse existu-
7 matur. Ita omnis insula est in circuitu uicies centum milium passuum.

1 XIIII. Ex his omnibus longe sunt humanissimi, qui Cantium incolunt, quae regio est marituma omnis, neque multum
2 a Gallica differunt consuetudine. Interiores plerique frumenta non serunt, sed lacte et carne uiuunt pellibusque sunt uestiti. Omnes uero se Britanni uitro inficiunt, quod caeruleum efficii

---

14. uoluptatisque *AB'* uolũptatisq *M* uoluntatisq. *β* 15. temperatio(re)[ra] *B*

XIII. 1. triquetra *ed. Rom. 1469* utrique *α* triquadra *T* triquarta *U* triquatra *U*[2] 4. spectat *A'* exspectat *B'* pertinet *α* latus ten& *UT*[2] locus ten& *Tpr.* 6. hibernia *MB'* hibn[1]a *A* hibernia insula *β* existu[1]mamat[2] *T* existimatur *A'U* ex istimator[v] *B* existimantur *R* 7. brittania *A* a britania *B* 8. britanniam *A'* britaniam *B* 9. appellatur *A* apellatur *MB* subiectae (subiecte *M*) *α* obiectæ *β* 11. percontationibus *α* pcunctationib. *β* 12. repperiebamus *A'B* 13. quam in continenti noctes *α* noctes quam in continenti *β* uidebamus *α*, *om.* *β* 14. fert illorum *α* eorum fert *β* oppinio *A'* septigentorum *A* 16. ad *α*, *om.* *β* spectat *A'* expectat *B'* 17. Hoc *α* Huic *β* existumatur *ABpr.* existimatur *M* 18. uicies centum (.c. *M*) milium passuum *α* uicies .c̄. pass; *U* .c. mil pass. *T*.

XIIII. 1. his *β* hiis *M*(h)ıs *B* iis *AB'* 2. marituma *A'B* 3. a *β*, *om.* *α* gallia[e] *B* 5. britanni *A* britani *B* britani a *R* uitro *U* ultro *α* intro *T*.

colorem, atque hoc horridiores sunt in pugna aspectu; capil- 3
loque sunt promisso atque omni parte corporis rasa praeter
caput et labrum superius. Vxores habent deni duodenique 4
inter se communes, et maxime fratres cum fratribus parentes-
que cum liberis; sed qui sunt ex iis nati, eorum habentur 5
liberi, quo primum uirgo quaeque deducta est.

XV. Equites hostium essedarique acriter proelio cum 1
equitatu nostro in itinere conflixerunt, tamen ut nostri omnibus
partibus superiores fuerint atque eos in siluas collesque con-
pulerint; sed conpluribus interfectis cupidius insecuti nonnullos 2
ex suis amiserunt. At illi intermisso spatio, inprudentibus no- 3
stris atque occupatis in munitione castrorum, subito se ex siluis
eiecerunt inpetuque in eos facto, qui erant in statione pro ca-
stris collocati, acriter pugnauerunt, duabusque missis subsidio 4
cohortibus a Caesare, atque iis primis legionum duarum, cum
haec perexiguo intermisso loci spatio inter se constitissent,
nouo genere pugnae perterritis nostris per medios audacissume
perruperunt seque inde incolumes receperunt. Eo die Quintus 5
Laberius Durus tribunus militum interficitur. Illi pluribus
submissis cohortibus repelluntur.

XVI. Toto hoc in genere pugnae, cum sub oculis omnium 1
ac pro castris dimicaretur, intellectum est nostros propter
grauitatem armorum, quod neque insequi cedentes possent
neque ab signis discedere auderent, minus aptos esse ad huius
generis hostem, equites autem magno cum periculo proelio di- 2
micare, propterea quod illi etiam consulto plerumque cederent

---

6. horridiores *MB'* orridiores *A* horribiliores *β* *ante* Aspectu *interpung.* *X* 8. capud *A'* duode[illegible]nı.quae *A* 9. inter se communes *α* communes inter se *β* 10. qui *A'β* siqui *B'* iis *AB'* hiis *M* his *β* 11. quo *α* quibus *β* primum *A'R* primo (v̄) *B* primo *β* uirgo *α* uirgines *β* deducta est *α* ductę sunt *β*.

XV. 1. esse darique *AB'* ę̃ę darí quae (²) *M* essedariique *B'corr.* proelio *A* pe(r)li(o)(ū) *M* proelium *B* 2. nostro] non *B'* (²) in] *om.* *R* Tamen *α* ita tamen *β* ut nri *A'β* utnim *B'* 3. eos *A'β* omnes *B'* 4. non nullos *A'* nonnullos *BT* nonnullo *R* nonnullis *U* 5. *ex* suis *A* exius (s) *B* exsus *RBcorr.* spatio] *om.* *A* 7. eos] eo *B'* 9. iis *α* hiis *TMcorr.* 10. haec (haęc *M* hec *U*) *A'β* hae *B'* 11. perterritis *βR²* pertemptis *AB'* pemptis *M* audacissume *A'Bpr.* audacissime *cett.* 13. laberius *α* labienus *β* tr mil *A* tr mil(it) *M* (² *tribun' militū*) tr̃ mil *B* 14. submissis *α* inmissis *β*.

XVI. 2. dimicarentur *A* 3. armorum *α* armaturę *β* 5. proelio *α*, *om.* *β*.

et, cum paulum ab legionibus nostros remouissent, ex essedis
3 desilirent et pedibus dispari proelio contenderent. [Equestris
autem proelii ratio et cedentibus et insequentibus par atque
4 idem periculum inferebat.] Accedebat huc, ut numquam con-
ferti, sed rari magnisque interuallis proeliarentur stationesque
dispositas haberent, atque alios alii deinceps exciperent inte-
grique et recentes defetigatis succederent.

1 XVII. Postero die procul a castris hostes in collibus con-
stiterunt rarique se ostendere et lenius quam pridie nostros
2 equites proelio lacessere coeperunt. Sed meridie, cum Caesar
pabulandi causa tres legiones atque omnem equitatum cum
Gaio Trebonio legato misisset, repente ex omnibus partibus ad
pabulatores aduolauerunt, sic uti ab signis legionibusque non
3 absisterent. Nostri acriter in eos impetu facto reppulerunt
neque finem sequendi fecerunt, quoad subsidio confisi equites,
4 cum post se legiones uiderent, praecipites hostes egerunt, magno-
que eorum numero interfecto neque sui colligendi neque con-
5 sistendi aut ex essedis desiliendi facultatem dederunt. Ex hac
fuga protinus, quae undique conuenerant, auxilia discesserunt,
neque post id tempus umquam summis nobiscum copiis hostes
contenderunt.

1 XVIII. Caesar cognito consilio eorum ad flumen Tamesim
in fines Casiuellauni exercitum duxit; quod flumen uno omnino
2 loco pedibus, atque hoc aegre, transiri potest. Eo cum uenisset,
animum aduertit ad alteram fluminis ripam magnas esse co-
3 pias hostium instructas. Ripa autem erat acutis sudibus prae-
fixisque munita, eiusdemque generis sub aqua defixae sudes

---

8. desilirent *A'β* desilerent *B'* 8—10. Equestris — inferebat] *del. Tittler* 8. Equaestris *A* 10. periculo (v̄) *B* 11. praeliarentur *AB* stacionesq *M* rationesque *A* 12. alii *α, om. β* 13. defetigatis *αU* defa | gatis *T.*

XVII. 2. lenius *α* lentius *β* 3. proelio *MB* praelio *A* lacessere *A'* lacescere *B* ceperunt *A* meridiae *A* 4. legionis (e) *M* aequitatum *A* 5. mississ& *A* omnibus partibus *β* omnibus *α* 6. sicuti] sicubi *Dittenberger* non] *del. Dittenberger* 7. inp&u *A* imp&u *MB* 8. quoad *codd. duo deteriores* quod *A'U* quo *BT* 9. post se *β* post *α* 10. eierunt *A* Magnoque eorum numero *α* magno numero eorum *β* neque consistendi — desiliendi] *om. A'* 11. essedis *B* equis *β* hac] ac *B.*

XVIII. 1. tamesim *MB* tamesĩ *A* tamesin (tamesis (n) *T*) *β* 2. casiuellauni *A'B* 3. adque *B* aeg(e)re *M* aegre(d) *B* egre *A* 4. animum aduertit *α* animaduertit *β* rippam *A* 5. praefixisq; *A* p̄fixisq; *β* p̄fixissq. *M* praefixis *B'* 6. sub aqua defixae *AB* suba(t)q (a) defixe (2) *M* defixe sub aqua *β*

flumine tegebantur. His rebus cognitis a captiuis perfugisque 4
Caesar praemisso equitatu confestim legiones subsequi iussit.
Sed ea celeritate atque eo impetu milites ierunt, cum capite 5
solo ex aqua extarent, ut hostes impetum legionum atque
equitum sustinere non possent ripasque dimitterent ac se fugae
mandarent.

XVIIII. Casiuellaunus, ut supra demonstrauimus, omni 1
deposita spe contentionis, dimissis amplioribus copiis, milibus
circiter quattuor essedariorum relictis, itinera nostra seruabat
paulumque ex uia excedebat locisque inpeditis ac siluestribus
sese occultabat atque iis regionibus, quibus nos iter facturos
cognouerat, pecora atque homines ex agris in siluas conpel-
lebat et, cum equitatus noster liberius praedandi uastandique 2
causa se in agros eiecerat, omnibus uiis semitisque essedarios
ex siluis emittebat et magno cum periculo nostrorum equitum
cum iis confligebat atque hoc metu latius uagari prohibebat.
Relinquebatur, ut neque longius ab agmine legionum discedi 3
Caesar pateretur, et tantum in agris uastandis incendiisque fa-
ciendis hostibus noceretur, quantum labore atque itinere le-
gionarii milites efficere poterant.

XX. Interim Trinouantes, prope firmissuma earum regio- 1
num ciuitas, ex qua Mandubracius adulescens Caesaris fidem
secutus ad eum in continentem Galliam uenerat, cuius pater
in ea ciuitate regnum optinuerat interfectusque erat a Cassiuel-
launo, ipse fuga mortem uitauerat, legatos ad Caesarem mittunt 2
pollicenturque, sese ei dedituros atque imperata facturos; pe- 3

---

7. His *β* Iis *α* cognitis *A* captiuis perfugisque *α* perfugis captiuisq. *β* 9. eo *α*, *om.* *β* impetu *MB* inp&u *A* 11. fuge *A'*.

XVIIII. 1. Casu uellaunus *AB* Casu uella nus *M* 2. deposita (d posita *M*) spe *α* spe deposita *β* 3. itenera *A* 4. inpeditis *A'* impeditis *B* 5. sese *α* se *β* iis (ııs *M* (h)ıis *B*) *α* hiis *T* 7. praedandi (p̄dandi *A'*) uastandiq; *α* uastandi p̄dandiq. *β* 8. eiecerat (ẹeiecerat *M*) *α* effunderet *β* omnibus *α* ois̃ *U* oms̃ *T* uiis *α* uiis (utis *T*) notis *β* 10. iis *α* his *β*.

XX. 1. trinouantes *UTcorr.* trinobantes *αTpr.* firmissuma *AB* firmis summa *M* 2. mandubracius *α* mandrubacius *T* mandrubacius *U* adulescens *AB* 4. in ea ciuitate *αT* iniannuetitius in ea ciuitate *U* ali|inlano|uitus *Bmarg.* optinuerat *M* obtinuerat *AB* tenuerat *β* interfectusque erat a Cassiuellauno] in ter fectus a cassi uellauno uitusq; erat a cassi uellauno *A* int fect | acassi uella uno (2) *uictq; erat a cassiuellauno.* *M.*

tunt, ut Mandubracium ab iniuria Cassiuellauni defendat atque
4 in ciuitatem mittat, qui praesit imperiumque optineat. His
Caesar imperat obsides XL frumentumque exercitui Mandu-
braciumque ad eos mittit. Illi imperata celeriter fecerunt, ob-
sides ad numerum frumentumque miserunt.

1 XXI. Trinouantibus defensis atque ab omni militum in-
iuria prohibitis, Cenimagni, Segontiaci, Ancalites, Bibroci, Cassi
2 legationibus missis sese Caesari dedunt. Ab iis cognoscit, non
longe ex eo loco oppidum Cassiuellauni abesse siluis paludi-
busque munitum, quo satis magnus hominum pecorisque nu-
3 merus conuenerit. Oppidum autem Britanni uocant, cum siluas
inpeditas uallo atque fossa munierunt, quo incursionis hostium
4 uitandae causa conuenire consuerunt. Eo proficiscitur cum
legionibus: locum repperit egregie natura atque opere muni-
tum; tamen hunc duabus ex partibus oppugnare contendit.
5 Hostes paulisper morati militum nostrorum impetum non tu-
6 lerunt seseque alia ex parte oppidi eiecerunt. Magnus ibi
numerus pecoris repertus, multique in fuga sunt conprehensi
atque interfecti.

1 XXII. Dum haec in his locis geruntur, Casiuellaunus ad
Cantium, quod esse ad mare supra demonstrauimus, quibus
regionibus quattuor reges praeerant, Cingetorix, Caruilius, Ta-
ximagulus, Segouax, nuntios mittit atque his imperat, uti co-
actis omnibus copiis castra naualia de inprouiso adoriantur atque
2 oppugnent. Ii cum ad castra uenissent, nostri eruptione facta
multis eorum interfectis, capto etiam nobili duce Lugotorige
3 suos incolumes reduxerunt. Cassiuellaunus hoc proelio nun-
tiato, tot detrimentis acceptis, uastatis finibus, maxime etiam

---

7. man dubratium *A* man | dubraciū *M* mandu bracium *B* 8. optineat *A'B* His *U* Hiis *T* Iis *α* 9. mandubraciumque *α* mandrubaciumq; *β* 11. frumentumque *AB'* frumentaque *Mβ*.

XXI. 1. Trinouantibus *AB'β* Trino ouantıb' *M* adque *B* iniuria *B* 2. ceni magni *A'* cenimagni *B'* cenimanni *U* se gonciaci *M* 3. iis *α* his *β* 4. cas | si uellauni *B* 6. brittanni *A* 7. inpeditas *A'* impeditas *B* 11. impetum *MB* inp&um *A* tulterunt *A* 12. seseque *B* alia ex *α* ex alia *β* 13. reppertus *A* conprehensi *MB* comprehensi *A*

XXII. 1. Dum *β* Cum *α* his *β* hiis *M* iis *AB'* casi uellaunus *A'B* 4. segouax *AB'β* segouox *M* his *U* hiis *T* iis (us *M*) *α* 5. castra] contra *A* 6. Ii *α* Hii *T* Hi *U* 7. multis *A* lugotorige *α* cingetorige *β* 8. Cassi uellaun' *A* Casi uella un' *M* Casiuellaunus *B*

permotus defectione ciuitatum, legatos per Atrebatem Commium
de deditione ad Caesarem mittit. Caesar, cum constituisset 4
hiemare in continenti propter repentinos Galliae motus, neque
multum aestatis superesset, atque id facile extrahi posse intel-
legeret, obsides imperat et, quid in annos singulos uectigalis
populo Romano Britannia penderet, constituit; interdicit atque 5
imperat Cassiuellauno, ne Mandubracio neu Trinouantibus
noceat.

XXIII. Obsidibus acceptis exercitum reducit ad mare, 1
naues inuenit refectas. His deductis, quod et captiuorum ma- 2
gnum numerum habebat et nonnullae tempestate deperierant
naues, duobus commeatibus exercitum reportare instituit. Ac 3
sic accidit, uti ex tanto nauium numero tot nauigationibus
neque hoc neque superiore anno ulla omnino nauis, quae mili- 4
tes portaret, desideraretur; at ex iis, quae inanes ex continenti
ad eum remitterentur, et prioris commeatus expositis militibus
et quas postea Labienus faciendas curauerat numero LX, per-
paucae locum caperent, reliquae fere omnes reicerentur. Quas 5
cum aliquamdiu Caesar frustra expectasset, ne anni tempore a
nauigatione excluderetur, quod aequinoctium suberat, neces-
sario angustius milites conlocauit ac, summa tranquillitate con- 6
secuta, secunda inita cum soluisset uigilia, prima luce terram
attigit omnesque incolumes naues perduxit.

XXIIII. Subductis nauibus concilioque Gallorum Samaro- 1
briuae peracto, quod eo anno frumentum in Gallia propter
siccitates angustius prouenerat, coactus est aliter ac superio-
ribus annis exercitum in hibernis conlocare legionesque in plu-
res ciuitates distribuere. Ex quibus unam in Morinos ducen- 2

---

10. ciuitatum *α* ciuitatium *β* 11. dededicione *M* de dedictione *A* constituisset *α* statuisset *β* 12. hiemare ... neque *α* hiemem (hıem̃ *T*) ... agere neque *β* 13. estatis *B* 14. quid *β* quod *A'B* quod *M* quot *A* quot *R* 15. pr̃. *A* .p̃. r̃. *M* pr̃. *B* brittannia *A* britania *B* 16. cassi uellauno *TM²* casu uellauno *A'* casuuellauno *B* mandubracio *ATBcorr.* mandubragio *MB'* mandobracio *U* neutri nouantib; *β* neutre nouantibus *A'* neu trenouantib. *R* neu.t renouantibus *B* 17. noceat *α* bellū faciat *β*.

XXIII. 2. His *β* lis *α* in magnū *A* 3. habeat *A* 4. reportare instituit *α* deportare constituit *β* 5. si *B* ex *α* e *β* 6. ulla *α* nulla *β* 7. iis *AB'* hiis *M* his *β* inanis *A'* 9. lauienus *α* 10. relique *B* reicerentur *β* reficerentur *α* 11. aliquam diu *AB* aliquandiu *M* a *α*, *om.* *β* 14. secundae *B* inita *α*, *om.* *β*.

XXIIII. 1. samarobriuae (famor(ı)o brine *M*) *α* samarubriue *β* 2. in *α*, *om.* *β*.

dam Gaio Fabio legato dedit, alteram in Neruios Quinto
Ciceroni, tertiam in Essu*ui*os Lucio Roscio; quartam in Remis
3 cum Tito Labieno in confinio Treuerorum hiemare iussit; tris
in Bel*louac*is conlocauit; his M. Crassum qu*aestore*m et Lucium
Munatium Plancum et Gaium Trebonium legatos praefecit.
4 Vnam legionem, quam proxume trans Padum conscripserat,
et cohortes V in Eburones, quorum pars maxima est inter
Mosam ac Rhenum, qui sub imperio Ambiorigis et Catuolci
5 erant, misit. His militibus Quintum Titurium Sabinum et
6 Lucium Aurunculeium Cottam legatos praeesse iussit. Ad
hunc modum distributis legionibus facillume inopiae frumen-
7 tariae sese mederi posse existimauit. Atque harum tamen
omnium legionum hiberna praeter eam, quam Lucio Roscio in
pacatissimam et quietissimam partem ducendam dederat, mili-
8 bus passuum centum continebantur. Ipse interea, quoad le-
giones conlocatas munitaque hiberna cognouisset, in Gallia
morari constituit.

1 XXV. Erat in Carnutibus summo loco natus Tasgetius,
2 cuius maiores in sua ciuitate regnum optinuerant. Huic Caesar
pro eius uirtute atque in se beneuolentia, quod in omnibus
bellis singulari eius opera fuerat usus, maiorum locum resti-
3 tuerat. Tertium iam hunc annum regnantem inimicis*simi*
multis palam ex ciuitate [et iis] auctoribus [eum] interfecerunt.

---

6. gaio fabio *A'* .GAIO. FABIO. *B'* .C. fabio *β* 7. ciů ceroni *B* Essuuios *scripsi cf. miliarium Andematun.*: GAIO ESSVVIO TETRICO PIO FELICI INVICTO essuos *X* rostio *B* 8. treverorum *Mcorr.B²* treberorum *α* tris *T¹* tres *cett.* 9. Bellouacis *Thomann* belgis *α* belgio *β* His *β* Iis *α* m̃ *A* .m. *M* ñ (marcũ) *B* quaestorem *codices aliquot deterrimi* quintum *α*, *om.* *β* 10. muuatium *β* manaciũ *A'* municium *B'* p̃fecit *A'* 11. proxume *MB* pxime *B* conscr///ipserat *B* 12. cohostes *A* eburones *A'T* aeburones *B'* heburones *U* 13. ac *α* et *β* catuolci (catuo loci *M*) *X* 14. His *B'U* hiis *T* Iis *A'* quintum *α* q. *β* tirium (tu) *A* 15. legatus (o) *B* praeesse (p̃esse *M*) *α* .ee. *β* 16. facillume *A'B* 17. harum *A'β* arum *B* 18. p̃ter *A'* ruscio *AB'U* 19. mili(ti)bus *B* militib; milib; *U* 20. centum *α* .c. *β* 21. conlocatas *α* conlocass& *T* collocasset *U* minutaq; *A*.

XXV. 1. tasgetius *B* tasgecius *A'* 2. cuius *β* huius *α* optinuerant *A* obtinuerant *MB* 3. ben(e)uolentia (i) *A* beniuolentia *B* 5. inimicissimi *Paul* inimicis (inimis (ci) *B*) iam *α* inimici *β* 6. multis palam *α* palam multis *β* et iis *α*, *om.* *β* eum *α*, *om.* *β*.

Defertur ea res ad Caesarem. Ille ueritus, quod ad plures 4
pertinebat, ne ciuitas eorum inpulsu deficeret, Lucium Plancum
cum legione ex Belgio celeriter in Carnutes proficisci iubet
ibique hiemare, quorumque opera cognouerat Tasgetium inter-
fectum, hos conprehensos ad se mittere. Interim ab omnibus 5
[legatis quaestoribusque], quibus legiones tradiderat, certior
factus est in hiberna peruentum locumque [hibernis] esse mu-
nitum.

XXVI. Diebus circiter quindecim, quibus in hiberna uen- 1
tum est, initium repentini tumultus ac defectionis ortum est
ab Ambiorige et Catuuolco; qui, cum ad fines regni sui Sa- 2
bino Cottaeque praesto fuissent frumentumque in hiberna con-
portauissent, Indutiomari Treueri nuntiis inpulsi suos conci-
tauerunt subitoque oppressis lignatoribus magna manu ad
castra oppugnatum uenerunt. Cum celeriter nostri arma ce- 3
pissent uallumque ascendissent atque una ex parte Hispanis
equitibus emissis equestri proelio superiores fuissent, desperata
re hostes suos ab oppugnatione reduxerunt. Tum suo more 4
conclamauerunt, uti aliqui ex nostris ad conloquium prodiret:
habere sese, quae de re communi dicere uellent, quibus rebus
controuersias minui posse sperarent.

XXVII. Mittitur ad eos conloquendi causa Gaius Arpineius 1
eques Romanus, familiaris Quinti Titurii, et Quintus Iunius ex
Hispania quidam, qui iam ante missu Caesaris ad Ambiorigem
uentitare consuerat; apud quos Ambiorix ad hunc modum
locutus est: Sese pro Caesaris in se beneficiis plurimum ei 2
confiteri debere, quod eius opera stipendio liberatus esset, quod
Aduatucis, finitumis suis, pendere consuesset, quodque ei et
filius et fratris filius ab Caesare remissi essent, quos Aduatuci

9. legione] religione *A* 10. cognouerat *α* cognouerit *β* 12. legatis quaestoribusque] *del. Vielhaber* 13. lo(q)^{c}umque *A* locū qui^{e} *B* hibernis] *del. Vielhaber.*

XXVI. 3. catuuulco (catu uulgo *M*) *α* patuulco (patulco *T*) *β* 4. cottæ quae *A* 5. indutio mari *B* induciomari *A'* 6. oppraessis *A* op̄^{s}sis *M* 7. oppugnatum *α* oppugnanda *β* 8. una ex parte] decumana porta *Paul* 9. equaestri *A* 10. suos ab oppugnatione (ad oppugnacionē *M*) *α* ab oppugnatione suos *β* 11. uti *α* ut *β* 12. quae(que *M*) *α* quod *β*.

XXVII. 1. conloquendi (conloquenti *M*[1]) causa *α*, *om.* *β* gaius *α* .C. *β* carpineius (carpinei^{us} *M*) *α* arpinius (arb: *Tpr.*) *β* 2. Quinti] quinqueti *B* 3. missi *A* 4. consuerat *A'B* consuerunt *R* consueuerant *β* ad *α* in *β* 5. in^{se} *B* 7. aduatucis *AB* anatucis *M* finitumis *A'B* et *α*, *om.* *β* 8. ab *α* a *β* remissi *MB* missi *ARβ*.

obsidum numero missos apud se in seruitute et catenis tenuis-
3 sent; neque id, quod fecerit de oppugnatione castrorum, aut
iudicio aut uoluntate sua fecisse, sed coactu ciuitatis, suaque
esse eiusmodi imperia, ut non minus haberet iuris in se mul-
4 titudo, quam ipse in multitudinem. Ciuitati porro hanc fuisse
belli causam, quod repentinae Gallorum coniurationi resistere
non potuerit. Id se facile ex humilitate sua probare posse,
quod non adeo sit imperitus rerum, ut suis copiis populum
5 Romanum superari posse confidat. Sed esse Galliae com-
mune consilium: omnibus hibernis Caesaris oppugnandis hunc
esse dictum diem, nequa legio alterae legioni subsidio uenire
6 posset. Non facile Gallos Gallis negare potuisse, praesertim
cum de recuperanda communi libertate consilium initum uide-
7 retur. Quibus quoniam pro pietate satisfecerit, habere nunc
se rationem officii pro beneficiis Caesaris: monere, orare Ti-
8 turium pro hospitio, ut suae ac militum saluti consulat. Mag-
nam manum Germanorum conductam Rhenum transisse; hanc
9 adfore biduo. Ipsorum esse consilium, uelintne prius, quam
finitumi sentiant, eductos ex hibernis milites aut ad Ciceronem
aut ad Labienum deducere, quorum alter milia passuum cir-
10 citer quinquaginta, alter paulo amplius ab iis absit. Illud se
polliceri et iure iurando confirmare, tutum iter per fines datu-
11 rum. Quod cum faciat, et ciuitati sese consulere, quod hiber-
nis leuetur, et Caesari pro eius meritis gratiam referre. Hac
oratione habita discedit Ambiorix.

1 XXVIII. Arpineius et Iunius, quae audierunt, ad legatos
deferunt. Illi repentina re perturbati, etsi ab hoste ea dice-
bantur, tamen non neglegenda existimabant, maximeque hac
re permouebantur, quod ciuitatem ignobilem atque humilem
Eburonum sua sponte populo Romano bellum facere ausam
2 uix erat credendum. Itaque ad consilium rem deferunt, mag-
3 naque inter eos existit controuersia. Lucius Aurunculeius

---

10. fecerit *α* fecerint *β* 12. imperia·(r) *A* 16. PR. *B* p̃. r̃. *M* populus romañ *A* 17. superari *α* se superare *β* pose *A* 19. alterę (altere *A*) *α* alteri *β* 21. initium *B* 22. p'petate *M* p pri&ate *A* proprietate *B'β* 24. hospicio *B* magnam magnum *B* 26. uellint ne *A* 27. finitumi *A'B* aut ad ci ceronem *α* ad ciceronem *β* 28. labionū *A* 29. ab iis *α*, *om.* *β* 30. iter *α* se iter *β* fines *α* suos fines *β* 32. Ac *B*.

XXVIII. 1. arpineius *T*ᵃ arpineus *α* arpinius *β* que *A* audierunt *α* audierant *β* 3. ac *MB* 4. ciuitatem *B* 5. .pr. *A* .p̃. r̃. *M* ·PR· *B* 7. existit (exsistit *B*) controuersia *α* c̄trouersia orta est *T*.

conpluresque tribuni militum et primorum ordinum centuriones
nihil temere agendum neque ex hibernis iniussu Caesaris dis-
cedendum existumabant; quantasuis copias etiam Germanorum 4
sustineri posse munitis hibernis docebant: rem esse testimonio,
quod primum hostium impetum multis ultro uulneribus inlatis
fortissime sustinuerint; re frumentaria non premi; interea et 5
ex proxumis hibernis et a Caesare conuentura subsidia; po- 6
stremo quid esse leuius aut turpius, quam auctore hoste de
summis rebus capere consilium?

XXVIIII. Contra ea Titurius sero facturos clamitabat, 1
cum maiores manus hostium adiunctis Germanis conuenissent,
aut cum aliquid calamitatis in proximis hibernis esset acceptum.
Breuem consulendi esse occasionem. Caesarem arbitrari pro- 2
fectum in Italiam; neque aliter Carnutes interficiundi Tasgetii
consilium fuisse capturos, neque Eburones, si ille adesset, tanta
contemptione nostri ad castra uenturos esse. Non hostem auc- 3
torem, sed rem spectare: subesse Rhenum; magno esse Ger-
manis dolori Ariouisti mortem et superiores nostras uictorias;
ardere Galliam tot contumeliis acceptis sub populi Romani 4
imperium redactam, superiore gloria rei militaris extincta.
Postremo quis hoc sibi persuaderet, sine certa re Ambiorigem 5
ad eiusmodi consilium descendisse? Suam sententiam in utram- 6
que partem esse tutam: si nihil esset durius, nullo cum peri-
culo ad proximam legionem peruenturos; si Gallia omnis cum
Germanis consentiret, unam esse in celeritate positam salutem.
Cottae quidem atque eorum, qui dissentirent, consilium quem 7

---

10. existumabat [N] *B* existimabant *A'* docebant *β* quantasuis copias etiam *Schneider* Quantasuis magnas etiam copias *αU* quantas uis &iam magnas copias *T* 11. rem] hanc rem *C. F. W. Müller* 13. p̄mi [a] *A* p.mi [re] *M* 14. proxumis *A'B* 15. esse *β* esset *α* 16. capare [e] *B*.

XXVIIII. 1. facturus [o] *B* clāmitabat *Bpr.* 2. (hos) | hostiū *A* 3. aut *A'β* ut *B'* 5. italiam *α* italia *β* 6. neque *α* nec *T*¹ ne *U* 7. contēpcione *M* contēa [p] tione *B* contenptione *R* contentione *AB* cū contēptione *U* cūtēptatione *T* 8. spectare *A'β* expectare *B'* magnum *A'* 9. ariouixti *A'Bcorr.* 11. superiore gloria *α* supiorē gloriam *β* extincta *α* extinctam *β* 12. certa re (certā ré *B* certare *R*¹) *α* certa spe *β* 13. descendisse *A'β* discendisse (disce [n] disse *B*) *B'* utrāq; partē *β* utraque parte *α* 14. nihil (nichil *M*) *α* nil *β* esset *α* sit *β* 16. consentiret *α* consentiat *β* caeleritatem *A*.

deret: illorum esse praedam atque illis reseruari, quaecumque
2 Romani reliquissent: proinde omnia in uictoria posita existu-
marent. Erant et uirtute et numero pugnandi pares: nostri
tametsi ab duce et a fortuna deserebantur, tamen omnem spem
salutis in uirtute ponebant, et quotiens quaeque cohors procur-
3 rerat, ab ea parte magnus numerus hostium cadebat. Qua re
animaduersa Ambiorix pronuntiari iubet, ut procul tela coni-
ciant neu propius accedant et, quam in partem Romani impe-
4 tum fecerint, cedant [leuitate armorum et cotidiana exercita-
tione nihil his noceri posse]; rursus se ad signa recipientes inse-
quantur.

1 XXXV. Quo praecepto ab iis diligentissume obseruato,
cum quaepiam cohors ex orbe excesserat atque impetum fe-
2 cerat, hostes uelocissime refugiebant. Interim eam partem
3 nudari necesse erat et ab latere aperto tela recipi. Rursus,
cum in eum locum, unde erant egressi, reuerti coeperant, et
ab iis, qui cesserant, et ab iis, qui proximi steterant, circum-
4 ueniebantur. Sin autem locum tenere uellent, nec uirtuti locus
relinquebatur, neque ab tanta multitudine coniecta tela conferti
5 uitare poterant. Tamen tot incommodis conflictati, multis
uulneribus acceptis resistebant et magna parte diei consumpta,
cum a prima luce ad horam octauam pugnaretur, nihil, quod
6 ipsis esset indignum, committebant. Tum Tito Baluentio, qui
superiore anno primum pilum duxerat, uiro forti et magnae
7 auctoritatis, utrumque femur tragula traicitur; Quintus Luca-
nius, eiusdem ordinis, fortissume pugnans, dum circumuento
8 filio subuenit, interficitur; Lucius Cotta legatus omnes cohortes
ordinesque adhortans in aduersum os funda uulneratur.

1 XXXVI. His rebus permotus Quintus Titurius, cum procul

---

3. reseruari *A'R* reseruare (i) *B* seruari *β* 4. posita *α* posita esse *β* existumar& (N) *B* existimarent *A'* 5. Erant — pares] *del. Arnold Hug* numero] animo *Glareanus* studio *Dauisius* pugna(n)di *B* ; Nr̃i *A* . Nostri *Mβ* n(i) *B* 6. spem salutis *α* salutis spem *β* 7. procurrerat *α* procurreret *β* 10. neu *α* nec *T* ne *U* quam in *α* in quam *β* 11. leuitate — posse] *del. Paul* 12. his *α* ex his *β*.

XXXV. 1. precepto *A'* iis *α* his *β* diligentissime *A'β* deligentissume *B'* 2. quepiam (quẽ piã *M*) *α*, *om.* *β* ex ces(s)erat *B* 4. recipi *α* recipere *β* 5. cum *α* et cum *β* egressi *α* pgressi *β* 6. iis *α* his *β* iis *α* his *β* 8. conferti uitare *α* a confertis uitari *β* 9. tot *α* tam multis *β* 11. pugnaretur *α* pugnassent *β* 12. baluentio *AB'* balen(u)cio *M* uentio *β* 13. duxerat *α* deduxerat *β* 14. frem[2] *A'* 15. fortissume *A'Bpr*. 17. hordinesq ; *A* in aduersum os *α* aduersus hos *β*.

Ambiorigem suos cohortantem conspexisset, interpretem suum
Gneum Pompeium ad eum mittit rogatum, ut sibi militibusque
parcat. Ille appellatus respondit: Si uelit secum conloqui, 2
licere; sperare a multitudine impetrari posse, quod ad militum
salutem pertineat; ipsi uero nihil nocitum iri, inque eam rem
se suam fidem interponere. Ille cum Cotta saucio communicat, 3
si uideatur, pugna ut excedant et cum Ambiorige una conloquantur: sperare, ab eo de sua ac militum salute impetrari
posse. Cotta se ad armatum hostem iturum negat atque in
eo perseuerat.

XXXVII. Sabinus, quos in praesentia tribunos militum 1
circum se habebat, et primorum ordinum centuriones se sequi
iubet et, cum propius Ambiorigem accessisset, iussus arma
abicere imperatum facit suisque, ut idem faciant, imperat. In- 2
terim, dum de condicionibus inter se agunt longiorque consulto
ab Ambiorige instituitur sermo, paulatim circumuentus interficitur. Tum uero suo more uictoriam conclamant atque ulu- 3
latum tollunt impetuque in nostros facto ordines perturbant.
Ibi Lucius Cotta pugnans interficitur cum maxuma parte mi- 4
litum. Reliqui se in castra recipiunt, unde erant egressi. Ex 5
quibus Lucius Petrosidius aquilifer, cum magna multitudine
hostium premeretur, aquilam intra uallum proiecit, ipse pro
castris fortissime pugnans occiditur. Illi aegre ad noctem 6
oppugnationem sustinent; noctu ad unum omnes desperata salute se ipsi interficiunt. Pauci ex proelio elapsi incertis itine- 7
ribus per siluas ad Titum Labienum legatum in hiberna perueniunt atque eum de rebus gestis certiorem faciunt.

XXXVIII. Hac uictoria sublatus Ambiorix statim cum 1
equitatu in A*d*uatucos, qui erant eius regno finitumi, profici-

---

XXXVI. 2. int̃prętẽ *A* int̃ p&rẽ *M* 3. gneum *α* ·CN· *β* 4. appelatus *B* 6. nihil (nichil *M*) *α* non *β* inque eam (inqueã *M*; e above) *α* in quam *β* 9. ab eo (habeo *B*) *α* se ab eo *β* impetrari *B'β* imp&rare *A'* 11. perseuerat *α* constitit *β*.

XXXVII. 1. presentia *AB* tr̃ mil *A'* .tr̃ mil. (tribun militũ above, ////) *B* 4. imp&ratũ *A'* 5. condicionibus *A'* conditionibus *B* 6. ab ambiorige instituitur (mstituitur *B*; in above) sermo *α* sermo ab (ad *T*[1]) ambiorige instituit[2] *β* 8. ĩp&uq; *A* Imp&uq; *B* nostro *B* 9. maxuma parte *B* maximũ aparte *A* 10. reliquisse *B* 11. lucius *α*, *om.* *β* 13. fortissime pugnans *α* pugnans fortissime *β* illi' *B* noctu *α* nocte *β* 15. proelio *M*[1]*B* p̃lio *A* elapsi *β* lapsi *α*.

XXXVIII. 1. Ac *AB* 2. antuaticos *A'B* antuatucos *R* atuatucos *U* atuaticos (n, v above) *T* finitumi *A* finitimũ *Mpr.* finitimi *B*.

scitur; neque noctem neque diem intermittit peditatumque sese
2 subsequi iubet. Re demonstrata Aduatucisque concitatis, postero die in Neruios peruenit hortaturque, ne sui in perpetuum liberandi atque ulciscendi Romanos pro his, quas acceperint,
3 iniuriis occasionem dimittant: interfectos esse legatos duo
4 magnamque partem exercitus interisse demonstrat; nihil esse negotii, subito oppressam legionem, quae cum Cicerone hiemet, interfici; se ad eam rem profitetur adiutorem. Facile hac oratione Neruiis persuadet.
1 XXXVIIII. Itaque confestim dimissis nuntiis ad Ceutrones, Grudios, Leuacos, Pleumoxios, Geidumnos, qui omnes sub eorum imperio sunt, quam maximas manus possunt, cogunt et de improuiso ad Ciceronis hiberna aduolant, nondum ad eum
2 fama de Titurii morte perlata. Huic quoque accidit, quod fuit necesse, ut nonnulli milites, qui lignationis munitionisque causa in siluas discessissent, repentino equitum aduentu interciperen-
3 tur. His circumuentis, magna manu Eburones, Neruii, Aduatuci atque horum omnium socii et clientes legionem oppugnare incipiunt. Nostri celeriter ad arma concurrunt, uallum con-
4 scendunt. Aegre is dies sustentatur, quod omnem spem hostes in celeritate ponebant atque hanc adepti uictoriam in perpetuum se fore uictores confidebant.
1 XXXX. Mittuntur ad Caesarem confestim ab Cicerone litterae, magnis propositis praemiis, si pertulissent; obsessis
2 omnibus uiis missi intercipiuntur. Noctu ex materia, quam munitionis causa conportauerant, turres admodum centum XX excitantur incredibili celeritate; quae deesse operi uidebantur,

---

3. iñmittit *A* sese subsequi *MB'* se subsequi *β* se sequi *A* 4. aduatucisque *α* atuatucisq; *β* 5. ortat² q; *A* impp&uum *B* 7. interfecto[s] *B* duo *AB'* ·II· *M* duos *T* ·II· os *U* 10. interfici *α* interfici posse *β* se ad eam rem *R* s[a]ed eam rem *B* șe adeã rem *M* sed ad eã rẽ *A* .ad eam rem se *β* hac] ac *B* 11. neruis *A* nerui[s]i *M*.

XXXVIIII. 1. ceutrones *AB'* centrones *M* 2. pleumoxios *A'β* pleumoximos *B'* geidumnos *B* geidũnos *A'RU* geudũnos *T* 3. sunt *α* continebantur *β* manus possunt *α* possunt manus *β* cogunt *α* cogant *β* 4. ciceronis (cicerones[i] *M*) hiberna *α* hiberna (hyƀna *T*) ciceronis *β* 5. fama *A'β* forma *B'* titurii *α* tituri (ituri *T*) *β* 7. interciperentur *α* interficerentur *β* 8. His *β* Iis *α* 9. horum *A'β* orum *B'* etclientes *α* clientesq; *β* 11. his *A*.

XXXX. 1. ab *α* a *β* 2. premiis *A* p̃m[i]is *M* si] siqui *Paul* pertullissent *B* 3. ex *α* ea *β* 4. conportauerant *α* conportaueȓ (cõptaueȓ *Tpr.*) *β*

perficiuntur. Hostes postero die multo maioribus coactis copiis 3
castra oppugnant, fossam complent. Eadem ratione, qua pridie, 4
ab nostris resistitur. Hoc idem reliquis deinceps fit diebus.
Nulla pars nocturni temporis ad laborem intermittitur; non 5
aegris, non uulneratis facultas quietis datur. Quaecumque ad 6
proximi diei oppugnationem opus sunt, noctu conparantur; multae praeustae sudes, magnus muralium pilorum numerus instituitur; turres contabulantur, pinnae loricaeque ex cratibus
attexuntur. Ipse Cicero, cum tenuissima ualitudine esset, ne 7
nocturnum quidem sibi tempus ad quietem relinquebat, ut ultro militum concursu ac uocibus sibi parcere cogeretur.

XXXXI. Tunc duces principesque Neruiorum, qui aliquem 1
sermonis aditum causamque amicitiae cum Cicerone habebant,
conloqui sese uelle dicunt. Facta potestate, eadem, quae Am- 2
biorix cum Titurio egerat, commemorant: omnem esse in armis
Galliam; Germanos Rhenum transisse; Caesaris reliquorumque 3
hiberna oppugnari. Addunt etiam de Sabini morte; Ambio- 4
rigem ostentant fidei faciundae causa. Errare eos dicunt, si 5
quidquam ab his praesidii sperent, qui suis rebus diffidant; sese tamen hoc esse in Ciceronem populumque Romanum animo, ut nihil nisi hiberna recusent atque hanc inueterascere consue-
tudinem nolint; licere illis incolumibus per se ex hibernis dis- 6
cedere et, quascumque in partes uelint, sine metu proficisci.
Cicero ad haec unum modo respondit: non esse consuetudinem 7
populi Romani accipere ab hoste armato condicionem: si ab 8
armis discedere uelint, se adiutore utantur legatosque ad Caesarem mittant; sperare pro eius iustitia, quae petierint, impetraturos.

---

7. eadem ratione (racione *M*) qua pridie ab nostris *α* a nostris eadem ratione qua pridie *β* 8. deinceps fit *α* fit. deinceps *β* 10. quaecumque] non aegris. quae cumq; *B* 11. oppos *B* conparantur *A'* comparantur *B* 13. luriceq. *A* luricaeque *MB'* 14. ualitudine *AB* 16. sibi parcere *α* parcere sibi *β*.

XXXXI. 1. Tunc *α* Tū *β* 4. esse (ēe *M*) in armis galliam *α* galliam esse in armis *β* 5. cesaris *A* 7. fidei faciundae (fidei facundae *B* faciundi fidei *M*) *α* fidei faciende *β* 8. quidquā *A'B* quicquam *Rβ* 9. ciceronem *α* cicerone *β* 10. inueterascere *β* inueterescere *α* 11. incolumibus per se *α* per se incolumib; *β* 12. in *β*, *om.* *α* 14. ·p̃r̃· *A* P̃R̃ *B* ·pr· *M* accipere *α* ullam accipere *β* cōdicionē *M* conditionē *AB* 15. cesarem *A'* 16. sperare *α* sperare se *β* iusticia *B*.

1 XXXXII. Ab hac spe repulsi Neruii uallo pedum IX et
2 fossa pedum XV hiberna cingunt. Haec et superiorum anno-
rum consuetudine ab nobis cognouerant et, quos [dam] de exer-
3 citu habebant captiuos, ab iis docebantur; sed nulla ferramen-
torum copia, quae esset ad hunc usum idonea, gladiis caespites
circumcidere, manibus sagulisque terram exhaurire cogebantur.
4 Qua quidem ex re hominum multitudo cognosci potuit: nam
5 minus horis tribus milium pedum XV in circuitu munitionem
perfecerunt, reliquisque diebus turres ad altitudinem ualli,
falces testudinesque, quas idem captiui docuerant, parare ac
facere coeperunt.

1 XXXXIII. Septimo oppugnationis die maximo coorto uento
feruentes fusili*s* ex argilla glandes fundis et feruefacta iacula
in casas, quae more Gallico stramentis erant tectae, iacere
2 coeperunt. Hae celeriter ignem conprehenderunt et uenti ma-
3 gnitudine in omnem locum castrorum distulerunt. Hostes
maximo clamore, sicuti parta iam atque explorata uictoria,
turres testudinesque agere et scalis uallum ascendere coeperunt.
4 A*t* tanta militum uirtus atque ea praesentia animi fuit, ut,
cum undique flamma torrerentur maxumaque telorum multitu-
dine premerentur suaque omnia inpedimenta atque omnes for-
tunas conflagrare intellegerent, non modo demigrandi causa de
uallo decederet nemo, sed paene ne respiceret quidem quis-
5 quam, ac tum omnes acerrume fortissimeque pugnarent. Hic
dies nostris longe grauissimus fuit; sed tamen hunc habuit

XXXXII. 1. ịneruii *A* ·x· *β Orosius* ·ix *A* xi· *M* ·ix·(mo) *B* ·ix *R* 2. ·p̃· xv *ART* ·p(edū) xv· *M* .p̃(pedū) ·xv· *B* hec *B* 3. ab nobis *α* a nostris *β* cognouerant *α* cognouer̃ *β* quos *Whitte* quosdam *X* ex(er)citu *B* 4. habebant *α* nacti *β* iis *AB'* hiis *M* his *β* nulla *α* nulla his *T* nulla is *U* 5. esset *α* sunt *β* cespites *A'* caepi(s)tes *B* cespitẽ *β* 6. sagulisq; *α* sagulis *β* cogebantur *β* uidebantur *α* 7. cognosci potuit *α* potuit cognosci *β* 8. milium .p̃ (·p̃(*pedū*) *B*) ·xv (·xv· *MB'*) in circuitum munitionem (municionẽ *M*) *α* decẽ miliũ (·x̄· *U*) in circuitu munitionẽ (municionẽ *T*) pedū ·xv· *β* 9. reliquisque *α* reliquis *β* altitudinem *α* latitudinem *β* 10. ı[illegible]dẽ *A*.

XXXXIII. 1. obpugnationis *Bpr.* cohorto *A'B* 2. fusilis *C. Wagner* fusili *X* fundis *α*, *om.* *β* feruefacta iacula *α* iacula feruefacta *β* 3. gallico stramentis *A* galli constramentis *M*[1]*B*[1] 4. Hae *α* Hęc *β* 5. locum castrorum *α* castrorum locum *β* 6. sicuti *α* insecuti quasi *β* 8. at *codd. aliquot deteriores* ac *X* p̃sentia *A* 9. undique *β* ubique (hubiq. *M*) *α* maxumaque *B* maximaque *A'* tulorum *B*[1] 10. prçmerentur *A* inpedimenta *A'* impedimenta *B* 12. resp(e)(i)cer& *B* 13. acerrume *ABpr.*

euentum, ut eo die maximus numerus hostium uulneraretur
atque interficeretur, ut se sub ipso uallo constipauerant reces-
sumque primis ultimi non dabant. Paulum quidem intermissa 6
flamma et quodam loco turri adacta et contingente uallum,
tertiae cohortis centuriones ex eo, quo stabant, loco recesserunt
suosque omnes remouerunt, nutu uocibusque hostes, si introire
uellent, uocare coeperunt; quorum progredi ausus est nemo.
Tum ex omni parte lapidibus coniectis deturbati, turrisque 7
succensa est.

XXXXIIII. Erant in ea legione fortissumi uiri, centurio- 1
nes, qui primis ordinibus adpropinquarent, Titus, Pul*i*o et
Lucius Vorenus. Hi perpetuas inter se controuersias habebant, 2
quinam anteferretur, omnibusque annis de locis summis simul-
tatibus contendebant. Ex his Pul*i*o, cum acerrume ad muni- 3
tiones pugnaretur, 'Quid dubitas' inquit 'Vorene? aut quem lo-
cum tuae pro*bandae* uirtutis expectas? hic dies de nostris con-
trouersiis iudicabit'. Haec cum dixisset, procedit extra munitiones, 4
quaeque pars hostium confertissima est uisa, inrumpit. Ne 5
Vorenus quidem sese uallo continet, sed omnium ueritus exi-
stimationem subsequitur. Tum mediocri spatio relicto Pul*i*o 6
pilum in hostes inmittit atque unum ex multitudine procurren-
tem traicit; quo percusso et exanimato, hunc scutis protegunt,
in hostem tela uniuersi coniciunt neque dant regrediendi facul-
tatem. Transfigitur scutum Pul*i*oni et uerutum in balteo de- 7
figitur. Auertit hic casus uaginam et gladium educere conanti 8

---

17. pallum B^1 intermissa(m) *B* 18. et contingente (continge(n)nte *M*) *α* .contingentes *β* 19. centuriomnes B^1 23. succe(s)[n]|sa *B* succēssa *M*.

XXXXIIII. 1. fortissumi *B* fortissimi *A'* 2. primis *α* iam primis *β* pullo *X* 3. hı *AB'* hi//// *M* hii *T* ii *U* 4. quinam *α* uter alteri *β* locis *α* loco *β* 5 pullo *X* acerrume *AB* acerri(u)me *M* munitiones (municiones *M*) *α* munitionē *β* 6. inquid *A'* 7. tuae probandae uirtutis *codd. tres deteriores* tuae pro laude uirtutis *α* p laude uirtutis (-tum *Tpr.*) tuę *β* expectas *β* spectas *α* hic dięs | Hic dies *B* Hic dies *MRβ* Hinc dies *A* 8. hec *B* cum *β* dum *α* extra *β* ex castris *α* munitiones *AB'β* municionē *M* 9. quaeque *AB'β* q;(?)//// q̃(?) *M* parti hostium (ostium *A*) *α* hostium pars *β* inrumpit *α* eā(?) inrumpit *β* 10. quidem sese uallo *α* quidem sese tum uallo *β* 11. tum *α*, *om.* *β* spacio *A'* pullo *X* 12. inmittit *α* mittit *β* multudine *B* 13. et exanimato *α* exanimatoq; *β* 13—14. protegunt .in hostem tela uniuersi *α* protegunt hostes. (.Hostes *U*) in illū uniuersi tela *β* 14. regrediędi *α* pgrediendi *β* 15. Transfigitur *A'T* Transfigit *U* Transigitur *B'* pulloni *X* uerutum *A'U* ueritū *Tpr.* uerrutum *B'* 16. hic *β* huic *α* conanti *A'β* cona[N]ti[S] *B* conautis *R*.

dextram moratur manum, inpeditumque hostes circumsistunt.
9 Succurrit inimicus illi Vorenus et laboranti subuenit. Ad hunc
10 se confestim a Pul*i*one omnis multitudo conuertit; illum ueruto
11 opinantur occisum. Gladio comminus rem gerit Vorenus atque
12 uno interfecto reliquos paulum propellit; dum cupidius instat,
13 in locum de*la*tus inferiorem concidit. Huic rursus circumuento
fert subsidium Pul*i*o, atque ambo incolumes conpluribus inter-
14 fectis summa cum laude sese intra munitiones recipiunt. Sic
fortuna in contentione et certamine utrumque uersauit, ut alter alteri inimicus auxilio salutique esset, neque diiudicari posset, uter utri uirtute anteferendus uideretur.

1 XXXXV. Quanto erat in dies grauior atque asperior oppugnatio, et maxime quod magna parte militum confecta uulneribus res ad paucitatem defensorum peruenerat, tanto crebriores litterae nuntiique ad Caesarem mittebantur; quorum pars deprehensa in conspectu nostrorum militum cum cruciatu
2 necabatur. Erat unus intus Neruius nomine Vertico, loco natus honesto, qui a prima obsidione ad Ciceronem perfugerat
3 su*mm*amque ei fidem praestiterat. Hic seruo spe libertatis magnis-
4 que persuadet praemiis, ut litteras ad Caesarem deferat. Has ille in iaculo inligatas effert et Gallus inter Gallos sine ulla
5 suspicione uersatus ad Caesarem peruenit. Ab eo de periculis Ciceronis legionisque cognoscitur.

1 XXXXVI. Caesar acceptis litteris hora circiter undecima diei statim nuntium in Bellouacos ad Marcum Crassum quaestorem mittit, cuius hiberna aberant ab eo milia passuum XXV;
2 iubet media nocte legionem proficisci celeriterque ad se uenire.

---

17. inpeditumque *A'* impeditumq; *B* 18. sic currit *B'* 19. illum — Gallus c. XXXXVIII 12] *deficit B, 4½ linearum spatio uacuo relicto; B' = bR* uero obscurantur occisum *α* ueruto tranfixum arbitrantur *β* 20. Gladio comminus rem gerit uorenus *α* uoreñ gladio rẽ (gladiatorẽ *U*) cõminus gerit *β* 22. delatus *Paul* deiectus *X* deiectus inferiorem *α* inferiorem deiectus *β* 23. fert subsidium *α* subsidium fert *β* pullo *X* 24. sese intra munitiones (municiones *M*) *α* intra munitiones se *β* 26. d**iudicari *A*.

XXXXV. 2. maximę *A* 6. intus unus *A* 8. summam *Paul* suam *X* Hic *MB'T* Hinc *A* Huic *U* 10. in *α*, *om.* *β* iaculo] sagulo *Kraner* effert *A'Rbcorr.* infert *bTpr.* adfert *UTcorr.* si**ne *A* 12. cognoscitur *α* cognoscit *β*.

XXXXVI. 1. hora (ora *M*) circiter undecima (·XI· *M*) diei *α* circit̃ hora ·XI diei *T* circiter hora diei ·XI· *U* 2. quaestorem] *om.* *β* 3. aberant] ab errant *A*, *om.* b^1.

Exit cum nuntio Crassus. Alterum ad Gaium Fabium legatum 3
mittit, ut in Atrebatum fines legionem adducat, qua sibi iter
faciendum sciebat. Scribit Labieno, si reipublicae commodo facere 4
posset, cum legione ad fines Neruiorum ueniat. Reliquam partem exercitus, quod paulo aberat longius, non putat expectandam; equites circiter quadringentos ex proximis hibernis colligit.

XXXXVII. Hora circiter tertia ab antecursoribus de Crassi 1
aduentu certior factus eo die milia passuum XX procedit.
Crassum Samarobriuae praeficit legionemque adtribuit, quod 2
ibi inpedimenta exercitus, obsides ciuitatum, litteras publicas
frumentumque omne, quod eo tolerandae hiemis causa deuexerat, relinquebat. Fabius, ut imperatum erat, non ita multum 3
moratus in itinere cum legione occurrit. Labienus, interitu 4
Sabini et caede cohortium cognita, cum omnes ad eum Treuerorum copiae uenissent, ueritus, ne, si ex hibernis fugae similem
profectionem fecisset, [ut] hostium impetum sustinere non posset, praesertim quos recenti uictoria efferri sciret, litteras Cae- 5
sari remittit, quanto cum periculo legionem ex hibernis educturus esset, rem gestam in Eburonibus perscribit, docet omnes
equitatus peditatusque copias Treuerorum tria milia passuum
longe ab suis castris consedisse.

XXXXVIII. Caesar consilio eius probato, etsi opinione 1
trium legionum deiectus ad duas redierat, tamen unum communis salutis auxilium in celeritate ponebat. Venit magnis 2

---

5. Exit cum (Exit, cū b Exiit cum *M*) *αU* Excit' *T* Alter *A* gaium *α* ·c· *T* C. *U* 6. atrebatum *α* atrebatium (atrepatium *T*[1]) *β* qua sibi *b* quas ibi *A* quas sibi *M* iter faciendum sciebat *β* i(n)t̃ sit faciendū. *M* iter faciendum *AB'* 7. rei p̄ *A* rei p̃ *M* rei ·p̃· li *B* facere posset *B'* facere poss& *A* facer&e |poss& *M* posset facere *U* possit facere *T* 9. expectandam (exspectādā *M*) *α* exercendam *β* 10. ex] & *A'* colligit *α* cogit *β*.

XXXXVII. 2. certior factus eo *α* certior est factus. Eo *U* cesar cercior (ē) fact'. Eo *T* procedit *α* pgreditur *β* 3. samarobriue *A'* p̃ficit *A* adtribuit (adtribu&i *M*) *α* ei attribuit *β* 4. inpedim̃ta *A'* impedim̃ta *b* ciuitatum *αT* ciuitaciū *U* 6—7. Fabius—occurrit] *om. A'* 8. et caede (cede *A'b*) *α* cede *β* cohortum *A* 9. uenissent ((ad) uenissent *b*) *α* conuenissent *β* ne si *Oudendorp* ne *α* si *β* 10. ut *α*, *om. β* ostiū *A* 11. p̃sertĩ *A'* 12. remittit *β* dimittit *A'Rbcorr.* mittit *bpr.* 14. equitatus (ęq: *T*) peditatusq. *Aβ* peditatus equitatusque *MB'* treuo♃ *M* 15. ab *α* a *β*.

XXXXVIII. 2. communis salutis *MB'* com mun itis salutis *A* communi salute *β* 3. ponebat *Mbβ* ponebant *AR*.

itineribus in Neruiorum fines. Ibi ex captiuis cognoscit, quae
3 apud Ciceronem gerantur quantoque in periculo res sit. Tum
cuidam ex equitibus Gallis magnis praemiis persuadet, uti ad
4 Ciceronem epistolam deferat. Hanc Graecis conscriptam litteris
mittit, ne intercepta epistola nostra ab hostibus consilia co-
5 gnoscantur. Si adire non possit, monet, ut tragulam cum epi-
stola ad ammentum deligata intra munitionem castrorum abiciat.
6 In litteris scribit se cum legionibus profectum celeriter adfore;
7 hortatur, ut pristinam uirtutem retineat. Gallus periculum
8 ueritus, ut erat praeceptum, tragulam mittit. Haec casu ad
turrim adhaesit neque ab nostris biduo animaduersa tertio die
a quodam milite conspicitur, dempta ad Ciceronem defertur.
9 Ille perlectam in conuentu militum recitat maximaque omnes
10 laetitia adficit. Tum fumi incendiorum procul uidebantur, quae
res omnem dubitationem aduentus legionum expulit.

1 XXXXVIIII. Galli re cognita per exploratores obsidionem
2 relincunt, ad Caesarem omnibus copiis contendunt. Haec erant
armatae circiter milia LX. Cicero data facultate Gallum ab
eodem Verticone, quem supra demonstrauimus, repperit, qui lit-
teras ad Caesarem deferat; hunc admonet, iter caute diligen-
3 terque faciat; perscribit in litteris hostes ab se discessisse
4 omnemque ad eum multitudinem conuertisse. Quibus litteris
circiter media nocte Caesar adlatis suos facit certiores eosque
5 ad dimicandum animo confirmat. Postero die luce prima
mouet castra et circiter milia passuum quattuor progressus
6 trans uallem et riuum multitudinem hostium conspicatur. Erat
magni periculi res tantulis copiis iniquo loco dimicare; tum
quoniam obsidione liberatum Ciceronem sciebat, aequo animo
7 remittendum de celeritate existumabat. Consedit et, quam
aequissimo loco potest, castra communit atque haec, etsi erant
exigua per se, uix hominum milium septem praesertim nullis

---

4. iteneribus *A* 6. persuadet *α* suadet *β* 7. epistolam *Ab* epłam *M* grecis *A'* 9. epistola *Ab* epła *M* 10. ammentum *α* deligatam *B'* munitiones *β* 11. (la)legionibus *A* legione ēē *β* 12. *a u.* periculum *rursus incipit B, sed alia manu scriptus* 13. p̃ceptum *A'* 14. turrim *α* turrem *β* adhesit *B* ab *α* a *β* 17. l&itia *A*.

XXXXVIIII. 2. relincunt *M* relinquunt *AB* cesarem *A'* Haec erant armatę *A* hae erant armatae *B'* 3. gallum ab eodem uerticone *α* gallū eundē uerticonē *β* 4. repperit *X* repetit *duo deteriores* 5. cesarem *A'* deferat *α* referat *β* 8. media nocte *α* mediā noctē *β* cerciores *MB* 9. Postero *β* Postera *α* 11. uallem *α* uallem magnam *β* rium *B*[1] riuum *cett.* 12. tantulis *α* cum tantis *β* Tum *α* Tunc *β* 14. existumabat *A* ex(u)stamabat (i i *suprascr.*) *M* existimabat *B* 15. loco potest *α* potest loco *β* Adq. *A* 16. p̄sertim *A'*.

cum inpedimentis, tamen angustiis uiarum, quam maxime potest, contrahit eo consilio, ut in summam contemptionem hostibus ueniat. Interim speculatoribus in omnes partes dimissis 8
explorat, quo commodissime itinere ualles transiri possit.

L. Eo die paruulis equestribus proeliis ad aquam factis 1
utrique sese suo loco continent; Galli, quod ampliores copias, 2
quae nondum conuenerant, expectabant; Caesar, si forte timoris 3
simulatione hostes in suum locum elicere posset, ut citra uallem pro castris proelio contenderet; si id efficere non posset, ut exploratis itineribus minore cum periculo uallem riuumque
transiret. Prima luce hostium equitatus ad castra accedit 4
proeliumque cum nostris equitibus committit. Caesar consulto 5
equites cedere seque in castra recipere iubet; simul ex omnibus partibus castra altiore uallo muniri portasque obstrui atque in his administrandis rebus quam maxime concursari et cum simulatione agi timoris iubet.

LI. Quibus omnibus rebus hostes inuitati copias traducunt 1
aciemque iniquo loco constituunt, nostris uero etiam de uallo 2
deductis propius accedunt et tela intra munitionem ex omnibus
partibus coniciunt praeconibusque circummissis pronuntiari 3
iubent, seu quis Gallus seu Romanus uelit ante horam tertiam ad se transire, sine periculo licere; post id tempus non fore
potestatem; ac sic nostros contempserunt, ut, obstructis in spe- 4
ciem portis, singulis ordinibus cespitum, quod ea non posse introrumpere uidebantur, alii uallum manu scindere, alii fossas
complere inciperent. Tum Caesar omnibus portis eruptione 5
facta equitatuque emisso celeriter hostes in fugam dat, sic uti omnino pugnandi causa resisteret nemo, magnumque ex iis numerum occidit atque omnes armis exuit.

LII. Longius prosequi ueritus, quod siluae paludesque 1

---

18. contemptionem *α* contentionem *β* 19. omnes partes *α* omnem partem *β* 20. commodissime (commodıssęıme *M*) *α* commodissimo *β* ualles *α* uallem *β* transiri *Frigell* transire *X* possit *α* posset *β*.

L. 1. equęstribus *A* p̄liis *A* 2. sese suo *α* se in suo *β* 3. q ; *B* expectabaṅt *B* 5. efficere *α* fieri *β* 6. minore cum periculo *α* minore periculo *T* a minore periclo *U* 7. aequitatus *B* 8. p̄liūq. *A* æquitib; *B* 10. altior eualo *A* muniri *α* munire (munit^{r}e *T*) *β*.

LI. 1. traducunt *α* transducunt *β* 2. de *α* e *U* a^{e} *T* 4. conitiunt *B* 5. seu romanus *α* seu quis roman' *T* 6. fere *A* 8. ea *β* eas *α* 11. æquitat^{i}uq; *B* hostes in fugam dat .sicuti (∴ sec,uti *B*) *α* dat hostes in fugam sic ut *β* 12. iis *A* his *Mβ* eis *B'*.

LII. 1. prosequi ueritus *α* prosequi noluit. ueritus *β*.

intercedebant neque etiam paruulo detrimento illorum locum
relinqui uidebat, omnibus suis incolumibus copiis eodem die
2 ad Ciceronem peruenit. Institutas turres, testudines munitiones-
que hostium admiratur; legione producta cognoscit non de-
3 cimum quemque esse reliquum militem sine uulnere: ex his
omnibus iudicat rebus, quanto cum periculo et quanta cum
uirtute res sint administratae. Ciceronem pro eius merito le-
4 gionemque conlaudat; centuriones singillatim tribunosque mili-
tum appellat, quorum egregiam fuisse uirtutem testimonio
Ciceronis cognouerat. De casu Sabini et Cottae certius ex
5 captiuis cognoscit. Postero die contione habita rem gestam
6 proponit, milites consolatur et confirmat: quod detrimentum
culpa et temeritate legati sit acceptum, hoc aequiore animo
ferundum docet, quod, beneficio deorum immortalium et uirtute
eorum expiato incommodo, neque hostibus diutina laetatio
neque ipsis longior dolor relinquatur.

1 LIII. Interim ad Labienum per Remos incredibili celeri-
tate de uictoria Caesaris fama perfertur, ut, cum ab hibernis
Ciceronis milia passuum abesset circiter LX, eoque post
horam nonam diei Caesar peruenisset, ante mediam noctem
ad portas castrorum clamor oreretur, quo clamore significatio
2 uictoriae gratulatioque ab Remis Labieno fieret. Hac fama
ad Treueros perlata Indutiomarus, qui postero die castra
Labieni oppugnare decreuerat, noctu profugit copiasque omnis
3 in Treueros reducit. Caesar Fabium cum sua legione remittit
in hiberna, ipse cum tribus legionibus circum Samarobriam
trinis hibernis hiemare constituit et, quod tanti motus Galliae
extiterant, totam hiemem ipse ad exercitum manere decreuit.
4 Nam illo incommodo de Sabini morte perlato omnes fere Gal-
liae ciuitates de bello consultabant, nuntios legationesque in

---

3. relinqui *α* eos relinqui *β* copiis *α*, *om.* *β* 5. Legione producta *α* Producta legione *β* 6. quemque *α* quemquam *β* reliquum *α* relictum *β* his *β* hiis *M* iis *AB'* 7. quanta cum *α*, quanta *β* 10. fuisse uirtutem *α* uirtutem fuisse *β* 11. cotte *B* 14. equiore *B* 15. ferundum *α* ferendum *β* benefici(ũ) (o *superscr.*) *A* benefitiũ *U* 16. laetatio (lętacio *M* l&acio (t *superscr.*) *B*) *α* leticia *β*.

LIII. 3. milia passuum abess& (abę& *M*) circiter ·LX· (:LX: *B*) *α* milia pass̄ ·XL· abe̅e̅t *β* 5. oreretur *α* oriretur *β* 6. uictorie *A* Ac *B* 7. induciomarus *A* 8. omnis (e *superscr.*) *B* omnes *A'* 9. sua legione remittit (remittat *M*) in hiberna *α* legione in sua remittit hiberna (hyb̄na *T*) *β* 10. samarobrium *αT* samarobriuam *R²* samarobriuma *U* 11. et *α*, *om.* *β* 14. ciuitatis *A'* ciuitates *cett.*

omnes partes dimittebant et, quid reliqui consilii caperent atque
unde initium belli fieret, explorabant nocturnaque in locis de-
sertis concilia habebant. Neque ullum fere totius hiemis tem- 5
pus sine sollicitudine Caesaris intercessit, quin aliquem de
consiliis ac motu Gallorum nuntium acciperet. In his ab Lucio 6
Roscio [quaestore], quem legioni tertiae decimae praefecerat,
certior factus est magnas Gallorum copias earum ciuitatum,
quae Armoricae appellantur, oppugnandi sui causa conuenisse
neque longius milia passuum octo ab hibernis suis afuisse, sed 7
nuntio allato de uictoria Caesaris discessisse, adeo ut fugae
similis discessus uideretur.

LIIII. At Caesar principibus cuiusque ciuitatis ad se euo- 1
catis alias territando, cum se scire, quae fierent, denuntiaret,
alias cohortando magnam partem Galliae in officio tenuit. Ta- 2
men Senones, quae est ciuitas in primis firma et magnae inter
Gallos auctoritatis, Cauarinum, quem Caesar apud eos regem
constituerat, cuius frater Moritasgus aduentu in Galliam Cae-
saris cuiusque maiores regnum optinuerant, interficere publico
consilio conati, cum ille praesensisset ac profugisset, usque ad
fines insecuti regno domoque expulerunt et, missis ad Caesarem 3
satisfaciundi causa legatis, cum is omnem ad se senatum uenire
iussisset, dicto audientes non fuerunt. Tantum apud homines 4
barbaros ualuit, esse aliquos repertos principes inferendi belli,
tantamque omnibus uoluntatum commutationem attulit, ut prae-
ter Aeduos et Remos, quos praecipuo semper honore Caesar
habuit, alteros pro uetere ac perpetua erga populum Romanum
fide, alteros pro recentibus Gallici belli officiis, nulla fere ciui-
tas fuerit non suspecta nobis. Idque adeo haud scio miran- 5

---

16. iniciū *A'* explorabant *α* explorant *β* 19. consiliis *α* conciliis *β* 20. Roscio *Oudendorp* roscio quaestore (questore *A'*) *α* roscio legato *β* p̃fecerat *MB* 22. que *A'* 23. milia *R*[2] mil *T* milium *α* afuisse *α* fuisse *β* 24. fuge *B*.

LIIII. 1. Ad *A*[1] euocatis *α* uocatis *β* 2. se scire quae fierent *α* sciret deficere *β* denuntiaret, alias cohortando *Aldus* alias cohortando denuntiaret (denunciar& *M*) *α* alias cohortando *β* 3. galliae *α* gallo℩ *β* 6. moritasgus aduentu in galliam caesaris cuiusq; maiores regnum obtinuerant (optinuerant *M*) *α* moritásgus. ante cuiusq· maiores regnū obtinuerant ante aduentū cęsaris in galliā *T* 8. ad *B'β* in *A'* 9. &secuti (In above) *A* 10. satisfaciundi *B'* satisfaciendi *A'β* is *B* his *A'* omnem ad se *α* ad se omnem *β* 12. inferendi belli *α* belli inferendi *β* 13. omnibus *α* omnium *β* uoluntatum *A'* uoluntatem *B'* uoluntatis *β* cōmutationū *A* attu(l)lit *A* adtulit *MB* preter *A'* 14. eduos *M* haeduos *B* heduos *A* renos *Bpr.* precipuo *A'* praecipio (v above) *B* 15. p̃r *AB* 17. hau(t) (d above) *B*.

dumne sit, cum conpluribus aliis de causis, tum maxime, quod ei, qui uirtute belli omnibus gentibus praeferebantur, tantum se eius opinionis deperdidisse, ut a populo Romano imperia perferrent, grauissume dolebant.

1 LV. Treueri uero atque Indutiomarus totius hiemis nullum
tempus intermiserunt, quin trans Rhenum legatos mitterent,
ciuitates sollicitarent, pecunias pollicerentur, magna parte exer-
citus nostri interfecta multo minorem superesse dicerent partem.
2 Neque tamen ulli ciuitati Germanorum persuaderi potuit, ut
Rhenum transiret, cum se bis expertos dicerent, Ariouisti bello
et Thinctherorum transitu: non esse amplius fortunam tempta-
3 turos. Hac spe lapsus Indutiomarus nihilo minus copias
cogere, exercere, a finitumis equos parare, exules damnatosque
4 tota Gallia magnis praemiis ad se allicere coepit. Ac tantam
sibi iam his rebus in Gallia auctoritatem comparauerat, ut
undique ad eum legationes concurrerent, gratiam atque ami-
citiam publice priuatimque peterent.

1 LVI. Vbi intellexit ultro ad se ueniri, altera ex parte Se-
nones Carnutesque conscientia facinoris instigari, altera Neruios
Aduatucosque bellum Romanis parare, neque sibi uoluntariorum
copias defore, si ex finibus suis progredi coepisset, armatum
2 concilium indicit. Hoc more Gallorum est initium belli: quo
lege communi omnes puberes armati conuenire consuerunt;
qui ex iis nouissimus conuenit, in conspectu multitudinis om-
3 nibus cruciatibus affectus necatur. In eo concilio Cingetorigem,
alterius principem factionis, generum suum, quem supra demon-
strauimus Caesaris secutum fidem ab eo non discessisse, ho-
4 stem iudicat bonaque eius publicat. His rebus confectis in

---

18. cum conpluribus *MB* cum complurbus *A* conplurib. β 19. ei α, *om.* β p̄ferebantur *A* 20. a populo romano (p͠r *A* p̄. r̃ *M* P̃R. *B*) α ·pr· β 21. perferrent *ABU* perfere(nt) *M* p̄ferrent T^1 praeferent *R* grauissume *A'* grauissime *cett.*

LV. 1. inductiomarus *A* 2. renum *B* 6. renum *B* ariouisti (anouistį M^1) *A*β ariouisto *B'* 7. thinctherorum *AB* thinc the(ṃṇẹ)roꝝ *M* tinctherorum *R* tencterorum *U* tencheroꝝ *T* 8. ac *B* indutiomarus *B* induciomarus *A'* 9. finitumis *A'B* dampnatos que *A* 10. cepit *B* Hac *A* 11. his α hiis *T* iis *U* gallia (gal^{ia}lat *M*) α galliā β cumparauerat *B* 12. con^{re}current *A* 13. pub$_{i}$licę *A*.

LVI. 1. uenire *A* 2. instigari *B'* instigare *A'*β 4. cępiss& *A* cepiss& *B* 5. indicit α indixit β iniciū *A'* initium *B'* belli *A'*B^1β bellum *R* quo α quod β 6. armati β et armati α consuerunt α coguntur β 7. iis α his β conuenit α uenit β 10. discessisse α cessisse β 11. indicat α iudicandū curat β bonaque α bona β.

concilio pronuntiat arcessitum se a Senonibus et Carnutibus
aliisque conpluribus Galliae ciuitatibus; huc iturum per fines 5
Remorum eorumque agros populaturum ac, priusquam id faciat, castra Labieni oppugnaturum. Quae fieri uelit, praecipit.

LVII. Labienus, cum et loci natura et manu munitissumis 1
castris sese teneret, de suo ac legionis periculo nihil timebat;
nequam occasionem rei bene gerendae dimitteret, cogitabat.
Itaque a Cingetorige atque eius propinquis oratione Indutio- 2
mari cognita, quam in concilio habuerat, nuntios mittit ad finitumas ciuitates equitesque undique euocat: his certum diem
conueniendi dicit. Interim prope cottidie cum omni equitatu 3
Indutiomarus sub castris eius uagabatur, alias ut situm castrorum cognosceret, alias conloquendi aut territandi causa; equites
plerumque omnes tela intra uallum coniciebant. Labienus 4
suos intra munitionem continebat timorisque opinionem, quibuscumque poterat rebus, augebat.

LVIII. Cum maiore in dies contemptione Indutiomarus ad 1
castra adcederet, nocte una intromissis equitibus omnium finitimarum ciuitatum, quos arcessendos curauerat, tanta diligentia
omnes suos custodiis intra castra continuit, ut nulla ratione ea
res enuntiari aut ad Treueros perferri posset. Interim ex con- 2
suetudine cotidiana Indutiomarus ad castra accedit atque ibi
magnam partem diei consumit; equites tela coniciunt et magna
cum contumelia uerborum nostros ad pugnam euocant. Nullo 3
ab nostris dato responso, ubi uisum est, sub uesperum dispersi
ac dissipati discedunt. Subito Labienus duabus portis omnem 4
equitatum emittit; praecipit atque interdicit, proterritis hostibus
atque in fugam coniectis (quod fore, sicut accidit, uidebat) unum
omnes peterent Indutiomarum, neu quis quem prius uulneret,

---

12. concilio *B* consilio *A'* arcessitum *MB'* arcersitū *A* 13. huc *α* hunc *β* iturum *α* iter facturum *β* per fines *MB²* per finib: *B¹* p fine *A* 15. oppugnaturum *A'* obpugnaturum *B* p̄cipit *β* praecepit (p̄cepit *A*) *α*.

LVII. 1. manu] manu(tıssumıs) *A*, *om.* *U* munitissumis *MB* min(u)tissumis (v i above) *A* 3. gerende *A'B* 4. indutiomari *B* induciomari *A'* 5. nuntios (nuncios *M*) mittit *α* circūmittit *β* finitumas *α* finitimas *β* 6. his certū | his certū *A* certum *α* certam *β* 7. cottidie *M* cotidie *AB* aequitatu *A* 8. indutio marus *B* induciomarus *A'*.

LVIII. 1. Indutiomarus *B* inducio marus *A'* 2. adceder& *A'B* 3. ciuitatum *α* ciuitatium *β* arcessendos *β* accersendos *α* 6. cotidiana *A'B* indutiomarus *B* induciomarus *A'* 7. conitiunt *B* 11. p̄cipit *AB* proterritis *α* p̱territis *β* 12. accedit (i above) *B* 13. peterent *α* petant *β* indutiomarum *B* induciomarum *A'*, *om.* *β* quis qu em *α* quisquā aliū *β*.

quam illum interfectum uiderit, quod mora reliquorum spatium
5 nactum illum effugere nolebat; magna proponit his, qui occi-
6 derint, praemia; summittit cohortes equitibus subsidio. Con-
probat hominis consilium fortuna, et cum unum omnes pete-
rent, in ipso fluminis uado deprehensus Indutiomarus interficitur
caputque eius refertur in castra; redeuntes equites, quos pos-
7 sunt, consectantur atque occidunt. Hac re cognita omnes Ebu-
ronum et Neruiorum, quae conuenerant, copiae discedunt, pau-
loque habuit post id factum Caesar quietiorem Galliam.

14. uiderit *A'*B^1 uideret *Rβ*B^2 spaciū *A'* 15. his *α* hiis *T* iis *U* 16. premia *A'* 18. deprehensus *α* deprensus *β* indutio marus *B* induciomarus *A'* 19. capudque *A'* 20. Ac *B* 21. copie *A* 22. cesar *A* quietiorem galliam *α* galliam quietiorem *β*.

LIBER SEXTVS.

I. Multis de causis Caesar maiorem Galliae motum ex- 1
pectans per Marcum Silanum, Gaium Antistium Reginum,
Titum Sextium legatos dilectum habere instituit; simul ab 2
Gneo Pompeio proconsule petit, quoniam ipse ad urbem cum
imperio reipublicae causa remaneret, quos ex Cisalpina Gallia consul[is] sacramento rogauisset, ad signa conuenire et ad se proficisci iuberet, magni interesse etiam in reliquum tempus ad 3
opinionem Galliae existumans, tantas uideri Italiae facultates, ut, siquid esset in bello detrimenti acceptum, non modo id breui tempore sarciri, sed etiam maioribus augeri copiis posset.
Quod cum Pompeius et reipublicae et amicitiae tribuisset, celeriter 4
confecto per suos dilectu tribus ante exactam hiemem et constitutis et adductis legionibus duplicatoque earum cohortium numero, quas cum Quinto Titurio amiserat, et celeritate et copiis docuit, quid populi Romani disciplina atque opes possent.

II. Interfecto Indutiomaro, ut docuimus, ad eius propin- 1
quos a Treueris imperium defertur. Illi finitimos Germanos sollicitare et pecuniam polliceri non desistunt. Cum ab pro- 2
ximis impetrare non possent, ulteriores temptant. Inuentis nonnullis ciuitatibus iure iurando inter se confirmant obsidibusque de pecunia cauent; Ambiorigem sibi societate et foedere adiungunt. Quibus rebus cognitis Caesar, cum undique 3
bellum parari uideret, Neruios, Aduatucos [ac] Menapios

IVLIVS CELSVS CONSTANTINVS ṼC .LEGI. C̄ CESARI BELLI GALLICI. (C̄ *usque ad* GALLICI. *om.* *A*) LIBER .V. EXPLICIT. INCIPIT LIBER SEXTVS *AB'*

1. gallie *A* 2. sillanū *A'* gaium *α* ·c· *β* 3. dilectum *α* delectum (delatum *T*) *β* 4. gneo *A'* negeo *B'* .CN *T* c. *U* 5. reip̄ *B* reip *A'* remaneret *α* remanebat *β* consul *Ciacconius* consulis *X* 8. existumans *A'B* 10. sarciri *β* resarciri *α* augeri *α* adaugeri *β* 11. reip *A'* rei p̄ *B* 12. dilectu *α* delectu *β* hiemen *Mβ* 13. eorum (a *sup.*) *B* 14. numerum B^1 15. p̃r *A* .p̄. r. *M* P̃R *B*.

II. 1. indutio maro *B* induciomaro *A'* propinquus B^1 2. ad *A* 8. uiderat (e *sup.*) *A* atuatucos *αU* atuaticos (d, v *sup.*) *T* ac *α*, *om.* *β*.

adiunctis Cisrhenanis omnibus Germanis esse in armis, Senones
ad imperatum non uenire et cum Carnutibus finitumisque
ciuitatibus consilia communicare, a Treueris Germanos crebris
legationibus sollicitari, maturius sibi de bello cogitandum
putauit.

1 III. Itaque nondum hieme confecta proxumis quattuor
coactis legionibus de inprouiso in fines Neruiorum contendit
2 et, priusquam illi aut conuenire aut profugere possent, magno
pecoris atque hominum numero capto atque ea praeda mili-
tibus concessa uastatisque agris in deditionem uenire atque
3 obsides sibi dare coegit. Eo celeriter confecto negotio rursus
4 in hiberna legiones reduxit. Concilio Galliae primo uere, ut
instituerat, indicto, cum reliqui praeter Senones, Carnutes
Treuerosque uenissent, initium belli ac defectionis hoc esse
arbitratus, ut omnia post ponere uideretur, consilium Lutetiam
5 Parisiorum transfert. Confines erant hi Senonibus ciuitatem-
que patrum memoria coniunxerant, sed ab hoc consilio afuisse
6 existimabantur. Hac re pro suggestu pronuntiata eodem die
cum legionibus in Senones proficiscitur magnisque itineribus
eo peruenit.

1 IIII. Cognito eius aduentu Acco, qui princeps eius con-
silii fuerat, iubet in oppida multitudinem conuenire. Conantibus,
2 priusquam id effici posset, adesse Romanos nuntiatur. Neces-
sario sententia desistunt legatosque deprecandi causa ad Cae-
sarem mittunt; adeunt per Aeduos, quorum antiquitus erat in
3 fide ciuitas. Libenter Caesar petentibus Aeduis dat ueniam
excusationemque accipit, quod aestiuum tempus instantis belli,
4 non quaestionis esse arbitratur. Obsidibus imperatis centum,
5 hos Aeduis custodiendos tradit. Eodem Carnutes legatos ob-

---

9. cis ren(um)s (ani) *B* senones *α* senonas *β* 11. atreueris *MB* ad treueros *A* ab treuiris (e) *T* abs treuiris *U*.

III. 1. pxumis *B* proximis *A'* 4. peccoris *A'* adq: *B* p̄da *A'* 6. rus sus (r) *A* 7. gallia *A'* ut *α* uti *β* 8. p̄ter *A'* senones carnutes treuerosq. *α* senonas. et carnutas. treuirosq; *β* 9. definicionis *A* 10. lutetiā *T* luteciam *AB'* Lutet, *Bmarg*. lutenciā *M*¹ 11. parisiorum *A'* parisaeorum *B*¹ hi *A'* hii *B'* 12. con iun xerat (n) *A* coniuncxerant *MB* 13. existi mabantur (i) *B* ac *B* nuntiata (p) *A* 14. senones *α* senonas *β*.

IIII. 1. acco *T*¹ acicio *AB'T*² acicio *Mpr*. 2. Conantibus *α* & conantibus *β* 5. Adeunt *AβM*² ad eum *M*¹*B'* aeduo (s) *M* heduos *AB* 6. eduis *M* heduis *AB* 9. heduis *A'B*.

sidesque mittunt usi deprecatoribus Remis, quorum erant in
clientela: eadem ferunt responsa. Peragit concilium Caesar 6
equitesque imperat ciuitatibus.

V. Hac parte Galliae pacata totus et mente et animo in 1
bellum Treuerorum et Ambiorigis insistit. Cauarinum cum 2
equitatu Senonum secum proficisci iubet, nequis aut ex huius
iracundia aut ex eo, quod meruerat, odio ciuitatis motus exi-
stat. His rebus constitutis, quod pro explorato habebat Am- 3
biorigem proelio non esse concertaturum, reliqua eius consilia
animo circumspiciebat. Erant Menapii propinqui Eburonum 4
finibus, perpetuis paludibus siluisque muniti, qui uni ex Gallia
de pace ad Caesarem legatos numquam miserant. Cum his
esse hospitium Ambiorigi sciebat; item per Treueros uenisse
Germanis in amicitiam cognouerat. Haec prius illi detrahenda 5
auxilia existimabat, quam ipsum bello lacesseret, ne desperata
salute aut se in Menapios abderet aut cum Transrhenanis con-
gredi cogeretur. Hoc inito consilio totius exercitus impedi- 6
menta ad Labienum in Treueros mittit duasque ad eum le-
giones proficisci iubet; ipse cum legionibus expeditis quinque
in Menapios proficiscitur. Illi nulla coacta manu loci prae- 7
sidio freti in siluas paludesque confugiunt suaque eodem con-
ferunt.

VI. Caesar partitis copiis cum Gaio Fabio legato et M. 1
Crasso quaestore celeriterque effectis pontibus adit tripertito,
aedificia uicosque incendit, magno pecoris atque hominum nu-
mero potitur. Quibus rebus coacti Menapii legatos ad eum pacis 2
petendae causa mittunt. Ille obsidibus acceptis hostium se 3
habiturum numero confirmat, si aut Ambiorigem aut eius
legatos finibus suis recepissent. His confirmatis rebus Commium 4
Atrebatem cum equitatu custodis loco in Menapiis relinquit,
ipse in Treueros proficiscitur.

10. depraecatorib; *B* quorum erant in α in quorum erant β 12. (a)equitesq. *A*

V. 1. Ac *A'B* pa(cc)cata *A* peccata *M*[1] animo] conimo *B'* 2. bello *A'* amborigis *AB'* 3. ęquitatu *A* aud *B'*, *om.* β 4. aud *B* 5. exp rato *A* 6. concertaturum *A'* concertaturum tenturum *B'* contenturum β 7. eburorum *B'* 10. hospiciū *A'* 11. germanis β germanos α 12. (s)existimabat *A* bello *A'*β bellum *B'* 13. menapios α menapiis β trans renanis *B* 15. ad eum legiones *A'U* legiones ad eum *B'* legiones ad eū (legion) *T* 17. p̄sidio *A'*.

VI. 1. gaio α .c. β legato α, *om.* β m̃ *AB* 2. celeriterque α celeriter β adit β adiit α 5. p&ende *B* 6. habiturum numero α numero (innumero *T*) habiturum β 8. relinquid *A'*.

1 VII. Dum haec a Caesare geruntur, Treueri magnis coac-
tis peditatus equitatusque copiis Labienum cum una legione,
2 quae in eorum finibus hiemauerat, adoriri parabant, iamque
ab eo non longius bidui uia aberant, cum duas uenisse le-
3 giones missu Caesaris cognoscunt. Positis castris a milibus
passuum quindecim auxilia Germanorum expectare constituunt.
4 Labienus hostium cognito consilio, sperans temeritate eorum
fore aliquam dimicandi facultatem, praesidio quinque cohortium
inpedimentis relicto cum XXV cohortibus magnoque equitatu
contra hostem proficiscitur et mille passuum intermisso spatio
5 castra communit. Erat inter Labienum atque hostem difficili
transitu flumen ripisque praeruptis. Hoc neque ipse transire
6 habebat in animo neque hostes transituros existimabat. Auge-
batur auxiliorum cotidie spes. Loquitur [in consilio] palam,
quoniam Germani adpropinquare dicantur, sese suas exercitus-
que fortunas in dubium non deuocaturum et postero die prima
7 luce castra moturum. Celeriter haec ad hostes deferuntur, ut
ex magno Gallorum equitum numero nonnullos [Gallos] Gal-
8 licis rebus fauere natura cogebat. Labienus noctu tribunis
militum primisque ordinibus conuocatis, quid sui sit consilii,
proponit et, quo facilius hostibus timoris det suspicionem,
maiore strepitu et tumultu, quam populi Romani fert consue-
tudo, castra moueri iubet. [His rebus fugae similem profec-
9 tionem effecit.] Haec quoque per exploratores ante lucem in
tanta propinquitate castrorum ad hostes deferuntur.

1 VIII. Vix agmen nouissimum extra munitiones processerat,
cum Galli cohortati inter se, ne speratam praedam ex manibus
dimitterent; longum esse perterritis Romanis Germanorum
auxilium expectare, neque suam pati dignitatem, ut tantis copiis
tam exiguam manum, praesertim fugientem atque inpeditam,
adoriri non audeant, flumen transire et iniquo loco committere
2 proelium non dubitant. Quae fore suspicatus Labienus, ut
omnes citra flumen eliceret, eadem usus simulatione itineris
3 placide progrediebatur. Tum praemissis paulum inpedimentis

VII. 3. hiemauerat *α* hiemabat (hyemabat *T*) *β* 4. bidui uia *α* uia (ui(am)*T*) bidui *β* 5. cognuscunt *A* 7. ostiū *A* 8. praesidio (p̄sidio *A'*) quinque cohortium *α* ·v· cohortiū p̄sidio (p̄sıdı// *T*) *β* 9. inpedimentis *A'* impedimentis *B* 12. p̃ruptis *A'B* 13. habebat in animo *α* in animo habebat *β* 14. in consilio] *del. Paul* 18. equitum (ęquitū *A*) *α* equitatus *β* gallos *α*, *om.* *β* 19. noctu *AB* nocte *Mβ* 20. conuocatis *α* coactis *β* sui sit *α* sit sui *β* 21. timoris det *α* det timoris *β* suspicionem *B* suspectionē *A* 22. pri͠ (.p. r. *M*) fert *α* .p̃r̃. fert *U* prefert *T* 23. His — effecit] *del. Paul* fuge *A'* 24. effecit *α* efficit *β*.

VIII. 2. p̃dam *A'* 4. auxilio *A* 5. p̄sertim *A'B* 5. inpeditā *A* impeditam *B* 9. p̃missis *A'* inpedimentis *A'* impedimentis *B*.

atque in tumulo quodam conlocatis, 'Habetis' inquit 'milites,
quam petistis, facultatem: hostem impedito atque iniquo loco
tenetis: praestate eandem nobis ducibus uirtutem, quam saepe- 4
numero imperatori praestitistis, atque illum adesse et haec coram
cernere existimate'. Simul signa ad hostem conuerti aciemque 5
dirigi iubet et paucis turmis praesidio ad impedimenta dimis-
sis reliquos equites ad latera disponit. Celeriter nostri clamore 6
sublato pila in hostes inmittunt. Illi, ubi praeter spem, quos
fugere credebant, infestis signis ad se ire uiderunt, impetum
modo ferre non potuerunt ac primo concursu in fugam coniecti
proxumas siluas petierunt. Quos Labienus equitatu consecta- 7
tus magno numero interfecto, conpluribus captis paucis post
diebus ciuitatem recepit. Nam Germani, qui auxilio ueniebant,
percepta Treuerorum fuga sese domum receperunt. Cum his 8
propinqui Indutiomari, qui defectionis auctores fuerant, comi-
tati eos ex ciuitate excesserunt. Cingetorigi, quem ab initio 9
permansisse in officio demonstrauimus, principatus atque im-
perium est traditum.

VIIII. Caesar, postquam ex Menapiis in Treueros uenit, 1
duabus de causis Rhenum transire constituit; quarum una erat, 2
quod auxilia contra se Treueris miserant, altera, ne ad eos
Ambiorix receptum haberet. His constitutis rebus paulum su- 3
pra eum locum, quo ante exercitum traduxerat, facere pontem
instituit. Nota atque instituta ratione magno militum studio 4
paucis diebus opus efficitur. Firmo in Treueris ad pontem 5
praesidio relicto, nequis ab his subito motus oreretur, reliquas
copias equitatumque traducit. Vbii, qui ante obsides dederant 6
atque in deditionem uenerant, purgandi sui causa ad eum le-
gatos mittunt, qui doceant neque auxilia ex sua ciuitate in

---

10. conlocatis *A'* collocatis *B* inquid *A'* 11. hostem *MB'β* hostes *A* 13. adq. *A'*, *om.* *β* illum adesse *α* adẽe eũ *β* 15. et *α*, *om.* *β* p̃sidio *A'* 16. Celeriter nostri *α* Nr̃i celeriter *β* 17. p̃ter *A'* 18. uiderunt *α* uidere *β* 20. pxumas *A'B* petierunt *A'β* petiuerunt *R* p&uer̃ *B* 21. conplurib: *B* cõplurib; *A* 22. recepit *AḂ'* recipit *Mβ* 23. sẽe *A*(2) receperunt *α* contuler̃ *β* his *α* hiis *T* iis *U* 24. indu|tio mari(2) *B* Induciomari *A* 25. excesserunt *β* excesserant *α*.

VIIII. 1. menapios (i) *A* 2. renum *B* una erat *α* erat altera *β* 3. se Treueris] seueris *A* ad eos ambiorix receptum *α* ambiorix receptum ad eos *β* 4. rebus constitutis *β* 7. paucis diebus opus *α* opus paucis diebus *β* ad pontem praesidio (p̃sidio *A'*) *α* p̃sidio ad pontem *β* 8. oreretur *A'B* oriretur *RTB corr.* 9. Ubii *A'* Ubi *R* Ubi//ı *B* Vbihí *T* Vbi ii *U* 10. sui *α*, *om.* *β* 11. auxilia ex sua ciuitate *α* ex sua ciuitate auxilia *β*

7 Treueros missa neque ab se fidem laesam; petunt atque orant,
ut sibi parcat, ne communi odio Germanorum innocentes pro
nocentibus poenas pendant; si amplius obsidum uellet, dare
8 pollicentur. Cognita Caesar causa repperit, ab Suebis auxilia
missa esse; Vbiorum satisfactionem accepit, aditus uiasque in
Suebos perquirit.

1 X. Interim paucis post diebus fit ab Vbiis certior Suebos
omnes in unum locum copias cogere atque his nationibus, quae
sub eorum sint imperio, denuntiare, ut auxilia peditatus equi-
2 tatusque mittant. His cognitis rebus rem frumentariam prouidet,
castris idoneum locum deligit; Vbiis imperat, ut pecora dedu-
cant suaque omnia ex agris in oppida conferant, sperans bar-
baros atque imperitos homines inopia cibariorum adductos ad
3 iniquam pugnandi condicionem posse deduci; mandat, ut cre-
bros exploratores in Suebos mittant, quaeque apud eos geran-
4 tur, cognoscant. Illi imperata faciunt et paucis diebus inter-
missis referunt: Suebos omnes, postea quam certiores nuntii de
exercitu Romanorum uenerint, cum omnibus suis sociorumque
copiis, quas coegissent, penitus ad extremos fines se recepisse:
5 siluam esse ibi infinita magnitudine, quae appellatur Bacenis;
hanc longe introrsus pertinere et pro natiuo muro obiectam
Cheruscos ab Suebis Suebosque ab Cheruscis [iniuriis incursi-
onibusque] prohibere: ad eius initium siluae Suebos aduentum
Romanorum expectare constituisse.

1 XI. Quoniam ad hunc locum peruentum est, non alienum
esse uidetur de Galliae Germaniaeque moribus et, quo diffe-
2 rant hae nationes inter sese, proponere. In Gallia non solum
in omnibus ciuitatibus atque in omnibus pagis partibusque,
3 sed paene etiam in singulis domibus factiones sunt, earumque
factionum principes sunt, qui summam auctoritatem eorum iu-

---

12. adq. *A* 13. ut sibi parcat *α* parcat sibi *β* (h)odio *B* 14. nocentes *Bpr.* pe[o]nas *B* p[e](a)ndant *A* obsidiū *A'* uellet *α* uelit *β* dare *α* dari *β* 15. repperit *A'B* sueuis *A'B* 16. Ubiorum *deteriores tres* Ubi horum *X* 17. suebos *A'B*.

X. 1. suebos *A'B* 2. in unum *α* unum in *β* 3. sint *α* sunt *β* pedi[ta]tus *A* 5. deligit *A'* d[e]iligit *B* 7. ad iniquam *α* in aliquam *β* 8. condi[c]tionem *B* conditionē *A* 9. 11. suebos *A'B* 12. uenerint *A'BUT*[a] uenerant *R* uenerī *T* 14. esse ibi *α* ibi esse *β* 15. hanc *β* ac *α* 16. cherusc[o]us *B* suebis *A'B* suebosq. *A'B* cherucis *A* iniuriis incursionibusque] *del. Paul* 17. initium (iniciū *A'*) siluae (silue *M*) *α* siluae initium *β* suebos *A'B*.

XI. 3. he *A* 4. adq. *A* 5. pene *A'B* in singulis *β* singulis *α* 6. principes sunt *α* sunt principes *β*

dicio habere existumantur, quorum ad arbitrium iudiciumque
summa omnium rerum consiliorumque redeat. Itaque eius rei 4
causa antiquitus institutum uidetur, nequis ex plebe contra po-
tentiorem auxilii egeret: suos enim quisque opprimi et cir-
cumueniri non patitur, neque, aliter si faciat, ullam inter suos
habet auctoritatem. Haec eadem ratio est in summa totius 5
Galliae: namque omnes ciuitates in partes diuisae sunt duas.

XII. Cum Caesar in Galliam uenit, alterius factionis prin- 1
cipes erant Aedui, alterius Sequani. Hi cum per se minus 2
ualerent, quod summa auctoritas antiquitus erat in Aeduis
magnaeque eorum erant clientelae, Germanos atque Ariouistum
sibi adiunxerant eosque ad se magnis iacturis pollicitationibus-
que perduxerant. Proeliis uero conpluribus factis secundis 3
atque omni nobilitate Aeduorum interfecta tantum potentia an-
tecesserant, ut magnam partem clientium ab Aeduis ad se tra- 4
ducerent obsidesque ab his principum filios acciperent et pub-
lice iurare cogerent, nihil se contra Sequanos consilii inituros,
et partem finitumi agri per uim occupatam possiderent Galliae-
que totius principatum obtinerent. Qua necessitate adductus 5
Deuiciacus auxilii petendi causa Romam ad senatum profectus
inperfecta re redierat. Aduentu Caesaris facta commutatione 6
rerum, obsidibus Aeduis redditis, ueteribus clientelis restitutis,
nouis per Caesarem comparatis, quod hi, qui se ad eorum ami-
citiam adgregauerant, meliore condicione atque aequiore im-
perio se uti uidebant, reliquis rebus eorum gratia dignitateque
amplificata, Sequani principatum dimiserant. In eorum locum 7
Remi successerant; quos quod adaequare apud Caesarem gratia
intellegebatur, hi, qui propter ueteres inimicitias nullo modo
cum Aeduis coniungi poterant, se Remis in clientelam dicabant.

---

7. existumantur *A'B* 8. summā *A'* Itaque *α* idq; *β* 9. institutum — XIII. 28. iudiciisque] *deficit B*; *B'* = *bR* 13. in partes diuisae (diuise *A*) sunt duas *α* diuisae sunt in duas partes *β*.

XII. 2. hedui *A'* hędui *b* alterius Sequani] alteri iis sequamini; *A* Hii *Ab* 3. ędnis (h suprascr.) *T* hęduis *b* heduis *A'* 4. magneq. *A'* erant *α*, *om.* *β* arió uistū *M* ariouixtū *A* ariobixtum *B'* 7. haeduorum *Mb* heduorū *A* 8. hęduis *b* hedu iis *A* traducerent *A'β* transducerent *B'* 9. publicę *A* 11. finitumi *A'b* occupata *b* occupatū *β* 12. optinerent *M* 13. deuiciacus *A'* diuitiac' *b* 14. inperfecta *α* infecta *β* cummutatione *AR* c̃mutacione *b* 15. haeduis *Ab* ueteribus clientelis *α* clientelis ueterib. *β* 16. amitiā *A* 17. adgregarant *T*[1] aggregarant *U* condicione *A'* conditione *b* inperio *A* 18. dignitate quę *A* dignitatę *β* 21. hi qui *A'* Hii qui *B'* Hi (.ii *U*) *β* u&er(a)s (e suprascr.) *A* inimititias *A* 22. heduis coniugi *A'* dicabant *A'U Tcorr.* dicebant *B' Tpr.*

8 Hos illi diligenter tuebantur: ita et nouam et repente collectam
9 auctoritatem tenebant. Eo tum statu res erat, ut longe principes haberentur Aedui, secundum locum dignitatis Remi optinerent.

1 XIII. In omni Gallia eorum hominum, qui aliquo sunt numero atque honore, genera sunt duo. Nam plebes paene seruorum habetur loco, quae nihil audet per se, nullo adhibetur
2 consilio. Plerique, cum aut aere alieno aut magnitudine tributorum aut iniuria potentiorum premuntur, sese in seruitutem
3 dicant nobilibus, *quibus* in hos eadem omnia sunt iura, quae dominis in seruos. Sed de his duobus generibus alterum est
4 druidum, alterum equitum. Illi rebus diuinis intersunt, sacrificia publica ac priuata procurant, religiones interpretantur: ad hos magnus adulescentium numerus disciplinae causa concurrit,
5 magnoque hi sunt apud eos honore. Nam fere de omnibus controuersiis publicis priuatisque constituunt, et siquod est admissum facinus, si caedes facta, si de hereditate, de finibus con-
6 trouersia est, idem decernunt, praemia poenasque constituunt; siqui aut priuatus aut populus eorum decreto non stetit, sacri-
7 ficiis interdicunt. Haec poena apud eos est grauissima. Quibus ita est interdictum, hi numero impiorum ac sceleratorum habentur, his omnes decedunt, aditum sermonemque defugiunt, nequid ex contagione incommodi accipiant, neque his petenti-
8 bus ius redditur neque honos ullus communicatur. His autem omnibus druidibus praeest unus, qui summam inter eos habet
9 auctoritatem. Hoc mortuo aut, siqui ex reliquis excellit dignitate, succedit, aut, si sunt plures pares, suffragio druidum, non-
10 numquam etiam armis de principatu contendunt. Hi certo anni tempore in finibus Carnutum, quae regio totius Galliae media

---

24. erant (erat M) *A'* principes] prius *Apr*. 25. haberentur haedui (hedui *A'*) α haedui (hedui *U*) haberentur β optinerent *A'* obtinerent *cett.*

XIII. 1. aliquo α in aliquo β 2. pene *A'* 3. nihil (nichil *M*) audet (aut & *A* habet *B'*) per se α per se nihil audet β nullo α nulli β adhibetur *M B'T* b&ur *A* 4. consilio α concilio β cum aut α cum β 5. sese in seruitutem α in seruitutem sese β 6. nobilibus] nobilibus, quibus *Dinter* 11. fere de] fere(n)de *A* 12. admissum facinus α facinus admissum β 13. cedes *A'* 14. decernunt *T* discernunt α*U* p̃mia penasq. *A* 15. Siquia *A* Siquid *Mpr*. priuatus α priuati β popul *A* 16. pęna *A* 17. ita α, *om.* β hi *A'*β hii *R* hii(s) *b* 18. his α ab his β aditum α aditum eorum β 19. contagione β cogitatione (cogitacione *M*) α his *AB'*β ııs *M* 20. onos *A* His *B'* Hiis *A'* 21. p̃ẽ *A'* 23. plures pares α pares plures β druidum α druidum (driuidū *T*[1]) adlegitur β 24. anni tempore α tempore anni β.

habetur, considunt in loco consecrato. Huc omnes undique,
qui controuersias habent, conueniunt eorumque decretis iudi-
ciisque parent. Disciplina in Britannia reperta atque inde in 11
Galliam translata esse existimatur, et nunc, qui diligentius eam 12
rem cognoscere uolunt, plerumque illo discendi causa profi-
ciscuntur.

XIIII. Druides a bello abesse consuerunt neque tributa 1
una cum reliquis pendunt[, militiae uacationem omniumque re-
rum habent inmunitatem]. Tantis excitati praemiis et sua sponte 2
multi in disciplinam conueniunt et a parentibus propinquisque
mittuntur. Magnum ibi numerum uersuum ediscere dicuntur. 3
Itaque annos nonnulli XX in disciplina permanent. Neque fas
esse existimant ea litteris mandare, cum in reliquis fere rebus,
publicis priuatisque rationibus, Graecis litteris utantur. Id mihi 4
duabus de causis instituisse uidentur, quod neque in uulgum
disciplinam efferri uelint neque eos, qui discunt, litteris confisos
minus memoriae studere; quod fere plerisque accidit, ut prae-
sidio litterarum diligentiam in perdiscendo ac memoriam re-
mittant. Inprimis hoc uolunt persuadere, non interire animas, 5
sed ab aliis post mortem transire ad alios, atque hoc maxime
ad uirtutem excitari putant, metu mortis neglecto. Multa prae- 6
terea de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum
magnitudine, de rerum natura, de deorum inmortalium ui ac
potestate disputant et iuuentuti tradunt.

XV. Alterum genus est equitum. Hi, cum est usus atque 1
aliquod bellum incidit (quod fere ante Caesaris aduentum quod
annis accidere solebat, uti aut ipsi iniurias inferrent aut in-
latas propulsarent), omnes in bello uersantur, atque eorum ut 2
quisque est genere copiisque amplissimus, ita plurimos circum
se ambactos clientesque habet. Hanc unam gratiam poten-
tiamque nouerunt.

---

26. Huc] Hii *A* 27. iudiisq. *A* 28. *uerbo* parent *rursus incipit B* brittania *AB*¹ 29. esse α, *om.* β 30. cogn(o)uscere *A* illos *A*.

XIIII. 2. una α ũquã *T* unquam *U* militiæ — inmunitatem] *del. Paul* 3. extati *B'* p̃miis *A'* 6. xx (·xx· *A*////*M*¹ xx *B*) α uicenos β 7. fere rebus α rebus fere β 8. grecis *A'B*¹ litteris utantur α utantur litteris β 10. discunt α discant β 11. studerent *A'* p̃sidio *A'* 14. maxime α, *om.* β 15. negle(g)to (c) *A* p̃terea *A'* 17. deorum inmortalium ui (uia *A*) α ui deorum β.

XV. 2. fere ante caesaris (caesaris (e) *A* caesarem *Rpr.*) aduentum α ante caesaris aduentum fere β quod annis *AB*¹ 3. accidere *M* β occidere *A* accedere *B'* 5. copiisque α copiis β circum α circa β 6. habet α habent β.

1 XVI. Natio est omnium Gallorum admodum dedita religi-
2 onibus, atque ob eam causam, qui sunt adfecti grauioribus
morbis quique in proeliis periculisque uersantur, aut pro uicti-
mis homines immolant aut se inmolaturos uouent administrisque
3 ad ea sacrificia druidibus utuntur, quod, pro uita hominis [non]
nisi hominis uita reddatur, non posse deorum inmortalium
numen placari arbitrantur, publiceque eiusdem generis habent
4 instituta sacrificia. Alii inmani magnitudine simulacra habent,
quorum contexta uiminibus membra uiuis hominibus complent;
quibus succensis circumuenti flamma exanimantur homines.
5 Supplicia eorum, qui in furto aut in latrocinio aut aliqua noxa
sint conprehensi, gratiora dis inmortalibus esse arbitrantur; sed
cum eius generis copia defecit, etiam ad innocentium supplicia
descendunt.

1 XVII. Deum maxime Mercurium colunt. Huius sunt plu-
rima simulacra, hunc omnium inuentorem artium ferunt, hunc
uiarum atque itinerum ducem, hunc ad quaestus pecuniae mer-
2 caturasque habere uim maximam arbitrantur. Post hunc Apol-
linem et Martem et Iouem et Mineruam. De his eandem fere,
quam reliquae gentes, habent opinionem: Apollinem morbos
depellere, Mineruam operum atque artificiorum initia tradere,
3 Iouem imperium caelestium tenere, Martem bella regere. Huic,
cum proelio dimicare constituerunt, ea, quae bello ceperint,
plerumque deuouent; quae superauerint animalia capta, im-
4 molant reliquasque res in unum locum conferunt. Multis in
ciuitatibus harum rerum extructos tumulos locis consecratis
5 conspicari licet; neque saepe accidit, ut neglecta quispiam re-
ligione aut çapta apud se occultare aut posita tollere auderet,
grauissimumque ei rei supplicium cum cruciatu constitutum est.

XVI. 1. omnium *α* omnis *β* relegionibus *ABpr*. 3. p̄liis *A* 4. inmolaturos *A'* immolaturos *B* administris‿quae *B* 5. hominis] *om.* *MT*[1] nisi *U* non nisi *α*, *om.* *T*[1] 6. hominis uita *A'* uita hominis *B* non posse *α* non posse aliter *β* inmortaliū *A'* immortalium *B* 7. Publicęq. *A* habent(i) *A* 8. inmani magnitudine *α* magnitudine immani *β* simulachra *A* 10. examinantur *MBU* 11. in latrocinio *α* latrocinio *β* noxa *B'U* noxia *A'T* 12. gratior///a *B* dís *AB* dis *Rβ* deis *M* inmortalibus *A'* immortalib; *B* 13. defecit *MB'Acorr.* deficit *Apr.* *β*.

XVII. 1. plura *A* 2. hu(n)c *B* 3. questus *A'* 6. reliq. *A* 7. inicium *A'* 9. p̄lio *A* cęperint *A* coeperint *B* ceper̃ (coeper̃ *T*) *β* 10. superauerint *α* superarint *β* inmolant *A'* immolant *B* 11. reliquasque *α* reliquas *β* 12. locis consecratis *α* consecratis locis *β* 13. negle(g)ta (c above) *A* 14. apud se *α*, *om.* *β* aud *B* 15. ei rei supplicium *α* ibi supplicium horum delictorum *β* cons | titum (:tu :) *B*.

XVIII. Galli se omnes ab Dite patre prognatos praedicant 1
idque ab druidibus proditum dicunt. Ob eam causam spatia 2
omnis temporis non numero dierum, sed noctium finiunt; dies
natales et mensuum et annorum initia sic obseruant, ut noctem
dies subsequatur. In reliquis uitae institutis hoc fere ab reli- 3
quis differunt, quod suos liberos, nisi cum adoleuerunt, ut munus
militiae sustinere possint, palam ad se adire non patiuntur filiumque puerili aetate in publico in conspectu patris adsistere turpe ducunt.

XVIIII. Viri, quantas pecunias ab uxoribus dotis nomine 1
acceperunt, tantas ex suis bonis aestimatione facta cum dotibus
communicant. Huius omnis pecuniae coniunctim ratio habetur 2
fructusque seruantur; uter eorum uita superarit, ad eum pars
utriusque cum fructibus superiorum temporum peruenit. Viri 3
in uxores, sicuti in liberos, uitae necisque habent potestatem; et cum pater familiae inlustriore loco natus decessit, eius propinqui conueniunt et, de morte si res in suspicionem uenit, de uxoribus in seruilem modum quaestionem habent et, si conpertum est, igni atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt.
Funera sunt pro cultu Gallorum magnifica et sumptuosa; om- 4
niaque, quae uiuis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia, ac paulo supra hanc memoriam serui et clientes, quos ab his dilectos esse constabat, iustis funeribus confectis una cremabantur.

XX. Quae ciuitates commodius suam rem publicam admi- 1
nistrare existimantur, habent legibus sanctum, siquis quid de
re publica a finitimis rumore aut fama acceperit, uti ad magi-
stratum deferat neue cum quo alio communicet, quod saepe 2
homines temerarios atque imperitos falsis rumoribus terreri et ad facinus inpelli et de summis rebus consilium capere cognitum

---

XVIII. 1. ab dite *B* p̄dicant *A'B* 2. ab *α* ex *β* spacia *A'* spatium *β* 3. dies *α* ut dies *β* 4. mensuum *B*[1] mensum *RB*[2] mensium *A'β* inicia *A'* obseruant *MB* obseruent *AT*[1] 8. puerilia a&ate *A*.

XVIIII. 1. Uiri (Vir *M*) *α* uiriq. *β* 2. exuis *A'* estimationę *A* 3. pęcunię *A* 4. uter *α* ut *β* superarit *α* superauerit *β* superauit *Whitte* 5. fructib; *α* fructu *β* 8. suspitionem (o above t) *B* 10. igni *α* igne *β* 11. pro cultu] p̧cul *A* omniaque quae (q̄ *T*) *β* omnia quaeque *α* 14. his *α* hiis *T* iis *U*.

XX. 1. q̃: *B* Quē *R* 2. siquis *α* si *β* 3. re p̄ *B* rep̃ *A'* aut (aud, t above d, *B*) *α* ac *β* acceperit *α* acceperint *β* uti—communicet] *om.* *R* 4. deferat *A'B* deferant *β* communicent *β* sepe *A'* 5. imperitos *β* impeditos *α*.

3 est. Magistratus, quae uisa sunt, occultant, quaeque esse ex
usu iudicauerunt, multitudini produnt. De re publica nisi per
concilium loqui non conceditur.

1 XXI. Germani multum ab hac consuetudine differunt. Nam
neque druides habent, qui rebus diuinis praesint, neque sacri-
2 ficiis student. Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt
et quorum aperte opibus iuuantur, Solem et Vulcanum et Lu-
3 nam, reliquos ne fama quidem acceperunt. Vita omnis in uena-
tionibus atque in studiis rei militaris consistit; ab paruulis
4 labori ac duritiae student. Qui diutissime inpuberes permanse-
runt, maximam inter suos ferunt laudem: hoc ali staturam, ali
5 uires neruosque confirmari putant. Intra annum uero uicen-
simum feminae notitiam habuisse in turpissimis habent rebus;
cuius rei nulla est occultatio, quod et promiscue in fluminibus
perluuntur et pellibus aut paruis renonum tegumentis utuntur,
magna corporis parte nuda.

1 XXII. Agri culturae non student, maiorque pars eorum
2 uictus in lacte, caseo, carne consistit. Neque quisquam agri
modum certum aut fines habet proprios, sed magistratus ac
principes in annos singulos gentibus cognationibusque hominum,
qui *tum* una coierunt, quantum et quo loco uisum est agri,
3 adtribuunt atque anno post alio transire cogunt. Eius rei
multas adferunt causas: ne adsidua consuetudine capti studium
belli gerendi agri cultura commutent; ne latos fines parare
studeant potentioresque humiliores possessionibus expellant; ne
accuratius ad frigora atque aestus uitandos aedificent; nequa
oriatur pecuniae cupiditas, qua ex re factiones dissensionesque
4 nascuntur; ut animi aequitate plebem contineant, cum suas
quisque opes cum potentissimis aequari uideat.

1 XXIII. Civitatibus maxima laus est quam latissime circum

---

7. que *A'B* quaeque (queque *M*) *α* .Quę *β* 8. re p̃ *MB* rep̃ *A*.

XXI. 2. druid[e]ıs *B* p̃sint *A'* 4. iu[v]bantur *B* 5. uen[a]tionib: *B* 6. ab paruulis *MB'* Apparuulis *A* a paruis *β* 7. duricię *A* inpuberes *A'* impuberes *B* 8. maxime *A* hoc ali staturam, ali hoc *Aldus* hoc alii staturam . alii *α* Alii hoc staturã . alii hoc *β* 9. uicensimum *B'* uicesimum *cett.* 10. feminæ notitiãẹ *B* feminã notitię *A* 12. renonum *M* rhenonum *BU* reno♃ *T* rhenorum *AR* tegumentis *B'* tegimentis *A'β*.

XXII. 2. caseo (quas eo *M*[1]) carne *α* & caseo. & carne *β* Ne *A* 3. ppr[o]ius *B* ppios *A'* 4. cognationibusque (cognac: *M*) *A'U* cognationibus *T* cognationesque *B'* 5. qui tum una *Heller* qui cum una (ḥuná *M*) *α* quiq; una *β* et *β* ei *α* agri adtribuunt *α* adtribuunt agri *β* 7. ne *α* quod neq; *β* adsua *A* 9. potentiores humilioresque *Paul* 13. equari *A'*.

XXIII. 1. latissime *α* latissimis *β*.

se uastatis finibus solitudines habere. Hoc proprium uirtutis 2
existimant, expulsos agris finitumos cedere neque quemquam
prope audere consistere; simul hoc se fore tutiores arbitrantur, 3
repentinae incursionis timore sublato. Cum bellum ciuitas aut 4
inlatum defendit aut infert, magistratus, qui ei bello praesint,
ut uitae necisque habeant potestatem, deliguntur. In pace nul- 5
lus est communis magistratus, sed principes regionum atque
pagorum inter suos ius dicunt controuersiasque minuunt. La- 6
trocinia nullam habent infamiam, quae extra fines cuiusque ciui-
tatis fiunt, atque ea iuuentutis exercendae ac desidiae minuen-
dae causa fieri praedicant. Atque ubi quis ex principibus in 7
concilio dixit se ducem fore, qui sequi uelint, profiteantur, con-
surgunt hi, qui et causam et hominem probant, suumque auxi-
lium pollicentur atque ab multitudine conlaudantur; qui ex his 8
secuti non sunt, in desertorum ac proditorum numero ducuntur,
omniumque his rerum postea fides derogatur. Hospitem uio- 9
lare fas non putant; qui quaque de causa ad eos uenerunt,
ab iniuria prohibent, sanctos habent, hisque omnium domus
patent uictusque communicatur.

XXIIII. Ac fuit antea tempus, cum Germanos Galli uirtute 1
superarent, ultro bella inferrent, propter hominum multitudinem
agrique inopiam trans Rhenum colonias mitterent. Itaque ea, 2
quae fertilissima Germaniae sunt, loca circum Hercyniam siluam,
quam Eratostheni et quibusdam Graecis fama notam esse uideo,
quam illi Orcyniam appellant, Volcae Tectosages occupauerunt
atque ibi consederunt; quae gens ad hoc tempus his sedibus 3
sese continet summamque habet iustitiae et bellicae laudis
opinionem. Nunc, quod in eadem inopia egestate patientia, qua 4
ante, Germani permanent, eodem uictu et cultu corporis utuntur,
Gallis autem prouinciarum propinquitas et transmarinarum re- 5
rum notitia multa ad copiam atque usus largitur, paulatim 6

---

3. expulsos *A'* expulso T^1 expulsis $B'UT^2$ finitumos *A* finitimos *cett.* 4. prope α prope se β 6. p̃sint *A'* 7. nullus *B* nullis *A'*β 9. controuersias quę *A* 10. q̄: *B* ciuitates *B* 11. desidiam *A'* 12. p̃dicant *A'* 14. hi α hii *T* ii *U* 15. abq. *A* ab α a β 16. dịcuntur *B* 17. Hospitem uiolare α Hospites uiolari β 18. qui] quia *T* quaque α quacūq. β 19. ab α, *om.* β sanctos α sanctosque β.

XXIIII. 3. Itaque α atque β ea quae] eāq. *A* 4. Hercyniam] hyrcaniā *T* 5. quā eratostem *A* qua meratos teni *B* quam eratos teni *MR* quę (que *U*) erat hostheni (hosteni *U*) β grecis *A'B* notam α nota β 6. uolgæ *B* uolgo *A'* uulgo *R*β tectosages *A'B*β tectusages *R* 8. iustię *A* iustitiā *U* iusticiā *T* 9. quod α quoniam β pacientia *AB* 10. qua ante *Heller* qua *X* et α, *om.* β 11. puintiarum *B* 12. usus α usū β.

adsuefacti superari multisque uicti proeliis ne se quidem ipsi
cum illis uirtute comparant.
1 XXV. Huius Hercyniae siluae, quae supra demonstrata est,
latitudo nouem dierum iter expedito patet; non enim aliter finiri
2 potest, neque mensuras itinerum nouerunt. Oritur ab Helue-
tiorum et Nemetum et Raur*i*corum finibus rectaque fluminis
3 Danu*u*ii regione pertinet ad fines Dacorum et Anartium; hinc
se flectit sinistrorsus diuersis ab flumine regionibus multarum-
4 que gentium fines propter magnitudinem attingit; neque quis-
quam est huius Germaniae, qui se [aut audisse] aut adisse ad
initium eius siluae dicat, cum dierum iter LX processerit, aut,
5 quo ex loco oriatur, acceperit; multaque in ea genera ferarum
nasci constat, quae reliquis in locis uisa non sint; ex quibus
quae maxime differant ab ceteris et memoriae prodenda uide-
antur, haec sunt.
1 XXVI. Est bos cerui figura, cuius a media fronte inter
aures unum cornu existit excelsius magisque directum his, quae
2 nobis nota sunt, cornibus; ab eius summo sicut palmae rami-
3 que late diffunduntur. Eadem est feminae marisque natura,
eadem forma magnitudoque cornuum.
1 XXVII. Sunt item, quae appellantur alces. Harum est
consimilis capris figura et uarietas pellium, sed magnitudine
paulo antecedunt mutilaeque sunt cornibus et crura sine nodis
2 articlisque habent, neque quietis causa procumbunt neque, si-
quo adflictae casu conciderunt, erigere sese aut subleuare pos-
3 sunt. His sunt arbores pro cubilibus: ad eas se adplicant atque
4 ita paulum modo reclinatae quietem capiunt. Quarum ex uesti-
giis cum est animaduersum a uenatoribus, quo se recipere con-
suerint, omnis eo loco aut ab radicibus subruunt aut accidunt
arbores, tantum ut summa species earum stantium relinquatur.
5 Huc cum se consuetudine reclinauerunt, infirmas arbores pon-
dere adfligunt atque una ipsae concidunt.

XXV. 1. hercyniae (-e *M*) α hircaniae β q. *A* 3. heluitiorum *B* heluiciorum *A'* 4. rauracorum β tauriacorum α 5. danubii *X* regione(s̈) *B* anartuim *A* 6. ab α a β 7. attingit *A'* adtingit *B* neque α nec β 8. aut adisse *tres codd. deteriores* aut audisse aut adisse *X* 9. inicium *A'* eius α huius β ·LXVIIII· *T* pcesserint *A* 12. q. *AB* ab α a β memoriae (-e *M*) α memoria β.

XXVI. 3. ramique α rami quā β 4. diffunduntur (-dit[2]·*M*[1]) α diffundunt β.

XXVII. 1. alces βA^2 altes α 2. pe̥llium *B* sed (s& *M*) α, *om.* β 3. mutileq: *B* 4. articlisq. α articulisque β sıṇ̣ẹ *B*, *om.* *R* 5. sese α se β aut α ac β 7. paulo *B* 9. om̄is *T* omnes *cett.* 12. ipse *B*.

XXVIII. Tertium est genus eorum, qui uri appellantur. 1
Hi sunt magnitudine paulo infra elefantos, specie et colore et
figura tauri. Magna uis eorum est et magna uelocitas, neque 2
homini neque ferae, quam conspexerunt, parcunt. Hos studiose 3
foueis captos interficiunt; hoc se labore durant adulescentes
atque hoc genere uenationis exercent, et qui plurimos ex his
interfecerunt, relatis in publicum cornibus, quae sint testimonio,
magnam ferunt laudem. Sed adsuescere ad homines et man- 4
suefieri ne paruuli quidem excepti possunt. Amplitudo cor- 5
nuum et figura et species multum a nostrorum boum cornibus
differt. Haec studiose conquisita ab labris argento circumclu- 6
dunt atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur.

XXVIIII. Caesar, postquam per Vbios exploratores con- 1
perit Suebos sese in siluas recepisse, inopiam frumenti ueritus,
quod, ut supra demonstrauimus, minime omnes Germani agri
culturae student, constituit non progredi longius; sed, ne om- 2
nino metum reditus sui barbaris tolleret atque ut eorum auxilia
tardaret, reducto exercitu partem ultimam pontis, quae ripas
Vbiorum contingebat, in longitudinem pedum ducentorum re- 3
scindit atque in extremo ponte turrim tabulatorum quattuor
constituit praesidiumque cohortium duodecim pontis tuendi
causa ponit magnisque eum locum munitionibus firmat. Ei loco
praesidioque Gaium Volcacium Tullum adulescentem praefecit.
Ipse, cum maturescere frumenta inciperent, ad bellum Ambio- 4
rigis profectus per Arduennam siluam, quae est totius Galliae
maxima atque ab ripis Rheni finibusque Treuerorum ad Neruios
pertinet milibusque amplius quingentis in longitudinem patet,

---

XXVIII. 2. elefantos *AB'T* elefrantes *M* specię *A* 3. uis eorum est *α* uis ẽ. eoꝝ *T* est uis eorum *U* neque *α* & neque *β* 4. conspexerunt *α* conspexerint *β* Ho^{s} *A* 5. Hos *A* adu^{o}lescentes *A* 8. mansuefieri *A'U* mansuę | fieri *T* mansueti fieri *β* 10. a *β*, *om.* *α* 11. studiosae *B* ab] ad A^1 a A^2 12. ępulis *A*.

XXVIIII. 2. suebos *MB'* seubos *A* sese *α* se *β* 3. omnes] homines *Oudendorp* ^{a}gri culturę *A* 4. pgridi B^1 6. reductu^{o} *B* q. *A* 8. turrim *α* turrem *β* 9. p̄sidiumque *A'* 11. p̄sidioque *A'* gaium *α* c̄ (·c· *U*) *β* uulcacium *B'* uulcatiū *A* uulgaciū *M* u^{u}olcatiū *T* uolcanū *U* tullum *α*, *om.* *β* p̄fecit *A'* 13. siluuā *A* 14. ab *α* a *U*, *om.* *T* 15. milibusque *α* et milibus *β* lo^{n}g*i*tudinē *A*.

Lucium Minucium Basil*um* cum omni equitatu praemittit, siquid celeritate itineris atque oportunitate temporis proficere
5 posset; monet, ut ignes in castris fieri prohibeat, nequa eius aduentus procul significatio fiat; sese confestim subsequi dicit.

1 XXX. Basil*us*, ut imperatum est, facit. Celeriter contraque omnium opinionem confecto itinere multos in agris inopinantes deprehendit: eorum indicio ad ipsum Ambiorigem con-
2 tendit, quo in loco cum paucis equitibus esse dicebatur. Multum cum in omnibus rebus, tum in re militari potest fortuna. Nam *sicut* magno accidit casu, ut in ipsum incautum etiam atque inparatum incideret, priusque eius aduentus ab hominibus uideretur, quam fama ac nuntius adferretur, sic magnae fuit fortunae, omni militari instrumento, quod circum se habebat, erepto, redis equisque conprehensis ipsum effugere mortem.
3 Sed hoc quoque factum est, quod aedificio circumdato silua, ut sunt fere domicilia Gallorum, qui uitandi aestus causa plerumque siluarum ac fluminum petunt propinquitates, comites familiaresque eius angusto in loco paulisper equitum nostrorum uim
4 sustinuerunt. His pugnantibus illum in equum quidam ex suis intulit: fugientem siluae texerunt. Sic et ad subeundum periculum et ad uitandum multum fortuna ualuit.

1 XXXI. Ambiorix copias suas iudicione non conduxerit, quod proelio dimicandum non existimarit, an tempore exclusus et repentino equitum aduentu prohibitus, cum reliquum exer-
2 citum subsequi crederet, dubium est. Sed certe dimissis per agros nuntiis sibi quemque consulere iussit. Quorum pars in
3 Arduennam siluam, pars in continentis paludes profugit; qui proxumi Oceano fuerunt, hi insulis sese occultauerunt, quas
4 aestus efficere consuerunt; multi ex suis finibus egressi se
5 suaque omnia alienissimis crediderunt. Catuuolcus rex dimidiae partis Eburonum, qui una cum Ambiorige consilium inierat,

16. minucium *MB* minutiū *A* municiū *U* munitiū *T* basilium *X* aequitatu p̄mittit *A* 18. p̄hibead *A*.

XXX. 1. Ba$\overset{s}{(l)}$ilius *A* Basilius *cett.* cęleriter *A* 4. dicebantur *A* 6. sicut *Rob. Estienne ex quattuor recentibus, om. X* 7. primusq. *A* hominibus *B'* omnibus *A'β* 8. nuntius (nunc:*M*) *α* nuntius aduentus *β* 10. redis *M* rhedis *Aβ* rhaedis *B'* 11. quoque *α*, *om. β* 12. ferae *B* domicilia *α* ędificia ($\overset{a}{\text{ędificio}}$ *T*) *β* uitanda *A* 13. ac (hac *M*[1]) *A'β* atque *B'* 16. intulit *α* impulit *β* 17. multum *α* tumultum *β*.

XXXI. 1. conduxerint *A* 2. p̄lio *A* 3. equitum *α* equitatus *β* 5. $\overset{o}{\text{agr̹is}}$ *B* 6. continentis *U* continentes *αT* 7. p̄xumi (p̄xū *A*) *A'* p̄ximi *B* hinc p̄ximi *β* hi *α* his *β* insulis *Aβ* in insulis *M* insiluis *B'* 8. consuerunt *α* consueuerunt *β* 9. Catuuolcus (Catu $\overset{c}{\text{olt̹us}}$ *M*) *α* Catouolcus *β*.

aetate iam confectus cum laborem belli aut fugae ferre non posset, omnibus precibus detestatus Ambiorigem, qui eius consilii auctor fuisset, taxo, cuius magna in Gallia Germaniaque copia est, se exanimauit.

XXXII. Segni Condrusique ex gente et numero Germa- 1
norum, qui sunt inter Eburones Treuerosque, legatos ad Caesarem miserunt oratum, ne se in hostium numero duceret neue omnium Germanorum, qui essent citra Rhenum, unam esse causam iudicaret: nihil se de bello cogitauisse, nulla Ambiorigi
auxilia misisse. Caesar explorata re quaestione captiuorum, 2
siqui ad eos Eburones ex fuga conuenissent, ad se ut reducerentur, imperauit; si ita fecissent, fines eorum se uiolaturum
negauit. Tum copiis in tris partis distributis inpedimenta om- 3
nium legionum Aduatucam contulit. Id castelli nomen est. 4
Hoc fere est in mediis Eburonum finibus, ubi Titurius atque
Aurunculeius hiemandi causa consederant. Hunc cum reliquis 5
rebus locum probarat, tum quod superioris anni munitiones integrae manebant, ut militum laborem subleuaret. Praesidio inpedimentis legionem quartam decimam reliquit, unam ex his
tribus, quas proxume conscriptas ex Italia traduxerat. Ei 6
legioni castrisque Quintum Tullium Ciceronem praeficit ducentosque equites attribuit.

XXXIII. Partito exercitu Titum Labienum cum legioni- 1
bus tribus ad Oceanum uersus in eas partes, quae Menapios
adtingunt, proficisci iubet; Gaium Trebonium cum pari legio- 2
num numero ad eam regionem, quae ad Aduatucos adiacet,
depopulandam mittit; ipse cum reliquis tribus ad flumen Scal- 3
dem, quod influit in Mosam, extremasque Arduennae partis ire constituit, quo cum paucis equitibus profectum Ambiorigem
audiebat. Discedens post diem septumum sese reuersurum 4

---

11. belli *α* aut belli *β* 12. praecibus *B* 14. examinauit *A'Bpr*.

XXXII. 5. ambiorige (i above) *B* 6. mississe *B* Caesar (Cesar *M*) explorata ré *A'* cęsar re (Cęsar(e) *T*) explorata *β* 9. tris partis *A'* tres partes *B'β* 10. aduatucam *α* atuatucam *β* 11. atque *α* et *β* 12. aurun culęius *A* 13. probarat *AB'Mcorr*. pbar& *Mpr*. pbabat *β* tum *β* tunc *α* 15. reliquid *A'* his *α* his (i above) *T* iis *U* 16. pxume *MB* pximę *A* 17. præficit (p̃ficit *A'*) *α* p̃fecit *β* ducentisq; (o above) *B* 18. ęquites *A* attribuit *A'* ad tribuit *B* ei attribuit *β*.

XXXIII. 1. Partitoq. exercitū *A* 3. ğ *A* ğ. *MB* ō. *R* .c. *β* 4. ad aduatucos *AB'* aduatucos *M* atuatucis *β* 5. tribus *α* VIII. *β* scaldem *α* scaldim *T* scaldin *U* 6. partis *AB* partes *cett*. 8. audebat *B*[1] Discedens *A'β* Descendens *B'* septumū *A* ·VII· *β* septimum *cett*.

confirmat, quam ad diem ei legioni, quae in praesidio relin-
5 quebatur, deberi frumentum sciebat. Labienum Treboniumque
hortatur, si reipublicae commodo facere possint, ad eum diem
reuertantur, ut rursus communicato consilio exploratisque
hostium rationibus aliud initium belli capere possent.
1 XXXIIII. Erat, ut supra demonstrauimus, manus certa
nulla, non oppidum, non prae*si*dium, quod se armis defenderet,
2 sed in omnis partis dispersa multitudo. Vbi cuique aut ualles
abdita aut locus siluestris aut palus inpedita spem praesidii
3 aut salutis aliquam offerebat, consederat. Haec loca uicinita-
tibus erant nota, magnamque res diligentiam requirebat non
in summa exercitus tuenda (nullum enim poterat uniuersis *ab*
perterritis ac dispersis periculum accidere), sed in singulis mi-
litibus conseruandis; quae tamen ex parte res ad salutem
4 exercitus pertinebat. Nam et praedae cupiditas multos longius
euocabat, et siluae incertis occultisque itineribus confertos adire
5 prohibebant. Si negotium confici stirpemque hominum scelera-
torum interfici uelle*t*, dimittendae plures manus diducendique
6 erant milites; si continere ad signa manipulos uellet, ut instituta
ratio et consuetudo exercitus Romani postulabat, locus ipse
erat praesidio barbaris, neque ex occulto insidiandi et dispersos
7 circumueniendi singulis deerat audacia. Vt in eius modi dif-
ficultatibus, quantum diligentia prouideri poterat, prouidebatur,
ut potius in nocendo aliquid praetermitteretur, etsi omnium
animi ad ulciscendum ardebant, quam cum aliquo militum de-

---

9. quam ad *α* ad quam *β* p̃sidio *A'* 10. deberi frumentum *α* frumentum deberi *β* trebonūq. *A'* 11. reip̄. *T* rei ·p̃· *U* rei .p̄ (p. *M*) r̄. *A'* rei P͡R *B'* quõmodo *A* eum *α* eam *β* eundem *Paul* 12. russus *A* 13. initium (inicium *A'*) belli *α* belli initium *β* possent *α* possint *β*.

XXXIIII. 2. p̄diū[si] *M* praedium *B'* p̄diū *A'β* 3. in omnis (omnes *R Bcorr.*) partis *α* omnis in partis *β* ubi cuique *β* ubicumque (ubi cūq: *B*) *α* aud *Bpr.* 4. aud *Bpr.* locus siluestris. aut (aud[t] *B*) palus (paul *A*) *α* locis siluestrib. palus *β* impedita *B* inpedim̃ta *A* praesidii (p̃sidii *A'*) aut salutis *α* p̃sidiaue salutis *T* 7. ab *codd. tres deteriores, om. X* 10. p̄dę *A* 11. occultisque itineribus *α* occultatisque in itinerib. *β* confertos *A'β* confertis *B'* adhire *A'* 12. scęlatorū *A* 13. uellet *codd. duo deteriores* uellent *X* dimittende *A* di[e]ducendi que *B* 14. continere *α* contineri *β* uellet *β* uellent *α* 15. ipse erat *α* erat ipse *β* 16. p̃sidio *A'* 17. audatia *B* diffulcultatibus *A* 19. pra&er mitter&ur *B* p̃termitter&ur *A* omitteretur *β* 20. ad ulciscendum *A'T* ad uliscendum *B* adulescendum *R* 'adolescentū *U*.

trimento noceretur. Dimittit ad finitumas ciuitates nuntios 8
Caesar, omnes euocat spe praedae [ad diripiendos Eburones], ut
potius in siluis Gallorum uita quam legionarius miles pericli-
tetur, simul ut magna multitudine circumfusa pro tali facinore
stirps ac nomen ciuitatis tollatur. Magnus undique numerus 9
celeriter conuenit.

XXXV. Haec in omnibus Eburonum partibus gerebantur, 1
diesque adpetebat septimus, quem ad diem Caesar ad inpedi-
menta legionemque reuerti constituerat. Hic, quantum in bello 2
fortuna possit et quantos adferat casus, cognosci potuit. Dis- 3
sipatis ac perterritis hostibus, ut demonstrauimus, manus erat
nulla, quae paruam modo causam timoris adferret. Trans 4
Rhenum ad Germanos peruenit fama, diripi Eburones atque
ultro omnis ad praedam euocari. Cogunt equitum duo milia 5
Sugambri, qui sunt proxumi Rheno, a quibus receptos ex fuga
Thencthéros atque Vsipetes supra docuimus. Transeunt Rhenum 6
nauibus ratibusque triginta milibus passuum infra eum locum,
ubi pons erat perfectus praesidiumque ab Caesare relictum;
primos Eburonum finis adeunt; multos ex fuga dispersos exci-
piunt, magno pecoris numero, cuius sunt cupidissimi barbari,
potiuntur. Inuitati praeda longius procedunt. Non hos palus 7
in bello latrociniisque natos, non siluae morantur. Quibus in
locis sit Caesar, ex captiuis quaerunt; profectum longius repe-
riunt omnemque exercitum discessisse cognoscunt. Atque unus 8
ex captiuis: 'Quid uos' inquit 'hanc miseram ac tenuem sectamini
praedam, quibus licet iam esse fortunatissimos? Tribus horis
Aduatucam uenire potestis: huc omnes suas fortunas exercitus
Romanorum contulit; praesidii tantum est, ut ne murus quidem 9
cingi possit neque quisquam egredi extra munitiones audeat'.
Oblata spe Germani, quam nacti erant, praedam in occulto

---

21. nocer& *A'* Dimittit ad finitimas ciuitates nuntios (nuntius (o) *A* nuncios *M*) caesar *α* Caesar ad finitumas (finitimas *U*) ciuitates nuntios (nuncios *T*) dimittit *β* 22. euocat *β* ad sę uocat *α* spae *B* p̄dę *A* ad diripiendos Eburones] *del. Paul* 23. legionariọs (v) *B* periclitetur *α* periclitaretur *β* 25. strips *A'*.
XXXV. 5. hac *A*[1] pteritis *A* 6. q: *B* 8. om̃is *T* omnes *cett.* p̃dam *A'* 9. sugambri *α* sygãbri *β* 10. thenctheros (thent (c) theros *A*) *α* tenctheros *β* adq. *A* transeunt *A'β* transeunti *B'* 12. p̃sidiumque *A'* ab *α* a *β* 13. eburonū *A* finis *T*[1] fines *α T*[2] finib; *U* 15. p̃da *A'* pallus *A* 17. reperiunt *A'* repperiunt *B* 19. inquid *A* hanc] *om.* *A* 20. p̃dã *A'* fortunatissimos? *Aβ* fortunatissimis *B'* 22. ne mur.' *T* numerus *αU* 23. ne *A* 24. spe] tanta spe *Paul* rọmani (ge) *B* p̄dā *A'*.

10 relinqunt; ipsi Aduatucam contendunt usi eodem duce, cuius haec indicio cognouerant.

1 XXXVI. Cicero, qui omnes superiores dies praeceptis Caesaris cum summa diligentia milites in castris continuisset ac ne calonem quidem quemquam extra munitionem egredi passus esset, septimo die diffidens de numero dierum Caesarem fidem seruaturum, quod longius progressum audiebat neque ulla de
2 reditu eius fama adferebatur, simul eorum permotus uocibus, qui illius patientiam paene obsessionem appellabant, [siquidem ex castris egredi non liceret], nullum eius modi casum expectans, quo, nouem oppositis legionibus maximoque equitatu dispersis ac paene deletis hostibus, in milibus passuum tribus offendi posset, quinque cohortes frumentatum in proximas segetes mittit,
3 quas inter et castra unus omnino collis intererat. Conplures erant ex legionibus aegri relicti; ex quibus qui hoc spatio dierum conualuerant, circiter trecenti, sub uexillo una mittuntur; magna praeterea multitudo calonum, magna uis iumentorum, quae in castris subsederant, facta potestate sequitur.

1 XXXVII. Hoc ipso tempore et casu Germani equites interueniunt protinusque eodem illo, quo uenerant, cursu ab
2 decumana porta in castra inrumpere conantur, nec prius sunt uisi obiectis ab ea parte siluis, quam castris adpropinquarent, usque eo, ut, qui sub uallo tenderent mercatores, recipiendi
3 sui facultatem non haberent. Inopinantes nostri re noua perturbantur, ac uix primum impetum cohors in statione sustinet.
4 Circumfunduntur ex reliquis hostes partibus, siquem aditum
5 repperire possent. Aegre portas nostri tuentur; reliquos aditus
6 locus ipse per se munitioque defendit. Totis trepidatur castris, atque alius ex alio causam tumultus quaerit; neque quo signa

---

25. relinqunt *B'T* relinquunt *A'*.

XXXVI. 1. omnes *α* per omnes *β* p̄ceptis *A'* 2. cum summa *α* summa *β* contenuisset *AB'* continuisset *cett.* 5. progressum *α* eum progressum *β* 6. eorum permotus uocibus *α* pmotus uocibus eorum *β* 7. pacientiam *AB* pene *A'B* si — liceret] *del. Paul* 8. casum *ABβ* causam *MR* 9. expositis *A'* 10. pene *A'B* 11. mittit. quas(;Quas *A*) inter & castra(. *B*) unus omnino collis intererat (intere(r)at; *A*) *α* quas inter & castra unus omnino collis inter erat misit *β* 13. erant (he: *M*) *α* erant in castris *β* egri *A'* qui hoc] quos ad huc *A* spacio *A'* 15. p̄terea *A* colonum *B* 16. subsederant *α* subsederat *β*.

XXXVII. 3. decumana *β* decimana *α* 5. uallo *A'* uallo *B'Tpr.* 6. faccultatē *A* nostri] nihil *Bpr.* 7. stationem (stac: *M*) *A'* 8. ex reliquis hostes *α* hostes ex reliquis *β* 9. repperire *Apr. B* possent *α* possint *β* Egre *A'* portas nostri *A'T* portas nihil *B'* nostri portas *U* 10. Totis trepidatur *α* Trepidatur totis *β*.

ferantur, neque quam in partem quisque conueniat, prouident.
Alius castra iam capta pronuntiat, alius deleto exercitu atque 7
imperatore uictores barbaros uenisse contendit; plerique nouas 8
sibi ex loco religiones fingunt Cottaeque et Titurii calamita-
tem, qui in eodem occiderint castello, ante oculos ponunt. Tali 9
timore omnibus perterritis, confirmatur opinio barbaris, ut ex
captiuo audierant, nullum esse intus praesidium. Perrumpere 10
nituntur seque ipsi adhortantur, ne tantam fortunam ex manibus
dimittant.

XXXVIII. Erat aeger cum praesidio relictus Publius 1
Sextius Baculus, qui primum pilum ad Caesarem duxerat, cuius
mentionem superioribus proeliis fecimus, ac diem iam quintum
cibo caruerat. Hic diffisus suae atque omnium saluti inermis 2
ex tabernaculo prodit; uidet inminere hostes atque in summo
esse rem discrimine: capit arma a proximis atque in porta con-
sistit. Consequntur hunc centuriones eius cohortis, quae in 3
statione erat; paulisper una proelium sustinent. Relinquit ani- 4
mus Sextium grauibus acceptis uulneribus; aegre per manus
tractus seruatur. Hoc spatio interposito reliqui sese confirmant 5
tantum, ut in munitionibus consistere audeant speciemque de-
fensorum praebeant.

XXXVIIII. Interim confecta frumentatione milites nostri 1
clamorem exaudiunt; praecurrunt equites; quanto res sit in
periculo, cognoscunt. Hic uero nulla munitio est, quae per- 2
territos recipiat: modo conscripti atque usus militaris imperiti
ad tribunum militum centurionesque ora conuertunt; quid
ab his praecipiatur, expectant. [Nemo est tam fortis, quin 3
rei nouitate perturbetur.] Barbari signa procul conspicati ob- 4
pugnatione desistunt; redisse primo legiones credunt, quas lon-
gius discessisse ex captiuis cognouerant; postea d*i*specta pau-
citate ex omnibus partibus impetum faciunt.

---

13. castra iam *A'β* iam castra *B'* 15. cotteque *A'* 16. eodem occiderint castello *α* eo castello occiderint *β* 17. timore *α* tempore *β* confirmatur *α* adfirmatur *TUcorr.* affirmabatur *Upr.* 18. p̃sidium *A'B* 19. ex *α* e *β*.

XXXVIII. 1. cum *α* in *β* p̃sidio *A'* publius *α*, *om.* *β* 2. ad *α* apud *β* 3. p̃liis *A* 6. esse rem *α* rem esse *β* 7. consequntur *B* Consequuntur *A'* Secunt' *T* Sequuntur *U* 7. que *A'* 8. pręliū *A* Relinquid *B'* Reliquid *A* 9. grauius *A* uulneribus *α* uulneribus deficiens *β* 10. spacio *A'* reliqui sese] reliquisse se *A'* 12. p̃beant *A'*.

XXXVIIII. 1. nostri] non *B'* 2. P̃currunt *A'* res sit *α* sit res *β* 4. conscripta *A* 6. p̃cipiatur *A'B* tam fortis *β* fortis *α* Nemo — perturbetur] *del.* *Paul* 7. obpugnatione *AB* 9. dispecta *Paul* despecta *X* pacitate *A*.

1 XXXX. Calones in proximum tumulum procurrunt. Hinc
celeriter deiecti se in signa manipulosque coniciunt; eo magis
2 timidos perterrent milites. Alii, cuneo facto ut celeriter per-
rumpant, censent, quoniam tam propinqua sint castra, et si pars
aliqua circumuenta ceciderit, at reliquos seruari posse confi-
3 dunt; alii, ut in iugo consistant atque eundem omnes ferant
4 casum. Hoc ueteres non probant milites, quos sub uexillo una
profectos docuimus. Itaque inter se cohortati duce Gaio Tre-
bonio, equite Romano, qui eis erat praepositus, per medios
hostes perrumpunt incolumesque ad unum omnes in castra
5 perueniunt. Hos subsecuti calones equitesque eodem impetu
6 militum uirtute seruantur. At ii, qui in iugo constiterant, nullo
etiam nunc usu rei militaris percepto, neque in eo, quod pro-
bauerant, consilio permanere, ut se loco superiore defenderent,
neque eam, quam prodesse aliis uim celeritatemque uiderant,
imitari potuerunt, sed se in castra recipere conati iniquum
7 in locum demiserunt. Centuriones, quorum nonnulli ex inferiori-
bus ordinibus reliquarum legionum uirtutis causa in superiores
erant ordines huius legionis traducti, ne ante partam rei mili-
8 taris laudem amitterent, fortissime pugnantes conciderunt. Mi-
litum pars, horum uirtute summotis hostibus, praeter spem in-
columis in castra peruenit, pars a barbaris circumuenta periit.

1 XXXXI. Germani desperata expugnatione castrorum, quod
nostros iam constitisse in munitionibus uidebant, cum ea
praeda, quam in siluis deposuerant, trans Rhenum sese rece-
2 perunt. Ac tantus fuit etiam post discessum hostium terror,
ut ea nocte, cum Gaius Volusenus missus cum equitatu ad
castra uenisset, fidem non faceret adesse cum incolumi Caesa-
3 rem exercitu. Sic omnino animos timor praeoccupauerat, ut
paene alienata mente deletis omnibus copiis equitatum se ex

XXXX. 1. proximum *α* primum *β* 2. se in signa *α* in signa se *β* coni- tiunt *B* 3. cuneo] cum eo *B* facta *A* 5. ad *ABpr.* 8. (n)e [s] *B* 9. eis *α* iis *β* p̃positus *A'B* 10. Incolomesq; *B* 11. calones equitesq; *α* equites calonesq. *β* 12. At ii qui *B* At hii qui *A'* Atq [i] *T* atq; ii *U* constiterant *α* constiter̃ *β* 15. prodesse *α* profuisse *β* 16. potuerunt *β* potuerant *α* 17. in] (m) *A, om. β* demiserunt *A'BTpr.* dimiserunt *RU* 18. in reli- quarũ *A* 19. partam (portam *B'*) rei militaris laudem *α* partẽ laudıs [em] militaris *T* laudem rei militaris *U* 21. p̃ter *A'* incolumes [i] *B* 22. castr(ıs) [a] *B* par *A* a] ad *A*.

XXXXI. 3. p̃da *A'* 5. gaius *α* .c. *β* ad *α* in *β* 6. ıncolumeṇ [ı.] *B* cesarem *A* 7. omnino *α* omnium *β* prae occupa uerat *B* p̃occu|perat *A* p̃ocupauerat *M* occupauerat *β* 8. pene *A'B* equitatum *α* equitatum (ęquitatū *T*) tantum *β*.

fuga recepisse dicerent neque incolumi exercitu Germanos castra
oppugnaturos fuisse contenderent. Quem timorem Caesaris 4
aduentus sustulit.

XXXXII. Reuersus ille, euentus belli non ignorans, unum, 1
quod cohortes ex statione et praesidio essent emissae, questus
(ne minimo quidem casu locum relinqui debuisse) multum for-
tunam in repentino hostium aduentu potuisse iudicauit, multo 2
etiam amplius, quod paene ab ipso uallo portisque castrorum
barbaros auertisset. Quarum omnium rerum maxime admi- 3
randum uidebatur, quod Germani, qui eo consilio Rhenum
transierant, ut Ambiorigis fines depopularentur, ad castra Ro-
manorum delati optatissimum Ambiorigi beneficium optulerunt.

XXXXIII. Caesar rursus ad uexandos hostes profectus 1
magno coacto numero ex finitumis ciuitatibus in omnes partes
dimittit. Omnes uici atque omnia aedificia, quae quisque con- 2
spexerat, incendebantur; praeda ex omnibus locis agebatur;
frumenta non solum a tanta multitudine iumentorum atque ho- 3
minum consumebantur, sed etiam anni tempore atque imbribus
procubuerant, ut, siqui etiam in praesentia se occultassent,
tamen his deducto exercitu rerum omnium inopia pereundum
uideretur. Ac saepe in eum locum uentum est tanto in omnis 4
partis diuiso equitatu, ut [non] modo uisum ab se Ambiorigem
in fuga circumspicerent captiui nec plane etiam abisse ex
conspectu contenderent, ut spe consequendi inlata atque infinito 5
labore suscepto, qui se summam ab Caesare gratiam inituros
putarent, paene naturam studio uincerent, semperque paulum
ad summam felicitatem defuisse uideretur, atque ille latebris 6
aut saltibus se eriperet et noctu occultatus alias regiones par-
tesque peteret non maiore equitum praesidio quam quattuor,
quibus solis uitam suam committere audebat.

XXXXIIII. Tali modo uastatis regionibus exercitum 1

XXXXII. 2. tatione (tac: *M*) *A'* p̃sidio *A'* quaestus *B* 3. casu *α* casui *β* 5. pene *A'B* 9. beneficiū optulerunt (obtuler̃ *MB* obtinuerunt *R*) *α* obtulerunt (optulerant *U*) beneficium *β*.

XXXXIII. 3. editicia *A'* 4. incendebantur *α* incendebantur. pecora interficiebantur *β* p̃dā *A* 5. a tanta *β* tanta *α* multitudine iumentorum atque hominum (ominū *M*) *α* hominum iumentorumque multitudine *β* 6. etiam *α*, *om.* *β* 7. p̃sentia *AB* 9. sepe *A'B* omnis partis *α* omnes partes *β* 10. equitutu (a above) *A* ut] ubi *J. Freudenberg* modo *duo deteriores* non modo *X* 11. fuga] figura *A* 13. ab *α* a *β* cesare *A'* 14. pene *A'B* 16. saltibus *α* siluis. aut saltib; *β* & noctu occultatus *α* ut noctu occupatus *β* 17. equitatum *B* p̃sidio *A'* quattuor *AB'* quatuor *M* .IIII. *β*.

XXXXIIII. 1. uastatis regionibus *MB'* uastitas regionibus *A* factis religionib; *β*.

Caesar duarum cohortium damno Durocortorum Remorum
reducit, concilioque in eum locum Galliae indicto de coniura-
tione Senonum et Carnutum quaestionem habere instituit et de
2 Accone, qui princeps eius consilii fuerat, grauiore sententia pro-
nuntiata more maiorum supplicium sumpsit. Nonnulli iudicium
3 ueriti profugerunt. Quibus cum aqua atque igni interdixisset,
duas legiones ad fines Treuerorum, duas in Lingonibus, sex
reliquas in Senonum finibus Agedinci in hibernis conlocauit
frumentoque exercitui prouiso, ut instituerat, in Italiam ad
conuentus agendos profectus est.

---

2. duro cortorum *α* durocorterū *β* 3. concilio quae *B* 5. pnuntiata. (pnunciata *M*) more *A'β* pnuntiat amore *B'* 8. sex] & ex *B* 9. agedinci *A'β* acedici *B'* 10. exercitu *T* 11. agend°us *B*.

LIBER SEPTIMVS.

I. Quieta Gallia Caesar, ut constituerat, in Italiam ad 1
conuentus agendos proficiscitur. Ibi cognoscit de Clodii caede,
de senatusque consulto certior factus, ut omnes iuniores Italiae
coniurarent, dilectum tota prouincia habere instituit. Eae res 2
in Galliam Transalpinam celeriter perferuntur. Addunt ipsi et
adfingunt rumoribus Galli, quod res poscere uidebatur, retineri
urbano motu Caesarem neque in tantis dissensionibus ad exer-
citum uenire posse. Hac inpulsi occasione, qui iam ante se po- 3
puli Romani imperio subiectos dolerent, liberius atque audacius
de bello consilia inire incipiunt. Indictis inter se principes 4
Galliae conciliis siluestribus ac remotis locis queruntur de Ac-
conis morte; posse hunc casum ad ipsos recidere demonstrant;
miserantur communem Galliae fortunam; omnibus pollicitatio- 5
nibus ac praemiis deposcunt, qui belli initium faciant et sui
capitis periculo Galliam in libertatem uindicent. Inprimis 6
rationem esse habendam dicunt, priusquam eorum clandestina
consilia efferantur, ut Caesar ab exercitu intercludatur. Id esse 7
facile, quod neque legiones audeant absente imperatore ex
hibernis egredi, neque imperator sine praesidio ad legiones

IVLIVS CELSVS CONSTANTINUS ṼC LEGE (LE(E)GI *M* LEGI *R*[2]) GAI CAESARIS BELLI GALLICI LIBER SEXTUS EXPLICIT. INCIPIT LIBER SEPTIMVS. *α*.

I. 2. clodii *MBT* (c)clodii *A* .P. clodii *U* cede *A'* 3. de] *add. Aldus* 4. coniurare(t)t (N supra) *A* dilectum *α* delectum (delatū (lec supra) *T*) *β* ꝑuintia *B* instatuit *B* instituunt *R* eae] Hę *T* He *U* 5. cęleriter *A* et] *om. Bpr.* 8. .ac (.h supra) *B* iam ante se *α* se iam ante *U* (se) iā (.ante se. supra) *T* p̃r *A* .ꝑ. r. *M* p̄r *B* 11. gallie *A'* conciliis *β* consiliis *α* quaeruntur *B* 12. posse hunc casum ad ipsos recidere (recedere (i supra) *B* recipere *A*) *α* hunc casum ad (ad(a) *M*) ipsos recidere posse *β* 14. ꝑmiis *A'* initium *β* initia (inicia *A'*) *α* faciant *α* faciat (fatiat *T*) *β* 15. uindicent *α* uindicet *β* Inprimis *α* eius inprimis *β* 19. ꝑsidio *A'*.

8 peruenire possit. Postremo in acie praestare interfici, quam
non ueterem belli gloriam libertatemque, quam a maioribus
acceperint, recuperare.
1 II. His rebus agitatis profitentur Carnutes se nullum pe-
riculum communis salutis causa recusare, principesque ex om-
2 nibus bellum facturos pollicentur et, quoniam in praesentia ob-
sidibus cauere inter se non possint, ne res efferatur, ut iure
iurando ac fide sanciatur, petunt, conlatis militaribus signis,
quo more eorum grauissima caerimonia continetur, ne facto
3 initio belli ab reliquis deserantur. Tum conlaudatis Carnutibus,
dato iure iurando ab omnibus, qui aderant, tempore eius rei
constituto ab concilio disceditur.
1 III. Vbi ea dies uenit, Carnutes *Gutru*ato et Conconneto-
dumno ducibus, desperatis hominibus, *C*enab*u*m signo dato
concurrunt ciuesque Romanos, qui negotiandi causa ibi consti-
terant, in his Gaium Fufium Citam, honestum equitem Roma-
num, qui rei frumentariae iussu Caesaris praeerat, interficiunt
2 bonaque eorum diripiunt. Celeriter ad omnes Galliae ciuitates
fama perfertur. Nam ubi qu*a*e maior atque inlustrior incidit
res, clamore per agros regionesque significant; h*u*nc alii dein-
3 ceps excipiunt et proxumis tradunt, ut tum accidit. Nam quae
*C*enabi oriente sole gesta essent, ante primam confectam uigi-
liam in finibus Aruernorum audita sunt, quod spatium est mi-
lium passuum circiter centum LX.
1 IIII. Simili ratione ibi Vercingetorix, Celtilli filius, Aruer-
nus, summae potentiae adulescens, cuius pater principatum
Galliae totius obtinuerat et ob eam causam, quod regnum ap-

20. possit *β* posset *α* 22. acceperint *β* acceperant *α* reciperare *A'*.

II. 2 cum munis *B* 3. p̄sentia *AB* 4. possint *β* possent *α* ut *Tcorr.* aut *α* at *β* 5. santiatur *A* 6. quo *β* quod *α* grauissima caerimonia (cer: *M*) *α* grauissimę cęrimonię *β* continetur *α* continentur *β* 7. inicio *A'* 9. constitutu *A* concilio *α* consilio *β*.

III. 1. Gutruato] *cf.* VIII. 38, 3 cotuato *X* conconnetodumno *B'* (con con&// dumno *A'* coneto dñno *β* 2. genabim (genebim *R*) *α* genabin *β* 3. negociandi *B* 4. his *α* iis *β* gaium *α* .C. *T*, *om.* *U* 5. frumentariae (frumentarie *A'*) *α* frumentarię causa *β* cesaris *A'* p̄ erat *A'* 7. ubi quae *Schneider* ubique *αU* ubi *T* 8. hunc *codd. quattuor deteriores* Hanc *α* Hinc *β* 9. q. *A* 10. genabi *X* essent *A* 11. aruennorū *A* spacium *A'*.

IIII. 1. ibi] ubi *A* uercingetorix *α* uergingetorix *U* uer uingetorix *T* 2. adulescens *A'* 3. o(b)tinuerat *A* app&ebat *A'* adpetebat *B* obtinebat adp&ebat *B*.

petebat, ab ciuitate erat interfectus, conuocatis suis clientibus
facile incendit. Cognito eius consilio ad arma concurritur. 2
Prohibetur ab Gobannitione, patruo suo, reliquisque principibus,
qui hanc temptandam fortunam non existimabant, expellitur
ex oppido Gergouia; non destitit tamen atque in agris habet 3
dilectum egentium ac perditorum. Hac coacta manu, quos-
cumque adit ex ciuitate, ad suam sententiam perducit; hortatur, 4
ut communis libertatis causa arma capiant, magnisque coactis
copiis aduersarios suos, a quibus paulo ante erat eiectus, ex-
pellit ex ciuitate. Rex ab suis appellatur. Dimittit quoqueuer- 5
sus legationes; obtestatur, ut in fide maneant. Celeriter sibi 6
Senones, Parisios, Pictones, Cadurcos, Turonos, Aulercos, Le-
mouices, Andos reliquosque omnes, qui Oceanum adtingunt,
adiungit; omnium consensu ad eum defertur imperium. Qua 7
oblata potestate omnibus his ciuitatibus obsides imperat, certum
numerum militum ad se celeriter adduci iubet, armorum quan- 8
tum quaeque ciuitas domi quodque ante tempus efficiat, con-
stituit; inprimis equitatui studet. Summae diligentiae summam 9
imperii seueritatem addit; magnitudine supplicii dubitantes 10
cogit. Nam maiore commisso delicto igne atque omnibus tor-
mentis necat, leuiore de causa auribus desectis aut singulis
effossis oculis domum remittit, ut sint reliquis documento et
magnitudine poenae perterreant alios.

V. His suppliciis celeriter coacto exercitu, Lucterium Ca- 1
durcum, summae hominem audaciae, cum parte copiarum in
Rutenos mittit; ipse in Bituriges proficiscitur. Eius aduentu 2
Bituriges ad Aeduos, quorum erant in fide, legatos mittunt sub-
sidium rogatum, quo facilius hostium copias sustinere possint.
Aedui de consilio legatorum, quos Caesar ad exercitum reli- 3
querat, copias equitatus peditatusque subsidio Biturigibus mit-
tunt. Qui cum ad flumen Ligerim uenissent, quod Bituriges ab 4

---

4. ab *α* a *β* 5. facile incendit *α* facere intendit *β* 6. gobannitione (go bannicione *M*) *α* gobannitio *U* gobannítino *T* 8. gergouia *β* gergobia *α* destitit *α* desi^t^stit *U* 9. dilectum *α* delectum *UTcorr.* delatū *T* egencium *B* Hac *β* Ac *α* 13. abpellatur *B* quoque uersus *α* quoquo uersus *β* 14. fide] fine *A* 15. carducos *A* turonos (toronos *R*) *α* Tursonos *U* tursūmos *T* auleurcos *A'* auleurcus *B'* aulurcos *β* 17. adiungit *β* adiungunt *α* 19. iubet *β* iussit *α* 21. diligentie *A* 23. igne *α* igni *β* 26. pęue *A* penę *B*.

V. 2. audatię *A* 3. rutenus *B* 4. eduos *M* hęduos *B* heduos *A* 6. Haedui *B* Hedui *A'* 7. subsidio] consilio *A* bitorigib; *B*.

*A*eduis diuidit, paucos dies ibi morati neque flumen transire
5 ausi domum reuertuntur legatisque nostris renuntiant, se Bitu-
rigum perfidiam ueritos reuertisse, quibus id consilii fuisse
cognouerint, ut, si flumen transissent, una ex parte ipsi, altera
6 Aruerni se circumsisterent. Id eane de causa, quam legatis
pronuntiar*u*nt, an perfidia adducti fecerint, quod nihil nobis
7 constat, non uidetur pro certo esse proponendum. Bituriges
eorum discessu statim cum Aruernis iunguntur.

1 VI. His rebus in Italiam Caesari nuntiatis, cum iam ille
urbanas res uirtute Cn. Pompei commodiorem in statum per-
uenisse intellegeret, in Transalpinam Galliam profectus est.
2 Eo cum uenisset, magna difficultate adficiebatur, qua ratione
3 ad exercitum peruenire posset. Nam si legiones in prouinciam
arcesseret, se absente in itinere proelio dimicaturas intellegebat;
4 si ipse ad exercitum contenderet, ne his quidem eo tempore,
qui quieti uiderentur, suam salutem recte committi uidebat.

1 VII. Interim Lucterius Cadurcus in Rutenos missus eam
2 ciuitatem Aruernis conciliat. Progressus in Nitiobriges et Ga-
balos ab utrisque obsides accipit et magna coacta manu in
3 prouinciam Narbonem uersus eruptionem facere contendit. Qua
re nuntiata Caesar omnibus consiliis anteuertendum existimauit,
4 ut Narbonem proficisceretur. Eo cum uenisset, timentis con-
firmat, praesidia in Rutenis prouincialibus, Volcis Arecomicis,
Tolosatibus circumque Narbonem, quae loca hostibus erant
5 finitima, constituit, partem copiarum ex prouincia supplemen-
tumque, quod ex Italia adduxerat, in Heluios, qui fines Aruer-
norum contingunt, conuenire iubet.

1 VIII. His rebus conparatis represso iam Lucterio et
remoto, quod intrare intra praesidia periculosum putabat, in

---

9. heduis *A'B* 12. ex parte ipsi α ipsi ex parte β 14. pronuntiarunt *primae edd.* pnuntiarint (pnunc: *M*) α pnuntiauerint β f(u)ərint (ec) *A* 15. proponendum α ponendum β 16. cum aruernis iunguntur α se cum aruernis coniungunt β.

VI. 2. .c̃n. *A* c̃n. *MB* Cn. *R* .Gn. *T* pompei α põpeıȷ *T* ponpeii *U* 5. puintiam *B* 6. arcesseret β arcerser& α 7. his α hiis *T* iis *U* eo tempore qui quieti (qui&i, qui *B*) α qui eo tempore pacati β.

VII. 1. lucterius β lucretius (lucrecius *M*) α · 2. in nitiobriges *MB'T* iniciobriges *A* ininitiobries *U* 3. obsidis (e) *A* accipit α accepit β 4. prouintiam *B* narbonem α narbonā β 6. narbonem α narbonā β timentis β timentes α 7. p̄sidia *A'B* puintialib; *B* aretomicis *X* 8 narbonem α narbonā β 10. heluios *A'BT* eluios *Upr.* eluitios *Ucorr.*

VIII. 1. His *MR*β Hiis *A* Ís *B* conparatis *A'* comparatis *B* 2. p̄sidia *A'*.

Heluios proficiscitur. Etsi mons Ceuenna, qui Aruernos ab 2
Heluiis discludit, durissimo tempore anni altissima niue iter
impediebat, tamen discussa niue sex in altitudinem pedum at-
que ita uiis patefactis summo militum sudore ad fines Aruer-
norum peruenit. Quibus oppressis inopinantibus, quod se Ceuenna 3
ut muro munitos existimabant, ac ne singulari quidem umquam
homini eo tempore anni semitae patuerant, equitibus imperat,
ut, quam latissime possint, uagentur et quam maximum hosti- 4
bus terrorem inferant. Celeriter haec fama ac nuntii ad Ver-
cingetorigem perferuntur; quem perterriti omnes Aruerni cir-
cumsistunt atque obsecrant, ut suis fortunis consulat neu se ab
hostibus diripi patiatur, praesertim cum uideat omne ad se
bellum translatum. Quorum ille precibus permotus castra ex 5
Biturigibus mouet in Aruernos uersus.

VIIII. At Caesar biduum in his locis moratus, quod haec 1
de Vercingetorige usu uentura opinione praeceperat, per causam
supplementi equitatusque cogendi ab exercitu discedit, Brutum 2
adulescentem his copiis praeficit; hunc monet, ut in omnis
partes equites quam latissime peruagentur: daturum se operam,
ne longius triduo ab castris absit. His constitutis rebus suis 3
inopinantibus, quam maximis potest itineribus, Viennam per-
uenit. Ibi nanctus recentem equitatum, quem multis ante die- 4
bus eo praemiserat, neque diurno neque nocturno itinere inter-
misso per fines Aeduorum in Lingones contendit, ubi duae
legiones hiemabant, ut, siquid etiam de sua salute ab Aeduis
iniretur consilii, celeritate praecurreret. Eo cum peruenisset, 5
ad reliquas legiones mittit priusque omnes in unum locum
cogit, quam de eius aduentu Aruernis nuntiari posset. Hac re 6
cognita Vercingetorix rursus in Bituriges exercitum reducit

---

3. heluios *A'BT* eluitios *U* mons ceuenna *β* ceuenna (cebenna *R*[2]) *α* 4. eluiis *M* heluiis *AB* ann(o) (i *supra*) *A* 5. discussa *α* discissa *β* sex in altitudinẽ pedum *α* in altitudinẽ pedũ .VI. *T* it̄ in altitudine pedũ .VI. *U* 6. sudore *α* labore *β* aruennorũ *A* 8. quidem *α*, *om.* *β* 10. possint *B'β* possent *A'* 11. Caeleriter *A* ac (ḥac *M*) *α*, *om.* *β* 12. perferuntur *α* pfer̃ *β* 13. neu se *β* neue (ne ue *B*) *α* ab hostibus diripi patiatur *β* ab hostibus (omnibus *A*) diripiantur *α* 14. p̃sertim *A'* 15. praecib; *B* 16. in *β* per *α*.

VIIII. 1. Ad *B*[1] 2. usu *T* usus *αU* p̃ceperat *A'T* pceperat *U* 4. his *B'* hiis *A'T* iis *U* p̃ficit *A'* 6. ab *α* a *β* His] Sed his *A* suis *α* omnibus suis *β* 8. nanctus *ABpr.* nactus *cett.* 9. p̃miserat *A'* 10. eduorũ *M* haeduorum *B* heduorũ *A* 11. siqd (i *supra*) *T* siquod *αU* eduis *M* hęduis *B* heduis *A* 12. p̃currer& *A'B* 14. aruennis *A* Ac *B* 15. uergingetorix *B'* reducit *α* reduxit *β*.

atque inde profectus Gorgobinam, Boiorum oppidum, quos ibi Heluetico proelio uictos Caesar conlocauerat Aeduisque adtribuerat, oppugnare instituit.

1 X. Magnam haec res Caesari difficultatem ad consilium
capiendum adferebat, si reliquam partem hiemis uno loco legiones
contineret, ne stipendiariis Aeduorum expugnatis cuncta Gallia
deficeret, quod nullum amicis in eo praesidium uideret positum
esse; si maturius ex hibernis educeret, ne ab re frumentaria
2 duris subuectionibus laboraret. Praestare uisum est tamen
omnis difficultates perpeti, quam tanta contumelia accepta om-
3 nium suorum uoluntates alienare. Itaque cohortatus Aeduos
de supportando commeatu praemittit ad Boios, qui de suo
aduentu doceant hortenturque, ut in fide maneant atque hostium
4 impetum magno animo sustineant. Duabus Agedinci legionibus
atque impedimentis totius exercitus relictis ad Boios proficiscitur.

1 XI. Altero die cum ad oppidum Senonum Vellaunodu-
num uenisset, nequem post se hostem relinqueret, quo expe-
ditiore re frumentaria uteretur, oppugnare instituit idque biduo
2 circumuallauit; tertio die missis ex oppido legatis de deditione,
arma conferri, iumenta produci, sescentos opsides dari iubet.
3 Ea qui conficeret, C. Trebonium legatum relinquit, ipse ut quam
4 primum iter faceret. Cenabum Carnutum proficiscitur; qui, tum
primum adlato nuntio de oppugnatione Vellaunoduni, cum
longius eam rem ductum iri existumarent, praesidium Cenabi
5 tuendi causa, quod eo mitterent, conparabant. Huc biduo
peruenit. Castris ante oppidum positis, diei tempore exclusus
in posterum oppugnationem differt, quaeque ad eam rem usui

---

16. gorgobinam *α* gortonā *β* quos ibi *Rcorr*. *T* quo sibi *U* quod sibi *α* 17. elę̂u&ico *M* p̄lio *A* uictos *TR₂* uictos *B* uictus *R* uictor *A'* uictu *U* hęduisq; *B* heduisq. *A'* adtribuerat *AB*.

X. 1. (di)cęsari *A* 3. stipediariis (-is *M*) *A'* haeduorum *B* heduorū *A'* 4. defeceret *B'* praesidium (p̄sidium *A'*) uideret (uideretur *R*) positum esse *α* p̄sidium positum uideret *β* 7. om̃s *A* 8. cohortatos *B* eduos *M* haeduos *B* heduos *A* 9. p̄mittit *A'B* 11. agedinci *X*.

XI. 1. uellauno dunū *A* uellau(no) dunum *B* 2. quo *ABβ* quod *MR* 3. oppugnare *A* obpugnare *B* idque *α* eoq. *β* 5. conferri *α* pferri *β* opsides *A* obsides *cett.* 6. c̃ .c. *A'β* c̃ *B'* reliquit *A* 7. faceret *α* conficeret *β* genabum *X* gena|pū *Bmarg*. 8. uellauno duni (bellaunoduni *U*) *β* uellaunduni (uallaunod *M*) *α* 9. existumarent *B* existimarent *cett.* p̄sidiū *A'* genabi *X* 10. eo mitterent *A'BT* in eo mitterent *R* cõmitterent *U* mitterent *M* Hic *A*.

sint, militibus imperat et, quod oppidum Cenabum pons fluminis 6
Ligeris contingebat, ueritus, ne noctu ex oppido profugerent,
duas legiones in armis excubare iubet. Cenabenses paulo ante 7
mediam noctem silentio ex oppido egressi flumen transire coe-
perunt. Qua re per exploratores nuntiata, Caesar legiones, 8
quas expeditas esse iusserat, portis incensis intromittit atque
oppido potitur perpaucis ex hostium numero desideratis, quin
cuncti caperentur, quod pontis atque itinerum angustiae multi-
tudinis fugam intercluserant. Oppidum diripit atque incendit, 9
praedam militibus donat, exercitum Ligerem traducit atque in
Biturigum fines peruenit.

XII. Vercingetorix, ubi de Caesaris aduentu cognouit, 1
oppugnatione destitit atque obuiam Caesari proficiscitur. Ille 2
oppidum Biturigum, positum in uia, Nouiodunum oppugnare
instituerat. Quo ex oppido cum legati ad eum uenissent ora- 3
tum, ut sibi ignosceret suaeque uitae consuleret, ut celeritate
reliquas res conficeret, qua pleraque erat consecutus, arma con-
ferri, equos produci, obsides dari iubet. Parte iam obsidum 4
tradita, cum reliqua administrarentur, centurionibus et paucis
militibus intromissis, qui arma iumentaque conquirerent, equi-
tatus hostium procul uisus est, qui agmen Vercingetorigis an-
tecesserat. Quem simul atque oppidani conspexerunt atque in 5
spem auxilii uenerunt, clamore sublato arma capere, portas
claudere, murum complere coeperunt. Centuriones in oppido, 6
cum ex significatione Gallorum noui aliquid ab iis iniri consilii
intellexissent, gladiis destrictis portas occupauerunt suosque
omnes incolumes receperunt.

XIII. Caesar ex castris equitatum educi iubet, proelium 1
equestre committit; laborantibus iam suis Germanos equites
circiter CCCC submittit, quos ab initio habere secum instituerat.
Eorum impetum Galli sustinere non potuerunt atque in fugam 2
coniecti multis amissis se ad agmen receperunt. Quibus pro-

---

13. genabum *X* 14. contingebat *β* continebat *α* 15. Genabe(m)ses (n above m) *M* Genabenses *AB'* 16. ceperunt *B* cępeř *A* 17. nutiata *B* .caesar *β* caesari. *α* 19. qui *A* 20. cuncti *α* uiui *β* multitudinis *α* multitudini *β* 22. ligerem *α* ligerĩ *β*.

XII. 2. oppugnatione (oppugnacione *M*) *α* ab oppugnatione *β* destitit *A'R* distitit *B* desistit *β* 3. biturigum (uit: *Tpr.*) positum in uia nouiodunum (nob: *T*) *β*, *om.* *α* *op*pugnare *A* 5. cognoscer& *A* uite *A'* 6. conferri *α* pferri *β* 8. administrarentur *α* administrantur *β* 10. antecesserat *α* antecesserant *β* 13. cepeř*B* 14. iniri consilii *α* consilii iniri *β* 15. destrictis *B'β* districtis *A'*.

XIII. 1. ex castris ęquitatum ex castris *A* equitatũ ex castris *M* proelium *α* p̃liũq. *β* 3. .cccc. *A'* cccc *B* sũ(b)mittit *A'* summittit *MB* inicio *A'* habere secum *α* secum habere *β* 5. ammissis *B'* amissis *A'* recępeř *A* reciperunt *B'*.

fligatis rursus oppidani perterriti conprehensos eos, quorum
opera plebem concitatam existumabant, ad Caesarem perduxe-
3 runt seseque ei dediderunt. Quibus rebus confectis Caesar ad
oppidum Auaricum, quod erat maximum munitissimumque in
finibus Biturigum atque agri fertilissima regione, profectus est,
quod eo oppido recepto ciuitatem Biturigum se in potestatem
redacturum confidebat.

1 XIIII. Vercingetorix tot continuis incommodis Vellauno-
duni, *C*enabi, Nouioduni acceptis suos ad concilium conuocat.
2 Docet, longe alia ratione esse bellum gerendum, atque antea
gestum sit. Omnibus modis huic rei studendum, ut pabulatione
3 et commeatu Romani prohibeantur. Id esse facile, quod equi-
4 tatu ipsi abundent et quod anni tempore subleuentur. Pabulum
secari non posse; necessario dispersos hostes ex aedificiis pe-
5 tere: hos omnis cottidie ab equitibus deleri posse. Praeterea
salutis causa rei familiaris commoda neglegenda: uicos atque
aedificia incendi oportere hoc spatio ab *u*ia quoqueuersus, quo
6 pabulandi causa adire posse uideantur. Harum ipsis rerum
copiam suppetere, quod, quorum in finibus bellum geratur, eorum
7 opibus subleuentur; Romanos aut inopiam non laturos aut
8 magno periculo longius ab castris processuros; neque inter-
esse, ipsosne interficiant impedimentisne exuant, quibus amissis
9 bellum geri non possit. Praeterea oppida incendi oportere, quae
non munitione et loci natura ab omni sint periculo tuta, neu
suis sint ad detrectandam militiam receptacula neu Romanis
10 proposita ad copiam commeatus praedamque tollendam. Haec
si grauia aut acerba uideantur, multo illa grauius aestimare,
liberos, coniuges in seruitutem abstrahi, ipsos interfici; quae sit
necesse accidere uictis.

1 XV. Omnium consensu hac sententia probata, uno die

---

7. existumabant *MB* existimabant *A* perduxerunt *AB* produxerunt *Mβ* 8. Quibus rebus *β* Quibus *α* 9. munitissimum quae *B*[1] in *α* a *β* 11. se in] sem *Apr.*

XIIII. 1. cont$\overset{i}{(u)}$nuis *A* uellauno duni *A'* uel lau(no) duni *B* $\overset{v}{u}$ellano-duni *T* bellaunoduni *U* 2. genabi *X* 5. et *β* aut *α* prohibeantur (pib: *M*) *α* phiberentur *β* quod *β* ut *α* 6. abund$\overset{n}{\&}$ *A* habundent *B* $\overset{ni}{an}$, *A* 7. secari *α* secare *β* edificiis *A'* 8. Hos oĩmis *A'* os omnes *B'* oĩmis *T* Oĩms *U* cotti-die *B* cotidie *A'* equitibus *α* ęquitatu *β* deleri *β* diligi *α* 10. hoc spa-tio] *del. von Goeler* spacio *A'* ab uia *Madvig* omnia *Dinter* aboia *A'T* ab oia *B* a boia *cett.*, *del. von Goeler* quoque uersus *α* quoquo uersus *β* 14. magno periculo longius *α* magno cũ periculo longius *T* longius magno cum periculo *U* 17. neu *α* ne *β* 18. miliciã *A'* 19. p̃damque *A'B* 20. aestimare (est: *M*) *α* ęstimari debere *β*.

XV. 1. hac] ac *B'U* hęc *T*.

amplius XX urbes Biturigum incenduntur. Hoc idem fit in
reliquis ciuitatibus. In omnibus partibus incendia conspiciun- 2
tur; quae etsi magno cum dolore omnes ferebant, tamen hoc
sibi solacii proponebant, quod se prope explorata uictoria cele-
riter amissa reciperaturos confidebant. Deliberatur de Auarico 3
in communi concilio, incendi placeret an defendi. Procumbunt 4
omnibus Gallis ad pedes Bituriges, ne pulcherrimam prope
totius Galliae urbem, quae praesidio et ornamento sit ciuitati,
suis manibus succendere cogerentur; facile se loci natura defen- 5
suros dicunt, quod, prope ex omnibus partibus flumine et pa-
lude circumdata, unum habeat et perangustum aditum. Datur 6
petentibus uenia, dissuadente primo Vercingetorige, post con-
cedente et precibus ipsorum et misericordia uolgi. Defensores
oppido idonei deliguntur.

XVI. Vercingetorix minoribus Caesarem itineribus sub- 1
sequitur et locum castris deligit paludibus siluisque munitum
ab Auarico longe milia passuum XVI. Ibi per certos explo- 2
ratores in singula diei tempora, quae ad Auaricum agerentur,
cognoscebat et, quid fieri uellet, imperabat. Omnis nostras 3
pabulationes frumentationesque obseruabat dispersosque, cum
longius necessario procederent, adoriebatur magnoque incom-
modo adficiebat, etsi, quantum ratione prouideri poterat, ab
nostris occurrebatur, ut incertis temporibus diuersisque itineri-
bus iretur.

XVII. Castris ad eam partem oppidi positis Caesar, quae 1
intermissa a flumine et a paludibus aditum, ut supra diximus,
angustum habebat, aggerem apparare, uineas agere, turres duas
constituere coepit; nam circumuallare loci natura prohibebat.
De re frumentaria Boios atque Aeduos adhortari non destitit; 2
quorum alteri, quod nullo studio agebant, non multum adiuua-
bant, alteri non magnis facultatibus, quod ciuitas erat exigua

---

2. fit *β*, *om.* *α*   5. quod se prope *β*, *om.* *α*   caeleriter *A*   6. confidebant *α* sperabant *β*   Deliberatur *β* Dicebatur *α* Disceptatur *Vielhaber*   7. placeret *α* placeat *β*   9. totius galliae (tocius gallie *M*) *α* gallię totius *β*   praesidio *B'* presidio *A'* et p̄sidio *β* ciuitati *α* ciuitatis *β*   10. defensurus (o *above* u) *B*   13 p (c *above*) *A*   14. pra&ib; *B*   uolgi *A'* uulgi *cett.*

XVI. 1. caesarem (ces: *M*) itineribus *α* itinerib; cęsarem *β*   2. delegit *A*   3. milia] milium *A'*   4. in signi (///// *above*) dei *A*   que *A'*   agerentur *α* gererentur *β*   5. et quid *α* quid *β*   7. adorieba(n)tur *A*.

XVII. 2. a paludibus *α* palude *β*   4. cepit *B*   5. eduos *M* haeduos *B* heduos *A* adortari *A*   destitit *Rcorr.* distitit *α* desistit *β*.

3 et infirma, celeriter, quod habuerunt, consumpserunt. Summa
difficultate rei frumentariae adfecto exercitu tenuitate Boiorum,
indiligentia Aeduorum, incendiis aedificiorum, usque eo, ut
conplures dies frumento milites caruerint et pecore ex longin-
quioribus uicis adacto extremam famem sustentarent, nulla
tamen uox est ab iis audita populi Romani maiestate et supe-
4 rioribus uictoriis indigna. Quin etiam Caesar cum in opere
singulas legiones appellaret et, si acerbius inopiam ferrent, se
5 dimissurum oppugnationem diceret, uniuersi ab eo, ne id faceret,
petebant: sic se conplures annos illo imperante meruisse, ut
nullam ignominiam acciperent, nusquam infecta re discederent;
6 hoc se ignominiae laturos loco, si inceptam oppugnationem
7 reliquissent; praestare omnis perferre acerbitates, quam non
ciuibus Romanis, qui *C*enabi perfidia Gallorum interissent,
8 parentarent. Haec eadem centurionibus tribunisque militum
mandabant, ut per eos ad Caesarem deferrentur.

1 XVIII. Cum iam muro turris adpropinquassent, ex cap-
tiuis Caesar cognouit Vercingetorigem consumpto pabulo castra
mouisse propius Auaricum atque ipsum cum equitatu expedi-
tisque, qui inter equites proeliari consuessent, insidiarum causa
eo profectum, quo nostros postero die pabulatum uenturos ar-
2 bitraretur. Quibus rebus cognitis media nocte silentio pro-
3 fectus ad hostium castra mane peruenit. Illi celeriter per ex-
ploratores aduentu Caesaris cognito carros inpedimentaque sua
in artiores siluas abdiderunt, copias omnis in loco edito atque
4 aperto instruxerunt. Qua re nuntiata Caesar celeriter sarcinas
conferri, arma expediri iussit.

1 XVIIII. Collis erat le*n*iter ab infimo adcliuis. Hunc ex

---

9. ad fectu (o) *B* 10. (IN) diligentia *B* eduorū *M* haeduorum *B* heduorū *A* edificiorum *A'* 11. caruer̃ (int) *A* 13. uox est ab iis *α* ex iis (hiis *T*) uox est *β* ·p·r̃. *A'* p̃r *B* 14. cesar *A'* 15. acerbios (v) *B* 17. patebant *B*¹ conplures *A'* cum (o) plures *B* 18. acciperent *Aβ* acceperent *B'* infecta *β* incepta *α* 19. ignominiæ laturos (elaturos *B*) loco *α* ignominiae loco laturos *β* 20. Prestare *β* praestaret (Prestaret *A'*) *α* om̃is *T* omnes *cett.* 21. genabi *α* genaui *β* 22. parentarent] paterentur *A* 23. deferrentur *α* deferantur *T* deferuntur *U*.

XVIII. 1. turres adpropinquassent *α* turris adppinquasset *β* 4. p̄liari *B* insidiarum *α* insidiandi *β* 5. eo *α*, *om.* *β* 6. cognitis (////) *A* *in ras.* pfectois *A* 7. illic *B* cereriter (l) *A* 8. inpedimentaque *A'* impedimentaq; *B* 9. arciores *B*¹ ab (d) dider̃ *A* omnis *A'B*¹ edit(um) (o) *A* 10. opto instrucxer̃ *A*.

XVIIII. 1. leniter *codd. aliquot deteriores* leuiter *X* infim// (o) *A*.

omnibus fere partibus palus difficilis atque inpedita cingebat
non latior pedibus quinquaginta. Hoc se colle interruptis pon- 2
tibus Galli fiducia loci continebant generatimque distributi [in
ciuitates] omnia uada ac saltus eius paludis optinebant sic animo
parati, ut, si eam paludem Romani perrumpere conarentur, hae-
sitantes premerent ex loco superiore, ut, qui propinquitatem 3
loci uideret, paratos prope aequo Marte ad dimicandum existi-
maret, qui iniquitatem condicionis perspiceret, inani simulatione
sese ostentare cognosceret. Indignantes milites Caesar, quod 4
conspectum suum hostes perferre possent tantulo spatio in-
teriecto, et signum proelii exposcentes edocet, quanto detri-
mento et quo*t* uirorum fortium morte necesse sit constare uicto-
riam; quos cum sic animo paratos uideat, ut nullum pro sua 5
laude periculum recusent, summae se iniquitatis condemnari
debere, nisi eorum uitam sua salute habeat cariorem. Sic mi- 6
lites consolatus eodem die recucit in castra reliquaque, quae
ad oppugnationem pertinebant oppidi, administrare instituit.

XX. Vercingetorix, cum ad suos redisset, proditionis in- 1
simulatus, quod castra propius Romanos mouisset, quod cum
omni equitatu discessisset, quod sine imperio tantas copias reli-
quisset, quod eius discessu Romani tanta oportunitate et cele-
ritate uenissent; non haec omnia fortuitu aut sine consilio 2
accidere potuisse; regnum illum Galliae malle Caesaris concessu
quam ipsorum habere beneficio: tali modo accusatus ad haec
respondit: Quod castra mouisset, factum inopia pabuli etiam 3
ipsis hortantibus; quod propius Romanos accessisset, persuasum
loci oportunitate, qui se ips*a* munitione defenderet; equitum 4

---

3. lacior *B* 4. fiducia· *B* distributi *A'β* distributis *B'* in ciuitates] *del. Paul* 5. saltus *X* semitas *C. Fleischer; cf. Otto Keller N. Jahrbb. f. Philol. 1871 p. 558 sq.* eius paludis] *del. Kraner* optinebant *B* obtinebant *A'R* certis custodiis optinebant *β* 7. præmorent (e *supra*) *B* 8. uideret *α* uiderent *β* existimaret *α* existimarent *β* 10. hostentare *A* Indignantes milites *α* Indignatis militibꝫ *T* 11. suum] sui *A* perferre *α* ferre *β* spacio *A'* 12. prȩlii *A* 13. quot *Mcorr.* quod *α T* quid *U* sit *B* 14. animo paratos *α* paratos animo *β* uideat *β* uideret *α* 15. recus sasent *A* condemnari (p *supra*) debere *B* condempnari deberi *A* 16. sua salute *α* salute sua *β* 17. consolatus *β* consolatos *α* reliquaq. q̄ *T* reliqua quaeque (queq̄; *M*) *α* 18. pertinebant oppidi (hoppidi *M*) *α* oppidi pertinebant *β*.

XX. 3. relinquiss& *A* 4. tanto (a *supra*) *A* oportunitate *A'* opportunitate *B* 5. fortuitu *Apr. Bcorr. R* fortuito *MBpr. T Acorr.* 10. oportunitate *A'* opportunitate *B* que *A* ipsa *Dubner* ipse sine *Bentley* ipsum *X*.

uero operam neque in loco palustri desiderari debuisse et illic
5 fuisse utilem, quo sint profecti. Summam imperii se consulto
nulli discedentem tradidisse, ne is multitudinis studio ad dimi-
candum inpelleretur; cui rei propter animi mollitiem studere
6 omnes uideret, quod diutius laborem ferre non possent. Romani
si casu interuenerint, fortunae, si alicuius indicio uocati, huic
habendam gratiam, quod et paucitatem eorum ex loco superiore
cognoscere et uirtutem despicere potuerint, qui dimicare non
7 ausi turpiter se in castra receperint. Imperium se ab Caesare
per proditionem nullum desiderare, quod habere uictoria posset,
quae iam esset sibi atque omnibus Gallis explorata; quin etiam
ipsis remittere, si sibi magis honorem tribuere, quam ab se
8 salutem accipere uideantur. 'Haec ut intellegatis' inquit 'a me
9 sincere pronuntiari, audite Romanos milites'. Producit seruos,
quos in pabulatione paucis ante diebus exceperat et fame uin-
10 culisque excruciauerat. Hi iam ante edocti, quae interrogati
pronuntiarent, milites se esse legionarios dicunt; fame et inopia
adductos clam ex castris exisse, siquid frumenti aut pecoris
11 in agris reperire possent; simili omnem exercitum inopia premi,
nec iam uires sufficere cuiusquam nec ferre operis laborem
posse; itaque statuisse imperatorem, si nihil in oppugnatione
12 oppidi profecissent, triduo exercitum deducere. 'Haec' inquit
'a me', Vercingetorix, 'beneficia habetis, quem proditionis insi-
mulatis; cuius opera sine uestro sanguine tantum exercitum
uictorem fame consumptum uidetis; quem turpiter se ex fuga
recipientem nequa ciuitas suis finibus recipiat, a me prouisum est'.

XXI. Conclamat omnis multitudo et suo more armis con-
1 crepat, quod facere in eo consuerunt, cuius orationem adpro-
bant; summum esse Vercingetorigem ducem, nec de eius fide
dubitandum, nec maiore ratione bellum administrari posse.
2 Statuunt, ut X milia hominum delecta ex omnibus copiis in

11. desiderare (i *superscr.*) *A* illic *β* illis *α* 13. is R^2 is *M* his *AB'β* 14. impelleretur *β* inpelletur *α* molliciem *A'* 16. interuenerint *β* interuenirent *α* 19. receperint *A* ab *α* a *β* 20. posset *α* possit *β* 22. remittere *Estienne* remitteret *X* 23. inquid *B* 25. uinculisque *α* uinclisq. *β* 26. Hi (ii *A* Illi *M*) iam ante edocti *α* Hic iā docti *β* q; *Bpr.* 27. longi onarios *A* et *α* atque *β* 29. reperire *A'* repperire *B* possent *α* possint *β* præmi *B* 32. pficissent *A'B* triduum *A'* (p)ducere (de *superscr.*) *B* pdeducere *R* 33. pdicionis *A'* 35. consumptum *α* pene consūptū *β* fuga *α* hac fuga *β*.

XXI. 1. Clamat *A* 2. eo] e *A* consuerunt *α* consueuerant *β* 5. .X. m̄ *A* X. n̄ *M* X. (m *superscr.*) *B* X (milia *superscr.*) *R* .X mil *T* .X̄. *U* copiis *β* locis *α*.

oppidum mittantur, nec solis Biturigibus communem salutem 3
committendam censent, quod penes eos, si id oppidum retinuissent, summam uictoriae constare intellegebant.

XXII. Singulari militum nostrorum uirtuti consilia cuiusque 1
modi Gallorum occurrebant, ut est summae genus sollertiae atque ad omnia imitanda et efficienda, quae ab quoque traduntur, aptissimum. Nam et laqueis falces auertebant, quas, 2
cum destinauerant, tormentis introrsus reducebant, et aggerem cuniculis subtrahebant, eo scientius, quod apud eos magnae sunt ferrariae atque omne genus cuniculorum notum atque usitatum est. Totum autem murum ex omni parte turribus contabu- 3
lauerant atque has coriis intexerant. Tum crebris diurnis noc- 4
turnisque eruptionibus aut aggeri ignem inferebant aut milites occupatos in opere adoriebantur et nostrarum turrium altitudinem, quantum has cotidianus agger expresserat, commissis 5
suarum turrium malis adaequabant et apertos cuniculos praeusta et praeacuta materia et pice feruefacta et maximi ponderis saxis morabantur moenibusque adpropinquare prohibebant.

XXIII. Muri autem omnes Gallici hac fere forma sunt. 1
Trabes directae, perpetuae, in longitudinem, paribus interuallis distantes inter se binos pedes in solo conlocantur. Hae reuin- 2
ciuntur introrsus et multo aggere uestiuntur; ea autem, quae diximus, interualla grandibus in fronte saxis effarciuntur. His 3
conlocatis et coagmentatis alius insuper ordo additur, ut idem illud interuallum seruetur neque inter se contingant trabes, sed paribus intermissae spatiis singulae singulis saxis interiectis arte contineantur. Sic deinceps omne opus contexitur, dum 4
iusta muri altitudo expleatur. Hoc cum in speciem uarieta- 5
temque opus deforme non est alternis trabibus ac saxis, quae rectis lineis suos ordines seruant, tum ad utilitatem et defen-

---

6. mittantur *α* submittantur *β*.

XXII. 1. cuiusque modi *α* huiuscemodi *β* 2. sollertiae *Aβ* solertiae *MB* solertie *R* 3. quae ab *α* quae a *T* qui *U* 5. distinauerant *B'* 6. magne *B* 9. crebrius (a) *B* 11. occupatos (hoccuptos *M*) in opere *α* in opere occupatos *β* 12. expraesserat *B* 13. malis] alis *Ciacconius* et — prohibebant] *om.* *B'* 14. p̃acuta *A'*. ⊢

XXIII. 1. Muri autem omnes gallici (galli *A*) hac (ac *M* ac *AB*) fere forma sunt *α* Muris autem omnib; gallicis haec fere forma est *β* 2. directae (directe *A'*) *α* derectę *β* 3. (f)ebinos (s) *A* Hę reuintiuntur *T* Aere uinciuntur *UMcorr*. Haere uiciuntur *α* 4. introrsus *T* extrorsus *αU* 6. coagmentatis *Mβ* coagminatis coagmentatis *AB'* 8. partib; *B* spaciis singule *A'* 10. iuxta *A'* expleatur *α* compleatur *β* 11. (a)trabibus *B* q. *A* q; (uae) *B* 12. li(i)neis *A*

sionem urbium summam habet oportunitatem, quod et ab incendio lapis et ab ariete materia defendit, quae perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus reuincta neque perrumpi neque distrahi potest.

1 XXIIII. His tot rebus inpedita oppugnatione milites, cum toto tempore frigore et adsiduis imbribus tardarentur, tamen continenti labore omnia haec superauerunt et diebus XXV aggerem latum pedes CCCXXX, altum pedes LXXX extruxerunt.
2 Cum is murum hostium paene contingeret et Caesar ad opus
consuetudine excubaret militesque hortaretur, nequod omnino
tempus ab opere intermitteretur, paulo ante tertiam uigiliam
est animaduersum fumare aggerem, quem cuniculo hostes suc-
3 cenderant, eodemque tempore toto muro clamore sublato dua-
4 bus portis ab utroque latere turrium eruptio fiebat. Alii faces
atque aridam materiem de muro in aggerem eminus iacie-
bant, picem reliquasque res, quibus ignis excitari potest, fun-
debant, ut, quo primum curreretur aut cui rei ferretur
5 auxilium, uix ratio iniri posset. Tamen, quod instituto Caesaris semper duae legiones pro castris excubabant pluresque partitis temporibus erant in opere, celeriter factum est, ut alii eruptionibus resisterent, alii turres reducerent aggeremque interscinderent, omnis uero ex castris multitudo ad restinguendum concurreret.

1 XXV. Cum in omnibus locis consumpta iam reliqua parte noctis pugnaretur semperque hostibus spes uictoriae redintegraretur, eo magis, quod deustos pluteos turrium uidebant nec facile adire apertos ad auxiliandum animaduertebant, semperque ipsi recentes defessis succederent omnemque Galliae salutem in illo uestigio temporis positam arbitrarentur, accidit inspectantibus nobis, quod dignum memoria uisum praetereun-
2 dum non existimauimus. Quidam ante portam oppidi Gallus
per manus sebi ac picis traditas glaebas in ignem e regione
turris proiciebat; scorpione ab latere dextro traiectus exanima-
3 tusque concidit. Hunc ex proxumis unus iacentem transgressus

13. oportunitatem *A* opportunitatẽ *B* et] *om.* *A* 15. quadringenos *A*.

XXIIII. 2. frigore *α* luto frigore *β* tardarentur *Aβ* tr[a]darentur *M* traderentur *B'* 5. is *UTcorr.* ís *B* his *RT*, *om.* *A'* pene *A'B* caesar (cesar *M*) *α* et caesar *β* 6. consu&udinẽ *A* 11. materiem *α* materiam *β* iacebant *A* 12. reliquasque *A'T* reliquas *B'U* 13. curreretur *α* occurreretur *β* 15. semper duae (due *M*) *α* duę (due *U*) semper *β* excubabant *α* excubarunt *β*.

XXV. 5. ipsi] illi *A* defen[s sis] *A* 7. p̄tereundũ *A'* 8. portẽ *Apr.* 9. per *α* qui per *β* sebi *U* seui *A'B* saeui *T* glebas *A'B* 10. scorpione *β* scurpione *α* 11. & ex *A* proxumis *B* pximis *A'*.

eodem illo munere fungebatur; eadem ratione ictu scorpionis
exanimato alteri successit tertius et tertio quartus, nec prius ille 4
est a propugnatoribus uacuus relictus locus, quam restincto aggere
atque omni ex parte summotis hostibus finis est pugnandi factus.
XXVI. Omnia experti Galli, quod res nulla successerat,
postero die consilium ceperunt ex oppido profugere, hortante 1
et iubente Vercingetorige. Id silentio noctis conati non magna
iactura suorum sese effecturos sperabant, propterea quod neque 2
longe ab oppido castra Vercingetorigis aberant, et palus, quae
perpetua intercedebat, Romanos ad insequendum tardabat.
Iamque haec facere noctu apparabant, cum matres familiae
repente in publicum procurrerunt flentesque proiectae ad pedes 3
suorum omnibus precibus petierunt, ne se et communes liberos
hostibus ad supplicium dederent, quos ad capiendam fugam
naturae et uirium infirmitas inpediret. Vbi eos in sententia
perstare uiderunt, quod plerumque in summo periculo timor 4
misericordiam non recipit, conclamare et significare de fuga
Romanis coeperunt. Quo timore perterriti Galli, ne ab equitatu
Romanorum uiae praeoccuparentur, consilio destiterunt. 5
XXVII. Postero die Caesar promota turri directisque operibus, quae facere instituerat, magno coorto imbre non inutilem 1
hanc ad capiendum consilium tempestatem arbitratus est, quod
paulo incautius custodias in muro dispositas uidebat, suosque
languidius in opere uersari iussit et, quid fieri uellet, ostendit.
Legionibusque inter castra uineas*que* in occulto expeditis cohortatus, ut aliquando pro tantis laboribus fructum uictoriae perciperent, 2
his, qui primi murum ascendissent, praemia proposuit militibusque signum dedit. Illi subito ex omnibus partibus euolauerunt murumque celeriter compleuerunt. 3

12. scurpionis *A'B* 13. alteri α altero β 15. ex *Ciacconius* ea α, *om.* β.

XXVI. 2. coeper̃ *A* fecerunt β 4. sese α se β ;perabant (s *sup.*) *A* putabant β 5. uercingetorigis (uercing&oricis, g *sup.*, *A*) aberant α uercingetorix habebat β paulus *A* quae perpetua α perpetua quae (q̃ *U*) β 7. matris (e *sup.*) familie *A* 8. procurrerunt α pcurrerant β 9. praecib; *B* petierunt α petiuerunt β 10. dederent *A* 12. praestare (p̄: *M*) *A'B* pstare β*Mcorr*. *Bcorr*. plurumq; (e *sup.*) *B* 13. recepit. conlamare *A* 14. cęper̃ *A* ceperunt *B* 15. p̄occuparentur *A*.

XXVII. 1. directisque *A* derectisque *MB'U* pfectisq' *T* 2. quae] q. *A* cohorto *B'* cohorte *A* imbre α imbri β 3. est α, *om.* β 4. suosque α suos quosque β 6. legionibusque α Legiones β inter castra uineasque *Heller* intra uineas β extra uineas *A'* extra castra uineas *B'* expeditis cohortatus (co ortatus *M*) α expeditas cohortatur β 8. primụ *B* ascendis- α excendissent (extendissent *U*) β p̃mia *A'* 10. cęleriter *A*.

1 XXVIII. Hostes re noua perterriti, muro turribusque
deiecti in foro ac locis patentioribus cuneatim constiterunt, hoc
animo, ut, siqua ex parte obuiam [contra] ueniretur, acie in-
2 structa depugnarent. Vbi neminem in aequum locum sese
demittere, sed toto undique muro circumfundi uiderunt, ueriti,
ne omnino spes fugae tolleretur, abiectis armis ultimas oppidi
3 partes continenti impetu petiuerunt, parsque ibi, cum angusto
exitu portarum se ipsi premerent, a militibus, pars iam egressa
portis ab equitibus est interfecta. Nec fuit quisquam, qui
4 praedae studeret. Sic et Cenabi caede et labore operis incitati
non aetate confectis, non mulieribus, non infantibus pepercerunt.
5 Denique ex omni numero, qui fuit circiter milium XL, uix
DCCC, qui primo clamore audito se ex oppido eiecerunt, inco-
6 lumes ad Vercingetorigem peruenerunt. Quos ille multa iam
nocte silentio ex fuga excepit ueritus, nequa in castris ex
eorum concursu et misericordia uulgi seditio oreretur, ut, pro-
cul in uia dispositis familiaribus suis principibusque ciuitatum,
disparandos deducendosque ad suos curaret, quae cuique ciui-
tati pars castrorum ab initio obuenerat.

1 XXVIIII. Postero die concilio conuocato consolatus cohor-
tatusque est, ne se admodum animo demitterent, ne pertur-
2 barentur incommodo. Non uirtute neque in acie uicisse Romanos,
sed artificio quodam et scientia oppugnationis, cuius rei fuerint
3 ipsi imperiti. Errare, siqui in bello omnis secundos rerum
4 prouentus expectent. Sibi numquam placuisse Auaricum de-
fendi, cuius rei testes ipsos haberet, sed factum inprudentia
Biturigum et nimia obsequentia reliquorum, uti hoc incommo-
5 dum acciperetur. Id tamen se celeriter maioribus commodis
6 sanaturum. Nam quae ab reliquis Gallis ciuitates dissentirent,
has sua diligentia adiuncturum atque unum consilium totius
Galliae effecturum, cuius consensui ne orbis quidem terrarum
7 possit obsistere; idque se prope iam effectum habere. Interea
aequum esse ab iis communis salutis causa impetrari, ut castra

XXVIII. 2. patentioribus (patenciorib; *MB*) α patentibus. β 3. contra] *del. Frigell* 5. dimittere *X* 6. spe^s *B* fuge *A'B* 7. continenti impetu α continuo β 8. praemerent *B* 10. p̄dę *A'* praede *B* genabi α genabensi (^g çen: *T*) β 12. milium XL (xL.-*A'* .XL *B*) α XL mil β 13. ^D dccc. *B* eiecerunt α eiecerant β 15. silentio (silencio *M*) α sic β ex fuga] *om.* β ex eorum concursu α concursu eorum β 16. oreretur (ho: *M*) α*U* orir&ur *T* 19. inicio *A'*.

XXVIIII. 4. arti fico *A'* 5. secund^o us *B* 7. facta *A* 9. se celeriter] sceleriter *A* 10. senaturum *A* q:^uę *B* desentirent *A'* 14. iis β his α communis salutis *MB'*β sàlutis cōmunes *A*.

munire instituerent, quo facilius repentinos hostium impetus
sustinerent.

XXX. Fuit haec oratio non ingrata Gallis, et maxime, 1
quod ipse animo non defecerat tanto accepto incommodo neque
se in occultum abdiderat et conspectum multitudinis fugerat;
plusque animo prouidere et praesentire existimabatur, quod re 2
integra primo incendendum Auaricum, post deserendum cen-
suerat. Itaque ut reliquorum imperatorum res aduersae aucto- 3
ritatem minuunt, sic huius ex contrario dignitas incommodo
accepto in dies augebatur. Simul in spem ueniebant eius ad- 4
firmatione de reliquis adiungendis ciuitatibus; primumque eo
tempore Galli castra munire instituerunt; et sic sunt animo
consternati homines insueti laboris, ut omnia, quae imperaren-
tur, sibi patienda existimarent.

XXXI. Nec minus, quam est pollicitus, Vercingetorix 1
animo laborabat, ut reliquas ciuitates adiungeret, atque eas
donis pollicitationibusque alliciebat. Huic rei idoneos homines 2
deligebat, quorum quisque aut oratione subdola aut amicitia
facillime capere posset. Qui Auarico expugnato refugerant, 3
armandos uestiendosque curat; simul, ut deminutae copiae 4
redintegrarentur, imperat certum numerum militum ciuitatibus,
quem et quam ante diem in castra adduci uelit, sagittariosque
omnes, quorum erat permagnus numerus in Gallia, conquiri et
ad se mitti iubet. His rebus celeriter id, quod Auarici de-
perierat, expletur. Interim Teutomatus Ollouiconis filius, rex 5
Nitiobrogum, cuius pater ab senatu nostro amicus erat appel-
latus, cum magno equitum suorum numero et quos ex Aqui-
tania conduxerat ad eum peruenit.

XXXII. Caesar Auarici compluris dies commoratus sum- 1

---

15. repentinos (rep&enti nos *B*) hostium α hostium repentinos β 16. sustinerent α sustinere possent β.

XXX. 1. intra$^{g\ ta}$ *A* et α, *om.* β maximę *B* 3. se *ed. Rom. a. 1469*, *om. X* con^{s}pectum *B* 11. consternati] confirmati *Nipperdey* 12. patienda (pacienda *M*) α pacienda . et pferenda β.

XXXI. 2. eas α earũ principes β 3. donis pollicitationibusq. β bonis pollicitationibus (pollicitati onionibus *A* (pollicitac: *M*) α allicebat *A* 5. capere posset *A′* posset *B′* capi posset β. 6. deminutae β diminutae α copie *A* 8. in] & *A* 9. permagnus (pmanus *Upr.*) *B′*β magnus (magn$\check{u}$s *M*) *A′* numerus in gallia α in gallia numerus β 10. cęleriter *A* 11. teutomotus ollouiconis *A′* teutomatu sollo uiconis *B* teuto motus allo uiconis β 12. nitiobrogum (nic: *M*) *A′BT* nitiobrugũ *R* nitiobrigum *U* 13. equitum (ęquitum *A*) suorum numero α numero equitum suorum β.

XXXII. 1. auarici β auarico α cõpluris *T* cõplures *A* conplures *MB*.

mamque ibi copiam frumenti et reliqui commeatus nanctus
2 exercitum ex labore atque inopio refecit. Iam prope hieme
confecta, cum ipso anni tempore ad gerendum bellum uocaretur
et ad hostem proficisci constituisset, siue eum ex paludibus
siluisque elicere siue obsidione premere posset, legati ad eum
principes Aeduorum ueniunt oratum, ut maxime necessario
3 tempore ciuitati subueniat: summo esse in periculo rem, quod,
cum singuli magistratus antiquitus creari atque regiam potesta-
tem annum optinere consuessent, duo magistratum gerant et se
4 uterque eorum legibus creatum esse dicat. Horum esse alterum
Conuictolitauem, florentem et inlustrem adulescentem, alterum
Cotum, antiquissima familia natum atque ipsum hominem
summae potentiae et magnae cognationis, cuius frater Valetiacus
5 proximo anno eundem magistratum gesserit. Ciuitatem esse
omnem in armis; diuisum senatum, diuisum populum, suas
cuiusque eorum clientelas. Quod si diutius alatur controuersia,
fore, uti pars cum parte ciuitatis confligat; id ne accidat, posi-
tum in eius diligentia atque auctoritate.

1 XXXIII. Caesar, etsi a bello atque hoste discedere detri-
mentosum esse existimabat, tamen non ignorans, quanta ex
dissensionibus incommoda oriri consuessent, ne tanta et tam
coniuncta populo Romano ciuitas, quam ipse semper aluisset
omnibusque rebus ornasset, ad uim atque arma descenderet,
atque ea pars, quae minus confideret, auxilia a Vercingetorige
2 arcesseret, huic rei praeuertendum existimauit et, quod legibus
Aeduorum his, qui summum magistratum optinerent, excedere
ex finibus non liceret, nequid de iure aut de legibus eorum de-
minuisse uideretur, ipse in Aeduos proficisci statuit senatumque
omnem et quos inter controuersia esset ad se Decetiam euocauit.
3 Cum prope omnis ciuitas eo conuenisset docereturque, paucis
clam conuocatis alio loco, alio tempore, atque oportuerit, fra-
trem a fratre renuntiatum, cum leges duo ex una familia uiuo

2. nanctus *B* nantus *A* nactus *cett.* 3. refecit *B* reficit *A'β* 5. institunss& *A* 6. præmere *B* 7. eduo♃ *M* haeduorum *B* beduorū *A* ueniunt *α* uenerunt *β* 7. maximę *B* 10. annum *α* annuã *β* optinere *A'T* obtinere *cett.* 11. creatum esse *α* creatum *β* 12. aduliscentem *B* 14. ualetiacus *BT* ualeciac' *M* ualeciatus *A* altiacus *U.*

XXXIII. 1. a *α*, *om.* *β* 4. .p͠r. *A* p͠r *B* 5. descenderet *β* discederet *α* 6. confideret *α* sibi confideret *β* uercintorige *AB* 7. arcesseret *A'β* accesser& *B'* p̃uertendum *A'* 8. haeduorum *AB* his *AB'β* is *M* optinerent *A'* obtinerent *cett.* 9. de iure aut de legibus *α* de legibus aut iure *β* 10. haeduos *AB* 11. dec&iã *A'β* &iam *B'* 12. conuenisse doceretur *A'* ppaucis *A'* 14. a *A'β* & *B'* renunciatum *B.*

utroque non solum magistratus creari uetarent, sed etiam in senatu esse prohiberent, Cotum imperium deponere coegit, Conuictolitauem, qui per sacerdotes more ciuitatis intermissis magistratibus esset creatus, potestatem optinere iussit.

XXXIIII. Hoc decreto interposito cohortatus *A*eduos, ut 1
controuersiarum ac dissensionis obliuiscerentur atque omnibus omissis [his] rebus huic bello seruirent, ea*que*, quae meruissent, praemia ab se, deuicta Gallia, expectarent equitatumque omnem et peditum milia X sibi celeriter mitterent, quae in praesidiis rei frumentariae causa disponeret, exercitum in duas partes diuisit: quattuor legiones in Senones Parisiosque Labieno du- 2
cendas dedit, sex ipse in Aruernos ad oppidum Gergouiam secundum flumen Elauer duxit; equitatus partem illi adtribuit, partem sibi reliquit. Qua re cognita Vercingetorix omnibus 3
interruptis eius fluminis pontibus ab altera fluminis parte iter facere coepit.

XXXV. Cum uterque utrique esset exercitus in conspectu 1
fereque e regione castris castra poneret, dispositis exploratoribus, necubi effecto ponte Romani copias traducerent, erat in 2
magnis Caesaris difficultatibus res, ne maiorem aestatis partem flumine inpediretur, quod non fere ante autumnum Elauer uado transiri solet. Itaque, ne id accideret, siluestri loco castris po- 3
sitis e regione unius eorum pontium, quos Vercingetorix rescindendos curauerat, postero die cum duabus legionibus in occulto restitit; reliquas copias cum omnibus inpedimentis, ut 4
consueuerat, misit *ita* ap*er*tis quibusdam cohortibus, uti numerus legionum constare uideretur. His, quam longissime possent, 5
egredi iussis, cum iam ex diei tempore coniecturam ceperat in

---

18. optinere *A'* obtinere *cett.*

XXXIIII. 1. haeduos *B* heduos *A'* 2. dissensionis *α* dissensionū *β* 3. his *α* hiis *T* iis *U*, *del. Beroaldus* Ea quæ *B'* eaq. *A'* eaq̃; *M* Eaque *U* atq. q̄ *T* 4. p̃mia *B* expectarent *B* exspectarent *A* 5. milia .X. *α* .X. milia *T* que *A* presidiis *A'B* 7. parisiosque *A'* parasiosq; *B'* 10. uercingetorix *α* a uercingetorige *β* 11. fluminis parte (ponte *Mpr.*) *α* parte elaueris *β* 12. cepit *B.*

XXXV. 1. utriq) eet exercitui *β* utrimq. exisset exercitus *α* 2. poneret *β* ponebant *α* 3. nec. (.ubi) *A* 4. caesaris (casar*i*s (e) *M*) *α* cęsari *β* 5. iupediretur *A'* impedir&ur *B* 6. accider& *A'B*[2] acceder& *B'* 6. positis *β* sitis *α* 7. rescingendos *B*[1] 8. Postero die *α* postridie *β* 9. inpedimentis *A'* impedim̃tis *B* ut *A'β* in *B'* 10. ita apertis *H. Deiter* captis *a* C//aptis *T* cohortis (b;) *B* uti (huti *M*) *α* ut *β* 11. uide////ur (ret) *A* His *α* hiis *T* Iis *U* 12 egredi *α* pgredi *β* diei *α*, *om.* *β* conicturam (e) *B* ceperat *B'* coeperit *A* ceper(in) *M* caperet *β*.

castra peruentum, isdem sublicis, quarum pars inferior integra
remanebat, pontem reficere coepit. Celeriter effecto opere 6
legionibusque traductis et loco castris idoneo delecto reliquas
copias reuocauit. Vercingetorix re cognita, ne contra suam 7
uoluntatem dimicare cogeretur, magnis itineribus antecessit.

XXXVI. Caesar ex eo loco quintis castris Gergouiam 1
peruenit equestrique eo die proelio leui facto, perspecto urbis
situ, quae posita in altissimo monte omnis aditus difficiles habebat,
de expugnatione desperauit, de obsessione non prius
agendum constituit, quam rem frumentariam expedisset. At Ver- 2
cingetorix castris prope oppidum positis mediocribus circum se
interuallis separatim singularum ciuitatium copias conlocauerat,
atque omnibus eius iugi collibus occupatis, qua dispici poterat,
horribilem speciem praebebat principesque earum ciuitatium,
quos sibi ad consilium capiendum delegerat, prima luce cotidie 3
ad se conuenire iubebat, seu quid communicandum, seu quid
administrandum uideretur, neque ullum fere diem intermittebat, 4
quin equestri proelio interiectis sagittariis, quid in quoque esset
animi ac uirtutis suorum, perspiceretur. Erat e regione oppidi 5
collis sub ipsis radicibus montis egregie munitus atque ex omni
parte circumcisus; quem si tenerent nostri, et aquae magna
parte et pabulatione libera prohibituri hostes uidebantur. Sed 6
is locus praesidio ab his, non nimis firmo tamen, tenebatur. Tamen 7
silentio noctis Caesar ex castris egressus, priusquam subsidio
ex oppido ueniri posset, deiecto praesidio potitus loco, duas
ibi legiones conlocauit fossamque duplicem duodenum pedum
a maioribus castris ad minora perduxit, ut tuto ab repentino
hostium incursu etiam singuli commeare possent.

XXXVII. Dum haec ad Gergouiam geruntur, Conuictoli- 1
tauis *A*eduus, cui magistratum adiudicatum a Caesare demonstrauimus,
sollicitatus ab Aruernis pecunia cum quibusdam

---

13. isdem *Mβ* hisdem *AB'* 14. cepit *B* 15. traductis *β*, *om.* *α* 16. uerging&orix *B*.

XXXVI. 2. p̃lio *B* 3. omnis *BT* om̃s *A'* 4. de oppugnatione desperauit. De obsessione *β* de expugnatione (expugnac: *M*) *α* 6. positis *α* in monte positis *β* 7. ciuitatium *B'* ciuitatum *A'β* 8. dispici *Paul* despici *X* 9. prebebat *A'B* ciuitatium (ciuitac: *M*) *α* ciuitatū *β* 10. consilium capiendum *α* capiendum consilium *β* cotidie *α*, *om.* *α* 11. conuenire iubebat *α* iubebat (uidebat T^1) conuenire *β* quit *B* quit *B* 13. inteiectis *A* 14. perspiceretur *α* periclitaretur *β* 16. magnæ̣ *B* 18. p̃sidio *A'B* his *αT* ii *U* non nimis *A'* ñ min; (nimis above) *B* tamen, tenebatur *Schneider* tenebatur (teuebant[2] T^1). Tamen *codd.* 20. ueniri posset *α* uenire possent *β* deiecto *Mβ* deiecti *A* deiectus *B'* presidio *A'B* 21. conlocauit *A'B*.

XXXVII. 2. haeduus *A'B* adiudicatum a caesare *α* a cęsare adsignatū *β*.

adulescentibus conloquitur; quorum erat princeps Litauiccus
atque eius fratres, amplissima familia nati adulescentes. Cum 2
his praemium communicat hortaturque, ut se liberos et imperio
natos meminerint. Vnam esse Aeduorum ciuitatem, quae cer- 3
tissimam Galliae uictoriam detineat; eius auctoritate reliquas
contineri; qua traducta locum consistendi Romanis in Gallia
non fore. Esse nonnullo se Caesaris beneficio affectum, sic 4
tamen, ut iustissimam apud eum causam obtinuerit; sed plus
communi libertati tribuere. Cur enim potius Aedui de suo 5
iure et de legibus ad Caesarem disceptatorem, quam Romani ad
Aeduos ueniant? Celeriter adulescentibus et oratione magistra- 6
tus et praemio deductis, cum se uel principes eius consilii fore
profiterentur, ratio perficiendi quaerebatur, quod ciuitatem
temere ad suscipiendum bellum adduci posse non confidebant.
Placuit, ut Litauiccus decem illis milibus, quae Caesari ad bel- 7
lum mitterentur, praeficeretur atque ea ducenda curaret,
fratresque eius ad Caesarem praecurrerent. Reliqua qua ratione
agi placeat, constituunt.

XXXVIII. Litauiccus accepto exercitu, cum milia passuum 1
circiter XXX ab Gergouia abesset, conuocatis subito militibus
lacrimans: 'Quo proficiscimur' inquit 'milites? Omnis noster 2
equitatus, omnis nobilitas interiit; principes ciuitatis, Eporedorix
et Viridomarus, insimulati proditionis, ab Romanis indicta
causa interfecti sunt. Haec ab ipsis cognoscite, qui ex ipsa 3
caede fugerunt; nam ego, fratribus atque omnibus meis pro-
pinquis interfectis, dolore prohibeor, quae gesta sunt, pronun-
tiare. Producuntur hi, quos ille edocuerat, quae dici uellet, atque 4
eadem, quae Litauiccus pronuntiauerat, multitudini exponunt:
[multos] equites Aeduorum interfectos, quod conlocuti cum 5
Aruernis dicerentur; ipsos se inter multitudinem militum oc-
cultasse atque ex media caede fugisse. Conclamant Aedui et 6
Litauiccum obsecrant, ut sibi consulat. 'Quasi uero' inquit ille 7

---

4. litauiccus *MB'U* litauictus *A* litauius *T* 5. fratres *α* frs̃ *T* fr̃ *U* 6. his *α* hiis *T* iis *U* premium *A'B* 7. aeduoꝝ *M* haeduorū *AB* q; *A* 8. dedistineat *AB'* destineat *MU* distineat *T* reliquas *α* reliquos *β* 9. In galliẹ *A* 12. haedui *B* hedui *A'* 14. haeduos *B* heduos *A'* Caeleriť *B* 15. premio *A'B* pricipes *A* forte *A* 16. quae rabatur *A* querabatur *M* 18. ut *α* uti *β* litauiccus *A'BU* tali uiccus *R* litau//ic⁹ *T* caesarem *B*[1] 19. p̄ficeretur *A'B* 20. p̄currerent *B*

XXXVIII. 2. XXX *α* .XL. *β* 6. ipsis *α* his *β* 7. cede *A'* 9. hi *B'β* ıí *A* hii *M* //docuerat (e above) *A* 10. litauiccus *B* litauictus *A* pnunciauerat *A'* 11. multos *α* omnes *β*, *del. Whitte* haeduorum *B* heduorum *A'* 13. cede *A'* haedui *AB* 14. litauiccum *B* lictauiccū *A'*.

consilii sit res, ac non necesse sit nobis Gergouiam contendere
8 et cum Aruernis nosmet coniungere. An dubitamus, quin nefario facinore admisso Romani iam ad nos interficiendos concurrant? Proinde, siquid in nobis animi est, persequamur eorum mortem, qui indignissime interierunt, atque hos latrones interficia-
9 mus'. Ostendit ciues Romanos, qui eius praesidii fiducia una erant; magnum numerum frumenti commeatusque diripit, ipsos
10 crudeliter excruciatos interficit. Nuntios tota ciuitate Aeduorum dimittit, eodem mendacio de caede equitum et principum permouet; hortatur, ut simili ratione, atque ipse fecerit, suas iniurias persequantur.

1 XXXVIIII. Eporedorix Aeduus, summo loco natus adulescens et summae domi potentiae, et una Viridomarus, pari aetate et gratia, sed genere dispari, quem Caesar ab Deuiciaco sibi traditum ex humili loco ad summam dignitatem perduxerat,
2 in equitum numero conuenerant nominatim ab eo euocati. His erat inter se de principatu contentio, et in illa magistratuum controuersia alter pro Conuictolitaui, alter pro Cotto summis
3 opibus pugnauerant. Ex his Eporedorix cognito Litauicci consilio media fere nocte rem ad Caesarem defert; orat, ne patiatur ciuitatem prauis adulescentium consiliis ab amicitia populi Romani deficere; quod futurum prouideat, si se tot hominum milia cum hostibus coniunxerint, quorum salutem neque propinqui neglegere neque ciuitas leui momento aestimare posset.

1 XXXX. Magna adfectus sollicitudine hoc nuntio Caesar, quod semper Aeduorum ciuitati praecipue indulserat, nulla interposita dubitatione legiones expeditas quattuor equitatumque
2 omnem ex castris educit, nec fuit spatium tali tempore ad contra-
3 henda castra, quod res posita in celeritate uidebatur; C. Fabium legatum cum legionibus duabus castris praesidio relinquit.

---

16. coniugere *A* Ań *A* 18. siquit *B* in nobis animi est *α* est in nobis animi *β* 19. os *B'* 20. presidii *A'B* 21. magnum *α* Continuo magnum *β* deripit *A'* ipso *A* 22. interficit *α* intercipit *β* haeduorum *AB* 23. eodem *α* in eodem *β* cede *A'* a equitū *A* permouet *ed. a. 1473* ꝑmon& *A'Rβ* ꝑman& *B*[1].

XXXVIIII. 1. eduus *A* hæduus *B* 2. pari&ate *B* 3. ab diuiciaco (diuitiaco *A*) sibi *α* sibi ab deuitiaco *β* 4. loco *α, om. β* 6. et *α, om. β* magistratuum *α* magistratū *U* magistrat' *T* 7. conuicto litaui *AB*[1] conuictolitaui *U* conuicto litauo *R* conuicto litaio *T* cotto *X* 8. pugnauerant *α* pugnauerat *β* litauicci *αU* litauici *T* 10. .p̃r. *A* p̃r *B* 11. prouideat *B* prouiderat *A'β* si se *A'β* ne se *B'* 12. coniuncxerint *AB*.

XXXX. 1. adfectis *A* affectus *B* nuncio *A'* 2. eduo♃ *M* haeduorū *B* heduorū *A* p̃cipuæ *B* 3. equitatū quę *A* 5. .c. fabium *β* fabium *α*.

Fratres Litauicci cum conprehendi iussisset, paulo ante repperit
ad hostes fugisse. Adhortatus milites, ne necessario tempore 4
itineris labore permoueantur, cupidissimis omnibus progressus
milia passuum XXV, agmen *Aeduorum* conspicatus, inmisso
equitatu iter eorum moratur atque inpedit interdicitque omnibus,
ne quemquam interficiant. Eporedorigem et Viridomarum, 5
quos illi interfectos existumabant, inter equites uersari suosque
appellare iubet. His cognitis et Latauicci fraude perspecta 6
Aedui manus tendere [deditionem significare] et proiectis armis
mortem deprecari incipiunt. Litauiccus cum suis clientibus, 7
quibus more Gallorum nefas est etiam in extrema fortuna
deserere patronos, Gergouiam profugit.

XXXXI. Caesar nuntiis ad ciuitatem Aeduorum missis, 1
qui suo beneficio conseruatos docerent, quos iure belli interficere
potuisset, tribusque horis [noctis] exercitui ad quietem datis
castra ad Gergouiam mouit. Medio fere itinere equites a 2
Fabio missi, quanto res in periculo fuerit, exponunt. Summis
copiis castra oppugnata demonstrant, cum crebro integri defessis
succederent nostrosque adsiduo labore defatigarent, quibus
propter magnitudinem castrorum perpetuo esset isdem in
uallo permanendum. Multitudine sagittarum atque omnis 3
generis telorum multos uulneratos; ad haec sustinenda magno
usui fuisse tormenta. Fabium discessu eorum duabus relictis 4
portis obstruere ceteras pluteosque uallo addere et se in posterum
diem similemque casum apparare. His rebus cognitis 5
Caesar summo studio militum ante ortum solis in castra peruenit.

XXXXII. Dum haec ad Gergouiam geruntur, Aedui pri- 1
mis nuntiis ab Litauicco acceptis nullum sibi ad cognoscendum
spatium relinqunt. Inpellit alios auaritia, alios iracundia et 2
temeritas, quae maxime illi hominum generi est innata, ut leuem
auditionem habeant pro re conperta. Bona ciuium Romanorum 3

---

7. conprae hendi *A* iussit[s]& *B* 8. fugisse *α* pfugisse *β* 10. .m̃. p̃. *A* m̃ p̃ *B* m̅ p̄ *R* mil pas̃ *T* 11. inter *A* 12. eporedorigem *β* eporidorigem *MB'* Eporidori gemi *A* 14. appellare *α* appellari *β* litauicci *A'* litiuicci *B'* faude *A'* 15. haedui *A'B* deditionem significare] *del. Paul* deditionem (dedicionẽ *A'*) *α* et deditionem *β* 16. Litauiccus *β* litauicus *α* dientib; *A* 18. profugit *α* pfugit *β*.

XXXXI. 1. eduoꝝ *M* haeduorum *AB* 3. oris *A* noctis] *del. von Goeler* 4. mouit *α* mouet *β* 6. crebro (crebo *B*) integri defessis *α* integri defessis crebro *β* 8. isdem *α* eisdem *β* 9. omnis generis *α* omni genere *β* 12. porti *A* caeteras *A'* uallo *A'βBcorr.* ualle *B'* 13. similemque casum (causam *R*) *α* similem ad casum *β* apparare *α* parare *β* His *β* Iis *α*.

XXXXII. 1. edui *M* haedui *AB* primis *α* trinis *β* 2. ab] a *A'* 3. relinqunt *A* reli[n]quunt *B* relinquunt *cett.* 4. generis *B* 5. habeant *A'β* habent *B'*.

4 diripiunt, caedes faciunt, in seruitutem abstrahunt. Adiuuat
rem proclinatam Conuictolitauis plebemque ad furorem inpellit,
5 ut facinore admisso ad sanitatem reuerti pudeat. Marcum
Aristium tribunum militum iter ad legionem facientem fide
data ex oppido Cabillono educunt; idem facere cogunt eos, qui
6 negotiandi causa ibi constiterant. Hos continuo *in* itinere
adorti omnibus inpedimentis exuunt; repugnantes diem noctemque
obsident; multis utrimque interfectis maiorem multitudinem
armatorum concitant.

1 XXXXIII. Interim nuntio allato, omnes eorum milites
in potestate Caesaris teneri, concurrunt ad Aristium, nihil publico
2 factum consilio demonstrant; quaestionem de bonis direptis de-
cernunt, Litauicci fratrumque bona publicant, legatos ad Cae-
3 sarem sui purgandi gratia mittunt. Haec faciunt reciperan-
dorum suorum causa; sed contaminati facinore et capti conpendio
ex direptis bonis, quod ea res ad multos pertinebat, timore
poenae exterriti consilia clam de bello inire incipiunt ciuita-
4 tesque reliquas legationibus sollicitant. Quae tametsi Caesar
intellegebat, tamen, quam mitissime potest, legatos appellat:
nihil se propter inscientiam leuitatemque uulgi grauius de
ciuitate iudicare neque de sua in Aeduos beniuolentia deminuere.
5 Ipse maiorem Galliae motum expectans, ne ab omnibus ciuita-
tibus circumsisteretur, consilia inibat, quemadmodum ab
Gergouia discederet ac rursus omnem exercitum contra-
heret, ne profectio nata ab timore defectionis similis fugae
uideretur.

1 XXXXIIII. Haec cogitanti accidere uisa est facultas bene

---

6. dirip(n)uit *B* cedes *A'* abstraunt *A'* 7. proclinatam *α* inclinatam *β* conuictolitauis *A'B*[1]*R*[2] conuic toli ta(v)uis *B* conuictolitauius *R* conuictolitabis *β* .plebem que *MB* plebem quae *A* .plebem *β* 8. satanitatem *B* reuerti pudeat *α* pudeat reuerti *β* 9. fide data *α* data fide *β* 10. cauillono *α* cauillonno *β* 11. in *ed. Rom. 1469*, *om.* *X* 12. inpedimentis *A'* impedimentis *B* 14. armatorum *α* ad arma *β*.

XXXXIII. 1. ablato *A* omnes eorum *α* eorum omnes *β* 3. questionem *B* 4. iita(c)uicci fratrum quae *B*[1] 5. sui purgandi *α* purgandi sui *β* rec(i)perandorum *B* 6. suorum causa *α* causa suorum *β* 7. quod] et quod *Paul* timore *α* et timore *β* 8. poene *A* pene *MB* ciuitates quae *A* 11. se] *om.* *Apr.* leuitatemque (quae *B*[1]) *α* et leuitatem *β* 12. aeduos *B* eduos *A'* 13. ciuitatibus *α*, *om.* *β* 14. ab *A'* a *B'*, *om.* *β* 15. contrahere *A'B* ab *α* a *β*.

XXXXIIII. 1. Hec cogitan(t)di *B*.

rei gerendae. Nam cum in minora castra operis perspiciendi
causa uenisset, animaduertit collem, qui ab hostibus tenebatur,
nudatum hominibus, qui superioribus diebus uix prae multitu-
dine cerni poterat. [Ad]miratus quaerit ex perfugis causam, 2
quorum magnus ad eum cotidie numerus confluebat. Constabat 3
inter omnes, quod iam ipse Caesar per exploratores cognouerat,
dorsum esse eius iugi prope aequum, sed hunc siluestrem et
angustum, qua esset aditus ad alteram partem oppidi; uehe- 4
menter huic illos loco timere, nec iam aliter sentire, uno colle
ab Romanis occupato, si alterum amisissent, quin paene circum-
callati atque omni exitu et pabulatione interclusi uiderentur:
ad hunc muniendum omnes a Vercingetorige euocatos. 5

XXXXV. Hac re cognita Caesar mittit conplures equi- 1
tum turmas; eis de media nocte imperat, ut paulo tumultuosius
omnibus locis uagarentur. Prima luce magnum numerum inpe- 2
dimentorum ex castris mulorumque produci *d*eque his stramenta
detrahi mulionesque cum cassidibus equitum specie ac simu-
latione collibus circumuehi iubet. His paucos addit equites, 3
qui latius ostentationis causa uagarentur. Longo circuitu eas-
dem omnis iubet petere regiones. Haec procul ex oppido 4
uidebantur, ut erat a Gergouia despectus in castra, neque tanto
spatio, certi quid esset, explorari poterat. Legionem unam 5
eodem iugo mittit et paulum progressam inferiore constituit
loco siluisque occultat. Augetur Gallis suspicio atque omnes 6
illo ad munitionem copiae traducuntur. Vacua castra hostium 7

---

2. rei gerendae (gerende *A'*) *α* gerendę rei *β* 3. animaduertit *α* animū ad-
uertit *β* 4. pre multidudine *A* 5. miratus *Paul* Admiratus *X* ꝑ fugi *A*
ã
7. i(p) *A* 8. hunc siluestrem *α* siluestre *β* 9. partem oppidi *α* oppidi par-
tem *β* uehementer huic illos loco *α* Huic loco uehementer illos *β* 11. ab
i
α a *β* altero *B*[1] amissisent *B* quin *α* Non dubitari (-re *T*) quin *β* pene
A' 13. muniendum *α* muniendum locum *β* omnes] homines *Dittenberger*
uercintorige *A'B*.

(/)
XXXXV. 1. Ac *B* 2. eis de *Nipperdey* eis dē (eisdē *M* eis. dem *B*
(/)
eisdem *R*) media nocte imperat *α* eodem media nocte. impat his *β* 3. uaga-
rentur *α* ꝑuagent² *T* ꝑuagarentur *U* Inpedimentorū *A* impedimentorum *B*
4. mulorumq' ꝑduci. neq. hiis (iis *U*) stramta *β*, *om.* *α* deque *Dauisius*
neque *β* 5. spetie *AB*[1] ac simulatione] adsimulatione (-ē *M*) *A'* 7. latius
s
(laciu *M*) *α* cautius *β* uagarentur *α* uagentur *β* 8. omis *T* omnes *cett.*
ṽ
9. gergouia *β* gergobia *α* 11. et paulum *B'* et paulo *A'* Paulū *U* Paulọ *T*
12. siluis quę *A* suspitio adque *B* 13. ad munitionem *β* munitionum
(municionū *A'*) *α*, *del.* *Kraner*

Caesar conspicatus tectis insignibus suorum occultatisque signis
militaribus raros milites, ne ex oppido animaduerterentur, ex
maioribus castris in minora traducit legatisque, quos singulis
8 legionibus praefecerat, quid fieri uelit, ostendit; inprimis monet,
ut contineant milites, ne studio pugnandi aut spe praedae
9 longius progrediantur; quid iniquitas loci habeat incommodi,
proponit; hoc una celeritate posse mutari; occasionis esse rem,
10 non proelii. His rebus expositis signum dat et ab dextra parte
alio ascensu eodem tempore *A*eduos mittit.

1 XXXXVI. Oppidi murus ab planicie atque initio ascensus
recta regione, si nullus amfractus intercederet, mille CC passus
2 aberat; quicquid h*u*c circuitus ad molliendum cliuum accesserat,
3 id spatium itineris augebat. A medio fere colle in longitu-
dinem, ut natura montis ferebat, ex grandibus saxis sex pedum
murum, qui nostrum impetum tardaret, praeduxerant Galli
atque inferiore omni spatio uacuo relicto superiorem partem
collis usque ad murum oppidi densissimis castris compleuerant.
4 Milites dato signo celeriter ad munitionem perueniunt eamque
5 transgressi trinis castris potiuntur; ac tanta fuit in castris
capiendis celeritas, ut *Tou*tomatus, rex Nitiobrogum, subito in
tabernaculo oppressus, ut meridie conquieuerat, superiore cor-
poris parte nudata, uulnerato equo uix se ex manibus prae-
dantium militum eriperet.

1 XXXXVII. Consecutus id, quod animo proposuerat, Cae-
sar receptui cani iussit legionisque decimae, quacum erat,
2 *cliuom* na*c*tus signa constituit. At reliquarum legionum milites

---

15. ne *β* qui *α* animaduerterentur *α* animaduerteretur (anim|auerteret[d][2] *T*) *β* 17. p̄fecerat *A'* uelit *A'β* uellet *B'* 19. pre⁂grediantur *A* habeat incommodi *α* incommodi habeat *β* 20. mutari *α* uitari *β* esse rem *α* rem esse *β* 21. signum dat et ab dextra parte *α* dat signum. et a parte dextra *β* 22. heduos *A'β* ad haeduos *B'* mittit. *B* mittit ad *A'*.

XXXXVI. 1. oppidi muros *α* Murus oppidi *β* ab (at *A'*) *α* a *β* planicie *A'* planitiae *B* adque *B* 2. mil cc. (.cc *M*) *A'* mille ·cc· *B* mille cc tos *R* ·cc· *β* 3. huc *Nipperdey* huic *X* circuitus *α* circūitui *β* 4. spatium (spac: *M*) itineris augebat *α* spatio itineris augebatur *β* med[i]o *A* longitudinem *β* longitudine *α* 6. qui *α* quo *β* nr̄m *X* (*genetiuus casus est*) tardaret *A'B*[2] trader& *B*[1] turdaret *R* tardarent *β* preduxerant *A'* 7. inferiorem *A'* omni—superiorem] *om.* *A'* 9. per[eni]uiunt *B* 10. castris capiendis *α* capiendis castris *β* 11. uotomatus *Aβ* uotomapatus *B'* 12. corporis parte *α* parte corporis (corp̄is *T*) *β* 13. nudata *α* nuda *β* p̄dantiū *A*.

XXXXVII. 2. cani *α* canere *β* legionisque *β* legionique *α* decime *A'* 3. cliuom nactus *Heller* concionatus *A'* contionatus *B* continuo *von Goeler* constituit *α* constiterunt *β* At *β* Ac *α* reli(q)|quarū *A*

non exaudito sono tubae, quod satis magna ualles intercedebat,
tamen ab tribunis militum legatisque, ut erat a Caesare prae-
ceptum, retinebantur. Sed elati spe celeris uictoriae et hostium 3
fuga et superiorum temporum secundis proeliis nihil adeo
arduum sibi esse existimauerunt, quod non uirtute consequi
possent, neque finem prius sequendi fecerunt, quam muro op-
pidi portisque adpropinquarunt. Tum uero ex omnibus urbis 4
partibus orto clamore, qui longius aberant repentino tumultu
perterriti, cum hostem intra portas esse existumarent, sese ex
oppido eiecerunt. Matres familiae de muro uestem argentum- 5
que iactabant et pectore nudo prominentes passis manibus ob-
testabantur Romanos, ut sibi parcerent neu, sicut Auarici fecis-
sent, ne a mulieribus quidem atque infantibus abstinerent;
nonnullae de muris per manus demissae sese militibus tra- 6
debant. L. Fabius, centurio legionis VIII, quem inter suos eo 7
die dixisse constabat, excitari se Auaricensibus praemiis neque
commissurum, ut prius quisquam murum ascenderet, tres suos
nactus manipulares atque ab iis subleuatus murum ascendit; hos
ipse rursus singulos exceptans in murum extulit.

XXXXVIII. Interim hi, qui ad alteram partem oppidi, 1
ut supra demonstrauimus, munitionis causa conuenerant, primo
exaudito clamore, inde etiam crebris nuntiis incitati, oppidum
a Romanis teneri, praemissis equitibus magno concursu eo
contenderunt. Eorum ut quisque primus uenerat, sub muro 2
consistebat suorumque pugnantium numerum augebat. Quorum 3
cum magna multitudo conuenisset, matres familiae, quae paulo
ante Romanis de muro manus tendebant, suos obtestari et more
Gallico passum capillum ostentare liberosque in conspectum
proferre coeperunt. Erat Romanis nec loco nec numero aequa 4

---

4. mon *B* exaudito *α* audito *β* magna *α* magnę *β* intercedebat (int edebat *A*) *α* intercedebant (intcidebant *U*) *β* 5. ab (ad *R*) *α* a *β* preceptū *A'* 6. ostium *A'* 7. preliis *A* 8. sibi esse *α* sibi *β* existimauerunt *α* existimabant *β* 9. poss&[n] *B* Nequae *A* muro oppidi (ḥoppidi *M*) *α* oppidi muro *β* 10. adpropinquarunt *α* adppinquarent *β* 11. tumulto *B* 12. hostem *α* hostes *β* sese *α* se *β* 13. oppido *B* 14. obtestabantur romanos *α* romanos obtestabantur *β* 16. a (ā *Apr.*) *α*, *om.* *β* 17. muris *α* muro *β* demissae *β* dimissae (dimisse *M*) *α* sese militibus *α* militib' se *β* 18. L. fabius *β* Labius *α* centurio *α*, *om.* *β* 19. premiis *A'* 21. nactos[v] *B* iis *α* his *β* hos (Nos *M*[1]) *α* eos (Eo *U*) *β*.

XXXXVIII. 3. exaudit[o]. *A* 4. concurso[v] *B* conuersu *A* cursu *β* 5. m(o)[u]ro *A* 8. roman(o)[i]s *A* de muro *α*, *om.* *β*.

contentio; simul et cursu et spatio pugnae defatigati non facile
recentes atque integros sustinebant.
1 XXXXVIIII. Caesar cum iniquo loco pugnari hostiumque
augeri copias uideret, praemetuens suis ad Titum Sextium
legatum, quem minoribus castris praesidio reliquerat, misit, ut
cohortes ex castris celeriter educeret et sub infimo colle ab
2 dextro latere hostium constitueret, ut, si nostros loco depulsos
3 uidisset, quominus libere hostes insequerentur, terreret. Ipse
paulum ex eo loco cum legione progressus, ubi constiterat,
euentum pugnae expectabat.
1 L. Cum acerrime comminus pugnaretur, hostes loco et
numero, nostri uirtute confiderent, subito sunt *A*edui uisi ab
latere nostris aperto, quos Caesar ab dextra parte alio ascensu
2 manus distinendae causa miserat. Hi similitudine armorum
uehementer nostros perterruerunt, ac tametsi dextris *u*meris
exertis animaduertebantur, quod insigne pacatum esse con-
suerat, tamen id ipsum sui fallendi causa milites ab hostibus
3 factum existimabant. Eodem tempore Lucius Fabius centurio,
quique una murum ascenderant, circumuenti atque interfecti
4 muro praecipitabantur. Marcus Petronius, eiusdem legionis
centurio, cum portas excidere conatus esset, a multitudine op-
pressus ac sibi desperans, multis iam uulneribus acceptis, mani-
pularibus suis, qui illum secuti erant: 'Quoniam' inquit 'me una
uobiscum seruare non possum, uestrae quidem certe uitae pro-
spiciam, quos cupiditate gloriae adductus in periculum deduxi.
5 Vos data facultate uobis consulite'. Simul in medios hostis in-
rupit duobusque interfectis reliquos a porta paulum summouit.
6 Conantibus auxiliari suis: 'Frustra' inquit 'meae uitae subuenire
conamini, quem iam sanguis uiresque deficiunt. Proinde abite,
dum est facultas, uosque ad legionem recipite'. Ita pugnans
post paulum concidit ac suis saluti fuit.
1 LI. Nostri, cum undique premerentur, XLVI centurioni-

---

9. passum *α* sparsum *β* ca(m)illum *B* (p *above* m) 11. pugne fatigati (fatigari *M*[1]) *A'*.

XXXXVIIII. 2. augeri copias *α* copias (pugnas *Tpr.*) augeri *β* premetuens *A'* 3. minerib; *B*[1] p̃sidio *A* ut] in *Bpr.* 4. ex castris *α*, *om.* *β* ab dextro (ab extro *B*, d *above*) *α* adextro *β* 5. latere] *om.* *A'* depulsos *α* pulsos *β* 8. pugne *A'*.

L. 1. pugnaretur *β*, *om.* *α* 2. haedui *AB* ab *α* a *β* 3. ab] ad *A* 5. dextrix *A* (s *above* x) humeris *X* 6. exertis *A'B* pacatum (peccatū *M*) *X* (*genetiuus est*) 8. lucius sabinus *A'* 9. muro *α* de muro *β* 10. Marcus. petronius *A'B* ·ω· petrei' *U* Pret̄ *T* 11. a *α*, *om.* *β* 12. ac] hac *A* sibi *β* sui *α* iam *α*, *om.* *β* 13. secuti erant *α* erant secuti *β* 16. facultatẹ *B* hostis *B* hostes *A* 17. paulum *α* paululum *β*.

LI. 1. Nostri] nisi *B*[1] XLVI. *A'* ·XL · VI· *B* ·VI · & XL· *U* sex & ·XL· *T*.

bus amissis deiecti sunt loco. Sed intolerantius Gallos insequentes legio decima tardauit, quae pro subsidio paulo aequiore loco constiterat. Hanc rursus XIII. legionis cohortes excepe- 2
runt, quae ex castris minoribus eductae cum Tito Sextio legato ceperant locum superiorem. Legiones, ubi primum planiciem 3
attigerunt, infestis contra hostes signis constiterunt. Vercinge- 4
torix ab radicibus collis suos intra munitiones reduxit. Eo die milites sunt paulo minus septingenti desiderati.

LII. Postero die Caesar contione aduocata temeritatem 1
cupiditatemque militum reprehendit, quod sibi ipsi iudicauissent, quo procedendum aut quid agendum uideretur, neque signo recipiendi dato constitissent neque ab tribunis militum legatisque retineri potuissent. Exposuit, quid iniquitas loci 2
posset, quid ipse ad Auaricum sensisset, cum sine duce et sine equitatu deprehensis hostibus exploratam uictoriam dimisisset, ne paruum modo detrimentum in contentione propter iniquitatem loci accideret. Quanto opere eorum animi magnitudinem ad- 3
miraretur, quos non castrorum munitiones, non altitudo montis, non murus oppidi tardare potuisset, tanto opere licentiam adrogantiamque reprehendere, quod plus se quam imperatorem de uictoria atque exitu rerum sentire existimarent; nec minus se 4
ab milite modestiam et continentiam quam uirtutem atque animi magnitudinem desiderare.

LIII. Hac habita contione et ad extremam orationem con- 1
firmatis militibus, ne ob hanc causam animo permouerentur neu, quod iniquitas loci attulisset, id uirtuti hostium tribuerent, eadem de profectione cogitans, quae ante senserat, legiones ex

---

2. d(ic)iecti (e above) *B* 3. equiore *B* 4. costiterat *A* legiones *B* 5. aeductę *B* 6. ceperant locum *α* locum ceperant *β* planiciem *A'* planitiem *B* 7. attingerࣟ *A'* adtigerunt *B* hostes *α* hostē *β* 9. sunt paulũ minus septingenti *α* paulo minus ·DCC· sunt *β*.

LII. 2. cupiditatemque militum *α* militum cupiditatemque *β* 4. consti tuissent *B* ab (ad *R*) tribunis *α* a T͡R *β* 5. Exposuit *α* Exposito *β* 6 quid] quod *Vielhaber* ////a////(d)dauari cum *A* cum *α* quod *β* 7. aequitatu *B* deprehensi *A* uittoria (c above) *A* dimis sis s& *B* 9. accideret *α* acciperet *β* Quanto opere (hope *M*) *α* Quantopere *β* 10. quos *β* quod *α* altituto *A* 11. muros *B'* 13. nec *α* non *β* 14. ab *α* in *β* et continentiam (:ciã *M*) *α*, *om.* *β*.

LIII. 1. extremam orationem *α* (ho: *M*) extremũ oratione *β* 2. permouerentur *A* 3. attulisset *A'* adtuliss& *B* uirtuti hostium ((h)ostiũ *A*) *α* hosti *β* 4. profecti one *B* quae] queᵯ *B* ex *α* e *β*.

2 castris eduxit aciemque idoneo loco constituit. Cum Vercinge-
torix nihilo *magis* in aequm locum descenderet, leui facto
equestri proelio atque secundo in castra exercitum reduxit.
3 Cum hoc idem postero die fecisset, satis ad Gallicam ostenta-
tionem minuendam militumque animos confirmandos factum
4 existimans in Aeduos mouit castra. Ne tum quidem insecutis
hostibus, tertia die ad flumen Elauer pontes reficit eoque exer-
citum traducit.
1 LIIII. Ibi a Viridomaro atque Eporedorige Aeduis ap-
pellatus discit cum omni equitatu Litauiccum ad sollicitandos
Aeduos profectum; opus esse ipsos antecedere ad confirmandam
2 ciuitatem. Etsi multis iam rebus perfidiam Aeduorum per-
spectam habebat atque horum discessu admaturari defectionem
ciuitatis existimabat, tamen eos retinendos non constituit, ne
aut inferre iniuriam uideretur aut dare timoris aliquam suspi-
3 cionem. Discedentibus his breuiter sua in Aeduos merita ex-
posuit; quos et quam humiles accepisset, conpulsos in oppida,
4 multatos agris, omnibus ereptis copiis, inposito stipendio, obsi-
dibus summa cum contumelia extortis, et quam in fortunam
quamque in amplitudinem deduxisset, ut non solum in pristinum
statum redissent, sed omnium temporum dignitatem et gratiam
antecessisse uiderentur. His datis mandatis eos ab se dimisit.
1 LV. Nouiodunum erat oppidum Aeduorum ad ripas Li-
2 geris oportuno loco positum. Huc Caesar omnes opsides Galliae,

5. castra *A* iduneo (o *supra* u) *A* constuit *B* ue cing&orix *A* 6. nihilo magis *Vascosanus* nihil ominus (nichil ominus *M*) *X* aequm *AB* equū *M* 7. secundo *α* eo secundo *β* 10. haeduos *AB* 11. elauer *βB²* laber *α* pontes (potes *M*) *α* pontẽ *β* reficit *α* effecit *U* fecit *T* eoque exercitum *α* exercitūq; *β* 12. traducit *α* traduxit *β*.

LIIII. 1. ad que *B* eporedorige (eporodorige *U*) *βM²* epo(r)ridige *A* eporide *M¹* operi digne *B'* haeduis *B* heduis *A'* 3. haeduos *AB* ipsos *α* & ipsos *β* 4. perfidiam haeduorum (eduorū *M*) *α* hęduoꝝ pfidiã cęsar *β* 5. horum *α* eorum *β* admaturari *α* maturari *U* maturandi *T* 6. non constituit *α* constituit *U* non censuit *TUcorr.* 7. dare timoris aliquam *α* daret aliquam timoris *β* suspicionem *A'* suspitionem *B* 8. Discendentibus *A'B¹* aeduos *B* haeduos *A* 9. compulsos *β* et conpulsos *α* 10. copiis *α* sociis *β* obsi(b)ibus (d *supra* b) *A* 11. quam in fortunam (furtunam *A'*) quamque in amplitudinem deduxisset *α* in eã fortunã amplitudinemq; duxisse *β* 13. dignatem *A* 14. ante cesisse *B* dimisit *α* dimittit *β*.

LV. 1. Nouiodunum *Aβ* Nouio dinum *M* nouiodonum *B'* eduorū *M* haeduorum *AB* 2. oportuno *A* opportuno *B* Uc *A* opsides *A* obsides *cett.*

frumentum, pecuniam publicam, suorum atque exercitus inpedimentorum magnam partem contulerat; huc magnum numerum 3
equorum huius belli causa in Italia atque Hispania coemptum
miserat. Eo cum Eporedorix Viridomarusque uenissent et de 4
statu ciuitatis cognouissent, Litauiccum Bibracti ab Aeduis
receptum, quod est oppidum apud eos maximae auctoritatis,
Conuictolitauim magistratum magnamque partem senatus ad
eum conuenisse, legatos ad Vercingetorigem de pace et amicitia
concilianda publice missos, non praetermittendum tantum commodum existimauerunt. Itaque interfectis Nouioduni custodibus, 5
quique eo negotiandi causa conuenerant, pecuniam atque equos
inter se partiti sunt; obsides ciuitatum Bibracte ad magistratum 6
deducendos curauerunt; oppidum, quod a se teneri non posse 7
iudicabant, nequo*i* esset usui Romanis, incenderunt; frumenti 8
quod subito potuerunt, nauibus auexerunt, reliquum flumine
atque incendio corruperunt. Ipsi ex finitimis regionibus copias 9
cogere, praesidia custodiasque ad ripas Ligeris disponere equitatumque omnibus locis iniciendi timoris causa ostentare coeperunt, si ab re frumentaria Romanos excludere [aut adductos
inopia ex prouincia expellere] possent. Quam ad spem multum 10
eos adiuuabat, quod Liger ex niuibus creuerat, ut omnino uado
non posse transiri uideretur.

LVI. Quibus rebus cognitis Caesar maturandum sibi cen- 1
suit, si esset in perficiendis pontibus periclitandum, ut prius,
quam essent maiores eo coactae copiae, dimicaret. Nam ut 2
commutato consilio iter in prouinciam conuerteret, ut ne metu
quidem necessario faciundum existimabat, cum infamia atque
indignitas rei et oppositus mons Ceuenna uiarumque difficultas

---

3. exer(t)itus *A* (c supra t) 4. parte *A* 5. coemptum (coeptũ *U*) *Aβ*M^2 *in ras.* (*genetiuus est*) coomptus *B'* 7. bibracti (libracti M^1) *α* bibracte *β* haeduis *AB* 8. maxime *A'* 9. conuictolitabim *α* conuictolitauem *β* 10. uercingetorigen *B'* amicitia (:cia *M*) *α* de amicitia *β* 11. pretermittendū *A'B* tantum *α* iustans tantum *β* 12. nouiodum costodibus B^1 13. negotiandi (negoc: *M*) *α* negotiandi aut itineris *β* 14. ciuitatum *α* ciuitatium *UTcorr.* 15. a *α* ab *β* 16. ne quoi *Oudendorp* nequo *MB'* necui *Aβ* 18. incedio *A* corrupuerunt B^1 19. custodias quae B^1 20. initiendi *B'β* 21. ab re (ré *B*) *α* re *T* rẽ *U* aut—expellere] *del. Morus* 22. inoppia *B* ex prouincia (prouintia *AR*) expellere *α* puincia excludere *β* 24. transiri *A'* transsiri *B* transire *β*.

LVI. 4. prouintiã *A* ne metu *α* nemo tunc *β* non nemo tunc *Herzog* 5. faciundum *α* faciendū (fatiendū *U*) *β* 6. ceuenna *MU* cę uenna *A* cebenna *T* ceuennae *B'*.

impediebat, tum maxime, quod abiuncto Labieno atque iis
3 legionibus, quas una miserat, uehementer timebat. Itaque ad-
modum magnis diurnis nocturnisque itineribus confectis contra
4 omnium opinionem ad Ligerem uenit, uadoque per equites
inuento pro rei necessitate oportuno, ut brachia modo atque
umeri ad sustinenda arma liberi ab aqua esse possent, dis-
posito equitatu, qui uim fluminis refringeret, atque hostibus
5 primo aspectu perturbatis, incolumem exercitum traduxit, fru-
mentumque in agris et pecoris copiam nactus, repleto his rebus
exercitu iter in Senones facere instituit.

1 LVII. Dum haec apud Caesarem geruntur, Labienus eo
supplemento, quod nuper ex Italia uenerat, relicto Agedinci,
ut esset inpedimentis praesidio, cum IIII legionibus Luteciam
proficiscitur. Id est oppidum Parisiorum, quod positum est in
2 insula fluminis Sequanae. Cuius aduentu ab hostibus cognito,
3 magnae ex finitimis ciuitatibus copiae conuenerunt. Summa
imperii traditur Camulogeno Aulerco, qui prope confectus
aetate tamen propter singularem scientiam rei militaris ad eum
4 est honorem euocatus. Is cum animaduertisset perpetuam esse
paludem, quae influeret in Sequanam atque illum omnem locum
magnopere inpediret, hic consedit nostrosque transitu prohibere
instituit.

1 LVIII. Labienus primo uineas agere, cratibus atque aggere
2 paludem explere atque iter munire conabatur. Postquam id
difficilius confieri animaduertit, silentio e castris tertia uigilia
3 egressus eodem, quo uenerat, itinere Metiosedum peruenit. Id
est oppidum Senonum, in insula Sequanae positum, ut paulo

---

7. Impediebat *A* inpediebat *B* abiuncto *T* adiuncto *αU* iis *A'BU* his *T* hiis *M²B²* 10. oppinionē *A'* ligerem *α* ligerim *β* 11. ré *T* oportuno *A* opportuno *B* 12. umeri *M* humeri *celt.* 13. refringeret *α* refringerent *β* 16. iter (in) *B* Int in *A* iter in *M* iter inter *β* senones *αTpr.* senonas *UTcorr.*

LVII. 2. aged(/////)inci *B* ag&inci *M* egedinci *U* 3. ·IIII· *A'B* luteciam *A'B* lucetiã *U* lucecia *T* 4. par(a)(i)siorum *B* quod positum est *α* positū *β* 5. sequane *A'* 6. ex] & *A* finę(i)timis *B* 8. stientiam *B* 10. q; *A'* in] m(l) *A*.

LVIII. 3. confieri *A'β* cumfieri *B'* animaduertit *α* animum aduertit *β* uigaia(il) *A* 4. metiosedū *Tcorr.* metiosedē *U²* meliosedū *T¹* mellodunū(e) *B* mellodunū *A'U* melledunū *R* melodunum *T²* 5. insula *Mβ* insula silua *ARpr.* insu(l)la. silua *B* sequanæ (sequa ne *A*) *A'* sequana *B'β*.

ante de Lutecia diximus. Deprensis nauibus circiter quinqua- 4
ginta celeriterque coniunctis atque eo militibus iniectis et rei
nouitate perterritis oppidanis, quorum magna pars erat ad
bellum euocata, sine contentione oppido potitur. Refecto ponte, 5
quem superioribus diebus hostes resciderant, exercitum traducit
et secundo flumine ad Luteciam iter facere coepit. Hostes re 6
cognita ab iis, qui Metiosedo fugerant, Luteciam incendi pontesque eius oppidi rescindi iubent; ipsi profecti a palude ad ripas Sequanae e regione Luteciae contra Labieni castra considunt.

LVIIII. Iam Caesar a Gergouia discessisse audiebatur, 1
iam de Aeduorum defectione et secundo Galliae motu rumores
adferebantur, Gallique in conloquiis interclusum itinere et Ligere
Caesarem inopia frumenti coactum in prouinciam contendisse
confirmabant. Bellouaci autem defectione Aeduorum cognita, 2
qui ante erant per se infideles, manus cogere atque aperte
bellum parare coeperunt. Tum Labienus tanta rerum commu- 3
tatione longe aliud sibi capiendum consilium, atque antea sen-
serat, intellegebat, neque iam, ut aliquid adquireret proelioque 4
hostes lacesseret, sed ut incolumem exercitum Agedincum reduceret, cogitabat. Namque altera ex parte Bellouaci, quae 5
ciuitas in Gallia maximam habet opinionem uirtutis, instabant,
lateram Camulogenus parato atque instructo exercitu tenebat;

---

6. lutecia *A'B* deprensis (Deprenssis *A*) *α* Dep̃hensis *β* circiter quinquaginta *α, om. β* 7. iniectis *α* impositis *β* 8. pars erat (praserat *B* praeserat *R*) ad bellum *α* pars ad bellum erat *β* 9. Refacto *A* 10. ererc(x)itum *B* 11. luteciã *MB* lutetiam *A* lucetiã (luceciã *T*) *β* 12. iis *A'* iis *M* his *B'β* metiosedo *β* melloduno (bell(m)ó duno *M*) *A'* am&clo done *B* am&dodone *R* fugerant (fugerent *B*[1]) *α* pfugerant *β* luteciam *A'B* lucetiam (luceciam *T*) *β* incendi *α* incendunt *β* 13. profecti a (ab *U*) *β* prospecta *α* ad ripas *α* in ripas *U* in ripa *T* 14. e *A'β* ex *B'* luteciae *AB* lutecia *M* castra] contra *A*.

LVIIII. 1. a gergobia *α* gergouia *β* 2. haeduorum *AB* & *α, om. β* r(o)mores *B* 3. et ligere (edigere *M*) *Aβ* et ligeri *B'* 5. autem *α, om. β* heduorũ *M* haeduorum *cett.* 6. qui ante erant (erant ante *T*) *A'β* quia ante (an|tæ *B*) erant *B'* aperte bellum *α* bellum aperte *β* 7. Tum *βM*[2] Cum *α* commutione *A* commu(ta)cione *M* 8. adque *B* 10. ostes *A* laces(s)cer& *A* lacesceret *MR* lacescerent *B* Incolomem *B* agedincum *A'T* egedincum *B'U* 11. Namque *α* Nam cũ (cũq. *T*) *β* altera ex *α* ex altera *β* que *A* hcob& *B* 12. oppinionem *A'B* instabant *A'T* instabat *B'U* 13. alteram *α* altera *β* ad queinst(r)ucto *B*.

tum legiones a praesidio atque impedimentis interclusas maxi-
6 mum flumen distinebat. Tantis subito difficultatibus obiectis
ab animi uirtute auxilium petendum uidebat.
1 LX. Sub uesperum consilio conuocato cohortatus, ut ea,
quae imperasset, diligenter industrieque administrarent, naues,
quas Metiosedo deduxerat, singulas equitibus Romanis attribuit
et prima confecta uigilia IIII milia passuum secundo flumine
2 silentio progredi ibique se expectari iubet. Quinque cohortes,
3 quas minime firmas ad dimicandum esse existimabat, castris
praesidio relinquit; quinque eiusdem legionis reliquas de media
nocte cum omnibus inpedimentis aduerso flumine magno tumultu
4 proficisci imperat. Conquirit etiam luntres; has magno sonitu
remorum incitatas in eandem partem mittit. Ipse post paulo
silentio egressus cum tribus legionibus eum locum petit, quo
naues appelli iusserat.
1 LXI. Eo cum esset uentum, exploratores hostium, ut omni
fluminis parte erant dispositi, inopinantes, quod magna subito
2 erat coorta tempestas, ab nostris opprimuntur; exercitus equitatus-
que equitibus Romanis administrantibus, quos ei negotio praefece-
3 rat, celeriter transmittitur. Vno fere tempore sub lucem hostibus
nuntiatur, in castris Romanorum praeter consuetudinem tumul-
tuari, et magnum ire agmen aduerso flumine sonitumque remo-
rum in eadem parte exaudiri et paulo infra milites nauibus
4 transportari. Quibus rebus auditis, quod existimabant tribus
locis transire legiones atque omnes perturbatos defectione
*Ae*duorum fugam parare, suas quoque copias in tres partes
5 distribuerunt. Nam praesidio e regione castrorum relicto et
parua manu Metiosedum uersus missa, quae tantum progre-

---

14. tum β cum α p̃sidio *A'* 16. auxium pentendum *B*¹.

LX. 1. Sub α Itaque sub β consilio α concilio β eaq; *A* 2. Industriaequae *B*¹ 3. metiosedo *A'*β amedodone (ameclodone *R*) *B'* attribuit *A'* adtribuit *B* 4. ·IIII· m̃ α 5. ibi *A* ex $\overset{t\ a.\ ri}{\text{expe(c)oc.}}$ *A* 6. 'ad *A'*β id *B'* 7. presidio *A'* qu$\overset{in}{\text{(m)}}$q; *A* 8. inpedimentis *A'* $\underset{N}{\text{impedimentis}}$ *B* $\overset{v}{\text{tumulto}}$ *B* 9. luntres ($\overset{r}{\text{lunt}}$es *B*) α lyntres *B*² 10. in eandem (ea dẽ *B*) partem mittit α mittit in eandem partem β $\overset{o}{\text{p(a)st}}$ *A* 11. qua *A'*.

LXI. 1. esset uentum α uentum esset β ostiũ *A* ut *A'*β, *om.* *B'* 2. inoppinantes *A* magno *A* subito erat coorta (cohorta *M*) *A'* subito coorta *B'* erat subito coorta β 3. equitatus. quae *B* 4 p̃fecerat *A'* 5. celit̄ *A*¹ 6. preter *A'* 7. romorum *B*¹ 8. exaudiri α audiri β 11. haeduorũ *AB* 12. presidio *A'* eregione *A'*β regione *B'* 13. metiosedũ *A'*β m&losedum *B'* progrediatur (p|gredi(eb)atur *M*) α pgrederetur β.

diatur, quantum naues processissent, reliquas copias contra La-
bienum duxerunt.

LXII. Prima luce et nostri omnes erant transportati et 1
hostium acies cernebatur. Labienus milites cohortatus, ut suae 2
pristinae uirtutis et secundissumorum proeliorum retinerent
memoriam atque ipsum Caesarem, [cuius ductu saepe numero
hostes superassent,] praesentem adesse existimarent, dat signum
proelii. Primo concursu ab dextro cornu, ubi septima legio 3
constiterat, hostes pelluntur atque in fugam coniciuntur; ab 4
sinistro, quem locum duodecima legio tenebat, cum primi ordines
hostium transfixi telis concidissent, tamen acerrime reliqui
resistebant, nec dabat suspicionem fugae quisquam. Ipse dux 5
hostium Camulogenus suis aderat atque eos cohortabatur. Incerto 6
etiam nunc exitu uictoriae, cum septimae legionis tribunis esset
nuntiatum, quae in sinistro cornu gererentur, pos tergum hostium
legionem ostenderunt signaque intulerunt. Ne eo quidem tem- 7
pore quisquam loco cessit, sed circumuenti omnes interfectique
sunt. Eandem fortunam tulit Camulogenus. At ii, qui [prae- 8
sidio] contra castra Labieni erant relicti, cum proelium com-
missum audissent, subsidio suis ierunt collemque ceperunt,
neque nostrorum militum uictorum impetum sustinere potuerunt.
Sic cum suis fugientibus permixti, quos non siluae montesque 9
texerunt, ab equitatu sunt interfecti. Hoc negotio confecto 10
Labienus reuertitur Agedincum, ubi inpedimenta totius exerci-
tus relicta erant; in*de* die *III.* cum omnibus copiis ad Caesa-
rem peruenit.

LXII. 1. nostri] nihil B^1 3. pristine *A* secundissimorum (secundis simorum *AB*) *α* tot secundissumorum (secundis sũmo2⁊ *T*) *β* retinerent memoriam (memo^r//iã *A*) *α* memoriam retinerent *β* 4. cuius—superassent] *del Paul* duc^n ti *A* 5. superass& *B* praesentem (Presentē *A'*) *α*, *om.* *β* 6. ab *α* a *β* 7. hostes—atque] *B'*, *om.* *A'β* 8. duodecima *A'* ·xii· *β* quintadecima *B'* ·i· 9. telis *α* pilis *β* 10. suspicionem (suspęcionem *B*) fugae (fuge *M*) quisquam *α* quisquam suspicionem fugę *T* 11. ostium *A* atq; ^eos *A* eosq. *T* cohortabatur *A'* cohortatus *B'* hortabatur *β* incerto *B'* At incerto *A'β* 12. etiam nunc *A'β* nunc etiam *B'* ·vii· legionis *β* a septima legione *α* esset nuntiatum (nun^r c: *M*) *α* nuntiatum esset *β* 13. ge(n)erentur *B* post ergum *MB* post tergũ *A* 14. signaquae *A* Intullerunt *B* n^e eo *B* 15. ciruenti B^1 16. ii *A'* hii *B'UMcorr.* hi *T* praesidio] *del. Paul* 17. castra labieni *β* labienum *α* praelium *B* 18. coeperunt *B* 19. uictorum *β* uictorumque *α* impetũ *A'* Inp&um *B* 22. exertitus *B* 23. inde die tertio *Whitte* indiem (indie *MR*) *α* inde *β*.

1 LXIII. Defectione *A*eduorum cognita bellum augetur.
2 Legationes in omnes partes circummittuntur; quantum gratia,
auctoritate, pecunia ualent, ad sollicitandas ciuitates nituntur;
3 nacti obsides, quos Caesar apud eos deposuerat, horum sup-
4 plicio dubitantes territant. Petunt a Vercingetorige *A*edui, ut
5 ad se ueniat rationesque belli gerendi communicet. Re inpe-
trata contendunt, ut ipsis summa imperii tradatur, et re in
controuersiam deducta totius Galliae concilium Bibracte in-
6 dicitur. Eodem conueniunt undique frequentes. Multitudin*is*
suffragiis res permittitur; ad unum omnes Vercingetorigem pro-
7 bant imperatorem. Ab hoc concilio Remi, Lingones, Treueri
afuerunt: illi, quod amicitiam Romanorum sequebantur; Treueri,
quod aberant longius et ab Germanis premebantur, quae fuit
causa, quare toto abessent bello et neutris auxilia mitterent.
8 Magno dolore *A*edui ferunt se deiectos principatu, queruntur
fortunae commutationem et Caesaris indulgentiam in se requi-
runt, neque tamen suscepto bello suum consilium ab reliquis
9 separare audent. Inuiti summae spei adulescentes Eporedorix
et Viridomarus Vercingetorigi parent.
1 LXIIII. Ipse imperat reliquis ciuitatibus obsides; d*iem*que
ei rei constituit [diem; huc] omnes equites, $\overline{XV}$ numero, cele-
2 riter conuenire iubet. Peditatu, quem antea habuerat, se fore
contentum dicit, neque fortunam temptaturum aut in acie di-
micaturum, sed, quoniam abundet equitatu, perfacile esse factu
3 frumentationibus pabulationibusque Romanos prohibere; aequo
modo animo sua ipsi frumenta conrumpant aedificiaque incen-
dant, qua rei familiaris iactura perpetuum imperium liberta-
4 temque se consequi uideant. His constitutis rebus *A*eduis Segu-

---

LXIII. 1. Defectio^{ne} in *A* haeduorum *AB* augetur *α* augebatur *β* 2. lægationes *A* legiones *B'* 5. haedui *B* hedui *A'* 6. rationes quae *B* inp&rata *A'* imp&rata *B* 7. Re in controuersiam deducta˝*β* et rem in controuersiam deduci *α* 9. Eodem *α*, *om.* *β* frequentes. multitudinis *tres deteriores* frequentes multitudines. *X* 10. uercing& originem *B'* 12. afuerunt *A'B* abfuerunt *R* affuer̃ *β* 13. ab *α* a *β* 14. neutris *α* neutri *β* 15. haedui *B* hedui *A'* ferunt *Mβ* fuerunt *Apr.B'* sedeiectus *B'* quaeruntur *B* 16. indulgentiam (:ciã *M*) in se *α* in se indulgentiam *β* 17. ab *α* a *β* 18. aduliscentes *B*.

LXIIII. 1. Ipse *α* Ille *β* ciuitab; *A* diemque *Hotman* denique *X* 2. ei] huic *Nipperdey* $\overline{xv}$. *A'Rβ* xv. *B* 3. quam *Bpr.* habuerat *αU* habuerit *T* 4. d^{i}(u)cit *B* in *α*, *om.* *β* 6. roman^{o}us *B* romano^{s} *M* romano *A* 7. aedificia quae *A* 8. quia *A'* libertatẽ quae *A* 9. se consequi *β* consequi *α* con^{s}titutis *B* haeduis *AB*.

siauisque, qui sunt finitimei prouinciae, decem milia peditum
imperat; huc addit equites DCCC. His praeficit fratrem 5
Eporedorigis bellumque inferri Allobrogibus iubet. Altera ex 6
parte Gabalos proximosque pagos Aruernorum in Heluios, item
Rutenos Cadurcosque ad fines Volcarum Arecomicorum depo-
pulandos mittit. Nihilo minus clandestinis nuntiis legationi- 7
busque Allobrogas sollicitat, quorum mentes nondum ab su-
periore bello resedisse sperabat. Horum principibus pecunias, 8
ciuitati autem imperium totius prouinciae pollicetur.

LXV. Ad hos omnes casus prouisa erant praesidia co- 1
hortium duarum et XX, quae ex ipsa coacta prouincia ab Lucio
Caesare legato ad omnes partes opponebantur. Heluii sua 2
sponte cum finitimis proelio congressi pelluntur et Gaio Va-
lerio Donnotauro, Caburi filio, principe ciuitatis, conpluribusque
aliis interfectis intra oppida ac muros conpelluntur. Allobroges 3
crebris ad Rhodanum dispositis praesidiis magna cum cura et
diligentia suos fines tuentur. Caesar, quod hostes equitatu 4
superiores esse intellegebat et interclusis omnibus itineribus
nulla re ex prouincia atque Italia subleuari poterat, trans
Rhenum in Germaniam mittit ad eas ciuitates, quas superiori-
bus annis pacauerat, equitesque ab his arcessit et leuis arma-
turae pedites, qui inter eos proeliari consuerant. Eorum ad- 5
uentu, quod minus idoneis equis utebantur, a tribunis militum
reliquisque [,sed et] equitibus Romanis atque euocatis equos
sumit Germanisque distribuit.

---

10. finitimę puintię *T* finitimi ei prouincie (prouintiae *B'*) *α U* decem milia *α* ·x̄· *β* 11. ·DCCC· *A'* octingentos *B'* p̃ficit *A* 12. eporedorigis *β* epore (eporo *B*) digeris *α* inferri *α* inferre *β* 13. gabalos *Aβ* gaballos *Mpr.BR²* gallos *R¹* aru$\overset{r}{e}$norū *A* eluios *M* heluios *cett.* 14. rutenos *B* rotanos *A'* in rutenos (rotenos *T*) *β* uolgarum *α* uulgarū *β* Arecomicorum] aremicorum *X* 15. legationib; quae *B¹* 16. allobrogas *α* allobroges *β* solli-$\overset{c}{(t)}$itat *A* solicitat *B* nondum ab (ad *B¹*) superiore bello *α* a superiore bello nondum *β* 17. resedisse *AβMcorr.* residisse *B* redisse *Mpr.R* 18. pollicętur *B.*

LXV. 1. prouisa erant *α* erant prouisa *β* 2. ipsa coacta *A'β* ipsa *B'* lutio *A* 3. obponebantur *Apr.* Heluii *A'* helu$\overset{(ci)}{ı.ı}$ *B* heluetii *U* 4. proelio *B* pr$\overset{o}{(a)}$elio *A* congressis *B* elluntur *A* gaio *A'R* ga$\overset{o}{ı}$ *B* .c. *U* cū *T* 5. donnotauro *Apr.B'* donotauro *MAcorr.* duūuiro *β* caburi filio *α*, *om.* *β* 6. ac muros *α* murosq; *β* 7. cum] *om.* *A'* 10. prouintia *A* 11. renū *A'* 12. pacauærat *A* 13. Eorū *in ras.* *B* 14. quod *α* ut *β* $\overset{e}{o}$quis *B* 15. reliqu$\overset{ı}{\ }$s que *A* 15. sed et *A'Rβ* sed eṇt *B*, *del. Nipperdey* 16. germanis quę *B* germaniq; *A.*

1 LXVI. Interea, dum haec geruntur, hostium copiae ex
Aruernis equitesque, qui toti Galliae erant imperati, conueniunt.
2 Magno horum coacto numero, cum Caesar in Sequanos per
extremos Lingonum fines iter faceret, quo facilius subsidium
prouinciae ferri posset, circiter milia passuum X ab Romanis
3 trinis castris Vercingetorix consedit conuocatisque ad concilium
praefectis equitum uenisse tempus uictoriae demonstrat: fugere
4 in prouinciam Romanos Galliaque excedere. Id sibi ad prae-
sentem optinendam libertatem satis esse; ad reliqui temporis
pacem atque otium parum profici: maioribus enim coactis co-
piis reuersuros neque finem bellandi facturos. Proinde *in* agmine
5 inpeditos adorirentur. Si pedites suis auxilium ferant atque
in eo morentur, iter facere non posse; si, id quod magis fu-
turum confidat, relictis inpedimentis suae saluti consulant, et
6 usu rerum necessariarum et dignitate spoliatum iri. Nam de
equitibus hostium, quin nemo eorum progredi modo extra
agmen audeat, [et] ipsos quidem non debere dubitare. Id quo
maiore faciant animo, copias se omnes pro castris habiturum
7 et terrori hostibus futurum. Conclamant equites: sanctissimo
iure iurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad
liberos, ne ad parentes, ad uxorem aditum habeat, qui non bis
per agmen hostium perequitasset.

1 LXVII. Probata re atque omnibus iure iurando adactis,
postero die in tres partes distributo equitatu duae se acies ab
duobus lateribus ostendunt, una a primo agmine iter inpedire
2 coepit. Qua re nuntiata Caesar suum quoque equitatum triper-
tito diuisum contra hostem ire iubet. Pugnatur una omnibus

LXVI. 1. du *A* 2. toti galliae (gallie *M*) *α* tota gallia *β* 3. in sequanos *α*, *om.* *β* 4. lingonum *ABcorr.* lingonem *M* lignorum *B'* linguonū *TU*[2] linguones *U* 5. prouintiae *A* ferri *α* ferre *β* 6. conuocatis quae *B* 8. galliam que *B* presentē *A'* 9. optinendā *A* obtinendam *B* 11. faturos *A* in] *add. Dubner* 12. impeditus *B* adorirentur *Aβ* adorientur *MB'* adoriantur *Rcorr.* ferant. ~~atque Ineo morentur si pedites suis auxilium ferant~~ atq; *B* 13. itær *B* inter *A* facere *α* confici *β* 14. confidat *α* confidebat *β* inpedimentis *A'* impedimentis *B* 15. necessarium *B'* 16. modo *α*, *om.* *β* 17. et ipsos quidem non *α* ne ipsos quidem *β* et] *del. Whitte* quo *β* quod *α* 19. hostibus futurum *α* hostiū n̄ defuturū *β* Conclamantę *B* 20. iure-iu|rando *B* 21. uxorem *α* uxores *β* bis *B'*, *om.* *A'β* 22. perequitasset *α* perequitarit *β*.

LXVII. 1. iure iurando *α* ad iusiurandū *β* 2. abduobus *B* 3. a *β*, *om.* *α* inpedire *A'* impedire *B* 5. omnibus in *α* tē in omnib; (tē omnib. in *T*) *β*

in partibus. Consistit agmen; inpedimenta inter legiones reci- 3
piuntur. Siqua in parte nostri laborare aut grauius premi uide- 4
bantur, eo signa inferri Caesar aciemque constitui iubebat; quae
res et hostes ad insequendum tardabat et nostros spe auxilii
confirmabat. Tandem Germani ab dextro latere summum 5
iugum nancti hostes loco depellunt; fugientes usque ad flumen,
ubi Vercingetorix cum pedestribus copiis consederat, persecun-
tur conpluresque interficiunt. Qua re animaduersa reliqui, ne 6
circumirentur, ueriti se fugae mandant. Omnibus locis fit
caedes. Tres nobilissimi Aedui capti ad Caesarem perducuntur: 7
Cotys, praefectus equitum, qui controuersiam cum Conuictoli-
taui proxumis comitiis habuerat, et Cauarillus, qui post de-
fectionem Litauicci pedestribus copiis praefuerat, et Eporedorix,
quo duce ante aduentum Caesaris Aedui cum Sequanis bello
contenderant.

LXVIII. Fugato omni equitatu, Vercingetorix copias, ut 1
pro castris conlocauerat, reduxit protinusque Alesiam, quod est
oppidum Mandubiorum, iter facere coepit celeriterque inpedi-
menta ex castris educi et se subsequi iussit. Caesar inpedi- 2
mentis in proxumum collem deductis, duabus legionibus prae-
sidio relictis secutus, quantum diei tempus est passum, circiter
tribus milibus hostium ex nouissimo agmine interfectis altero
die ad Alesiam castra fecit. Perspecto urbis situ perterritisque 3
hostibus, quod equitatu, qua maxume parte exercitus confidebant,
erant pulsi, adhortatus ad laborem milites circumuallare instituit.

LXVIIII. Ipsum erat oppidum Alesia in colle summo ad- 1
modum edito loco, ut nisi obsidione expugnari non posse uide-

---

6. consistit *β* constitit (constituit *Rpr.*) *α* inpedimenta *A'R* impedim̃ta *B* 7. nostri] nihil *B*[1] 8. inferri caesar (cesar *M*) *α* cęsar inferri *β* constitui *α* conuerti *UTcorr.* conferri *Tpr.* 9. nostro^s *B* 10. summum] idoneum *Geyer* 11. nancti *B* nanti *A* nacti *cett.* fugientes *α* .fugientesq. *β* 14. circumirentur *AB'* circumuenirentur *Mβ* 15. cedes *A'* aedui *M* haedui *AB* 16. cotys *B'* cotis *A'* cotus *β* prefectus *A* p̃er¦fectus *B* conuictolitaui *U* conuictolitabi (conui(n)cto) litabi *B*) *α* conuicto labi *T* 18. p̃fuerat *A'* eboredorix *A'B* 19. haedui *AB*.

LXVIII. 1. copias *A'* capias *B'* copias suas *β* 3. Celeriter quạe *B* inpedimenta *A'* impedimenta *B* 4. ex *α* e *β* caesar(i) *B* 5. proxumum *B* proximū *A'* 6. secutus *MB'* secutus hostes *Aβ* passuum *B* 7. hostium *α*, *om.* *β* interfect(u)^i s *B* 8. alesiã *A'* alaesiam *B'* 9. qua maxume parte *Vascosanus* quo maxuma (maxum(a)¦(p) *B* maxima *A'*) parte *α* quo maxime *β* confidebant *β* confidebat *α* 10. ad laborem milites *α* milites ad laborem *β* circumuallare *α* alesiã circumuallare *β*.

LXVIIII. 1. alesia *α*, *om.* *β* 2. non posse *α* posse non *β*.

2 retur; cuius collis radices duo duabus ex partibus flumina
3 subluebant. Ante id oppidum planicies circiter milia passuum
4 III in longitudinem patebat; reliquis ex omnibus partibus col-
les mediocri interiecto spatio pari altitudinis fastigio oppidum
5 cingebant. Sub muro quae pars collis ad orientem solem spec-
tabat, hunc omnem locum copiae Gallorum conpleuerant fos-
samque et maceriam sex in altitudinem pedum praeduxerant.
6 Eius munitionis, quae ab Romanis instituebatur, circuitus XI
7 milia passuum tenebat. Castra oportunis locis erant posita
ibique castella XXIII facta, quibus in castellis interdiu stationes
ponebantur, nequa subito eruptio fieret; haec eadem noctu
excubitoribus ac firmis praesidiis tenebantur.

1 LXX. Opere instituto fit equestre proelium in ea planicie,
quam intermissam collibus tria milia passuum in longitudinem
patere supra demonstrauimus. Summa ui ab utrisque conten-
2 ditur. Laborantibus nostris Caesar Germanos summittit le-
gionesque pro castris constituit [nequa subito inruptio ab ho-
3 stium peditatu fiat]. Praesidio legionum addito nostris animus
augetur; hostes in fugam coniecti se ipsi multitudine inpediunt
4 atque angustioribus portis relictis coaceruantur. Germani acrius
5 usque ad munitiones secuntur. Fit magna caedes; nonnulli
relictis equis fossam transire et maceriam transcendere conantur.
Paulum legiones Caesar, quas pro uallo constituerat, promoueri
6 iubet. Non minus, qui intra munitiones erant, perturbantur
Galli, ueniri ad se confestim existimantes ad arma conclamant;

---

4. id (id. *A*) α, *om.* β planicies *A'B* ·m̃.p̃ ·III· α 6. inter(c)iecto *B* 7. muro quae (m(o)ℓq; [.uro.] *M*) α muroq; β p(r)ars *B* solem (sollẽ *M*) α, *om.* β 8. fossamque α fossam β 9. maceriam β materiam α sex in altitudinem α in altitudinẽ VI. β praeduxerant (p̃d: *M*) α pduxerant β 10. XI ·m̃· (.XI m̃ *M*) passuũ *A'* XI (XI(I) [m] *B*) passuum *B'* ·x· mil pass *U* 11. oportunis *A'* opportunis *B* 12. castellec [a] *A* quibus in castellis interdiu α*T* in quibus interdiu *U* 13. ponebantur α disponebantur β 14. excubito(n)ibus [r] *B* fri| firmis *A* tenebantur α detinebantur β.

LXX. 1. planicie *A'* planitiae *B* 2. in longitudinem α, *om.* β 3. demonstraui(b)mus *B* ui.ạ| b(r)utrisque *B* 5. nequa — fiat] *del. Paul* ostiũ editatu *A* 6. Presidio *A'* nostris α & nr̃is [a] β animus *TB'corr.* animis α 7. hostes α & hostes sunt β 8. coaceruantur *codd. aliquot deteriores* coacer uatitũ *A* coaceruatitum *B'* coaceruati. tum *MB'corr.* coartant'. β 9. usque *A'*β que *B'* munitiones (munic: *M*) α muros β secuntur *B'* sequuntur *A'* psecunt' β cedes *A* 10. materiam α 12. perturbantur. galli α galli pturbantur β 13. ueniri *RU* uenire *A'B*.

nonnulli perterriti in oppidum inrumpunt. Vercingetorix iubet
portas claudi, ne castra nudentur. Multis interfectis, conpluribus equis captis Germani sese recipiunt.

LXXI. Vercingetorix, priusquam munitiones ab Romanis 1
perficiantur, consilium capit, omnem ab se equitatum noctu
dimittere. Discedentibus mandat, ut suam quisque eorum ci- 2
uitatem adeat omnesque, qui per aetatem arma ferre possint,
ad bellum cogant. Sua in illos merita proponit obtestaturque, 3
ut suae salutis rationem habeant, neu se optime de communi
libertate meritum hostibus in cruciatum dedant. Quod si indiligentiores fuerint, milia hominum delecta LXXX una secum
interitura demonstrat. Ratione inita exigue dierum se habere 4
XXX frumentum, sed paulo etiam longius tolerare posse parcendo. His datis mandatis, qua *nostrum* opus erat intermissum, 5
secunda uigilia silentio equitatum mittit. Frumentum omne ad 6
se referri iubet; capitis poenam iis, qui non paruerint, constituit;
pecus, cuius magna erat copia ab Mandubiis conpulsa, uiritim 7
distribuit; frumentum parce et paulatim metiri instituit. Copias 8
omnes, quas pro oppido collocauerat, in oppidum recepit. His 9
rationibus auxilia Galliae expectare et bellum parat administrare.

LXXII. Quibus rebus cognitis ex perfugis et captiuis 1
Caesar haec genera munitionis instituit. Fossam pedum XX
derectis lateribus duxit, ut eius fossae solum tantundem pateret,
quantum summae fossae labra distarent. Reliquas omnes mu- 2

---

14. iubet portas *α* portas iubet *β*.

LXXI. 1. ab *α* a *β* 2. ab *α* a *β* 3. dimittere *β* demittere *α* Discedentibus *A'* discendentibus *B'* 4. omnesque (ho̅msq; *M*) *α* omnes *β* &atẽ *A* possint *β* possent *α* 5. cogat *Apr.* obtestaturque *α* obtestatur *β* 6. optime de communi libertate *α* de communi libertate optime *β* 7. hostibus in cruciatum (cru(a)|ci atum *B*) *α* in cruciatum hostibus *β* 8. fuerit *Apr.* delecta ·LXXX· *α* ·LXXX· (octoginta *T*) delecta *β* una *α*, *om.* *β* 9. exigue dierum se habere xxx frumentum *A'* exigue dierum xxx frumentum *B'* frumentum se exigue (exigere *T*) dierum xxx habere *β* exigue esse dierum xxx frumentum *Dübner* 10. tolerare *Aβ* tollerari *B'* tollerari *M* 11. datis mandatis *α* dictis *β* qua erat nostrum opus *β* quia mopus erat *A* quia hop' erat *M* quam opus erat *B'* 12. mittit *α* dimittit *β* 13. iis *α* his· *β* paruerunt *A'* 14. copia ab (ad *A'*) manduuiis conpulsa *α* a mandubiis cōpulsa copia *β* 16. recepit *αU* recipit *T* 17. parat administrare (adminastrare *B*) *α* administrare parat *β*.

LXXII. 1. cognitis ex perfugis et captiuis *α* ex pfugis & (& *om.* *U*) captiuis cognitis *β* 2. hec *A* fossa *A* 3. derectis *α* *U* directis *T* fossae (fosse *A'*) *α*, *om.* *β* solum] *om.* *A'* 4. summae (summe *A*) fossae (fosse *A'*) *α* summa *β* distarent *α* distabant *β* mutiones *B*.

nitiones ab ea fossa pedes quadringentos reduxit, id hoc con-
silio, quoniam tantum esset necessario spatium conplexus nec
facile totum corpus corona militum cingeretur, ne de inprouiso
aut noctu ad munitiones hostium multitudo aduolaret, aut in-
3 terdiu tela in nostros operi destinatos coicere possent. Hoc
intermisso spatio duas fossas quindecim pedes latas eadem
altitudine perduxit; quarum interiorem campestribus ac de-
4 missis locis aqua ex flumine diriuata conpleuit. Post eas ag-
gerem ac uallum XII pedum extruxit. Huic loricam pinnas-
que adiecit, grandibus ceruis eminentibus ad commissuras plu-
teorum atque aggeris, qui ascensum hostium tardarent, et turres
toto opere circumdedit, quae pedes LXXX inter se distarent.
1 LXXIII. Erat eodem tempore et materiari et frumentari
et tantas munitiones fieri necesse deminutis nostris copiis, quae
longius ab castris progrediebantur; ac nonnumquam opera
nostra Galli temptare atque eruptionem ex oppido pluribus
2 portis summa ui facere conabantur. Quare ad haec rursus
opera addendum Caesar putauit, quo minore numero militum
munitiones defendi possent. Itaque truncis arborum aut ad-
modum firmis ramis abscisis atque horum delibratis ac praea-
cutis cacuminibus perpetuae fossae quinos pedes altae duce-
3 bantur. Huc illi stipites demissi et ab infimo reuincti, ne reuelli
4 possent, ab ramis eminebant. Quini erant ordines coniuncti
inter se atque implicati; quo qui intrauerant, se ipsi acutissimis
5 uallis induebant. Hos cippos appellabant. Ante hos obliquis
ordinibus in quincuncem dispositis scrobes tres in altitudinem

5. pedes quadringentos (quadrig: *M*) α pedib; cccc β reduxit α deduxit β 6. esset necessario spatio α spatiū necessario eet β nec] ne *T* 7. corpus α opus *T*, *om.* *U* 8. ad *AR*² aut *MB'* in β hostium multitudo α multitudo hostium β 9. possent α posset β 10. quindecim *MB'* XV β, *om.* *A* 11. dimissis (dimi^{s}sis *B*) *X* 12. Post eas α postea β 14. commissuras *B* conmissuras *A'* 15. aggeres α qui α ut β tures *A*.

LXXIII. 1. eodem β eo α 2. deminutis α*T* diminutis *U* nostris copiis (corporis *M a. ras.*) α copiis nostris β 3. ab α a β 4. nra *A'* .I^{a}I. *B'* temptare *MB* temtare *A* 5. facere(n) *conab*antur *A* 7. munitiones (municiones *M* munitionis *B*¹) defendi α defendi munitiones β amborū *A* 8. orū *A* .pp&uite. *A* pp&ua *M* 9. alte *A'* 10. dimissi (dimi^{s}si(s) *B*) α*T* 11. quini erant *UT*² qui inierant *T* quini (quin *R*) α 12. implicati *A'B* complicati β Intrauera^{n}t *B* ipse *B*¹ 13. cippos] ci^{p}pos *M* cirros *Kraner* ante β, *om.* α Quos obliquos α hos obliquis β 14. quincuncem *MT* quincumcem *B'* quin cuncē *A* scrobes tres in altitudinem (altitudine *A*) pedes fodiebantur α scrobes in altitudine triū pedū fodiebantur *U* fodiebant' scrobes in altitudinē pedū triū *T*.

pedes fodiebantur paulatim angustiore ad infimum fastigio.
Huc teretes stipites feminis crassitudine ab summo praeacuti et 6
praeusti demittebantur ita, ut non amplius digitis quattuor ex
terra eminerent; simul confirmandi et stabiliendi causa singuli 7
ab infimo solo pedes terra exculcabantur; reliqua pars scrobis
ad occultandas insidias uiminibus ac uirgultis integebatur. Huius 8
generis octoni ordines ducti ternos inter se pedes distabant. Id
ex similitudine floris lilium appellabant. Ante haec taliae 9
pedem longae ferreis hamis infixistotae in terram infodiebantur
mediocribusque intermissis spatiisomnibus locis disserebantur,
quos stimulos nominabant.

LXXIIII. His rebus perfectis regiones secutus quam potuit 1
aequissimas pro loci natura XIIII milia passuum conplexus
paris eiusdem generis munitiones, diuersas ab his, contra exteriorem hostem perfecit, ut ne magna quidem multitudine, si ita
accidat, [eius discessu] munitionum praesidia circumfundi possent; *ne* aut*em* cum periculo ex castris egredi cogatur, dierum 2
XXX pabulum frumentumque habere omnes conuectum iubet.

LXXV. Dum haec apud Alesiam geruntur, Galli concilio 1
principum indicto non omnes hos, qui arma ferre possent, ut
censuit Vercingetorix, conuocandos statuunt, sed certum numerum cuique ex ciuitate imperandum, ne tanta multitudine confusa nec moderari nec discernere suos nec frumentandi rationem habere possent. Imperant Aeduis atque eorum clientibus, 2

---

16. crasssitudine (o above) *B* 17. preusti *A'* dimittebantur *A'Rβ* dimitebantur *B* ampliis (u above) *B* ex terra *α* e terra *U* c̄tra *T* 19. pedes *α* pedes ·III· *β* scrob(r)is *B* 20. uirgultis *β* uinculis *α* integebatur *β* tegebatur (tegebantur *M*) *A'* inpediebatur *B'* 21. ducti *β* iuncti *α* 22. similitudine *A* appellabant *B* apellabant *A* appellabat' *β* taliae (tal,ae (i above) *B* talie *MU*) *αU* talee *T* longe *A'* infixis *β* infixae (infixe *M*) *α* tote *A'* infodiebantur mediocribusque *α* effodiebantur. Mediocribus *β* 25. timulos *A*.

LXXIIII. 2. ·XIIII· (XIIII· *A*) milia *α* ·XIIII· *β* 3. paris *Oudendorp* pares *β* pari *α* 5. accidat *A'Bβ* accidit *R* accideret *R²* eius discessu] *del. Oudendorp* 6. ne autem *Hand* aut *αT* ut *U* 7. habere omnes *α* omnes habere· *β*.

LXXV. 1. apud *α* ad *β* 2. hos *α*, *om.* *β* 3. (uerc inget orix) uer cinge torix *A* 4. ex ciuitate *α* ciuitati *β* 5. ec moderari] neemoderari *AB'* nehemoderari *M* suos nec] suos ne *A'* frumentandi rationem *β* frumentation̄ *α* 6. haeduis *A'* haedius (ui above) *B* atque *α* et *β*.

Segusiauis, Amb*i*uaretis, Aulercis Brannouicibus, [Blannouiis,] milia XXXV; parem numerum Aruernis adiunctis Eleutetis, Cadurcis, Gabalis, Vellauiis, qui sub imperio Aruernorum esse
3 consuerunt; Sequanis, Senonibus, Biturigibus, Santonis, Rutenis, Carnutibus duodena milia; Bellouacis decem; [totidem Lemouicibus;] octona Pictonibus et Turonis et Parisiis et Heluetiis; sen*a* *And*ibus, Ambianis, Mediomatricis, Petrocoriis, Neruiis, Morinis. Nitiobrogibus quina milia; Aulercis Cenoma*n*is totidem; Atrebatibus IIII; Veliocassis *totidem*; Le*m*ouic*ibus* et Auler-
4 cis Eburo*ui*cibus terna; Rau*r*icis et Boiis *bina*; XXX uniuersis ciuitatibus, quae Oceanum attingunt quaeque eorum consuetudine Armoricae appellantur, quo sunt in numero Coriosolites,
5 Redones, Ambibarii, Ca*l*etes, Osismi, Le*x*oui*i*, V*e*nelli. Ex his Bellouaci suum numerum non conpleuerunt, quod se suo nomine atque arbitrio cum Romanis bellum gesturos dicebant neque cuiusquam imperio optemperaturos; rogati tamen ab Commio pro eius hospitio II una miserunt.

---

7. ambluaretis (ambluer&is *M* amluaretis *U*) *X* brannouicibus *MB'β* blannouicibus *A* blannouiis *X*, *del. Ciacconius* 8. partem *B* eleutetis *αU* heleutetis .& *T* Heluiis *Ukert* 9. uellauiis *α* uellabiis *β* aruenorum *ABpr.* 10. biturigibus *B* 11. duodena milia *α* ·XII· *β* decem *α* ·X· *β* totidem] To quidẽ *M* totidem Lemouicibus] *del. Nipperdey* 12. turonis *α* turonib. *T* helu&is *B* elu&iis *M* 13. sena Andibus *Em. Hoffmann* senonibus *X* 14. nitiobrogibus *AR* nitiobrugib' *M* nitiobr(i)gibus *B* nithiobrogib; *T* nithiobrigib; *U* quina (qinā *B*) milia *α* ·V· *β* quinque *Hoffmann, mutata hinc distinctione* cenomannis *X* 15. Atrebatibus *A'* adrebatibus *B* IIII; *A* ·IIII·-*B* ·IIII· *Mβ* belliocassis (bello cassis *R*) *α* Vellicassiis *U* uolliocassis *T* totidem] *add. Dinter*, *om. AB* 15. Lemouicibus *Nipperdey* lexouiis *β* lixouiis *α* et aulercis *α*, *om. β* 16. Eburouicibus *Henry de Valois* eburonibus *X* terna *α*, *om. β* rauracis *X* boiis *α* bois *β* boiis bina: *codd. aliquot deteriores* xxx. *B* xxx. *A* xxx *R* ·XXX· *Mβ* MM; x *Schneider* 18. coriosolites *αU* corio solitis *T* 19. redones *α* rhedones *β* ambibarii *αU* ambarii *T* caletes *codd. duo deteriores* cadetes (cad&e s *B*) *X* osismi *U* ossismi *α* osissimi *T* Lexouii *Nipperdey* lemouices (le mouices *MB* lae mouices *R*) *α* ueneti. lemouices *β*, *del. Dubner* Venelli *Vrsinus* unelli (hūn: *M*) *X* 20. conpleuerunt *A* compleuerunt *B* contulerunt *β* 21. gesturos (gestulos *M*[1]) *α* ẽẽ gesturos *β* dicebant *α* dicerent *β* 22. optemperaturos *AB* 23. cominio *A* communio *B a. ras.* comunio *R* ·II· *β* xx *B in ras.*, *R* ∞ *Ba. ras.*, *om. A'* una] *om. β.*

LXXVI. Huius opera Commii, ut antea demonstrauimus, 1
fideli atque utili superioribus annis erat usus [in Britannia]
Caesar; quibus ille pro meritis ciuitatem eius inmunem esse
iusserat, iura legesque reddiderat atque ipsi Morinos attribuerat.
Tamen tanta uniuersae Galliae consensio fuit libertatis uindi- 2
candae et pristinae belli laudis recuperandae, ut neque benefi-
ciis neque amicitiae memoria mouerentur, omnesque et animo
et opibus in id bellum incumberent. Coactis equitum $\overline{\text{VIII}}$ et 3
peditum circiter $\overline{\text{CCL}}$, haec in Aeduorum finibus recenseban-
tur, numerusque inibatur, praefecti constituebantur. Com-
mio Atrebati, Viridomaro et Eporedorigi *A*eduis, Vercassiuel-
launo Aruerno, consobrino Vercingetorigis, summa imperii
traditur. His delecti ex ciuitatibus attribuuntur, quorum con- 4
silio bellum administraretur. Omnes alacres et fiduciae pleni 5
ad Alesiam proficiscuntur, neque erat omnium quisquam, qui
aspectum modo tantae multitudinis sustineri posse arbitraretur,
praesertim ancipiti proelio, cum ex oppido eruptione pugnare-
tur, foris tantae copiae equitatus peditatusque cernerentur.

LXXVII. At hi, qui Alesiae obsidebantur, praeterita die, 1
qua auxilia suorum expectauerant, consumpto omni frumento,
inscii quid in *A*eduis gereretur, concilio coacto de exitu suarum
fortunarum consultabant. Ac uariis dictis sententiis, quarum 2

LXXVI. 1. ut *α* ita ut *β* antea *α* ante *β* 2. in Britannia] *del. Paul* brittania *A* britania *B* 3. quibus ille pro *α* pro quibus *β* ciuita^{tem}////// *A* 4. leges quae *B* atque ipsi morinos *β* quae ipsi morinos *B'* quae ipse morinis *A'* 5. Tamen tanta *α* Tanta tamen *β* 6. laudes *B*[1] 7. et] *om. A'* 8. opidus *A* $\overline{\text{VIII}}$. *MB''* VIII: *AB'* milib; VIII. *β* 9. peditum *A'βB*[2] pedum *B'* $\overline{\text{CCL}}$ *β* .$\overline{\text{CCXXXX}}$. *M* CC XXXX *A* CCXL *R* C^{c} XXXX. *B* eduoꝝ *M* haeduorum *AB* recens| cebantur *A* 10. inibantur *B'* commio (comio *M*) atrebati (. *M*) uiridomaro (uido maro *A*) et eporidorige (opi dorige *Mpr.* epori derige *B* eporidir//// *R*) haeduis (heduis *M*) *α* commius atrebas. uiridomarus. & eporedorix hedui *β* 11. Vercassiuellauno *Aldus* Uer cassiane uno *A'* uercassia neuno *B'* uergali. Launo *T* uergasilauno *U* 12. consubrino *α* 13. dilecti *A'* 14. fiduciae (fiducie *M*) *α* fiducia *β* pleni≋ *B* 15. alaesiam *B* Neque *α* Nec *β* 16. modo *α*, *om. β* sustineri *A'β* sustinere *B'* 17. accipiti (pl)^{pr}elio *A*.

LXXVII. 2. auxilia (auxisilia *A*) suorum *α* suoꝝ auxilia *β* 3. quod *A'* haeduis *B* heduis *A'* concilio coacto de exitu *β* consilio.$^{\text{.coactu de}}$ exitu *A* c̄silio q^{o}acto de exitu *M* concilii. coacto.^{i} (coacti *R*) de exitu *B'* suarum fortunarum *α* fortunarum suarum *β* 4. ac (ha^{c} *M*) *α* Apud quos *β* dictis sententiis (:ciis *M*) *α* sententiis dictis *β* quarum *α* quorum *β*.

pars deditionem, pars, dum uires suppeterent, eruptionem cen-
sebat, non praetereunda oratio Critognati uidetur propter eius
3 singularem et nefariam crudelitatem. Hic, summo in Aruernis
ortus loco et magnae habitus auctoritatis, 'Nihil' inquit 'de
eorum sententia dicturus sum, qui turpissimam seruitutem de-
ditionis nomine appellant, neque hos habendos ciuium loco
4 neque ad concilium adhibendos censeo. Cum his mihi res sit,
qui eruptionem probant; quorum in consilio omnium uestrum
5 consensu pristinae residere uirtutis memoria uidetur. Animi
est ista mollitia, non uirtus, paulisper inopiam ferre non posse.
Qui se ultro morti offerant, facilius reperiuntur, quam qui do-
6 lorem patienter ferant. Atque ego hanc sententiam probarem
(tantum apud me dignitas potest), si nullam praeterquam uitae
7 nostrae iacturam fieri uiderem; sed in consilio capiendo omnem
Galliam respiciamus, quam ad nostrum auxilium concitauimus.
8 Quid hominum milibus LXXX uno loco interfectis propinquis
consanguineisque nostris animi fore existumatis, si paene in
9 ipsis cadaueribus proelio decertare cogentur? Nolite hos uestro
auxilio expoliare, qui uestrae salutis causa suum periculum
neglexerunt, nec stultitia ac temeritate uestra aut animi inbe-
cillitate omnem Galliam prosternere et perpetuae seruituti
10 subicere. An, quod ad diem non uenerunt, de eorum fide con-
stantiaque dubitatis? Quid ergo? Romanos in illis ulterioribus
11 munitionibus animine causa cotidie exerceri putatis? Si illorum
nuntiis confirmari non potestis omni aditu praesaepto, his uti-
mini testibus, adpropinquare eorum aduentum; cuius rei timore

---

6. pretereunda *A'* oratio critognati (cri(g)tognati *M* cri(t)tognati *B*) uidetur *α* uidetur oratio critognati (ecrito gnati *U*) *β* prosper *B a ras.* 8. et *α* ac *β* autoritatis *A* 9. dedictionis *A* 11. ad concilium adhibendos (adib: *M*) *α* adhibendos ad concilium *β* 13. residere uirtutis *α* uirtutis residere *β* 14. mollitia *β* molestia *α* paulisper inopiam (inoppiam *B*) *α* inopiam paulisper *β* 15. repperiuntur *β* reperiantur *A'* repperiantur (repperia^n^tur *B*) *B* 17. tantum apud me *α* Nam apud me tantum *β* 19. auxilium] consilium *A'* *M*² 20. 'hominum *X* hominum *β* inominū *A'* inominū *M* in hominum *B'* LXXX *βB*² LXXXX. *α* interfectis *B* 20. propinquis *α* ? Quid propinquis *β* 21. poene *A* 22. hos *α* hoc *β* 23. expoliare *α* exspoliare (spoliare *U*) eos *β* 24. animi inbecillitate (inbecilitate *M*) *α* inbecillitate animi *β* 25. om ////nem *A* pp&ue seruitut(e) *A* 26. subicere *α* addicere *β* adiē *A* deorum *B* constantia q; (b) *A* 27. romanos *β* romanorum animos *α* in] *om.* *A'* 28. animine *β* sine *α* si *α*, *om.* *β* 29. praeserpto *A* p̃repto *T* praesepto *cett.* his *Bβ* iis *A* iis *M*.

exterriti diem noctemque in opere uersantur. Quid ergo mei
consilii est? Facere, quod nostri maiores nequaquam pari bello 12
Cimbrorum Teutonumque fecerunt; qui in oppida conpulsi ac
simili inopia subacti eorum corporibus, qui aetate ad bellum
inutiles uidebantur, uitam tolerauerunt neque se hostibus tradi-
derunt. Cuius rei si exemplum non haberemus, tamen liber- 13
tatis causa institui et posteris prodi pulcherrimum iudicarem.
Nam quid illi simile bello fuit? Depopulata Gallia Cimbri 14
magnaque inlata calamitate finibus quidem nostris aliquando
excesserunt atque alias terras petierunt; iura, leges, agros,
libertatem nobis reliquerunt. Romani uero quid petunt aliud 15
aut quid uolunt, nisi inuidia adducti, quos fama nobiles poten-
tesque bello cognouerunt, horum in agris ciuitatibusque con-
sidere atque his aeternam iniungere seruitutem? Neque enim
ulla alia condicione bella gesserunt. Quod si ea, quae in 16
longinquis nationibus geruntur, ignoratis, respicite finitimam
Galliam, quae in prouinciam redacta, iure et legibus commu-
tatis, securibus subiecta perpetua primitur seruitute.'

LXXVIII. Sententiis dictis constituunt, ut hi, qui ualitu- 1
dine aut aetate inutiles sunt bello, oppido excedant atque omnia
prius experiantur, quam ad Critognati sententiam descendant;
illo tamen [tempore] potius utendum consilio, si res cogat atque 2
auxilia morentur, quam aut deditionis aut pacis subeundam
condicionem. Mandubii, qui eos oppido receperant, cum liberis 3
atque uxoribus exire coguntur. Hi cum ad munitiones Roma- 4

---

31. mei consilii est] ei [ii ẽ] consiliũ *A* 32. nostri] in *Bpr*. 33. [f] ///ecer̃ *A* hac *A'* 34. ad bellum inutiles *α* inutiles ad bellum *β* 35. se hostibus *α* hostibus se *β* 36. Cuius — indicarem] *om.* *β* 38. ill[i]e *B* 39. quidem *A'* qui(d)|dem *B*, *om.* *β* 40. adque B^1 petierunt *α* petiuerunt *β* 41. petunt] adpetunt *Paul* aliu(t)[d] *B* 44. a(d)[t]que *B* 45. ulla *α* umquam (unquam *U*) *β* condicione *A'* conditione *B* 46. ≡ignoratis *B* respice B^1 47. le(b)[g]ibus *A* 48. praemitur *B*.

LXXVIII. 1. hi *α*, *om.* *β* ualitudine *A'β* uale[i]tudine *B* 2. &ate *A* sunt *α* sint *β* oppido [////] *B* 3. experiantur *β* expediantur *α* ab egritognati (egri to[g]rnati *B*) sententia (sentenc: *M*) discedant *α* ab ecritognati sententia descidant *β* ad Critognati sententiam descendant *Aldus* 4. tempore *α*, *om.* *β* 5. auxia *B'* aut deditionis (dedic: *M*) aut pacis (paucis *M*) *α* deditionis et pacis *β* 6. condicionẽ *A'* conditionem *B* rec[e]iperant *A* 7. romanorum *α*, *om.* *β*.

norum accessissent, flentes omnibus precibus orabant, ut se in
5 seruitutem receptos cibo iuuarent. At Caesar dispositis in uallo custodibus recipi prohibebat.

1 LXXVIIII. Interea Commius reliquique duces, quibus summa imperii permissa erat, cum omnibus copiis ad Alesiam perueniunt et colle exteriore occupato non longius mille passi-
2 bus ab nostris munitionibus considunt. Postero die equitatu ex castris educto omnem eam planiciem, quam in longitudinem tria milia passuum patere demonstrauimus, complent pedestresque copias paulum ab eo loco abditas in locis superioribus
3 constituunt. Erat ex oppido Alesia despectus in campum. Concurrunt his auxiliis uisis; fit gratulatio inter eos atque om-
4 nium animi ad laetitiam excitantur. Itaque productis copiis ante oppidum considunt et proximam fossam cratibus integunt atque aggere explent seque ad eruptionem atque omnes casus comparant.

1 LXXX. Caesar omni exercitu ad utramque partem munitionum disposito, ut, si usus ueniat, suum quisque locum teneat et nouerit, equitatum ex castris educi et proelium committi
2 iubet. Erat ex omnibus castris, quae summum undique iugum tenebant, despectus, atque omnes milites intenti pugnae prouen-
3 tum expectabant. Galli inter equites raros sagittarios expeditosque leuis armaturae interiecerant, qui suis cedentibus auxilio succurrerent et nostrorum equitum impetus sustinerent. Ab his
4 conplures de inprouiso uulnerati proelio excedebant. Cum suos pugna superiores esse Galli confiderent et nostros multitudine premi uiderent, ex omnibus partibus et ii, qui munitionibus

---

8. praecibus *B* orabant *β* orant (horāt *M*[1]) *α* ut (a above) *B* 9. cesar *A'* 10. custodibus (costodibus *B*) *α* custodiis *β*.

LXXVIIII. 1. comius *A'* reliquique *α* et reliqui *β* 2. e lesiam *B* 3 longius *β* longe *α* mille passibus ab nostris munitionibus (munic: *M*) *α* a nr̃is munitionib. (munitiones *Tpr.*) quam mille passib. *β* 5. planiciem *A'* planitiem *B* 6. quattuor (quatuor *M* (tria.) quattuor *B*) milia (mı(c)ia (l above) *A*) passuum *α* mil pass̄. III. *β* complent *MB* cumplent *A* pedestres quae *A* 7. paulo *A'* additas *B'* 8. Imcampū *A* Concurrunt *α* concurrit[2] *β* 9. fit *α* & *β* 10. la&iciam *B* letitiam *A* Itaque] atq; *A'* 11. proximū *A* p|mū (l above) *M* gratibus *A'B*[1].

LXXX. 1. munitionum (munic: *M*) *α* munitionis *β* 3. educi *α* educit *β* 5. omnes milites intenti *α* omniū militū intenti animi *β* pugnae prouentum (pugne puectū (n above) *M*) *α* puentū pugnę *β* 7. inter gecerant *A* 8. susterent *B*[1] 9. conplures *A* complures *B* 10. pugna *α* pugnę *β* confiderent & nr̃os | confiderent. & nr̃os *A* 11. et ii (ii *M*) *α* hi *β*.

continebantur, et hi, qui ad auxilium conuenerant, clamore et
ululatu suorum animos confirmabant. Quod in conspectu om- 5
nium res gerebatur neque recte ac turpiter factum celari po-
terat, utrosque et laudis cupiditas et timor ignominiae ad uir-
tutem excitabat. Cum a meridie prope ad solis occasum dubia 6
uictoria pugnaretur, Germani una in parte confertis turmis in
hostes impetum fecerunt eosque propulerunt; quibus in fugam 7
coniectis sagittarii circumuenti interfectique sunt. Item ex 8
reliquis partibus nostri cedentes usque in castra insecuti sui
colligendi facultatem non dederunt. At ii, qui ab Alesia pro- 9
cesserant, maesti, prope uictoria desperata se in oppidum rece-
perunt.

LXXXI. Vno die intermisso Galli atque hoc spatio magno 1
cratium, scalarum, arpagonum numero effecto media nocte
silentio ex castris egressi ad campestres munitiones accedunt.
Subito clamore sublato, qua significatione, qui in oppido obsi- 2
debantur, de suo aduentu cognoscere possent, cratis proicere,
fundis, sagittis, lapidibus nostros de uallo proturbare reliquaque,
quae ad oppugnationem pertinent, parant administrare. Eodem 3
tempore clamore exaudito dat tuba signum suis Vercingetorix
atque ex oppido educit. Nostri, ut superioribus diebus, ut cui- 4
que erat locus attributus, ad munitiones accedunt; fundis libri-
libus sudibusque, quas in opere disposuerant, ac glandibus
Gallos proterrent. Prospectu tenebris adempto multa utrimque 5
uulnera accipiuntur. Conplura tormentis tela coiciuntur. At 6
Marcus Antonius et Gaius Trebonius legati, quibus hae partes
ad defendendum obuenerant, qua ex parte nostros premi intel-
lexerant, his auxilio ex ulterioribus castellis deductos sum-
mittebant.

---

12. hi *B'β* ii *A'* ⊢ii *M* 14. recte ac (aut *U*) turpiter factum *β* recte (rect; *B'*) ac turpiter *α* celari poterat *β* celari (cęlari *A*) *α* 16. excitabat *A'B corr.T* excitabant *B'U* 18. hostes *α* hostẽ *β* 20. usque in *α* ad *β* insecuti *α* consecuti *β* 21. colligendi (coll(e) gendi *M*, i above) facultatem *α* facultatem colligendi *β* ıí *AB* hii *M* hi *β* ab elesia *α* alesie *β* processeran(s)t *B* 22. m (in above) *A*.

LXXXI. 1. magnū *A'* 2. arpagonum *X* media nocte *α*, *om.* *β* cratis T^1 crates *cett.* 6. Reliquaq. quę *T* reliqua quaeque *AB'* reliquá que|que *M* 7. parant *α* parent *β* 9. a(d)que (t above) *B* Nostri] nisi B^1 ut cuique *α* suus cui (ꞔ) q. *T* 10. erat locus *αU* loc' erat *T* attributus *A'* adtributus *B* 11. ac glandibus gallos *β* gallos glandibus (glandınibus *B*) *α* 14. marcus *α* ṁ. *β* gaius *α* c *β* defendū (den above) *B* uenerant *A'* 16. his *BT* hiis *M* iis *AU* summitebant *AB*.

1 LXXXII. Dum longius ab munitione aberant Galli, plus
multitudine telorum proficiebant; postea quam propius succes-
serunt, aut se stimulis inopinantes induebant aut in scrobes de-
lati transfodiebantur aut ex uallo ac turribus traiecti pilis mura-
2 libus interiebant. Multis undique uulneribus acceptis nulla
munitione perrupta, cum lux adpeteret, ueriti, ne ab latere
aperto ex superioribus castris eruptione circumuenirentur, se
3 ad suos receperunt. At interiores, dum ea, quae a Vercinge-
torige ad eruptionem praeparata erant, proferunt, priores fossas
4 explent, diutius in his rebus administrandis morati prius suos
discessisse cognouerunt, quam munitionibus adpropinquarent.
Ita re infecta in oppidum reuerterunt.

1 LXXXIII. Bis magno cum detrimento repulsi Galli, quid
agant, consulunt; locorum peritos adhibent; ex his superiorum
2 castrorum situs munitionesque cognoscunt. Erat a septentrio-
nibus collis, quem propter magnitudinem circuitus opere cir-
cumplecti non potuerant nostri: necessario paene iniquo loco
3 et leniter decliui castra fecerunt. Haec Gaius Antistius Regi-
nus et Gaius Caninius Rebilus legati cum duabus legionibus
4 optinebant. Cognitis per exploratores regionibus duces hostium
LX ex omni numero deligunt earum ciuitatum, quae maximam
5 uirtutis opinionem habebant; quid quoque pacto agi placeat,
occulte inter se constituunt; adeundi tempus definiunt, cum me-
6 ridies esse uideatur. His copiis Vercassiuellaunum Aruernum,
unum ex quattuor ducibus, propinqum Vercingetorigis, prae-
7 ficiunt. Ille ex castris prima uigilia egressus prope confecto
sub lucem itinere post montem se occultauit militesque ex

LXXXII. 1. ad munitionem (municionẽ *M*) aberant galli *α* aberant galli ab munitione *β* 2. pro prius *B* 3. se *α* se ipsi *β* inoppinantes *A* delati *B'* deluti *A* dela(u)ti *M* delapsi *β* 4. ac *B'β* et *A'* 5. interiebant *MB'* interiebant *A* interibant *β* 6. *ueriti* *B* 7. circũuenrent sed ad *A* 8. a(d) interiores *B* q; *A* 9. praeparata erant *Aldus* praeparauerant (preparauerant *A'β* praepa(u)rauerant *B*) *X* 11. mutionibus *B*.

LXXXIII. 2. ex *α* ab *β* 3. septrionibus *B'* 4. circumpleti *A* 5. potuerant *α* poterant *β* necessario *α* necessarioq; *β* poene *A* 6. lenit̃ *T* leuiter *αU* fecerunt *α* fecerant *β* 7. .c. canmius *T*[1] lucius (.l. *U*) caninius (caninus *U*) *αU* reuilus *X* cum] (cũ)|cũ *A* legionb; *A* 8. optinebant *A* obtinebant *MB* regionibus *β* legionibus *α* 9. .lx. *β* lx *α* deligunt *B'β* diligunt *A'* ciuitatum *A'β* ciuitatium *B'* 10. oppinionẽ *A* quid *α* Qui *β* quo que *M* quoquo *AB'T* quo *U* 11. meridies *M* meridie *cett.* 12. co ris *B* 13. propinqum *B* propinquum *A'*.

nocturno labore sese reficere iussit. Cum iam meridies adpro- 8
pinquare uideretur, ad ea castra, quae supra demonstrauimus,
contendit; eodemque tempore equitatus ad campestris muni-
tiones accedere et reliquae copiae pro castris sese ostendere
coeperunt.

LXXXIIII. Vercingetorix ex arce Alesiae suos conspi- 1
catus ex oppido egreditur; *cratis*, longurios, musculos, falces
reliquaque, quae eruptionis causa parauerat, profert. Pugna- 2
tur uno tempore omnibus locis, atque omnia temptantur; quae
minime uisa pars firma est, huc concurritur. Romanorum 3
manus tantis munitionibus distinetur nec facile pluribus locis
occurrit. Multum ad terrendos nostros ualet clamor, qui pos 4
tergum pugnantibus extitit, quod suum periculum in aliena
uident salute constare; omnia enim plerumque, quae absunt, 5
uehementius hominum mentes perturbant.

LXXXV. Caesar idoneum locum nactus, quid quaque ex 1
parte geratur, cognoscit; laborantibus summittit. Vtrisque ad 2
animum occurrit, unum esse illud tempus, quo maxime contendi
conueniat: Galli, nisi perfregerint munitiones, de omni salute 3
desperant; Romani, si rem optinuerint, finem laborum omnium
expectant. Maxime ad superiores munitiones laboratur, quo 4
Vercassiuellaunum missum demonstrauimus. Inicuum loci ad
decliuitatem fastigium magnum habet momentum. Alii tela 5
coniciunt, alii testudine facta subeunt; defatigatis in uicem in-
tegri succedunt. Agger ab uniuersis in munitionem coniectus 6
et ascensum dat Gallis et ea, quae in terra occultauerant Ro-
mani, contegit; nec iam arma nostris nec uires suppetunt.

LXXXVI. His rebus cognitis Caesar Labienum cum 1

---

16. meridies *α* ad meridiem *β* 18. condit *B*[1] eodemqueṁ *B* temporė *B* tem quæ tempr̃ *A* campestris *β* campestres *α* 19. reliq; *A*'.

LXXXIIII. 1. arce (arce(re) *B*) *α* parte *β* 2. cratis *Vrsinus* castris *α* a castris *β* musculos *A*' mul^a^culos *B*'*β* 3. reliqq. quę *T* reliqua queque̜ *A*' reliqua quęque ////// *B* reliqua quaeq. *R* parauerat *β* parauerant *α* 4. locis *α* locis occurrit *β* 5. minimạe *B* uisa pars firma est *α* pars firma .ēēt. *β* 7. post ergum *MB* post tergum *A* 8. extitit *α* existit *β* 9. salute (:tē *M*) *α* uirtute *β* plerumque quae absunt *α* quę plerūq absunt *T*.

LXXXV. 1. quaq. *T* qua *A*'*B* ex *α* in *β* 2. summittit] subsidia mittit *Ciacconius* utrı^s^ṃq; *B* 3. esse illud (illut *M*[1]) tempus *α* illud ēē. tempus p̃dicat *β* 5. optinuerint *AB* 7. uercassiuellaunum *α* uercassilaunū *β* Ini-cuum *M* Iniquum *AB*' exiguum *β* 8. alıı /// *B* 9. tes(tu) | tudine *A* 10. munitionem (municionē *M*) *α* munitione *β*.

2 cohortibus sex subsidio laborantibus mittit; imperat, si sustinere
non posset, deductis cohortibus eruptione pugnaret; id nisi
3 necessario ne faciat. Ipse adit reliquos, cohortatur, ne labori
succumbant; omnium superiorum dimicationum fructum in eo
4 die atque hora docet consistere. Interiores desperatis cam-
pestribus locis propter magnitudinem munitionum loca prae-
rupta ex[a]scensu temptant; huc ea, quae parauerant, con-
5 ferunt. Multitudine telorum ex turribus propugnantes deturbant,
aggere et cratibus fossas explent, falcibus uallum ac loricam
rescindunt.

1 LXXXVII. Mittit primo Brutum adulescentem cum cohor-
2 tibus Caesar, post cum aliis Gaium Fabium legatum; postremo
ipse, cum ueementius pugnaretur, integros subsidio adducit.
3 Restituto proelio ac repulsis hostibus eo, quo Labienum mise-
4 rat, contendit; cohortes IIII ex proximo castello deducit, equi-
tum partem se sequi, partem circumire exteriores munitiones
5 et ab tergo hostes adoriri iubet. Labienus, postquam neque
aggeres neque fossae uim hostium sustinere poterant, coactis
una X*I* cohortibus, quas ex proximis praesidiis deductas fors
optulit, Caesarem per nuntios facit certiorem, quid facien-
dum existimet. Adcelerat Caesar, ut proelio intersit.

1 LXXXVIII. Eius aduentu ex colore uestitus cognito, [quo
insigni in proeliis uti consuerat,] turmisque equitum et cohorti-
bus uisis, quas se sequi iusserat, ut de locis superioribus haec
decliuia et deuexa cernebantur, hostes proelium committunt.
2 Vtrimque clamore sublato, excipit rursus ex uallo atque om-
3 nibus munitionibus clamor. Nostri omissis pilis gladiis rem

---

LXXXVI. 2. cohortibus sex α sex cohortib. β 3. posset *cod. Louaniensis* possit *X* pugnaret α pugnet β 4. Ipse adit (ad(d)it *M*) α At id *T* Id *U* cohortatur *A'*β cohortatus *B'* 6. ora *A* 8. excensu *Madvig* ex ascensu α atque ex ascensu β q; *A* 10. fal[illegible]cib; *A* acloricam *B* adoricā *A'* 11. rescendunt *ABpr*.

LXXXVII. 1. Mittit α Cęsar mittit β primum *A'T* 2. caesar α, *om.* β graium *B* .c. β 3. ueementius *A* uehementius *B* integros α integro β 4. quo] qđ *A* 6. se sequi β sequi α 7. ador(r)iri *A* 8. uim (u m *B*) α uim una β 9. una XI *Vielhaber* una XL *B'* una de (huná ḍẹ *M*) XL *A'* de XL β eductas *A* ḥeductas *M*, *om.* *U* 10. optulit *B* obtulit *A'* facit certiorem (cerciorē *M*) α certiorem facit β.

LXXXVIII. 1. colere *MB*[1] quo — consuerat] *del.* *Paul* 2. consuerat α consueuerat β turmisque α turmis β 5. uallo α ualle β 6. muntionibus *B* Nostri] nihil *B*[1] omissis α emissis β.

gerunt. Repente pos tergum equitatus cernitur; cohortes aliae
adpropinquant. Hostes terga uerterunt. Fugientibus equites
occurrunt. Fit magna caedes. Sedulius, dux et princeps Lemo- 4
uicum, occiditur; Vercassiuellaunus Aruernus uiuus in fuga
conprehenditur; signa militaria LXXIIII ad Caesarem referun-
tur; pauci ex tanto numero se incolumes in castra recipiunt.
Conspicati ex oppido caedem et fugam suorum desperata salute 5
copias a munitionibus reducunt. Fit protinus hac re audita ex
castris Gallorum fuga. Quod nisi crebris subsidiis ac totius 6
diei labore milites essent defessi, omnes hostium copiae deleri
potuissent. De media nocte missus equitatus nouissimum 7
agmen consequitur; magnus numerus capitur atque interficitur,
reliqui ex fuga in ciuitates discedunt.

LXXXVIIII. Postero die Vercingetorix consilio conuocato 1
id bellum se suscepisse non suarum necessitatum, sed com-
munis libertatis causa demonstrat, et quoniam sit fortunae 2
cedendum, ad utramque rem se illis offerre, seu morte sua Ro-
manis satisfacere seu uiuum tradere uelint. Mittuntur de his 3
rebus ad Caesarem legati. Iubet arma tradi, principes produci.
Ipse in munitione pro castris consedit; eo duces producuntur. 4
Vercingetorix deditur, arma proiciuntur. Reseruatis Aeduis 5
atque Aruernis, si per eos ciuitatis reciperare posset, ex reli-
quis captiuis toto exercitui capita singula praedae nomine
distribuit.

LXXXX. His rebus confectis in Aeduos proficiscitur; ciui- 1
tatem recipit. Eo legati ab Aruernis missi, quae imperaret, se 2
facturos pollicentur. Imperat magnum numerum obsidum. Le- 3

---

7. gerunt *α* agunt *β* postergum *B* post hergum *M* post tergum *A* 8. appropinquant *β* adpropinquabant *α* terga] ergo terga *A'* uerterunt *αU* uertunt *T* fugientibus *α* fugientib,q. *T* 9. cedes *A'* Sedulius *β* Asedullus (Asedulus *M*) *α* princes *B* lemouicum *β* remustum (rem//tu *M*) *α* Aremoricorum *Schneider* 10. uercassiuellaunus *α* cassiuellaunus *β* aruernus *α* aruernorum *β* 12. se incolumes (incolumes *B*) *α* incolumes (incolomes *T'*) se *β* 13. cedem *A* 14. hac re] acre *B*.

LXXXVIIII. 1. consilio *AB'* concilio *Mβ* 2. id bellum se suscepisse (sus coepisse. *A*) *α* & bellū suscepisse se *β* non] .ñ *B in ras.* necessitatū *AU* necessitatem *MT* necessitatium *B'* 3. sit fortunae (si fortune *M*) *α* fortunę sit *β* 8. haeduis *A'B* 9. atque *α* et *β* ciuitatis *M* ciuitates *cett.* reciperare *A'B¹U* recuperare *RB²* recupari *T* 10. sin(e)gula *B*.

LXXXX. 1. haeduos *AB* 3. obsidum. (; *A*) legiones in hiberna (ib: *M*) mittit. (; *A*) *α* obsidū legionē in hiberna (hibnia *T*) mitti. *β*.

giones in hiberna mittit. Captiuorum circiter XX milia Aeduis
4 Aruernisque reddit. Titum Labienum duabus cum legionibus
et equitatu in Sequanos proficisci iubet; huic Marcum Sempro-
5 nium Rutilum attribuit. Gaium Fabium legatum et Lucium
Minucium Basilum cum legionibus duabus in Remis conlocat,
6 nequam a finitumis Bellouacis calamitatem accipiant. Gaium
Antistium Reginum in Ambi*u*aretos, Titum Sextium in
Bituriges, Gaium Caninium Rebilum in Rutenos cum singulis
7 legionibus mittit. Quintum Tullium Ciceronem et Publium
Sulpicium Cabilloni et Matiscone in *A*eduis ad Ararim rei
8 frumentariae causa conlocat. Ipse Bibracte hiemare constituit.
His [litteris] cognitis Romae dierum XX supplicatio redditur.

---

4. xx milia *α* ·$\overline{\text{xx}}$· *T* milia ·xx· *U* eduis *M* haeduis *AB* 5. aruerni qui *A* reddit *α* reddidit *β* Titum *α*, *om.* *β* duabus cum *α* cum duabus *β* 6. marcum *α*, *om.* *β* 7. rutilū T^1 rutilium *αU* attribuit *A* adtribuit *B* Gaium *α* ·c· *β* legatum *α*, *om.* *β* 8. minuciū *M* minutium *cett.* basilum (basilium *M*) *α*, *om.* *β* 9. a *A'β* ab *B* finitumis *A'Bpr.* gaium *α* ·c· *β* 10. ambibaretos *X* 11. gaium *α* ·c· *β* 12. publiū *B* pullium *A'* cabillonni *α* *T a. ras.* cauilloni *UTcorr.* 13. haeduis *AB* adadararim *A'B* 14. bibracte *Mβ* *A corr.* bibractae *B'* bribracte *Apr.* 15. His litteris *α* Huius anni rebus *β* litteris] *del.* *Dittenberger* xx. *A'* uiginti *B.*

A. HIRTI
BELLI GALLICI
LIBER OCTAVVS.

Coactus adsiduis tuis uocibus, Balbe, cum cotidiana mea 1
recusatio non difficultatis excusationem, sed inertiae uideretur
deprecationem habere, rem difficillimam suscepi. Caesaris 2
nostri commentarios rerum gestarum [Galliae] non con*quad*ran-
tibus superioribus atque insequentibus eius scriptis, contexui
nouissimumque inperfectum ab rebus gestis Alexandriae con-
feci usque ad exitum non quidem ciuilis dissensionis, cuius
finem nullum uidemus, sed uitae Caesaris. Quos utinam, qui 3
legent, scire possint, quam inuitus susceperim scribendos, quo
facilius caream stultitiae atque arrogantiae crimine, qui me
mediis interposuerim Caesaris scriptis. Constat enim inter 4
omnes nihil tam operose ab aliis esse perfectum, quod non
horum elegantia commentariorum superetur. Qui sunt editi, 5
ne scientia tantarum rerum scriptoribus desit, adeoque pro-
bantur omnium iudicio, ut praerepta, non praebita facultas
scriptoribus uideatur. Cuius tamen rei maior nostra quam 6
reliquorum est admiratio: ceteri enim, quam bene atque emen-
date, nos etiam, quam facile atque celeriter eos perfecerit, sci-

---

IVLIVS · CELSUS · COSTANTINVS. ŨG LEGI COMM̄TARIOS. CESARIS. LIB̄ SEPTIMVS EXPLICIT. HIRTII PANSAE. INCIPIT LIBER VIII FELICIT̄. *A*.

IULIUS CELSUS CONSTANTINUS (CON^s^TANTINUS *B*) **ŪC LEGI COMMENTARIUS CAESARIS** (.*R*) **LIBER SEPTIMUS EXPLICIT** ∴ **INCIPIT LIBER OCTAUUS FELICITER** *B'*.

Epist. 1. tu//s (i) *A* *tu* (is) *M* me (a) *A* 3. depraecationẽ *B* difficillimam *AB'* difficillimã (difficilimã *M*) rẽ *Mβ* 4. Galliae] *del. Vielhaber* conquadrantibus *conieci* comparantibus *MB'β* conparentib; *A* 6. nouissimū|quae *A'* nouissimum quae *B* nouissimeq; *β* ab *α* ad *β* 7. utq; *A* 9. legent *B'β* legerent *A'* possint *B'β* possent *A'* inuitiis *A* 10. atquae *B* 12. operose *α* operosū *β* 13. eligantia *A* 14. rerum *α* rerum gestarum *β* desit *α* deeet *β* 15. prerepta *A'* p̃bita *A'B* 18. perfecerit] perscripserit *Suetonius diu. Iul. cap. 56.*

7 mus. Erat autem in Caesare cum facultas atque elegantia
summa scribendi, tum uerissima scientia suorum conciliorum
8 explicandorum. Mihi ne illud quidem accidit, ut Alexandrino
atque Africano bello interessem; quae bella quamquam ex
parte nobis Caesaris sermone sunt nota, tamen aliter audimus
ea, quae rerum nouitate aut admiratione nos capiunt, aliter,
9 quae pro testimonio sumus dicturi. Sed ego nimirum, dum
omnis excusationis causas colligo, ne cum Caesare conferar,
hoc ipsum crimen adrogantiae subeo, quod me iudicio cuiusquam existimem posse cum Caesare comparari. Vale.

1 I. Omni Gallia deuicta Caesar cum a superiore aestate
nullum bellandi tempus intermisisset militesque hibernorum
quiete reficere a tantis laboribus uellet, conplures eodem tempore
ciuitates renouare belli consilia nuntiabantur coniurationesque
2 facere. Cuius rei uerisimilis causa adferebatur, quod Gallis
omnibus cognitum esset, neque ulla multitudine in unum locum
coacta resisti posse [a] Romanis, nec, si diuersa bella conplures
eodem tempore intulissent ciuitates, satis auxilii aut spatii aut
copiarum habiturum exercitum populi Romani ad omnia per-
3 sequenda; non esse autem alicui ciuitati sortem incommodi recusandam, si tali mora reliquae possent se uindicare in libertatem.

1 II. Quae ne opinio Gallorum confirmaretur, Caesar Marcum Antonium quaestorem suis praefecit hibernis; ipse equitum
praesidio pridie Kal. Ianuarias ab oppido Bibracte proficiscitur
ad legionem XII*I*., quam non longe a finibus *Ae*duorum conlocauerat in finibus Biturigum, eique adiungit legionem unde-
2 cimam, quae proxima fuerat. Binis cohortibus ad inpedimenta
tuenda relictis reliqum exercitum in copiosissimos agros Biturigum inducit, qui, cum latos fines et complura oppida haberent, unius legionis hibernis non potuerint contineri, quin bellum pararent coniurationesque facerent.

---

19. eligantia *A'* 20. stientia *B* 21. illut *B* quidem accidit *α* accid(i)at q(ı)dē *T* ȧccidit *U* 25. q; *A* 26. om̃is *T*[1] omnes *cett.* 27. ipsum *α* ipso *β* 28. Uale *α*, *om.* *β*.

I. 2. intermiss& *B*[1] intermississ& *A'* 3. cõ(n)plures *A* complures *MB* 7. romanis *cod. Iadrensis* aromanis *X* 8. intullissent *A'* 9. exercitum populi romani *α* .p̃. r̃. *U* poplm. R *T* 10. incommodi *Aβ* incommode *M* incommodae *B'*.

II. 1. oppinio *A'* 2. questorẽ *A'* p̄fec̃ *A'* 2. equitum (ḥeq: *M*) *α* cũ equitatus *β* 3. presidio *A'* Pridiae *B* kal *A'* kl *B* bibracte *MB* bribracte *A* 4. XIII *Glareanus* duodecimam (du(o)decimam *B*) *α* .XII. *β* haeduorum *AB* 5. ei quae *B* 6. inpedimenta *A'* impedimenta *B* 7. tuenda *α*, *om.* *β* reliqū *B* Reliqua *A* Reliquum *cett.* 9 potuerint *AB* potuerunt *MR* potuerant *β* 10. coniurationesque (con iurationi(e)s que *M*) *α* coniurationes *β*.

III. Repentino aduentu Caesaris accidit, quod inparatis 1
d*is*iectisque accidere fuit necesse, ut sine timore ullo rura colentes
prius ab equitatu opprimerentur, quam confugere in oppida
possent. Namque etiam illud uolgare incursionis hostium si- 2
gnum, quod incendiis aedificiorum intellegi consueuit, Caesaris
erat interdicto sublatum, ne aut copia pabuli frumentique, si
longius progredi uellet, deficeretur, aut hostes incendiis terre-
rentur. Multis hominum milibus captis perterriti Bituriges, qui 3
primum aduentum potuerant effugere Romanorum, in finitimas
ciuitates aut priuatis hospitiis confisi aut societate consiliorum
confugerant. Frustra: nam Caesar magnis itineribus omnibus 4
locis occurrit nec dat ulli ciuitati spatium de aliena potius
quam de domestica salute cogitandi; qua celeritate et fideles
amicos retinebat et dubitantes terrore ad condiciones pacis ad-
ducebat. Tali condicione proposita Bituriges, cum sibi uiderent 5
clementia Caesaris reditum patere in eius amicitiam finitimas-
que ciuitates sine ulla poena dedisse obsides atque in fidem
receptas esse, idem fecerunt.

IIII. Caesar militibus pro tanto labore ac patientia, qui 1
brumalibus diebus, itineribus difficillimis, frigoribus intoleran-
dis studiosissime permanserant in labore, ducenos sestertios, cen-
turioni b*is* *tantum* num*erum* praedae nomine condona*turum* pol-
licetur legionibusque in hiberna remissis ipse se recipit die XXXX.
Bibracte. Ibi cum ius diceret, Bituriges ad eum legatos mit- 2
tunt auxilium petitum contra Carnutes, quos intulisse bellum
sibi querebantur. Qua re cognita, cum dies non amplius X et 3
VIII in hibernis esset moratus, legiones XIIII. et sextam ex
hibernis ab Arare educit, quas ibi conlocatas explicandae rei

---

III. 2. disiectisque *Vascosanus* deiectisque *X* cecesse *B*[1] 4. uolgare (v *superscr.*) *T* uulgare *cett.* hostium signum α signum hostium β 5. haedificiorum *B* Caerasris (s *superscr.*) *A* 6. erat α id erat β 7. ostes *A* 10. hospitiis *B* hospiciis *M* ospitiis *A* auspiciis *TU*[2] aut spatiis *U* soti&ate *B* 14. condiciones *A'* conditiones *B* 15. condicione *A'* conditione *B* 16. finitimas quae *A* 17. adque *B* fidem α fide β.

IIII. 1. pacientia *AB* 2. intollerandis *A* 3. ducenos α ducentos *T* .cc. *U* 3. ses tertios *T* sestercios *U* sestios *AB'* sester *M* centurioni bis tantum numerum *conieci* centurionibus tot milia nummum *X* 4. p̄dę *A* praede *B* condonaturum *Vielhaber* condonata *X* 5. legionibus quae *B* se *A'*β, *om.* *B'* 6. recipit *A'* recepit *B'*β die xxxx *A'* *B* *a. ras.* die xxx *RBcorr.* dies. xl. β 7. intullisse *B* 8. quaere bantur *B* dies non amplius x & viii (viiii *R*) in hibernis α in hibernis (hyb̄nis *T*) non amplius xviii dies β 9. .xiiii. (xiiii.ma *A* .xiiii.am *M*) et sextam α .xiiii & vi. β 10. árare educ̃ *M* arare ducit *A* ara reducit *B'* arari ducit β explicandae (explicande *A*) α explicandi β.

frumentariae causa superiore commentario demonstratum est.
Ita cum duabus legionibus ad persequendos Carnutes proficiscitur.

1 V. Cum fama exercitus ad hostes esset perlata, calamitate
ceterorum ducti Carnutes desertis uicis oppidisque, quae tolerandae hiemis causa constitutis repente exiguis ad necessitatem
aedificiis incolebant (nuper enim deuicti conplura oppida dimi-
2 serant), dispersi profugiunt. Caesar erumpentes eo maxime
tempore acerrumas tempestates cum subire milites nollet, in
oppido Carnutum Cenabo castra ponit atque in tecta partim
Gallorum, partim quae con*l*ectis celeriter stramentis [tentoriorum
3 integendorum gratia] erant inaedificata, milites con*pe*g*it. Equites
tamen et auxiliarios pedites in omnes partes mittit, quascumque petisse dicebantur hostes; nec frustra: nam plerumque
4 magna praeda potiti nostri reuertuntur. Oppressi Carnutes
hiemis difficultate, terrore periculi, cum tectis expulsi nullo loco
diutius consistere auderent nec siluarum praesidio tempestatibus durissimis tegi possent, dispersi magna parte amissa suorum
dissipantur in finitimas ciuitates.

1 VI. Caesar tempore anni difficillimo, cum satis haberet
conuenientes manus dissipare, nequod initium belli nasceretur,
quantumque in ratione esset, exploratum haberet sub tempus
aestiuorum nullum summum bellum posse conflari, Gaium Trebonium cum duabus legionibus, quas secum habebat, in hiber-
2 nis Cenabi conlocauit; ipse cum crebris legationibus Remorum
certior fieret Bellouacos, qui belli gloria Gallos omnes Belgasque praestabant, finitimasque his ciuitates duce Correo Bellouaco et Commio Atrebate exercitus conparare atque in unum
locum cogere, ut omni multitudine in fines Suess*i*onum, qui
Remis erant attributi, facerent inpressionem, pertinere autem

---

V. 2. cetorum *B*[1] tolerande *A* 3. constitutis repente exiguis ad necessitatem aedificiis *α* ad necessitatem repente exigua constituerant aedificia *β* 4. dimiserant *α* amiserant *β* 6. accerrumas *B* accer(u)mas (r, i superscr.) *M* accerrumnas *A* 7. cenabo *α* cęnabo *T* genabo *U* adq; *B* partimq; *AB* 8. collectis *Weissenborn* coniectis *X* tentoriorum integendorum gratia] *del. Vielhaber* 9. tentoriorum *α* tentoriū *β* compegit *Hoffmann* coniecit *Morus* contegit *X* 12. preda *A'* 13. hiemit (s superscr.) *A* 14. presidio *A'*.

VI. 2. nequod *α* quod *β* 3. esset *α* ee̅ *β* 4. gaium *α* .c. *β* 6. cenabi *MB'* caenabi *AT* genabi *U* cum] con *B* 7. bello uacus (o superscr.) *B* 8. praestabant *A* finitimas quae *B* his *A'T* iis *B'U* correo *β* corbeo *α* 10. suessonum (suos sonū, e, i superscr., *M*) *X* 11. attributi *A'* adtributi *B*.

non tantum ad dignitatem, sed etiam ad salutem suam iudi-
caret, nullam calamitatem socios optime de republica meritos
accipere, legionem ex hibernis euocat rursus undecimam, litteras 3
autem ad Gaium Fabium mittit, ut in fines Suessionum legiones
duas, quas habebat, adduceret, alteramque ex duabus ab
[Lucio] Labieno arcessit. Ita, quantum hibernorum oportuni- 4
tas bellique ratio postulabat, perpetuo suo labore in uicem
legionibus expeditionum onus iniungebat.

VII. His copiis coactis ad Bellouacos proficiscitur ca- 1
strisque in eorum finibus positis equitum turmas dimittit in
omnes partes ad aliquos excipiendos, ex quibus hostium con-
silia cognosceret. Equites officio functi renuntiant paucos in 2
aedificiis esse inuentos, atque hos, non qui agrorum colendorum
causa remansissent (namque esse undique diligenter demigra-
tum), sed qui speculandi causa essent remissi. A quibus cum 3
quaereret Caesar, quo loco multitudo esset Bellouacorum quodue
esset consilium eorum, inueniebat: Bellouacos omnes, qui arma 4
ferre possent, in unum locum conuenisse, itemque Ambianos,
Aulercos, Caletos, Veliocassis, Atrebatas; locum castris excel-
sum in silua circumdata palude delegisse, impedimenta omnia
in ulteriores siluas contulisse. Conplures esse principes belli
auctores, sed multitudinem maxime Correo optemperare, quod
ei summo esse odio nomen populi Romani intellexissent. Paucis 5
ante diebus ex his castris Atrebatem Commium discessisse ad
auxilia Germanorum adducenda, quorum et uicinitas propinqua
et multitudo esset infinita. Constituisse autem Bellouacos om- 6
nium principum consensu, summa plebis cupiditate, si, ut dice-
retur, Caesar cum tribus legionibus ueniret, offerre se ad di-

---

12. dignitatem] dignitati est *A* 14. eu(a)cat (o *suprascr.*) *A* 15. gaium (gagium *A'*) *α* .c. *β* suessonum *X* 16. ab *α* a *β* 17. lucio *MB'* lutio *A* L̃. *β* Ita *α* Itaq; *β* oportunitas *A'* opportunitas (o *suprascr.*) *B* 19. unus *B*.

VII. 1. bello | uacus (o *suprascr.*) *B* 3. consilium *A'* 4. cognosceret *α* cognoscerent *β* 5. os (h *suprascr.*) *B* 6. remansiss& (n *suprascr.*) *B* 7. causa *α* gratia *β* cum quaereret (querer& *M*) caesar (casar *A*) *α* caesar. cum quaereret (querer& *T*) *β* 9. inueniebat *α* cognoscebat *β* 11. aulercos *β* aulurcos *α* ueliocassis *α* ueliocasses (uelliocasses *T*) *β* atrebatas *B'* atrebatos *A* atrebatis *M* atrebates *β* 12. deleg(e)sse (i *suprascr.*) *B* impedimenta omnia *α* omnia impedimenta *β* 13. contu(l)lisse *B* belli auctores *α* auctores belli *β* 14. optemperare *AB* nomem pr̃ *B* nom̃| *A* 18. Costituisse *A* bello uacus (o *suprascr.*) *B* 19. plebis *α* plebei *β* ut diceretur caesar *α* caesar ut diceretur *β* 20. offerrent (hofferent *M*) se *α* sese offerre *β*.

micandum, ne miseriore ac duriore postea condicione cum toto
7 exercitu decertare cogerentur; si maiores copias adduceret, in
eo loco permanere, quem delegissent, pabulatione autem, quae
propter anni tempus cum exigua tum disiecta esset, et frumen-
tatione et reliquo commeatu ex insidiis prohibere Romanos.
1 VIII. Quae Caesar consentientibus pluribus cum cognosset
atque ea, quae proponerentur, consilia plena prudentiae longe-
que a temeritate barbarorum remota esse iudicaret, omnibus
rebus inseruiendum statuit, quo celerius hostes contempta suorum
2 paucitate prodirent in aciem. Singularis enim uirtutis ueter-
rimas legiones VII., VIII., VIIII. habebat, summae spei de-
lectaeque iuuentutis XI., quae octauo iam stipendio tamen in
conlatione reliquarum nondum eandem uetustatis ac uirtutis
3 ceperat opinionem. Itaque consilio aduocato rebus iis, quae ad
se essent delatae, omnibus expositis animos multitudinis con-
firmat. Si forte hostes trium legionum numero posset elicere
ad dimicandum, agminis ordinem ita constituit, ut legio VII.,
VIII., VIIII. ante omnia irent inpedimenta, deinde omnium
inpedimentorum agmen, quod tamen erat mediocre, ut in expe-
ditionibus esse consueuit, cogeret XI., ne maioris multitudinis
4 species accidere hostibus posset, quam ipsi depoposcissent. Hac
ratione paene quadrato agmine instructo in conspectum hostium
celerius opinione eorum exercitum adducit.
1 VIIII. Cum repente instructas uelut in acie certo gradu
legiones accedere Galli uiderent, quorum erant ad Caesarem
plena fiduciae consilia perlata, siue certaminis periculo siue

21. postea condicione (conditione *B*) *α* conditione postea *β* 22. adduceret *β* adduceret et *α* 23. permanere *β* permaneret *α* pabulatione *α* pabulationē *β* 24. //cum *B*.

VIII. 1. consentientibus pluribus cum cognosset *α* cū ōsentientib; (cū sentientib; *U*) plurib; cognouisset *β* 2. q; *A* 3. ess& *B*[1] 4. rebus *α*, *om.* *β* hostes *B'β* hostis (hastis *M*[1]) *A'* suorum *A'* suarū *B'* sua *β* 5. prodirent *β* prodiret *α* 6. delectaeque (delecteq; *M*) *α* electęq; *β* 7. iam *α*, *om.* *β* stipendio *α* stipendio functa *β* in conlatione *α* c̄locatione *β* 8. uirtutes ceperant *B* 9. q; *A* 10. multitudis *B* 11. fortae *B* 12. VII. *α*, *om.* *β* 13. irent *β* iret *α* (*om.* *M*) inpedimenta *A'* impedimenta *B* 14. inpedimentorum *A'* impedimentorum *B* 15. ess&̣ *A* XI.[mā] *AT* .XI.[am] *M* XI. *B'U* 16. speties *A* ac *B* 17. pene *A'*, *om.* *β* conspectum *α* conspectu *β* [h]ostium 18. *B* oppinione *A'*.

VIIII. 1. Cum . . . legiones accedere galli uiderunt *α* Quas legiones . . . accedere galli cum uiderent *β* 2. cesarem *A'* 3. fiduciae (fiducie *M*) *α* fiducia *β*.

subito aduentu siue expectatione nostri consilii copias in-
struunt pro castris nec loco superiore decedunt. Caesar, etsi 2
dimicare optauerat, tamen admiratus tantam multitudinem
hostium ualle intermissa magis in altitudinem depressa quam
late patente castra castris hostium confert. Haec imperat uallo 3
pedum duodecim muniri, loriculam pro *por*tione eius alti-
tudinis inaedificari, fossam duplicem pedum denum quinum late-
ribus deprimi derectis, turris excitari crebras in altitudinem
trium tabulatorum, pontibus traiectis constratisque coniungi,
quorum frontes uiminea loricula munirentur, ut ab hostibus
duplici fossa, duplici propugnatorum ordine defenderentur, quo- 4
rum alter ex pontibus, quo tutior altitudine esset, hoc auda-
cius longiusque permitteret tela, alter, qu*i* propior hostem in
ipso uallo conlocatus esset, ponte ab incidentibus telis tegere-
tur. Portis fores altioresque turres inposuit.

X. Huius munitionis duplex erat consilium. Namque et 1
operum magnitudinem et timorem suum sperabat fiduciam
barbaris allaturum, et cum pabulatum frumentatumque longius
esset proficiscendum, paruis copiis castra munitione ipsa uide-
bat posse defendi. Interim crebro paucis utrimque procurren- 2
tibus inter bina castra palude interiecta contendebatur; quam
tamen paludem nonnumquam aut nostra auxilia [aut] Gallorum
Germanorumque transibant acriusque hostes insequebantur, aut
uicissim hostes eadem transgressi nostros longius submouebant.
Accidebat autem cotidianis pabulationibus (id quod accidere 3
erat necesse, cum raris disiectisque ex aedificiis pabulum con-
quireretur), ut inpeditis locis dispersi pabulatores circumueni-

---

4. siue *Aβ* seu *MB'* 9. duodecim *α* .XII. *β* muniri *β* munire *α* Loriculam pro hac (haec *A'*) ratione eius altitudinis *α* coronis *β* hac ratione] portione *Madvig* 10. denum quinum *α* quinum denum *β* 11. deprimi derectis turris *α* derectis deprimitur res *β* excitari crebras *α* crebras excitari *β* 13. luricula *αT* lurica *U* 13. ut ab hostibus (ostib' *M*) duplici fossa. duplici propugnatorum ordine defenderentur; *α* ut hostis a duplici ppugnato2̶ (or) ordine depelleretur. Fossa duplici *β* 15. quo tutior (tuc: *M*) *α* ·IIII· *T* 16. permitteret tela *α* tela pmitteret *U* tela pmitterent' *T* qui *U* quo *αT* ppior *β* pro prior *α* 17. in ipso uallo *A'β* uallo *B'*

X. 2. fidutiã *A* 3. frimentatumq; *A* 4. uidebat *B* 6. plaude *A* 7. plaudẽ *A* aut] *om. cod. Oxon.* 8. acrius quàe *B* hostes *α* nostri *β* insequebatur *A'* aut *α* ac *β* 9. eadem *β* eodem *α* nos | tros *B* submouebant *A'* summo uebant *B* 11. erat necesse *α* necesse erat *β* d(e)siectisq; *B* edificiis *A'* 12. inpeditis *A'* impedimentis *B'* dispersi *β* dispersis *α* pabulatores *β* pabulatoriis *α*.

4 rentur; quae res, etsi mediocre detrimentum iumentorum ac
seruorum nostris adferebat, tamen stultas cogitationes incita-
bat barbarorum, atque eo magis, quod Commius, quem pro-
fectum ad auxilia Germanorum arcessenda docui, cum equitibus
uenerat; qui tametsi numero non amplius erant quingenti, tamen
Germanorum aduentu barbari nitebantur.
1 XI. Caesar cum animaduerteret hostem conplures dies
castris palude et loci natura munitis se tenere, neque oppugnari
castra eorum sine dimicatione perniciosa nec locum munitioni-
bus claudi nisi a maiori exercitu posse, litteras ad Trebonium
mittit, ut, quam celerrime posset, legionem XIII., quae cum T.
Sextio legato in Biturigibus hiemabat, arcesseret atque ita cum
2 tribus legionibus magnis itineribus ad se ueniret; ipse equites in
uicem Remorum ac Lingonum reliquarumque ciuitatum, quorum
magnum numerum euocauerat, praesidio pabulationibus mittit,
qui subitas incursiones hostium sustinerent.
1 XII. Quod cum cotidie fieret, ac iam consuetudine dili-
gentia *minue*retur, quod plerumque accidit diuturnitate, Bello-
uaci de*l*ecta manu peditum cognitis stationibus cotidianis equi-
tum nostrorum siluestribus locis insidias disponunt e*o*demque
2 equites postero die mittunt, qui primum elicerent nostros, [in-
3 sidiae] deinde circumuentos adgrederentur. Cuius mali sors
incidit Remis, quibus ille dies fungendi muneris obuenerat.
Namque hi, cum repente hostium equites animaduertissent ac
numero superiores paucitatem contempsissent, cupidius insecuti
4 peditibus undique sunt circumdati. Quo facto perturbati cele-
rius, quam consuetudo fert equestris proelii, se receperunt amisso
5 Vertisco, principe ciuitatis, praefecto equitum; qui cum uix equo
propter aetatem posset uti, tamen consuetudine Gallorum neque
aetatis excusatione in suscipienda praefectura usus erat neque

---

14. incitabat barbarorum *α* barbarorum incitabat *β* 15. atq; atq; *A* 16. auxili^{a} *A* 17. tamen *α* sed tamen *β* 18. barbari nitebantur *α* barbari inflabantur *U* inflabant'| barbari *T*.

XI. 1. animaduerter& *α* animū aduerteret *β* 2. palude *A* loci *T* locis *αU* oppugnari *β* oppugnare *α* 3. pernitiosa *AB* 4. nisi — (XII 6) adgrederentur *β*, *om.* *α* poss^{e}& *T* 8. ciuitatū *T* ciuitatiū *U* quorum] quarum *β*.

XII. 2. minueretur] inueniretur *β* 3. delecta] deiecta *β* cognitis] omissis *von Goeler* 4. insidias disponunt] dispont insidias *T* eodemque] eademq. *β* 5. Insidię *T* insidie *U*, *del.* *Whitte* 6. deinde *T* dein *U* mali *α* mala *β* 7. dies *α* locus *β* 8. hi cum *α* ii cum *U* cū hí *T* 10. peditibus *α* a peditibus *β* 11. proelii se *α* p̄liis. se *U* se p̄liis *T* 12. uertisco *α* uertisco uerutio *β* 14. sus cipiendā *A'* p̄fectura *A'*.

dimicari sine se uoluerat. Inflantur atque incitantur hostium 6
animi secundo proelio, principe et praefecto Remorum inter- 7
fecto, nostrique detrimento admonentur, diligentius exploratis
locis stationes disponere ac moderatius cedentem insequi hostem.

XIII. Non intermittunt interim cotidiana proelia in con- 1
spectu utrorumque castrorum, quae ad uada transitusque fiebant
paludis. Qua contentione Germani, quos propterea Caesar 2
transduxerat Rhenum, ut equitibus interpositi proeliarentur,
cum constantius uniuersi paludem transissent paucisque resisten-
tibus interfectis pertinacius reliquam multitudinem essent in-
secuti, perterriti non solum ii, qui aut comminus opprimebantur
aut eminus uulnerabantur, sed etiam, qui longius subsidiari con-
sueuerant, turpiter refugerunt nec prius finem fugae fecerunt saepe 3
amissis superioribus locis, quam se aut in castra suorum reci-
perent aut nonnulli pudore coacti longius profugerent. Quo- 4
rum periculo sic omnes copiae sunt perturbatae, ut uix iudicari
posset, utrum secundis minimisque rebus insolentiores, an
aduerso mediocri casu timidiores essent.

XIIII. Conpluribus diebus isdem *in* castris consumptis, 1
cum propius accessisse legiones et Gaium Trebonium legatum
cognossent, duces Bellouacorum ueriti similem obsessionem
Alesiae noctu dimittunt eos, quos aut aetate aut uiribus infe-
riores aut inermes habebant, unaque reliqua inpedimenta.
Quorum perturbatum et confusum dum explicant agmen (magna 2
enim multitudo carrorum etiam expeditos sequi Gallos con-
sueuit), oppressi luce copias armatorum *pro* suis instruunt
castris, ne prius Romani persequi se inciperent, quam longius
agmen inpedimentorum suorum processisset. At Caesar neque 3

---

15. inflantur β inflammantur α 18. ostē *A*.

XIII. 1. intmittunt *U* intermittit *AB'* inͥtmittit. *T* inter mittat *M* pͦelia *M* praelia *AB* utrorū quae *B* 3. quas *B* propterea caesar α cęsar pptea *T* 4. equitibus α, *om.* β interpositis α interpositi β 5. paludē *A* transisⁿs& *B* resistentibus *A'U* inresistentib. *T* in resistendo *B'* 6. pertinatius *A'B* 7. ii *AB* hii *M* hi β 8. consueuerant *A'T* consueırant *B* consuerant *R* consueuer̄ *U* 9. refugerunt *A'B*β fugerunt *R* prius (ͤ////ius *A*) finem α finem prius β sepe *A'* 12. pturbate *A* iudicari *A'*β iudicare *B'* 13. minimisque (minimis‿quę *B*¹) α paruulis β 14. aduerso mediocri casu α aduersis mediocrib; β.

XIIII. 1. isdem β hisdem α in *codd. tres deteriores*, *om.* *X* 2. proprius *B* gaium α .c. *U*, *om.* *T* 3. cognossent *A'B*¹ cognouissent *R*β*B*² 5. reliqua inpedimenta (impedimenta *B*) α impedimenta reliqua β 8. pro *cod. Ciacconii* in *X* 9. psequis eı Inciperent *A* 10. inpedimentorum *A'* impedimentorū *B* ut *B*, *om.* *A'* neque resistentes α neque resistentes. neque cedentes β.

resistentes adgrediundos tanto collis ascensu iudicabat, neque
non usque eo legiones admouendas, ut discedere ex eo loco
4 sine periculo barbari militibus instantibus non possent. Ita,
cum palude inpedita a castris castra d*iui*di uideret, quae trans-
eundi difficultas celeritatem insequendi tardare posset, atque
id iugum, quod trans paludem paene ad hostium castra per-
tineret, mediocri ualle a castris eorum intercisum animum ad-
uerteret, pontibus palude constrata legiones traducit celeriterque
in summam planiciem iugi peruenit, quae decliui fastigio duo-
5 bus ab lateribus muniebatur. Ibi legionibus instructis ad
ultimum iugum peruenit aciemque eo loco constituit, unde tor-
mento missa tela in hostium cuneos conici possent.

1 XV. Barbari confisi loci natura, cum dimicare non recu-
sarent, si forte Romani subire collem conarentur, paulatim
copias distributas dimittere non possent, ne dispersi pertur-
2 barentur, in acie permanserunt. Quorum pertinacia cognita Caesar
XX cohortibus instructis castrisque eo loco metatis muniri iubet
3 castra. Absolutis operibus pro uallo legiones instructas con-
4 locat, equites frenatis equis in statione disponit. Bellouaci,
cum Romanos ad insequendum paratos uiderent neque per-
noctare aut diutius permanere sine periculo eodem loco pos-
5 sent, tale consilium sui recipiendi ceperunt. Fasces, [ut con-

---

11. adgrediundos (adgredium dos *B*) tanto collis ascensu *α* tanto collis ascensu lacessendos (lacessendo *U*) *β* 12. descedere (i) *B* eo *α*, *om.* *β* 13. ita cum palude inpedita (impedita *R*) *B'* Ita palude inpedita (ın(o)edita, p *A*) *A'β* 14. a castris castra *α* castra castrisq; *β* diuidi uideret *Nipperdey* dum diuider& *MBpr.* dumuider& *A* diuideret *RBcorr.* dimitterent .dū diuideret *β* quae *α*, *om.* *β* 15. tardare *α* tardari *β* adque *B* 16. id] ad *A'* pene *A'* 17. a(q)astris (c) *A* animum aduerteret *α* animaduerteret *β* 19. planiciem *A'* planitiem *B* que *A'* qui *T* 20. ab *α* a *β* Ibi *B'* Ubi *A'β* 21. tor men(d)o (t) *A* 22. cunici (o) *B*.

XV. 2. paulatim *α* paulatimq. *β* 3. possent *α* auderent *β* perturbarentur *α* turbarentur *β* 4. pertinentia (‖a, ///) *B* cognita caesar (cesar *M*) *α* cognita *U* cęsar cognita *T* 5. eo loco (eloco *A*) metatis *α* eo (eo2̶ *Tpr.*) loco metatis. menapios *T* muniri *B* munire *A'β* 6. absolutis *T* absolutos *U* ac solutis *α* pro uallo legiones (legionis *A*) *α* legiones pro uallo *β* 7. statione *α* stationib. *β* 8. peruoctarı (e) *B* 9. permanere *α* remanere *T* 10. cęperunt *B* receperunt *A* ut consueuerant *α* ubi consederant *β*, *del.* *Vielhaber*.

sueuerant, namque in acie sedere Gallos consuesse superioribus
commentariis Caesaris declaratum est], per manus stramen-
torum ac uirgultorum, quorum summa erat in castris copia,
inter se traditos ante aciem conlocarunt extremoque tempore
diei signo pronuntiato uno tempore incenderunt. Ita continens 6
flamma copias omnes repente a conspectu texit Romanorum.
Quod ubi accidit, barbari uehementissimo cursu refugerunt.

XVI. Caesar, etsi discessum hostium animaduertere non 1
poterat incendiis oppositis, tamen id consilium cum fugae causa
initum suspicaretur, legiones promouet, turmas mittit ad inse-
quendum; ipse ueritus insidias, ne forte in eodem loco sub-
sistere hostis atque elicere nostros in locum conaretur iniqum,
tardius procedit. Equites cum intrare fumum et flammam 2
densissimam timerent ac, siqui cupidius intrauerant, uix suorum
ipsi priores partes animaduerterent equorum, insidias ueriti
liberam facultatem sui recipiendi Bellouacis dederunt. Ita fuga 3
timoris simul calliditatisque plena sine ullo detrimento milia
non amplius decem progressi hostes loco munitissimo castra
posuerunt. Inde cum saepe in insidiis equites peditesque dis- 4
ponerent, magna detrimenta Romanis in pabulationibus in-
ferebant.

XVII. Quod cum crebrius accideret, ex captiuo quodam 1
conperit Caesar Correum, Bellouacorum ducem, fortissimorum
milia sex peditum delegisse equitesque ex omni numero mille,
quos in insidiis eo loco conlocaret, quem in locum propter
copiam frumenti ac pabuli Romanos missuros suspicaretur.
Quo cognito consilio legiones plures, quam solebat, educit 2

---

namque — est *del. Wasse* 11. namque *α T* nā̃ *U* 12. caesaris *α*, *om.* *β* 14. conlocarunt *α* collocauer̃ *β* 17. ubi] (d)ubi(a) bar bari *A* ueementissimo *M*.

XVI. 1. d(e)sces sum *B* anim aduertere *α* animū aduertere (-ret *U*) *β* 3. initum *MU* intũ *A* initiũ *T* inita *B'* ꝑmouet. turmas mittit *β* promouit & *B'* pmouit *A'* 5. hostis *B* hostis *A'* iniqum *B* iniquum *A'* 6. fumum *β* summum iugum *α* 7. densissimam (d(is)ensissimam *M*) timerent *α* timerent densissimam *β* animaduerterent *α* animū aduerterent *β* 10. simul calliditatisque *α* simulq; calliditatis *T* 12. sepe *A'*.

XVII. 1. cum] *om.* *B* accideret *ABβ* accidere *MRB*[2] 2. correum *βB*[2] corbeum *α* 3. sex peditum *A'β* expeditum *B'* delegisse (delegisset *M*) equitesque (equitesque *B* equites quę *A*) *α* equitesque delegisse *β* ex] *om.* *B*[1] 4. conlocaret (collocar& *T*) *A'β* conlocarat *B'* quem in locum *α* in quem *β* 5. missuros *α* pabulatum missuros *β* 6. legiones *α* cęsar legiones *β* plurӕs *A* solebat *α* soleret *β*.

equitatumque, qua consuetudine pabulatoribus mittere prae-
sidio consuerat, praemittit; huic interponit auxilia leuis arma-
3 turae; ipse cum legionibus, quam potest maxime, adpropinquat.
1 XVIII. Hostes in insidiis dispositi, cum sibi delegissent
campum ad rem gerendam non amplius patentem in omnes
partes passibus mille, siluis undique aut inpeditissimo flumine
2 munitum, uelut indagine hunc insidiis circumdederunt. Ex-
plorato hostium consilio nostri ad proeliandum animo atque
armis parati cum subsequentibus legionibus nullam dimica-
3 tionem recusarent, turmatim in eum locum deuenerunt. Quo-
rum aduentu cum sibi Correus oblatam occasionem rei geren-
dae existimaret, primum cum paucis se ostendit atque in pro-
4 xumas turmas impetum fecit. Nostri constanter incursum
sustinent insidiatorum neque plures in unum locum conueniunt;
quod plerumque equestribus proeliis cum propter aliquem
timorem accidit, tum multitudine ipsorum detrimentum accipitur.
1 XVIIII. Cum dispositis turmis in uicem rari proeliarentur
neque ab lateribus circumueniri suos paterentur, erumpunt
2 ceteri Correo proeliante ex siluis. Fit magna contentione
diuersum proelium. Quod cum diutius pari Marte iniretur,
paulatim ex siluis instructa multitudo procedit peditum, quae
nostros coegit cedere equites. Quibus celeriter subueniunt
leuis armaturae pedites, quos ante legiones missos docui, tur-
3 misque nostrorum interpositi constanter proeliantur. Pugnatur
aliquamdiu pari contentione; deinde, ut ratio postulabat proelii,
qui sustinuerant primos impetus insidiarum, hoc ipso fiunt
superiores, quod nullum ab insidiantibus inprudentes acceperant
4 detrimentum. Accedunt propius interim legiones, crebrique
eodem tempore et nostris et hostibus nuntii adferuntur, impe-
5 ratorem instructis copiis adesse. Qua re cognita praesidio
cohortium confisi nostri acerrime proeliantur, ne, si tardius

7. presidia A' 8. p̃mittit A'.

XVIII. 1. dispositi α positi β 3. aut inpeditissimo (inp&issimo A imp: B) flumine α inpeditissimis. aut flumine altissimo β 4. explorato hostium consilio nostri α nostri explorato hostium (hostium explorato U) consilio β 5. praeliandum B 6. demicationem B 8. aduentu α aditu β correus βB^2 corbeus (curbeus B) α 9. primum A'β primus B' proxumas B proximas A' 10. incursum α impetum β 13. timorem α, *om.* T.

XVIIII. 2. circumueniri α circũuenire β 4. iniretur A'β inirentur B' 5. ex] in A' multitudo procedit α procedit multitudo β que B^1 6. coegit α cogit β subueniut B^1 7. armature A' missos α missos esse β 8. interpositi β interpositis α 10 primus B^1 impetus MB inp&us A 12. proprius B' crebrique (crebri quae B) α crebrisque β 13. e^{o}///dem A et nostris α nostris β nuntii (nuncii M) adferuntur α Nuntia deferuntur β 14. p̃sidio B 15. p̃liantur B.

rem gessissent, uictoriae gloriam communicasse cum legionibus uiderentur; hostes concidunt animis atque itineribus diuersis fugam quaerunt nequiquam; nam quibus difficultatibus locorum 6 Romanos claudere uoluerant, iis ipsi tenebantur. Victi tamen 7 perculsique, maiore parte amissa consternati profugiunt partim siluis petitis, partim flumine (qui tamen in fuga a nostris acriter insequentibus conficiuntur), cum interim nulla calamitate 8 uictus Correus excedere proelio siluasque petere aut inuitantibus nostris ad deditionem potuit adduci, quin fortissime proeliando conpluresque uulnerando cogeret elatos iracundia uictores in se tela coicere.

XX. Tali modo re gesta recentibus proelii uestigiis in- 1 gressus Caesar, cum uictos tanta calamitate existumaret hostes nuntio accepto locum castrorum relicturos, quae non longius ab ea caede abesse p*assuum* VIII milibus dicebantur, tametsi flumine inpeditum transitum uidebat, tamen exercitu traducto progreditur. At Bellouaci reliquaeque ciuitates repente 2 ex fuga paucis atque his uulneratis receptis, qui siluarum beneficio casum euitauerant, omnibus aduersis, [cognita calamitate], interfecto Correo, amisso equitatu et fortissimis peditibus, cum aduentare Romanos existimarent, concilio repente cantu tubarum conuocato conclamant, legati obsidesque ad Caesarem mittantur.

XXI. Hoc omnibus probato consilio Commius Atrebas ad 1 eos confugit Germanos, a quibus ad id bellum auxilia mutuatus erat. Ceteri e uestigio mittunt ad Caesarem legatos 2 petuntque, ut ea poena sit contentus hostium, quam si sine dimicatione inferre integris posset, pro sua clementia atque humanitate numquam profecto esset inlaturus. Adflictas opes 3 equestri proelio Bellouacorum esse; delectorum peditum multa

---

17. itineribus *β* in itineribus *α* 19. iis ipsi *α* ipsi *β* 20. consternati *α* quo fors tulerat consternati *β* 21. a *α*, *om.* *β* 23. correus *β* corbeus *α* 25. elatos *α*, *om.* *β*.

XX. 1. regiesta *B* recentibus *A* ingraessus *B* 3. que *B*[1] 4. cede *A'* passuum *Frigell* plus minus *X* 5. inpeditū *A'* impeditum *B* 8. cognita calamitate] *del.* *Dittenberger* 9. correo *β* corbeo *α* fortissimos *Bpr.* 11. obsidesque *α* et obsides *β* 12. mittuntur *B'*.

XXI. 1. omnibus probato consilio *α* consilio omnibus probato *β* 2. confugit germanos *α* germanos ꝑfugit *β* ad id bellum auxilia mutuatus (mutatus *A*) erat *α* erat ad bellum auxilia mutuatus *β* 4. petunt quae *B* 5. ad que *B* 6. esset inlaturus (inlaturos *B*) *α* inlaturus esset *β* 6. Adflictas (Ad flictis *M*) *α* adfectas *β* 7. bellouacorū *A*

4 milia interisse, uix refugisse nuntios caedis. Tamen magnum,
ut in tanta calamitate, Bellouacos eo proelio commodum esse
consecutos, quod Correus, auctor belli, concitator multitudinis,
esset interfectus. Numquam enim senatum tantum in ciuitate
illo uiuo, quantum inperitam plebem, potuisse.

1 XXII. Haec orantibus legatis commemorat Caesar: Eodem
tempore superiore anno Bellouacos ceterasque Galliae ciuitates
suscepisse bellum; pertinacissime hos ex omnibus in sententia
permansisse neque ad sanitatem reliquorum deditione esse per-
2 ductos. Scire atque intellegere se, causam peccati facillime
mortuis delegari. Neminem uero tantum pollere, ut inuitis
principibus, resistente senatu, omnibus bonis repugnantibus
infirma manu plebis bellum concitare et gerere posset; sed
tamen se contentum fore ea poena, quam sibi ipsi contraxissent.

1 XXIII. Nocte insequenti legati responsa ad suos referunt,
obsides conficiunt. Concurrunt reliquarum ciuitatium legati,
2 quae Bellouacorum speculabantur euentum. Obsides dant,
imperata faciunt excepto Commio, quem timor prohibebat
3 cuiusquam fidei suam committere salutem. Nam superiore anno
Titus Labienus, Caesare in Gallia citeriore ius dicente, cum
Commium conperisset sollicitare ciuitates et coniurationem
contra Caesarem facere, infidelitatem eius sine ulla perfidia
4 iudicauit comprimi posse. Quem quia non arbitrabatur uoca-
tum in castra uenturum, ne temptando cautiorem faceret, Gaium
Volusenum Quadratum misit, qui eum per simulationem con-
loqui curaret interficiendum. Ad eam rem delectos idoneos
5 ei tradit centuriones. Cum in conloquium uentum esset et, ut
conuenerat, manum Commii Volusenus arripuisset, centurio uel
[ut] insueta re permotus uel celeriter a familiaribus prohibitus
Commii conficere hominem non potuit; grauiter tamen primo

---

8. Tamen magnum *α* magnum tamen *β* 9. bellouacos *B* praelio *B* esse *α*, *om.* *β* 10. correus *β* corbeus *α* concitator *α* conciliator *β* multitud(o)nis *B* 11. interfectos *AB*[1].

XXII. 2. susperiore *A* 5. intellere *Bpr.*

XXIII. 1. insequen(d)i *A* suo *A* 2. ciuitatium *AB'* ciuitatum *Mβ* 3. qui *A'B* euentum *α* euentus *β* obsides dant *α* dant obsides *β* 5. cuiusquam (cuis quā *M*) fidei *α* fidei cuiusquam *β* 6. titus *α*, *om.* *β* ci &eriore ius *A* ca&erior eius *B* 7. conperisset *A'* comperiss& *B* 9. arbitabatur *B* 10. gaium *α* .C. *β* 11. conloqui *B*[1] conloquii *A'B*[2] 12. delectos (delectus *Apr.*) idoneos (indoneos *A*) *α* delectos *β* 13. ei tradit *α* tradidit *β* 14. arripuisset *α* arripuisset. et *β* uel *Lipsius* uelut *X* 15. uel *α* uellet *β* a familiaribus prohibitus commii (comii *M*) conficere hominem *α* commium conficere a familiarib; phibitus *β*.

ictu gladio caput percussit. Cum utrimque gladii destricti 6
essent, non tam pugnandi, quam diffugiendi fuit utrorumque
consilium: nostrorum, quod mortifero uulnere Commium cre-
debant adfectum, Gallorum, quod insidiis cognitis plura, quam
uidebant, extimescebant. Quo facto statuisse Commius dice-
batur numquam in conspectum cuiusquam Romani uenire.

XXIIII. Bellicosissimis gentibus deuictis Caesar, cum ui- 1
deret nullam iam esse ciuitatem, quae bellum pararet, quo
sibi resisteret, sed nonnullos ex oppidis demigrare, ex agris
diffugere ad praesens imperium euitandum, plures in partes
exercitum dimittere constituit. M. Antonium quaestorem cum 2
legione duodecima sibi coniungit. C. Fabium legatum cum
cohortibus XXV mittit in diuersissimam partem Galliae, quod
ibi quasdam ciuitates in armis esse audiebat neque C. Cani-
nium Rebilum legatum, qui in illis regionibus erat, satis firmas
duas legiones habere existumabat. Titum Labienum ad se 3
euocat; legionem autem XV., quae cum eo fuerat in hibernis,
in togatam Galliam mittit ad colonias ciuium Romanorum
tuendas, nequod simile incommodum accideret decursione
barbarorum, ac superiore aestate Tergestinis acciderat, qui
repentino latrocinio atque impetu eorum erant oppressi. Ipse 4
ad uastandos depopulandosque fines Ambiorigis proficiscitur;
quem perterritum ac fugientem cum redigi posse in suam
potestatem desperasset, proximum suae dignitatis esse ducebat,

---

17. caput (capud *M*) percussit *α* uulnerauit *β* 18. difugiendi *A'* u(t)trorum que *B*
ro
19. N/////ru *A* uulnerare *A* credebant adfectum *α* affectum credebant *β* 21. extimescebant *Aβ* estimescebant *M* extimiscebant *B'* statuisse commius *α* commius statuisse *β* 22. cons|tum *A*.

XXIIII. 1. bellicosissimis (bellicosissı(s)mis *A*: im(u)s *M*) gentibus deuictis caesar (cesar *M*) *α* Cesar bellicosissimis gentib; uictis *β* 2. iam esse *α* esse *β* pararet *A'β* id pararet *B'* adpararet *Dauisius* quo sibi *MBβ* quos ibi *A* quod sibi *RBcorr.* 3. sed (s& *M*) *α* et *β* 4. defugere *A'* p̃sens *A'* 5. dimittere *A'β* dimitter& *B'* m̃. *B*, *om.* *A'* 5. questrorẽ *A* 6. g̃ *A* g. *RT* .g̃. *B* g. *M* .c. *β* fabiũ///// *A* 7. partem galliae (gallae *B* gallie *M*) *α* galliȩ partem *β* 8. g̃ *A* g̃. *MR* .g̃ B .c. *β* 9. in illis regionibus erat *α* illis regionib; p̃erat *β* 10. exhistumabat *B* 11. legionem autem *α* legionemque *β* xv *Nipperdey* duodecimam *α* xii. *β* q̃; *B* fuerat] erat *M* erant *A* 12. togatam galliam *α* galliam togatam *β* 14. bar barorũ *A* barborum *B* superiora estate *A* acciderat *α* accidisset *β* 15. repent(o)no *A* latronicio *B* impetu eorum *β* impetu (imp&u *M* inpetu *A*) incolae (incole *A'* inolae *Rpr.*) illorum *α* impetu Istrorum *Madvig* 16. depopulandosque *α* oppugnandosque *β* 17. preterritũ *A* 18 sue *A'* educebat *A*.

adeo fines eius uastare ciuibus, aedificiis, pecore, ut odio
suorum Ambiorix, siquos fortuna reliquos fecisset, nullum
reditum propter tantas calamitates haberet in ciuitatem.
1 XXV. Cum in omnis partes finium Ambiorigis aut legiones aut auxilia dimisisset atque omnia caedibus, incendiis,
rapinis uastasset, magno numero hominum interfecto aut capto
2 Labienum cum duabus legionibus in Treueros mittit; quorum
ciuitas propter Germaniae uicinitatem cotidianis exercita bellis
cultu et feritate non multum a Germanis differebat neque imperata umquam nisi exercitu coacta faciebat.
1 XXVI. Interim Gaius Caninius legatus, cum magnam multitudinem conuenisse hostium in fines Pictonum litteris nuntiisque Durati cognosceret, qui perpetuo in amicitia manserat
Romanorum, cum pars quaedam ciuitatis eius defecisset, ad
2 oppidum Lemonum contendit. Quo cum aduentaret atque ex
captiuis certius cognosceret, multis hominum milibus a Dumnaco, duce Andium, Duratium clausum Lemon*i* oppugnari
neque infirmas legiones hostibus committere auderet, castra
3 posuit loco munito. Dumnacus, cum adpropinquare Caninium
cognosset, copiis omnibus ad legiones conuersis castra Roma-
4 norum oppugnare instituit. Cum complures dies in oppugnatione consumpsisset et magno suorum detrimento nullam partem
munitionum conuellere potuisset, rursus ad opsidendum Lemonum redit.
1 XXVII. Eodem tempore C. Fabius legatus conplures ciuitates in fidem recipit, obsidibus firmat litterisque Gai Canini
Re*b*ili fit certior, quae in Pictonibus gerantur. Quibus rebus
2 cognitis proficiscitur ad auxilium Duratio ferendum. At Dum-

---

20. reliquos fecisset nullum reditum propter tantas calamitates haberet in ciuitatem *α* fecisset reliquos propter tantas calamitates nullum reditum haberet *β*.

XXV. 1. oñis T^1 omnes *cett.* finium *A'β* fines *B'* aut *α*, *om. β* 2. dimisiss& *AB* atque *α*, *om. β* cedibus *A'* 5. exercita bellis *α* bellis exercitata *β*.

XXVI. 1. gaius *α* .c. *β* caninius *α* rebilus *β* 2. pictonū *A* pectonum *B'* 3. manserat romanorum *α* romanorum permanserat *β* 4. cum *B'*, *om. A'β* quedā *A'* 6. dumnaco *A'TB*[2] dunaco *B'* dõnaco *U* 7. Lemoni *Oudendorp* limonem *α* lemonū *β* 8. audir&(e) *B* 9. posuit loco munito *α* munito loco posuit *β* Dõnacus *U* 10. copiis omnibus *α* omnibus copiis *β* 11. plures *A'* oppugnatione *α* oppugnationẽ *β* 13. ru(r)sus *B* opsidendū *A'* obsidendum *B* lemonū *β* limonem *α*.

XXVII. 1. Eodem *A'β* Eo *B'* .g̃. *B* g̃. *M* g̃ *AR* c. *β* conplures *MB* coplures *A* 2. gai canini reuili *MB'* gai canini (fit)(re)uili *A* canini *β* 3. Quibus *α* His *β* 4. auxilii *A* durati *X* Ad *A* dumnacus (dũ natus *M*) *α* dõnacus *β*.

nacus aduentu Fabii cognito desperata salute, si tempore eodem coactus esset [et Romanum et] externum sustinere hostem et respicere ac timere oppidanos, repente ex eo loco cum copiis recedit nec se satis tutum fore arbitratur, nisi flumine Ligeri, quod erat ponte propter magnitudinem transeundum, copias traduxisset. Fabius, etsi nondum in conspectum uenerat 3 hostibus neque se Caninio coniunxerat, tamen doctus ab iis, qui locorum nouerant naturam, potissimum credidit hostes perterritos eum locum, quem petebant, petituros. Itaque cum 4 copiis ad eundem pontem contendit equitatumque tantum procedere ante agmen imperat legionum, quantum cum processisset, sine defetigatione equorum in eadem se reciperet castra. Consecuntur equites nostri, ut erat praeceptum, inuaduntque 5 Dumnaci agmen et fugientes perterritosque sub sarcinis in itinere adgressi magna praeda multis interfectis potiuntur. Ita re bene gesta se recipiunt in castra.

XXVIII. Insequente nocte Fabius equites praemittit sic 1 paratos, ut confligerent atque omne agmen morarentur, dum consequeretur ipse. Cuius praeceptis ut res gereretur, Quintus 2 *A*tius Varus praefectus equitum, singularis et animi et prudentiae uir, suos hortatur agmenque hostium consecutus turmas partim idoneis locis disponit, partim equitum proelium committit. Confligit audacius equitatus hostium succedentibus 3 sibi peditibus; qui toto agmine subsistentes equitibus suis contra nostros ferunt auxilium. Fit proelium acri certamine. 4

---

5. salte *A* tempore eodem *α* eodem tempore *β* 6. et romanum (. *M*) & externum sustinere hostem *α* et romanum hostem. et externum sustinere *β* et Romanum et] *del. Frigell* 8. fore] furore *B* flumine ligeri *α* flumen ligerim *β* 10. traduxisset *α* transduxisset *β* 10. uenerat (. *M*) hostibus *α* hostium uenerat *UT*[2] omium. hostiū| uenerat *T* 11. se caninio *MB* secanino *A* secū caninio *UT*[2] secū caninū *T a. ras.* 11. coniuxerat *A* 12. nouerant naturā (natu terrā *M*[1]) *α* naturam nouerant *β* potissimum credidit hostes perterritos *α* credidit potissimum territos hostes *β* 13. eum *β* non eum *α* petebat *β* 14. procedere *α* p̃cedere *β* 15. processis& *A* 16. defetigatione *α* defatigatione *β* 17. consecuntur *B'* Consequuntur *A'* nostri] nihil *B* p̃ceptum *A'* 18. dumnaci *A'B* dōnaci *U* dōnati *T* in itinere *MUTcorr.* initineris *T*[1] itinere *AB'* 19. p̃da *A'* Ita. re. *A* Ita re. *M* ita re *B* (I) Itaré (e) *T* Itaq; re *U*.

XXVIII. 1. Insequente *α* Insequenti *β* 2. cumfligerent *A* omne *α*, *om.* *β* 3 ger&ur *A* quintus *α* q. *β* 4. Atius *Vrsinus* titatius (titacius *M*) *X* singularis (singularis *M*) et animi et prudentiae (prudentie *A'*) uir *α* uir singularis et animi et prudentię *β* 5. agm̄ qnę *A* turbas *A'* 6. parum idoneis *A* parte equitum *Nipperdey* 7. audatius *B* equitatus hostium *α* hostium equitatus *β* 8. subsistentes *β* subsistentibus *α*.

Namque nostri contemptis pridie superatis[que] hostibus, cum subsequi legiones meminissent, et pudore cedendi et cupiditate per se conficiendi proelii fortissime contra pedites proeliantur,
5 hostesque nihil amplius copiarum accessurum credentes, ut pridie cognouerant, delendi equitatus nostri nacti occasionem uidebantur.

1 XXVIIII. Cum aliquamdiu summa contentione dimicaretur, Dumnacus instruit aciem, quae suis esset equitibus in uicem praesidio, cum repente confertae legiones in conspectum ho-
2 stium ueniunt. Quibus uisis perculsae barbarorum turmae ac perterritae acies hostium, perturbato inpedimentorum agmine,
3 magno clamore discursuque passim fugae se mandant. At nostri equites, qui paulo ante cum resistentibus fortissime conflixerant, laetitia uictoriae elati, magno undique clamore sublato cedentibus circumfusi, quantum equorum uires ad persequendum dextraeque ad caedendum ualent, tantum eo proelio interficiunt. Itaque amplius milibus duodecim aut armatorum aut eorum,
4 qui eo timore arma proiecerant, interfectis omnis multitudo capitur inpedimentorum.

1 XXX. Qua ex fuga cum constaret Drappetem Senonem, qui, ut primum defecerat Gallia, collectis undique perditis hominibus, seruis ad libertatem uocatis, exulibus omnium ciuitatum ascitis, receptis latronibus inpedimenta et commeatus Romanorum interceperat, non amplius hominum milibus ex fuga quinque collectis prouinciam petere unaque consilium cum eo Lucterium Cadurcum cepisse, quem superiore commentario prima defectione Galliae facere in prouinciam uoluisse

---

10. superatis *Ciacconius* superatisque *X* 13. credentes] *om. A in extremo folio* 14. nostri] nim *B^1* nati *A*.

XXVIIII. 1. aliquam diu *B* aliquandiu *A'* summę *B^1* 2. dũnacus *AB* dum nác(i)us *M* dõnacus (: cu'(ı) *T*) *β* que *A'* 3. presidio *A'* Cum *α* Tum *β* conferte *A* 4. ac *α*, *om. β* 5. perterritae (ꝑterrite *A'*) *α* perterrita *β* inpedimentorum (impedimentorum *B*) agmine *α* agmine. impedimentorum *β* 6. magno clamore *α* clamore (clamare *T*) *β* discursu quę *A* fugae se (fugȧe se *B* fuges e *A* fuge se *M*) *α* se fugę (sé fuge *T*) *β* mendant (a over e, dotted) *B* 10. dextrę quae *A* cedendũ *A'B* 11. milibus passuum duodecim (XII. *M*) *α* mil XII (overlined) *β* aut armatorum *α* armatorum *β* 12. eo tempore *α* timore *β* 13. inpedimentorum *A'* impedimentorũ *B*.

XXX. 1. costar& *A* drappetem (drap&em *A'*) *α* draptẽ *β* 3. ciuitatum *α* ciuitatium *β* 4. ascitis (adscitis *Mβ*) receptis *A'β* receptis *B'* latronibus *A'β* latrociniis *B'* inpedimenta *A'* impedimenta *B* commeatus *α* comitatus ((~) comitat' *T*) *β* 5. milibus ex fuga quinque *B'* duobus milibus ex fuga quinque *A'* duobus milibus e fuga *β* 8. fare *A* prouinciam *α* ꝑuintia *β* uoluisse impetum *α* ĩpetum uoluisse *β*.

impetum cognitum est, Caninius legatus cum legionibus duabus 2
ad eos persequendos contendit, ne detrimento aut timore prouin-
ciae magna infamia perditorum hominum latrociniis caperetur.

XXXI. Gaius Fabius cum reliquo exercitu in Carnutes 1
ceterasque proficiscitur ciuitates, quarum eo proelio, quod
cum Dumnaco fecerat, copias esse accisas sciebat. Non enim 2
dubitabat, quin recenti calamitate summissiores essent futurae,
dato uero spatio ac tempore eodem instigante Dumnaco pos-
sent concitari. Qua in re summa felicitas celeritasque in re- 3
cipiendis ciuitatibus Fabium consequitur. Nam Carnutes, qui
saepe uexati numquam pacis fecerant mentionem, datis obsi-
dibus ueniunt in deditionem, ceteraeque ciuitates positae in
ultimis Galliae finibus, Oceano coniunctae, quae Armoricae 4
appellantur, auctoritate adductae Carnutum aduentu Fabii le-
gionumque imperata sine mora faciunt. Dumnacus suis finibus 5
expulsus errans latitansque solus extremas Galliae regiones
petere est coactus.

XXXII. At Drappes unaque Lucterius, cum legiones Ca- 1
niniumque adesse cognoscerent nec se sine certa pernicie per-
sequente exercitu putarent prouinciae fines intrare posse nec
iam libere uagandi latrociniorumque faciendorum facultatem
haberent, in finibus consistunt Cadurcorum. Ibi cum Lucterius 2
apud suos ciues quondam integris rebus multum potuisset
semperque auctor nouorum consiliorum magnam apud bar-
baros auctoritatem haberet, oppidum Vxellodunum, quod in
clientela fuerat eius, egregie natura loci munitum, occupat suis
et Drappetis copiis oppidanosque sibi coniungit.

XXXIII. Quo cum confestim Gaius Caninius uenisset ani- 1

---

9. Caninius *α* .C. antonius *β* legionibus duabus *α* duab, legionib, *β* 10. prouintiae *B*.

XXXI. 1. Gaius *α* c. *β* 3. dumnaco *α* dōnaco *T* accisas *α* accitas *β* 5. instigante *α* instante *β* dumnaco *α* dōnaco *T* 6. cumcitari (o *suprascr.*) *B* 8. sepe *A'* 9. Caetereq; *A* catereq; *B* 10. oceano *α* oceanoq; *β* armoricae *B* armorice *A'* 11. aduentui *A'Bpr.* fabi *U* fabii *cett.* 12. Dumnacus *α* Dōnacus *β* 13. expulsis *A.*

XXXII. 1. drappes (drapes *M*) *α* draptes *β* una quae *A* 2. certa (≡ *suprascr.*) *A* 3. prouintiae *B* 4. tam *B* libere uagandi latrociniorumque faciendorum *α* liberam uagandi latrocinandique *β* 5. habuerent *A* in finibus consistunt (constituunt *B'*) *α* consistunt in agris *β* cadurcorum *A'B* caduscorum *R* luterius *A* 7. consiliorum *α* esset consiliorum *β* 8. auctoritatem haberet *α* haberet auctoritatem *β* uxellodunū *R*[2] uxellv dunū *B*[3] uxelodunũ *Ucorr.* auxilio dunũ *X* 9. egregie (*a*egregie *M* egraegiae *B*) natura loci *α* natura loci egregie *β* suis *α*, *om.* *β* 10. drappetis (drap&is *A'*) *α* draptis *β* oppidanos quae *A.*

XXXIII. 1. festim *B*[1] gaius *α* c̄. *β* animaduerteretque *α* animū aduerteretque *β*.

maduerteretque omnes oppidi partes praeruptissimis saxis
esse munitas, quo defendente nullo tamen armatis ascendere
esset difficile, magna autem inpedimenta oppidanorum uideret,
quae si clandestina fuga subtrahere conarentur, effugere non
modo equitatum, sed ne legiones quidem possent, tripertito
2 cohortibus diuisis trina excelsissimo loco castra fecit; a quibus
paulatim, quantum copiae patiebantur, uallum in oppidi circuitum ducere instituit.

1 XXXIIII. Quod cum animaduerterent oppidani miserrimaque Alesiae memoria solliciti similem casum obsessionis
uererentur, maximeque ex omnibus Lucterius, qui fortunae
illius periculum fecerat, moneret frumenti rationem esse habendam, constituunt omnium consensu parte ibi relicta copiarum
2 ipsi cum expeditis ad inportandum frumentum proficisci. Eo
consilio probato, proxuma nocte duobus milibus armatorum
3 relictis reliquos ex oppido Drappes et Lucterius educunt. Hi
paucos dies morati ex finibus Cadurcorum, qui partim re frumentaria subleuare eos cupiebant, partim prohibere, quo minus
sumerent, non poterant, magnum numerum frumenti conparant,
nonnumquam autem expeditionibus nocturnis castella nostro-
4 rum adoriuntur. Quam ob causam Gaius Caninius toto oppido munitiones circumdare moratur, ne aut opus effectum
tueri non possit aut plurimis in locis infirma disponat praesidia.

1 XXXV. Magna copia frumenti conparata considunt Drappes et Lucterius non longius ab oppido decem milibus, unde
2 paulatim frumentum in oppidum supportarent. Ipsi inter se
prouincias partiuntur: Drappes castris praesidio cum parte
copiarum restitit, Lucterius agmen iumentorum ad oppidum
3 ducit. Dispositis ibi praesidiis hora noctis circiter decima

---

3. quo *β* quod (qđ *A*) *α* 4. inpedimenta *A'* im pedim̃ta *B* 7. celsissimo *α* excelsissimo *U* excellentissimo *T*.

XXXIIII. 1. animaduerterent *α* animū aduerterent *β* miserrima quę (?) *B* miserri aqu(a)e *A* 2. so[l]liciti *B* sollicitis *β* simelem *A* casū *B* causam *A* obsessiones *A'* 3. fortune *A'* 4. i[l]lius *B* 6. inportandum *A'* im portandū *B* 7. proxuma *A'* proxima *B* 8. drappes *α* draptes *β* 12. expedition[i]bus nocturnis *A* 13. gaius *α*, *om.* *β* 14. moratur *α* conatur *β* 15. possit *β* posset *α* plurimis in *α* plurib; *β*.

XXXV. 1. considunt *A'β* consid& *B'* drappes *α* draptes *β* 2. decim *A'* 3. supportarent *A'* sub portarent *B* 4. puintias *A* patiuntur *Apr.B* Drappes (D[r]//appes *A*) *α* Draptes *β* 5. copiorum *A* ad *α* in *β*.

siluestribus angustisque itineribus frumentum inportare in oppidum instituit. Quorum strepitum uigiles castrorum cum 4
sensissent, exploratoresque missi, quae gererentur, renuntiassent, Caninius celeriter cum cohortibus armatis ex proximis castellis in frumentarios sub ipsam lucem impetum fecit. Hi repentino 5
malo perterriti diffugiunt ad sua praesidia; quae nostri ut uiderunt, acrius contra armatos incitati neminem ex eo numero uiuum capi patiuntur. Profugit inde cum paucis Lucterius nec se recipit in castra.

XXXVI. Re bene gesta Caninius ex captiuis comperit 1
partem copiarum cum Drappete esse in castris a milibus non amplius XII. Qua re ex compluribus cognita, cum intellegeret fugato duce altero [perterritos] reliquos facile opprimi posse, magnae felicitatis esse arbitrabatur neminem ex caede refugisse in castra, qui de accepta calamitate nuntium Drappeti perferret. Sed in experiundo cum periculum nullum uideret, equi- 2
tatum omnem Germanosque pedites, summae uelocitatis homines, ad castra hostium praemittit; ipse legionem unam in trina castra distribuit, alteram secum expeditam ducit. Cum 3
propius hostis accessisset, ab exploratoribus, quos praemiserat, cognoscit castra eorum, ut barbarorum fere consuetudo est, relictis locis superioribus ad ripas esse fluminis demissa, at Germanos equitesque inprudentibus omnibus de inprouiso aduolasse proeliumque commisisse. Qua re cognita legionem ar- 4
matam instructamque adducit. Ita repente omnibus ex partibus signo dato loca superiora capiuntur. Quod ubi accidit, Germani equitesque signis legionis uisis ueementissime proeliantur. Confestim cohortes undique impetum faciunt omnibusque 5

---

7. a(u)gustisq; (n over u) *B* 8. uigles (i over g) *B* cum sensissent] consensissent *A* 10. cum α, *om.* β 11. sup *A* inp&ū *A* fecit α facit β Hi *A'* in *B'* Hii *T* Ii *U* 12. p̃sidia *A'* nostri] nihil *B*[1] 13. uiderunt α uidere β 14. Profugit α Effugit β.

XXXVI. 1. Re bene α Bene re β 2. drappete α drapte β 3. amplius β longe amplius α Qua re *A'*β qua *B'* intellegere(n)t *A* 4. perterritos α perterriti (p̄treri *T*) β, *del.* *Vielhaber* facere (il over re) *B* opprimi (opp.imi, r over . *A*) α et opprimi β 5. nemines *A* ex caede (cede *A*) refugisse α excedere fugere (refugere *T*) β 6. drappeti α drapti β 7. in experiundo cum α cum in experiundo β 8. uelocitatis] felicitatis *A'* homines (i over e) *B* 9. in trina β intra α 11. proprius *AB* hostis α hostes β premiserat *A'* 13. esse fluminis α fluminis esse β demissa α dimissa β 14. equitesque *B'* equites *A'*β omnibus α hominibus β 15. commississe *B* 18. equitesque *B'* equites (aequites *A*) *A'*β ueementissime *A* uehementissime *cett.*

aut interfectis aut captis magna praeda potiuntur. Capitur ipse eo proelio Drappes.

1 XXXVII. Caninius felicissime re gesta sine ullo paene
militis uolnere ad obsidendos oppidanos reuertitur externoque
2 hoste deleto, cuius timore antea diuidere praesidia et munitione
oppidanos circumdare prohibitus erat, opera undique imperat
3 administrari. Venit eodem cum suis copiis postero die Gaius
Fabius partemque oppidi sumit ad opsidendum.

1 XXXVIII. Caesar interim M. Antonium quaestorem cum
cohortibus XV in Bellouacis relinquit, nequa rursus nouo-
2 rum consiliorum capiendorum Belgis facultas daretur. Ipse
reliquas ciuitates adit, obsides plures imperat, timentes omnium
3 animos consolatione sanat. Cum in Carnutes uenisset, quorum
in ciuitate superiore commentario Caesar exposuit initium belli
esse ortum, quod praecipue eos propter conscientiam facti
timere animaduertebat, quo celerius ciuitatem timore liberaret,
principem sceleris illius et concitatorem belli Gutruatum ad
4 supplicium depoposcit. Qui etsi ne ciuibus quidem suis se
committebat, tamen celeriter omnium cura quaesitus in castra
5 perducitur. Cogitur in eius supplicium Caesar contra suam
naturam concursu maximo militum, qui ei omnia pericula et
detrimenta belli [a Gutruato] accepta referebant, adeo ut uer-
beribus exanimatum corpus securi feriretur.

1 XXXVIIII. Ibi crebris litteris Caninii fit certior, quae de
Drappete et Lucterio gesta essent, quoque in consilio perma-

---

20. preda *A'* ipse eo *α* eo | ipse *T* 21. drappes *α* draptes *β*.

XXXVII. 1. felicissime re *α* re felicissime *β* pene *A'* poene *B'* 2. militis uulnere *α* uolnere (v *supra* o) militis *T* ab *B*[1] opsidendos *MT* oppidanos oppida|nos *B* 3. antea *α*, *om.* *β* 5. copiis] op *A*[1] copias (i *supra* a) *M* gaius *α* .c. *β* 6. opsidendū *A* obsidendum *cett.*

XXXVIII. 1. Cesar *A* .m̃. *A'* .m̃ *B* questorem *A'* 2. XV. *B'* ·XII. *A'* XVI. *β* bellouacis *M* bello acis *A* bellouagis *β* belgis *B'* relinquit *B* reliquit (reliquid *M*) *A'β* 3. capiendorum belgis *α* ad capiendum bellum *β* 5. quorum *α* quorum consilio *β* 7. esse (eẽt. *M*) ortum *α* exortũ ee *T* precipue *A'* constientia *B* 8. timore *α* metu *β* 9. concitatorem belli *α* belli concitatorem *β* gutruatrũ *A* gutuatrũ *MB'* guttruatũ *Upr.* guttruatrũ *Ucorr.* .m̃. guttruatrũ *T* 10. de poposcit *B* deposcit *A'β* ne] nec *A* suis se *B'* se *A'β* 12. supplicium *α* supplicio *β* caesar contra suam naturam *α* contra naturam suam caesar *β* 13. concursu maximo militum *α* maximo militum concursu *β* ei *A'β*, *om.* *B'* 14. a gutruato (guttruato (i *supra* u) *U*) *A'β*, *del. Oudendorp* accepta (accepita *M*[1]) *A'β* accepto *B'* 15. ferer&ur *B*.

XXXVIIII. 2. drapp&e (trap&e (d *supra* t) *M*) *α* drapte (draptę *T*) *β* lucterio *β* luterio *α* quoque in *α* et in quo *β*.

nerent oppidani. Quorum etsi paucitatem contemnebat, tamen 2
pertinaciam magna poena esse adficiendam iudicabat, ne uni-
uersa Gallia non sibi uires defuisse ad resistendum Romanis,
sed constantiam putaret, neue hoc exemplo ceterae ciuitates
locorum oportunitate fretae se uindicarent in libertatem, cum 3
omnibus Gallis notum esse sciret, reliquam esse unam aestatem
suae prouinciae, quam si sustinere potuissent, nullum ultra
periculum uererentur. Itaque Q. Calenum legatum cum legionibus 4
duabus reliquit, qui iustis itineribus se subsequeretur; ipse cum
omni equitatu, quam potest celerrime, ad Caninium contendit.

XXXX. [Caesar] cum contra expectationem omnium Vxel- 1
lodunum uenisset oppidumque operibus clausum animaduerteret
neque ab oppugnatione recedi uideret ulla condicione posse,
magna autem copia frumenti abundare oppidanos ex perfugis
cognosset, aqua prohibere hostem temptare coepit. Flumen 2
infimam uallem diuidebat, quae totum paene montem cingebat,
in quo positum erat praeruptum undique oppidum Vxellodunum.
Hoc auertere loci natura prohibebat: in infimis enim sic radi- 3
cibus montis ferebatur, ut nullam in partem depressis fossis
deriuari posset. Erat autem oppidanis difficilis et praeruptus 4
eo descensus, ut prohibentibus nostris sine uolneribus ac peri-

---

4. ptinatiã *A'B* magnã *B* esse *α, om. β* iudicabat *A'BRcorr. β* indicabit *RBcorr.* 5. sibi uires (uires A, s *supra*) *A'* ibi uires *B'* uires sibi *β* uires *T* (sibi *supra*) defuisse *α, om. β* ad — (XXXXIII 6) nostri] *deficit A*; *A' = a* (*Paris. 5766*) *M* 6. putaret *αU* sibi defuisse putar& *T* c&erae *B* 7. oportunitate *A'B* frete *a B* se uindicarent *α* uindicarent se *β* 8. es(i)se *B, om. β* 9. suae prouinciae (puincie *M* prouintiae *B*) *α* puincie (: tię) sūę *β* 10. q. (*quintũ supra*) *B, om. β* legionibus duabus *A'T* duab; legionib; *U* legionibus *B'* 11. reliquid *MB* se subsequeretur *A'β* subsequeretur *B'* 12. æquitatu *A'*.

XXXX. 1. Caesar cum contra expectationem (exsp: *M*) omnium *A'β* Cum contra expectationē. omniũ caesar *B* Caesar] *del. Dittenberger* uxellodunũ *Tuar.* uxellodunũ *a* uẹxelló dunũ *M* uxellodonũ *B'* uelo dunũ *T* uledonum *Upr.* 2. animaduerteret *α* animum aduerteret *UT*² animum adũtiss& *T* 3. conditione *A'B* 5. cognosset *α* cognouisset *β* 6. paene (pene *A'*) erat praeruptum (prer: *M*) undique oppidum uxellodunum (uẹx: *M* uxello (o *supra*) donum: *B*) Hoc auertere loci natura prohibebat. In infimis (infinis (m *supra*) *M*) enim sic radicibus *A'B* erat uelodunum. Flumen auerti loci natura pruptum undiq; oppidum phibebat. Sic enim imis radicibus *β* 7. uxellodonum *B'* uxellodunũ *a* uẹxello dunũ *M* uelo dunũ *T* uelodunо *U* 9. depraessis *B* 10. praeruptos *B* 11. descensos *B* uolneribꝰ *T*¹ uulneribus *cett.*

culo uitae neque adire flumen neque arduo se recipere possent
5 ascensu. Qua difficultate eorum cognita Caesar sagittariis
funditoribusque dispositis, tormentis etiam quibusdam locis
contra facillimos descensus conlocatis, aqua fluminis prohibe-
bat oppidanos.

1 XXXXI. Quorum omnis postea multitudo aquatorum unum
in locum conueniebat sub ipsius oppidi murum, ubi magnus
fons aquae prorumpebat ab ea parte, quae fere pedum trecen-
2 torum interuallo fluminis circuitu uacabat. Hoc fonte prohi-
beri posse oppidanos cum optarent reliqui, Caesar unus uideret,
e regione eius uineas agere aduersus montem et aggerem in-
struere coepit magno cum labore et continua dimicatione.
3 Oppidani enim loco superiore decurrunt et eminus sine peri-
culo proeliantur multosque pertinaciter succedentes uolnerant;
non deterrentur tamen milites nostri uineas proferre et labore
4 atque operibus locorum uincere difficultates. Eodem tempore
cuniculos tectos *ab* uineis agunt *ad* caput fontis; quod genus
operis sine ullo periculo, sine suspicione hostium facere licebat.
5 Extruitur agger in altitudinem pedum *LX*, conlocatur in eo
turris decem tabulatorum, non quidem quae moenibus adaequa-
ret (id enim nullis operibus effici poterat), sed quae superare
6 fontis fastigium posset. Ex ea cum tela tormentis iacerentur
ad fontis aditum, nec sine periculo possent aquari oppidani,
non tantum pecora atque iumenta, sed etiam magna hostium
multitudo siti consumebatur.

---

12. se recipere possent ascensu α ascensu recipere se possent β 15. fluminis prohibebat α prohibebat fluminis β.

XXXXI. 1. unum in α in unum β 2. sub ipsius oppidi murum ubi (ḥubi *M*) α Sub ipsum enim oppidi murum β 3. partē *B* pedū *A'* pede *B* peđ *T* 4. fluminis α a fluminis β 6. e regione *aβ*M^2 (⁊)regione *M* regione *B'* aduersus α contra β aggerem instruere α aggeres struere β 7. magno cum labore. α cum magna β 8. decurrunt et eminus sine periculo proeliantur (p̃l: *a*) α decurrentes sine periculo p̃liabantur β 9. uulnerant. Non deterrentur (deterentur *a*) tamen milites nostri α uulnerabant. (uọl: *T*) ut tam̃ milites n͠ri non terrerentur (terren[rent²] *T*) β et labore α, *om.* β 11. locorum uincere α uincere locorum β 12. cuniculos tectos α tectos cuniculos β ab uineis *Dauisius* ad uineas (ueneas *Rpr.*) *X* ad caput U^2 et caput *A'β* & capud *B'* 13. sine α & sine β suspicione *aβ* suspitione *M* susceptione *B'* 14. pedū .LX. U^2 *Orosius* pedum .VI. (VI. *M* sex *a*) *A'β* pedes sex *B'* 15. tabulorū[ato] *B* quidem α, *om.* β adęquaret (adequar& *A'*) *A'β* aequaret *B'* 16. superare (suparare *B'*) fontis fastigium posset α superaret fontis fastigium β 18. aditum α aditus β possent aquari oppidani α oppidani adaquarentur β 19. adque *B* magna hostium α hominum β 20. siti *A'Bβ* sibi *R*B^2.

XXXXII. Quo malo perterriti oppidani cupas seuo, pice, 1
scandulis complent; eas ardentes in opera prouoluunt eodem-
que tempore acerrime proeliantur, ut ab incendio restinguendo
dimicationis periculo deterreant Romanos. Magna repente in 2
ipsis operibus flamma extitit. Quaecumque enim per locum
praecipitem missa erant, ea uineis et aggere suppressa con-
prehendebant id ipsum, quod morabatur. Milites contra nostri, 3
quamquam periculoso genere proelii locoque iniquo preme-
bantur, tamen omnia fortissimo sustinebant animo. Res enim 4
gerebatur et excelso loco et in conspectu exercitus nostri,
magnusque utrimque clamor oriebatur. Ita quam quisque
poterat maxime insignis, quo notior testatiorque uirtus esset
eius, telis hostium flammaeque se offerebat.

XXXXIII. Caesar cum conplures suos uolnerari uideret, 1
ex omnibus oppidi partibus cohortes montem ascendere et si-
mulatione moenium occupandorum clamorem undique iubet
tollere. Quo facto perterriti oppidani, cum, quid ageretur in 2
locis reliquis, essent suspensi, reuocant ab inpugnandis operibus
armatos *in* murisque disponunt. Ita nostri fine proelii facto 3
celeriter opera flamma conprehensa partim restingunt, partim
interscindunt. Cum pertinaciter resisterent oppidani, magna 4
etiam parte amissa siti suorum in sententia permanerent, ad
postremum cuniculis uenae fontis intercisae sunt atque auersae.
Quo facto repente perennis exaruit fons tantamque attulit op- 5
pidanis salutis desperationem, ut id non hominum consilio, sed
deorum uoluntate factum putarent. Itaque se necessitate coacti
tradiderunt.

XXXXII. 1. perterriti (ptecti *Mpr.*) α territi β seuo *A'B* sebo β 2. complent (. *B*) eas *aB* implent .eas *T* conpl&as. *M* completas et *U* Eodemque α Eodem β 3. acerrimae praeliantur *B* 4. dimicationis periculo deterreant romanos α dimicatione et periculo romani deterrerentur β 7. milites contra α Contra milites β 8. proelio *B'* praemebantur *B* 9. sustinebant animo α animo sustinebant β 10. et excelso α excelso β 11. quã *A'β, om. B'* 12. esset eius α eius esset β.

XXXXIII. 1. uolnerari *T* uulnerari *cett.* 4. perterriti α territi β 5. suspensi *B'β* ignari (signari *a* ignorari *M*) *A'U*[2] 6. in] *add. Forchhammer* fine] *hic redit A* proelii facto α facto p̃lii β 7. operat *Apr. Bpr.* 9. amissa siti suorum α suorum siti amissa β permanerent *Apr.β* permanebant *MB' Acorr.* 10. uene *A* intcise *A* adque *B* 11. perennis (phennis *M*) exaruit fons. Tantamque α fons pennis exaustus tantam β 13. uoluntate (uoluntatẽ *Apr. Bpr.*) factum α factum uoluntate *T* se necessitate coacti (coa(cu)ti *M*) α necessitate coacti. se β.

1 XXXXIIII. Caesar, cum suam lenitatem cognitam omni-
bus sciret neque uereretur, nequid crudelitate naturae uidere-
tur asperius fecisse, neque exitum consiliorum suorum animad-
uerteret, si tali ratione diuersis in locis plures consilia inissent,
exemplo supplicii deterrendos reliquos existimauit. Itaque
omnibus, qui arma tulerant, manus praecidit uitamque con-
2 cessit, quo testatior esset poena inproborum. Drappes, quem
captum esse a Caninio docui, siue indignitate et dolore uincu-
lorum siue timore grauioris supplicii paucis diebus cibo se abs-
3 tinuit atque ita interiit. Eodem tempore Lucterius, quem
profugisse ex proelio scripsi, cum in potestatem uenisset Epas-
nacti Aruerni (crebro enim mutandis locis multorum fidei se
committebat, quod nusquam diutius sine periculo commoraturus
uidebatur, cum sibi conscius esset, quam inimicum deberet Cae-
sarem habere), hunc Epasnactus Aruernus, amicissimus po-
puli Romani, sine dubitatione ulla uinctum ad Caesarem
deduxit.

1 XXXXV. Labienus interim in Treueris equestre proe-
lium facit secundum conpluribusque Treueris interfectis et
Germanis, qui nullis aduersus Romanos auxilia denegabant,
2 principes eorum uiuos redigit in suam potestatem atque in his
Surum Aeduum, qui et uirtutis et generis summam nobilitatem
habebat solusque ex Aeduis ad id tempus permanserat in
armis.

1 XXXXVI. Ea re cognita Caesar, cum in omnibus parti-

XXXXIIII. 1. Caesar, (,itaq, *superscr.*) cum *B* 2. neque uereretur *α* nec uereretur *U* neuer&a *T* 3. consiliorum suorum *α* consilii sui *β* 4. consilia inissent *α* rebellare coepissent *β* 6. .uitamque (.uitã quae *B*) *α* .uitam *β* 7. inproboꝝ *A'* improborum *B* Drappes *α* Draptes *β* 8. ess///(e) *B* et dolore *α*, *om.* *β* 9. cibo se *α* se cybo *β* 11. epasnacti *MB* epanacti *A* epasneti *β* 12. mutandis *α* mutatis *T* 13. quod *MB* Quo *A* 14 caesarem habere *α* habere cesarem *U* hab& cęsarẽ *T* 15. epas nactus *AB* ⁊pas nact' *M* epasnetus *β* pr̃ *A* .p̃r. *M* p. r. (uli rri) *B* p(o)plo .R. *T* poplo. r̃ *U*.

XXXXV. 1. treueris *A'B* praelium *B* 2. facit secundum *α* secundum facit *β* Complurib; q; *A'* conpluribus que *B* complurib; q; (cõpl: *T*) etiã *β* treueris interfectis et germanis *α* treuiris et germanis interfectis *β* 3. nullis (nulli(s) *M*) *α* nulli *β* denegeba(a)N *B* 5. aeduũ *M* haeduum *B* haeduis(ũ) *A* uirtutis *A'β* uirtutem *B* 6. eduis *M* haeduis *B* heduis *A*.

XXXXVI. 1. partibus galliae *α* gallię partib; *β*.

bus Galliae bene res geri uideret iudicaretque, superioribus
aestiuis Galliam deuictam subactamque esse, Aquitaniam num-
quam ipse adisset, sed per Publium Crassum quadam ex parte
deuicisset, cum duabus legionibus in eam partem Galliae est
profectus, ut ibi extremum tempus consumeret aestiuorum.
Quam rem, sicuti cetera, celeriter feliciterque confecit. Nam- 2
que omnes Aquitaniae ciuitates legatos ad Caesarem miserunt
obsidesque ei dederunt. Quibus rebus gestis ipse equitum 3
praesidio Narbonem profectus est, exercitum per legatos in
hiberna deduxit: quattuor legiones in Belgio conlocauit cum 4
M. Antonio et C. Trebonio et P. Vatinio legatis, duas legiones
in Aeduos deduxit, quorum in omni Gallia summam esse auc-
toritatem sciebat, duas in Turonis ad fines Carnutum posuit,
quae omnem illam regionem coniunctam Oceano continerent,
duas reliquas in Lemouicum finibus non longe ab Aruernis,
nequa pars Galliae uacua ab exercitu esset. Paucos dies ipse 5
in prouincia moratus, cum celeriter omnes conuentus percu-
currisset, publicas controuersias cognosset, bene meritis prae-
mia tribuisset (cognoscendi enim maximam facultatem habebat, 6
quali quisque fuisset animo in totius Galliae defectione, quam
sustinuerat fidelitate atque auxiliis prouinciae illius), his con-
fectis rebus ad legiones in Belgium se recepit hibernauitque Ne-
metocennae.

---

2. geri *α* gestas *β* 3. subactamque *α* et subactam *β* 4. ipse adisset sed (s& *M* s; *β*) *A'β* adisset *B'* publiũ *A* 5. galliae (gallie *M*) *α*, *om.* *β*. 6. ut ibi (hibi *M*) *α* ubi *β* te(s)pus *A* consumeret aestiuorum (estiuorum *A*) *α* aestiuorum consumeret *β* 7. celeriter (caelerit̄ *A*) feliciterque *α* feliciter et celeriter *β* 8. equitaniae *A* caesarem (cesarē *M*) *α* eum (eo *T*) *β* 9. Qu b; *A* equitum praesidio (p̄s: *M*) *α* cum p̄sidio equitum (eqtatū *T*) *β* 10. narbonem *B'* narbonam *A'β* 12. .m. antonio *B* r̃ antonio *R* antonio *A'β* g̃ trebonio *α* .c. trebonio *β* p̄ .uatinio legatis *B* p (.p. *M*) uatinio (uatino *A* uatonio *M*) legato *A'* P. uatinio tullio legato (leḡ *T*) *β* legiones *α*, *om.* *β* 13. aeduos *M* haeduos *B* heduos *A* deduxit *α* constituit *β* summa *A* esse (ee. *A*) auctoritatem *α* auctoritatem esse *β* 14. turonis *β* turones *A'* torones *B'* 15. illam *α*, *om.* *β* 16. finibus *α* fines *β* auernis neq; *A* 17. Paucos dies ipse *α* Ipse paucos dies *β* 19. cognosset *A'* cognoscet *B* cognouisset *β* 20. habebat (abebat *M*) *α* habuerat *β* 21. quali quisque fuisset animo in *α* qualis quisq; animo in re p̄ fuisset *β* 22. prouintiae *B* .his (is *M*) confectis rebus *A'* .His rebus confectis *β* confectis rebus *B'* 23. in belgium (in bellium *Mpr.*) se *α* se in belgium *β* recepit hibernauitque *A'β* recipit hibernatque *B'*.

1 XXXXVII. Ibi cognoscit Commium Atrebatem proelio
2 cum equitatu suo contendisse. Nam cum Antonius in hiberna
uenisset, ciuitasque Atrebatum in officio esset, Commius, qui
post illam uulnerationem, quam supra commemoraui, semper
ad omnes motus paratus suis ciuibus esse consuesset, ne con-
silia belli quaerentibus auctor armorum duxque deesset, pa-
rente Romanis ciuitate cum suis equitibus latrociniis se suos-
que alebat infestisque itineribus commeatus conplures, qui
conportabantur in hiberna Romanorum, intercipiebat.
1 XXXXVIII. Erat attributus Antonio praefectus equitum
C. Volusenus Quadratus, qui cum eo hibernaret. Hunc An-
2 tonius ad persequendum equitatum hostium mittit. Volusenus
ad eam uirtutem, quae singularis erat in eo, magnum odium
Commii adiungebat, quo libentius id faceret, quod imperabatur.
Itaque dispositis insidiis saepius equites eius adgressus secunda
3 proelia faciebat. Nouissime, cum ueementius contenderetur
ac Volusenus ipsius intercipiendi Commii cupiditate pertinacius
eum cum paucis insecutus esset, ille autem fuga uehementi
Volusenum produxisset longius, inimicus homini repente suorum
inuocat fidem atque auxilium, ne sua uolnera per fidem in-
posita paterentur inpunita, conuersoque equo se a ceteris in-
4 cautius permittit in praefectum. Faciunt hoc idem omnes eius
5 equites paucosque nostros conuertunt atque insequntur. Com-

---

XXXXVII. 1. Ibit co^{g}nnoscit *A* 2. aequitatu *A* 3. atrebatum *A'* adrebatũ *B* atrebatium *β* esset *α* maneret *β* 4. commemoraui (com me(ra)o^{m}¦rauí///// *M*) *α* commemorauimus (memorauim' *T*) *β* 5. esset *B*[1] cum¦suess& *A* 6. querentibus *B* 7. latrociniis se suosque *α* se suosque latrociniis *β* 8. conplures *M* complures *B* cumplures *A* qui conportabantur in hiberna romanorum *α* in hiberna (hẏb̄na *T*) romanorum qui comportabantur *β*.

XXXXVIII. 1. a^{t}tributus *B* attribus *A* 2. g̃ (.g̃ *A* .g̃. *M* g̃. *B'*) uolusenus (u^{v}olusenus *M*) quadratus .qui cum eo hibernaret *α* qui cum eo hyemaret .c. uolusenus quadratus *β* 3. equitatum hostium *α* hostium equitatum *β* 4. uirtutem *α* partã (partẽ *T*) uirtutẽ *β* erat in eo *α* in eo erat *β* odium (hodiũ *M*) commii *α* commii odium *β* 5. quo *A'β* quod *B'* id *α*, *om.* *β* 6. saepius *B* sepius *A'* sepe *β* 7. prelia *A* ue ementius *A* ueh^{e}omentius *B* 8. int̄^{c}(fit)ipiendi *A* pertinatius *AB* 10. produxisset longius *α* longius pduxisset *β* inimicos *B* repente suorum *A'* suorum *B'* repente omnium suorum *U* omĩum suoꝝ *T* 11. uolnera *A* uulnera *B* per fidem inposita *Gruter* per fidem inter positã *B'* pfidia interposita *A'β* 12. paterentur inpunita *α* inulta paterentur *β* eq̃o *B* 13. hoc *α*, *om.* *β* 14. atque *α* et *β* insequntur *B* insequuntur *A* insecuntur *MR*.

mius incensum calcaribus equm coniungit equo Quadrati lan-
ceaque infesta magnis uiribus medium femur traicit Voluseni.
Praefecto uolnerato, non dubitant nostri resistere et conuersis 6
equis hostem pellere. Quod ubi accidit, conplures hostium 7
magno nostrorum impetu perculsi uolnerantur ac partim in
fuga proteruntur, partim intercipiuntur. Quod [ubi] malum dux
equi uelocitate euitauit: grauiter uulneratus praefectus, ut uitae
periculum aditurus uideretur, refertur in castra. Commius 8
autem siue expiato suo dolore siue magna parte amissa suorum
legatos ad Antonium mittit seque et ibi futurum, ubi prae-
scripserit, et ea facturum, quae imperarit, obsidibus datis fir-
mat; unum illud orat, ut timori suo concedatur, ne in con- 9
spectum ueniat cuiusquam Romani. Cuius postulationem An-
tonius cum iudicaret ab iusto nasci timore, ueniam petenti
dedit, obsides accepit.

Scio Caesarem singulorum annorum singulos commen- 10
tarios confecisse; quod ego non existimaui mihi esse facien-
dum, propterea quod insequens annus, *L.* Paulo C. Marcello
consulibus, nullas habet magno opere Galliae res gestas. Ne- 11
quis tamen ignoraret, quibus in locis Caesar exercitusque eo
tempore fuissent, pauca esse scribenda coniungendaque huic
commentario statui.

XXXXVIIII. Caesar in Belgio cum hiemaret, unum illud 1
propositum habebat, continere in amicitia ciuitates, nulli spem

---

15. eqũ *B* equum *A'* coniungit α iungit β 16. a magnis (ac magnis *A'*) uiribus medium femur traicit (trahič *M*) uoluseni. α medium femur eius magnis uiribus traicit. β 17. ꝑfecto *A* uolnerato *A* uelnerato *M* uulnerato *B* conuersis equis α conuersi β 19. imp&u *B* Inp&u *A* uolnerantur *A'* uulnerantur *B* ac α et β 20. fuga α fugam β intercipientur *B* quod *Noruicensis* Quod ubi (hubi *M*)*X* 21. grauiter *A'*β Ac si (sic *cod. Noruic.*) proelio secundo grauiter *B'* uulneratus *A'*β ab eo (adeo *coni. Whitte*) uulneratus *B'* 24. et α, *om.* β 25. imperarit *MB'T* imperat *A* imparet *U* obsidibus datis *A'*β obsidibus *B'* 27. Cuius α Quam β postolationẽ *B* 31. ex|estimaui *B* 32. propterea α, *om.* β L. *Aldus* T̄. (.t̄. *A* .t. *M*) *X* T̄. (*tribuno*) *B* .T. *T* c̄ (.c̄. *A'* c̃. (*c̄sulatū*) *B*) α et .c. β 33. consulibus] conss̄ *M* cons. se *A* concess̄ *B'* concessit *B²* cōs β nullas hab& magno opere (magnopere *R*) galliae res gestas *B'* nullas res galliae (gallie *M*) habet magno (magno ab(&) (*eo*) *M*) opere gestas (e gestas *A*) *A'*β 35. fuissent α fuisset β esse α, *om.* β.

XXXXVIIII. 1. in belgio cum α cum in belgio β illud *A'* illū *B'*, *om.* β 2. continere α continendi β.

2 aut causam dare armorum. Nihil enim minus uolebat, quam
sub decessu suo necessitatem sibi aliquam inponi belli gerendi,
ne, cum exercitum deducturus esset, bellum aliquod relinque-
retur, quod omnis Gallia libenter sine praesenti periculo sus-
3 ciperet. Itaque honorifice ciuitates appellando, principes ma-
ximis praemiis adficiendo, nulla onera iniungendo, defessam tot
aduersis proeliis Galliam condicione parendi meliore facile in
pace continuit.

1 L. Ipse hibernis peractis contra consuetudinem in Italiam
quam maximis itineribus est profectus, ut municipia et colonias
appellaret, quibus M. Antonii, quaestoris sui, commendauerat
2 sacerdotii petitionem. Contendebat enim gratia cum libenter
pro homine sibi coniunctissimo, quem paulo ante praemiserat
ad petitionem, tum acriter contra factionem et potentiam pau-
corum, qui M. Antonii repulsa Caesaris decedentis gratiam
3 conuellere cupiebant. Hunc etsi augurem prius factum, quam
Italiam attingeret, in itinere audierat, tamen non minus iustam
sibi causam municipia et colonias adeundi existimauit, ut iis
gratias ageret, quod frequentiam atque officium suum Antonio
4 praestitissent, simulque se et honorem suum sequentis anni
commendaret petitione, propterea quod insolenter aduersarii sui
gloriarentur L. Lentulum et C. Marcellum consules creatos, qui
omnem honorem et dignitatem Caesaris spoliarent, ereptum Ser.
Galbae consulatum, cum is multo plus gratia suffragiisque
ualuisset, quod sibi coniunctus et familiaritate et consuetudine
legationis esset.

---

3. qua *A* 4. descessu suo *B'* discessu suo *A'* decessum suum *β* aliqua *A* 6. oñs *A'B* presenti *A'* susciperet *α* susciperent *β* 7. appellando *B* apellando *A* 8. onera (honera *B*) *AB'* onera noua *Mβ* iniungendo *α* imponendo (ĩp: *T*) *β* defessam] *om. A* totã *A'* 9. condicione *M* conditione *AB*.

L. 1. italia *A'* 3. .m. *M* m̃. *A* .m̃. *B* questoris *A* commendauerat *α* commendaret *β* 4. p&itionė *B* p&itione *R* 7. m̃. (.m. ^{1} *M*) antonii *A'B* antonii *β* decedentis *A'UB*^{2} decentis *B'T* gratiã conuellere *α* conuellere gratiam *β* 9. intaliã *A* attinger& *B* atanger& *M* ad tinger& *A* audierat *α* audiuit *β* 12. simulque se et *α* Simul se et *U* simul¦& *T* sequentis *α* insequentis *β* 13. commendaret petitione (peticione *T* peticionẽ *M*) *A'β* commendaret *B'* insolenter *α*, *om. β* 14. .L. *A'* l (uciũ) *B*, *om. β* g̃ (.g. *M*) *α*, *om. β* coss͠ *A* coss͠ (ules) *B* 15. ser. (.ser. *A'* ser. (uit) *B* ser̃. *T*) *X* 16. galbe *A* consolatū *AB*^{1} is *MBT* his *AU* suffragiisque (suffragiis quę *A*) *α* suffragii *β* 17. consuetudine *α* necessitudine *β*.

LI. Exceptus est Caesaris aduentus ab omnibus municipiis 1
et coloniis incredibili honore atque amore. Tum primum enim
ueniebat ab illo uniuersae Galliae bello. Nihil relinquebatur, 2
quod ad ornatum portarum, itinerum, locorum omnium, qua
Caesar iturus erat, excogitari poterat. Cum liberis omnis mul- 3
titudo obuiam procedebat, hostiae omnibus locis immolabantur,
tricliniis stratis fora templaque occupabantur, ut uel specta-
tissimi triumphi laetitia praecipi posset. Tanta erat magnifi-
centia apud opulentiores, cupiditas apud humiliores.

LII. Cum omnes regiones Galliae togatae Caesar percu- 1
currisset, summa celeritate ad exercitum Nemetocennam rediit
legionibusque ex omnibus hibernis ad fines Treuerorum euo-
catis eo profectus est ibique exercitum lustrauit. T. Labienum 2
Galliae praefecit togatae, quo maiore commendatione conci-
liaretur ad consulatus petitionem. Ipse tantum itinerum facie-
bat, quantum satis esse ad mutationem locorum propter salu-
britatem existimabat. Ibi quamquam crebro audiebat Labienum 3
ab inimicis suis sollicitari, certiorque fiebat id agi paucorum
consiliis, ut interposita senatus auctoritate aliqua parte exer-
citus spoliaretur, tamen neque de Labieno credidit quicquam
neque, contra senatus auctoritatem ut aliquid faceret, adduci
potuit. Iudicabat enim, liberis sententiis patrum conscriptorum

---

LI. 1. Exceptus — (LIII 8) admonebantur] *A'β, om. B', sed ad calcem post subscriptionem usque ad syllabam* cę *uocis* cęsaris *(c. LII 15) suppleta sunt.* EXceptus ẽ. caesaris *B* EXCEPTUS EST CAESARIS *R* est *α*, *om. β* 2. et] ex *A* coloniis *A'* colonis *B* colonii *T* honore (⊢onore *M*) atque amore (canore *M*) *α* honore *β* Tum *β Bcorr.* Cum *α* primum enim ueniebat *α* enim ueniebat primum *T* 3. .galliae *B* 4. qua *MRβ* quae *AB* 5. erat *α* ẽẽt *β* Cū liberis omnis (omniū *B*) multitudo obuiā procedebat (p̃: *M*) *α* omnis multitudo obuiam pcedebat cum liberis *β* 6. hostiae (Hostie *M*) omnibus locis *α* omnib; locis hostię *β* immolabatur *A* 7. Tricliniis *A'* triclinis *B* stractis *A* occupabantur *Rβ* occubantur *A'B* spectatissimi *Nipperdey* expectatissimi (ex peccta|tissimi *M*) *X* 8. l&itia *A* praecipi (p̄: *M*) *α* pcipi *β* erit *B* 9. humiliores *A'U* meliores *B'* opulentiores *T.*

LII. 1. gallic *A* percucurrisset *Aβ* pcurcurisse *M* percurriss& *B'* 2. summa *usque ad finem deficit A; A' = aM* celeritate *αTpr.* cum celeritate *UTcorr.* nemenocenā *α* neme to cenā *M* rediit *T* redit *a B'U* reddit *M* 3. legionibus‿quae *B* treuirorū *B* 4. t̄ *B* 5. praefecit (p̄fęcit *a* p̄fecit *M*) togatae (togate *M* togi‿ae (a *supra* i) *B*) *α* togatae p̄fecit *β* 6. consolatus *aB* itinerum faciebat *A'β* itinere fatiae *B'* 7. ad mutationem (mutacionẽ *M*) *A'β* mutationem *B* munitionẽ *R* 8. crebo *B* 9. agri *B*[1] 12. adduci potuit *α* potuit abduci *β*.

4 causam suam facile optineri. Nam C. Curio tribunus plebis,
cum Caesaris causam dignitatemque defendendam suscepisset,
saepe erat senatui pollicitus, siquem timor armorum Caesaris
laederet, et quoniam Pompei dominatio atque arma non minimum terrorem foro inferre*nt*, discederet uterque ab armis
exercitusque dimitteret: fore eo facto liberam et sui iuris ciui-
5 tatem. Neque hoc tantum pollicitus est, sed etiam SC per
discessionem facere coepit; quod ne fieret, consules amicique
Pompei i*nterce*sserunt atque ita rem mo*r*ando discu*s*serunt.
1 LIII. Magnum hoc testimonium senatus erat uniuersi conueniensque superiori facto. Nam Marcellus proximo anno, cum
inpugnaret Caesaris dignitatem, contra legem Pompei et Crassi
retulerat ante tempus ad senatum de Caesaris prouinciis, sententiisque dictis discessionem faciente Marcello, qui sibi omnem
dignitatem ex Caesaris inuidia quaerebat, senatus frequens in
2 alia omnia transiit. Quibus non frangebantur animi inimicorum Caesaris, sed admonebantur, quo maiores pararent necessitates, quibus cogi posset senatus id probare, quod ipsi
constituissent.
1 LIIII. Fit deinde senatus consultum, ut ad bellum Parthicum legio una a Cn. Pompeio, altera a [C.] Caesare mitte-
2 retur; neque obscure duae legiones uni detrahuntur. Nam Cn.
Pompeius legionem primam, quam ad Caesarem miserat, confectam ex dilectu prouinciae Caesaris, eam tamquam ex suo

---

14. optineri *A'T* obtineri *B'* .c. *β* g̃. *A'B* g̃ *R* tr̃ pł *B* tr̃. pl. *A'* 15. caesaris (cesari M) *A'β* cę *B'* -saris —(LIII 8) admonebantur] *deficiunt B'* 16. sic quē *M* 17. leder& *A'* pompei *β* pompeii *A'* 18. inferrent *Aldus* inferret *A'β* 20. SC (= senatus consultum) per *Th. Mommsen* per se *β* p *A'* 21. consul *a* coñs. *M* 22. pompei *Mβ* pompeii *a* intercesserunt *Pantagathus* iusserunt *Mβ* ///iusser̃t *a* euicerunt *Jurinius* morando discusserunt *Jurinius* moderando discesserunt (disceser̃ *U*) *X*.

LIII. 3. inpugnar& *M* pompei *MT* pompeij *a* 4. retulerat *A'T* rettulerat *U* 5. discessionem *β* discenssionē *M* dissensionem *a* 7. transit *A'β* 8. quo *post* esset (L 18) *pergit B'* pararent *β B marg.* sperarent (spérar& *B*) *α* necessitates *α* necessitudines *β*.

LIIII. 1. bellum parthicum *α* parthicum (partichū *T*) bellum *β* 2. a.gn *M* agni *a* acnon *B β* c̃. *B'*, *om A'β* 3. obscurere duae *B* obscure (: rę *M*) duae (due *a*) *MR* obscure (obscurę *T*) hae duę *β* uni *α* cęsari *β* gñ. *B'* .cñ. *M* cū *a*, *om. β* 5. dilecte *M* prouintiae *B* caesaris *β* caesari *α* suo *B* eo *M*.

numero dedit. Caesar tamen, cum de uoluntate minime dubium 3
esset aduersariorum suorum, Pompeio legionem remisit et suo
nomine quintam decimam, quam in Gallia citeriore habuerat,
ex senatus consulto iubet tradi. In eius locum tertiam decu-
mam legionem in Italiam mittit, quae praesidia tueretur, ex
quibus praesidiis quinta decima deducebatur. Ipse exercitui 4
distribuit hiberna: C. Trebonium cum legionibus IIII in Belgio
conlocat, C. Fabium cum totidem in Aeduos deducit. Sic enim 5
existimabat tutissimam fore Galliam, si Belgae, quorum maxima
uirtus, Aedui, quorum auctoritas summa esset, exercitibus con-
tinerentur. Ipse in Italiam profectus est.

LV. Quo cum uenisset, cognoscit, per C. Marcellum con- 1
sulem legiones duas ab se remissas, quae ex senatus consulto
deberent ad Parthicum bellum duci, Cn. Pompeio traditas atque
in Italia retentas esse. Hoc facto quamquam nulli erat dubium, 2
quidnam contra Caesarem pararetur, tamen Caesar omnia pa-
tienda esse statuit, quoad sibi spes aliqua relinqueretur iure
potius disceptandi quam belli ger*u*ndi.

---

6. minime dubium esset aduersariorum suorum *B'* aduersariorum se spoliari nemini dubium esset *A'β* 7. pompeio *A'* pompei *B'* CN. pompeio *β* 8. quintam decimam *aB'* quintã x. *M* xv *β* c&eriore *B* 9. sc̃ (senatu) *B* sc̃ (ã) *M* sc̃o *a* tertiam decumam *B'* terciam decimam *a* .XIII. *M* XIII. *β* 10. p̃sidia *B* tueretur *α* tueatur *β* 11. quinta decima *aB'* quinta x. *M* xv. *T* deducebatur *α* ducebatur *β* 12. C. (.c. *M* con *a*) trebonium *A'β* trebonium *B'* 13. c̄locat *MB* collocat *a* c̃. (con *a*) fabium *a B'β* q̃. fabiũ *M* Caniniũ fabium *B²* eduos *M* haeduos *aB* 15. edui *M* haedui *B* heduj *a* et hẹdui *β* auctoritas summa esset *α* summa esset auctoritas *β*.

LV. 1. .c. *β* .g̃. *A'* .g̃ (gaiũ) *B* g̃. *R* coñs *M* cons. *a* cons *B* consĩ *T* 2. remissas *α* missas *β* sc. *A'β* sc̃ (ena) *B* 3. parthicum bellum *α* bellum parthicum *β* duci] *om.* *B¹* cñ. (gNeio) *B* cñ *MB'* cũ *a*, *om.* *β* 7. belligerandi (belli ger(e)andi *M*) *A'β* belligerandi (belli gerandi *B*) contendit *B'*.

IULIUS CELSUS. CONSTANTINUS. UC. LEGI TANTŨ FELICITER. *α* G. CAESARIS (CES: *a*) PONT .MAX. ephi meris (ep̃. hĩ. mens *a*) RERUM. GESTARUM (Gens-tarum *a*) BẽLLĨ GALLICI .LIBER. UIII. explicit̃. FELICITER (FELICITER *om.* *a*) *add.* *aB'* A (*om.* *U*) HIRTII (HIRCII *U*) PANSAE (*om.* *T*) RERV̄ GESTARVM *β* BELI GALLICI. *U* GAI. (.C. *T*) IVLII (*om.* *T*) CAESARIS. *β* PONT̄. MAX. *U* LIB .VIII. EXPLICIT. *β* FELICITER IVLIVS CELSVS CONSTANTINVS. V̄C. RELEGI TANTVM. *U*.

VARIA LECTIO CODICIS PARISIACI

6842 B = C.

Inscriptio deest.
I 1, 2. linguā
— 3. linguas
— 4. garonna
— 5. a Belgis] ablegis
— 6. puintię
— 7. comeant
— 9. sunt] st
— renū
— 10. continent·
— heluitii
— 11. uirtutem p̄cedunt
p̄liis
— 12. Cum autē
— 15. garunna
— oceanū
— 16. heluitiis
— renū uergit a sep¦tem triones
— 17. belge
— horiuntur
— 18. rhenis pectant
— 19. a] *om.*
— garunna
— 20. phirineos
qua est
2, 1 heluitios
— 2—4. M. — exirent] *om.*
— 4. perfacile] Perstaile
— 5. imperiū
— 7. heluitii
— fluminæ reno
— 8. heluitiū
— 9. altissima
— 10. rodano

I 2,10 puintiā
— 11. ad heluetiis
— 15. fines
— 16. mil
3, 1. His — 5,10. proficiscantur] *om.*
5, 12. norerā Iamque
— 13. adsiscunt
6, 2. dificile
— 6. adlabrogum
7. pagati
his que
— 9. genua
helu&ios
— 10. Allobrogibus — 8, 2. conuenerant] *om.*
8, 3. ab] ad
— 4. milia — 11, 15. peruenirent.] *om.*
12, 1. heduorū
— 2. lanitate
— 3. utram
— fluat
— Id — 16, 12. Lisco] *om.*
16, 12. præerant
uergo bertu
— 13. hedui
— annus
— uite necis quae
— 14. grauiter — 26, 8. coniciebant] *om.*
26, 9. rotas quae mataros
— 10. Diu — 38, 2. occupandum] *om.*
38, 3—7. contendere — facultas] *om.*

I 38,8. quod] ad
— alduas dubis
— 9. poene
— 10. spaciū
— pedū ses centorū
— 12. ripe
— 13. opido
Huc — II 17, 12. quod] *om.*
II 17, 12. cum] *om.*
— æquitatu
— 13. regi
— 14. possent
— capiis
— 15. æquitatū
— Inpedirent
— 16. 17. adque in latitudinē
ramis enatis
— 17. rubisentib; quae
— 18. muri hespes munimentis
p̄berent quo
— 19. non modo non
— possit
His — III 1, 2. in] *om.*
III 1, 3. qui — 8, 9. sunt] *om.*
8, 10. eadem — 14, 13. accide-
rent.] *om.*
— 14, 14. 15. p̄ acutæ inserte
— 15. moraliū fulciū
— 16. amtemynas
— distinebant
— 17. adducti quae
Quibus — 15, 5. conten-
derunt.] *om.*
— 15, 7. malitia
— 7. 8. conmouere
— 8. Quae — 22, 2. tenebat]
om.
— 22, 3. Cū dc
— 4. conditio
— feruantur
— 5. siquid i|is
— 6. consciscant
— 8. se] est
cum — IIII 1, 6. prohi-
bebantur] *om.*
IIII 1, 6. sueuorum
— 7. maximā
— bellicossissima
— hominū C^1 omniū C^2
— 8. habere] ha|
— qđ annis
— 9. ex causa ex
— 10. manserunt
e
— 13. apudnos
— 14. incolendi

IIII 1, 15. peccore
— Multū quae
— 16. genere a cotidiana
— 18. adsuefacti
— uoluntate
— 19. efficit
— 20. se consu&udinē abduxe-
runt
di s
— frigidsimis
— 22. & pars
— lauantur
— 2, 1. coeperint
— 3. desiderant.
— 4. galli delectant'
— inpenso
— 5. in portatis his
— 7 p̄liis
— .Ex ęquis
— 8. p̄liant'
— 9. se celeriter] sceleriter
— cū usus.ē
— 11. &phiapiis
— 11. 12. ephiappiato♃ equitū
— 12. audient
— 3, 2. uacari
— Ac re
— 3. ciuitatū
— 4. sueuis
— sescenta
— 5. .Ubi
— 7. et ceteris
— 8. renū adtingunt
— 10. sueui
— 11. grauitatem quę
— 13. redigerunt
— 4, 1. Vsipetes] *om.*
— & tenchteri
— 4, 2. sueuorū
— 4. renū
— 5. agro
— 6. sed — 6, 7 in] *om.*
— 6, 7. Fines eburonum
— con drusonū
— 8. clientes] dicentes.
peruenerant — 9, 7. ar-
bitrabatur.] *om.*
— 10, 2. reno
— insulamq; efficit batauorū
In oceanū influit
— 4. hrenū
— 5. Rhenus
— ex Lepontiis] edepontiis
— 6. per spatio] spatio p
— 11, 1. Caesar — 17, 7. existi-
mabat.] *om.*

IIII 17, 8. tirgna (ga above) bima res quippe alia paululū
— p̄acuta
— 10. cū achinationib;
— di flum̄ diflxerat
— 11. sistucisq;
— 12. fastigatę
— 13. his
— 14. infere partem
— 19. formitudo
— 20. inligata terent[s]
— 21. longuris
— 21. 22. cratib; quę
— 22. ad
— publicę
— 23. q̄
— 24. coniuncta
— 26. trunoi(ol) si | ne
— missae] mufae
— 27. neu — 29, 1. esset] *om.*
— 29, 2. maritimos
— oceno effoe | se
— 3. nostrisque — 32, 18. simul] *om.*
— 32, 18. ēēdiso ircū
— 19. dederunt.
— 33, 1. pugne
— 2. coniciunt] *quinque litterarum lacuna*
— 4. equites

IIII 33, 4. insinuaueř
— 5. pedib;p̄li | antur. Aurige
— 6. curris
— 7. ad suos] aduos
— 8. p̄liis prestant
— 9. cotidiano
— excitatione
— uti in] uthi
— 10. p̄cipiti
— 12. se inde
— citissime
— 34, 1. Quibus — V 18, 1. eorum] *om.*
V 18, 1. 2. Tamesim — duxit] ta (*deinde septem litterarum lacuna*)
— 2. uno] *om.*
— 3. Eo — 21, 6. conuenerit] *om.*
V 21, 6. Britanni] *octo litterarum lacuna*
— 7. 8. hostium uitandae causa] hosti (*deinde septem litterarum lacuna*)
— 8. Eo — 35, 14. auctoritatis] *om.*
— 35, 14. Quintus — 56, 5, indicit] *om.*
V 56, 7. his
— multitudinis *extrema uox codicis C.*

INDEX VERBORVM

IN CAESARIS LIBRIS SEPTEM OCCVRRENTIVM.

2. 6. 23, 5. 24, 8. 26, 4. 30, 4. 32, 7.
49, 3. 6. II 4, 1. 5, 3. 11. 15. 6, 1. 16,
6. 26, 2. 5. 8. 31, 12. 33, 12. 18. 35, 2.
III 1, 16. 8, 7. 14, 4. 15, 11. 18, 13. 16.
25, 6. 26, 8. IIII 7, 3. 9, 5. 11, 1. 12,
6. 14. 13, 2. 32, 12. 36, 1. V 1, 1. 28,
2. 31, 13. 14. 41, 8. 14. 42, 1. 48, 8. 53,
2. 23. VI 3, 12. 9, 8. 12, 9. 19, 14. 21,
1. 25, 3. 30, 7. 39, 6. VII 8, 3. 13. 36,
18. 44, 3. 50, 7. 57, 5. 63, 11. 65, 12.
70, 5. 74, 3. 80, 8. (l) II 8, 14. III 26,
4. 29, 2. IIII 26, 7. V 16, 7. 34, 2. 35,
4. 53, 19. VI 28, 11. VII 25, 10. 42, 2.
50, 2. 65, 2. 82. 6. (m) II 7, 8. 33, 2.
IIII 22, 15. VI 23, 15. VII 52, 14. 71,
14. 82, 1. (n) II 1, 7. 11. 25, 9. 13. III
29, 6. IIII 6, 4. V 6, 2. 40, 8. 42, 3. 48,
14. 58, 9. VII 16, 8. 61, 3. 79, 4. (p)
VI 2, 3. 21, 6. 34, *7. VII 46, 1. (q) I
45, 5. IIII 22, 19. VII 22, 3. (r) II 5,
12. 16. 13, 11. IIII 6, 5. V 53, 6. VI 18,
5. 27, 9. 29, 14. VII 2, 7. 10, 5. 29, 10.
36,22. 38, 5. 44, 11. 51, 8. 55, 21. 63, 17.
66,5. 69, 10. 71, 1. 73, 11. (s) I 1, 16. 46,
8. II 5, 9. 14, 4. 18, 2. 5. 23,11. III 2, 13.
9, 9. IIII 1, 5. 6, 6. 9, 3. 12, 13. 16, 18.
19, 3. 27, 11. V 3, 18. 16, 4. 17, 6. 33,
17. 47, 15. 49, 6. VI 9, 12. 15 10, 16.
43, 10. VII 4, 13. 20, 22. 31, 12. 34,
4. 54, 14. 62, 7. 64, 16. 71, 2. 73, 16.
(t) II 10, 1. 30, 7. V 35, 8. VII 43,
16. 47, 5. 52, 4. 87, 7. (u) *VII 14, 10.

abderet VI 5, 13. abdiderunt I 12, 11.
V 9, 11. VII 18, 9. abdiderat VII 30,
3. abdiderant IIII 18, 10. 38, 9. V
8, 20. abdita (*n. s. f.*) VI 34, 4. abditi (*n. pl.*) I 39, 15. II 19, 15. abditas VII 79, 7. abditis (*abl. m.*) V
3, 10.

abduci I 11, 7.

abeo abite VII 50, 9. abisse VI 43, 11.

abicio abiciat V 48, 10. abicere V 37,
4. abiectis (*abl. n.*) IIII 15, 2. 37,
12. VII 28, 6.

abietem V 12, 13.

abiuncto (*d. m*) VII 56, 7.

abs (*ante* t) V 30, 6.

abscisis (*abl. m.*) III 14, 18. VII 73, 8.

absimili III 14, 15.

absisterent V 17, 7.

abstinebat I 22, 12. abstinerent VII
47, 16.

abstrahunt VII 42, 6. abstrahi VII 14,
21. abstractos III 2, 13.

absum abest I 4, 10. absunt I 1, 7. 10, 3.
VII 84,9. absit V 27,29. VII 9, 6. absint
II 4, 24. abesse I 41, 15. II 5, 11. 11,
15. 16, 3. III 18, 7. V 2, 6. 21, 4. VI
14, 1. absentis I 32, 11. absente III
17, 18. V 7, 16. VII 1, 18. 6, 6. aberat
I 23, 4. 43, 3. 49, 7. II 6, 1. III 9, 2. V
46,9. VII 46, 3. aberant II 21,6. V 46, 3.
VI 7, 4. VII 26, 5. 47, 11. 63, 13. 82,
1. abesset I 22, 3. II 13, 6. IIII 7, 3.
11, 2. V 5, 9. 53, 3. VII 38, 2. abessent
II 17, 9. IIII 11, 11. VII 63, 14. afuerunt VII 63, 12. afuisse V 53, 23.
VI 3, 12. afuturum I 36, 13.

abundet VII 64, 5. abundent VII
14, 6.

ac (*ante* b) I 23, 5. 31, 14. 33, 14. II
19, 2. V 12, [3]. (c) I 44, 8. V 55,
10. (d) I 40, 16. II 31, 6. III 13, 3.
19, 7. V 26, 2. 58, 10. VI 3, 9. 21, 7.
23, 11. 34, 8. 38, 3. VII 34, 2. 72, 11.
(f) I 3, 21. 30, 9. 48, 12. II 12, 2. 26, 6.
IIII 17, 12. 33, 11. V 42, 10. VI 24,
1. 30, 13. VII 2, 5. (g) VII 81, 11. (j)
III 3, 7. 9, 16. 15, 6. (l) I 12, 3. 23,
12. 43, 10. II [19, 11.] 23, 2. III 9, 20.
10, 10. 14, 24. IIII 17, 21. V 11, 8. 57,
2. VII 28, 2. 86, 10. (m) I 3, 14. 39,
3. II 14, 10. 31, 7. III 12, 7. 19, 11.
IIII 3, 12. V 1, 9. 27, 24. 36, 9. 53, 19.
VI 2, [8]. 14, 12. VII 65, 6. (n) I 20, 6.
†40,29. II 28,2. III 4, 10. 5, 1. 6, 8. 14. 25,
6. IIII 17, 22. VI 30, 8. 34, 25. 36, 2.
VII 8, 8. 11. 38, 15. 73, 3. (p) I 18,
15. 20, 15. 40, 25. II 13, 8. 19, 19. 28,
3. 29, 12. 13. 30, 1. III 12, 14. 14, 4.
19, 10. 28, 8. IIII 2, 8. 23, 18. 25, 8.
33, 10. V 16, 2. 31, 4. 54, 8. 15. 56, 14.
VI 8, 19. 13, 9. 19, 13. 22, 3. 23, 16.
35. 5. 36, 10. VII 1, 14. 4, 9. 25, 9. 73,
8. (r) II 19, 10. 24, 4. 25, 17. III 28, 5.
V 7, 5. 24, 13. VII 1, 11. 43, 15. 47, 3. 69,
14. 87, 4 (s) I 15, 10. 25, 18. 31, 35.
33, 9. 36, 7. 39, 25. 43, 13. 44, 9. II 24,
5. 28, 9. 31, 10. III 4, 11. 6, 1. 12, 6.
17, 3. 19, 4. IIII 1, 12. 11, 7. 18, 10
21, 20. 24, 13 25, 5. *30, 11. 37, 5. V
7, 18. 8, 20. 18, 11. 19, 4. 23, 4 13. 24,
3. 51, 7. VI 13, 17. 43, 9. VII 19, 5.
23, 11. 45, 5. 50, 12. 21. 77, 33. (t) I
24, 6. 26, 9. 39, 18. II 6, 8. 11, 2. 25,
10. III 5, 11. 11, 8. 13, 12. 15, 2. 7.
IIII 33, 9. 35, 7. V 43,† 8. 13. VI 14,
16. 35, 19. 41, 4. VII 46, 10. 50, 5.
77, 24. 80, 14. 82, 4. 88, 15. (v) I 40,
19. V 40, 16. VI 37, 7. VII 36, 14. 72,
13. 73, 20. 77, 4.

accedit III 12, 3. V 50, 7. 58, 6. acce-

29, 6. 9. 12. 30, 2. 31, 4. 6. 7. 32, 2. 33, 7. 34, 4 (*bis*). 15. 36, 1. 7. 37, 6. 38, 9. V 1, 5. 9. 11. 12. 17. 21. 22. 2, 2. 8. 13. 3, 6. 11. 14. 17. 18. 21. 4, 3. 4. 8. 5, 1. 5. 6, 8. 20. 7, 14. 21. 8, 6. 14. 9, 3. 4. 6. 9. 16. 10, 4. 11, 2. 11. 12, 9. 13, 2. 3. 4. 5. 16. 16, 4. 17, 5. 18, 1. 4. 20, 3. 5. 10. 11. 22, 1. 2. 6. 11. 23, 1. 8. 24, 15. 25, 7 (*bis*). 11. 26, 3. 6. 11. 27, 1. 3. 4. 27. 28. 28, 1. 6. 29, 7. 13. 15. 31, 5. 33, 14. 34, 12. 35, 11. 36, 3. 5. 10. 37, 13. 14. 16. 38, 10. 39, 1. 4 (*bis*). 10. 40, 1. 9. 10. 15. 41, 13. 15. 42, 5. 9. 44, 5. 18. 45, 3. 4. 7. 9. 11. 46, 2. 4. 5. 8. 47, 8. 48, 2. 6. 10. 13. 15. 49, 2. 5. 7. 9. 50, 1. 7. 51, 6. 52, 4. 53, 1. 5. 7. 12. 54, 1. 8. 9. 10. 55, 10. 12. 56, 1. 57, 5. 58, 1. 5. 6. 8. VI 1, 4. 6 (*bis*). 7. 2, 1. 10. 4, 4. 5, 9. 15 (*bis*). 6, 4. 7, 17. 25. 8, 14. 15. 16. 18. 9, 3. 7. 10. 10, 7. 13. 17. 11, 1. 7. 12, 5. 8. 13. 16. 13, 9. 14, 14. 15. 16, 4. 13. 17, 3. 18, 7. 19, 4. 20, 3. 6. 22, 10. 23, 18. 24, 7. 12. 25, 5. 8. 27, 6. 28, 8. 29, 12. 14. 30, 3. 16. 17. 32, 2. 7 (*bis*). 33, 2. 4 (*bis*). 5. 9. 11. 34, 9. 14. 20. 21. [22]. 35, 2 (*bis*). 7. 8. 38, 2. 39, 5. 40, 10. 41, 5. 42, 8. 43, 1. 15. 44, 8. 10. VII 1, 1. 7. 12. 19. 3, 6. 4, 5 10. 17. 19. 5, 4. 6. 8. 6, 5. 7. 8, 6. 11. 14. 9, 18. 10, 1. 9. 12. 11, 1. 12. 12, 4. 13, 5. 7. 8. 14, 2. 18. 19. 15, 8. 16, 4. 17, 1. 23. 18, 7. 19, 8. 18. 20, 1. 7. 13. 22, 8. 23, 12. 24, 5. 18. 25, 4. 26, 6. 8. 10 (*bis*). 27, 3. 28, 14. 18. 31, 10. 14. 32, 4. 5. 6. 33, 5. 11. 34, 8. 36, 10. 11. 22. 37, 1. 13 (*bis*). 17. 18. 20. 38, 17. 39, 4. 9. 40, 4. 8. 41, 1. 3. 4. 10. 42, 1. 2. 7. 8. 9. 43, 2. 4. 7. 44, 6. 9. 13. 45, 13. 46, 3. 8. 9. 48, 1. 49, 2. 50, 20. 52, 6. 53, 1. 8. 11. 54, 2. 3. 55, 1. 9. 10. 14. 19. 22. 56, 10. 12. 57, 8. 58, 8. 11. 13. 60, 6. 62, 23. 63, 3. 6. 10. 64, 14. 65, 1. 3. 7. 11. 66, 6. 8. 9. 20. 21 (*bis*). 67, 9. 11. 15. 68, 8. 10. 69, 7. 70, 9. 13 (*bis*). 71, 5. 12. 72, 8. 14. 73, 5. 15. 20. 76, 15. 77, 11. 19. 26. 34. 78, 3. 79, 2. 10. 12. 80, 1. 12. 15. 16. 81, 3. 7. 10. 15. 82, 8. 9. 83, 17. 18. 84, 7. 85, 2. 6. 7. 88, 11. 89, 4. 6. 90, 13.

adaequare VI 12, 20. adaequabant VII 22, 13. adaequarent I 48, 18. II 32, 9. adaequarunt V 8, 14. adaequatis III 12, 8.

adamassent I 31, 15.

adcederet V 58. 2. *cf.* acc.

adcelerat VII 87, 11.

adcliuis II 29, 6. III 19, 2. VII 19, 1.

adcliuitate II 18, 4.

adcommodanda II 21. 10. adcommodatae (*pl.*) III 13, 5.

adcurrit I 22, 5. adcurrunt III 5, 8.

addit VII 4, 22. 45, 6. 64, 11. addunt V 41, 6. VII 1, 5. addere VII 41, 12. additur VII 23, 6. addendum (*acc. n.*) VII 73, 6. addito (*abl. n.*) VII 70, 6.

adducit VII 87, 3. adducat V 46, 6. adduceret I 42, 11. adducerent I 43, 7. adduxit III 28, 5. adduxerunt IIII 1, 20. adduxerat VII 7. 10. adduci I 31, 26. II 5, 3 (*bis*). IIII 18, 6. 36, 1. V 1, 21. VII 4, 19. 31, 8. 37, 17. adduceretur II 1, 7. adductus I 9, 7. 11, 13. 16, 17. 17, 1. VI 12, 12. VII 50, 15. adductum I 33, 3. adducti (*pl.*) I 3, 1. 20. 27, 1. 39, 13. III 8, 9. 14, 17. 18, 15. IIII 6, 6. 37, 4. V 3, 14. VII 5, 14. 77, 42. adductos VI 10, 7. 20, 28. VII 55, 21. adductis (*abl. m.*) IIII 22, 10. V 1, 28. 4, 5. (*f.*) VI 1, 13.

adeo V 27, 16. 53, 24. 54, 17. VII 47, 7.

adeo adit VI 6, 2. VII 4, 10. 86, 4. adeunt VI 4, 5. 35, 13. adeat III 11, 3. IIII 21, 17. VII 71, 4. adire II 7, 7. III 7, 4. IIII 2, 12. V 48, 9. VI 18, 7. 34, 11. VII 14, 11. 25, 4. adeundi VII 83, 11. adiit IIII 20, 9. adisse VI 25, 8. adisset IIII 20, 7.

adequitare I 46, 3.

adfero adferunt VI 22, 7. adferat VI 35, 4. adferebat VII 10, 2. adferret VI 35, 6. adtulit I 53, 15. attulit V 54, 13. attulisset VII 53, 3. adtulissent I 43, 21. adferebatur VI 36, 6. adferebantur II 1, 1. VII 59, 3. adferretur VI 30, 8. allato (*abl. m.*) V 53, 24. VII 43, 1. adlato (*abl. m.*) VII 11, 8. adlatis V 49, 8.

adficit V 48, 17. adficiebat VII 16, 8. adficiebatur VII 6, 4. adficiebantur I 2, 13. adficerentur I 27, 9. adfectus I 35, 3. VII 40, 1. affectus V 56, 8. affectum (*acc. m.*) VII 37, 10. adfecto (*abl. m.*) VII 17, 9. adfecti (*pl.*) VI 16, 2.

adfigo adfixae III 14, 15.

adfingunt VII 1, 6.

adfinitatem I 18, 18. adfinitatibus II 4, 10.

adfirmatione VII 30, 8.

adflictabat IIII 29, 6. adflictarentur III 12, 5.

adfligunt VI 27, 12. adflictae (*pl.*) IIII 31, 5. VI 27, 5. adflictas V 10, 6.

6. adtribuant IIII 7, 10. adtribuit VII 34, 9. adtribuerat VII 9, 17.
Aduatucam VI 32, 10. 35, 21. 25.
Aduatuci II 29, 1. V 27, 8. 39, 8. Aduatucorum II 16, 7. Aduatucis V 27, 7. Aduatucos II 4, 27. 31, 8. V 38, 2. 56, 3. VI 2, 8. 33, 4. Aduatucis V 38, 4.
aduentus I 22, 4. VI 30, 7. 41, 11. aduentus (*gen.*) IIII 14, 4. V 48, 18. VI 29, 19. aduentum I 27, 5. II 16, 4. IIII 19, 10. V 32, 4. VI 10, 17. 15, 2. VII 67, 19. 77, 30. aduentu I 7, 7. 13, 3. 18, 19. 36, 9. 42, 1. II 7, 3. 25, 17. 27, 1. 30, 1. III 9, 7. 20, 12. 23, 8. IIII 34, 3. V 3, 5. 14. 11, 20. 39, 7. 47, 2. 54, 6. VI 4, 1. 12, 14. 31, 3. 42, 4. VII 5, 3. 9, 14. 10, 10. 12, 1. 18, 8. 57, 5. 65, 13. 81, 5. 88, 1.
aduersarios VII 4, 12.
aduersus II 8, 7. 18, 4. aduersum (*nom. n.*) I 18, 25. 40, 23. aduerso (*abl. m.*) II 19, 22. aduersā IIII 28, 10. aduerso (*abl. n.*) VII 60, 8. 61, 7. aduersum (*acc. n.*) V 35, 17. aduersae (*pl.*) III 14, 6. VII 30, 6. aduersis II 24, 3.
aduersus (*praep.*) IIII 14, 16.
aduertit I 24, 1. aduertit V 18, 4.
adulescens I 52, 14. III 7, 6. V 20, 2. VII 4. 2. 39, 1. adulescentem I 47, 10. III 11, 11. VI 29, 11. VII 9, 4. 32, 12. 87, 1. adulescentes VI 28, 5. VII 37, 5. 63, 18. adulescentium VI 13, 10. VII 39, 10. adulescentibus (*abl.*) VII 37, 4. 14.
adulescentiam I 20, 5.
adulescentulo (*abl.*) III 21, 4.
aduocatā VII 52, 1.
aduolant V 39, 4. aduolaret VII 72, 8. aduolauerunt V 17, 6.
aedificio (*abl.*) VI 30, 11. aedificia V 12, 7. VI 43, 3. aedificiorum VII 17, 10. aedificia I 5, 5. IIII 4, 6. VI 6, 3. VII 14, 10. 64, 7. aedificiis II 7, 7. III 6, 14. 29, 10. IIII 4, 7. 18. 19, 2. 35, 9. 38, 8. VII 14, 7.
aedifico aedificent VI 22, 10. aedificari III 9, 2. aedificandas V 1, 4.
Aeduos (*nom.*) I 31, 9. Aeduus I 32, 8. V 6, 1. VII 37, 2. 39, 1. Aeduo (*d.*) I 3, 13. Aeduum I 9, 3. II 5, 4. Aedui (*pl.*) I 11, 3. 8. 16, 8. 13. 18, 27. 37, 2. 43, 17. 44, 30. II 5, 7. V 6, 6. 7, 21. VI 11, 2. 12, 25. VII 5, 6. 37, 12. 38, 13. 40, 15. 42, 1. 50, 2. 63, 5. 15. 67, 15. 19. Aeduorum I 10, 2. 11, 2. 8. 12, 1. 18, 8. 19, 5. 23, 3. 31, 26. 35, 17. 36, 14. II 14, 2. 11. 15, 1. V 6, 5. 7, 12. VI 12, 7. VII 9, 10. 10, 3. 17, 10. 32, 7. 33, 8. 37, 7. 38, 11. 22. 40, 2. 10. 41, 1. 54, 4. 55, 1. 59, 2. 5. 61, 11. 63, 1. 76, 9. Aeduis (*d.*) I 14, 17. 17, 19. 28, 13. 31, 30. 36, 10. 43, 23. VI 4, 6. 9. 12, 15. VII 9, 17. 64, 9. 75, 6. 76, 11. 90, 4. Aeduos I 14, 9. 16, 1. 31, 10. 16. 33, 7. 35, 11. 16. 36, 6. 44, 27. 29. II 10, 17. 14, 4. 9. V 54, 14. VI 4, 5. VII 5, 4. 10, 8. 17, 5. 33, 10. 34, 1. 37, 14. 43, 12. 45, 22. 53, 10. 54, 3. 8. 90, 1. Aeduis (*abl.*) I 15, 3. 35, 9. 37, 2. 43, 15. 48, 5. II 14, 6. VI 12, 3. 8. 22. VII 5, 9. 9, 11. 54, 1. 55, 7. 77, 3. 89, 8. 90, 13.
Aeduae (*gen.*) II 14, 3. (*dat.*) V 7, 1.
aeger VI 38, 1. aegri (*pl.*) VI 36, 13. aegris (*dat. m.*) V 40, 10.
aegre II 6, 3. IIII 32, 12. V 18, 3. 37, 13. 39, 11. VI 37, 9. 38, 9. aegerrume I 13, 4.
Aemilii I 23, 6.
aequaliter II 18, 2.
aequinoctium V 23, 12. aequinoctii IIII 36, 4.
aequitate I 40, 8. VI 22, 12.
aequo aequari VI 22, 13. aequato (*abl. n.*) I 25, 2.
aequus aequa (*n. s. f.*) VII 48, 10. aequum (*m.*) VII 28, 4. 44, 8. aequm (*m.*) VII 53, 6. aequum (*acc. n.*) IIII 16, 14. VII 29, 14. aequo (*abl. m.*) III 17, 19. V 49, 13. VII 19, 8. 64, 6. (*n.*) I 43, 2. aequiore (*abl. m.*) V 52, 14. VII 51, 3. (*n.*) VI 12, 17. aequissimo (*abl. m.*) V 49, 15. aequissimas VII 74, 2.
aerariae (*pl.*) III 21, 10.
aes aere IIII 31, 6. V 12, 8. 11. VI 13, 4.
aestas III 28, 2. aestatis III 12, 12. IIII 20, 1. V 22, 13. VII 35, 4. aestatem V 4, 3. aestate I 54, 4. II 2, 2. 35, 6. IIII 21, 7 V 8, 11.
aestimatione VI 19, 2.
aestiuum (*acc. n.*) VI 4, 7.
aestuaria (*acc.*) II 28, 3. aestuariis III 9, 13.
aestumo aestimare VII 14, 20. 39, 13. aestument V 1, 24. aestimanda III 20, 4.
aestus (*n.*) III 12, 3. IIII 29, 5. aestus (*g.*) III 13, 3. V 8, 9. VI 30, 12. aes-

6. 16, 12. VI 14, 14. VII 4, 26. 42, 3 (*bis*). alias I 18, 17. 31, 48. II 29, 15 (*bis*). III 21, 8 (*bis*). V 54, 2. 3. 57, 8. 9. VI 43, 16. VII 77, 40. aliis (*abl. m.*) I 18, 5. 41, 10. II 20, 10. 31, 8. VI 14, 14. VII 65, 6. 87, 2. (*f.*) III 6, 12. V 54, 18. 56, 13.

allicere V 55, 10. alliciebat VII 31, 3.

Allobroges I 11, 10. VII 65, 6. Allobrogum I 6, 6. 8. 10, 16. 44, 28. III 1, 3. Allobrogibus (*d.*) I 6, 10. 14, 18. 28, 7. 12. VII 64, 12. Allobrogas I 14, 9. VII 64, 16. Allobroges (*acc.*) III 6, 16. Allobrogibus (*abl.*) I 10, 16.

alo alit IIII 1, 18. alunt IIII 1, 10. V 12, 14. alere I 18, 12. aluerunt IIII 4, 19. aluisset VII 33, 4. alatur VII 32, 17. ali VI 21, 8 (*bis*).

Alpium III 2, 16. Alpes (*acc.*) I 10, 11. IIII 10, 5. Alpis (*acc.*) III 1, 3. 4. Alpibus (*abl.*) III 7, 3.

alter V 3, 4. 13, 2. 27, 28. 29. 44, 25. VII 39, 7 (*bis*). altera (*n. s.*) I 53, 9. 11 (*bis*). VI 9, 3. alterum I 6, 5. V 13, 5. VI 13, 7. 8. 15, 1. alterius (*m.*) I 36, 3. alterius (*f.*) I 31, 9. 10. V 56, 9. VI 12, 1. 2. alteri (*d.*) V 44, 26. VII 25, 13. alterae (*d.*) V 27, 19. alterum (*m.*) V 46, 5. VII 32, 11. 12. 44, 11. alteram II 21, 7. III 1, 15. 16. IIII 3, 5. V 18, 4. 24, 6. VII 44, 9. 48, 1. 59, 13. altero (*abl. m.*) VII 11, 1. 68, 7. alterā I 2, 8. 31, 33. II 5, 18. V 56, 1. 2. VII 5, 12. 34, 11. 59, 11. 64, 12. alteri (*n. pl.*) I 26, 2. 3. VII 17, 6. 7. alteros V 54, 15. 16.

alternis (*abl. f.*) VII 23, 11.

altitudo I 8, 12. II 18, 5. III 14, 11. VII 23, 10. 52, 10. altitudinis II 31, 4. VII 69, 6. altitudinem I 8, 4. II *5, 19. 12, 16. 32, 9. III 13, 7. 18. IIII 17, 5. 9. 25, 9. V 42, 9. VII 8, 5. 22, 11. 69, 9. 73, 14. altitudine I 38, 11. †II 5, 19. VII 72, 11.

altus altum (*acc. m.*) VII 24, 4. (*acc. n.*) IIII 28, 10. alto (*abl. n.*) III 12, 3. IIII 24, 5. altae (*n. pl.*) VII 73, 9. altiore (*n.*) V 50, 10. altissimus I 6, 4. altissimo (*abl. m.*) I 2, 8. 9. II 29, 8. VII 36, 3. altissimā VII 8, 4. altissimas II 27, 13. 29, 5. altissimis (*abl. m.*) III 1, 14.

alutae III 13, 9.

ambactos VI 15, 6.

Ambarri I 11, 8. Ambarros I 14, 9.

Ambianorum II 15, 5. Ambianis (*d.*) VII 75, 13. Ambianos II 4, 25.

Ambibarii VII 75, 19.

Ambiliatos III 9, 25.

Ambiorix V 27, 4. 33. 34, 9. 38, 1. 41, 3. VI 9, 4. 31, 1. Ambiorigis V 24, 13. VI 29, 12. 42, 8. Ambiorigi VI 5, 10. 32, 5. 42, 9. Ambiorigem V 27, 3. 29, 12. 36, 2. 37, 3. 41, 6. VI 2, 6. 5, 5. 6, 6. 30, 3 31, 12. 33, 7. 43, 10. Ambiorige V 26, 3. [31, 14.] 36, 8. VI 31, 10.

Ambiuaretis (*d.*) VII 75, 7. Ambiuaretos VII 90, 10.

Ambiuaritos IIII 9, 6.

ambo V 44, 23.

amentiam V 7, 4. amentiā I 40, 10.

amfractus VII 46, 2.

amicitiae (*g.*) I 20, 9. 39, 10. V 41, 2. VII 76, 7. (*d.*) III 25, 5. 8. VI 1, 11. amicitiam I 3, 5. 35, 13. 40, 5. 43, 18. 21. 44, 13. 16. 37. IIII 8, 2. 16, 16. 18, 5. V 55, 12. VI 5, 11. 12, 16. VII 63, 12. amicitiā I 31, 20. 44, 32. II 14 3. IIII 16, 23. V 3, 7. VII 31, 4. 39, 10. 55, 10.

amicus I 3, 11. 9, 6. 35, 4. 43, 10. IIII 12, 13. VII 31, 12. amico (*abl.*) I 44, 34. amicis (*d.*) VII 10, 4. amicos I 35, 17. 43, 19. IIII 7, 10. amicissimum (*acc. n.*) I 42, 18. amicissimo (*abl. m.*) V 31, 14.

amitterent VI 40, 20. amiserunt V 15, 5. amiserat VI 1, 14. amisisse I 31, 19. amisissent VII 44, 11. amittendam III 18, 10. amissā VII 15, 6. amisso (*abl. n.*) II 25, 5. amissis (*abl.*) I 28, 6. III 16, 5. 20, 7. (*abl. m.*) VII 13, 5. 51, 2. (*f.*) I 28, 6. IIII 31, 9. V 11, 4. (*n.*) III 16, 5. 20, 7. IIII 29, 9. VII 14, 15.

ammentum (*acc.*) V 48, 10.

amore I 20, 8.

amplificaturum (*m.*) amplificatā II 14, 11. VI 12, 19.

amplitudo VI 28, 9. amplitudinem IIII 3, 10. VII 54, 12.

amplus ampla (*n. s. f.*) IIII 3, 6. amplius I 15, 14. 23, 4. 35, 8. 38, 10. 41, 11. 43, 25. II 7, 10. 16, 2. 29, 7. III 5, 1. 6, 5. IIII 11, 1. 12, 2. 37, 9. V 8, 19. 27, 29. 55, 7. VI 9, 14. 29, 15. 42, 5. VII 15, 2. 73, 17. ampliores (*acc.*) V 50, 2. amplioribus (*abl. f.*) V 18, 2. amplissimus VI 15, 5. amplissima (*n. f.*) III 8, 1. amplissimā VII 37,

1, 22. apertum (*acc. n.*) IIII 25, 4. aperto (*abl. m.*) II 18, 7. III 8, 5. VII 18, 10. aperto (*abl. n.*) I 25, 15. II 13, 15. III 12, 14. IIII 23, 18. 26, 7. V 9, 6. 35, 4. VII 50, 3. 82, 7. aperta (*acc.*) II 19, 12. apertis (*abl. n.*) I 41, 11. apertos VII 22, 13. 25, 4. *apertis (*abl. f.*) VII 35, 10. apertē VI 21, 4. VII 59, 6. apertissimo (*abl. m.*) III 9, 21. apertissimis (*abl. m.*) III 26, 14.

Apollinem VI 17, 4. 6.

apparare VII 17, 3. 41, 18. apparabant VII 26, 7.

appellat V 52, 10. VII 43, 10. appellant I 16, 14. III 22, 3. VI 24, 6. VII 77, 10. appellare VII 40, 14. appellabant VI 36, 7. VII 73, 13. 22. appellaret VII 17, 15. appellatur I 27, 8. III 1, 12. IIII 10, 2. V 11, 18. 13, 9. VI 10, 14. VII 4, 13. appellantur I 1, 3. II 4, 28. V 12, 4. 53, 22. VI 27, 1. 28, 1. 75, 18. appellandis (*abl. m.*) V 33, 7. appellabatur I 12, 11. IIII 32, 2. appellatus erat I 3, 11. erat appellatus VII 31, 12. appellatus esset I 35, 4. 43, 9. appellatus IIII 12, 14. V 36, 4. VII 54, 1. appellatos I 33, 3. 44, 27. appellatis (*abl. m.*) II 25, 15.

appelli VII 60, 12.

appetebat VII 4, 3. appetissent I 43, 8.

Appio (*abl.*) V 1, 1.

Aprl (= Aprilis) I 6, 14. 7, 19.

aptos V 16, 4. aptiora III 13, 16. aptissimum (*n. n.*) VII 22, 4.

apud I 2, 1. 9, 5. 17, 3. 18, 6. 13. 19, 18. 20, 10. 14. 31, 51. 33, 9. 40, 43. 47, 17. 50, 10. II 2, 6. 4, 17. 7, 6. 14, 11. III 9, 16. 21, 10. IIII 1, 13. 2, 5. 8, 7. 13, 6. 15, 11. 18, 8. V 11, 7. 27, 4. 9. 48, 5. 54, 5. 11. VI 10, 9. 12, 20. 13, 11. 16. 17, 14. VII 22, 6. 37, 11. 55, 8. 57, 1. 63, 4. 75, 1. 77, 17.

aquae (*g.*) IIII 17, 20. VII 36, 16 aquam IIII 24, 9. V 50, 1. aquā V 13, 12. 18, 6. 10. 56, 12. VI 44, 7. VII 72, 12.

aquationis IIII 11, 12

aquilam IIII 25, 10. 11. 14. V 37, 12.

Aquileiam I 10, 9.

aquilifer V 37, 11.

Aquitania I 1, 19. Aquitaniae (*g.*) III 21, 2. 27, 1. (*d.*) III 23, 7. Aquitaniam III 11, 7. 20, 1. Aquitaniā III 26, 15. VII 31, 13.

Aquitanus IIII 12, 12. Aquitani (*pl.*) I 1, 2. III 21, 9. Aquitanis (*abl.*) I 1, 4.

Arar I 12, 1. Ararim I 12, 6. VII 90, 13. Arare I 13, 2. 16, 6. 7.

arbiter arbitros V 1, 23.

arbitrium (*acc.*) I 36, 4. VI 11, 7. arbitrio (*abl.* VII 75, 21.

arbitror arbitratur VI 4, 8. arbitrantur I 4, 10. IIII 2, 14. VI 16, 7. 12. 17, 4. 19, 12. 23, 4. arbitrari II 4, 29. V 29, 4. arbitrabatur I 19, 6. 33, 11. 42, 5. IIII 9, 7. 11, 10. 13, 2. 17, 3. 20, 6. 21, 15. 22, 21. V 4, 10. arbitrabantur I 2, 15. III 13, 13. 24, 5. arbitraretur III 1, 7. VII 18, 5. 76, 16. arbitrarentur II 28, 5. III 10, 6. VII 25, 6. arbitratus est VII 27, 3. arbitrati sunt I 5, 3. arbitratus III 28, 4. IIII 19, 16. 21, 2. 22, 6. 23, 10. 34, 5. V 7, 17. VI 3, 10.

arbores (*nom.*) VI 27, 6. (*acc.*) VI 27, 10. 11. arborum IIII 17, 25. VII 73, 7. arboribus (*abl*) II 17, 16. V 9, 13.

arcessit VII 65, 12. arcessunt III 9, 27. arcessendi II 20, 4. arcesseret VII 6, 6. 33, 7. arcessuntur III 23, 8. arcessi V 11, 6. arcessendos V 58, 3. arcesserentur I 31, 12. arcessitum (*acc. m.*) V 56, 12. arcessiti (*pl.*) III 11, 4.

ardere V 29, 10. ardebant V 34, 20.

Arduennae (*g.*) VI 33, 6. Arduennam V 3, 10. VI 29, 13. 31, 6.

arduus II 33, 8. arduum (*acc. n.*) VII 47, 8.

Arecomicorum VII 64, 14. Arecomicis (Volcis) (*abl.*) VII 7, 7.

argentum (*acc.*) VII 47, 13. argento VI 28, 11.

argillā V 43, 2.

aridam VII 24, 11. aridum IIII 29, 5. arido (*abl. n.*) IIII 24, 9. 26, 11.

aries II 32, 3. ariete IIII 17, 23. VII 23, 14.

Ariouistus I 31, 21. 33, 19. 34, 4. 36, 1. 42, 1. 10. 43, 6. 44, 1. 46, 10. 47, 1. 13. 16. 17. 48, 8. 9. 49, 8. 50, 5. 7. 9. 53, 5. Ariouisti I 31, 55. 32, 11. 37, 5. 9. 41, 14. 43, 2. 5. 45, 4. 46, 2. 47, 15. 53, 8. V 29, 9. 55, 6. Ariouisto (*d.*) I 31, 50. Ariouistum I 31, 40. 32, 13. 33, 4. 9. 34, 1. 37, 11. 38, 2. 39, 23. 40, 5. 25. VI 12, 4. Ariouisto (*abl.*) IIII 16, 22.

Aristium VII 42, 9. 43, 2.

arma (*n.*) VII 85, 12. 89, 8. armorum II 32, 7. 9. III 14, 6. IIII 24, 7. V 16, 3. [34, 11.] VII 4, 19. 50, 4. arma (*acc.*) I

5. 7, 2. (f) I 2, 14. IIII 3, 6. V 21, 7. (h) I 1, 6. 18, 14. 20. 19, 18. II 1, 12. 9, 1. 15, 3. 17, 6. III 5, 2. 12, 7. 17, 5. 26, 7. IIII 24, 12. V, 14, 6. 18, 3. 19, 6. 10. 22, 4. 24, 17. 28, 4. 39, 9. 12. 41, 10. 49, 15. VI 3, 4. 6, 3. 7, 11. 10, 2. 13, 2. 14, 14. 28, 6. 43, 5. VII 10, 10. 22, 9. 33, 1. 38, 19. 54, 5. 55, 5. 56, 13. 73, 8. 77, 44. 81, 1. 86, 6. (m) I 34, 9. (n) IIII 25, 8. (p) IIII 1, 15. VI 23, 8. (r) VII 32, 9. (s) IIII 27, 1. VII 53, 7. (v) III 8, 7.

Atrebas III 27, 4. 35, 4. Atrebati VII 76, 11. Atrebatem V 22, 10. VI 6, 8. Atrebatum V 46, 6. Atrebatibus VII 75, 15. Atrebates (*acc.*) II 4, 25. 23, 8. Atrebatibus IIII 21, 13. Atrebatis II 16, 4.

Atrium V 9, 7.

attexuntur V 40, 14.

attingit I 1, 15. VI 25, 7. attingunt II 34, 4. IIII 3, 8. VII 75, 17. attingebant II 15, 7. attigit IIII 23, 5. V 23, 15. attigerunt VII 51, 7. attigisset II 32, 3.

attribuit III 1, 17. VI 32, 18. VII 60, 8. 90, 7. attribuerat, VII 76, 4. attribuuntur VII 76, 13. est attributus VII 81, 10. attributae III 14, 19.

au (*ante* t) V 12, 8.

Auaricensibus VII 47, 19.

Auarici VII 31, 10. 32, 1. 47, 15. Auaricum VII 13, 9. 16, 4. 18, 3. 29, 6. 30, 5 52, 6. Auarico VII 15, 6. 16, 3. 31, 5.

auaritia VII 42, 3. auaritiam I 40, 38.

auctor V 33, 6. VI 31, 13. auctorem V 29, 7. auctore V 28, 15.

auctores III 17, 6. VI 8, 24. auctoribus (*abl.*) V 25, 6.

auctoritas I 17, 2. III 8, 1. IIII 21, 15. VI 12, 3. auctoritatis IIII 13, 7. V 6, 4. 35, 14. 54, 5. VII 55, 8. 77, 8. auctoritatem II 4, 8. 14, 11. V 4, 11. 55, 11. VI 11, 6. 12. 12, 24. 13, 22. VII 30, 6. auctoritate I 3, 1. 31, 52. 33, 3. II 4, 13. 15, 3. III 8, 9. 23, 8. VII 32, 19. 37, 8. 63, 3.

auctus auctiores (*acc.*) I 43, 20.

audacia (*n.*) VI 34, 17. audaciae (*g.*) VII 5, 2. audacia (*abl.*) I 18, 6.

audacter IIII 24, 10. audacius I 15, 8. 18, 5. II 26, 5. VII 1, 9. audacissime II 10, 5. audacissume V 15, 11.

audet VI 13, 3. audent IIII 2, 12. VII 63, 18. audeat I 18, 10. VI 35, 23. VII 66, 17. audeant VI 8, 6. 38, 11. VII 1, 18. audere I 34, 7. IIII 16, 5. VI 23, 4. audebat I 42, 15. VI 43, 18. audebant V 6, 8. auderet IIII 21, 20. VI 17, 14. auderent I 32, 11. II 8, 4. 17, 11. 19, 12. III 17, 17. V 16, 4. ausus est V 43, 21. ausam V 28, 5. ausi (*pl.*) VII 5, 10. 20, 19. ausos II 27, 12.

audite VII 20, 24. audiens I 40, 37. audientes (*n.*) I 40, 35. V 54, 11. (*acc.*) I 39, 26. audiebat II 12, 5. IIII 7, 6. V 1, 15. VI 33, 8. 36, 5. audirent II 31, 8. audierunt V 28, 1. audierit IIII 5, 6. audisse VI 25, 8. audierant II 12, 10. VI 37, 18. audissent VII 62, 18. audirentur III 24, 13. audiendos IIII 13, 1. audiebatur VII 59, 1. est audita VII 14, 13. auditum est III 18, 9. audita sunt VII 3, 11. audito (*abl. m.*) III 26, 10. IIII 15, 1. VII 28, 13. auditā III 27, 1. VII 88, 14. auditis (*abl. f.*) VII 61, 9. (*abl. n.*) IIII 21, 11.

auditionem VII 42, 5. auditionibus IIII 5, 8.

aueho auexerunt VII 55, 17.

auertit I 23, 5. V 44, 16. auertebant VII 22, 4. auerterant I 16 7. auertisset VI 42, 6. auerterentur I 20, 12. auersum (*acc. m.*) I 26, 5. auersi (*pl.*) II 26, 5.

augebat V 57, 12. VII 46, 4. 48, 6. auxisse I 18, 11. augetur VII 63, 1. 45, 12. 70, 7. [augeatur V 31, 12.] augeri III 23, 18. VI 1, 10. VII 49, 2. augebatur VI 7, 13. VII 30, 8. augerentur IIII 13, 4.

auis auium IIII 10, 10.

Aulerco (*d.*) VII 57, 7. Aulerci III 17, 6. Aulercis (*d.*) VII 75, 7. 14. 15. Aulercos II 34, 3. VII 4, 15. Aulercis III 29, 11.

Aulo (*abl.*) I 6, 15.

aureo (*abl. m.*) V 12, 8.

aurigae (*pl.*) IIII 33, 5.

auris aures (*acc.*) VI 26, 6. auribus VII 4, 24.

Aurunculeius V 28, 7. VI 32, 12. Aurunculeio IIII 22, 18. Aurunculeium II 11, 10. V 24, 15.

Ausci III 27, 4.

aut I 1, 12. 13. 13, 13 14. 16. 18. 15, 14. 19, 6. 7. 22, 4. 27, 11. 31, 27. 44. 34, 10. 11. 39, 15. 16. 23. 40, 3. 31. 32. 37. 38.

22. VI 1, 1. 2, 7. 4, 6. 11. 6, 1. 9, 1. 15. 12, 1. 29, 1. 32, 6. 34, 22. 35, 2. 17. 43, 1. 44, 2. VII 1, 1. 17. 5, 6. 7, 5. 9, 1. 17. 11, 17. 13, 1. 8. 17, 1. 14. 18, 2. 10. 19, 10. 24, 5. 27, 1. 32, 1. 33, 1. 36, 1. 19. 39, 3. 40, 1. 41, 1. 14. 43, 9. 44, 7. 45, 1. 14. 47, 1. 49, 1. 50, 3. 52, 1. 55, 2. 56, 1. 59, 1. 63, 4. 65, 8. 66, 3. 67, 4. 8. 68, 4. 70, 4. 11. 72, 2. 73, 6. 76, 3. 78, 9. 80, 1. 85, 1. 86, 1. 87, 2. 11. Caesaris I 17, 1. 30, 11. 42, 1. 43, 3. 44, 1. 48, 2. 3. II 7, 8. 20, 13. 35, 9. III 9, 7. 14, 22. IIII 27, 6. 38, 12. V 3, 5. 6, 16. 20, 2. 27, 3. 5. 18. 27, 23. 28, 9. 41, 5. 53, 2. 18. 24. 54, 6. 56, 10. VI 7, 5. 12, 14. 15, 2. 36, 2. 41, 10. VII 3, 5. 12, 1. 18, 3. 20, 6. 24, 14. 35, 4. 37, 10. 43, 2. 63, 16. 67, 19. Caesari I 7, 1. 10, 1. 12, 17. 17, 12. 18, 27. 31, 4. 34, 10. 37, 1. 39, 24. 41, 7. 46, 1. 47, 5. 53, 14. II 20, 1. III 16, 7. IIII 26, 15. 27, 16. 32, 5. V 21, 2. 27, 32. 47, 11. VII 6, 1. 10, 1. 12, 2. 37, 18. Caesarem I 11, 4. 9. 11. 18, 19. 20, 1. 29, 2. 30, 2. 31, 2. 52. 35, 1. 36, 8. 39, 10. 42, 20. 44, 32. 47, 1. 48, 5. 53, 13. II 6, 12. 12, 11. 13, 7. 17, 3. 24, 12. 28, 6. 31, 2. 32, 1. 33, 1. 35, 3. III 9, 23. 10, 2. 16, 7. 18, 8. 19, 8. IIII 9, 2. 16, 16. 21, 21. 27, 2. 30, 2. 5. 36, 1. V 6, 8. 20. 7, 21. 10, 4. 20, 5. 22, 11. 25, 7. 29, 4. 40, 1. 41, 15. 45, 4. 9. 11. 49, 2. 5. 54, 9. VI 4, 4. 5, 9. 12, 16. 20. 32, 2. 36, 4. 38, 2. 41, 6. VII 1, 7. 13, 7. 16, 1. 17, 23. 37, 13. 20. 39, 9. 43, 4. 57, 1. 59, 4. 62, 4. 23. 67, 15. 87, 10. 88, 11. 89, 6. Caesare I 13, 7. 20, 9. 12. 22, 9. 31, 46. 32, 2. 34, 5. 45, 1. II 14, 5. III 17, 2. IIII 11, 8. 12, 5. 27, 5. 29, 4. V 6, 6. 7, 12. 15, 9. 27, 8. 28, 14. VI 7, 1. 35, 12. 43, 13. VII 20, 19. 37, 2. 47, 5. 65, 3.

caespes caespitum V 51, 3. caespites (*acc.*) V 42, 5. caespitibus (*abl.*) III 25, 4.

calamitatis V 29, 3. calamitatem I 12, 16. 31, 17. II 14, 8. VI 37, 15. VII 90, 9. calamitate I 13, 17. 53, 17. II 28, 7. VII 77, 39. calamitates (*acc.*) III 19, 11. calamitatibus I 31, 19. II 28, 7.

Caletes (*n.*) VII 75, 19.

Caletos II 4, 26.

callidum (*acc. m.*) III 18, 2.

calonem VI 36, 3. calones II 24, 4. 27, 3. VI 40, 1. 11. calonum II 26, 12. VI 36, 15. calones II 24, 14.

campestres (*acc. f.*) VII 81, 3. campestris (*acc. f.*) VII 83, 18. campestribus (*abl. m.*) VII 72, 11. 86, 6.

campum VII 79, 8. campis (*abl.*) III 26, 14.

Camulogenus VII 59, 13. 62, 11. 16. Camulogeno (*d.*) VII 57, 7.

Caninius VII 83, 7. Caninium VII 90, 11.

cano cani VII 47, 2.

Cantabris (*abl.*) III 26, 15.

Cantium (*acc.*) V 13, 2. 14, 1. 22, 2.

capillum VII 48, 9. capillo (*abl.*) V 14, 6.

capit I 1, 14. VI 38, 6. VII 71, 2. capiunt VI 27, 7. capiant III 18, 7. VII 4, 11. capere I 20, 3. 44, 6. III 23, 13. IIII 14, 9. 26, 14. 36, 8. V 28, 16, 33, 4. VI 20, 6. 33, 13. VII 12, 12. 31, 5. capiendi IIII 14, 5. caperet I 13, 18. V 8, 4. 10. caperent III 2, 7. 24, 3. V 23, 10. 53, 15. ceperunt III 28, 13. V 9, 17. VII 26, 2. 62, 18. ceperint IIII 2, 1. VI 17, 9, ceperat VII 35, 12. ceperant VII 51, 6. cepissent V 26, 7. fuisse capturos V 29, 6. capitur VII 88, 18. capi I 40, 29. capiendam VII 26, 10. capiendum (*acc. n.*) VII 10, 2. 27, 3. 36, 10. 59, 8. capiendo (*abl. n.*) VII 77, 18. capienda (*acc.*) IIII 13, 7. capiendis (*abl. n.*) IIII 5, 2. VII 46, 11. caperentur VII 11, 20. captus est I 26, 11. capta est I 53, 11. capto (*abl. m.*) I 25, 12. V 9, 1. 22, 7. VI 3, 4. capti (*pl.*) VI 22, 7. VII 43, 6. 67, 15. capta (*n. n.*) VI 17, 10. captos VI 28, 5 capta (*acc. n.*) VI 17, 14. 37, 13. captis (*abl. m.*) VI 8, 21. VII 70, 16. captis (*abl. n.*) III 14, 10.

capris (*d.*) VI 27, 2.

captiuo (*abl.*) VI 37, 18. captiui (*pl.*) V 42, 10. VI 43, 11. captiuorum V 23, 2. VI 32, 6 VII 90, 4. captiuos V 42, 4. captiuis (*abl.*) I 22, 3. 50, 9. II 16, 2. 17, 4. V 8, 16. 9, 2. 18, 7. 48, 4. 52, 12. VI 35, 17. 19. 39, 9. VII 18, 1. 72, 1. 89, 10.

captus (*subst. n. s.*) III 3, 6.

caput V 58, 19. capitis VII 1, 15 71, 13. caput V 14, 8. capite I 32, 4. V 18, 9. capitum I 29, 5. II 33, 10. IIII 15, 8. capita (*acc.*) VII 89, 10. capitibus (*abl.*) IIII 10, 11.

careo caruerint VII 17, 11. caruerat VI 38, 4.
carinae (*pl.*) III 13, 2.
Carnutes VI 4, 9. VII 2, 1. 3, 1. Carnutum VI 13, 25. 44, 4. VII 11, 7. Carnutibus VII 75, 11. Carnutes II 35, 6. V 25, 9. 29, 5. 56, 2. VI 3, 8. Carnutibus V 25, 1. 56, 12. VI 2, 10. VII 2, 7.
caro carne V 14, 4. VI 22, 2.
carperetur III 17, 5.
carri (*pl.*) I 6, 3. carrorum I 3, 3. carros I 26, 4. 7. 9. IIII 14, 10. VII 18, 8. carris (*abl.*) I 24, 9. 51, 9.
Caruilius V 22, 3.
carus cariorem (*f.*) VII 19, 16. carissima (*acc.*) V 33, 17.
casas V 43, 3.
caseo (*abl.*) VI 22, 2.
Casiuellaunus V 19, 1. 22, 1. Cassiuellaunus V 22, 8. Casiuellauni V 18, 2. Cassisellauni V 20, 7. 21, 4. Cassiuellauno (*d.*) V 11, 17. 22, 16. Cassiuellauno (*abl.*) V 20, 4.
Cassi (*pl.*) V 21, 2.
Cassiano (*abl. n.*) I 13, 6.
cassis cassidibus (*abl.*) VII 47, 5.
Cassium I 7, 12. 12, 13. 19.
castelli VI 32, 10. castellum II 9, 10. castello (*abl.*) VI 37, 16. VII 87, 5. castella (*n.*) VII 69, 12. castella (*acc.*) I 8, 6. II 8, 12. castellis (*abl.*) II 29, 3. 30, 4. 33, 11. III 1, 9. VII 69, 12. 81, 16.
Castico (*d.*) I 3, 9.
†castigatus II 8, 10.
castra (*n.*) II 7, 9. 8, 6. 26, 13. VI 40, 4. VII 26, 5. 69, 11. 70, 15. castrorum II 5, 14. 23, 16. III 4, 6. 6, 4. 17, 16. 19, 1. IIII 30, 4, 32, 5. V 9, 20. 15, 6. 27, 10. 43, 5. 48, 10. 53, 5. 57, 8. VI 7, 25. 41, 1. 42, 5. VII 28, 19. 41, 8. 52, 10. 61, 12. 83, 3. castris I 49, 3. 51, 1. II 17, 2. 18, 1. III 23, 16. 26, 4. V 9, 1. VI 10, 5. 32, 17. 37, 4. VII 16, 2. 35, 2. 15. 40, 6. 49, 3. 60, 6. castra (*acc.*) I 15, 1. 22, 10. 13. 16. 39, 25. 40, 42. 44, 9. 48, 1. 3. 4. 49, 5. 12. 50, 4. 6. 8. 51, 5. II 2, 10. 5, 13. 19. 7, 8. 9. 9, 6. 8. 11, 20. 13, 10. 17, 8. 19, 13. 22. 24, 3. 13. III 3, 14. 6, 6. 9. 18, 10. 17. 19. 23, 13. 24, 14. 15. 25, 9. 26, 16. 28, 10. IIII 9, 3. 13, 13. 14, 2. 6. 9. 15, 8. 31, 5. 32, 4. 34, 6. 15. 35, 9. 37, 2. V 3, 22. 22, 5. 6. 26, 7. 29, 7. 37, 10. 40, 7. 49, 10. 15. 50, 7. 9. 10. 53, 7. 56, 15. 58, 2. 4. 6. 19. VI 7, 11. 17. 23. 36, 12. 37, 3. 18. 40, 10. 16. 22. 41, 6. 9. 42, 8. VII 8, 15. 18, 2. 7. 19, 17. 20, 2. 8. 19. 27, 6. 29, 14. 30, 10. 31, 8. 35, 2. 40, 5. 41, 4. 6. 14. 44, 3. 45, 9. 13. 53, 7. 10. 58, 14. 62, 17. 68, 8. 80, 20. 83, 6. 17. 88, 12. castris (*abl.*) I 12, 7. 16, 11. 17, 10. 21, 2. 22, 2. 16. 26, 10. 27, 12. 29, 1. 39, 17. 19. 40, 25. 43, 2. 47, 17. 48, 2. 7. 9. 49, 1. 11. 50, 1. 2. 51, 3. 7. II 6, 1. 8, 5. 16. 17. 18. 11, 2. 7. 12, 7. 16, 2. 20, 11. 23, 12. 24, 7. 17. 26, 9. 10. III 5, 12. 17, 11. 18, 7. 24, 10. 25, 8. 26, 5. 8. IIII 13, 17. 15, 3. 9. 28, 5. 30, 10. 32, 11. 34, 9. 13. 35, 5. 37, 8. V 7, 12. 11, 10. 12. 15, 7. 16, 2. 17, 1. 31, 12. 37, 13. 47, 15. 50, 5. 57, 2. 8. VI 7, 5. 29, 18. 36, 2. 8. 16. 37, 10. VII 9, 6. 11, 11. 13, 1. 14, 14. 17, 1. 20, 28. 24, 15. 18. 28, 15. 35, 6. 13. 36, 1. 6. 19. 22. 40, 4. 45, 4. 16. 46, 8. 10. (*bis*). 49, 4. 51, 5. 53, 5. 58, 3. 61, 6. 66, 6. 18. 68, 2. 4. 70, 5. 73, 3. 74, 6. 79, 5. 80, 3. 4. 81, 3. 82, 7. 83, 14. 19. †84, 2. 88, 15. 89, 7.
casus III 13, 23. V 44, 16. casum II 31, 11. III 5, 5. 22, 6. V 30, 8. VI 36, 8. 40, 7. VII 1, 12. 41, 13. casu I 12, 15. II 21, 12. V 33, 13. 48, 13. 52, 11. VI 27, 5. 30, 6. 37, 1. 42, 3. VII 20, 16. casus (*acc.*) IIII 31, 4. VI 35, 4. VII 65, 1. 79, 12.
Catamantaloedis (*g.*) I 3, 9.
catenas I 47, 19. catenis (*abl.*) I 53, 12. III 13, 8. V 27, 9.
Caturiges I 10, 12.
Catuuolcus VI 31, 9. Catuolci V 24, 13. Catuuolco (*abl.*) V 26, 3.
Cauarillus VII 67, 17.
Cauarinum V 54, 5. VI 5, 2.
cauent VI 2, 6. cauere I 14, 4. VII 2, 4.
causa I 31, 5. 47, 5. 14. III 1, 4. 7, 6. IIII 1, 4. VII 63, 14. causae (*g.*) I 4, 4. 19, 6. causam I 4, 2. 7. 17, 13. 43, 12. 50, 10. V 27, 14. 41, 2. VI 16, 2. 18, 2. 23, 14. 32, 5. 35, 6. 37, 11. VII 4, 3. 9, 2. 37, 11. 44, 5. 53, 2. causā I 1, 10. 14, 6. 18, 14. 19, 19. 39, 2. 10. 11. 40, 18. 42, 14. 44, 18. 33. 47, 19. 48, 13. II 7, 5. 10, 10. 11, 6. 15, 1. 17, 15. 20, 4. 21, 8. 24, 6. 12. III 1, 8. 2, 9. 15. 7, 9. 8, 10. 13, 19. 17, 17. 18, 2. 8. 23, 16. IIII 1, 9. 14. 4, 1. 9, 6. 7. 11, 12. 12, 3. 13, 14. 16,

Cicero V 40, 14. 41, 13. 49, 3. VI 36, 1. Ciceronis V 39, 4. 45, 12. 52, 11. 53, 3. Ciceroni V 24, 7. Ciceronem V 27, 27. 41, 9. 45, 7. 48, 5. 7. 15. 49, 13. 52, 4. 8. VI 32, 17. VII 90, 12. Cicerone V 38, 9. 40, 1. 41, 2.
Cimberium I 37, 7.
Cimbri (*pl.*) I 33, 15. VII 77, 38. Cimbrorum VII 77, 33. Cimbros II 4, 6. Cimbris I 40, 13.
Cingetorix V 3, 4. Cingetorigis V 3, 13. Cingetorigi V 4, 9. VI 8, 25. Cingetorigem V 56, 8. Cingetorige V 57, 4.
cingit I 38, 9. cingunt V 42, 2. cingebat VII 19, 2. cingebant VII 69, 7. cingi VI 35, 23. cingeretur VII 72, 7.
cippos VII 73, 13.
circino (*abl.*) I 38, 9.
circiter I 15, 12. 25, 11. 13. 26, 12. 27, 8. 31, 13. 49, 3. 6. 7. 50, 4. 53, 3. II 2, 10. 8, 11. 13, 6. 18, 5. 9. 32, 10. III 14, 5. 19, 2. IIII 3, 4. 22, 11. 23, 5. 17. 35, 3. 37, 2. 7. V 2, 4. 10. 7, 5. 8, 7. 9, 8. 11, 4. 10. 18. 13, 4. 19, 3. 26, 1. 27, 28. 32, 4. 46, 1. 10. 47, 1. 49, 3. 8. 10. 53, 3. VI 36, 14. VII 3, 12. 13, 3. 28, 12. 38, 2. 58, 6. 66, 5. 68, 6. 69, 4. 76, 9. 90, 4.
circueo *u.* circumeo.
circuitus VII 69, 10. (*g.*) VII 46, 3. 83, 4. circuitu I 21, 3. II 29, 5. 30, 3. V 13, 18. 42, 8. VII 45, 7. circumitu I 41, 11.
circum I 10, 9. 18, 12. V 37, 2. 53, 10. VI 15, 5. 23, 1. 24, 4. 30, 9. VII 7, 8. 36, 6.
circumcidere V 42, 6. circumcisus VII 36, 16.
circumcludunt VI 28, 11.
circumdedit VII 72, 16. circumdederunt I 51, 9. circumdederant IIII 32, 18. circumdatus I 38, 13. circumdata VII 15, 12. circumdato (*abl. n.*) VI 30, 11.
circumductum (*n. n.*) I 38, 9. circumductis (*abl. m.*) III 26, 5.
circumeo circumire VII 87, 6. circumirentur VII 67, 14. circumitis (*abl. n.*) III 25, 7. circuitis (*abl. n.*) V 2, 3.
circumfunduntur VI 37, 8. circumfundi VII 28, 5. 74, 5. circumfusā VI 34, 24.
circumiectā II 6, 4.
circumitu I 41, 11.
circummittuntur VII 63, 2. circummissis (*abl. m.*) V 51, 4.

circummuniti (*pl.*) II 30, 4.
circumplecti VII 83, 4.
circumsistunt V 7, 20. 44, 17. VII 8, 12. circumsistat IIII 5, 7. circumsistebant I 48, 16. IIII 26, 7. circumsisterent VII 5, 13. cir-
terunt IIII 37, 4. circumste- circumsteterant
III 15, 2. circumsisteretur VII 43, 14.
circumspiciebat VI 5, 7. circumspiceret V 31, 9. circumspicerent VI 43, 11.
circumuallare VII 17, 5. 68, 10. circumuallauit VII 11, 4. circumuallati (*pl.*) VII 44, 11.
circumuehi VII 45, 6.
circumuenire I 25, 15. II 8, 15. 23, 16. circumueniendi VI 34, 17. circumueniri VI 11, 10. circumueniebantur V 35, 6. circumueniretur I 42, 12. circumuenirentur II 26, 5. VII 82, 7. circumuentus IIII 12, 16. V 37, 6. circumuenta (*n. s. f.*) VI 40, 5. 22. circumuento (*d. m.*) V 35, 15. 44, 22. circumuenti (*pl.*) III 26, 12. VI 16, 10. VII 50, 9. 62, 15. circumuenti sunt VII 80, 19. circumuentos I 46, 8. II 10, 7. III 6, 4. circumuentas II 24, 14. circumuentis (*m.*) V 39, 8.
cis II 3, 9. IIII 4, 8.
Cisalpinā Galliā VI 1, 5.
Cisrhenanis (*abl. m.*) VI 2, 9.
Citam VII 3, 4.
citerioris (*f.*) I 10, 14. III 23, 7. V 1, 14. citeriorem (*f.*) I 54, 7. V 2, 1. citeriore (*f.*) I 24, 5. II 1, 1. 2, 2. citissime IIII 33, 12.
cito citatus IIII 10, 7.
citra I 12, 6. II 29, 12. IIII 4, 17. V 50, 4. VI 8, 8. 33, 4.
citro I 42, 9.
ciuis ciuium VII 42, 5. 77, 10. ciuibus (*d.*) VII 17, 21. ciues VII 3, 3. 38, 20.
ciuitas I 4, 7. 10, 3. [12, 11.] 20, 17. II 15, 3. IIII 3, 6. V 3, 1. 20, 2. 25, 8. 54, 4. 16. VI 4, 6. 23, 5. VII 4, 20. 17, 7. 20, 36. 33, 4. 12. 39, 13. 59, 12. ciuitatis (*g.*) I 3, 17. 7, 8. 12, 15. 19, 4. 31, 22. II 3, 3. 13, 1. 14, 3. 28, 7. III 8, 1. IIII 3, 11. V 3, 22. 6, 6. 7, 20. 27, 11. 54, 1. VI 5, 4. 23, 10. 34, 25. VII 32, 18. 33, 17. 38, 4. 54, 6. 55, 7. 65, 5. ciuitati I 2, 3. II 14, 8. 24, 18. V 3, 16. 7, 1. 55, 5. VII 15, 9. 28, 18. 32, 8. 40, 2. 64, 18. ciuitatem I 19, 7. 19. 31, 22. II 32 2. V 1, 22. 3, 19. 21. 20, 8. 28, 4. VI 3, 11. 8, 22.

VII 7, 2. 13, 11. 32, 15. 37, 7. 16. 39, 10. 41, 1. 54, 4. 71, 3. 76, 3. 90, 1. ciuitate I 3, 12. 14. 9, 6. 31, 26. 27. 47, 11. II 24, 12. IIII 12, 13. V 3, 3. 13. 20, 4. 25, 2. 6. VI 8, 25. 9, 11. VII 4, 4. 10. 13. 38, 22. 43, 12. 75, 4. ciuitates II 4, 1. 34, 3. 35, 7. III 9, 6. 10, 9. 19, 9. 20, 10. IIII 38, 11. V 53, 14. VI 11, 13. 20, 1. VII 29, 10. ciuitatum I 30, 2. 31, 1. III 10, 4. 17, 4. IIII 3, 3. V 12, 4. 22, 10. 47, 4. 53, 21. 58, 3. VII 28, 17. 55, 14. 83, 9 ciuitatium VII 36, 7. 9. ciuitatibus V 1, 16. VI 4, 12. 23, 1. VII 4, 18. 31, 7. 64, 1. 75, 17. ciuitates I 3, 9. 9, 8. 18, 13. 17. 30, 10. 44, 8. II 34, 4. III 7, 9. 8, 14. 23, 6. IIII 21, 17. 27, 16. V 1, 23. 24, 5. 55, 3. 57, 6. VI 34, 21. VII 3, 6. [19, 5.] 31, 2. 43, 8. 63, 3. 65, 11. 88, 19. ciuitatis (*acc.*) VII 89, 9. ciuitatibus I 3, 5. II 5, 16. III 29, 12. IIII 6, 4. 18, 4. 21, 9. V 5, 7. 11, 17. 19. 12, 5. 27, 13. 31. 56, 13. VI 2, 5. 11. 11, 4. 17, 12. 43, 2. VII 15, 3. 30, 9. 43, 13. 57, 6. 76, 13. 77, 43.

clam III 18, 7. IIII 4, 10. 30, 11. VII 20, 28. 33, 13. 43, 8.

clamitans V 7, 19. clamitabat V 29, 1.

clamor II 24, 9. V 53, 5. VII 84, 7. 88, 6. clamorem IIII 37, 6. 39, 2. clamore II 11, 17. III 22, 9. 26, 9. IIII 15, 1. V 33, 19. 43, 6. 53, 5. VI 8, 16. VII 3, 8. 12, 12. 24, 9. 28, 13. 47, 11. 48, 3. 80, 12. 81, 4. 8. 88, 5.

clandestina (*n. n.*) VII 1, 16. clandestinis (*abl. m.*) VII 64, 15.

clariore (*f.*) V 30, 3.

classi III 11, 11. 13, 14. 14, 7. classem III 14, 4. IIII 21, 7.

Claudio (*abl.*) V 1, 1.

claudo claudere VII 12, 13. claudebant I 25, 14. II 19, 6. clauserunt III 17, 7. claudi II 33, 1. VII 70, 15.

clauis (*abl.*) III 13, 7.

clementiā II 14, 10. 31, 7.

cliens clientes IIII 6, 3. V 39, 9. VI 19, 13. clientium VI 12, 3. clientibus VII 75, 6. clientes I 4, 5. 31, 17. VI 15, 6. clientibus (*abl.*) VII 4, 4. 40, 16.

clientelam VI 12, 22. clientelā VI 4, 11. clientelae VI 12, 4. clientelas VII 32, 17. clientelis VI 12, 15.

cliuum VII 46, 3. *cliuom VII 47, 3.

Clodii VII 1, 2.

Cn. (= Gnei) VII 6, 2.

coaceruantur VII 70, 8. coaceruatis (*abl. n.*) II 27, 9.

coactu V 27, 11.

coagmentatis VII 23, 6.

Cocosates III 27, 4.

coemere I 3, 3. coemptum (*m.*) VII 55, 5.

coeo coierunt VI 22, 5.

coepit I 20, 2. 26, 20. II 10, 11. 12, 8. 23, 16. III 3, 5. 21, 7. IIII 7, 2. 14, 13. 25, 14. V 6, 14. 7, 13. 19. 55, 10. VII 17, 4. 34, 12. 35, 15. 58, 11. 67, 4. 68, 3. coeperunt I 15, 10. 23, 12. 25, 12. 17. 32, 2. 54, 2. II 6, 3. 13, 8. 19, 13. 26, 6. III 23, 6. 26, 12. 28, 6. IIII 27, 16. 30, 11. V 3, 15. 9, 10. 12, 6. 17, 3. 32, 8. V 42, 11. 43, 4. 7. 21. VII 11, 16. 12, 13. 26, 14. 48, 10. 55, 20. 59, 7. 83, 20. coeperint II 5, 8. coeperant I 26, 3. III 12, 8. V 35, 5. coepisset III 13, 20. V 56, 4. coepissent III 5, 4. 24, 7. coeptus est IIII 18, 7. coepti sunt II 6, 6. coepta erat IIII 18, 1. coeptae essent I 47, 2. II 2, 4.

coerceri I 17, 11. coercendum (*m.*) V 7, 2.

cogitans VII 53, 4. cogitanti (*d. m.*) VII 44 1. cogitabat V 57, 3. VII 59, 11. cogitabant III 24, 9. cogitauisse VI 32, 5. cogitasset V 33, 5. cogitandam I 33, 6. cogitandum I 40, 4. VI 2, 12.

cognationis VII 32, 14. cognationibus (*d.*) VI 22, 4.

cognoscit V 5, 2. 21, 3. 48, 4. 52, 5. 12. VII 1, 2. 85, 2. cognoscunt VI 7, 5. 35, 18. 39, 3. VII 83, 3. cognoscant II 2, 6. VI 10, 10. cognoscite VII 38, 6. cognoscere III 7, 5. VI 13, 30. VII 20, 18. 81, 5. cognoscendi III 6, 2. cognoscebat VII 16, 5. cognosceret †I 21, 4. IIII 11, 14. V 7, 9. 8, 4. 57, 9. VII 19, 10. cognoscerent *I 21, 4. 47, 16. IIII 30, 4. cognouit I 22, 12. II 5, 12. IIII 6, 3. 19, 4. V 8, 16. 9, 2. VII 12, 1. 18, 2. cognouerunt VII 77, 43. 82, 11. cognouerit IIII 5, 6. cognouerint II 4, 12. IIII 5, 8. VII 5, 12. cognouisse I 22, 7. cognouerat I 19, 10. IIII 6, 9. 9, 4. 31, 1. V 1, 9. 2, 10. 6, 4. 9. 8, 11. 11, 3. 19, 6. 25, 10. 52, 11. VI 5, 11. VII 44, 7. cognouerant I 21, 6. II 10, 17. III 14, 10. 23, 4. V 42, 3. VI 35, 26. 39, 9. cognouisset IIII 20, 8. V 24, 21. cognosset

IIII 23, 12. cognouissent II 26, 12. VII 55, 7. cognosci III 26, 9. V 42, 7. VI 35, 4. cognoscendum I 35, 6. VII 42, 2. cognoscenda (*acc.*) IIII 21, 1. cognitum est II 17, 4. V 3, 5. VI 20, 6. erant cogniti I 28, 14. cognitus esset I 22, 4. cognito (*abl. m.*) I 42, 1. III 9, 7. 20, 12. VI 4, 1. VII 18, 8. 57, 5. 88, 1. cognitā I 19, 19. II 11, 6. IIII 6, 1. 13, 5. V 7, 1. 47, 8. 49, 1. 57, 5. 58, 20. VI 9, 15. VII 9, 15. 34, 10. 35, 16. 45, 1. 58, 12. 59, 5. 63, 1. cognito (*abl. n.*) IIII 21, 8. 24, 1. V 88, 1. VI 7, 7. VII 4, 5. 39, 8. cognitis (*abl. f.*) I 19, 1. 33, 1. II 17, 1. IIII 30, 1. V 11, 1. 18, 7. VI 2, 7. 10, 4. VII 18, 6. 41, 13. 56, 1. 72, 1. 83, 8. 86, 1. 90, 14. cognitis (*n.*) I 40, 7. 42, 7. VII 40, 14.

cogo cogit VII 4, 23. 9, 14. cogunt III 9, 24. V 39, 3. VI 22, 6. 35, 8. VII 42, 10. cogat VII 78, 4. cogant III 5, 5. 8. VII 71, 5. cogere V 3, 9. 55, 9. VI 10, 2. VII 55, 19. 59, 6. cogebat VI 7, 19. cogerent I 4, 9. VI 12, 10. coegit I 4, 5. VI 3, 6. VII 33, 1 coegerunt I 4, 2. coegerat III 17, 5. coegerant III 16, 5. coegissent VI 10, 13. coacturos I 6, 12. coguntur V 88, 5. VII 78, 7. cogatur VII 74, 6. cogi II 2, 8. cogendi (*g.*) VII 9, 8. cogebantur V 42, 6. cogeretur V 4, 8. 31, 10. 40, 16. VI 5, 14. VII 35, 17. cogerentur VII 15, 10. cogentur VII 77, 22. coactus est V 24, 8. coactos esse I 31, 21. essent coactae VII 56, 8. coactus I 17, 12. coactum (*m.*) I 15, 8. VII 59, 4. coacto (*m.*) VI 43, 2. VII 5, 1. 66, 3. coactā IIII 34, 14. VI 5, 17. VII 4, 9. 7, 3. coacto (*n.*) VII 77, 3. coacti (*pl.*) VI 6, 4. coactas II 5, 10. coacta (*n. n.*) VII 65, 2. coactis (*abl. f.*) III 20, 13. IIII 22, 11. V 22, 4. 40, 6. VI 3, 2. 7, 1. VII 4, 11. 66, 6. 87, 8. coactis (*abl. n.*) VII 76, 8.

cohors V 34, 7. 35, 2. VI 37, 7. cohortis (*g.*) I 42, 21. II 25, 4. V 43, 19. VI 38, 7. cohortem I 40, 46 cohortes VI 42, 2. VII 51, 4. 88, 7. cohortium II 25, 5. V 47, 8. VI 1, 13. 7, 3. 29, 9. 44, 2. VII 65, 1. cohortibus III 1, 17. cohortes III 1, 11. IIII 32, 8. 10. V 24, 12. 33, 2. 35, 16. 58, 16. VI 36, 11. VII 49, 4. 60, 5. 87, 5. cohortibus II 5, 19. III 1, 12. 2, 8. 11, 6. 26, 3. V 9, 3. 15, 9. 14. VI 7, 9. VII 35, 10. 86, 2. 3. 87, 1. 9. 88, 2.

cohortatione II 25, 1.

cohortatur VII 86, 4. cohortantem V 36, 2. cohortandi (*g. n.*) II 21, 8. cohortando (*abl. n.*) V 54, 3. cohortandi (*pl.*) II 20, 5. cohortandos II 21, 1. cohortandis (*m.*) V 33, 7. cohortabatur VII 62, 11. cohortatus est VII 29, 1. cohortatus I 25, 3 II 5, 1. 4. 21, 8. 25, 15. III 24, 14. 26, 1. VII 10, 8. 27, 6. 34, 1. 60, 1. 62, 2. cohortati (*pl.*) IIII 25, 15. VI 8, 2. 40, 8.

coicere VII 72, 9. coicerent II 6, 8. coiecerunt II 23, 8. IIII 12, 9. coiciuntur VII 81, 13. *u.* conicio.

colligit V 46, 10. colligendi (*g.*) III 6, 2. V 17, 10. VII 80, 21. colligendos III 19, 3. collectam VI 12, 23. †collectos II 28, 3. collectis (*abl. n.*) III 18, 13.

collis II 8, 6. 11. 18, 2. 4. 22, 2. VI 36, 12. VII 19, 1. 36, 15. 83, 4. collis (*g.*) II 24, 5. VII 46, 8. 51, 8. 69, 3. 7. collem I 22, 7. 24, 2. VII 44, 3. 62, 13. 68, 5. colle I 24, 3. II 19, 22. 26, 8. VII 19, 3. 44, 10. 46, 4. 49, 4. 69, 1. 79, 3. colles (*n.*) III 14, 24. VII 69, 5. colles (*acc.*) V 15, 3. collibus IIII 23, 6. V 17, 1. VII 36, 8. 45, 6. 70, 2.

colloco u. conloco.

colo colunt VI 17, 1. colere V 12, 6.

colonias VI 24, 3.

colorem V 14, 6. colore VI 28, 2. VII 88, 1.

comburunt I 5, 6.

comes comites (*n.*) VI 13, 13.

comitiis (*abl.*) VII 67, 17.

comitor comitati (*pl.*) VI 8, 24.

commeatus (*g.*) I 39, 2. III 2, 9. 6, 13. V 23, 8. VII 14, 19. 32, 2. 38, 21. commeatum III 23, 17. commeatu I 34, 8. 48, 5. 49, 2. II 9, 13. III 3, 3. 24, 6. IIII 30, 7. VII 10, 9. 14, 5. commeatus (*n. pl.*) II 5, 16. III 3, 8. commeatibus (*abl.*) III 23, 13. V 23, 4.

commemorant V 41, 4. commemoraui IIII 16, 7. 17, 1. commemorauit I 43, 9. commemorassent I 14, 2. commemorandā II 28, 6.

commendare IIII 27, 16.

commeo commeant I 1, 7. commeare VII 36, 23.

comminus I 52, 7. V 44, 22. VII 50, 1.

conuallem V 32, 5. conualle III 20, 16.

conuectum (*acc. n.*) VII 74, 7.

conuenit VI 34, 26. conueniunt VI 13, 27. 14, 4. 19, 8. VII 63, 9. 66, 2. conueniat VI 37, 12. VII 85, 4. conueniant I 6, 14. conuenire II 5, 2. III 11, 12. IIII 21, 7. 27, 15. V 1, 17. 2, 9. 21, 8. 56, 6. VI 1, 6. 3, 3. 4, 2. VII 7, 11. 36, 11. 64, 3. conueniendi V 57, 7. conuenirent I 7, 17. II 10, 13. IIII 11, 13. 19, 8. 23, 10. conuenit II 12, 9. III 14, 4. V 5, 6. 56, 7. conuenerunt I 30, 2. IIII 37, 7. VII 57, 6. conuenerit V 21, 6. conuenisse III 26, 15. V 53, 22. VII 55, 10. conuenerat II 19, 16. III 17, 9. conuenerant I 8, 2. III 16, 4. IIII 30, 2. V 11, 15. 17, 12. 50, 3. 58, 21. VII 39, 5. 48, 2. 55, 13. 80, 12. conuenisset I 36, 11. VII 33, 12. 48, 7. conuenissent I 27, 2. V 8, 17. 29, 2. VI 32, 7. conuentura (*acc. n.*) V 28, 14.

conuentu I 18, 4. V 48, 16. conuentus (*acc.*) I 54, 7. VI 44, 11. VII 1, 2. conuentibus (*abl.*) V 1, 13. 2, 1.

conuertit (*praes.*) V 44, 19. conuertunt VI 39, 5. conuerteret VII 56, 4. conuertisse V 49, 7, conuerti (*inf.*) VI 8, 14. conuersae sunt I 41, 1. conuersa esset I 52, 12. conuersam III 29, 4. conuerso (*abl. n.*) I 23, 11. conuersa (*acc.*) I 25, 17. II 26, 3. IIII 17, 15. conuersis (*f.*) III 15, 6.

Conuictolitauis (*n.*) VII 37, 1. 42, 7. Conuictolitauem VII 32, 12. 33, 17. Conuictolitauim VII 55, 9. Conuictolitaui (*abl.*) VII 39, 7. 67, 16.

conuinco *conuictam I 40, 39.

conuocat VII 14, 2. conuocandos VII 75, 3. conuocato (*abl. n.*) I 40, 1. II 10, 11. III 3, 5. VII 29, 1. 60, 1. 89, 1. conuocatis (*abl. m.*) I 16, 10. III 5, 10. IIII 23, 12. V 4, 8. VI 7, 20. VII 4, 4. 33, 13. 38, 2. 66, 6.

coorta est IIII 28, 5. coortum est III 7, 5. erat coorta VII 61, 3. coorto (*abl. m.*) V 43, 1. VII 27, 2. coortā V 10, 5.

copia (*n.*) I 3, 4. 16, 5. II 2, 4. V 12, 11. VI 16, 13. 31, 14. VII 71, 14. copiam I 16, 11. 27, 8. IIII 16, 24. VI 24, 12. VII 14, 12. 19. 32, 2. 56, 15. copia I 30, 8. 48, 13. V 42, 5. copiae I 22, 9. 49, 8. IIII 13, 4. V 9, 2. 11 15. 47, 9. 58, 21. VII 31, 6. 45, 13. 56 3. 57, 6. 66, 1. 69, 8. 76, 13. 83, 19. 88 16. copiarum I 12, 5. 50, 5. II 9, 9. VII 5, 2. 7, 9. copiis VII 9, 4. 83, 12. copias I 13, 1. 22, 7. 24, 1. 31, 14. 40. 41, 14. 44, 9. 48, 3. 7. 50, 1. 7. 51, 6. II 5, 7. 10. 8, 18. 16, 7. III 17, 5. 20, 16. 23, 5. 14. IIII 13, 17. 14, 5. 23, 6. V 3, 2. 9, 8. 11, 13. 18, 4. 28, 10. 47, 14. 50, 2. 51, 1. 53, 8. 21. 55, 8. 56, 4. VI 9, 9. 10, 2. 31, 1. VII 5, 5. 7. 18, 9. 20, 3. 35, 3. 9. 16. 36, 7. 49, 2. 55, 18. 61, 11. 14. 66, 18. 68, 1. 71, 15. 79, 7. 88, 14. copiis (*abl.*) I 2, 4. 3, 19. 11, 2. 26, 19. 37, 9. 38, 2. II 7, 8. 10, 15. 14, 2. 17, 14. 19, 2. 18. 29, 2. 33, 9. III 6, 9. 11, 14. 17, 2. 13. 20, 13. 24, 1. 10. IIII 4, 19. 21, 4. 24, 3. V 17, 13. 19, 2. 22, 5. 27, 16. 40, 6. 49, 2. 12. 52, 3. VI 1, 10. 15. 6, 1. 7, 2. 8, 4. 10, 13. 15, 5. 32, 9. 41, 8. VII 4, 12. 21, 5. 41, 6. 54, 10. 62, 23. 66, 10. 67, 12. 18. 73, 1. 79, 2. 10.

copiossissimo (*abl. m.*) I 23, 3.

*copulis (*abl.*) III 13, 19.

cor cordi VI 19, 12.

coram I 32, 11. VI 8, 13.

Coriosolites (*n.*) VII 75, 18. *cf.* Curiosolites.

corium coriis (*abl.*) VII 22, 9.

cornu (*n.*) VI 26, 2. cornu (*acc.*) II 25, 2. cornu (*abl.*) I 52, 3. 11. 12. II 23, 12. VII 62, 6. 13. cornuum VI 26, 5. 28, 9. cornibus (*abl.*) VI 26, 3. 27, 3. 28, 7. 10.

coronā III 16, 10. VII 72, 7.

corpus VII 72, 7. corporis IIII 1, 22. V 14, 7. VI 21, 13. 24, 10. VII 46, 12. corpore I 25, 10. corporum I 39, 4. II 30, 9. IIII 1, 19. corpora II 10, 5. corporibus (*abl.*) II 27, 9. VII 77, 34.

cortice II 33, 6.

cotidianus VII 22, 12. cottidiano (*abl. m.*) III 17, 10. IIII 33, 9. cottidianā IIII 1, 16. cotidianā IIII 2, 6. V [34, 11.] 58, 6. cotidianis (*abl. m.*) I 19, 13. cotidianis (*n.*) I 1, 11.

cotidie I 16, 1. cottidie I 48, 10. II 8, 3. III 17, 13. IIII 31, 5. V 57, 7. cotidie VI 7, 14. cottidie VII 14, 8. cotidie VII 36, 10. 44, 6. 77, 28.

Cotta (*n.*) IIII 38, 6. V 31, 6. 33, 5. 35, 16. 36, 10. 37, 9. Cottae (*g.*) V 29, 17. 52, 11. VI 37, 15. Cottae (*d.*) IIII 22, 18. V 26, 4. Cottam II 11, 10. V 24, 15. Cotta V 30, 2. 36, 7.

Cotto (*abl.*) VII 39, 7.

†Cotuato (*abl.*) VII 3, 1.

Cotys VII 67, 16. Cotum VII 32, 13. 33, 16.
crassitudine III 13, 8. VII 73, 16.
Crassus I 52, 14. III 7, 6. 20, 1. 21, 6. 23, 1. 14. 24, 11. 25, 3. 26, 1. V 46, 5. Crassi I 21, 11. V 47, 1. Crasso III 8, 8. 25, 8. 27, 2. Crassum III 8, 17. 11, 5. 21, 12. V 24, 9. 46, 2. 47, 3. Crasso II 34, 1. III 9, 1. 22, 12. IIII 1, 2. VI 6, 2.
cratium VII 81, 2. cratis (*acc.*) VII 81, 5. *84, 2. cratibus (*abl.*) IIII 17, 21. V 40, 13. VII 58, 1. 79, 11. 86, 10.
crebri (*pl.*) II 1, 2. crebros VI 10, 8. crebras II 30, 11. V 1, 8. crebris (*m.*) II 17, 16. VII 48, 3. (*f.*) V 9, 13. VI 2, 11. VII 22, 9. (*n.*) II 30, 3. VII 65, 7. 88, 15. crebro VII 41, 6. crebriores (*n. f.*) V 45, 3. creberrima (*n. n.*) V 12, 7.
credunt III 18, 15. VI 39, 8. credebant VI 8, 13. crederet VI 31, 4. crediderunt VI 31, 9. crediderant II 33, 5. erat credendum V 28, 6.
cremabantur VI 19, 15. cremaretur I 4, 3.
creo creatur I 16, 13. creari VII 32, 9. 33, 15. esset creatus VII 33, 18. creatum esse VII 32, 11.
cresco creuerat VII 55, 23. creuisset I 20, 6.
Cretas II 7, 2.
Critognati VII 77, 6. 78, 3.
cruciatum I 31, 7. II 31, 12. VII 71, 7. cruciatu V 45, 5. VI 17, 15. cruciatus (*n.*) I 32, 15. (*acc.*) I 31, 48. IIII 15, 10. cruciatibus V 56, 8.
crudelitatem I 32, 11. VII 77, 7.
crudeliter I 31, 42. VII 38, 22.
crura VI 27, 3.
cubilibus (*abl.*) VI 27, 6.
culmina (*acc.*) III 2, 15.
culpam IIII 27, 8. culpā V 52, 14.
cultura IIII 1, 11. culturae (*d.*) VI 22, 1. 29, 4. culturā III 17, 10. IIII 1, 6. VI 22, 8.
cultum I 31, 14. cultu I 1, 6. VI 19, 11. 24, 10.
cum (*praep.*) I 1, 12. 2, 4. 3, 5. 5, 10. 8, 8. 10, 4. 11. 12, 7. 13, 7. 18. 14, 19. 15, 5. 17, 8. 12. 19, 15. 20, 1. 21, 5. 11. 24, 9. 26, 19. 31, 3. 16. 38. 39. 34, 4. 35, 2. 37, 9. 38, 2. 13. 39, 5. 16. 40, 44. 41, 6. 42, 12. 43, 15. 44, 30. 46, 6. 47, 3. 7. 48, 13. 49, 8. II 3, 5. 9. 13 (*bis*). 5, 6. 19. 7, 4. 10, 16. 11, 1. 11. 13, 5. 16, 4. 19, 7. 8. 24, 2. 8. 28, 2. 30, 2. 33, 5. 34, 1. III 1. 2. 5. 6. 11. 7, 6. 11. 11, 2. 6. 9. 13, 13. 17, 2. 7. 18. 22, 3. 4. 8. 23, 8. 9. 10. IIII 1, 3. 6, 11. 8, 2. 11, 15. 17. 13, 9. 14, 11. 16, 10. 17, 10. 24. 21, 2. 4. 13. 22, 20. 23, 5. 24, 8. 27, 4. 28, 8. 9. 38, 2. V 2, 12. 4, 4. 5, 1. 6, 1. 7, 11. 8, 1. 5. 18. 11, 10. 19. 14, 9. 10. 15, 1. 16, 5. 17, 4. 19, 9. 10. 21, 8. 24, 8. 25, 9. 29, 14. 15. 30, 7. 36, 7. 8. 37, 9. 38, 1. 9. 41, 2. 4. 44, 24. 45, 5. 46, 5. 8. 47, 7. 12. 48, 9. 11. 49, 17. 50, 6. 8. 11. 52, 7 (*bis*). 53, 9. 10. 57, 7. 58, 8. VI 1, 4. 14. 2, 10. 3, 14. 5, 2. 9. 13. 16. 6, 1. 8. 7, 2. 9. 8, 23. 10, 12. 12, 22. 14, 2. 17, 15. 19, 2. 5. 20, 4. 22, 13. 24, 14. 29, 16. 30, 4. 31, 10. 33, 1. 3. 5. 7. 34, 20. 36, 2. 38, 1. 41, 2. 5. 6. VII 5, 2. 16. 15, 4. 18, 3. 20, 2. 31, 13. 32, 18. 35, 8. 9. 37, 3. 5. 38, 11. 16. 39, 12. 40, 6. 16. 45, 5. 49, 7. 51, 5. 54, 1. 11. 57, 3. 60, 8. 11. 62, 20. 23. 65, 4. 7. 67, 12. 16. 19. 74, 6. 75, 21. 77, 11. 78, 6. 79, 2. 83, 1. 7. 86, 1. 87, 1. 2. 90, 5. 8. 11.
nobiscum V 17, 13. quacum VII 47, 2. quibuscum I 1, 10. 20, 20. 40, 20. II 23, 10. secum I 5, 5. 8, 1. 36, 15. 44, 30. 53, 8. II 29, 11. III 18, 3. IIII 32, 9. 35, 4. V 5, 9. 6, 1. 31, 9. 36, 4. VI 5, 3. VII 13, 3. 71, 8. uobiscum VII 50, 14.
cum (*coni.*) I 1, 12. 2, 5. 4, 7. 7, 1. 9, 2. 11, 3. 12, 13. 13, 4. 12. 14, 15. 16, 14. 16. 19, 1. 20, 4. 9. 12. 22, 1. 23, 2. 25, 7. 26, 2. 4. 10. 15. 27, 2. 31, 10. 32, 7. 33, 15. 17. 35, 3. 13. 36, 15. 38, 1. 39, 25. 40, 1. 13. 25. 31. 41, 13. 42, 5. 9. 18. 43, 12. 47, 17. 50, 8. 52, 11. 13. 53, 12. II 1, 1. 2, 4. 3, 1. 4, 1. 19. 6, 8. 9. 8, 13. 11, 3. 13. 13, 4. 9. 15, 8. 16, 1. 17, 2. 8. 12. 20. 19, 9. 20, 2. 22, 3. 24, 3. 7. 13. 25, 17. 26, 1. 4. 11. 27, 7. 28, 4. 29, 1. 5. 10. 29, 14. 33, 14. 17. III 1, 1. 14. 2, 1. 11. 3, 1. 6. 5, 1. 7, 1. 9, 5. 10, 6. 11, 13. 12, 3. 13, 20. 14, 16. 18. 15, 1. 4. 11. 16, 2. 17, 12. 20, 1. 4. 21, 1. 22, 10. 24, 11. 25, 1. 5. 28, 10. 29, 6. IIII 2, 9. 3, 10. 4, 2. 9. 5, 10. 6, 3. 7, 3. 11, 1. 4. 12, 2. 14. 16. 14, 7. 15, 1. 3. 7. 16, 3. 4. 10. 23, 4. 24, 9. 25, 13. 17. 26, 8. 27, 6. 10. 28, 4. 29, 8. 30, 2. 31, 8. 32, 3. 11. 33, 4. 37, 1. 6. 38, 3. V 1, 16. 2, 3. 4, 9. 5, 9. 8, 16. 10, 3. 11, 14. 15, 9. 16, 1. 7. 17, 3. 9. 18, 3. 9. 19, 7. 21, 6. 22, 6. 11. 23, 11. 14. 26, 3. 7. 27, 21. 31. 29, 2. 3. 30, 1. 7. 31, 8. 32, 4.

33, 9. 35, 2. 5. 11. 36, 1. 37, 3. 11. 40, 14. 43, 9. 44, 5. 8. 47, 8. 53, 2. 54, 2. 8. 10. 18. 55, 6. 57, 1. 58, 1. 17. VI 1, 11. 2, 3. 7. 3, 8. 7, 4. 8, 2. 12, 1. 2. 13, 4. 14, 7. 15, 1. 16, 13. 17, 9. 18, 6. 19, 7. 22, +5. 12. 23, 5. 24, 1. 25, 9. 27, 8. 11. 29, 12. 30, 5. 31, 3. 11. 32, 12. 41, 5. 44, 7. VII 5, 8. 6, 1. 4. 7, 6. 8, 14. 9, 12. 11, 1. 8. 12, 4. 8. 14. 16, 6. 17, 14. 18, 1. 19, 14. 20, 1. 22, 5. 23, 10. 24, 1. 5. 25, 1. 26, 7. 28, 7. 32, 4. 9. 33, 12. 14. 35, 1. 12. 37, 15. 38, 1. 40, 7. 41, 6. 44, 2. 47, 12. 48, 7. 49, 1. 50, 1. 11. 51, 1. 52, 6. 53, 5. 8. 55, 6. 56, 5. 57, 9. 61, 1. 62, 8. 12. 17. 66, 3. 76, 17. 78, 7. 80, 9. 16. 82, 6. 83, 11. 16. 87, 3.

cunctatio III 18, 12. cunctatione III 24, 11.

cunctor cunctantibus (*abl. m.*) IIII 25, 9. cunctandum III 23, 18.

cunctus cuncta (*n. s. f.*) VII 10, 3. cuncti (*pl.*) VII 11, 20. cunctis (*abl. n.*) II 29, 3.

cuneatim VII 28, 2.

cuneo (*abl.*) VI 40, 3.

cuniculo VII 24, 8. cuniculorum VII 22, 7. cuniculos VII 22, 13. cuniculis III 21, 8. VII 22, 6.

cupiditas I 41, 2. VII 80, 15. cupiditatem VII 52, 2. cupiditate I 2, 3. 9, 7. VII 50, 15.

cupidum (*m.*) I 18, 7. V 6, 3 (*bis*). cupidi I 2, 13. cupidissimi (*pl.*) VI 35, 14. cupidissimis (*abl. m.*) VII 40, 9. cupidius (*adu.*) I 15, 5. V 15, 4. 44, 21. cupidissime I 40, 5.

cupio cupere I 18, 17. cupientibus (*d.*) III 19, 5. (*abl.*) III 24, 14. cuperet II 25, 19. cuperent III 21, 5.

cur I 40, 6. 11. 44, 23. IIII 16, 14. VII 37, 12.

curae (*d.*) I 32, 2. 40, 33. cura VII 65, 7.

Curiosolitas II 34, 2. III 7, 11. Curiosolites (*acc.*) III 11, 9. *cf.* Coriosolites.

curo curat I 13, 2. VII 31, 6. curet III 11, 10. curaret VII 28, 18. 37, 19. curarent V 1, 4. curauerunt VII 55, 15. curauerat IIII 29, 4. V 23, 9. 58, 3. VII 35, 8. curasset I 19, 3.

curreretur VII 24, 13.

currus (*acc.*) IIII 33, 6. 12.

cursum I 48, 18. IIII 26, 13. 28, 6. V 5, 3. 8, 7. 14. cursu (*abl.*) II 23, 2. 26, 8. III 19, 2. IIII 35, 8. V 13, 8. VI 37, 2. VII 48, 11.

custodiam II 29, 12. custodias IIII 4, 10. VII 27, 4. 55, 19. custodiis V 58, 4.

custodio custodiendos VI 4, 9.

custodis VI 6, 8. custodes (*acc.*) I 20, 20. custodibus I 53, 12. VII 55, 12. 78, 10.

d. (= diem) I 6, 14.

Dacorum VI 25, 5.

damnatum (*m.*) I 4, 2. damnatos V 55, 9.

damno (*abl.*) VI 44, 2.

Danuuii VI 25, 5.

de I 1, 10. 2, 4. 7, 6. 11, 5. 12, 7. 14, 17. 15, 6. 18, 23 (*bis*). 19, 16. 17. 19. 21, 4. 7. 27, 1. 31, 3. 11. 33. 50. 34, 3. 35, 6. 40, 11 (*bis*). 26. 31. 34. 41. 45. 41, 4. 8. 12. 42, 2. 44, 2. 11. 47, 2. 53, 17. 19. II 2, 7. 3, 1. 4, 9. 5, 20. 6, 11. 7, 1. 5. 10, 8 (*bis*). 11, 6. 12, 11. 15, 7. 29, 1. 31, 3. 32, 7. III 2, 5. 3, 2. 4, 7, 1. 8, 10. 9, 1. 13, 19. 17, 17. 19, 8 (*bis*). 28, 4. IIII 4, 14. 5, 1. 5. 9. 8, 7. 11, 14. 13, 15. 16, 1. 17, 1. 19, 6. 22, 3. 24, 7. 27, 2. 28, 2. 35, 4. 36, 2. V 1, 20. 3, 3. 5. 15. 4, 1. 6, 1. 9, 4. 13, 10. 11. 22, 5. 11. 26, 12. 27, 10. 21. 28, 15. 32, 2. 36, 9. 37, 5. 17. 39, 4. 5. 41, 6. 42, 3. 43, 11. 44, 4. 7. 45, 11. 47, 1. 49, 14. 51, 2. 52, 11. 53, 2. 13. 14. 18. 24. 54, 18. 57, 2. VI 1, 1. 2, 6. 12. 3, 2. 5, 9. 9, 2. 10, 11. 11, 2. 13, 7. 11. 13 (*bis*). 24. 14, 9. 16 (*bis*). 17 (*bis*). 17, 5. 19, 8 (*bis*). 20, 2. 6. 8. 23, 18. 32, 5. 36, 4. 5. 44, 3. 4. VII 1, 2. *3. 10. 11. 4, 24. 5, 6. 13. 9, 2. 11. 14. 10, 9 (*bis*). 11, 4. 8. 12, 1. 15, 6. 17, 5. 21, 3. 24, 11. 26, 13. 30, 9. 33, 9 (*bis*). 36, 4 (*bis*). 37, 12. 13. 38, 23. 39, 6. 43, 3. 8. 11. 12. 45, 2. *4. 47, 13. 17. 48, 8. 52, 12. 53, 4. 55, 6. 10. 58, 6. 59, 2. 60, 7. 66, 15. 71, 6. 72, 7. 77, 8. 8. 26. 80, 9. 81, 5. 6. 85, 4. 88, 3. 17. 89, 5.

debeant I 17, 5. [8]. debere I 44, 31. 45, 10. V 27, 6. VII 19, 16. 66, 17. deberet II 27, 12. debuit II 33, 14. debuerint I 11, 7. debuisse VI 42, 8. VII 20, 11. deberi VI 33, 10.

decedunt VI 13, 18. decedat I 44, 33. decedere I 31, 34. decederet V 43, 12. decessit VI 19, 7.

decem I 4, 5. 8, 4. 29, 11. II 4, 25. 27. IIII 18, 1. 19, 14. V 9, 3. VII 37, 18. 64, 10. 75, 11.

decernunt VI 13, 14. VII 43, 3. de-

27. 47, 16. V 6, 12. VII 17, 16. dicerent I 7, 9. II 3, 3. 14, 4. V 55, 4. 6. VI 41, 9. dixit I 42, 19. II 15, 2. IIII 9, 4. 11, 13. 27, 12. VI 23, 13. diximus III 5, 6. 15, 1. 26, 7. IIII 4, 2. VII 17, 2. 23, 5. 58, 6. dixerunt II 31, 6. 28, 9. 32, 7. IIII 9, 1. 15, 11. 27, 14. dixerit I 19, 18. dixisse VII 47, 19. dixeram II 24, 3. dixerat I 18, 4. 41, 12. V 6, 5. dixeramus II 1, 4. 28, 3. dixisset IIII 25, 13. V 44, 8. dixissent I 31, 6. dicturus sum VII 77, 9. dicantur I 40, 36. VI 7, 15. dicuntur IIII 1, 8. 3, 5. VI 14, 5. dici I 46, 7. VII 38, 9. dicendum I 35, 6. dicebatur IIII 13, 13. VI 30, 4. dicebantur III 3, 10. 11, 4. V 2, 15. 28, 2. VII 75, 21. dicerentur V 4, 1. VII 38, 12. dictus est I 42, 9. dictum est I 1, 14. 16, 3. 49, 7. III 20, 2. IIII 35, 4. V 6, 2. dicta sunt I 45, 1. sint dicta I 19, 17. esse dictum (*m.*) V 27, 19. erat dictum I 43, 3. esset dictum IIII 13, 14. dicto (*d. n.*) I 39, 25. 40, 35. 37. V 54, 11. dictum (*acc. n.*) V 6, 6. dictis (*abl. f.*) VII 77, 4. 78, 1.

dico dicant VI 13, 6. dicabant VI 12, 22.

dictionis I 4, 4.

*diduci III 23, 15. diducendi (*pl.*) VI 34, 13.

dies (*n.*) I 6, 14. 8, 7. 42, 8. IIII 12, 5. V 39, 11. 43, 14. 44, 7. VI 18, 5. 35, 2. VII 3, 1. diei (*g.*) I 23, 1. 47, 6. 48, 3 51, 1. II 11, 19. 12, 1. 33, 16. IIII 13, 11. 14, 8. 23, 5. V 9, 19. 10, 1. 35, 10. 40, 11. 46, 2. 53, 4. 58, 7. VII 11, 11. 68, 6. 88, 16. diem I 6, 13. 14 (d.). 7, 18. 16, 8. 9. 30, 11. 13. 40, 41. 47, 3. II 5, 4. III 23, 20. IIII 9, 2. 13, 9. 28, 1. V 1, 21. 22. 27, 19. 38, 3. 57, 6. VI 33, 8. 9. 11. 35, 2. 38, 3. VII 31, 8. 36, 12. 41, 13. 42, 12. 64, *1. †2. 77, 26. 31. die I 4, 3. 10, 15. 13, 5. 15, 1. 16, 8. 9. 21, 1. 22, 12. 15. 26, 14. 41, 13. 42, 9. 48, 1. 6. 50, 1. II 6, 3. 32, 11. III 6, 13. IIII 11, 13 (*bis*). 21, 21. 36, 1. 4. 38, 1. V 15, 12. 17, 1. 30, 6. 38, 5. 40, 6. 43, 1. 15. 47, 2. 48, 14. 49, 5. 50, 1. 52, 3. 12. 53, 7. VI 3, 16. 7, 16. 36, 4. VII 11, 1. 4. 15, 1. 18, 5. 19, 17. 26, 2. 27, 1. 29, 1. 35, 8. 36, 2. 47, 19. 51, 8. 52, 1. 53, 8. 11. 62, 23. 67, 2. 68, 8. 77, 1. 79, 4. 81, 1. 86, 6. 89, 1. dierum II 17, 5. *35, 9. III 18, 12. IIII 7, 3. 38, 12. VI 18, 3. 25, 2. 9. 36, 4. 14. VII 71, 9. 74, 6. 90, 15. dies (*acc.*) I 15, 12. 39, 1. 48, 6. †II 35, 9. III 2, 1. 23, 17. IIII 19, 1. 29, 2. 34, 8. V 7, 5. 11, 11. 13, 10. 45, 1. 58, 1. VI 18, 3. 36, 1. VII 5, 9. 17, 11. 30, 8. 32, 1. diebus (*abl.*) I 13, 4. 18, 25. 48, 9. II 2, 10. III 17, 5. 23, 4. 29, 1. 6. IIII 9, 5. 18, 1. 19, 14. 27, 14. 35, 1. V 2, 7. 26, 1. 40, 8. 42, 9. VI 8, 22. 9, 7. 10, 1. 10. VII 9, 8. 20, 25. 24, 3. 44, 4. 58, 10. 81, 9.

differt VI 28, 11. VII 11, 12. differunt I 1, 4. V 14, 3. VI 18, 6. 21, 1. differant VI 11, 2. 25, 12. distulerunt V 43, 5.

difficilis (*n. s. f.*) VII 19, 2. difficile (*n.*) I 6, 2. (*acc.*) I 14, 5. difficili (*abl. m.*) VI 7, 11. difficiles (*acc.*) VII 36, 3. difficillimis (*abl. n.*) II 27, 14. difficile (*adu.*) difficilius VII 58, 3.

difficultas †I 38, 6. III 12, 15. IIII 17, 4. 24, 4. VII 56, 6. difficultatem VII 10, 1. difficultate VII 6, 4. 17, 9. difficultates (*n.*) III 10, 1. difficultates (*acc.*) VII 10, 7. difficultatibus (*abl.*) II 20, 7. VI 34, 17. 35, 4. VII 59, 15.

diffidant V 41, 8. diffidens (*n. s. m.*) VI 36, 4. diffisus VI 38, 4.

diffunduntur VI 26, 4.

digiti (*g.*) III 13, 8. digitis (*abl.*) VII 73, 17.

dignitas VII 30, 7. 77, 17. dignitatis III 16, 3. IIII 17, 3. V 7, 2. dignitatem VI 8, 4. VII 39, 4. 54, 13. dignitate I 43, 20. VI 12, 18. 25. 13, 22. VII 66, 15.

dignum (*acc. n.*) VII 27, 7.

diiudicari V 44, 26.

dilectum VI 1, 3. VII 1, 4. 3, 9. dilectu VI 1, 12.

diligenter II 5, 3. III 18, 13. V 49, 5. VI 12, 23. VII 60, 2. diligentius III 16, 8. VI 13, 29. diligentissime II 28, 10. diligentissume V 35, 1

diligentiae (*d.*) VII 4, 21. diligentiam III 20, 8. VI 14, 12. 34, 6. diligentiā I 40, 11. III 21, 11. 25, 9. V 58, 3. VI 34, 18. 36, 2. VII 29, 11. 32, 19. 65, 8.

diligo dilectos VI 19, 14.

dimenso (*abl. n.*) II 19, 13. dimensa (*acc.*) IIII 17, 8.

dimicationum VII 86, 5.

dimico dimicare V 16, 5. 49, 12. VI 17, 9. VII 20, 18. 35, 17. dimicandi VI 7, 8. dimicaret VII 56, 3. dimi-

distributi (*pl.*) VII 19, 4. distributis (*abl. f.*) V 24, 16. VI 32, 9.

diu I 25, 9. 41, 11. 17, 13. 26, 1. 10. III 21, 1. diutius I 16, 9. 26, 2. 31, 45. 49, 2. II 1, 8. 6, 13. 10, 18. III 9, 16. 24, 13. 29, 9. IIII 35, 6. VII 20, 15. 32, 17. 82, 10. diutissime VI 21, 7.

diuersae (*pl.*) II 23, 8. diuersos II 24, 15. diuersas VII 74, 3. diuersis (*f.*) II 22, 3. VI 25, 6. (*n.*) VII 16, 9.

Diuiciacus, *u.* Deuiciacus.

Diuico I 13, 6. 14, 19.

diuidit I 1, 5. 2, 8. 11. 8, 4. V 11, 18. VII 5, 9. diuideret I 33, 18. diuisit VII 34, 7. diuideretur III 1, 15. est diuisa I 1, 1. [diuisa est I 12, 12.] diuisum (*m.*) VII 32, 16 (*bis*). 67, 5. diuiso (*abl. m.*) VI 43, 10. diuisae (*pl.*) VI 11, 13.

diuinā II 31, 4. diuinis (*d. f.*) VI 13, 8. 21, 2.

diurno (*abl. n.*) VII 9, 9. diurnis (*abl. f.*) VII 26, 9. (*n.*) I 38, 14. VII 56, 9.

diutina (*n. f.*) V 52, 16.

diuturnitate I 40, 24. III 4, 7.

diuturnus diuturniorem (*f.*) I 14, 15.

diues ditissimus I 2, 1.

do dat I 3, 16. II 2, 5. III 19, 5. V 1, 23. 31, 6. 51, 11. VI 4, 6. VII 31, 8. 45, 21. 85, 11. dant I 3, 20. V 44, 14. det VI 7, 21. dent I 9, 10. dare I 8, 10. 14, 20. 31, 22. II 1, 5. 3, 7. III 23, 5. IIII 21, 10. 31, 3. VI 3, 6. 9, 14. VII 54, 7. dabat V 7, 8. VII 62, 10. dabant V 43, 17. daret I 31, 27. 38, 8. IIII 11, 9. dedit II 21, 7. IIII 22, 20. V 24, 6. VII 27, 9. 34, 8. dederunt I 28, 15. IIII 26, 12. 27, 13. V 17, 11. VII 80, 21. dederat I 43, 23. V 24, 19. dederant IIII 16, 17. VI 9, 9. dedissent III 8, 8. 13, 20. daturum (*m.*) V 27, 30. VII 9, 5. daturos III 27, 3. 14. daturas II 35, 4. datur V 40, 10. VII 15, 12. dentur I 14, 16. dari I 14, 2. IIII 8, 5. 21, 19. VII 11, 5. 12, 7. dandum (*n. n.*) II 20, 3. 5. dandum (*acc. n.*) IIII 13, 8. dandos I 19, 3. dabatur III 4, 12. III 29, 7. daretur I 32, 13. 52, 7. III 4, 2. 19, 4. IIII 34, 13. datum (*acc. n*) V 31, 14. datā I 7, 15. III 17, 20. V 49, 3. VII 42, 10. 50, 16. dato I 14, 22. 52, 5. III 4, 3. 5, 12. IIII 14, 5. 23, 17. V 58, 9. VII 2, 8. 3, 2. 46, 9. 52, 4. datos I 44, 6. datis (*abl. m.*) I 37, 4. III 1, 10. 10, 4. datis (*f.*) VII 41, 3. datis (*n.*) VII 54, 14. 71, 11.

docet II 5, 5. III 18, 6. V 47, 13. 52, 15. VII 14, 3. 86, 6. docent III 5, 9. doceant V 1, 18. VI 9, 11. VII 10, 10. docebat I 43, 12. 14. docebant V 28, 11. docerent VII 41, 2. docuit VI 1, 15. docuimus VI 2, 1. 35, 10. 40, 8. docuerant V 42, 10. doceri II 20, 10. docebantur V 42, 4. doceretur VII 33, 12.

documento (*d.*) VII 4, 25.

doleant I 14, 13. dolebant III 2, 14. V 54, 21. dolerent VII 1, 9.

dolor V 52, 17. doloris I 20, 3. dolori V 29, 9. dolorem I 20, 15. VII 77, 15. dolore I 2, 13. V 4, 14. VII 15, 4. 38, 8. 63, 15.

dolum IIII 13, 3. dolo I 13, 16.

domestici (*g. n.*) V 9, 12. domesticis (*abl. f.*) II 10, 15.

domicilio (*d.*) I 30, 8. II 29, 16. domicilium (*acc.*) I 31, 48. domicilia (*n.*) VI 30, 12.

dominari II 31, 13.

dominis (*d.*) VI 13, 7.

Domitio (*abl.*) V 1, 1.

domus domi I 18, 13. 20, 4. 28, 6. IIII 1, 10. 11. VII 4, 20. 39, 2. domum I 5, 6. 29, 9. 43, 24. 44, 4. 54, 2. II 10, 11. 11, 3. 24, 16. 29, 3. IIII 21, 12. V 7, 12. VI 8, 23. VII 4, 25. 5, 10. domo I 5, 8. 6, 1. 12, 13. 29, 3. 31, 48. 53, 8. IIII 7, 9. 14, 12. V 54, 9. domus (*n.*) VI 23, 19. domos I 30, 6. domibus (*abl.*) VI 11, 5.

donat VII 11, 22. donatus erat I 47, 11.

donis (*abl.*) VII 31, 3.

Donnotauro VII 65, 5.

dorsum (*acc.*) VII 43, 8.

dotis (*g.*) VI 19, 1. dotibus (*abl.*) VI 19, 2.

druides VI 14, 1. druidum VI 13, 8. 23. druidibus VI 13, 21. druides VI 21, 2. druidibus VI 16, 5. 18, 2.

Dubis I 38, 8.

dubitationis I 14, 1. dubitationem V 48, 18. dubitatione VII 40, 3.

dubito dubitas V 44, 6. dubitamus VII 38, 16. dubitatis VII 77, 27. dubitant VI 8, 7. dubitare I 17, 7. 31, 50. VII 66, 17. dubitantes (*acc.*) VII 4, 22. 63, 5. dubitaret I 40, 45. dubitauerunt II 23, 6. dubitasse I 41, 7. dubitandum II 2, 9. VII 21 4.

dubium (*n. n.*) VI 31, 4. dubium (*acc.*

epulis (*abl.*) VI 28, 12.

eques V 27, 2. equitem VII 3, 4. equite VI 40, 9. equites (*n.*) I 43, 5. 46, 11. 48, 14. II 19, 7. 24, 1. 11. 27, 4. III 19, 6. 25, 7. IIII 11, 11. 26, 13. V 7, 21. 10, 4. 15, 1. 17, 8. 57, 9. 58, 7. 19. VI 37, 1. 39, 2. 40, 11. VII 9, 5. 41, 4. 66, 2. 19. 88, 8. equitum I 15, 8. 23, 6. 48, 11. II 9, 6. 18, 8. 26, 12. III 10, 3. 26, 1. IIII 2, 12. 33, 4. 8. V 8, 2. 5. 18, 11. 19, 9. 39, 7. VI 7, 18. 13, 8. 15, 1. 30, 14. 31, 3. 35, 8. 43, 17. VII 20, 10. 31, 13. 38, 28. 39, 5. 45, 1. 5. 66, 7. 67, 16. 76, 8. 80, 8. 87, 5. 88, 2. equitibus (*d.*) I 42, 16. IIII 22, 16. V 58, 16. VII 8, 9. 60, 3. equites (*acc.*) I 46, 2. II 19, 18. 24, 14. IIII 9, 7. 11, 4. 12, 1. 2. 23, 2. 28, 3. 30, 3. 35, 3. V 7, 10. 10, 1. 16, 5. 17, 3. 46, 10. 50, 9. 57, 6. VI 4, 12. 8, 16. 32, 18. VII 13, 2. 18, 4. 38, 11. 40, 13. 45, 6. 56, 10. 64, 2. 11. 65, 12. 80, 6. equitibus (*abl.*) I 15, 7. 18, 26. IIII 7, 1. 12, 11. V 2, 12. 7, 11. 9, 3. 26, 9. 48, 6. 50, 8. 58, 2. VI 30, 4. 33, 7. VII 14, 8. 28, 9. 48, 4. 61, 4. 65, 15. 66, 16.

equestre (*n. s. n.*) I 18, 24. VII 70, 1. [equestris (*g. n.*) V 16, 3]. equestre (*acc.*) III 20, 14. VII 13, 2. equestri (*abl. n.*) I 48, 10. II 9, 4. V 26, 9. VII 36, 2. 13. 53, 7. equestribus (*abl. n.*) II 8, 3. IIII 2, 7. V 50, 1.

equitatus (*n.*) III 26, 14. IIII 13, 4. 37, 11. V 5, 6. 19, 7. 50, 7. VII 12, 9. 38, 4. 61, 3. 83, 18. 88, 7. 17. (*g.*) I 18, 12. III 1, 2. 11, 6. IIII 9, 5. 16, 6. 34, 14. V 7, 14. 47, 14. VI 7, 2. 10, 3. VII 5, 7. 9, 3. 34, 9. 76, 18. equitatui I 18, 26. 39, 20. 42, 14. 52, 14. VII 4, 21. equitatum I 15, 2. 18, 28. 21, 9. 24, 2. 31, 19. II 10, 1. 11, 7. 8. 17, 15. IIII 13, 17. 14, 14. 37, 8. V 3, 8. 11, 1. 17, 4. 58, 11. VI 9, 9. 41, 8. VII 9, 8. 13, 1. 34, 4. 40, 3. 55, 19. 67, 4. 71, 2. 12. 80, 3. equitatu I 15, 5. 24, 10. 42, 12. 46, 6. 49, 8. 53, 7. 13. II 10, 7. 17, 12. 19, 1. 8. III 11, 2. 20, 9. 13. 15. IIII 4, 13. 6, 10. 11, 15. 24, 2. 32, 18. V 3, 1. 9, 8. 10. 15, 2. 18, 8. 38, 1. 51, 11. 57, 7. VI 5, 3. 6, 8. 7, 9. 8, 20. 29, 16. 36, 9. 41, 5. 43, 10. VII 14, 5. 18, 3. 20, 8. 26, 14. 40, 11. 52, 7. 54, 2. 56, 13. 62, 21. 64, 5. 65, 8. 67, 2. 68, 1. 9. 79, 4. 90, 6.

equum I 42, 22. VI 30, 15. equo (*abl.*) I 22, 4. 48, 15. IIII 12, 15. 18. VII 46, 13. equorum I 48, 18. IIII 33, 3. VII 55, 5. equos IIII 2, 8. 24, 11. 33, 10. V 55, 9. VII 12, 7. 55, 13. 65, 15. equis (*abl.*) I 25, 2. 42, 16. 43, 4. 6. IIII 2, 7. 12, 8. 26, 6. VI 30, 10. VII 65, 14. 70, 10. 16.

Eratostheni (*d.*) VI 24, 5.

erga V 54, 15.

ergo VII 27, 27. 31.

erigere VI 27, 5. erectae (*pl.*) III 13, 4.

eriperet VI 43, 16. VII 46, 14. eripuit I 4, 7. IIII 12, 15. erepturi (*pl.*) I 17, 9. eripi I 43, 21. eriperetur III 14, 20. ereptum (*acc. m.*) I 53, 16. erepto (*abl. n.*) VI 30, 10. ereptis (*abl. f.*) VII 54, 10. ereptis (*n.*) III 14, 20.

errare V 41, 7. VII 29, 5.

erumperent III 5, 13.

eruptio VII 24, 10. 69, 13. eruptionis VII 84, 3. eruptionem II 33, 10. III 19, 6. 22, 9. VII 7, 4. 73, 4. 77, 5. 12. 79, 12. 82, 9. eruptione III 3, 11. 5, 9. 6, 2. 21, 8. V 22, 6. 51, 10. VII 76, 17. 82, 7. 86, 3. eruptionibus (*d.*) VII 24, 17. (*abl.*) VII 22, 10.

essedari (*pl.*) V 15, 1. essedariorum V 19, 3. essedarios V 19, 8. essedariis (*abl.*) IIII 24, 2. essedis (*abl.*) IIII 32, 18. 33, 1. 4. V 9, 9. 16, 7. 17, 11.

Essuuios II 34, 3. V 24, 7.

Esubios III 7, 10.

et I 1, 5. 16. 19. 20. 21. 2, 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 3, 1. 3. 5. 11. 20. 21. 4, 5. 5, 9 (*bis*). 11. 6, 2. 3. 6. 7, 2. 3. 8. 13. 16. 8, 8. 9. 10. 14 (*bis*). 9, 5 (*bis*). 7. 8. 9. 12. 10, 2. 9. 10. 12 (*bis*). 11, 1. 2. 8. 12. 12, 1. 9. 14. 13, 10. 11. 18. 14, 15. 17. 15, 3. 6. 9. 13. 16, 9. 12. 18. 17, 13. 18, 10. 11. 12. 16. 17. 19. 20. 19, 4. 12. 17. 20, 8 (*bis*). 14. 15. 21, 3. 6. 10 (*bis*). 22, 2. 13 (*ter*). 16. 23, 2. 3. 24, 6. 7. 8. 25, 7. 10. 11 (*bis*). 12. 13. 14. 15. 16. 18. 26, 3. 7. 8. 15 (*bis*). 27, 7. 28, 2. 6. 12. 29, 2. 4. 11. 30, 14. 31. 5. 14 (*bis*). 16. 20 (*bis*). 22. 28. 33. 41. 43. 32, 9. 33, 3 (*bis*). 5. 6. 11. 12. 34, 3. 35, 6. 36, 7. 37, 2 (*bis*). 7. 38, 13. 39, 22. 40, 13. 23. 26. 27. 41. 46. 47. 41, 2. 6. 9. 15. 43, 1. 3. 6. 10. 11. 44, 3. 13. 15. 19. 30. 38. 40. 41. 45, [1]. 5. 46, 2. 47, 5. 8. 10. 12 (*bis*). 13. 14. 16. 19. 48, 1. 3. 5. 7. 49, 5. 9. 12. 50, 8 (*bis*). 11. 51, 9. 52, 1. 10. [10]. 53, 16. 18. 21. II 1, 10. 2, 2. 3, 3. 7 (*quater*). 12. 4,

2. 13 (*ter*). 26. 27. 5, 8. 12. 14. 15 (*bis*). 18. 6, 10. 7, 2 (*bis*). 3. 4. 8. 8, 1 (*bis*). 4. 9. 12. 10, 1. 7. 8. 12. 14. 11, 3. 9. 12. 12, 3. 11. 12. 13, 7. 14, 6 (*bis*). 15, 2. 11. 16, 4. 17, 17. 18, 4. 19, 20 (*bis*). 21. 20, 6. 10. 12. 21, 2. 22, 2. 23, 1. 4. 9. 11. 12. 24, 4. 7. 14. 25, 9. 11 (*bis*). 15. 26, 3. 9. 10. 12. 13 (*ter*). 27, 9. 10. 28, 1. 6. 11. 12. 29, 9. 31, 1. 32, 10. 33, 6. III 1, 2. 3. 4. 10. 11, 2, 5. 8. 11. 14. 16. 3, 14. 4, 7. 5, 3. 6. 7. 8. 6, 5. 7, 4. 8, 2. 3. 4. 10. 11. 9, 10. 11. 10, 7. 8. 11, 6. 12. 13. 13, 6. 15. 16. 19. *20. 21 (*bis*). 22 (*bis*). 14, 13. 17, 10. 18, 2. 4. 8. 14. 17. 19, 1. 8 (*bis*). 20, 2. 3. 10. 21, 3. 23, 2. 3 (*bis*). 9. 15 (*bis*). 16. 24, 3. 6. 8. 25, 4. 26, 4. 13. 28, 12. 14. 29, 2. 4. 8. 11. IIII 1, 2. 6. 7. 16 (*bis*). 17. 18. 19. 22. 3, 6. [7]. 8. 4, 1. 3. 5. 8. 12. 5, 1. 2. 4. 5, 5. 6. 11. 6, 7 (*bis*). 10. 8, 7 (*bis*). 9, 1. 10, 2. 5. 7. 11, 16. 12, 11. 13, 5. 9 (*bis*). 11 (*bis*). 14. 14, 1. 4 (*bis*). 7. 15, 3 (*bis*). 16, 5 (*bis*). 7. 22. 23. 17, 22. 24. 25. 19, 15 (*ter*). 20, 5. 7. 21, 6. 8. 13. 14 (*bis*). 15. 22, 4. 17. 23, 3 (*bis*). 12 (*bis*). 15. 16 (*bis*). 17. 24, 2. 6. 7 (*bis*). 8. 10. 25, 2 (*bis*). 3. 4. 6 (*bis*). 7. 26, 10. 27, 9. 16. 28, 5. 29, 3. 5. 12. 13. 30, 3 (*ter*). 7. 31, 2 (*bis*). 4. 5. 7. 32, 10. 12. 33, 2. 3 (*bis*). 5. 9. 10. 11 (*bis*). 12. 34, 4. 5. 9 (*bis*). 11. 35, 8. 36, 9. 37, 10. 38, 6. V 2, 5. 12. 3, 4. 13. 14. 15. 4, 13. 5, 7 (*bis*). 8, 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9, 1. 3. 6. 10. 11 (*bis*). 16. 18. 19. 11, 6. 10. 12, 5. 13 (*bis*). 14, 4. 8. 9. 16, 7. 8. 9 (*bis*). 13. 17, 2. 19, 7. 9. 12. 22, 14. 23, 2. 3. 8. 9. 24, 9. 10. 12. 13. 14. 19. [25, 6]. 26, 3. 27, 2. 7. 8. 9. 30. 31. 32. 28, 1. 8. 13. 14. 29, 9. 30, 3. 8. 31, 2 (*bis*). 11. 12. 32, 4. 7. 33, 2. 7. 8. 10. 14 (*bis*). 15. 19. 34, 5 (*bis*). 6. 7. 10. 11. 35, 4. 5. 6. 10. 13. 36, 8. 37, 2. 3. 39, 3. 9. 41, 12. 42, 1. 2. 3. 43, 2. 4. 7. 18 (*bis*). 44, 2. 13. 15. 16. 18. 25. 45, 2. 10. 47, 8. 49, 10. 11. 14. 50, 11. 51, 3. 52, 7. 11. 13. 14. 15. 53, 11. 15. 54, 4. 9. 14. 55, 7. 56, 12. 57, 1 (*bis*). 58, 7. 17. 21. VI 1, 6. 11 (*bis*). 12. 13. 14 (*bis*). 2, 3. 6. 10. 3, 3. 5, 1 (*bis*). 2. 6, 1. 7, 10. 16. 21. 22. 8, 6. 13. 15. 10, 10. 15. 11, 2. 10. 12, 9. 11. 23 (*bis*). 13, 12. 29. 14, 3. 4. 18. 17, 5 (*ter*). 18, 4 (*bis*). 19, 7. 8. 9. 11. 14. 20, 5. 6. 21, 4 (*ter*). 11. 12. 22, 5. 23, 14 (*bis*). 24, 5. 8. 10. 11. 25, 4 (*bis*). 5. 25, 12. 27, 2. 3. 28, 2 (*bis*). 3. 6. 10 (*bis*). 30, 16. 17. 31, 3. 32, 1. 34, 10. 11. 15. 16. 35, 4. 36, 12. 37, 1. 15. 40, 4. 42, 2. 43, 16. 44, 4 (*bis*). VII 1, 5. 14. 2, 3. 3, 1. 9. 4, 3. 25. 8, 1. 10. 11, 13. 12, 8. 14, 5. 6. 17. 15, 9. 11. 12. 14 (*bis*). 16, 2. 17, 2. 8. 11. 13. 15. 19, 12. 13. 20, 4. 11. 17. 18. 25. 27. 21, 1. 22, 3. 4. 5. 11. 13. 14 (*ter*). 23, 4. 6. 12. 13. 14. 24, 2. 3. 5. 25, 13. 26, 3. 5. 9. 11. 13. 27, 5. 28, 10 (*bis*). 16. 29, 4. 8. 30, 1. 3. 4. 10. 31, 8. 9. 13. 32, 2. 5. 10. 12. 14. 33, 3. 7. 11. 34, 5. 35, 15. 36, 16. 17. 37, 6. 13. 14. 15. 38, 5. 13. 16. 23. 39, 2 (*bis*). 3. 6. 40, 12. 14. 15. 41, 12. 42, 3. 43, 6. 44, 8. 12. 45, 11. 21. 47, 6. 7. 14. 48, 8. 9 (*bis*). 49, 4. 50, 1. 52, 6. 14. 53, 1. 54, 9. 11. 13. 55, 6. 10. 56, 6. 15. 58, 7. 11. 59, 2. 3. 60, 4. 61, 7. 8. 12. 62, 1 (*bis*). 3. 63, 7. 13. 14. 16. 19. 65, 2. 4. 7. 9. 12. [15]. 66, 14. 15. [17]. 19. 67, 9 (*bis*). 17. 18. 68, 4. 69, 9. 70, 10. 71, 15. 17. 72, 1. 15. 73, 1 (*bis*). 2. 10. 16. 18. 75, 12 (*ter*). 15. 16. 76, 6. 7. 8 (*bis*). 11. 77, 7. 8. 25. 37. 47. 79, 3. 11. 80, 3 (*bis*). 8. 10. 11. 12 (*bis*). 15 (*bis*). 81, 14. 83, 6. 7. 19. 85, 11 (*bis*). 86, 10. 87, 7. 88, 2. 4. 9. 89, 3. 90, 6. 7. 12. 13.

etiam I 1, 16. 12. 18. 14, 7. 16, 17. 17, 11. 18, 13. 18. 23. 24. 19, 4. 26, 6. 39, 18. 24. 40, 15. 21. 43, 14. 18. II 1, 11. 4, 18. 19. 14, 9. 16, 6. 17, 11. 21, 10. 25, 18. 27, 2. 4. 6. III 2, 10. 15. 5, 2. 16, 2. 17, 15. 23, 6. IV 2, 3. 5, 4. 16, 6. 22. 30, 5. 32, 4. V 16, 6. 22, 7. 9. 28, 10. 41, 6. 51, 2. 52, 2. VI 1, 7. 10. 11, 5. 13, 24. 16, 13. 19, 13. 30, 6. 40, 13. 41, 4. 42, 5. 43, 6. 7. 11. VII 7, 2. 3. 9, 11. 17, 14. 20, 8. 21. 33, 15. 36, 23. 40, 17. 48, 3. 60, 9. 62, 12. 71, 10.

etsi I 46, 5. III 24, 3. 28, 1. IIII 17, 4. 20, 1. 31, 1. 35, 1. V 4, 1. 11, 8. 28, 2. 33, 12. 48, 1. 49, 15. VI 34, 19. VII 8, 3. 15, 4. 16, 8. 54, 4.

euaserant III 19, 7.

euellere I 25, 8.

eueniret IIII 25, 11.

euentum III 3, 13. V 43, 15. VII 49, 8. **euentu** IIII 31, 2. **euentus** (*n. pl.*) II 22, 8. (*acc.*) VI 42, 1.

euocat V 57, 6. VI 34, 22. **euocant** V 58, 8. **euocabat** VI 34, 11. **euocauit** VII 33, 11. **euocauerat** V 4, 6. **euocari** VI 35, 8. **est euocatus** VII 57, 9. **erat euocata** VII 58, 9. **euocati** (*pl.*) VII 39, 5. **euocatos** VII 44, 13. **euocatis** (*abl. m.*) III 20, 11. IIII 6, 8. V 54, 1. VII 65, 15.

euolauerunt III 28, 12. VII 27, 9.

ex (*ante uocalem*) I 4, 9. 6, 9. 9, 6. 15, 1. 3. 16, 15. 20, 3. 25, 14. 26, 12. 30, 5. 9. 31, 26. 32, 3. 5. 38, 12. 39, 9. 41, 10. 42, 9. 43, 6. 48, 6. 12. 50, 12. 53, 3. II 4, 15. 6, 2. 8, 9. 9, 7. 12, 4. 13, 2. 6. 15, 5. 25, 10. 26, 11. 27, 8. 29, 2. 5. 30, 1. 33, 1. 9. III 2, 3. 4, 2. 9, 22. 12, 3. 14, 12. 15, 10. 21, 6. 26, 15. 28, 11. IIII 2, 7. 12, 11. 18, 6. 22, 15. 24, 9. 30, 11. 31, 2 (*bis*). 4. 32, 13. 33, 1. 4. 35, 8. 36, 7. V 3, 13. 6, 19. 10, 8. 13, 12. 14, 10. 16, 7. 17, 5. 11. 19, 6. 21, 4. 23, 7. 31, 10. 32, 5. 35, 2. 43, 2. 19. 22. 48, 6. 50, 9. 51, 3. 12. 56, 7. VI 5, 4. 10, 6. 20, 7. 32, 16. 34, 16. 37, 11. 39, 10. 40, 17. 43, 4. VII 2, 2. 4, 8. 7, 10. 11, 4. 14. 16. 12, 4. 14, 7. 15, 11. 19, 1. 21, 5. 22, 8. 26, 2. 27, 9. 28, 12. 13. 15. 31, 13. 33, 14. 36, 1. 15. 20. 38, 6. 42, 10. 45, 8. 15. 47, 10. 12. 49, 7. 57, 2. 65, 2. 66, 1. 69, 5. 73, 4. 76, 17. 79, 8. 80, 4. 11. 81, 9. 16 83, 9. 84, 1. 2. †86, 8. 88, 13. (*ante* b) II 3, 2. III 9, 26. 14, 11. IIII 38, 2. 11. V 12, 3. 25, 9. VII 8, 15. (c) I 13, 17. 14, 13. 22, 3. 25, 1. 30, 12. 31, 27. 50, 8. 52, 3. II 8, 18. 16, 2. 17, 4. 29, 9. 33, 6. III 5, 12. 18, 7. 16. IIII 15, 2. 28, 5. 30, 4. 10. 31, 7. 32, 1. 37, 8. V 8, 16. 9, 2. 11, 6. 12, 4. 23, 7. 25, 6. 31, 1. 12. 40, 13. 48, 4. 52, 11. 58, 5. VI 1, 5. 8, 25. 13, 19. 35, 17. 19. 36, 8. 37, 17. 39, 9. 43, 11. VII 4, 10. 13. 13, 1. 18, 1. 20, 28. 24, 13. 30, 7. 36, 19. 40, 4. 45, 4. 49, 4. 51, 5. 53, 4. 68, 4. 74, 6. 75, 4. 76, 13. 14. 79, 5. 80, 3. 81, 3. 83, 14. 88, 1. 14. (d) I 16, 8. II 17, 2. 27, 14. VII 33, 2. 35, 12. 43, 7. (f) II 12, 7. 33, 11. III 19, 7. IIII 1, 9. 21, 6. 27, 1. V 56, 4. VI 32, 7. 35, 9. 13. 41, 8. 43, 2. VII 20, 35. 28, 15. 33, 9. 55, 18. 57, 6. 72, 12. 88, 19. (g) I 31, 36. III 17, 8. V 13, 3. 7. VI 5, 8. 32, 1. VII 46, 5. (h) I 10, 10. 18, 16. 29, 7. 39, 20. 44, 34. 54, 4. II 6, 11. 17, 4. 28, 7. III 6, 5. 11, 7. 18, 2. 20, 11. 26, 5. IIII 4, 7. 37, 11. V 1, 13. 14, 1. 17, 11. 27, 2. 15. 27. 28, 9. 41, 11. 44, 5. 47, 9. 12. 52, 6. VI 5, 3. 23, 15. 28, 6. 8. 32, 15. VII 1, 18. 10, 5. 11, 19. 39, 4. 8. 75, 19. 83, 2. (l) II 23, 4. 10. 26, 10. 35, 9. III 4, 5. 5, 12. 15, 7. 25, 7. IIII 10, 5. 23, 8. 26, 5. 27, 13. 38, 12. V 9, 9. 11, 5. VI 25, 10. 36, 13. 37, 15. VII 17, 11. 19, 7. 20, 17. 32, 3. (m) I 18, 16. 30, 8. 42, 19. II 13, 10. 30, 6. III 2, 11. 26, 14. IIII 10, 1. 22, 2. V 40, 3. 44, 12. VI 7, 13. 8, 2. 9, 1. 37, 19. VII 38, 13. 45, 15. 46, 13. (n) IIII 25, 14. 16. 26, 3. 6. 37, 1. V 11, 3. 26, 11. 32, 1. VII 55, 23. 68, 7. 83, 15. (p) I 2, 7. 9. 12. 8, 2. 16, 17. 39, 2. II 8, 7. 29, 6. III 4, 10. 9, 3. 11, 11. 14, 6. 22, 2. IIII 3, 4. 12, 15. 25, 16. 33, 5. V 2, 9. 13, 6. 21, 10. 12. 26, 8. 28, 14. 37, 15. 46, 10. 56, 1. VI 11, 9. 23, 12. 34, 9. VII 5, 12. 7, 9. 25, 11. 15. 28, 3. 32, 5. 44, 5. [55, 22]. 59, 11. 64, 12. 65, 10. 69, 3. 72, 1. 81, 15. 85, 1. 87, 5. 9. (q) I 40 17. III 17, 4. IIII 1, 8. 10, 10. V 20, 2. 24, 5. 37, 10. VI 25, 11. 36, 13. VII 83, 18. (r) I 20, 11. II 4, 7. III 13, 6. IIII 5, 7. 10, 2. 32, 9. 14. 42, 7. VI 13, 22. 22, 11. 37, 8. VII 80, 19. 89, 9. (s) I 18, 4. 48, 5. II 19, 10. 28, 7. 29, 13. III 28, 15. IIII 28, 3. V 6, 8. 9, 14. 17. 15, 5. 6. 19, 9. VI 9, 11. 19, 2. 30, 15. 31, 8. 42, 2. VII 12, 14. 73, 22. 82, 7. (t) II 12, 1. 27, 10. III 20, 3. IIII 15, 7. 16, 16. 18, 8. 34, 3. V 23, 5. VI 38, 5. VII 73, 17. 86, 9. 88, 12. (v) I 4, 2. II 33, 13. IIII 23, 12. V 19, 4. 30, 4. VI 27, 7. VII 82, 4. 88, 5.

exagitati (*pl.*) II 29, 14. IIII 1, 5.

examinatis (*abl. f.*) V 12, 9.

exanimauit VI 31, 14. exanimantur VI 16, 10. exanimatus VII 25, 10. exanimato (*d. m*) VII 25, 13. (*abl. m.*) V 44, 13. exanimati (*pl.*) III 19, 4. exanimatos II 3, 2.

exarsit V 4, 14.

exaudiunt VI 39, 2. exaudiret V 30, 4. exaudiri VII 61, 8. exaudito (*abl. m.*) II 11, 17. VII 47, 4. 48, 3. 81, 8.

excedunt IIII 33, 6. excedant V 36, 8. VII 78, 2. excedere II 25, 9. VII 33, 8. 66, 8. excedendi III 4, 10. excedebat V 19, 4. excedebant III 4, 8. VII 80, 9. excesserunt VI 8, 25. VII 77, 40. excesserat IIII 12, 18. V 35, 2. excesserant IIII 14, 12. 18, 9.

excellit VI 13, 22.

excelsius (*n. n.*) VI 26, 2.

exceptans VII 47, 22.

excidere VII 50, 11.

excipit VII 88, 5. excipiunt VI 35, 13. VII 3, 9 exciperent III 5, 12. 13, 3. IIII 17, 24. V 16, 12. excepit VII 28, 15. exceperunt I 52, 9. VII 51,

spectare IIII 13, 4. expectans VI 1, 1. 36, 8. VII 43, 13. expectabat I 22, 11. III 24, 3. VII 49, 8. expectabant II 9, 2. exspectabant II 20, 13. expectabant V 32, 4. 50, 3. VII 80, 6. expectarent VII 34, 4. expectauit IIII 23, 11. expectauerant VII 77, 2. expectasset V 23, 11. expectari II 16, 6. IIII 9, 6. VII 60, 5. exspectari III 24, 18. exspectandam III 14, 3. V 46, 9. expectandum (*acc. n.*) I 11, 13.

expedisset VII 36, 5. expediri VII 18, 11. expedito (*d. m.*) VI 25, 2. expeditum (*m.*) IIII 33, 7. expeditos VII 80, 6. expeditas II 19, 4. VII 11, 18. 40, 3. expedita (*acc. n.*) I 49, 8. expeditis (*abl. m.*) VII 18, 3. expeditis (*f.*) V 2, 12. VI 5, 16. VII 27, 6. (*n.*) IIII 24, 10. expeditior I 52, 15. IIII 25, 2. expeditius (*n. n.*) I 6, 6. expeditiore (*f.*) VII 11, 2.

expeditionem V 10, 2.

expellit VII 4, 12. expellant VI 21, 9. expellere IIII 3, 11. [VII 55, 22.] expulit V 48, 18. expulerunt V 9, 17. 54, 9. expulisse II 4, 5. expulissent IIII 34, 13. expellitur VII 4, 7. expulsi (*n. pl.*) IIII 4, 3. expulsos VI 23, 3. [expulsis (*abl. m.*) III 7, 2.]

experiantur I 31, 49. VII 78, 3. experiri I 44, 10. III 3, 14. experirentur II 16, 6. III 5, 9. experti (*pl.*) IIII 3, 10. 4, 9. VII 26, 1. expertos V 55, 6.

expiato (*abl. n.*) V 52, 16.

explent VII 79, 12. 82, 10. 86, 10. explere VII 58, 2. expletur VII 31, 11. expleatur VII 23, 10.

exploratores (*n.*) VII 61, 1. exploratores (*acc.*) I 12, 4. 22, 12. II 17, 1. III 2, 2. IIII 4, 14. 19, 5. V 49, 1. VI 7, 24. 10, 9. 29, 1. VII 11, 17. 16, 3. 5. 18, 7. 44, 7. 83, 8. exploratoribus (*abl.*) I 21, 1. 11. 41, 13. II 5, 11. 11, 8. VII 35, 2.

exploro explorat V 49, 20. explorabant V 53, 16. explorari VII 45, 10. explorata (*n. s. f.*) VII 20, 21. exploratam VII 52, 7. explorată III 18, 18. V 43, 6. VI 32, 6. VII 15, 5. explorato (*abl. n.*) VI 5, 5. explorata (*acc.*) II 4, 9. exploratis (*abl. f.*) IIII 21, 3. VI 33, 12. (*n.*) V 50, 6.

expoliare VII 77, 23.

exponunt VII 38, 10. 41, 5. exposuit VII 52, 5. 54, 8. essent expositi IIII 37, 1. exposito (*abl. m.*) V 9, 1. expositas IIII 23, 6. expositis (*abl. m.*) V 23, 8. (*f.*) VII 45, 21.

exportauerant IIII 18, 9.

exposcentes VII 19, 12.

exprimere I 32, 8. expresserat VII 22, 12.

expugnatione VI 41, 1. VII 36, 4.

expugno expugnare II 12, 6. expugnarent II 9, 11. expugnauerunt III 15, 9. expugnari I 11, 7. VII 69, 2. expugnando (*abl. n.*) II 10, 8. expugnatum (*acc. n.*) III 23, 4. expugnato (*abl. n.*) VII 31, 5. expugnatis (*abl. m.*) VII 10, 3. expugnatis (*f.*) III 15, 4. expugnatis (*n.*) III 1, 9. 14, 1.

exquirere III 3, 5. exquisito (*abl. n.*) I 41, 9.

*exscensu VII 86, 8.

exsequi I 4, 8.

exstruebat III 29, 5. extruxit VII 72, 13. extruxerunt VII 24, 4. exstructo (*abl. m.*) II 30, 5. extructos VI 17, 12.

extarent V 18, 10.

exteriorem (*m.*) VII 74, 3. exteriore (*m*) VII 79, 3. exteriores (*acc. f.*) VII 87, 6

exterriti (*pl.*) VII 43, 8. 77, 31.

extimescendus III 13, 23.

extinctā V 29, 11.

extortis (*abl. m.*) VII 54, 11.

extra V 44, 8. VI 8, 1. 23, 10. 35, 23. 36, 3. VII 66, 16.

extrahi V 22, 13.

extremum (*n. n.*) I 6, 8. 10, 14. extremam VII 17, 12. 53, 1. extremum (*acc. n.*) III 3, 13. 5, 4. 9. IIII 4, 3. extremo (*abl. m.*) VI 29, 8. extremā II 27, 7. 33, 13. IIII 17, 17. VII 40, 17. extremo (*n.*) II 11, 13. extremi (*pl.*) V 10, 3. extrema (*n. n.*) III 29, 6. extremos VI 10, 13. VII 66, 4. extremas II 8, 12. VI 33, 6. extremis (*abl. m.*) I 1, 17. II 5, 12. extremis (*f.*) II 25, 18. III 12, 1.

extruso (*abl. n.*) III 12, 7.

exules (*acc.*) V 55, 9.

exuo exuit V 51, 13. exuunt VII 42, 12. exuant VII 14, 15. exutis (*abl. n.*) III 6, 9.

exuro exustis (*abl. n.*) I 5, 10.

faber fabros V 11, 6.

Fabius V 47, 6. VII 47, 18. 50, 8. Fabio

fiduciae (*g.*) VII 76, 14. fiduciā VI 19, 4. 38, 2.

figura (*n.*) VI 26, 1. 27, 2. 28, 10. figurā IIII 25, 6. VI 28, 3.

filia I 26, 11. filiam I 3, 15. 9, 6. filiae (*pl.*) I 53, 11.

filius V 27, 8 (*bis*). VII 4, 1. 31, 11. filio (*d.*) I 3, 10. V 35, 16. filium I 47, 10. VI 18, 7. filio (*abl.*) V 4, 5. VII 65, 5. filios VI 12, 9. filiis (*abl.*) I 26, 11. II 13, 2.

fingunt VI 37, 15. fingere I 39, 14. ficta (*acc.*) IIII 4, 11.

finio finiunt VI 18, 3. finire IIII 16, 13. finiri VI 25, 2.

finis (*n. s.*) VII 25, 15. finem I 20, 13. 33, 4. 46, 4. II 6, 9. 19, 11. V 17, 8. VII 47, 9. 66, 11. 85, 5. finibus (*d.*) I 6, 9. II 10, 17. VI 5, 8. finis (*acc*) I 2, 15. VI 35, 13. fines (*acc.*) I 6, 6. 12. 8, 3. 9, 10. 10, 2. 15. 16. 11, 1. 2. 12, 1. 19, 2. 26, 14. 27, 13. 28, 1. 5. 12. 32, 13. 37, 4. 44, 25. II 2, 11. 4, 6, 16. 5, 8. 10, 12. 12, 2. 15, 5. 7. 16, 1. III 17, 2. 20, 12. 23, 1. IIII 6, 7. 8, 3. 10, 6. 16, 9. 18, 3. 19, 8. 38, 7. V 2, 13. 3, 11. 11, 17. 18, 2. 26, 8. 27, 30. 46, 6. 8 48, 4. 54, 9. 56, 13. VI 3, 2. 10, 13. 22, 3. 8. 23, 10. 25, 5. 7. 32, 8. 42, 8. 44, 8. VII 7, 10. 8, 6. 9, 10. 11, 23. 64, 14. 65, 8. 66, 4. finibus (*abl.*) I 1, 12. 13. 15. 17. 2, 4. 7. 5, 2. 10, 2. 28, 11. 14. 31, 31. 37. 38, 4. 40, 21. 44, 22. II 5, 13. 10, 14. 28, 11. III 1, 3. IIII 1, 9. 3, 2. 11. 8, 6. 10, 1. 18, 9. 19, 1. V 22, 9. 56, 4. VI 6, 7. 7, 3. 13, 13. 25. 23, 2. 25, 4. 29, 14. 31, 8. 32, 11. 44, 9. VII 3, 11. 13, 10. 14, 12. 20, 36. 33, 9. 76, 9. 77, 39.

finitumi (*g. m.*) VI 12, 11. finitimae (*d.*) III 2, 16. finitumam V 1, 15. finitimam VII 77, 46. finitimi (*pl.*) I 28, 12. II 2, 5. III 8, 9. finitumi (*pl.*) V 27, 27. 38, 2. finitimei (*pl.*) VII 64, 10. finitimae (*pl.*) III 20, 10. finitumae (*pl.*) III 23, 7. finitima (*n. n.*) VII 7, 9. finitimorum II 17, 15. finitimarum V 58, 2. finitimis (*d.*) I 2, 12. 5, 9. finitumis (*d. m.*) II 28, 11. 32, 5. V 27, 7. finitimos I 10, 6. II 4, 16. 31, 9. VI 2, 2. finitumos VI 23, 3. finitimas I 18, 13. III 7, 9. finitumas V 57, 5. VI 34, 21. finitimis (*abl.*) II 16, 5. 29, 14. VI 20, 8. VII 65, 4. finitumis (*abl. m.*) V 55, 9 VII 90, 9. finitumis (*abl. f.*) IIII 21, 6. VI 2, 10. 43, 2. finitimis (*abl. f.*) VII 55, 18. 57, 6.

firmiter IIII 26, 2.

firmitudo III 13, 17. IIII 17, 19.

firmo firmat VI 29, 10.

firmus firma (*n. f.*) V 54, 4. VII 84, 5. firmam I 52, 3. firmo (*abl. n.*) IIII 18, 3. VI 9, 7. VII 36, 18. firmas VII 60, 6. firmis (*abl. m.*) VII 73, 8. firmis (*abl. n.*) VII 69, 14. firmissuma (*n. f.*) V 20, 1. firmissimos I 3, 21.

fistucis (*abl.*) IIII 17, 11.

Flacco (*abl.*) I 47, 11.

flagitare I 16, 2.

flammā V 43, 9. 18. VI 16, 10.

flectit VI 25, 6. flectere IIII 33, 11.

flens I 20, 12. flentes (*n. m.*) I 27, 3. 31, 4. VII 78, 8. (*n. f.*) I 51, 11. VII 26, 8.

fletu I 32, 2. V 33, 19.

flo flare V 7, 7.

florens (*n. s. f.*) IIII 3, 6. florentem (*m.*) VII 32, 12. florentissimis (*abl. f.*) I 30, 6.

floris VII 73, 22.

fluctuum III 13, 5. fluctus (*acc.*) V 1, 9. fluctibus (*abl.*) IIII 24, 8. 28, 9.

flumen (*n.*) I 1, 4. 12, 1. 38, 8 11. V 11, 17. 18, 2. VI 7, 12. VII 59, 15. fluminis I 1, 18. 8, 12. 38, 12. II 5, 14. 18. 18, 8. 23, 10. IIII 4, 5. 15, 6. 17, 6. 9. 12. 15. 23. 24. V 18, 4. 58, 18. VI 25, 4. VII 11, 13. 34, 11 (*bis*). 56, 13. 57, 5. 61, 2. flumini III 11, 2. flumen (*acc.*) I 1, 16. 6, 3. 8, 2. 12, 5. 6. 8. 13, 4. 12. 53, 2. II 5, 12. 9, 7. 16, 2. 3. 18, 2. 7. 19, 8. 19. 23, 4. 6 24, 6. 27, 12. 29, 12. III 11, 5. IIII 1, 3. 4, 7. 18. 15, 5. 17, 10. V 9, 9. 18, 1. VI 8, 6. 8. 33, 5. VII 5, 8. 9. 12. 11, 16 34, 9. 53, 11. 67, 11. flumine I 1, 14. 15. 19. 2, 10. 16, 5. II 5, 17. 10, 4. 8. 18, 3. 19, 20. III 1, 4. 15. 9, 3. V 3, 11. 18, 7. VI 25, 6. VII 15, 11. 17, 2. 35, 5. 55, 17. 58, 11. 60, 4. 8. 61, 7. 72, 12. flumina (*n.*) VII 69, 3. fluminum VI 30, 13. fluminibus (*abl.*) IIII 1, 22. VI 21, 11.

fluo fluit I 6, 7. fluat I 12, 3.

fodiebantur VII 73, 15.

foedere VI 2, 6.

foris VII 76, 18.

forma (*n.*) VI 26, 5. formam V 1, 5. formā III 14, 15. VII 23, 1.

80, 18. 88, 13. fuga I 11, 11. 18, 27. 51, 10. 53, 10. 12. II 11, 17. 12, 2. 7. 26, 12. III 15, 5. 19, 12. 26, 13. IIII 12, 9. 14, 6. 15, 4. 18, 7. 27, 1. V 17, 12. 20, 5. 21, 13. VI 8, 23. 32, 7. 35, 9. 13. 41, 9. 43, 11. VII 20, 35. 26, 13. 28, 15. 47, 7. 88, 10. 19.
fugere I 53, 2. II 24, 15. IIII 14, 13. VI 8, 18. VII 66, 7. fugientem (*m.*) VI 30, 16. (*f.*) VI 8, 5. fugientium II 11, 13. fugientibus (*d. m.*) VII 88, 8. fugientes (*acc.*) V 9, 18. VII 67, 11. fugientibus (*abl. m.*) VII 62, 20. fugerunt VII 38, 7. fugisse VII 38, 13. 40, 8. fugerat VII 30, 3. fugerant V 10, 2. VII 58, 12.
fugitiuos (*acc.*) I 23, 6.
fugo fugato (*abl. m.*) VII 68, 1.
fumare VII 24, 8.
fumo (*abl.*) II 7, 9. fumi (*pl.*) V 48, 17.
fundā V 35, 17. fundis (*abl.*) IIII 25, 4. V 43, 2. VII 81, 6. 10.
funditores (*acc.*) II 7, 2. 10, 2. 24, 14. funditoribus (*abl.*) II 19, 8.
fundo fundebant VII 24, 12. fusis (*abl. f.*) III 6, 9.
fungebatur VII 25, 12.
funis funes (*n.*) III 14, 16. V 10, 7. funibus (*abl.*) III 13, 8. IIII 29, 8.
funus funera (*n.*) VI 19, 11. funeribus (*abl.*) VI 19, 14.
furorem II 3, 10. VII 42, 7. furore I 40, 10.
furto (*abl.*) VI 16, 11.
*fusilis (†fusili) V 43, 2.

Gabalis (*d.*) VII 75, 9. Gabalos VII 7, 2. 64, 13.
Gabinio (*abl*) I 6, 15.
gaesa (*acc.*) III 4, 3.
Gaius I 53, 11. III 5, 7. V 27, 1. VI 41, 5. VII 81, 14. 83, 6. 7. C. (= Gai) I 47, 10. Gaio (*d.*) V 24, 6. Gaium I 47, 9. IIII 21, 2. V 24, 10. 46, 5. VI 1, 2. 29, 11. 33, 3. VII 3, 4. 11, 6 (C.). 40, 5 (C.). 87, 2. 90, 7. 9. 11. Gaio (*abl.*) I 40, 13. 47, 11. V 17, 5. VI 6, 1. 40, 8. VII 65, 4.
Galba (*n.*) III 1, 8. 3, 1. 6, 11. Galbae (*g.*) II 13, 2. Galbam II 4, 20. III 1, 1. 5, 8.
galeas II 21, 11.
Gallia (*n.*) I 1, 1. 16, 3. IIII 20, 2. V 6, 15. 29, 15. VII 10, 3. Galliae (*g.*) I 1, 17. 2, 5. 3, 18. 22. 17, 6. 19, 14. 20, 11. 30, 1. 5. 11. 31, 9. 33. 37. 34, 7. 43, 17. 44, 8. 18. 22. 39. 53, 16. II 1, 4. 4, 18. III 20, 3. 10. IIII 6, 8. V 1, 13. 3, 1. 5, 6. 10. 6, 13. 17. 19. 22, 12. 27, 17. 53, 11. 13. 54, 3. 56, 13. VI 1, 1. 8. 3, 7. 5, 1. 11, 2. 13. 12, 11. 13, 26. 29, 13. 44, 3. VII 1, 11. 13. 3, 6. 4, 3. 15, 9. 20, 6. 25, 5. 29, 12. 37, 8. 43, 13. 55, 2. 59, 2. 63, 8. 71, 17. 76, 5. Galliae (*d.*) I 28, 12. 30, 7. II 3, 2. IIII 16, 11. VII 66, 2. Galliam I 7, 3. 10, 11. 31, 54. 33, 12. 15. 35, 8. 15. 37, 3. 44, 17. 20. 24. 45, 4. 10. 54, 7. II 2, 3. III 7, 2. 11, 7. IIII 16, 4. 13. 19, 16. V 2, 2. 13, 2. 20, 3. 29, 10. 41, 5. 54, 6. 58, 22. VI 12, 1. 13, 29. VII 1, 5. 15. 6, 3. 77, 19. 25. 47. Galliā I 7, 5. 17, 9. 20, 5. 24, 5. 30, 9. 31, 15. 21. 34, 10. 44, 5. 32. 45, 9. 46, 10. 53, 9. II 1, 1. 6. 8. 10. 12. 2, 2. 4, 6. 35, 1. III 7, 5. 17, 8. 28, 2. IIII 8, 3. 4. 29, 13. V 5, 8. 6, 10. 8, 3. 12, 12. 15. 13, 3. 7. 24, 2. 21. 55, 10. 11. VI 1, 5. 5, 8. 11, 3. 13, 1. 31, 13. VII 1, 1. 31, 9. 34, 4. 37, 9. 59, 12. 66, 8. 77, 38. Gallias IIII 20, 11.
Gallicae (*g.*) I 47, 12. IIII 5, 4. Gallici (*g. n.*) V 54, 16. Gallicum (*acc. m.*) I 31, 38. Gallicam (*abl. m*) VII 53, 8. Gallico (*abl. m.*) V 43, 3. 48, 9. Gallicā V 13, 3. Gallici (*pl.*) VII 23, 1. Gallicis (*d. m.*) IIII 3, 9. Gallicis (*d. f.*) III 11, 11. 14, 19. VI 7, 18. Gallicis (*d. n.*) V 12, 7. Gallicis (*abl. n.*) I 22, 6. IIII 20, 4.
gallinam V 12, 13.
Gallus V 45, 10. 48, 12. 51, 5. VII 25, 8. Gallum III 18, 2. V 49, 3. Galli (*pl.*) I 1, 3. II 12, 10. III 2, 6. 28, 6. IIII 2, 4. V 49, 1. 50, 2. VI 8, 2. 18, 1. 24, 1. VII 1, 6. 13, 4. 19, 4. 26, 1. 14. 30, 10. 46, 6. 59, 3. 70, 13. 73, 4. 75, 1. 80, 6. 10. 81, 1. 82, 1. 83, 1. 85, 4. Gallorum I 17, 6. 19, 16. 23, 7. 31, 14. 40. 33, 1. 39, 3. 40, 23. 42, 14. II 6, 3. III 8, 10. 19, 15. IIII 5, 1. 13, 5. 15, 10. V 24, 1. 27, 14. 53, 19. 21. 56, 5. VI 7, 18. 16, 1. 19, 11. 30, 12. 34, 23. VII 12, 14. 17, 21. 22, 2. 40, 17. 69, 8. 88, 15. Gallis (*d.*) I 25, 5. 31, 47. 44, 7. II 2, 5. 30, 9. III 1, 16. 2, 3. IIII 20, 8. V 27, 20. VI 24, 11. VII 15, 8. 20, 21. 30, 1. 45, 12. 85, 11. Gallos I 1, 4. 11. 14. 44, 7. II 4, 4. 25, 11. III 10, 6. 18, 11. V 6, 4. 27, 20. 45, 10. 54, 5. VI [7, 18.] VII 51, 2. 81, 12. Gallis (*abl.*) I 40, 24. 44, 3. II 1, 7. 17, 3. III 14, 13. V 48, 6. VII 29, 10.

49, 1. 5. 53, 3. 61, 1. 62, 2. 9. 11. 18. 66, 1. 16. 22. 68, 7. [70, 5.]. 72, 8. 15. 83, 8. 87, 8. 88, 16. hostibus (*d.*) I 17, 10. 23, 7. 50, 3. II 7, 5. 22, 3. 24, 8. III 6, 8. 17, 14. IIII 12, 18. 20, 4. 25, 12. 17. V 19, 13. 49, 18. 52, 16. VI 7, 21. VII 7, 8. 8, 10. 25, 2. 26, 10. 61, 5. 66, 19. 71, 7. 77, 25. hostes (*acc.*) I 21, 1. 22, 10. 15. 46, 5. 52, 5. 6. II 10, 4. 23, 7. 24, 7. 27, 3. III 18, 4. IIII 11, 16. 25, 14. 26, 12. V 9, 4. 17, 9. 33, 14. 43, 20. 44, 12. 49, 6. 50, 4. 51, 11. VI 7, 13. 25. 8, 17. 38, 5. 40, 10. 43, 1. VII 14, 7. 36, 17. 40, 8. 51, 7. 59, 10. 62, 5. 65, 8. 67, 9. 11. 80, 18. 87, 7. hostis (*acc.*) I 53, 13. II 25, 10. 26, 4. IIII 25, 5. VII 50, 16. hostibus (*abl.*) I 16, 16. 22, 6. 46, 7. II 5, 15. 26, 8. 33, 12. III 14, 4. 19, 5. 25, 6. IIII 12, 14. 24, 8. 32, 12. 36, 1. 48, 8. 58, 11. VI 35, 5. 36, 10. 40, 21. VII 8, 14. 25, 15. 39, 12. 44, 8. 50, 7. 52, 7. 53, 11. 56, 13. 57, 5. 68, 9. 87, 4.

huc I 38, 13. III 19, 2. IIII 11, 13. 21, 6. 22, 14. 32, 15. V 6, 5. 16, 10. 56, 13. VI 13, 26. 27, 11. 35, 21. VII 11, 10. *46, 3. 55, 2. 4. 64, [2]. 11. 73, 10. 16. 84, 5. 86, 8.

humanitate I 1, 6. 47, 10.

humanus humaniores (*n. n.*) IIII 3, 7. humanissimi (*pl.*) V 14, 1.

humilem (*f.*) V 28, 4. humili (*abl. m.*) VII 39, 4. humiles (*acc. m.*) VII 54, 9. humiliores (*acc. m.*) IIII 3, 12. VI 22, 9. (*acc. f.*) V 1, 6.

humilitas V 1, 12. humilitate V 27, 15.

iacentem VII 25, 11. iacentibus II 27, 8.

iacere V 43, 3. iaciebant VII 24, 11. iacerent II 33, 14. iaci II 6, 6. erat iacta II 32, 8. iacto (*abl. m.*) II 12, 9. iactis (*abl. f.*) IIII 28, 9.

iactabant VII 47, 14. iactari I 18, 3. iactato (*abl. n.*) I 25, 9.

iacturam VII 77, 18. iacturā VII 26, 4. 64, 8. iacturis (*abl.*) VI 12, 5.

iaculo (*abl.*) V 45, 10. iacula (*acc.*) V 43, 2.

iam I 5, 2. 11, 1. 12, 5. 17, 6. 40, 26. 34. 42, 4. 47, 13. II 5, 11. 19, 21. 20, 13. 25, 8. 33, 17. III 3, 7. 9. 5, 1. 4. 9, 16. 15, 6. 17, 14. 16. 28, 2. 29, 6. IIII 12, 17. 13, 1. 6. V 4, 13. 9, 12. 10, 3. 11, 15. 25, 5. 27, 3. V 43, 6. 55, 11. VI 7, 3. 31, 11. 35, 20. 37, 13. 38, 3. 41, 2. VII 1, 8. 6, 1. 8, 1. 12, 7. 13, 2. 18, 1. 20, 21. 26. 30. 25, 1. 26, 7. 28, 8. 14. 29, 13. 32, 3. 35, 12. 38, 17. 44, 7. 10. 50, 12. 19. 54, 4. 59, 1. 2. 9. 83, 16. 85, 12.

ibi I 10, 9. 12. 13, 9. 26, 11. 38, 15. 49, 11. 53, 4. II 4, 4. 5, 13. 17. 8, 12. 9, 8. 13, 10. 16, 4. III 6, 16. 12, 11. 22, 11. 25, 1. IIII 5, 7. 15, 5. 19, 11. 21, 14. 21. 23, 6. V 1, 9. 5, 2. 12, 5. 10. 21, 12. 25, 10. 37, 9. 47, 4. 48, 4. 58, 6. VI 10, 14. 14, 5. 24, 7. VII 1, 2. 3, 3. 4, 1. 5, 9. 9, 8. 16. 16, 3. 28, 7. 32, 2. 36, 21. 42, 11. 54, 1. 60, 5. 69, 12.

Iccius II 6, 10. Iccium II 3, 8. Iccio (*abl.*) II 7, 2.

ictu (*abl.*) I 25, 6. VII 25, 12.

idcirco V 3, 18.

idem (*n. s. m.*) I 32, 8. eadem (*n. f.*) II 6, 4. VI 11, 12. 26, 4. 5. idem (*n. n.*) V 40, 8. VII 15, 2. 23, 6. eiusdem (*m.*) V 35, 15. (*f.*) VII 50, 10. 60, 7. (*n.*) IIII 3, 7. V 18, 6. VI 16, 7. VII 74, 3. eundem III 8, 13. 22, 6. IIII 17, 18. 22, 16. VI 40, 6. VII 32, 15. eandem II 16, 6. VI 8, 12. 17, 5. 60, 10. 62, 16. idem (*acc.*) I 3, 15. 15, 1. 31, 47. †36, 3. III 10, 5. 23, 19. IIII 35, 1. V 16, 10. 37, 4. VII 42, 10. 53, 8. eodem (*abl. m.*) I 21, 1. 26, 18. 48, 1. IIII 36, 1. V 49, 4. 52, 3. VI 3, 13. 24, 10. 35, 25. 37, 2. 40, 11. VII 19, 17. eādem I 32, 6. II 7, 5. 19, 21. III 8, 10. 13, 19. 22, 11. 25, 8. IIII 4, 1. 13, 11. 24, 12. 29, 1. V 40, 7. VI 8, 8. 24, 9. VII 25, 12. 61, 8. 72, 10. eodem (*abl. n.*) I 5, 9. 11, 7. 12, 19. 21, 8. 37, 1. II 3, 11. 24, 1. 34, 1. III 20, 1. 28, 1. IIII 2, 8, 28, 6. VI 37, 16. VII 24, 9. 25, 12. 38, 23. 45, 11. 22. 50, 8. 58, 4. 73, 1. 81, 7. 83, 18. idem (*n. pl. m.*) I 31, 1. V 42, 10. VI 13, 14. eadem (*n. n.*) VI 13, 6. VII 69, 13. isdem (*d. m.*) VII 41, 8. eosdem I 40, 20. IIII 36, 8. easdem V 11, 13. VII 45, 7. eadem (*acc.*) I 18, 5. 43, 22. V 11, 3. 41, 4. VI 4, 11. VII 17, 22. 38, 10. 53, 4. eisdem (*abl. m.*) I 17, 9. isdem (*abl. m.*) II 7, 1. (*f.*) II 3, 12. III 12, 11. VII 35, 13. (*n.*) III 3, 11.

identidem II 19, 9.

idonea (*n. f.*) V 42, 5. idoneum (*m.*) I 49, 4. II 17, 2. III 18, 1. IIII 23, 9. VI 10, 5. VII 85, 1. idoneam IIII 23, 1. 36, 5. V 7, 10. idoneum (*acc. n.*)

imperii II 23, 14. III 17, 8. 19. 22, 2. IIII 16, 14. V 6, 3. 11, 16. VII 4, 22. 20, 12. 57, 7. 63, 7. 76, 12. 79, 2. imperio (*d.*) IIII 21, 10. V 2, 14. 11, 21. VII 1, 9. 37, 6. 75, 22. imperium (*acc.*) I 3, 17. 45, 9. II 3, 12. 4, 15. 20. IIII 16, 13. V 7, 17. 20, 8. 29, 11. VI 17, 8. VII 20, 19. 33, 16. 64, 8. 18. imperio (*abl.*) I 2, 5. 18, 22. 30, 7. 31, 25. 33, 10. II 1, 14. 11, 2. 16. V 24, 13. 39, 3. VI 1, 5. 10, 3. 12, 17. VII 20, 3. 75, 9. imperia (*n.*) II 22, 7. imperiis (*d.*) II 1, 11. imperia (*acc.*) I 17, 7. 31, 45. V 27, 12. 54, 20.

impero imperat I 7, 5. IIII 21, 16. 22, 10. V 1, 3. 11. 16. 21. 7, 15. 20, 9. 22, 4. 14. 16. 37, 4. VI 4, 12. 10, 5. VII 4, 18. 8, 9. 11, 13. 31, 7. 45, 2. 60, 9. 64, 1. 11. 86, 2. 90, 3. imperant VII 75, 6. imperare I 31, 42. 36, 4. imperante (*m.*) VII 17, 17. imperabat VII 16, 5. imperaret VII 90, 2. imperarent I 36, 2. imperauit I 28, 3. 7. 46, 4. II 28, 11. IIII 27, 12. VI 32, 8. imperauerat I 7, 17. 29, 10. IIII 36, 3. V 1, 23. imperarat II 33, 10. imperasset IIII 22, 5. 27, 3. VII 60, 2. imperaturum (*m.*) II 32, 5. IIII 8, 8. imperandum (*m.*) VII 75, 4. imperarentur II 32, 7. VII 30, 11. imperatum est VI 30, 1. erat imperatum II 11, 20. III 26, 3. V 7, 20. imperatum erat V 47, 6. erant imperati VII 66, 2. imperatum (*acc. n.*) V 37, 4. VI 2, 10. imperato (*abl. m.*) IIII 6, 10. imperata (*acc.*) II 3, 7. 35, 4. V 20, 6. 10. VI 10, 10. imperatis (*abl. m.*) VI 4, 8. (*f.*) II 21, 1.

impetrat I 9, 9. impetrant II 12, 13. impetrare VI 2, 4. inpetrandi V 6, 13. impetraret I 35, 14. impetrarent I 9, 4. 31, 6. IIII 13, 16. impetrauit III 22, 12. inpetrassent IIII 11, 4. impetraturos V 41, 16. impetratā I 31, 4. inpetratā III 21, 13. VII 63, 6. impetrari IIII 9, 4. V 36, 5. 9. VII 29, 14.

impetus (*n. s.*) I 22, 11. II 25, 19. III 29, 3. impetum I 24, 3. 25, 5. 44, 25. 46, 10. 52, 5. II 11, 14. 19, 10. 18. 20, 13. 21, 5. III 2, 12. 19, 9. 28, 12. IIII 17, 15. 26, 12. 35, 6. 37, 9. V 18, 10. 21, 11. 28, 12. 34, 10. 35, 2. 47, 10. VI 8, 18. 37, 7. 39, 10. VII 10, 11. 13, 4. 46, 6. 62, 19. 80, 18. impetu II 6, 2. 24, 2. III 8, 5. IIII 12, 6. V 17, 7. 18, 9. 37, 8. VI 40, 11. VII 28, 7. inpetu V 15, 7. impetus (*acc.*) I 26, 2. 52, 8. III 13, 12. VII 29, 15. 80, 8.

impiorum VI 13, 17.

implorare I 32, 10. inplorare V 7, 18. inplorabant I 51, 11. inploraturos I 31, 24.

impunitatem I 14, 15.

imus imo (*abl. n.*) III 19, 1. IIII 17, 8.

in (*cum abl.*) I 1, 13. 3, 4. 9. 10. 12. 14. 7, 5. 9. 10, 1. 3. 11, 6. 12, 17. 13, 2. 15, 11. 16, 4. 11 (*bis*). 17, 10. 18, 4. 14. 24. 19, 16. 20, 4. 16. 21, 3. 10. 11. 24, 3. 5 (*bis*). 8. 27, 2. 4. 10. 28, 3. 14. 29, 1. 2. 31, [8]. 15. 21. 31. 46. 32, 6. 10. 14. 33, 6. 8 (*bis*). 10. 34, 10. 35, 3. 36, 6. 11. 17. 38, 6. 39, 4. 10. 15. 19. 40, 15. 17. 21 (*bis*). 34. 42, 21. 43, 1. 22. 44, 5. 26. 29. 32. 45, 9. 46, 1. 8. 9. 47, 14. 17. 48, 14. 49, 2. 5. 51, 2. 10. 53, 5. 9. 10. 12. II 1, 1. [1]. 8. 10. 12. 2, 2. 3, 8. 4, 1. 2. 8. 11. 5, 12. 17. 18. †19. 6, 8. *8, 9. 17. 9, 4. 10, 3. 4. 14 (*bis*). 11, 17. 14, 3. 16, 7. 18, 7 (*bis*). 19, 14. 20. 21. 22. 21, 18. 22, 3. 6. 7. 23, 1. 8. 10. 12. 24, 7. 25, 6. 12. 18 (*bis*). 26, 7. 8. 10. 12 (*bis*). 27, 5. 6. 28, 6. 29, 5. 9. 30, 3. 10. 32, 4. 11. 33, 13. 14. III 1, 7. 11. 12. 13. 3, 5. 5, 13. 6, 8. 7, 3. 5. 7. 8. 10. 8, 4. 14. 9, 2. 20. 21. 11, 3. 12, 1. 5. 13, 17. 21. 14, 19. 21. 22. 16, 3. 17, 1. 20, 4. 13. 16 (*bis*). 21, 2. 22, 1. 4. 24, 8. 26, 8. 11. 27, 2. 28, 3. 11. 29, 11. 13. IIII 1, 11. 13. 15. 22. 4, 1. 5, 2. 6. 10. 7, 2. 12. 8, 2. 4. 6. 10, 1. 11, 3. 12, 10. 12. 13. 15, 9. 19, 1. 7. 20, 1. 21, 12. 15. 22, 1. 23, 6. 11. 24, 2. 5. 8. 13. 26, 11. 27, 8. 29, 2. 13. 14. 32, 3. 5. 6. 8. 16 (*bis*). 33, 8. 9. 11. 34, 7. 9. 35, 5. 38, 10. V 1, 7. 10. 2, 4. 3, 3. 6. 7. 9. 19. 21. 4, 3. 5. 7. 5, 2. 8. 6, 2. 5. 10. 14. 16. 7, 5. 7. 8. 8, 1. 3. 5. 11. 15. 9, 2. 5. 10, 3. 6. 11, 2. 10. 12, 2. 10 (*bis*). 12. 15. 13, 8. 13. 18. 14, 6. 15, 2. 6. 7. 16, 1. 17, 1. 19, 12. 20, 4. 21, 13. 22, 1. 12. 24, 2. 4. 7. 8. 9. 21. 25, 1. 2. 3. 27, 9. 29, 3. 16. 18. 31, 4. 32, 3. 33, 4. 5. 7 (*bis*). 12. 34, 4. 7. 36, 10. 37, 1. 39, 12. 41, 4. 42, 8. 44, 1. 15. 25. 45, 5. 10. 47, 7. 13. 48, 3. 5. 11. 16. 49, 6. 50, 10. 53, 16. 19. 54, 3. 4. 56, 7. 8. 11. 57, 5. 58, 18. VI 1, 9. 2, 9. 4, 5. 10. 6, 8. 7, 3. 13. [14]. 24. 8, 10. 26. 9, 7. 11, 3. 4 (*bis*). 5. 12. 12, 8. 13, 1. 25. 26. 28. 14, 6. 7. 12. 13. 15, 4. 16, 3. 11 (*bis*). 17, 11. 18, 5. 8 (*bis*). 21, 5. 6. 10. 11. 22, 2. 23, 7. 12. 16. 24, 9. 25, 10. 11. 28, 12. 29, 8. 18. 30, 2. 4. 5

inutilem (*f.*) VII 27, 2. **inutiles** (*n. m.*) VII 77, 35. 78, 2. **inutiles** (*n. f.*) II 16, 8. IIII 29, 9.

ipse I 3, 17. 4, 11. 10, 8. 19, 6. 19. 20, 4. 9. 17. 21, 7. 22, 2. 24, 3. 26, 19. 33, 19. 36, 4. 40, 14. 51, 5. 52, 3. 54, 7. II 2, 4. 5, 4. [25, 13]. 35, 6. III 1, 11. 9, 2. 5. 11, 14. 18, 6. IIII 11, 17. 12, 15. 13, 17. 21, 4. 13. 23, 4. 36, 5. V 1, 13. 2, 12. 5, 9. 8, 4. 9, 7. 11, 2. 8. 13. 20, 5. 24, 20. 27, 13. 37, 12. 40, 14. 53, 10. 12. VI 1, 4. 5, 16. 6, 9. 7, 12. 29, 12. 33, 5. 34, 15. 37, 10. VII 5, 3. 6, 7. 11, 6. 30, 2. 33, 4. 10. 34, 8. 38, 24. 43, 13. 44, 7. 47, 22. 49, 6. 52, 6. 60, 10. 62, 10. 64, 1. 86, 4. 87, 3. 89, 7. 90, 14. **ipsa** (*n. s. f.*) I 53, 14. **ipsum** (*n. n.*) VII 69, 1. **ipsius** (*m.*) I 21, 2. 22, 4. 9. 40, 11. II 13, 1. **ipsi** (*d. m.*) I 34, 5. 44, 24. V 36, 6. VII 76, 4. **ipsum** (*m.*) I 18, 6. 15. 40, 29. 53, 13. VI 5, 12. 30, 3. 6. 10. VII 18, 3. †20, 10. 32, 13. 62, 4. **ipsum** (*acc. n.*) VII 50, 7. **ipso** (*m.*) I 19, 16. IIII 33, 2.

ipsā VII *20, 19. 38, 6. 65, 2. **ipso** (*n.*) V 33, 4. 43, 16. 58, 18. VI 37, 1. 42, 5. VII 32, 4. **ipsi** (*pl.*) I 1, 13. 13, 4. 17, 4. 24, 10. 28, 16. II 19, 17. 20, 9. 23, 6. 29, 9. 31, 8. III 2, 11. 8, 6. 29, 7. IIII 3, 9. 11, 16. 12, 2. 13, 14. V 9, 14. 12, 2. 37, 15. VI 15, 3. 24, 13. 35, 25. 37, 19. VII 1, 5. 5, 12. 14, 6. 25, 5. 28, 8. 29, 5. 52, 2. 55, 18. 58, 13. 64, 7. 70, 7. 73, 12. **ipsae** (*pl.*) VI 27, 12. **ipsorum** (*m.*) I 1, 2. 44, 5. III 13, 1. V 27, 26. VII 15, 14. 20, 7. **ipsis** (*d. m.*) I 14, 17. 43, 15. IIII 20, 10. V 52, 17. VII 14, 11. 20, 22. 63, 7. **ipsos** I 13, 14. 28, 8. 39, 22. 40, 34. 44, 29. II 4, 24. 10, 10. 25, 3. VII 1, 12. 14, 15. 21. 29, 7. 38, 12. 21. 54, 3. 66, 17. **ipsa** (*acc.*) V 33, 2. **ipsis** (*abl. m.*) I 19, 5. 32, 5. 44, 5. 36. II 3, 13. V 35, 12. VII 20, 9. 38, 6. (*f.*) II 23, 10. VII 36, 15. (*n.*) VII 77, 21.

iracundia (*n*) VII 42, 3. **iracundiā** VI 5, 4.

iracundum (*m.*) I 31, 45. .

is I 2, 2. 3, 8. 6, 7. 14. 12, 11. 13, 7. 17. 53, 18. II 8, 6. III 7, 8. 12, 3. IIII 12, 5. V 30, 4. 39, 11. 54, 10. VII 57, 9. **ea** (*n. f.*) I 4, 1. 8, 7. 12, 16. 23, 6. 46, 11. 50, 10. II 23, 3. IIII 4, 17. 17, 19. 25, 10. V 25, 7. 43, 8. 58, 4. VII 3, 1. 20, 13. 24, 5. 33, 6. 36, 18. 43, 7. **id** (*n. n.*) I 7, 1. 10, 4. 8, 4. 7. III 2, 5. IIII 29, 3. 10. V 33, 15. 54, 17. VI 1, 9 4, 3. 32, 10. VII 31, 10. 32, 18. 35, 6. 46, 4. 57, 4. 58, 4. **eius** (*m.*) I 5, 1. 7, 7. 11. 13. 12, 14. 18. 13, 3. 18, 19. 26. 19, 10. 18. 20, 13. 14. 15. 23, 1. 27, 8. 31, 44. 45. 32, 14. 35, 10. 39, 12. 40, 12. 44, 38. 41. 46, 11. 47, 6. 48, 2. 51, 1. 53, 17. II 8, 11. 12, 1. 13, 8. 33, 16. III 1, 15. 4, 11. 6, 14. 13, 10. IIII 13, 11. 16, 21. 21, 8. 34, 2. V 3, 22. 4, 6. 9. 10. 7, 4. 9. 10, 1. 25, 3. 4. 27, 6. 32. 38, 2. 41, 16. 48, 1. 52, 8. 56, 11. 57, 4. 8. 58, 19. VI 2, 1. 4, 1. 5, 6. 6, 6. 19, 7. 29, 18. 30, 7. 14. 36, 6. VII 4, 5. 5, 3. 9, 14. 20, 4. 21, 3. 30, 8. 32, 19. 37, 5. 20. [74, 5]. 75, 23. 76, 3. 77, 6. 88, 1. **eiusmodi** III 12, 1. 13, 14. 29, 7. V 27, 12. 29, 13. **eius modi** V 33, 12. VI 34, 17. 36, 8. **eius** (*f.*) I 14, 21. 18, 25. 32, 5. 44, 19. III 1, 12. IIII 9, 7. 27, 8. V 32, 6. 54, 20. VI 10, 17. 11, 8. 22, 6. 25, 9. 38, 7. VII 2, 8. 19, 5. 37, 8. 69, 10. 72, 3. (*n.*) II 14, 7. 33, 18. III 7, 6. V 2, 4. 12, 11. 13, 16. VI 4, 1. 16, 13. 26, 3. 31, 12. 44, 5. VII 34, 11. 36, 8. 37, 15. 38, 20. 44, 8. 58, 13. **ei** (*d. m.*) I 3, 15. 20, 9. 22, 8. 34, 1. 38, 1. 41, 4. 10. 48, 8. II 28, 6. IIII 21, 19. V 20, 6. 27, 5. 7. 45, 8. VI 29, 10. VII 13, 8. (*f.*) I 10, 7. 34, 4. [42, 20]. II 17, 13. III 15, 4. VI 17, 15. 32, 16. 33, 9. VII 64, 2. (*n.*) VI 23, 6. VII 61, 4. **eum** I 7, 7. 8, 8. 13, 5. 19, 6. 20, 9. 10. 22, 5. 24, 8. 27, 2 (*bis*). 28, 9. 31, 35. 51. 33, 5. 34, 5. 35, 1. 40, 8. 42, 2. 5. 7. 43, 8. 44, 35. 47, 8. 14. 48, 4. 49, 1. 2. 4. 53, 22. II 1, 2. 3, 2. 5, 9. 15. 17. 6, 12. 14, 2. 16, 8. 23, 15. 31, 11. 33, 19. III 1, 10. 17. 17, 12. 28, 3. IIII 11, 2. 13, 13. 15, 11. 18, 4. 21, 9. 22, 2. 19. V 1, 18. 3, 6. 18. 21. 4, 2. 6, 3. 7, 14. 11, 8. 15. 20, 3. 23, 8. 25, 6. 33, 3. 36, 3. 37, 17. 39, 4. 47, 8. 49, 7. 55, 12. VI 5, 15. 6, 4. 9, 5. 10. 19, 4. 29, 10. 33, 11. 35, 11. 43, 9. 44, 3. VII 4, 17. 12, 4. 31, 14. 32, 5. 6. 37, 11. 44, 6. 55, 10. 57, 8. 60, 11. **eam** I 1, 20. 4, 8. 5, 3. 12, 8. 13, 8. 13. 17, 13. 18, 18. 30, 4. 31, 27. 33, 2. 6. 40, 45. 45, 1. 52, 3. II 1, 14. 10, 15. III 2, 8 11, 10. 15, 6. 23, 16. 29, 3. IIII 1, 19. 32, 9. V 8, 10. 24, 18. 33, 6. 35, 3. 36, 6. 38, 10. VI

13, 2. 14. 16. latus (*acc.*) II 5, 14. III 29, 5. IIII 25, 4. latere I 25, 15. II 8, 11. 23, 15. 25, 11. 29, 3. IIII 26, 7. V 35, 4. VII 24, 10. 25, 10. 49, 5. 50, 3. 67, 10. 82, 6. latera (*acc.*) VI 8, 16. lateribus (*abl.*) II 8, 14. VII 67, 3. 72, 3.

†lauantur (*lauarentur) IIII 1, 22.

laudanda (*n. s. f.*) V 8, 12.

laus VI 23, 1. laudis VI 24, 8. VII 76, 6. 80, 15. laudem I 40, 14. IIII 3, 1. 19, 15. VI 21, 8. 28, 8. 40, 20. laude V 44, †7. 24. VII 19, 15.

laxare II 25, 16

legationis I 7, 8. 13, 6. legationi I 34, 4. legationem I 3, 8. III 8, 17. legationes (*n.*) V 55, 12. VII 63, 2. (*acc.*) II 35, 4. IIII 6, 4. V 53, 14. VII 4, 14. legationibus (*abl.*) V 21, 3. VI 2, 12. VII 43, 9. 64, 15.

legatus II 9, 11. III 20, 5. V 35, 16. legati (*g.*) V 52, 14. legato (*d.*) III 17, 20. V 24, 6. legatum I 10, 7. 12, 19. 21, 5. 47, 7. II 2, 3. 5, 19. 11, 11. III 11, 1. 9. IIII 22, 20. 38, 1. V 37, 16. 46, 5. VII 11, 6. 40, 6. 49, 3. 87, 2. 90, 7. legato (*abl.*) V 17, 5. VI 6, 1. VII 51, 5. 65, 3. legati (*pl.*) I 8, 8. 14, 2. 30, 1. 37, 2. 42, 10. II 6, 11. 35, 3. III 23, 6. IIII 7, 3. 8, 7. 9, 1. 11, 2. 12, 4. 18, 4. 21, 9. 22, 2. 19. 36, 1. 38, 6. VII 12, 4. 32, 6. 81, 14. 83, 7. 89, 6. 90, 2. legatorum III 16, 9. VII 5, 6. legatis (*d.*) I 7, 18. 43, 22. IIII 22, 13. 18. 23, 11. V 1, 3. VII 5, 10. 13. 45, 16. legatos I 7, 7. 9, 3. 11, 4. 13, 5. 27, 1. 34, 1. 35, 2. 42, 1. 47, 1. 52, 1. II 3, 2. 11, 10. 12, 11. 15, 14. 20, 11. 28, 6. 31, 2. III 9, 8. 21, 12. 23, 4. 28, 4. IIII 11, 6. 13, 1. 16, 16. 27, 2. V 1, 17. 3, 17. 6, 7. 20, 5. 22, 10. 24, 10. 15. 28, 1. 38, 7. 41, 15. 55, 2. VI 1, 3. 4, 4. 9. 5, 9. 6, 4. 7. 9, 10. 32, 2. VII 5, 4. 43, 4. 10. 55, 10. legatis (*abl.*) I 8, 8. [47, 4]. III 1, 10. 8, 11. IIII 13, 9. 27, 4. 11. V [25, 12]. 54, 10. VII 11, 4. 47, 5. 52, 5.

legio I 7, 5. 41, 3. II 17, 3. 23, 12. IIII 32, 7. V 27, 19. VII 51, 3. 62, 6. 8. legionis I 42, 16. 19. 46, 6. II 23, 1. 25, 1. 3. III 1, 12. 2, 6. IIII 25, 10. V 9, 15. 45, 12. 57, 2. VI 40, 19. VII 47, 2. 18. 50, 10. 51, 4. 60, 7. 62, 12. legioni I 40, 46. IIII 25, 11. V 27, 19. 53, 20. VI 32, 17. 33, 10. legionem I 42, 21. 43, 4. II 21, 2. 26, 1. 11. III 1, 8. 2, 7. 6, 15. V 24, 11. 29, 15. 38, 9. 39, 9. 46, 4. 6. 47, 3. 12. 52, 8. VI 32, 15. 35, 3. VII 42, 9. 45, 10. 50, 20. 62, 14. legione I 8, 1. 40, 45. II 34, 2. III 1, 2. 7, 7. IIII 32, 1. 12. V 25, 9. 44, 1. 46, 8. 47, 7. 52, 5. 53, 9. VI 7, 2. VII 49, 7. legiones (*n.*) I 41, 6. II 17, 9. 19, 6. 12. 23, 9. 26, 3. 13. VII 1, 18. 9, 11. 24, 15. 51, 6. legionum I 24, 4. II 26, 6. IIII 38, 10. V 3, 5. 15, 9. 18, 10. 19, 11. 24, 18. 48, 2. 18. VI 32, 10. 33, 3. 40, 18. VII 35, 11. 47, 3. 70, 6. legionibus (*d.*) I 52, 1. V 1, 3. VII 45, 17. 56, 8. legiones (*acc.*) I 10, 9. 24, 5. 49, 11. II 2, 1. 8, 17. 17, 7. 19, 4. 23, 15. 24, 18. IIII 22, 12. 30, 6. 34, 6. 35, 5. 38, 7. V 11, 1. 17, 4. 9. 18, 8. 24, 4. 20. 25, 12. VI 3, 7. 5, 15. 7, 4. 39, 8. 44, 3. VII 1, 19. 6, 5. 9, 13. 10, 2. 11, 15. 17. 17, 15. 34, 7. 36, 21. 40, 3. 53, 4. 59, 14. 61, 10. 67, 6. 70, 4. 11. 90, 3. legionibus (*abl.*) I 10, 11. 12, 7. 21, 5. II 8, 15. 11, 11. 20, 10. 22, 8. 35, 8. III 11, 9. 21, 4. IIII 38, 2. V 2, 12. 5, 1. 8, 2. 5. 11, 5. 7. 16, 7. 17, 6. 21, 9. 24, 16. 48, 11. 53, 10. VI 1, 13. 3, 2. 14. 5, 16. 33, 1. 35, 9. 13. VII 10, 11. 27, 6. 35, 8. 15. 40, 6. 57, 3. 60, 11. 68, 5. 83, 7. 90, 5. 8. 12.

legionarius VI 34, 28. legionarii (*pl.*) V 19, 13. legionariorum I 51, 4. legionariis (*d. m.*) II 27, 6. legionarios I 42, 16. VII 20, 27. legionariis (*abl. f.*) III 11, 6.

Lemanno (lacu) I 2, 10. 8, 2. III 1, 3.

Lemouices (*n.*) VII 75, 19. Lemouicum VII 88, 9. Lemouicibus (*d.*) VII 75, [11]. 15. Lemouices (*acc.*) VII 4, 15.

leni (*abl. m.*) IIII 28, 4. V 8, 6. leniter II 8, 10. 29, 6. VII *19, 1. 83, 6. lenius V 17, 2.

lenitate I 12, 2.

Lepontiis (*abl.*) IIII 10, 5.

leporem V 12, 13.

Leuacos V 39, 2.

Leucos I 40, 33.

leuis (*g. f.*) II 10, 2. 24, 1. VII 65, 12. 80, 7. leuem (*f.*) VII 42, 4. leui (*abl. n.*) VII 36, 2. 39, 13. 53, 6. leuius (*acc. n.*) V 28, 15. leuiore (*f.*) VII 4, 24. †leuiter VII 19, 1.

leuitatem VII 43, 11. leuitate II 1, 11. [V 34, 11.]

leuo leuetur V 27, 32.

lege I 3, 7. V 56, 6. leges (*n.*) VII 33,

I 6, 2. 8, 3. 22, 5. 13. 24, 6. 25, 16. 26, 3. VII 83, 15. monte I 2, 9. 21, 2. 22, 11. 25, 12. 48, 2. IIII 10, 1. VII 36, 3. montes (*n.*) VII 62, 20. (*acc.*) I 1, 20. III 2, 4. montibus (*abl.*) III 1, 14. 2, 11. IIII 23, 7.

moram IIII 9, 7. morā II 15, 6. IIII 11, 10. V 58, 14.

morbos VI 17, 6. morbis (*abl.*) VI 16, 3.

Morini III 28, 2. IIII 37, 2. Morinorum IIII 22, 2. 19. Morinis (*d.*) VII 75, 14. Morinos II 4, 25. III 9, 25. IIII 21, 4. 38, 2. V 24, 5. VII 76, 4.

morior mori III 22, 8. mortuus est I 4, 10. mortuo (*abl. m.*) VI 13, 22.

Moritasgus V 54, 6.

moror moratur I 39, 2. IIII 22, 2. V 44, 17. VII 40, 11. morantur VI 35, 16. morentur VII 66, 13. 78, 5. morari III 9, 16. V 24, 22. morabantur VII 22, 15. moraretur II 11, 9. morarentur II 10, 18. moratus IIII 19, 1. V 47, 7. VII 9, 1. morati (*n. pl.*) I 26, 16. II 7, 6. V 21, 11. VII 5, 9. 82, 10.

mortis V 30, 5. VI 14, 15. morti VII 77, 15. mortem I 4, 11. 5, 1. III 22, 6. V 20, 5. 29, 9. VI 14, 14. 30, 10. VII 38, 18. 40, 16. morte I 44, 38. V 39, 5. 41, 6. 53, 13. VI 19, 8. VII 1, 12. 19, 13. 89, 4.

mos more I 8, 9. II 13, 11. IIII 19, 5. V 26, 10. 37, 7. 43, 3. 56, 5. VI 44, 6. VII 2, 6. 21, 1. 33, 17. 40, 17. 48, 8. moribus (*d.*) IIII 3, 9. (*abl.*) I 4, 1. II 15, 7. IIII 2, 10. VI 11, 2.

Mosa (*n.*) IIII 10, 1. Mosae (*g.*) IIII 15, 3. Mosam IIII 9, 6. 12, 3. 16, 8. V 24, 13. VI 33, 6.

motus (*n. s.*) IIII 25, 2. VI 5, 4. 9, 8. motum IIII 23, 15. V 5, 9. VI 1, 1. VII 43, 13. motu (*abl.*) IIII 25, 7. V 53, 19. VI 14, 16. VII 1, 7. 59, 2. motus (*n. pl.*) V 53, 11. (*acc.*) V 22, 12.

mouet II 2, 10. V 49, 10. VII 8, 16. mouent I 15, 1. moueret IIII 9, 3. mouit VII 41, 4. 53, 10. mouisse I 22, 13. VII 18, 3. mouisset VII 20, 2. 8. moturum (*m.*) I 40, 42. VI 7, 17. moueri I 39, 25. II 31, 1. VI 7, 23. mouerentur VII 76, 7.

mulieres (*n.*) I 29, 5. II 13, 10. mulierum III 14, 12. mulieribus (*d.*) VII 28, 11. mulieres (*acc.*) I 51, 10. II 16, 7. mulieribus (*abl.*) II 28, 3. VII 47, 16.

muliones (*acc.*) VII 45, 5.

multitudo I 31, 53. II 6, 8. 12, 8. III 17, 8. IIII 14, 11. V 12, 6. 27, 12. 42, 7. 44, 19. VI 34, 3. 36, 15. VII 21, 1. 23, 18. 48, 7. 72, 8. multitudinis IIII 4, 6. V 56, 7. VII 11, 20. 20, 13. 30, 3. *63, 9. 76, 16. multitudini IIII 8, 5. VI 20, 8. VII 38, 10. multitudinem I 4, 8. 15, 8. 17, 5. 33, 13. 35, 7. 44, 17. II 4, 11. 8, 1. 11, 13. 18. III 24, 3. IIII 20, 15. 27, 9. V 1, 9. 27, 13. 49, 7. 11. VI 4, 2. 24, 2. VII 38, 12. 42, 13. multitudine I 2, 14. 27, 10. 51, 3. 52, 13. II 5, 6. 6, 5. 8, 14. 10, 6. 15, 3. 24, 13. 32, 7. III 2, 4. 3, 7. 17, 18. 20, 3. 23, 9. IIII 1, 3. 33, 6. 34, 14. V 8, 17. 35, 8. 36, 5. 37, 11. 43, 9. 44, 12. VI 23, 15. 34, 24. 43, 5. VII 41, 9. 44, 4. 50, 11. 70, 7. 74, 4. 75, 4. 80, 10. 82, 2. 86, 9. †multitudines (*n.*) VII 63, 9.

multo multatos VII 54, 10.

multum (*n. n.*) V 22, 13. multae (*g.*) V 11, 8. multam I 26, 6. multum (*adu.*) III 9, 12. 25, 3. IIII 1, 14. 15. 3, 8. V 1, 12. 2, 6. 14, 2. VI 21, 1. 28, 10. 30, 4. 17. 42, 3. 47, 6. VII 17, 6. 55, 22. 84, 7. multo (*abl. m.*) I 22, 12. VII 23, 4. multā I 47, 13. III 26, 16. VII 28, 14. multo (*abl. n.*) I 6, 5. 16, 17. 46, 12. IIII 3, 12. V 4, 14. 40, 6. 55, 4. VI 42, 4. VII 14, 20. multi (*pl.*) I 25, 9. V 21, 13. VI 14, 4. 31, 8. multae (*n. f.*) I 33, 5. III 18, 11. V 40, 12. multa (*n. n.*) I 45, 1. III 10, 2. VII 81, 12. multarum VI 25, 6. multis (*d. m.*) I 44, 35. multos I 3, 10. 31, 11. 40, 25. II 29, 14. VI 30, 2. 34, 10. 35, 13. VII [38, 11]. 41, 10. 43, 7. multas VI 22, 7. multa (*acc.*) I 44, 2. II 11, 12. VI 14, 15. 24, 12. 25, 10. multis (*abl. m.*) III 20, 9. V 22, 7. 25, 6. VII 9, 8. 13, 5. 42, 13. 70, 15. 82, 5. (*f.*) I 20, 1. IIII 10, 8. 16, 1. VI 1, 1. 17, 11. VII 54, 4. (*n.*) I 50, 8. II 25, 7. III 21, 10. 25, 1. IIII 3, 10. 4, 3. 10, 11. 12, 16. V 28, 12. 35, 9. VI 24, 13. VII 50, 12.

mulus mulorum VII 45, 4.

Munatium V 24, 10.

mundi (*g.*) VI 14, 16.

munimenta (*acc.*) II 17, 18.

muniunt III 9, 22. munire I 49, 6. II 5, 20. 19, 13. III 23, 13. 28, 10. VII 29, 15. 30, 10. 58, 2. muniendi I 44, 18. muniebat II 5, 14. muniuit III 1, 17. munierunt V 21, 7. munierant

VI 7, 19. 43, 16. VII 11, 14. 26, 7. 69, 13. 71, 2. 72, 8.

nocturni (*g. n.*) V 40, 9. nocturnum (*acc. n.*) V 40, 15. nocturno (*abl. m.*) VI 32, 1. VII 83, 16. (*n.*) VII 9, 9. nocturna (*acc. n.*) V 53, 16. nocturnis (*abl. f.*) VII 22, 9. (*n.*) I 38, 14. V 11, 11. VII 56, 9.

nodis (*abl.*) VI 27, 3.

nolint V 41, 11. nolite VII 77, 22. nolebat I 16, 7. 18, 3. III 6, 11. V 58, 15. nolebant III 17, 7. nollent IIII 37, 5. noluit I 28, 9. noluisse V 3, 18. noluerant II 1, 9.

nomen (*n.*) III 9, 8. VI 32, 10. 34, 25. nomen (*acc.*) I 13, 18. 36, 13. IIII 16, 21. nomine I 18, 18. 31, 53. II 4, 28. 6, 1. 28, 2. III 2, 14. V 45, 6. VI 19, 1. VII 75, 21. 77, 10. 89, 10. nominibus (*abl.*) V 12, 4.

nominatim I 29, 3. II 25, 14. III 20, 11. V 4, 6.

nomino nominabant VII 73, 25. nominauimus II 18, 3. nominatum VII 39, 5.

non I 3, 18. 7, 14. 9, 2. 3. 10, 3. 11, 4. 7. 9. 13. 12, 3. 17. 13, 13. 14, 4. 20. 15, 13. 16, 3. 4. 16. 17, 6. 11. 18, 22. 19, 4. 20, 6. 10. 22, 2. 14. 23, 3. 9. 26, 2. 16. 30, 4. 31, 5. 26. 43. 45. 50. 33, 20. 35, 14. 17. 36, 3. 5. 6. 10. 12. 14. 17. 38, 10. 39, 7. 10. 21. 25. 40, 13. 21. 22. 35. 37. 45. 41, 13. 42, 4. 13. 19. 43, 19. 44, 3 (*bis*). 7. 13. 15. 18. 19. 20. 25. 27. 28. 34. 45, 2. 46, 7. 47, 5. 6. 14. 48, 8. 50, 9. 13. 52, 6. 53, 14. II 2, 9. 6, 13. 8, 4. 9, 1. 10, 19. 12, 6. 14, 9. 16, 2. 9. 17, 11. 18. [19]. 20. 18, 6. 20, 9. 21, 3. 6. 10. 23, 6. 12. 25, 8. 27, 11. 29, 7. 12. 31, 3. 11. III 1, 13. 2, 14. 4, 10. 5, 2. 13, 13. 14, 10. 15. 15, 8. 17, 14. 20. 18, 10. 15. 20, 7. 23, 15. 18. 24, 13. 25, 3. 6. 7. 8. 29, 10. IIII 1, 4. 2, 5. 13. 3, 3. 11. 7, 13. 8, 3. IIII 11, 1. 4. 11. 12, 2. 9. 16, 14. 17, 6. 11. 21, 20. 22, 19. 24, 5. 12. 26, 14. 29, 14. 35, 6. 36, 5. 8. 37, 4. 38, 4. V 3, 9. 16. 5, 3. 6, 15. 8, 7. 13. 12, 13. 14, 4. 17, 6. 18, 11. 21, 3. 11. 27, 12. 15. 16. 20. 28, 3. 13. 29, 7. 18. 30, 8. 31, 13. 33, 6. 13. 15. 34, 1. 40, 9. 10. 41, 13. 43, 11. 17. 46, 9. 47, 6. 10. 48, 9. 50, 5. 51, 6. 8. 52, 5. 54, 11. 17. 55, 7. 56, 10. VI 1, 9. 2, 3. 4. 10. 4, 8. 5, 6. 7, 4. 16. 8, 6. 7. 19. 11, 1. 3. 11. 13, 15. 14, 13. 16, [5]. 6. 18, 3. 7. 20, 9. 22, 1. 23, 16. 18. 25, 2. 11. 29, 4. 31, 1. 2. 11. 34, 2 (*bis*). 6. 35, 15. 16. [36, 8]. 37, 6. 40, 7. 41, 6. 42, 1. 43, 5. [10]. 17. VII 1, 21. 2, 4. 4, 7. 8. 5, 15. 13, 4. 14, 7. 13. 16. 17. 17, 5. 6. 7. 20. 19, 3. 20, 5. 15. 18. 23, 11. 25, 8. 26, 3. 13. 27, 2. 28, 11 (*ter*). 29, 3. 30, 1. 2. 33, 2. 9. 15. 35, 5. 36, 4. 18. 37, 10. 17. 38, 15. 45, 21. 47, 4. 8. 48, 11. 50, 14. 52, 10 (*bis*). 54, 6. 12. 55, 11. 15. 24. 62, 20. 66, 13. 17. 21. 69, 2. 70, 12. 71, 13. 73, 17. 75, 2. 20. 77, 6. 14 (*bis*). 26. 29. 36. 79, 3. 80, 21. 83, 5. 86, 3. 89, 2.

nonaginta duo I 29, 8.

nondum I 7, 10. 12, 8. II 11, 6. IIII 12, 4. 31, 1. V 39, 4. 50, 3. VI 3, 1. VII 64, 16.

non nihil III 17, 15.

nonnullo (*abl. n.*) VII 37, 10. nonnulli I 26, 8. 39, 13. 24. V 3, 13. 13, 10. 39, 6. VI 14, 6. 40, 17. 44, 6. VII 70, 9. 14. nonnullae (*n. pl.*) III 3, 10. V 23, 3. VII 47, 17. nonnullos I 17, 2. II 25, 9. V 15, 4. VI 7, 18. nonnullis (*abl. m.*) I 1, 7. 11. nonnullis (*abl. f.*) IIII 6, 4. VI 2, 5. nonnullis (*abl. n.*) I 7, 7.

non numquam I 8, 13. 15, 9. nonnumquam VI 13, 23. VII 73, 3.

nonus nonae (*g.*) II 23, 1. nonam IIII 23, 11. V 53, 4.

Noreiam I 5, 12.

Norica (*n. s. f.*) I 53, 9. agrum Noricum I 5, 11.

nos (*n.*) V 13, 11. nostri V 29, 7. nobis (*d.*) II 9, 12. V 54, 17. VI 8, 12. 25, 3. VII 5, 14. 25, 7. 38, 15. 77, 41. nos (*acc.*) I 44, 25. V 4, 14. 19, 5. VII 38, 17. nosmet VII 38, 16. nobis (*abl.*) I 40, 16. V 6, 2. 42, 3. VII 38, 18. nobiscum V 17, 13.

nosco nouerunt VI 15, 7. 25, 3. nouerit VII 80, 3. nouisse III 9, 20. notum est IIII 20, 11. notum (*n. n.*) VII 22, 7. notam VI 24, 5. notā VI 9, 6. nota (*n. n.*) VI 26, 3. 34, 9. notis (*abl. n.*) IIII 26, 5. notissimis (*abl. n.*) IIII 24, 10.

noster II 1, 7. IIII 37, 12. V 19, 7. VII 38, 3. nostra (*n. s. f.*) II 30, 10.* nostrum (*n. n.*) VII 71, 11. nostri (*g. m.*) II 17, 5. 19, 14. 30, 1. IIII 14, 4. V 3, 14. 55, 4. nostrae (*g. f.*) IIII 22, 4. VII 77, 18. nostri (*g. n.*) II 17, 20. nostro (*d. m.*) I 40, 22. nostrae (*d.*) III 13, 14. nostrum (*m.*) II 9, 1. VII 46, 6. nostram I 2, 10. 6,

37, 17. opinionis V 54, 20. opinionem II 8, 2. III 3, 6. 9, 17. 17, 16. 25, 5. IIII 16, 21. V 57, 11. VI 1, 8. 17, 6. 24, 9. 30, 2. VII 56, 10. 59, 12. 83, 10. opinione II 3, 1. III 18, 1. 24, 11. IIII 16, 23. V 48, 1. VII 9, 2.

opinor opinantur V 44, 20.

oportere I 34, 6. 36, 6. 44, 14. III 18, 10. 24, 13. IIII 29, 13. VII 14, 10. 16. 66, 20. oportebat I 4, 3. oporteret I 16, 10. 23, 2. 44, 25. 45, 8. 10. II 20, [2]. 9. oportuerit VII 33, 13.

oportunitatem VII 23, 13. oportunitate III 17, 19. 19, 7. VI 29, 17. VII 20, 4. 10. oportunitatibus (*abl.*) III 12, 11.

oportunus oportuna (*n. s. f.*) III 15, 9. oportuno (*abl. m.*) II 8, 6. V 32, 3. VII 55, 2. oportuno (*abl. n.*) VII 56, 11. oportunis (*abl. n.*) VII 69, 11. oportunissimum (*m.*) I 30, 9. oportunissimo (*abl. n.*) IIII 34, 2. oportune IIII 22, 6. oportunissime IIII 13, 10.

oppidani (*pl.*) II 33, 2. VII 12, 11. 13, 6. oppidanis (*d.*) II 7, 3. (*abl.*) VII 58, 8.

oppidum (*n.*) I 6, 8. 38, 3. II 6, 1. VI 34, 2. VII 55, 1. 3. 57, 4. 58, 5. 68, 3. 69, 1. oppidi II 7, 5. 33, 18. III 12, 7. 22, 2. V 21, 12. VII 17, 1. 19, 18. 20, 32. 25, 8. 28, 6. 36, 14. 44, 9. 46, 1. 8. 47, 9. 48, 1. 52, 11. 58, 13. oppido (*d.*) II 6, 11. VII 15, 15. oppidum (*acc.*) I 38, 9. II 7, 6. 12, 3. 9. 10. 13, 4. 9. 29, 4. 32, 8. 33, 16. III 21, 6. 22, 11. 23, 3. V 21, 4. 6. VII 9, 16. 11, 1. 11. 13. 21. 12, 3. 13, 9. 21, 6. 7. 34, 8. 36, 6. [48, 3.] 55, 15. 69, 4. 6. 70, 14. 71, 16. 79, 11. 80, 22. 82, 12. oppido (*abl.*) I 6, 9. 23, 3. 38, 6. 13. 15. II 10, 8. 13, 2. 5. 7. 15, 5. 30, 1. 4. 32, 11. 33, 2. 9. VII 4, 8. 11, 4. 14. 16. 19. 12, 4. 13 13, 11. 26, 2. 5. 28, 13. 36, 20. 42, 10. 45, 8. 15. 47, 13. 58, 9. 71, 16. 73, 4. 76, 17. 78, 2. 6. 79, 8. 81, 4. 9. 84, 2. 88, 13. oppida (*n.*) I 11, 7. 32, 14. oppidorum III 12, 1. 5. oppida (*acc.*) I 5, 3. 28, 8. II 4, 22. III 9, 22 (*bis*). 12, 10. 16, 6. VI 4, 2. 10, 6. VII 14, 16. 54, 9. 65, 6. 77, 33. oppidis (*abl.*) I 5, 10. 11, 10. II 3, 7. 28, 11. 29, 3. III 14, 1. 3. IIII 5, 6. 19, 6.

opponebantur VII 65, 3. oppositus VII 56, 6. oppositis (*abl. f.*) VI 36, 9.

opprimendi I 44, 32. oppresserunt IIII 4, 14. opprimuntur VII 61, 3. opprimi VI 11, 10. opprimendae (*g.*) III 2, 6. oppressus VII 46, 12. 50, 11. oppressam V 38, 9. oppressi (*pl.*) IIII 15, 6. oppressis (*abl. m.*) [IIII 24, 7.] V 26, 6. VII 8, 7.

oppugnatio II 6, 4. III 12, 5. V 45, 1. oppugnationis V 43, 1. VII 29, 4. oppugnationem V 37, 14. 40, 11. VII 11, 12. 17, 16. 19. 19, 18. 81, 7. oppugnatione V 26, 10. 27, 10. VII 11, 8. 12, 2. 20, 31. 24, 1. obpugnatione VI 39, 7.

oppugno oppugnant V 40, 7. oppugnent V 22, 6. oppugnare II 6, 3. 12, 4. III 21, 7. V 21, 10. 39, 9. 53, 8. VII 9, 18. 11, 3. 12, 3. oppugnandi II 6, 9. V 53, 22. oppugnandum II 12, 7. oppugnaret I 50, 6. oppugnarant I 5, 12. oppugnatum V 26, 7. oppugnaturum (*m.*) V 56, 15. oppugnaturos VI 41, 10. oppugnari V 41, 6. oppugnandum (*m.*) I 44, 8. oppugnandis (*abl. n.*) V 27, 18. oppugnata (*acc.*) VII 41, 6.

optatissimum (*acc, n.*) VI 42, 9.

optemperaturos VII 75, 22.

optimus I 31, 32. optimum (*m.*) V 8, 10. (*acc. n.*) I 41, 4. II 10, 11. IIII 30, 6. optimē I 45, 3. VII 71, 6.

optineat V 20, 8. optinere I 1, 14. 17, 6. VII 32, 10. 33, 18. optinebat I 3, 14. optinebant I 7, 9. VII 19, 5. 83, 8. optineret I 35, 15. optinerent IIII 19, 10. VI 12, 12. 25. VII 33, 8. optinuerit II 4, 30. obtinuerit VII 37, 11. optinuerint VII 85, 5. optinuerat IIII 12, 13. V 20, 4. obtinuerat VII 4, 3. optinuerant V 25, 2. 54, 7. optenturus esset I 3, 17. optinendi (*g. n.*) I 18, 22. optinendam VII 66, 9.

opus (*n.*) III 29, 8. VI 9, 7. VII 23, 9. 11. 71, 11. operis I 8, 14. III 12, 6. IIII 17, 19. 26. VII 20, 30. 28, 10. 44, 2. operi V 40, 5. VII 72, 9. opus (*acc.*) I 49, 11. VII 24, 5. opere I 8, 5. II 5, 5. 19, 13. 22. 20, 3. 10. 21, 12. III 28, 11. IIII 17, 24. 18, 2. V 9, 12. 21, 9. VII 17, 14. 22, 11. 24, 7. 16. 27, 5. 35, 14. 52, 9. 11. 70, 1. 72, 16. 77, 31. 81, 11. 83, 4. operum II 12, 11. VI 17, 7. opera (*acc.*) VII 73, 3. 6. operibus (*abl.*) VII 27, 1.

opus sunt V 40, 11. opus esse III 1, 7. VII 54, 3. opus esset I 34, 5. 42, 13. II 8, 16. 22, 6. III 3, 1.

orae (*g.*) III 8, 2. 16, 1. oram IIII 20, 10. orā III 8, 16.

oratio IIII 7, 4. VII 30, 1. 77, 6. orationis I 43, 8. IIII 8, 2. orationem VII 21, 2. 53, 1. oratione I 3, 20. 17, 1. 4. 18, 1. 32, 1. 33, 4. 41, 8. II 5, 1. 21, 3. V 1, 20. 27, 33. 38, 11. 57, 4. VII 31. 4. 37, 14.

oratoris IIII 27, 6.

orbis (*n.*) VII 29, 12. orbem V 33, 12. orbe IIII 37, 6. V 35, 2.

Orcyniam VI 24, 6.

ordo II 19, 2. 22, 3. VII 23, 6. ordinis V 35, 15. ordine II 11, 2. ordines (*n.*) VII 62, 8. 73, 11. 21. ordinum I 40, 2. 41, 6. V 28, 8. 37, 2. ordinibus (*d.*) V 44, 2. ordines (*acc.*) II 19, 16. IIII 26, 2. 33, 3. 35, 17. 37, 8. VI 40, 19. VII 23, 12. ordinibus (*abl.*) II 11, 17. IIII 32, 17. V 30, 2. 51, 8. VI 7, 20. 40, 18. VII 73, 14.

Orgetorix I 2, 2. 3, 8. 4, 4. 9. Orgetorigis I 3, 1. 9, 6. 26, 11. Orgetorigem I 4, 2.

oritur IIII 10, 5. VI 25, 3. oriuntur I 1, 17. oriatur VI 22, 11. 25, 10. oriri VII 33, 3. orientem solem I 1, 19. V 13, 3. VII 69, 7. oriente sole VII 3, 10. oriebatur II 24, 9. oreretur V 53, 5. VI 9, 8. VII 28, 16. ortus est I 39, 8. ortum est V 26, 2. esse ortos II 4, 3. ortus VII 77, 8. orto (*abl. m.*) VII 47, 11. ortā V 8, 8. orti (*pl.*) V 12, 4.

ornamento (*d.*) I 44, 13. VII 15, 9.

orno ornasset VII 33, 5. ornatissimae (*pl.*) III 14, 6.

oro orat VII 39, 9. orant V 31, 2. VI 9, 12. orare V 27, 23. orandi I 20, 14. orabant IIII 11, 4. 16, 17. VII 78, 8. oratum VI 32, 3. VII 12, 4. 32, 7.

ortum VII 41, 14.

os (*acc.*) V 35, 17. ora (*acc.*) VI 39, 5.

Osismi VII 75, 19. Osismos II 34, 2. III 9, 25.

ostendit I 8, 10. 19, 17. 20, 14. 17. 21, 7. V 2, 8. VII 38, 20. 45, 17. ostendunt VII 67, 3. ostendere V 17, 2. VII 83, 19. ostendebant IIII 11, 8. ostendit III 26, 3. IIII 23, 13. V 3, 8. VII 27, 5. ostendimus III 10, 1. ostenderunt III 20, 17. V 32, 6. VII 62, 14.

ostentationis VII 45, 7. ostentationem VII 53, 8.

ostento ostentant V 41, 7. osten[…] VII 19, 10. 48, 9. 55, 20.

otium (*acc.*) VII 66, 10.

ouis (*abl.*) IIII 10, 10.

P. (= Publius) I 21, 9. (= Publi[…] 25, 7.

pabulatione VII 14, 4. 20, 25. 36, 16. […] 12. pabulationes (*acc.*) VII 16, 6. pa[…]lationibus (*abl.*) [I 15, 11]. VII 6[…]

pabulatores (*acc.*) V 17, 6.

pabuli (*g.*) I 16, 4. II 2, 4. VII 2[…] pabulum (*acc.*) VII 14, 6. 74, 7. […]bulo (*abl.*) VII 18, 2.

pabulor pabulandi V 17, 4. VII 14[…] pabulatum VII 18, 5.

pacauerat VII 65, 12. pacati era[…] 6, 7. pacatam III 7, 1. pacatum ([…] *n.*) VII 50, 6. pacatā II 1, 6. 3[…] III 28, 2. VI 5, 1. pacatos IIII 3[…] pacatis (*abl. f.*) III 11, 12. paca[…]simam V 24, 19.

pacto (*abl.*) VII 83, 10.

Padum V 24, 11.

Paemanos II 4, 28.

paene I 11, 5. 20, 7. 38, 9. II 19, 20. […] 14. V 43, 12. VI 11, 5. 13, 2. 36, 7[…] 41, 8. 42, 5. 43, 14. VII 24, 5. 44[…] 77, 21. 83, 5.

paenitere IIII 5, 10.

pagus I 12, 11. 12. pagi (*g.*) I 27[…] pagum I 13, 12. pagorum VI 2[…] pagos I [12, 12]. 37, 5. IIII 1, 8. […] 19. VII 64, 13. pagis (*abl.*) VI 11[…]

palam V 25, 6. VI 7, 14. 18, 7.

palmae (*pl.*) VI 26, 3.

palus II 9, 1. VI 34, 4. 35, 15. VII […] 2. 26, 5. paludis (*g.*) VII 19, 5. […]ludem VII 19, 6. 57, 10. 58, 2. […]lude VII 15, 11. 58, 13. pa[…]des (*n.*) V 52, 1. paludum IIII […] 4. paludes (*acc.*) II 16, 9. 28, 3. […] 28, 8. VI 5, 18. 31, 6. paludibus (*a*[…] I 40, 45. V 21, 4. VI 5, 8. VII 16[…] 17, 2. 32, 5.

palustri (*abl. m.*) VII 20, 11.

pando passum (*m.*) VII 48, 9. pas[…] (*abl. f.*) I 51, 11. II 13, 11. VII 47, […]

parem (*m.*) VII 75, 8. (*f.*) *I 28, 15. [[…] (*acc. n.*) V 16, 9]. pari (*abl. m.*)[…] 8, 5. VI 33, 3. pari (*abl. f.*) II 18[…] VII 39, 2. pari (*abl. n.*) I 43, 5. […] 13, 7. VII 69, 6. 77, 32. pares (*n.* […] I 40, 22. IIII 7, 12. V 34, 5. VI 13, […] paris (*acc. f.*) VII 74, 3. paril[…] (*abl. n.*) I 51, 7. VII 23, 2. 8.

parcē VII 71, 15.

parcunt VI 28, 4. parcat V 36, 4. VI 9, 13. parcere V 40, 16. parcendo VII 71, 10. parcerent VII 47, 15. pepercerunt VII 28, 11.

parentes (*n.*) V 14, 9. (*acc.*) VII 66, 21. parentibus (*abl.*) VI 14, 4.

parento parentarent VII 17, 22.

pareo parent VI 13, 28. VII 63, 19. pareat V 7, 16. parebant V 2, 14. paruerunt I 27, 5. paruerint VII 71, 13.

pario partam VI 40, 19. partā V 43, 6.

Parisiorum VI 3, 11. VII 57, 4. Parisiis (*d.*) VII 75, 12. Parisios VII 4, 15. 34, 7.

paro parat VII 71, 17. parant IIII 2, 4. VII 81, 7. parare III 9, 10. 23, 6. V 3, 12. 42, 10. 55, 9. 56, 3. VI 22, 8. VII 59, 7. 61, 11. parabant VI 7, 3. parauerat VII 84, 3. parauerant VII 86, 8. parari VI 2, 8. parandarum IIII 22, 1. pararentur I 31, 36. parati erant II 9, 4. paratus II 21, 9. paratum (*m.*) I 44, 11. parato (*abl. m.*) VII 59, 13. parati (*pl.*) VII 19, 6. paratos I 5, 3. II 3, 6. V 1, 19. VII 19, 8. 14. paratas V 5, 4. parata (*acc.*) IIII 6, 6. paratiores (*n. pl. m.*) I 5, 7. paratissimam I 41, 5. paratissimae (*n. pl.*) III 14, 5.

pars I 1, 13. 12, 15. II 23, 3. 15. 16. III 4, 6. 20, 2. 27, 1. IIII 1, 22. 4, 17. 10, 9. 16, 6. 32, 3. 4. 14. V 12, 1. 2. 24, 12. 30, 3. 31, 8. 32, 5. 40, 9. 44, 9. 45, 5. VI 19, 4. 22, 1. 31, 5. 6. 40, 4. 21. 22. VII 28, 7. 8. 19. 32, 18. 33, 6. 35, 13. 58, 8. 69, 7. 73, 19. 77, 5 (*bis*). 84, 5. partis (*g.*) II 4, 19. VI 31, 10. parti (*d.*) III 3, 12. V 13, 15. partem I 1, 18. 20. 12, 3. 6. 8. 9. 13, 8. 26, 13. †28, 15. 31, 32. 40, 3. 43, 24. 49, 12. 50, 5. 52, 3. II 1, 4. 9, 9. 20, 6. 21, 2. 7. 12. 23, 5. 24, 4. 10. III 1, 15. 12, 12. 15, 6. IIII 1, 15. 3, 5. 4, 19. 9, 4. 17, 18. 23. 18, 3. 27, 13 (*bis*). 28, 7. 32, 7. 9. V 1, 15. 7, 7. 14. 8, 10. 24, 19. 29, 14. 30, 1. 34, 10. 35, 3. 38, 8. 46, 8. 54, 3. 55, 4. 58, 7. VI 12, 8. 11. 29, 6. 37, 12. VII 7, 9. 10, 2. 17, 1. 34, 9. 10. 35, 4. 44, 9. 46, 7. 48, 1. 55, 4. 9. 60, 10. 80, 1. 87, 6 (*bis*). parte I 2, 7. 9. 13. 16, 17. 31, 33. 38, 12. II 5, 18. 8, 9. 18, 5. 22, 3. 6. 23, 2. 8. 11. 29, 6. 32, 10. III 1, 2. 2, 3. 6, 7. 10, 5. 20, 3. 22, 2. 9. 26, 10. 16. IIII 3, 4. 10, 2. 17, 14. 17. 20, 1. 22, 2. 32, 6. V 9, 19. 13, 6. 14, 7. 21, 12. 26, 8. 32, 6. 34, 8. 35, 10. 37, 9. 43, 22. 45, 2. 55, 3. 56, 1. VI 5, 1. 21, 18. 34, 9. 37, 4. VII 5, 2. 12. 12, 7. 22, 8. 25, 2. 15. 28, 3. 32, 18. 34, 11. 36, 15. 16. 45, 21. 46, 13. 50, 3. 59, 11. 61, 2. 8. 64, 13. 67, 7. 68, 9. 80, 17. 81, 15. 85, 2. partes (*n.*) VII 81, 14. partes (*acc.*) I 1, 1. 12, 5. 15, 4. 34, 7. II 24, 15. III 1, 15. IIII 10, 8. 19, 6. 33, 2. 34, 10. V 41, 12. 49, 19. 53, 15. VI 11, 13. 33, 2. 43, 2. 16. VII 9, 5. 28, 7. 34, 6. 61, 11. 63, 2. 65, 3. 67, 2. partis (*acc.*) VI 32, 9. 33, 6. 34, 3. 43, 10. partibus (*abl.*) II 29, 5. III 4, 3. 28, 12. IIII 32, 13. 14. V 15, 3. 17, 5. 21, 10. 50, 10. 51, 4. VI 11, 4. 35, 1. 37, 8. 39, 10. VII 15, 3. 11. 19, 2. 27, 9. 47, 11. 67, 6. 69, 3. 5. 80, 11. 20.

partim II 1, 8. 10. 33, 5. 6. V 6, 10. 11.

partior partiendum (*acc. m.*) III 10, 9. partito (*abl. m.*) VI 33, 1. partiti sunt VII 55, 14. partitis (*abl. f.*) VI 6, 1. (*n.*) VII 24, 16.

parum III 18, 13. VII 66, 10.

paruulo V 52, 2. paruuli (*n. pl.*) VI 28, 9. paruulis (*abl. m.*) II 30, 2. VI 21, 6. (*n.*) V 50, 1.

paruus paruam VI 35, 6. paruum (*acc. n.*) VII 52, 8. paruā VII 61, 13. paruo (*abl. n.*) I 18, 9. paruis (*abl. n.*) VI 21, 12.

passim IIII 14, 13.

passuum I 2, 16. 8, 4. 15, 14. 21, 2. 22, 16. 23, 4. 25, 11. 41, 14. 48, 1. 3. 53, 3. II 6, 2. 7, 8. 10. 8, 11. 11, 12. 13, 6. 16, 3. IIII 3, 4. 10, 4. 11, 1. 12. 22, 15. 23, 18. V 2, 10. 9, 7. 11, 18. 13, 4. 17. 19. 24, 20. 27, 28. 32, 3. 46, 3. 47, 2. 14. 49, 10. 53, 3. 23. VI 7, 6. 10. 35, 11. 36, 10. VII 3, 12. 16, 3. 38, 1. 40, 10. 60, 4. 66, 5. 69, 4. 11. 70, 1. 74, 2. 79, 6. passus (*acc.*) I 49, 3. 6. II 18, 4. III 19, 2. VII 46, 2. passibus (*abl.*) I 22, 3. 43, 4. VII 79, 3.

patefieri III 1, 6. patefactis (*abl. f.*) II 32, 11. VII 8, 6.

pateo patet VI 25, 2. 29, 15. patent VI 23, 20. patere VII 70, 3. 79, 6. patentibus (*abl. n.*) I 10, 6. patentioribus (*abl. n.*) VII 28, 1. patebat II 8, 8. VII 69, 5. patebant I 2, 16. II 7, 11. pateret VII 72, 3. patuerant VII 8, 9.

pater I 3, 10. 12. 47, 11. V 20, 3. VI 19, 7. VII 4, 2. 31, 12. patris VI 18, 8.

VI 1, 2. 12. 4, 5. 5, 10. 7, 24. 12, 2. 11. 16. 13, 3. 20, 8. 29, 1. 13. 31, 4. 37, 10. 38, 9. 40, 9. VII 3, 8. 9, 2. 10. 11, 17. 16, 3. 17, 23. 18, 7. 20, 20. 25, 9. 33, 17. 44, 7. 47, 17. 56, 10. 59, 6. 66, 8. 22. 71, 4. 83, 8. 87, 10. 89, 9.

peragit VI 4, 11. peracto (*abl. n.*) V 24, 2. peractis (*abl. m.*) V 1, 14. 2, 1.

perangustum (*m.*) VII 15, 12.

perciperent VII 27, 7. percepto (*abl. m.*) VI 40, 13. perceptā V 1, 20. VI 8, 23.!

percontatione I 39, 2. percontationibus (*abl.*) V 13, 11.

percurrere IIII 33, 11.

percutio percusso (*abl. m.*) V 44, 13.

perdiscendo (*abl. n.*) VI 14, 12.

perditorum (*m.*) III 17, 9. VII 4, 9.

perducit I 8, 5. VII 4, 10. perduxit III 6, 16. V 23, 15. VII 36, 22. 72, 11. perduxerunt VII 13, 7. perduxerat VII 39, 4. perduxerant VI 12, 6. perducitur V 31, 6. perducuntur VII 67, 15. esset perducta III 5, 4. perductā III 8, 16.

perendino V 30, 6.

pereo periit I 53, 10. VI 40, 22. perierunt IIII 15, 6. pereundum VI 43, 8.

perequitant IIII 33, 2. perequitasset VII 66, 22.

perexiguo (*abl. n.*) V 15, 10.

perfacile (*acc.*) I 2, 4. 3, 16. VII 64, 5.

perferre I 17, 7. II 14, 6. III 8, 15. VII 17, 20. 19, 11. perferrent V 54, 21. pertulissent V 40, 2. perfertur V 53, 2. VII 3, 7. perferuntur VII 1, 5. 8, 12. perferri V 58, 5. essent perferendi I 32, 15. perferendam III 13, 6. perferendas III 19, 16. perlata est II 35, 2. perlatā V 39, 5. 53, 7. perlato (*abl. n.*) IIII 21, 8. V 53, 13.

perficit I 9, 11. perficere I 3, 16. 49, 11. perficiendi (*g.*) VII 37, 16. perfecit VII 74, 4. perfecerunt V 42, 9. perficiuntur V 40, 6. perficiantur VII 71, 2. perficiendis (*abl. m.*) VII 56, 2. erat perfectus VI 35, 12. perfectae essent I 47, 3. essent perfectae III 3, 2. perfecto (*abl. m.*) I 8, 5. perfectis (*abl. f.*) VII 74, 1.

perfidiam VII 5, 11. 54, 4. perfidiā IIII 13, 11. 14, 8. VII 5, 14. 17, 21.

perfregerunt I 25, 4. perfregerint VII 85, 4.

perfugae (*g.*) III 18, 12. perfugā III 18, 5. perfugis (*abl.*) I 28, 4. V 18, 7. VII 44, 5. 72, 1.

perfugerat V 45, 7. perfugissent I 27, 6.

perfugio (*abl.*) IIII 38, 5.

pergunt III 18, 19.

periclitetur VI 34, 23. periclitabatur II 8, 4. esset periclitandum VII 56, 2.

periclum (*acc.*) IIII 21, 1.

periculosum (*acc. n.*) I 33, 13. VII 8, 2.

periculum (*n.*) V 29, 18. [31, 12]. VI 34, 8. periculi III 3, 6. 9, 10. V 49, 12. periculum (*acc.*) I 39, 17. 40, 12. IIII 35, 2. V [16, 10]. 31, 2. 48, 12. VI 30, 16. VII 2, 1. 19, 15. 50, 15. 77, 23. 84, 8. periculo (*abl.*) I 10, 4. 17, 12. 25, 2. 42, 3. 44, 41. 46, 6. 47, 8. II 5, 16. 11, 15. 18. 26, 13. III 1, 5. IIII 12, 15. 28, 1. V 16, 5. 19, 9. 29, 14. 30, 5. [31, 11]. 47, 12. 48, 5. 50, 6. 51, 6. 52, 7. 57, 2. VI 39, 3. VII 1, 15. 14, 14. 17. 26, 12. 32, 8. 41, 5. 74, 6. pericula (*acc.*) I 5, 7. periculis (*abl.*) V 45, 11. VI 16, 3.

peritos VII 83, 2. peritissimus I 21, 10. peritissimi (*pl.*) III 21, 9.

perlectam V 48, 16.

perluuntur VI 21, 12.

permagnus VII 31, 9.

permanent VI 14, 6. 24, 10. permanere I 32, 6. III 8, 15. VI 40, 14. permanerent IIII 21, 12. permanserunt V 12, 5. VI 21, 7. permansisse VI 8, 26. esset permanendum VII 41, 9.

permisceo permixti (*pl.*) VII 62, 20.

permittere II 3, 5. 31, 6. permitteret I 35, 10. V 3, 21. permisit III 1, 7. permissurum (*m.*) V 3, 22. permittitur VII 63, 10. permissa erat VII 79, 2. permissa (*n. f.*) V 11, 16. permissā I 30, 13.

†permonet VII 38, 23.

*permouet VII 38, 23. permoueantur VII 40, 9. permouebantur V 28, 4. permouerentur VII 53, 2. permotus III 6, 13. V 22, 10. 31, 6. 36, 1. VI 36, 6. VII 8, 15. permoti (*pl.*) I 3, 1. II 12, 12. 24, 11. IIII 5, 9. 25, 7. V 11, 20.

permulsis (*abl. m.*) IIII 6, 10.

perniciem I 20, 7. pernicie I 36, 15.

perpauci (*n. pl.*) I 6, 4. 53, 4. perpaucae (*n. pl.*) III 15, 10. V 23, 9. perpaucos V 5, 7. perpaucis (*abl. m.*) IIII 15, 7. VII 11, 19.

perpendiculum (*acc.*) IIII 17, 11.

puberes (*n.*) V 56, 6.
publicat V 56, 11. publicant VII 43, 4.
publicus publicam VII 55, 3. publicum (*acc. n.*) VI 28, 7. VII 26, 8. publico (*abl. n.*) V 1, 18. 54, 7. VI 18, 8. VII 43, 2. publicas I 12, 17. V 47, 4. publica (*acc.*) VI 13, 9. publicis (*abl. f.*) VI 13, 12. 14, 8. rei publicae (*g.*) I 20, 15. II 5, 5. reipublicae IIII 16, 19. VI 1, 5. 33, 11. rei publicae (*d.*) I 33, 11. 35, 16. IIII 25, 12. V 7, 5. reipublicae V 46, 7. VI 1, 11. rem publicam VI 20, 1. re publica I 34, 3. VI 20, 3. 8. publice I 16, 2. IIII 3, 1. V 55, 13. VI 12, 9. 16, 7. VII 55, 11.
Publius I 52, 14. III 5, 5. 7, 6. 20, 1. VI 38, 1. Publium III 8, 17. 11, 5. IIII 22, 20. VII 90, 12. Publio (*abl.*) †I 2, 2. II 34, 1.
pudeat VII 42, 8.
pudor I 40, 43. pudore I 39, 13.
pueri (*pl.*) I 29, 4. II 13, 10. puerorum IIII 14, 11. pueris (*abl.*) II 28, 3. IIII 1, 17.
puerili (*abl. f.*) VI 18, 8.
pugnae (*g.*) I 48, 10. III 4, 8. 14, 9. IIII 13, 10. 24, 12. 33, 1. 34, 1. V 15, 11. 16, 1. pugnae (*d.*) III 23, 20. VII 48, 11. 49, 8. 80, 5. pugnam I 25, 6. II 16, 8. 25, 3. III 25, 3. 26, 6. V 33, 14. 58, 8. pugnā I 40, 26. II 28, 4. 29, 2. III 4, 10. 19, 13. 23, 18. 27, 1. IIII 11, 5. 34, 9. V 14, 6. 33, 8. 36, 8. VII 80, 10. pugnarum III 19, 8.
pugnant II 27, 5. pugnare I 25, 8. 10. II 26, 6. pugnans (*n. m.*) V 35, 15. 37, 9. 18. VII 50, 20. pugnantes II 8, 14. VI 40, 20. pugnantium (*m.*) III 25, 5. VII 48, 6. pugnantibus (*d. m.*) II 21, 8. VII 84, 8. (*abl. m.*) VI 30, 15. pugnandi I 46, 12. 50, 3. II 10, 10. 21, 14. III 17, 13. V 34, 5. 51, 12. VI 10, 8. VII 25, 15. 45, 18. pugnandum III 34, 12. pugnaret VII 86, 3. pugnarent II 27, 9. V 43, 13. pugnauerunt IIII 37, 10. V 15, 8. pugnauerant VII 39, 8. pugnatur VII 67, 5. 84, 3. pugnari II 33, 14. VII 49, 1. erat pugnandum IIII 24, 8. pugnaretur III 5, 1. 15, 12. 25, 6. V 35, 11. 44, 6. VII 25, 2. 50, 1. 76, 17. 80, 17. 87, 3. pugnatum est I 26, 1. 7. 50, 7. 52, 7. II 10, 3. 33, 12. III 21, 1. IIII 26, 1. pugnatum sit I 26, 5. pugnatum esset III 22, 11. es pugnatum I 26, 10.
pulcherrimam VII 15, 8. pulcherrim (*acc. n.*) VII 77, 37.
Pulio V 44, 2. 5. 11. 23. Pulioni V 15. Pulione V 44, 19.
pulsu III 13, 15.
puluerem IIII 32, 5.
*Pupio (*abl.*) I 2, 2.
puppes (*n.*) III 13, 14. puppium 14, 11.
purgandi IIII 13, 13. VI 9, 10. VII 4 5. purgati (*pl.*) I 28, 2.
putat V 46, 9. putatis VII 77, 28. p tant IIII 3, 1. V 12, 14. VI 14, 21, 9. 23, 18. putabat I 7, 14. 33, 46, 7. VII 8, 2. putaret I 14, 7. 3 6. 35, 6. putarent I 40, 4. III 21, VI 43, 14. putauit III 10, 10. VI 13. VII 73, 6.
Pyrenaeos I 1, 20.

Q. (= Quintus) IIII 38, 6.
qua (*adu.*) I 6, 3. 8, 12. 10, 10. 38, 1 II 33, 8. V 46, 6. VII 36, 8. 44, 71, 11.
quadragenum (*g. m.*) IIII 17, 14. qua dragenos VII 23, 15.
quadringentorum II 8, 12. quadrin gentos I 5, 4. V 46, 10. VII 72, 5.
quaerit I 18, 4. 5. VI 37, 11. VII 44 5. quaerunt VI 35, 17. quaerant III 5, 6. quaereret I 32, 7. 50, 9. II 4 1. 15, 8. quaererent I 40, 24. quaesiit I 32, 5. quaerendum I 40, 4 quaerendo I 18, 24. quaerendis (*abl n.*) II 21, 13. quaerebatur VII 37, 16
quaestionis VI 4, 8. quaestionem VI 19, 9. 44, 4. VII 43, 3. quaestione VI 32, 6.
quaestori IIII 22, 13. quaestorem I 52, 1. V *24, 9. 46, 2. quaestore IIII 13, 9. †V 53, 20. VI 6, 2. †quaestoribus (*abl.*) V 25, 12.
quaestus (*acc.*) VI 17, 3.
qualis (*n. s. m.*) I 21, 3. qualis (*n. s. f.*) I 21, 3.
quam (*adu.*) I 3, 3. 4. 7, 2. 4. 9, 8. 13, 16. 17, 4. 7. 19, 12. 20, 3. 30, 5. 31, 6. 30. 32, 9. 33, 18. 37, 11. 40, 14. 27. 42. 42, [17]. 18. 20. 43, 14 (*bis*). 16. 18. 44, 21. 45, 4. 52, 15. 53, 2. 14. 54, 5. II 10, 14. 19, 11. 20, 9. 21, 4. 6. 22, 2. 31, 12. 32, 2 (*bis*). III 8, 15. †9, 12. 24. 13, 2. 18, 16. 19, 3. 26, 8. IIII 2, 2. 11. 3, 1. 7. 6, 2. 11, 13. 12, 10. 14,

periebat II 4, 2. 15, 8. repperiebamus V 13, 12. reppererunt I 53, 5. reperiuntur VII 77, 15. repperiretur III 15, 5. repertus est I 29, 10. 53, 21. III 22, 7. reperti sunt I 52, 9. repertae sunt I 29, 1. repertus V 21, 13. reperta (*n. s. f.*) VI 13, 28. repertos V 54, 12. repertis (*abl. n.*) II 9, 9.
repetisset I 30, 4. repetituros I 31, 23.
repleto (*abl. m.*) VII 56, 15.
reportare V 23, 4. reportari IIII 29, 11.
reposcent V 30, 6.
repraesentaturum (*m.*) I 40, 41.
reprehendat I 20, 17. reprehendere VII 52, 12. reprehendit (*perf.*) VII 52, 2. reprehendendum (*n. n.*) V 33, 13.
reprimi III 14, 3. represso (*abl. m.*) VII 8, 1.
repudiaturum (*m.*) I 40, 9.
repugnare III 4, 4. repugnantes (*n. m.*) VII 42, 12. repugnabat I 19, 8.
requirunt VII 63, 16. requirebat VI 34, 6.
res (*n. s.*) I 4, 1. 23, 6. 31, 43. 46, 11. 53, 14. II 5, 14. 10, 10. 26, 12. III 5, 4. 14, 14. 23. 15, 8. IIII 1, 16. 13, 10. 25, 6. 10. V 4, 2. 11, 8. 25, 7. 31, 5. 45, 3. 48, 5. 18. 49, 12. 58, 5. VI 12, 24. 19, 8. 34, 6. 9. 39, 2. VII 1, 6. 2, 4. 3, 8. 10, 1. 26, 1. 35, 4. 38, 15. 40, 5. 41, 5. 43, 7. 63, 10. 67, 9. 77, 11. 78, 4. 80, 14. rei (*g.*) I 14, 21. 21, 10. 30, 12. 32, 5. 39, 1. 40, 30. 44, 19. II 10, 15. 22, 2. III 3, 13. 12, 9. 21, 9. 23, 11. 24, 7. 26, 9. IIII 9, 7. 23, 13. 27, 8. V 29, 11. 57, 3. VI 11, 8. 21, 6. 11. 22, 6. [39, 7]. 40, 13. 19. VII 2, 8. 14, 9. 17, 9. 29, 4. 7. 34, 6. 44, 2. 56, 6. 11. 57, 8. 58, 7. 64, 8. 77, 30. 36. 90, 13. (*d.*) I 23, 4. II 17, 13. III 15, 4. 18, 13. V 2, 11. VI 17, 15. VII 3, 5. 14, 4. 20, 14. 24, 13. 31, 3. 33, 7. 64, 2. re (*d.*) V 8, 3. rem I 4, 8. 5, 3. 9, 9. 13, 13. 17, 11. 18, 10. 30, 4. 31, 27. 33, 2. 6. 34, 1. 39, 23. 43, 10. 50, 9. II 1, 14. 17, 12. 25, 11. IIII 2, 2. 30, 7. V 1, 12. 28, 6. 11. 29, 8. 31, 2. 3. 36, 6. 38, 10. 44, 20 47, 13. 52, 12. VI 10, 4. 13, 30. 38, 6. VII 11, 9. 12. 32, 8. 36, 5. 39, 9. 42, 7. 45, 20. 85, 5. 88, 6. 89, 4. re I 12, 17. 20, 11. 23, 10. 26, 17. 30, 18. 31, 4. 35, 6. 37, 10. 39, 10. 40, 36. 37. II 2, 10. 4, 7. 8. 11, 1. 5. 8. 32, 6. III 12, 5. 18, 17. 20, 8. 21, 13. 22, 1. 23, 19. 24, 10. IIII [2, 13]. 3, 2. 5, 5. 7 1. 9, 1. 37, 7. V 1, 17. 7, 1. 13. 8, 4. 11. 26, 10. 12. 28, 2. 4. 13. 29, 12. 33, 7. 34, 8. 38, 4. 42, 7. 49, 1. 58, 20. VI 3, 13. 12, 14. 22, 11. 30, 5. 32, 6. 37, 6. VII 7, 5. 9, 14. 10, 5. 11, 3. 17. 17, 5. 18. 18, 10. 28, 1. 30, 4. 34, 10. 35, 16. 42, 5. 45, 1. 55, 21. 58, 11. 63, 6. 7. 65, 10. 67, 1. 4. 13. 82, 12. 88, 14.
res (*n. pl.*) I 19, 2. 33, 5. II 20, 7. 26, 10. III 18, 11. IIII 23, 14. 15. V 52, 8. VII 1, 4. 30, 6. rerum I 14, 13. 18, 7. 19, 15. 27, 1. 29, 5. 32, 3. 38, 6. 44, 28. II 4, 7. 15, 9. 20, 6. 22, 8. 27, 10. III 4, 9. 8, 4. 13, 22. IIII 17, 19. 27. 19, 12. 22, 9. V 1, 18. 2, 4. 6, 3. 27, 16. VI 11, 8. 12, 15. 14, [2]. 17. 17, 12. 23, 17. 24, 11. 42, 6. 43, 8. VII 14, 11. 29, 5. 52, 13. 59, 7. 66, 15. rebus (*d.*) I 9, 7. 19, 8. 33, 18. III 4, 1. 6, 12. 10, 7. 17, 11. IIII 5, 3. 16, 4. V 41, 8. VI 7, 19. 13, 8. 21, 2. res (*acc.*) I 3, 6. 8. 14, 2. 15. 18, 3. II 35, 9. IIII 5, 8. 11, 9. 31, 7. VI 17, 11. VII 6, 2. 12, 6. 24, 12. rebus (*abl.*) I 2, 11. 3, 1. 6, 13. 11, 13. 18, 10. 19, 1. 30, 6. 33, 1. 34, 4. 37, 7. 47, 2. II 2, 7. 3, 8. 15, 10. 17, 1. 19. 21, 1. 24, 10. 16. 25, 18. 35, 1. III 7, 1. 9, 1. 4. 18, 5. 21, 11. 26, 12. IIII 5, 1. 8. 9. 13, 8. 14, 3. 19, 12. 21, 3. 23, 1. 24, 1. 28, 1. 30, 1. 34, 1. 14. 38, 12. V 2, 1. 3, 15. 4, 4. 5, 1. 5. 7, 3. 14. 8, 1. 11, 1. 10. 18, 7. 26, 12. 28, 16. 36, 1. 37, 17. 50, 11. 51, 1. 52, 7. 55, 11. 56, 11. 57, 12. VI 2, 7. 5, 5. 6, 4. 7. 9, 4. 10, 4. 12, 18. 14, 7. 20, 6. 21, 10. 30, 5. 32, 18. VII 2, 1. 6, 1. 8, 1. 9, 6. 13, 8. 18, 6. 24, 1. 31, 10. 33, 5. 34, 3. 41, 13. 45, 21. 54, 4. 56, 1. 15. 61, 9. 64, 9. 72, 1. 74, 1. 82, 10. 86, 1. 89, 6. 90, 1.
res publica rei publicae (*g.*) I 20, 15. 35, 16. II 5, 5. IIII 16, 19. V 46, 7. VI 1, 5. 33, 11. (*d.*) I 33, 11. IIII 25, 12. V 7, 5. VI 1, 11. rem publicam VI 20, 1. re publica I 34, 3. VI 20, 3. 8.
rescindit VI 29, 7. rescindunt VII 86, 11. rescidit IIII 19, 17. resciderant VII 58, 10. rescindi I 7, 6. VII 58, 13. rescindendos VII 35, 7.
rescisco resciit I 28, 1.
rescribere I 42, 22.
reseruari V 34, 3. reseruaretur I 53, 20. reseruato (*abl. n.*) III 3, 13. reseruatis (*abl. m.*) VII 89, 3.

succedit VI 13, 23. succedunt IIII 3, 5. VII 85, 10. succedere IIII 32, 10. succedentibus (*abl. m.*) I 25, 12. succedebant III 4, 9. succederent V 16, 13. VII 25, 5. 41, 7. successit VII 25, 13. successerunt I 24, 11. VII 82, 2. successerat VII 26, 1. suscesserant VI 12, 20.

succendunt II 6, 7. succendere VII 15, 10. succenderant VII 24, 8. succensa est V 43, 23. succensis (*abl.*) VI 16, 10.

successus (*n.*) II 20, 6.

succido succisis (*abl. f.*) V 9, 13. (*n.*) IIII 19, 2. 38, 8.

succumbant VII 86, 5.

succurrit (*praes.*) V 44, 18. succurrerent VII 80, 8.

sudes (*n.*) V 18, 6. 40, 12. sudibus (*abl.*) V 18, 5. VII 81, 11.

sudore VII 8, 6.

Suebā I 53, 8.

Suebi (*pl.*) I 54, 1. Sue*b*i IIII 3, 10. 19, 10. Sue*b*orum I 37, 5. 9. IIII 1, 6. 4, 2. 8, 7. Sue*b*is (*d.*) IIII 7, 11. Suebos I 51, 9. IIII 19, 4. VI 9, 17. 10, 1. 9. 11. 16. 17. 29, 2. Sue*b*is (*abl.*) IIII 1, 5. 3, 4. 16, 18. VI 9, 15. Suebis (*abl.*) IIII 19, 4. VI 10, 16.

Suessionum II 12, 2. 8. Suessiones (*acc.*) II 3, 11. 4, 16. 13, 3.

sufficere VII 20, 30.

suffragio (*abl.*) VI 13, 23. suffragiis (*d.*) VII 63, 10.

Sugambri (*pl.*) IIII 18, 6. VI 35, 9. Sugambrorum IIII 16, 9. 18, 3. Sugambros IIII 19, 13.

suggestu VI 3, 13.

sui (*g.*) I 40, 26. 44, 18. 32. III 4, 12. 6, 2. IIII 13, 13. 34, 12. V 53, 22. VI 9, 10. 37, 6. VII 43, 5. 50, 7. 80, 20. sibi (*d. s.*) I 3, 8. 4, 11. 5, 8. 7, 11. 11, 13. 14, 4. 16. 22, 14. 33, 2. 19. 34, 9. 35, 4. 6. 12. 36, 7. 9. 14. 37, 8. 38, 5. 39, 11. 40, 7. 33. 45. 44, 7. 13. 23. 39. 53, 17. II 6, 13. 11, 3. III 10, 10. 20, 4. 7. 23, 17. IIII 6, 9. 8, 2. 13, 1. 16. 16, 2. 11. 12. 17, 6. 20, 6. 21, 15. 22, 6. V 6, 6. 12. 7, 4. 29, 12. 36, 3. 40, 15. 16. 46, 6. 55, 11. 56, 3. VI 2, 12. 3, 6. 31, 5. VII 4, 14. 20, 21. 22. 29, 6. 34, 5. 10. 36, 10. 39, 4. 50, 12. 56, 1. 59, 8. se (*acc. s.*) I 3, 19. 4, 7. 7, 18. 8, 9. 16, 9. 18, 13. 19, 9. 12. 18. 20, 2. 3. 6. 14. 16. 19. 21, 9. 22, 6. 25, 7. 26, 18. 31, 25. 27. 33, 3. 34, 6. 7. 35, 17. 36, 10. 14. 40, 25. 36. 40. 41, 4. 7. 44. 42, 2. 3. 11. 20. 44, 8. 9. 10. 14. 18. 20. 26. 27. 31. 36. 39. 45, 4. 46, 4. 47, 2. 5. 16. 17. 18. 49, 1. 53, 21. II 2, 6. 5, 2. 3. 10. 19, 2. 25, 8. 32, 1. 4. 35, 6. III 6, 11. 12, 3. 22, 8. 26, 16. IIII 8, 7. *8. 12, 18. 16, 9. 10. 17, 20. 18, 6. 19, 2. 16. 20, 11. 21, 3. 18. 20. 23, 3. 25, 13. 26, 4. 34, 5. V 3, 21. 4, 4. 8. 12. 5, 8. 7, 18. 19. 19, 3. 25, 3. 11. 27, 5. 12. 15. 23. 29. 32, 4. 36, 7. 10. 37, 2 (*bis*). 38, 10. 44, 19. 46, 4. 48, 11. 54, 1. 2. 10. 55, 10. 56, 1. 12. VI 1, 6. 6, 5. 9, 3. 13, 3. 15, 6. 17, 14. 23, 13. 25, 8. 30, 9. 31, 14. 32, 7. 8. 34, 2. 37, 10. 41, 8. 43, 16. VII 4, 19. 9, 5. 11, 2. 13, 11. 17, 15. 19, 15. 20, 12. 19. 35. 29, 13. *30, 3. 31, 10. 32, 10. 33, 11. 36, 6. 11. 37, 10. 41, 12. 43, 11. 46, 13. 47, 19. 52, 13. 60, 5. 64, 3. 66, 18. 68, 4. 71, 6. 9. 13. 83, 15. 87, 6. 88, 3. 89, 2. 4. sese (*acc. s.*) I 14, 18. 17, 12. 20, 7. 34, 3. 5. 35, 14. 36, 6. 37, 9. 42, 13. 44, 2. 7. 16. 34. 35. 47, 7. II 6, 13. 15, 1. III 17, 11. 27, 1. IIII 11, 11. 32, 11. V 1, 22. 6, 11. 19, 5. 24, 17. 27, 5. 31. 38, 3. 44, 10. 57, 2. VI 7, 15. 29, 19. 33, 8. VII 28, 4. 29, 9. 83, 16. se (*abl. s.*) I 8, 6. 14, 6. 17, 11. 20, 11. 40, 5. 17. 41, 4. 44, 9. 46, 8. 53, 18. 19. II 5, 9. 25, 17. IIII 9, 4. 16, 13. 27, 11. V 4, 10. 41, 5. 49, 6. VII 6, 6. 20, 22. 34, 4. 54, 14. 71, 2. secum I 8, 1. 36, 15. 44, 30. 53, 8. III 18, 3. IIII 32, 9. 35, 4. V 5, 9. 6, 2. 7, 16. 31, 9. 36, 4. VI 5, 3. VII 13, 3. 71, 8. sui (*g. pl.*) IIII 28, 8. V 38, 5. sibi (*d. pl.*) I 3, 6. 5, 13. 7, 9. 11, 12. 14, 1. 28, 2. 30, 10. 31, 2. 33, 6. 11. 14. 40, 4. 53, 5. II 4, 8. 16. 11, 17. 20, 9. 25, 3. 26, 14. 29, 16. 31, 9. 11. III 2, 17. 8, 18. 9, 24. 10, 5. 22, 6. IIII 3, 12. 7, 10. 11, 6. 7. 9. 16, 17. 20. VI 2, 6. 9, 13. 12, 5. 37, 15. VII 12, 5. 15, 5. 30, 12. 38, 14. 42, 3. 47, 8. 15. 52, 2. 66, 8. se (*acc. pl.*) I 1, 4. 2, 15. 3, 20. 5, 2. 12. 11, 3. 5. 11. 13, 14. 14, 11. 25, 12. 26, 2. 4. 27, 3. 30, 15. 31, 5. 8. 11. 39, 20. 21. 43, 7. 48, 11. 14. 51, 12. II 1, 5. 3, 4. 5. 4, 9. 10, 8. 11, 20. 12, 1. 13, 4. 15, 6. 12. 19, 9. 20, 13. 24, 3. 27, 6. 28, 6. 12. 31, 5. 9. 10. 32, 3. 35, 4. III 5, 12. 6, 9. 8, 8. 12. 9, 8. 16. 17. 12, 10. 11. 13, 20. 15, 7. 16, 5. 6. 17, 7. 19, 3. 14. 21, 12. 22, 5. 23, 5. 24, 4. 26, 13. 28, 9. IIII 1, 10. 20. 2, 2. 9. [12]. 4, 11. 19. 9, 1. 2. 11, 8. 15, 2. 5.

29. 14, 7. 16, 12. 19, 14. 20, 7. 24, 5. 30, 4. 32, 4. 35, 20. 37, 18. 38, 6. VII 1, 16. 17. 5, 15. 10, 5. 11, 18. 14, 3. 5. 20, 27. 21, 3. 29, 14. 32, 8. 11 (*bis*). 15. 33, 2. 16. 37, 7. 10. 44, 8. 45, 20. 47, 8. 12. 50, 6. 54, 3. 56, 12. 57, 9. 60, 6. 64, 5. 65, 9. 66, 9. 75, 9. 76, 3. 80, 10. 83, 11. 12. 85, 3. **erat** I 3, 11. 14. 6, 14. 7, 5. 6. 8, 12. 9, 6. 10, 11. 22, 8. 25, 6. 28, 6. 29, 3. 5. 38, 6. 43, 1. 3. 47, 12. 48, 10. 15. 16. 17. 52, 15. II 5, 17. 6, 9. 9, 1. 11, 14. 20. 15, 2. 18, 1. 8. [20, 2]. 32, 8. III 7, 8. 12, 13. 13, 14. 17. 23. 14, 14. 21. 24. 18, 13. 19, 1. 23, 4. 26, 3. 28, 2. 29, 3. IIII 4, 17. 6, 3. 11, 2. 12, 2. 6. 17, 19. 18, 1. 21, 5. 23, 7. 24, 4. 8. 25, 2. 29, 3. 10. 14. 32, 7. 15. V 6, 1. 7, 20. 11, 8. 18, 5. 20, 4. 25, 1. 28, 6. 33, 16. 35, 4. 45, 1. 6. 47, 6. 48, 13. 49, 11. VI 4, 5. 7, 11. 9, 2. 12, 3. 24. 34, 1. 16. 35, 5. 12. 38, 1. 8. 40, 9. VII 4, 4. 12. 12, 6. 13, 9. 17, 7. 19, 1. 31, 9. 12. 35, 3. 36, 14. 37, 4. 39, 6. 45, 9. 47, 2. 5. 48, 10. 55, 1. 58, 8. 61, 8. 69, 1. 71, 11. 14. 73, 1. 76, 2. 15. 79, 2. 8. 80, 4. 81, 10. 83, 3. **erant** I 5, 6. 6, 1. 7. 16, 4. 25, 14. 28, 5. 14. 16. 38, 6. 48, 11. II 2, 6. 8, 7. 9, 4. 13. 12, 3. 8. 18, 5. 19, 6. 7. 23. 20, 1. 7. 23, 10. 29, 9. 35, 7. III 2, 9. 10, 1. 12, 1. 13, 2. 14, 8. 17. 26, 4. 28, 3. IIII 20, 8. 28, 7. 29, 6. 11. 12. 30, 5. 31, 6. 7. 32, 5. 9. 34, 7. 38, 5. V 5, 3. 4. 8, 19. 9, 14. 15, 7. 24, 14. 34, 5. 35, 5. 37, 10. 38, 2. 43, 3. 44, 1. 49, 2. 15. VI 3, 11. 4, 10. 5, 7. 12, 2. 4. 34, 6. 14. 35, 24. 36, 18. 40, 19. VII 5, 4. 7, 8. 24, 16. 38, 21. 50, 18. 59, 6. 61, 2. 62, 1. 17. 23. 65, 1. 66, 2. 68, 10. 69, 11. 70, 12. 73, 11. 82, 9. **esset** I 3, 17. 7, 1. 13, 12. 18, 25. 21, 3. 22, 4. 26, 10. 30, 15. 31, 7. 32. 32, 5. 34, 5. 11. 35, 4. 42, 18. 20. 43, 9. 47, 14. 50, 11. 12. 52, 12. II 1, 1. 8, 16. 16, 9. 22, 6. 26, 12. III 3, 3. 5, 4. 7, 4. 20, 6. 22, 11. 28, 11. IIII 20, 12. 23, 4. 29, 1. V 27, 6. 29, 3. 14. 19. 31, 18. 33, 10. 35, 12. 40, 14. 42, 5. 44, 26. 47, 13. VI 1, 9. 36, 4. VII 20, 21. 33, 11. 18. 35, 1. 36, 13. 41, 8. 44, 9. 45, 10. 50, 11. 55, 16. 56, 2. 57, 3. 61, 1. 62, 12. 72, 6. **essent** I 5, 7. 16, 2. 22, 10. 27, 4. 28, 13. 31, 25. 32, 14. 15. 36, 8. 37, 3. 43, 16. 47, 3. II 4, 2. 5, 15. 27, 10. III 3, 2. 9, 19. 13, 16. 28, 3. IIII 13, 7. 17, 26. 20, 14. 29, 8. 35, 2. 37, 1. V 9, 4. 10, 3. 27, 8. VI 32, 4. 42, 1. VII 3, 10. 56, 3. 88, 16. **fuit** I 2, 1. 13, 6. 53, 5. II 11, 19. 21, 9. III 1, 5. 7, 6. 15, 9. 16, 3. IIII 1, 1. 5. 3, 5. 7. 4. 8, 2. 16, 2. 25, 6. V 8, 12. 39, 5. 43, 8. 14. VI 24, 1. 30, 8. 41, 4. VII 28, 9. 12. 30, 1. 40, 4. 46, 10. 50, 21. 63, 13. 76, 5. 77, 38. **fuerunt** I 29, 9. 53, 7. *10. III 27, 2. IIII 4, 1. V 54, 11. VI 31, 7. **fuerit** I 40, 37. V 54, 17. VII 41, 5. **fuerint** V 15, 3. VII 29, 4. 71, 8. **fuisse** I 14, 5. 34, 6. II 4, 17. 14, 4. V 27, 13. 29, 6. 52, 10. VI 19, 12. 41, 10. VII 5, 11. 20, 12. 41, 11. **fuerat** I 13, 7. 21, 11. III 16, 4. V 25, 4. VI 4, 2. 44, 4. **fuerant** I 31, 2. II 24, 2. 26, 8. III 23, 11. VI 8, 24. **fuisset** I 14, 4. 40, 29. 41. III 9, 9. IIII 15, 8. V 4, 14. 33, 6. VI 31, 13. **fuissent** II 14, 7. V 26, 4. 9. **fore** I 39, 25. 40, 35. 42, 8. 46, 6. IIII 6, 3. 6. 20, 6. 31, 3. 35, 2. V 39, 13. 51, 6. 58, 12. VI 7, 8. 8, 7. 23, 4. 13. VII 32, 13. 37, 10. 15. 64, 3. 77, 21. **futurum esse** (*n.*) I 31, 36. **futurum** (*m.*) VII 66, 19. **futuram** I 33, 2. 35, 13. 40, 46. **futurum** (*acc. n.*) I 10, 5. 20, 11. II 17, 10. IIII 16, 21. VII 39, 11. 66, 13. **futuros** I 13, 9. V 3, 6.

summa (*n.*) I 29, 5. 8. VI 11, 8. VII 57, 6. 63, 7. 76, 12. 79, 2. **summam** II 4, 21. 23, 14. III 17, 3. 18. 22, 2. VII 20, 12. 21, 8. **summā** I 41, 8. V 11, 16. VI 11, 12. 34, 7.

sumministrare I 40, 33.

summittit V 58, 16. VII 70, 4. 85, 2. **submittit** VII 13, 3. **submittebat** IIII 26, 11. **summittebant** VII 81, 16. **summitti** II 25, 12. **submittatur** II 6, 13. **submissis** (*abl. f.*) V 15, 14.

summouit VII 50, 17. **summoueri** IIII 25, 5. **summotis** (*d. m.*) I 25, 18. (*abl. m.*) VI 40, 21. VII 25, 15.

summus I 22, 1. **summa** (*n. s. f.*) I 38, 6. 41, 2. III 12, 13. IIII 17, 4. 24, 4. VI 12, 3. 27, 10. **summi** (*g. m.*) IIII 2, 6. **summae** (*g.*) IIII 13, 5. VII 4, 2. 5, 2. 19, 15. 22, 2. 32, 14. 39, 2. 63, 18. 72, 4. **summo** (*d. m.*) I 16, 12. **summae** (*d.*) VII 4, 21. **summum** (*m.*) I 31, 7. II 23, 16. VII 21, 3. 33, 8. **summam** I 18, 21. 19, 9. 14. II 32, 9. III 12, 9. 23, 11. V *45, 8. 49, 18. VI 11, 6. 13, 21. 24, 8. 43, 13. 15. VII 4, 21. 23, 13. 32, 1. 39, 4. **summum**

2. 25, 19. sustinerent II 11, 15. 21, 5. IIII 11, 16. VII 29, 16. 80, 8. sustinuerunt IIII 4, 2. 37, 9. VI 30, 15. sustinuerint V 28, 13. sustineri III 2, 12. 13, 12. V 28, 11. VII 76, 16. sustinenda (*acc.*) VII 41, 10. 56, 12.

suus sui (*g. m.*) VI 29, 5. suae (*g. f.*) I 3, 17. 48, 13. 52, 2. II 21, 4. IIII 17, 3. VII 62, 2. 71, 6. sui (*g. n.*) I I 21, 7. 43, 19. IIII 16, 14. V 8, 18. 26, 3. VI 7, 20. VII 1, 14. suae (*d.*) I 13, 14. II 31, 10. V 27, 24. VI 38, 4. VII 12, 5. 66, 14. suum (*m.*) I 19, 14. 20, 15. 27, 4. 40, 30. 53, 16. III 2, 12. IIII 19, 3. V 36, 2. 50, 4. 56, 9. VII 19, 11. 67, 4. 75, 20. 80, 2. suam I 3, 15. 4, 4. 18, 10. 20, 7. 27, 11. 40, 9. 39. 42, 14. 44, 24. 45, 2. 51, 9. II 10, 12. III 8, 16. IIII 3, 3. 7, 9. V 4, 13. 29, 13. 36, 7. †45, 8. VI 8, 4. 20, 1. 43, 18. VII 4, 10. 6, 8. 35, 16. 71, 3. suum (*acc. n.*) I 4, 8. 36, 4. 39, 16. 41, 8. VI 23, 14. VII 63, 17. 77, 23. 84, 8. suo (*abl. m.*) I 3, 19. 18, 12. 19, 4. 25, 1. 35, 3. 36, 9. 47, 8. II 13, 11. III 17, 6. 20, 15. IIII 19, 5. 34, 5. V 26, 10. 37, 7. 50, 2. VII 4, 6. 10, 9. 21, 1. 81, 5. suā I 3, 12. 9, 2. 14, 10. 20, 10. 31, 3. 20. 52. 34, 10. 36, 15. 39, 11. 43, 13. 44, 3. 12. 52, 8. II 14, 10. 19, 4. 31, 7. 32, 2. III 21, 2. 24, 11. IIII 12, 7. 13. V 3, 21. 25, 2. 27, 11. 15. 28, 5. 31, 2. 36, 9. 53, 9. VI 9, 11. 14, 3. VII 9, 11. 19, 14. 16. 29, 11. 43, 12. 65, 3. 89, 4. suo (*abl. n.*) I 9, 8. 18, 18. 33, 3. 35, 2. 36, 5. 6. 44, 26. 50, 1. V 57, 2. VII 37, 12. 41, 2. 75, 20. suorum (*m.*) I 52, 13. IIII 14, 4. 16, 9. 37, 4. V 7, 18. VII 10, 8. 26, 4. 9. 31, 13. 36, 14. 43, 6. 45, 14. 48, 6. 77, 2. 80, 13. 88, 13. suarum I 50, 5. II 9, 9. IIII 31, 2. VII 22, 18. 77, 3. 89, 2. suorum (*n.*) II 30, 9. VII 55, 3. suis (*d. m.*) I 5, 9. 13, 13. 46, 4. II 10, 18. IIII 34, 11. 37, 8. V 27, 7. 37, 4. VII 13, 2. 14, 18. 49, 2. 50, 13. 18. 21. 62, 11. 18. 66, 12. 80, 7. 81, 8. suis (*d. f.*) III 12, 8. IIII 16, 4. V 41, 8. VII 8, 13. suos I 4, 6. 6, 12. 9, 10. 15, 10. 16, 13. 25, 3. 26, 4. 28, 5. 31, 27. 32, 13. 46, 4. II 3, 11. 4, 7. 16. 6, 11. 8, 14. 9, 6. 19, 10. 25, 2. 28, 12. 32, 6. III 2, 13. 8, 8. 11. 18. 19, 4. 24, 14. 26, 2. IIII 4, 15. 8, 3. 9, 1. 15, 1. 27, 15. 30, 11. 32, 12. 33, 7. V 3, 6. 4, 11. 13. 22, 8. 26, 5. 10. 36, 2. 43, 20. 49, 8. 57, 11. 58, 4. VI 1, 12. 11, 10. 11. 18, 6. 21, 8. 23, 9. VII 4, 12. 12, 15. 14, 2. 20, 1. 47, 18. 48, 8. suas I 11, 1. 18, 17. 22, 7. 24, 1. 30, 6. 44, 23. 48, 3. 7. 50, 2. 7. 51, 6. II 5, 7. 8, 18. III 6, 10. 23, 14. IIII 4, 11. 27, 16. V 3, 22. VI 7, 15. 22, 12. 31, 1. 32, 16. 35, 21. 38, 24. 61, 11. sua (*acc.*) I 5, 3. 11, 3. 43, 8. II 3, 4. 13, 4. 15, 6. 29, 4. 31, 5. III 12, 10. 16, 7. 28, 9. IIII 18, 9. 19, 7. V 27, 11. 31, 8. 43, 10. VI 5, 18. 10, 6. 31, 9. VII 18, 8. 54, 8. 64, 7. 71, 5. suis (*abl. m.*) I 1, 12. 2, 4. 4, 2. 5, 2. 13, 15. 28, 11. 14. 38, 4. 39, 16. 40, 7. 21. 42, 7. 8. II 10, 14. 14, 4. 16, 5. 28, 11. 29, 13. III 28, 15. IIII 3, 2. 14, 12. 18, 9. 26, 11. V 3, 18. 6, 8. 15, 5. VI 6, 7. 30, 15. 31, 8. VII 4, 4. 13. 9, 6. 20, 36. 23, 12. 27, 4. 28, 17. 18. 40, 13. 16. 47, 20. 51, 8. 62, 20. 65, 8. 75, 5. 80, 9. 82, 8. 10. 84, 1. (*f.*) I 3, 19. 38, 2. 44, 2. 45, 11. II 25, 18. V 3, 15. 27, 16. 52, 3. VI 10, 12. VII 15, 10. (*n.*) I 5, 10. II 16, 2. 21, 14. V 47, 15. 53, 23. VI 19, 2.

T. (= Titum) I 10, 7. 21, 5.

tabernaculo (*abl.*) VI 38, 5. VII 46, 12. tabernaculis (*abl.*) I 39, 15.

tabulae (*n. pl.*) I 29, 1. tabulis (*abl.*) I 29, 2.

tabulatorum VI 49, 8.

tacuisse I 17, 13. tacuerat I 17, 2.

taciti (*n. pl.*) I 32, 6.

taliae (*n. pl.*) VII 73, 22. taliis (*abl.*) V 12, 8.

tali (*abl. m.*) VI 37, 16. 44, 1. VII 20, 7. (*n.*) VI 34, 24. VII 40, 4.

tam I 14, 11 (*bis*). 16, 15 (*bis*). 40, 6. 44, 27 (*bis*). II 21, 9. IIII 16, 3. V 4, 11. VI 8, 5. [39, 6]. 40, 4. VII 33, 3.

tamen I 7, 16. 14, 16. 20, 7. 30, 4. 32, 12. 40, 15. 22. 44. 46, 7. II 8, 3. 32, 10. III 3, 12. 9, 17. 10, 2. 14, 11. †21, 5. 22, 11. 24, 5. 28, 2. IIII 3, 12. 4, 3. 7, 5. 8. 11, 11. 17, 6. 20, 3. 6. 26, 1. 28, 9. 31, 2. 35, 3. V 4, 2. 8. 7, 9. 11, 4. 9. 12, 14. 15, 2. 21, 10. 24, 17. 28, 3. 33, 2. 13. 34, 6. 35, 9. 41, 9. 43, 13. 48, 2. 49, 17. 54, 3. 55, 5. VI 34, 10. 43, 8. VII 4, 8. 8, 5. 10, 6. 15, 4. 17, 13. 24, 2. 14. 29, 2. 33, 2. 36, 18 (*bis*). 37, 11. 43, 10. 47, 5. 50, 7. 54, 6. 57, 8. 62, 9. 63, 17. 75, 22. 76, 5. 77, 36. 78, 4.

Tamesis (*n.*) V 11, 18. Tamesim V 18, 1.

transeo transeunt VI 35, 10. transeat III 18, 4. transeant I 9, 2. transire I 8, 7. 33, 12. 37, 6. 43, 25. II 10, 6. 23, 5. 6. 27, 12. III 11, 5. IIII 4, 8. 10. 16, 6. 14. 17, 2 (*bis*). V †49, 20. 51, 6. VI 7, 12. 8, 6. 9, 2. 14, 14. 22, 6. VII 5, 9. 11, 16. 61, 10. 70, 10. transeundi II 9, 3. 5. IIII 1, 4. transibant I 12, 4. transiret V 50, 7. 55, 6. transirent I 13, 5. 28, 12. 31, 37. II 9, 2. transierunt IIII 1, 3. 4, 18. transisse I 31, 13. 44, 2. II 24, 6. IIII 16, 8. V 27, 25. 41, 5. transierat I 12, 8. transierant I 5, 12. II 10, 7. IIII 14, 13. V 12, 3. VI 42, 8. transissent I 13, 12. III 2, 1. VII 5, 12. transiturum (*m.*) IIII 30, 9. transituros VI 7, 13. transitur I 6, 8. transiri V 18, 3. *49, 20. VII 35, 6. 55, 24. transeundum (*m.*) IIII 16, 2. transeundo (*abl. n.*) II 10, 8.

transfert VI 3, 11. translata (*n. s. f.*) VI 13, 29. translatum (*acc. n.*) VII 8, 15.

transfigitur V 44, 15. transfixi (*n. pl.*) VII 62, 9. transfixis (*abl. n.*) I 25, 7.

transfodiebantur VII 82, 4.

transgressus VII 25, 11. transgressi (*n. pl. m.*) II 19, 8. VII 46, 10.

transitu V 55, 7. VI 7, 12. VII 57, 11.

transmarinarum VI 24, 11.

transmissus V 13, 7. transmissum V 2, *10. [11].

transmittitur VII 61, 5.

transportaret IIII 16, 20. transportauerat IIII 30, 6. 35, 4. transportari VII 61, 9. transportandum (*acc. m.*) IIII 16, 25. 29, 4. transportandam V 1, 10. transportandas IIII 22, 12. erant transportati VII 62, 1. transportati essent I 37, 3.

Transrhenanos V 2, 14. Transrhenanis (*abl.*) IIII 16, 16. VI 5, 13.

transtra III 13, 6.

transuersam II 8, 11.

Trebius III 7, 11. Trebium III 8, 10.

Trebonius VII 81, 14. Trebonium V 24, 10. VI 33, 3. 10. VII 11, 6. Trebonio (*abl.*) V 17, 5. VI 40, 8.

trecenti (*n. m.*) IIII 37, 2. VI 36, 14. trecentis (*abl. m.*) V 9, 3.

trepidare V 33, 2. trepidatur VI 37, 10.

tres (*n. m.*) VII 67, 15. trium (*m.*) I 5, 7. II 18, 9. (*f.*) V 48, 2. (*n.*) II 33, 20. tres (*acc. m.*) I 3, 21. II 28, 7. VII 47, 20. 73, 14. tres (*acc. f.*) I 1, 1. 10, 9. V 17, 4. VII 61, 11. 67, 2. tris (*acc. f.*) V 24, 8. VII 32, 9. tria (*acc.*) I 22, 16. V 47, 14. VII 70, 2. 79, 6. tribus (*abl. f.*) I 12, 7. II 11, 11. III 11, 9. V 8, 1. 42, 8. 53, 10. VI 1, 12. 32, 16. 33, 2. 5. 35, 20. VII 41, 3. 60, 11. tribus (*abl. n.*) VI 36, 10. VII 61, 9. 68, 7.

Treueri (*g.*) V 26, 5. Treueri (*pl.*) I 37, 5. II 24, 11. V 55, 1. VI 7, 1. VII 63, 11. 12. Treuerorum IIII 6, 8. 10, 7. V 2, 13. 3, 11. 4, 8. 24, 8. 47, 8. 14. VI 5, 2. 8, 23. 29, 14. 44, 8. Treueris (*d.*) VI 9, 3. Treueros III 11, 1. V 53, 7. 9. 58, 5. VI 3, 9. 5, 10. 15. 6, 9. 9, 1. 12. 32, 2. Treueris (*abl.*) I 37, 2. V 3, 8. 4, 3. VI 2, 2. 11 9, 7.

Triboces (*acc.*) I 51, 8.

Tribucorum IIII 10, 7.

tribunus III 5, 7. V 15, 13. tribunum VI 39, 5. VII 42, 9. tribuni (*pl.*) V 28, 8. tribunis (*d.*) III 14, 8. VII 17, 22. 62, 12. tribunos I 41, 3. II 26, 2. III 7, 8. V 37, 1. 52, 9. tribunis (*abl.*) I 39, 9. 41, 6. IIII 23, 11. VI 7, 19. VII 47, 5. 52, 4. 65, 14.

tribuo tribuere VII 20, 22. 37, 12. tribuebat V 7, 2. tribueret I 13, 14. tribuerent VII 53, 3. tribuisset VI 1, 11. tribui I 43, 11.

tributorum VI 13, 4. tributa (*acc.*) VI 14, 1.

tridui (*g.*) I 38, 1. 3. IIII 4, 12. 11, 9. 10. triduum (*acc.*) I 26, 16. II 16, 1. triduo (*abl.*) I 26, 19. VII 9, 6. 20, 32.

triennium (*acc.*) IIII 4, 4.

triginta VI 35, 11.

Trinouantes (*n.*) V 20, 1. Trinouantibus (*d.*) V 22, 16. (*abl.*) V 21, 1.

trinus trinis (*abl. f.*) I 53, 12. (*abl. n.*) V 53, 11. VII 46, 10. 66, 6.

tripertito V 10, 1. VI 6, 2. VII 67, 4.

triplicem (*f.*) I 24, 3. triplici (*abl. f.*) I 49, 4. 51, 5. IIII 14, 1.

triquetra V 13, 1.

tristes (*acc. m.*) I 32, 4.

tristitiā I 32, 6.

Troucillum I 19, 13.

trunci (*n. pl.*) IIII 17, 26. truncis (*abl.*) VII 73, 7.

tu te (*acc.*) V 30, 6. (*abl.*) V 30, 6.

tubae (*g.*) VII 47, 4. tubā II 20, 3. VII 81, 8.

tuentur VI 37, 9. VII 65, 8. tueri IIII 8, 3. tuebantur VI 12, 23. tueretur V 8, 2. tuendi (*g. m.*) VI 29, 9. (*g. n.*) VII 11, 10. tuendā VI 34, 7.

18, 5. 9. 20, 5. 21, 11. 23, 14. 19. IIII 10, 7. 12, 1. 19, 11. 25, 1. 26, 5. V 9, 2. 56, 1. 58, 9. VI 8, 17. †9, 16. 23, 12. 32, 11. 34, 3. 35, 12. VII 3, 1. 7. 9, 10. 12, 1. 26, 11. 28, 4. 49, 7. 51, 6. 62, 6. 22. 67, 12. necubi VII 35, 3.

Vbi (*n. pl.*) I 54, 2. Vbii IIII 3, 5. 16, 15. V 9, 9. Vbiorum IIII 8, 6. 19, 3. VI *9, 16. 29, 7. *Vbis (*d.*) IIII 8, 8. Vbiis (*d.*) VI 10, 5. Vbios IIII 11, 6. 19, 14. VI 29, 1. Vbiis (*abl.*) VI 10, 1.

ubique III 16, 4.

uectigal uectigalis (*g.*) V 22, 14. uectigalia (*acc.*) I 18, 8. 36, 9.

uectigales (*acc. m.*) III 8, 7. IIII 3, 12.

uectoriis (*abl. n.*) V 8, 12.

ueementius (*adu.*) VII 87, 3.

uehementer I 37, 8. 40, 2. 52, 12. III 22, 10. VII 44, 9. 50, 5. 56, 8. uehementius (*adu.*) VII 84, 10.

ueho uexerat I 43, 4.

uel I 6, 10. 11. 19, 19 (*bis*). 31, 52 (*bis*). 53. III 14, 7. IIII 7, 10 (*bis*). 16, 18. VII 37, 15.

Velanius III 7, 11. Velanii III 8, 7.

Veliocassis (*d.*) VII 75, 15. Veliocasses (*acc.*) II 4, 26.

Vellauiis VII 75, 9.

Vellaunoduni VII 11, 8. 14, 1. Vellaunodunum (*acc.*) VII 11, 1.

uelocitas VI 28, 3.

uelox uelocissimi (*n. pl. m.*) I 48, 12. uelocissime V 35, 3.

uelum uelis (*abl.*) III 13, 9. 13. 14, 19.

uelut I 32, 11.

uenationis VI 28, 6. uenationibus (*abl.*) IIII 1, 16. VI 21, 5.

uenatoribus (*abl.*) VI 27, 8.

uendant IIII 2, 2. uendidit II 33, 18. III 16, 10.

*Venelli *u.* Vnelli.

Veneti (*pl.*) III 8, 2. 9, 6. Venetorum III 16, 1. Venetos II 34, 2. III 7, 2. 11, 13. Venetis (*abl.*) III 17, 1. 18, 6.

Venetiam III 9, 23.

Venetici (*g. n.*) III 18, 14. Veneticum (*acc. n.*) IIII 21, 7.

uenia (*n.*) VII 15, 13. ueniam VI 4, 6.

uenit V 48, 3. ueniunt IIII 18, 5. 21, 10. VII 32, 7. ueniat V 46, 8. 49, 19. VII 63, 6. 80, 2. ueniant IIII 5, 7. VII 37, 14. uenire I 18, 22. 33, 13. 34, 6. 7. 35, 5. II 5, 10. 13, 8. IIII 22, 16. V 3, 18. 4, 5. 27, 19. 46, 4. 54, 10. VI 2, 10. 3, 5. 35, 21. VII 1, 8. uenientes (*acc. m.*) I 25, 19. 26, 8. ueniebat I 42, 6. ueniebant I 37, 2. II 24, 9. V 2, 14. VI 8, 22. VII 30, 8. ueniret I 42, 12. 44, 23. III 17, 14. uenirent I 47, 18. II 29, 2. IIII 16, 4. uenit I 8, 8. 49, 5. II 2, 5. III 18, 5. IIII 27, 4. 37, 12. V 3, 6. VI 9, 1. 12, 1. 19, 8. VII 3, 1. 56, 10. uenerunt I 43, 3. IIII 7, 4. 13, 13. 22, 2. 34, 15. 36, 2. V 3, 15. 10, 4. 26, 7. VI 23, 18. VII 12, 12. 77, 26. uenerit I 44, 19. uenerint VI 10, 12. uenisse I 31, 28. 44, 8. 20. III 6, 6. 12. IIII 7, 8. VI 5, 10. 7, 4. 37, 14. VII 66, 7. uenerat II 25, 14. V 20, 3. VII 48, 5. 57, 2. 58, 4. uenerant I 54, 2. II 6, 12. 7, 2. 18, 13. 24, 13. III 6, 4. IIII 22, 19. VI 9, 10. 37, 2. uenisset II 3, 1. 17, 8. IIII 6, 3. V 1, 16. 2, 3. 11, 14. 18, 3. VI 41, 6. VII 6, 4. 7, 6. 11, 2. 44, 3. uenissent I 31, 35. II 17, 15. IIII 12, 10. V 22, 6. 47, 9. VI 3, 9. VII 5, 8. 12, 4. 55, 6. esse uenturum (*m.*) I 42, 13. esse uenturos IIII 32, 15. uenturos esse V 29, 7. uenturum (*m.*) I 34, 5. IIII 21, 18. V 3, 22. uenturos I 31, 3. VII 18, 5. uentura (*acc.*) VII 9, 2. ueniri III 3, 8. V 56, 1. VII 36, 20. 70, 13. ueniretur VII 28, 3. uentum est I 43, 8. V 26, 1. VI 43, 9. est uentum IIII 28, 2. uentum erat II 11, 14. III 23, 4. esset uentum VII 61, 1.

uentitant IIII 3, 8. uentitare V 27, 4. uentitaret IIII 32, 4.

uentus III 13, 20. 15, 6. V 7, 6. uenti (*g.*) V 43, 4. uento (*d.*) III 13, 20. uentum IIII 23, 16. uento (*abl.*) IIII 22, 15. 28, 4. V 8, 7. 43, 1. uentorum III 13, 12.

uer uere VI 3, 7.

Veragrorum III 1, 12. 2, 5. Veragros III 1, 2.

Verbigenus I 27, 8.

uerborum V 58, 8. uerba (*acc.*) II 14, 2. uerbis (*abl.*) I 20, 12. 33, 1.

Vercassiuellaunus VII 88, 10. Vercassiuellauno (*d.*) VII 76, 11. Vercassiuellaunum VII 83, 12. 85, 7.

Vercingetorix VII 4, 1. 9, 15. 12, 1. 14, 1. 16, 1. 20, 1. 33. 31, 1. 34, 10. 35, 7. 16. 36, 5. 51, 7. 53, 5. 66, 6. 67, 12. 68, 1. 70, 14. 71, 1. 75, 3. 81, 8. 84, 1. 89, 1. 8. Vercingetorigis VII 12, 10. 26, 5. 76, 12. 83, 13. Vercingetorigi VII

ADDENDA ET CORRIGENDA.

p. 1 = appar. I 1, 4 gerunna T_1.
p. 2 = appar. I 8, 7–8 Ad — conficiendas *et* deligitur. Is ***deleuit Frigell.***
p. 5 = text. I 7, 19 ***lege*** **Id.**
p. 7 = appar. I 12, 3 utram *α*.
p. 9 = appar. I 15, 11 pabulationibus [populationibus]que ***W. G. Pluygers.***
p 9 = text. I 16, 12 ***serua*** praeerant ***codicum***; ***cf. R. Mowat, Revue*** *Celtique* ***V 121—124.***
p. 10 = appar. I 17, 11 necessariā *b*.
p. 10 = appar. I 17, 12 coactus] ***del. Pluygers.***
p. 13 = appar. I 25, 3 (a) cohortatus *B.*
p. 14 = text. I 25, 15 *lege* circumuenere.
e
p. 14 = appar. I 26, 13–14 nullam — intermisso] ***del. Dubner.***
.l
p. 16 = appar. I 30, 1 ga·liae *B.*
s
p. 16 = appar. I 30, 9 fructuonissimum *M.*
p. 16 = appar. I 31, 2 uti *A'B.*
p. 17 = appar. I 31, 27 daret] dare B_1
p. 18 = appar. I 31, 45 posse] posse se *Pluygers.*
p. 18 = appar. I 32, 10 quod] quam B_1.
p. 19 = appar. I 33, 2 furturā(ė) *B.*
p. 19 = appar. I 33, 11 rei p. (rae) *B.*
(2)
p. 19 = text. I 33, 13 *lege* uidebat;
p. 19 = text. I 33, 14 *lege* existimabat,
r
p. 19 = appar. I 33, 18 a(d)rogantia B_1.
p. 20 = appar. I 36, 3 id ē T_1 idē T_2.
p. 20 = appar. I 36, 8 stipendiores *Mpr. Bpr.*
p. 21 = appar. I 37, 4 quidē(r) *B.*
p. 21 = appar. I 37, 5 redi‖ ‖mere *B.*
p. 21 = appar. I 38, 14 Noctur nis *B.*
p. 22 = appar. I 39, 11 inlata] allata *coni. Pluygers.*
t
p. 23 = appar. I 40, 8 aq; *A.*
p. 24 = appar. I 42, 1 caesaris aduentu *α* aduentu caesaris *β*.
: de
e
p. 25 appar. I 43, 4 :uixerat *B.*
p. 27 appar. I 44, 26 fratres] e S. C. fratres ***Maxim. Bonnet.***

p. 59	= appar.	III	11,	4	ab Belgis] gallis *T.*
p. 59	= appar.	III	12,	2	pmunturiisq; [o] *T.*
p. 59	= appar.	III	12,	3	*lege* XII *A* (*dele T*).
p. 60	= appar.	III	13,	9	ueli saluteçq; *B.*
p. 60	= text.	III	13,	18	*lege* adigebatur.
p. 60	= appar.	III	13,	21	et *α*, *om.* *β*.
p. 60	= appar.	III	13,	22	reȷ | relictę *T.*
p. 60	= appar.	III	13,	23	omnis *B a. ras.*
p. 61	= appar.	III	14,	6	n̄ri [s] *B.*
p. 61	= appar.	III	15,	1	deıectis [dis] *T* desectis *Menge.*
p. 62	= appar.	III	16,	1	maritimę *MT.*
p. 63	= appar.	III	17,	7	clauserant *coni. Pluygers.*
p. 62	= appar.	III	17,	8	coniunxerant *coni. Pluygers.*
p. 63	= appar.	III	18,	4	*dele* et] *om.* *β*.
p. 64	= appar.	III	20,	6	·L· *T.*
p. 64	= appar.	III	20,	10	carcasonę *T.*
p. 64	= appar.	III	20,	14	agm̄|(to♃) n̄ro♃ [m] *T* n̄ro♃ *β*.
p. 65	= appar.	III	21,	10	*dele B corr.* que] *del. Pluygers.*
p. 65	= appar.	III	22,	8	mo(n)tem [r] *T.*
p. 67	= appar.	III	26,	13	lege 18. *dele* ˜ *in* sep *T.*
p. 68	= text.	III	27,	4	Gates *uncis incluserim.*
p. 68	= appar.	III	28,	4	celerit̄ *T.*
p. 68	= appar.	III	29,	1	deinceps diebus] inde *T*ı.
p. 71	= appar.	IIII	3,	2	uagare *R.*
p. 71	= appar.	IIII	3,	7	& cęteris *T.*
p. 72	= appar.	IIII	4,	15	cerciores *B*ı.
p. 74	= appar.	IIII	11,	6	mitendi *B*ı.
p. 76	= appar.	IIII	13,	17	illos] illico *Petrarcha.*
p. 77	= appar.	IIII	15,	3	*lege* confluentem.
p. 78	= appar.	IIII	17,	16	dı(s)tinebantur [e] *B.*
p. 79	= appar.	IIII	18,	3	fugā brorū *Tpr.*
p. 80	= appar.	IIII	20,	2	septē triones *T.*
p. 82	= appar.	IIII	22,	11	constratisque, quot *coni. H. A. Koch.*
p. 83	= text.	IIII	24,	14	*punctum excidit.*
p. 84	= appar.	IIII	25,	17	adppinquauerunt *T.*
p. 87	= text.	IIII	33,	9	lege cotidiano.
p. 88	= appar.	IIII	34,	8	decesserunt *coni. Pluygers.*
p. 88	= appar.	IIII	36,	8	quos *β*.
p. 90	= appar.	V	1,	12	ueı [usui] *T.*
p. 91	= appar.	V	2,	11	transmissum *α* tramissum *β*.
p. 94	= appar.	V	7,	11	animi [(,) s] *T.*
p. 96	= appar.	V	11,	5	magno] sine magno *coni. Pluygers.*
p. 96	= appar.	V	11,	6	dıligi [e] *T.*
p. 98	= text.	V	14,	5	*lege* efficit.
*p.*105	= appar.	V	25,	8	pertinebat] res pertinebat *coni. Pluygers.*
*p.*107	= appar.	V	29,	8	auctorem se, sed *coni. Pluygers.*

p. 181 = text. VII 59, 13 *lege* alteram.
p. 187 = text. VII 68, 9 *lege* qua.
p. 191 = appar. VII 74, 5 eius] equitatus *coni. Menge.*
p. 194 = appar. VII 77, 15 *lege*) *B'*.
p. 195 = text. VII 77, 48 *lege* premitur.
p. 203 = appar. VIII *Epist.* 6 inperfectum] *del. Pluygers.*
p. 213 = appar. VIII 15, 11–12 namque — est]
p. 227 = appar. VIII 43, 10 intcise *A.*
p. 230 = appar. VIII 48, 11 per fidem] perfide *coni. Pluygers.*
p. 233 = appar. VIII 52, 2 nemenocenā *a* (*non* α).
p. 240 ab (r)] *adde* [48, 3].
p. 244 Aeduis (*d.*) *dele* VI 4, 6.
p. 244 Aeduis (*abl.*) VI 4, 6.
p 250 auditis (*abl. n.*)] *lege m.*
p. 253 capta (*n. n.*)] *lege* (*acc. n.*)
p. 254 casu (*d.*) VI 42, 3.
p. 256 *lege* circumueniendi.
p. 259 *lege* commodo (*abl.*)
p. 269 deicere deiectus] *dele* II 8, 9.
p. 269 *adde* deiectus (*acc.*) II 8, 9.
p. 275 eo (*adu.*) *adde* I 51, 10, *dele* VII 53, 11.
p. 288 hoc (*n. n.*) *adde* V 56, 5, *dele* VI 30, 11.
p. 288 hoc (*abl. m.*) *dele* V 56, 5.
p. 288 hoc (*abl. n.*) *adde* VI 30, 11.
p. 288 his (*abl. m.*) *dele* II 34, 18.
p. 320 *lege* pacatum (*g.*) VII 50, 6.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

p. 1 = appar. I 1, 4 gerunna T_1.
p. 2 = appar. I 3, 7–8 Ad — conficiendas *et* deligitur. Is *deleuit Frigell.*
p. 5 = text. I 7, 19 *lege* Id.
p. 7 = appar. I 12, 3 utram *α*.
p. 9 = appar. I 15, 11 pabulationibus [populationibus]que *W. G. Pluygers.*
p. 9 = text. I 16, 12 *serua* praeerant *codicum*; *cf. R. Mowat, Revue Celtique V 121—124.*
p. 10 = appar. I 17, 11 necessariā *b*.
p. 10 = appar. I 17, 12 coactus] *del. Pluygers.*
p. 13 = appar. I 25, 3 (a) cohortatus *B*.
p. 14 = text. I 25, 15 *lege* circumuenere.
p. 14 = appar. I 26, 13–14 nullam — intermisso] *del. Dubner.* (e)
p. 16 = appar. I 30, 1 ga·liae *B*. (.l)
p. 16 = appar. I 30, 9 fructuonissimum *M*. (s)
p. 16 = appar. I 31, 2 uti *A'B*.
p. 17 = appar. I 31, 27 daret] dare B_1
p. 18 = appar. I 31, 45 posse] posse se *Pluygers.*
p. 18 = appar. I 32, 10 quod] quam B_1.
p. 19 = appar. I 33, 2 futurā(ẹ) *B*.
p. 19 = appar. I 33, 11 rei p. (rae) *B*. (2)
p. 19 = text. I 33, 13 *lege* uidebat;
p. 19 = text. I 33, 14 *lege* existimabat,
p. 19 = appar. I 33, 18 a(d)rogantia B_1. (r)
p. 20 = appar. I 36, 3 id ē T_1 idē T_2.
p. 20 = appar. I 36, 8 stipendiores *Mpr. Bpr.*
p. 21 = appar. I 37, 4 quidē(r) *B*.
p. 21 = appar. I 37, 5 redi|| ||mere *B*.
p. 21 = appar. I 38, 14 Noctur nis *B*.
p. 22 = appar. I 39, 11 inlata] allata *coni. Pluygers.*
p. 23 = appar. I 40, 8 aq; *A*. (t)
p. 24 = appar. I 42, 1 caesaris aduentu *α* aduentu caesaris *β*.
p. 25 = appar. I 43, 4 :uixerat *B*. (:de e)
p. 27 = appar. I 44, 26 fratres] e S. C. fratres *Maxim. Bonnet.*

p. 59	= appar.	III	11,	4	**ab Belgis] gallis** *T.*
					o
p. 59	= appar.	III	12,	2	pmunturiisq; *T.*
p. 59	= appar.	III	12,	3	*lege* XII *A* (*dele* *T*).
p. 60	= appar.	III	13,	9	ueli salutecq; *B.*
p. 60	= text.	III	13,	18	*lege* adigebatur.
p. 60	= appar.	III	13,	21	et *α*, *om.* *β.*
p. 60	= appar.	III	13,	22	reȷ | relictę *T.*
p. 60	= appar.	III	13,	23	omnis *B a. ras.*
					s
p. 61	= appar.	III	14,	6	ñri *B.*
					dis
p. 61	= appar.	III	15,	1	deıectis *T* desectis *Menge.*
p. 62	= appar.	III	16,	1	maritimę *MT.*
p. 63	= appar.	III	17,	7	clauserant *coni. Pluygers.*
p. 62	= appar.	III	17,	8	coniunxerant *coni. Pluygers.*
p. 63	= appar.	III	18,	4	*dele* et] *om.* *β.*
p. 64	= appar.	III	20,	6	·L· *T.*
p. 64	= appar.	III	20,	10	carcasonę *T.*
					m
p. 64	= appar.	III	20,	14	agm̄|(to2̶) ñro2̶ *T* ñro2̶ *β.*
p. 65	= appar.	III	21,	10	*dele B corr.* que] *del. Pluygers.*
					r
p. 65	= appar.	III	22,	8	mo(n)tem *T.*
p. 67	= appar.	III	26,	13	lege **13**. *dele* ˜ *in* sep *T.*
p. 68	= text.	III	27,	4	Gates *uncis incluserim.*
p. 68	= appar.	III	28,	4	celerit̄ *T.*
p. 68	= appar.	III	29,	1	deinceps diebus] inde *T*ı.
p. 71	= appar.	IIII	3,	2	uagare *R.*
p. 71	= appar.	IIII	3,	7	& cęteris *T.*
p. 72	= appar.	IIII	4,	15	cerciores *B*ı.
p. 74	= appar.	IIII	11,	6	mitendi *B*ı.
p. 76	= appar.	IIII	13,	17	illos] illico *Petrarcha.*
p. 77	= appar.	IIII	15,	3	*lege* confluentem.
					e
p. 78	= appar.	IIII	17,	16	dı(s)tinebantur *B.*
p. 79	= appar.	IIII	18,	3	fugã brorū *Tpr.*
p. 80	= appar.	IIII	20,	2	septẽ triones *T.*
p. 82	= appar.	IIII	22,	11	constratisque, quot *coni. H. A. Koch.*
p. 83	= text.	IIII	24,	14	*punctum excidit.*
p. 84	= appar.	IIII	25,	17	adppinquauerunt *T.*
p. 87	= text.	IIII	33,	9	lege cotidiano.
p. 88	= appar.	IIII	34,	8	decesserunt *coni. Pluygers.*
p. 88	= appar.	IIII	36,	8	quos *β.*
					usui
p. 90	= appar.	V	1,	12	uşı *T.*
p. 91	= appar.	V	2,	11	transmissum *α* tramissum *β.*
					(,) *s*
p. 94	= appar.	V	7,	11	animi *T.*
p. 96	= appar.	V	11,	5	magno] sine magno *coni. Pluygers.*
					e
p. 96	= appar.	V	11,	6	dıligi *T.*
p. 98	= text.	V	14,	5	*lege* efficit.
*p.*105	= appar.	V	25,	8	pertinebat] res pertinebat *coni. Pluygers.*
*p.*107	= appar.	V	29,	8	auctorem se, sed *coni. Pluygers.*